UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Gregor Gonza

Vpliv gospodarske krize na dinamiko razmerja med ekonomskimi in sociološkimi kazalci blaginje

Doktorska disertacija

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Gregor Gonza
Mentor: doc. dr. Anže Burger
Somentor: izr. prof. dr. Andrej Rus

Vpliv gospodarske krize na dinamiko razmerja med ekonomskimi in sociološkimi kazalci blaginje

Doktorska disertacija

Ljubljana, 2016

Zahvalil bi se

najprej mojemu prvemu osebnemu računalniku Commodore 64, ki me je naučil prvih računalniških veščin,

prav tako pa tudi trenutnemu namiznemu računalniku Lenovo, ki je pretrpel marsikatero uro tipkanja, brskanja, regresiranja, oblikovanja ter udrihanja,

moji partnerki Aleksandri, ki me je vsaj občasno pustila pisati in se tako odpovedala intervalnemu petminutnemu opozarjanju na novosti objavljene na Instagram-u in Facebook-u,

mojemu sinu Gaelu, ki se je vsaj nekajkrat odpovedal gledanju gosenice Tinke na namiznem računalniku in me tako ni pregnal iz študijskega okolja,

mentorju doc. dr. Anže Burgerju, ki mi je odprl nova znanja na področju ekonometrije, regresij ter prebiranja tuje literature glede regresijskih možnosti,

so-mentorju izr. prof. dr. Andreju Rusu za dosegljivost in pripombe, s katerimi je doktorska naloga pridobila dodatno relevantno vsebino,

*preostalima članoma komisije red. prof. dr. Tanja Rener in red. prof. ddr. Rudiju Rizmanu, ki sta s svojimi pripombami dala piko na i doktorski nalog**i**,*

Eriki Božič za lektoriranje doktorske naloge, saj je z vztrajnim in doslednim delom pozno v noč opustila druge pomembne obveznosti,

mami Metki ter sestrama Simoni in Mojci, ker so na obdobje dveh tednov poizvedovale kako napreduje doktorat in mi s tem konstantno vzbujale slabo vest,

državi, katera mi je omogočila predhodno izobrazbo, stanovanje, službo in smisel za to, kar je v življenju mogoče in pomembno

ter na koncu tudi samemu sebi, ker sem, tak kot sem, tj. vztrajen, dosleden, ambiciozen, pozitiven in kreativen, kar je bistveno pripomoglo, da sem tudi dokončal, kar sem začel.

»Vsega je v omejenih količinah – predvsem pa sreče«

Pablo Picasso (Gilot 1967)

Univerza
v Ljubljani
Fakulteta
za družbene vede

Kardeljeva ploščad 5
1000 Ljubljana, Slovenija

telefon 01 58 05 120

I Z J A V A O A V T O R S T V U
doktorske disertacije

Podpisani/–a Gregor Gonza, z vpisno številko 21081290, sem avtor/–ica doktorske disertacije z naslovom: Vpliv gospodarske krize na dinamiko razmerja med ekonomskimi in sociološkimi kazalci blaginje.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predložena doktorska disertacija izključno rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela;
- sem poskrbel/–a, da so dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oz. citirana v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem poskrbel/–a, da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric navedena v seznamu virov, ki je sestavni element predloženega dela in je zapisan v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem pridobil/–a vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti prenesena v predloženo delo in sem to tudi jasno zapisal/–a v predloženem delu;
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del, bodisi v obliki citata bodisi v obliki skoraj dobesednega parafraziranja bodisi v grafični obliki, s katerim so tuje misli oz. ideje predstavljene kot moje lastne – kaznivo po zakonu (Zakon o avtorski in sorodnih pravicah (UL RS, št. 16/07–UPB3, 68/08, 85/10 Skl.US: U–I–191/09–7, Up–916/09–16)), prekršek pa podleže tudi ukrepom Fakultete za družbene vede v skladu z njenimi pravili;
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatorstvo lahko predstavlja za predloženo delo in za moj status na Fakulteti za družbene vede;
- je elektronska oblika identična s tiskano obliko doktorske disertacije ter soglašam z objavo doktorske disertacije v zbirki »Dela FDV«.

V Ljubljani, dne Podpis avtorja/–ice: _____

Vpliv gospodarske krize na dinamiko razmerja med ekonomskimi in sociološkimi kazalci blaginje

POVZETEK

Blaginja predstavlja pomemben dejavnik tako v družbi kakor tudi pri posamezniku, pri katerem se to občutenje oblikuje. Doktorska disertacija v teoretičnem in empiričnem delu podrobneje preuči pojem blaginje, njene značilnosti in sopomenke ter dejavnike, ki večinoma vplivajo na to občutenje. Osrednji namen doktorske disertacije je ugotoviti, kolikšna je medsebojna povezanost socioloških in ekonomskih kazalcev ter njihovo spremembo skozi obdobje krize. S ciljem doseči prvotni namen doktorske disertacije je opravljena tudi podrobna in obširna raziskava ekonomskih, socioloških in relacijskih vplivov na občutenje na blaginjo, kakor tudi raziskava medsebojne primerjave teh vplivov na različne pokazatelje blaginje. Glede na naslov, namen, raziskovalno vprašanje in tezo se doktorska disertacija nato usmeri na ugotavljanje sprememb vplivov ekonomskih, socioloških in relacijskih dejavnikov glede na gospodarsko stanje (tj. rast ali padec gospodarske dejavnosti).

Doktorska disertacija najprej teoretično opredeli bistvene pojme, ki so predmet raziskave. Blaginjo je možno razumeti in pojmovati na številne načine, vendar ji je glede na zgodovinsko ter znanstveno uporabo najbližji pojem občutenja sreče ali zadovoljstva. Tudi slednja pojma sta si podobna in opisujeta v veliki večini enake občutke, vendar je bila glede na uporabo pri drugih avtorjih kot ekvivalent vzet pojem sreče (prav tako pa empiričen del te disertacije dokazuje, da skoraj ni razlikovanja glede vplivov na ta dva pojma). V zvezi s tem se prav teoretsko opredeli povezanost ekonomskih in socioloških dejavnikov, s tem pa prehajanje vplivov in medsebojno delovanje. Pomembno vlogo v raziskavi ima gospodarsko nihanje ali gospodarski cikel, pri katerem se teoretično razišče razlog obstoja in nihanja gospodarske dejavnosti. Zaradi slednjega so bile medsebojno soočene različne obrazložitve znanstvene stroke kakor tudi znanih in uveljavljenih ekonomskih šol oz. ekonomskih teorij (klasična šola, marksisti, keynesianizem, avstrijska šola, neoklasična šola). Slednje omogoča poglobljen vpogled v delovanje in obstoj gospodarskih ciklov ter obrazložitev glede pregrevanja gospodarstva in nastanka gospodarskih kriz. Z namenom dodatne razjasnitve pojava in nastanka gospodarskih kriz se prav tako pregledajo pojavi večjih predhodnih gospodarskih kriz, kar omogoča iskanje podobnosti, vzrokov ter tudi vplivov na družbo in posameznika. Preko slednjega je uspelo izločiti skupne vzroke, ki so se pojavili v pretekli in nedavni gospodarski krizi. Teoretičen del pa se prav tako spusti na poglobljeno obrazložitev trenutne gospodarske krize, pri čemer razišče vzroke za nastanek krize in kasnejše posledice na svetovni ravni (pri čemer se podrobneje pregleda posledice za ZDA in evropske države s hujšimi ekonomskim posledicami). Na koncu teoretičnega dela se soočimo še z opozorili določenih znanih in manj znanih ekonomistov, ki so pred nastankom krize opozarjali na špekulativni trg in posledično nastopom gospodarske krize.

Empirični del doktorske disertacije pa se poglobljeno ukvarja z raziskavo vplivov ekonomskih, socioloških, relacijskih, časovnih in geografskih dejavnikov na občutenje sreče (izbran kot pokazatelj blaginje). S tem namenom so bili podatki prvotno pridobljeni iz ESS baze podatkov, pri čemer so bile iz baze pridobljene tako opazovane spremenljivke (sreča, zadovoljstvo, zadovoljstvo z gospodarstvom) kakor tudi pojasnjevalne spremenljivke na ravni posameznika. Glede na naslov in namen je bilo potrebno k tem podatkom dodati tudi

pojasnjevalne spremenljivke na ravni države, s čimer je bilo možno raziskati vpliv gospodarskega cikla na dinamiko razmerij teh vplivov na občutenje sreče. Prav tako pa je bilo možno z dodanimi spremenljivkami na ravni držav raziskati dodatne morebitne vplive na občutenje sreče. Obseg podatkov na ravni posameznika in države pa je tudi omogočal ustvarjanje novih (lastnih) spremenljivk, s čimer je bila raziskavi dodana edinstvena raziskovalna možnost. Analiza vplivov na občutenje sreče je bila izvedena z uporabo multiple regresije, s katero je bilo možno napovedali vrednost opazovane spremenljivke na osnovi več pojasnjevalnih spremenljivk (pri tem gre za sestavo modelov, ki se lahko uporabljajo za opis povezav med odvisno spremenljivko in večjim številom pojasnjevalnih spremenljivk). Empirični del prvotno razišče vpliv pojasnjevalnih spremenljivk na odvisno spremenljivko, pri čemer po sklopih poglobljeno razišče vplive ekonomskih, socioloških, relacijskih, časovnih in geografskih dejavnikov na občutenje sreče ne glede na gospodarsko stanje. Že sama raziskava s časovno spremenljivko izkazuje različno poročanje občutenja sreče glede na leto opravljanja ankete (najnižje občutenje so poročali leta 2008). Dodatno pa se slednje potrdi s preučevanjem vpliva dveh na novo ustvarjenih spremenljivk – gospodarske krize in recesije. Že slednje nakazuje na spremembo občutenja sreče glede na obdobje gospodarskega cikla in s tem neposredni vpliv, kar potrdijo tudi vplivi makroekonomskih spremenljivk (BDP). Tudi raziskava vplivov geografskih dejavnikov oz. na ravni držav daje ugotovitve glede različnih občutenj sreče glede na državo anketiranja. Že iz bežnega pregleda podatkov je možno zaznati obstoj dveh skupin držav – tj. razvitih in razvijajočih, ki beležijo različne vrednosti občutenja sreče. Pri tem je večino razlike možno pripisati prihodku (BDP), vendar so po doseganju določene meje povečevanje prihodka ne izkazuje v povečevanju sreče, s čimer je bil potrjen tudi Easterlinov paradoks. Raziskava vplivov na ravni držav (makro raven) je omogočila preučitev splošnih vplivov stanja v državi na občutenje posameznika živečega v državi. Pri tem beleži BDP sorazmerno velik vpliv na občutenje sreče, s čimer je tudi potrjen vpliv gospodarskega nihanja na posameznikovo občutenje sreče. Med makro dejavniki je glede merodajnosti vpliva še možno izpostaviti inflacijo in pričakovano življenjsko dobo, kateri zraven BDP pomembneje sooblikujeta občutenje sreče posameznika. Pri tem je raziskava vplivov na ravni posameznika (mikro raven) omogočila preučevanje specifičnih vplivov, kateri neposredno oblikujejo, zaznamujejo in določajo posameznika. Iz tega vidika je bilo tudi pričakovano, da se vplivi na mikro nivoju v večji meri izkazujejo v občutenju sreče, kakor vplivi na makro nivoju. Nabor vplivov na mikro ravni izkazuje, da je pri poročanju občutenja sreče v veliki meri pomembno zdravje posameznika, vestnost odgovarjanja na vprašalnik, če je posameznik v zvezi, pomembnost posameznih vrednot (zaupanje in solidarnost), če je posameznik predstavnik večine, raven dohodkov ter da ne opravlja poklicev z najnižjo stopnjo znanja/izobrazbe. Glede pomembnosti in pomena vplivov na mikro ravni je razvidno, da na posameznikovo občutenje blaginje v največji meri vplivajo zdravje, socialno okolje, vrednote ter poklicna uspešnost. Z namenom preučitve vpliva gospodarskega stanja na spremembe vplivov glede občutenja sreče je bil prav tako opravljena raziskava na tem področju. Nekateri vplivi so bili pri tem neznačilni in jih ni bilo možno upoštevati, vendar je kljub temu pri določenih spremenljivkah bilo možno raziskati spremembo dinamike razmerja vpliva. Ugotovljeno je bilo, da je v času gospodarske rasti razkorak v vplivu na občutenje sreče večji pri spolu, izobrazbi, zakonskem stanu in stopnji brezposelnosti kakor v času recesije oz. gospodarske krize (tako imajo ti dejavniki v času gospodarske rasti večji in v času gospodarske krize manjši vpliv na občutenje sreče). V času

gospodarske krize je razkorak v vplivu na občutenje sreče večji pri kraju bivanja, dohodku, vestnosti, religioznosti, izvozu visokotehnoloških izdelkov in tržni kapitalizaciji družb kakor v času gospodarske rasti (tako imajo ti dejavniki v času gospodarske krize večji in v času gospodarske rasti manjši vpliv na občutenje sreče). Gospodarsko stanje v posamezni državi vpliva na dinamiko razmerij ekonomskih in socioloških vplivov na blaginjo, pri čemer ta niso za vse vplive enaka, saj se glede na enako gospodarsko stanje vpliv in razkorak nekaterih poveča, drugih pa zmanjša.

Znotraj empiričnega dela pa so bili izsledki vplivov na občutenje sreče nato tudi primerjani z vplivi vseh ekonomskih, socioloških, relacijskih, časovnih in geografskih dejavnikov na preostali opazovani spremenljivki – zadovoljstvo in zadovoljstvo z gospodarstvom. Preko slednjega je bilo možno ugotoviti, da so si vplivi dokaj podobni, do odstopanj prihaja pri vplivih na občutenje zadovoljstva z gospodarstvom. Občutenje sreče in zadovoljstvo je bolj podvrženo posameznikovim osebnostnim značilnostim, dosežkom in materialnim stanjem, medtem ko je občutenje zadovoljstva z gospodarstvom bolj podvrženo časovnim in državnim dejavnikom, prav tako pa gospodarskemu stanju v državi oz. drugim dejavnikov na ravni držav.

Na koncu empiričnega dela doktorske disertacije se v skladu z naslovom disertacije ugotovi vpliv gospodarske krize na dinamiko razmerja med ekonomskimi in sociološkimi kazalci blaginje. Izsledki raziskave nakazujejo na posredno povezavo med ekonomskimi in sociološkimi dejavniki na makro ravni, kakor tudi na neposredno povezavo med ekonomskimi in sociološkimi dejavniki na mikro ravni. Prav tako rezultati prikazujejo, da gospodarsko stanje posamezne države (regije ali sveta) vpliva na razmerja med ekonomskimi in sociološkimi dejavniki na blaginjo.

Raziskava vplivanja ekonomskih, socioloških, relacijskih, časovnih in geografskih dejavnikov na občutenje sreče (glede na gospodarsko stanje) kaže, da se vplivi oblikujejo tudi na podlagi takratnega gospodarskega stanja. Odstopanja v spremembi vplivov niso velika, vendar že same spremembe nakazujejo, da je poročanje sreče v času gospodarske krize drugačno kot v času gospodarske rasti, in določeni dejavniki izgubijo, določeni pa pridobijo na pomenu v zvezi z občutenjem blaginje.

Ključne besede: blaginja, sreča, gospodarski cikel, gospodarska kriza, interakcija

The impact of the economic crisis on the dynamics of the relationship between economic and sociological indicators of welfare

SUMMARY

The concept of welfare (well–being) is recognized as an important factor in the society expressed on the level of individuals. The very notion of well–being, its features, synonyms and factors that largely influence the perception of it are examined in this doctoral dissertation through theoretical and empirical work. The main purpose of the dissertation is to determine the interconnectedness of sociological and economic indicators and their change over the period of the economic cycle. With the aim to achieve the primary purpose of the doctoral dissertation, an in–depth and comprehensive study of economic, sociological and relational factors on the perception of well–being is performed, as well as the comparison of the listed factors on the various indicators of well–being. In view of the title, purpose, research question and the hypothesis, this doctoral dissertation focuses on identifying changes in the impact of economic, sociological and relational factors in relation to the economic situation (i.e. the growth or decline in economic activity).

In the first part of the doctoral dissertation the key terms that are the subject of the research are theoretically defined. Well–being can be understood and regarded in several ways, however in the light of the historical and scientific applicability the closest concept for well–being is represented by the perception of happiness or satisfaction. Even these two concepts are very similar and closely relate to the same feelings; the term happiness was consequently chosen as a concept closest to the concept of well–being, since other authors often utilize happiness as the equivalent for the concept of well–being (the empirical part of the dissertation proves that there is almost no distinction between the effects on happiness and the effects on satisfaction). In this respect the correlation of economic and sociological factors is also theoretically defined, including the transition of effects and the interaction between them. An important role in the research has also the phenomenon of economic fluctuations or economic cycles, consequently a theoretical research focusing on the cause of the existence of fluctuations in economic activity has been carried out. Due to this cause different explanations of scientific professions have been confronted, as well as the explanations of known and established economic schools and/or economic theories (classical school, Marxists, keynesianism, the Austrian School, the neo–classical school). This provides a deeper insight into the functioning and the existence of economic cycles and offers an explanation on the overheating of economy and the occurrence of economic crises. In order to further clarify the phenomenon and occurrence of economic crises, larger previous economic crises have also been examined, which enables a search for similarities, as well as causes and effects on the society and the individual. The comparison of economic crises enables to successfully determine common causes that have occurred in the previous and the recent economic crisis. The theoretical part also examines the current economic crisis with a drop in–depth analysis including the causes for the crisis and the subsequent consequences at the global level (more specifically, the consequences for the USA and some European countries with severe economic distress). The theoretical part of the dissertation is concluded by warnings of certain well–known and lesser–known economists, which, even a

few years before the crisis, highlighted that the market was a speculative bubble foretelling a world economic crisis to follow.

The empirical part of the doctoral dissertation is an in–depth study of the effects of economic, sociological, relational, time and geographical factors on the perception of happiness (selected as an indicator of well–being). For this purpose the data is acquired from the ESS database; the observed variables (happiness, satisfaction, satisfaction with the economy) and the explanatory variables at the individual level are acquired from the same database as well. It is necessary, given the title and the purpose of the dissertation, to accompany these data also with the explanatory variables at the country level, so the effect of the economic cycle on the dynamics of the relationships between economic and sociological factors of the perception of happiness can be investigated. The addition of variables at the country level also enables to research additional potential effects on the perception of happiness. The sheer volume of data at the individual and the country level also makes possible to create new (our own) variables, which adds to the study a unique research opportunity. The research of the effects on the perception of happiness is carried out with the use of multiple regression, which makes it possible to predict the value of the observed variable based on the number of explanatory variables (this refers to the composition of the models, which can be used to describe the connections between the dependent variable and a large number of independent variables). The beginning of the empirical part focuses on researching the effects of explanatory variables on the observed variable, and thus in individual sections in–depth explores the effects of the economic, sociological, relational, time and geographical factors on the perception of happiness, regardless of the economic situation. The research of time variables on perception of happiness already shows, that there is a distinction between reported happiness and the year that the survey was carried out (the lowest perception is reported 2008). This is additionally confirmed by examining the effects of two newly created variables – the economic crisis and the recession. Thus, the latter already indicates a change in the perception of happiness with respect to the period of the economic cycle and with this a direct effect, which is also confirmed by the effects of macroeconomic variables (GDP). Researching the effects of country level factors on the perception of happiness provides results which show that the reported happiness varies between countries. Even a brief review of the research data enables a quick distinction between two groups of countries – i.e. the developed and developing – which record different levels of happiness. The major difference can be attributed to the income (GDP), but after achieving a certain level point the increase in income does not reflect in the increase of reported happiness, which also confirms the Easterlin paradox. The research of the effects at the national level (macro level) have enabled to examine the impact of the general situation in the country on the perception of the individual living in that country. GDP shows to have a relatively large impact on the perception of happiness, which also confirms the expected impact of economic fluctuations on the individual's perception of happiness. Among other macro factors, the impact of inflation and life expectancy can be highlighted, which both beside GDP significantly shape the perception of happiness of the individual. The research of the individual level effects (micro level effects) has allowed to study specific impacts which directly create, characterize and define an individual. From this perspective, it has been expected that the effects of the micro level exhibit more largely in the perception of happiness than the effects of the macro

level. The main micro level effects on reporting the perception of happiness show that a few factors are of great importance, namely the health of the individual, conscientiousness in filling out the questionnaire, if the individual is in a relationship, the importance of individual values (trust and solidarity), if the individual is a representative of a majority, the level of income and not pursuing an occupation with the lowest level of knowledge/education. Given the importance and significance of the impact at the micro level it is also evident that the individual's perception of well–being is largely affected by health, social environment, values and professional success. There is also a research conducted with the purpose to detect the change in dynamics of the relationship between economic and sociological indicators (i.e. happiness), as a consequence of a change in the economic situation. The research results in some non–specific effects which cannot be taken into account, but nevertheless certain variables and their changed effect on happiness can be interpreted. Thus, it is found that in times of economic growth the gap in the effect on happiness is greater with the indicator: sex, education, marital status and level of unemployment, as in times of recession or economic crisis (these indicators have a greater impact on the perception of happiness in times of economic growth and a lesser one during economic crisis). On the other hand, in times of economic crisis, the gap in the effect on happiness is greater with the indicator: the place of residence, income, conscientiousness, religiosity, export of high–tech products and market capitalization of companies, as in times of economic growth (these indicators have a greater impact on the perception of happiness in times of economic crisis and a lesser one during the economic growth). The economic situation in a given country affects the dynamics of the relations of economic and sociological effects on happiness, whereby all the effects are not identical, depending on the same economic situation some increase and some decrease.

In the empirical part the results of the impact on the perception of happiness are also compared to the effects of the economic, sociological, relational, time and geographical factors on the remaining two observed variables – satisfaction and satisfaction with the economy. With the help of the latter, it is possible to establish that the effects are quite similar, deviations occur with the effects on the perception of satisfaction with the economy. Perception of happiness and satisfaction is more subjected to the individual's personal characteristics, achievements and material status, while the perception of satisfaction with the economy is more subjected to time and national factors, as well as the economic situation in the country and other factors at country level.

In line with the title of this doctoral dissertation the final section of the empirical part determinates the impact of the economic crisis on the dynamics of the relationship between economic and sociological indicators of happiness (well–being). Research findings indicate an indirect link between economic and sociological factors at the macro level, as well as a direct link between economic and sociological factors at the micro level. The results also show that the economic situation of each country (region or the world) affects the relationship between economic and sociological factors and the effects on the perception of well–being.

The research of effects in the field of economic, sociological, relational, time and geographical factors on the perception of happiness (given the economic situation) shows that the effects are formed on the basic economic situation of that time. It is true that the deviations of the change the effects go through are not large, but the mere change indicates that the reporting of happiness in times of economic crisis is different than in times of

economic growth, meaning that certain factors lose and certain factors gain importance in experiencing well–being.

Keywords: prosperity, happiness, business cycle, economic crisis, interaction

KAZALO

1 UVOD ... 15
1.1 NAMEN, RAZISKOVALNO VPRAŠANJE, TEZE IN CILJI ... 19
1.2 METODOLOGIJA IN STRUKTURA ... 21
1.3 PRISPEVEK DISERTACIJE K RAZVOJU ZNANOSTI ... 22
2 TEORETIČNI DEL ... 24
2.1 POMEN BLAGINJE, SREČE IN ZADOVOLJSTVA ... 24
2.2 VPLIVI NA OBČUTENJE SREČE ... 34
2.3 ODVISNOST SOCIOLOŠKIH IN EKONOMSKIH DEJAVNIKOV ... 37
2.4 POJEM GOSPODARSKE KRIZE IN GOSPODARSKEGA CIKLA ... 45
2.5 RAZLOGI NIHANJA GOSPODARSTVA IN POJAVA KRIZ ... 51
2.5.1 NEENAKOMERNA PORAZDELITEV DOHODKOV ... 51
2.5.2 KREDITIRANJE ... 55
2.5.3 ŠPEKULATIVNA VLAGANJA ... 57
2.5.4 PSIHOLOŠKI DEJAVNIKI ... 60
2.6 PREDHODNE EKONOMSKE KRIZE ... 63
2.6.1 TULIPOMANIA (1637) ... 63
2.6.2 SOUTH SEA COMPANY IN MISSISSIPPI COMPANY (1720) ... 64
2.6.3 VELIKA DEPRESIJA (1929) ... 66
2.7 GOSPODARSKA KRIZA LETA 2008 ... 67
2.7.1 NASTANEK IN RAZVOJ KRIZE V ZDA ... 67
2.7.2 NASTANEK IN RAZVOJ KRIZE V EVROPI ... 74
2.8 NAPOVEDI GOSPODARSKE KRIZE ... 77
2.9 VPLIV GOSPODARSKE KRIZE NA SUBJEKTIVNO OBČUTENJE BLAGINJE ... 79
3 EMPIRIČEN DEL ... 82
3.1 RAZISKOVALNA METODA, OPIS IN STRUKTURA PODATKOV ... 82
3.2 ODVISNE SPREMENLJIVKE ESS RAZISKAVE ... 86
3.3 POJASNJEVALNE SPREMENLJIVKE ESS RAZISKAVE ... 89
3.3.1 SPREMENLJIVKE ČASA IN DRŽAV ... 93
3.3.2 POJASNJEVALNE SPREMENLJIVKE NA RAVNI DRŽAV (MAKRO RAVEN) ... 94
3.3.2.1 SOCIOLOŠKE SPREMENLJIVKE ... 96
3.3.2.2 EKONOMSKE SPREMENLJIVKE ... 97
3.3.3 POJASNJEVALNE SPREMENLJIVKE NA RAVNI POSAMEZNIKOV (MIKRO RAVEN) ... 98
3.3.3.1 SOCIOLOŠKO–EKONOMSKE SPREMENLJIVKE ... 98
3.3.3.2 RELACIJSKE SPREMENLJIVKE ... 102
3.4 METODA ANALIZE ... 107
3.5 VPLIV GOSPODARSKE KRIZE/RECESIJE NA RAZMERJE MED ODVISNIMI IN POJASNJEVALNIMI SPREMENLJIVKAMI ... 109

3.6 ANALIZA PODATKOV ... 111
3.7 PREGLED IZSLEDKOV PO TEMATSKIH SKLOPIH ... 111
3.7.1 SPREMEMBE ZADOVOLJSTVA V ČASU IN MED DRŽAVAMI ... 111
3.7.1.1 ČASOVNE SPREMENLJIVKE ... 112
3.7.1.2 RAZLIKE MED DRŽAVAMI ... 120
3.7.2 MAKRO SPREMENLJIVKE ... 133
3.7.2.1 MAKROEKONOMSKE SPREMENLJIVKE ... 133
3.7.2.2 SPREMENLJIVKE ENAKOSTI ... 140
3.7.2.3 SPREMENLJIVKE ZDRAVSTVENE OSKRBE ... 146
3.7.2.4 SPREMENLJIVKE POKAZATELJA TEHNOLOŠKE RAZVITOSTI ... 154
3.7.2.5 SPREMENLJIVKE RAZVITOSTI FINANČNIH TRGOV ... 159
3.7.2.6 SPREMENLJIVKE PRAVNE DRŽAVE ... 165
3.7.3 MIKRO SPREMENLJIVKE ... 169
3.7.3.1 DEMOGRAFSKE SPREMENLJIVKE ... 170
3.7.3.2 SPREMENLJIVKE ŽIVLJENJSKEGA SLOGA ... 194
3.7.3.3 SPREMENLJIVKE STATUSA ZAPOSLITVE IN POKLICA ... 208
3.7.3.4 SPREMENLJIVKE GLEDE DNEVA ANKETIRANJA ... 218
3.7.3.5 SPREMENLJIVKE OSEBNOSTNIH ZNAČILNOSTI ... 223
3.8 NAJVPLIVNEJŠE SPREMENLJIVKE IN DODATNI TESTI ROBUSTNOSTI ... 243
3.9 VPLIV GOSPODARSKE KRIZE NA DEJAVNIKE OBČUTENJA SREČE ... 255
3.10 PRIMERJAVA ODVISNIH SPREMENLJIVK ... 263
4 SKLEPI IN UGOTOVITVE ... 278
4.1 PREGLED UGOTOVITEV ... 278
4.2 ZNANSTVENI DOPRINOS ... 285
4.3 OMEJITVE RAZISKAVE ... 288
4.4 NADALJNJE RAZISKAVE ... 289
LITERATURA ... 291
IMENSKO KAZALO ... 314
STVARNO KAZALO ... 316
PRILOGE ... 318

PRILOGA A.1: USTVARJANJE PCA SPREMENLJIVK ... 318
PRILOGA A.2: GRAF PCA SPREMENLJIVK PO LASTNIH VREDNOSTIH ... 319
PRILOGA A.3: WALD TEST ZA PCA SPREMENLJIVKE ... 319
PRILOGA A.4: KMO ANALIZA GLEDE PRIMERNOSTI PRVOTNIH SPREMENLJIVK ZDRUŽENIH S PCA ... 319
PRILOGA B.1: REGRESIJA SREČE Z VSEMI SPREMENLJIVKAMI TER REGRESIJA SREČE Z VSEMI SPREMENLJIVKAMI Z BETA KOEFICIENTOM ... 320
PRILOGA B.2: REGRESIJA SREČE Z VSEMI SPREMENLJIVKAMI IN INTERAKCIJAMI ... 322
PRILOGA B.3: PRIMERJAVA REGRESIJSKIH MODELOV OLOGIT IN QREG (0.25, 0.50, 0.75) ... 324
PRILOGA B.4: BACON ALGORITEM ZA UGOTAVLJANJE UBEŽNIKOV REGRESIJE ... 328
PRILOGA B.5: PREVERJANJE MULTIKOLINEARNOSTI Z VIF UKAZOM ZA CELOTNO REGRESIJO ... 329
PRILOGA B.6: PREVERJANJE MULTIKOLINEARNOSTI Z VIF UKAZOM ZA REGRESIJO ČASOVNO GEOGRAFSKIH SPREMENLJIVK ... 333

PRILOGA B.7: PREVERJANJE MULTIKOLINEARNOSTI Z VIF UKAZOM ZA REGRESIJO MAKRO SPREMENLJIVK 334
PRILOGA B.8: PREVERJANJE MULTIKOLINEARNOSTI Z VIF UKAZOM ZA REGRESIJO MIKRO SPREMENLJIVK 335
PRILOGA C.1: REGRESIJE S SPREMENLJIVKO GOSPODARSKA KRIZA 337
PRILOGA C.2: REGRESIJE S SPREMENLJIVKO RECESIJA 339
PRILOGA Č.1: REGRESIJA Z DRŽAVNIMI SPREMENLJIVKAMI – UGOTAVLJANJE SPREMEMBE VREDNOSTI PRI REGRESIJI Z VSEMI SPREMENLJIVKAMI (PRIMER: AVSTRIJA) 341
PRILOGA Č.2: REGRESIJA Z DRŽAVNIMI SPREMENLJIVKAMI – UGOTAVLJANJE SPREMEMBE VREDNOSTI PRI REGRESIJI Z VSEMI SPREMENLJIVKAMI (PRIMER: AVSTRIJA, BELGIJA, BOLGARIJA) 342
PRILOGA Č.3: KORELACIJA SPREMENLJIVKE RAZVITA GOSPODARSTVA Z MAKRO SPREMENLJIVKAMI (NAJBOLJ IZRAZITI POKAZATELJI RAZVITOSTI GOSPODARSTVA) 343
PRILOGA Č.4: CHOW–OV TEST ČASOVNIH IN DRŽAVNI SPREMENLJIVK 343
PRILOGA Č.5: KORELACIJA SPREMENLJIVKE RAZVITA GOSPODARSTVA Z VSEMI SPREMENLJIVKAMI (NAJBOLJ IZRAZITI POKAZATELJI RAZVITOSTI GOSPODARSTVA) 344
PRILOGA D.1: RAZLIČNE REGRESIJE SPREMENLJIVKE SREČA S SPREMENLJIVKO RAZVITA GOSPODARSTVA 345
PRILOGA D.2: REGRESIJA SREČE S SPREMENLJIVKO STOPNJA BREZPOSELNOSTI (SPREMEMBA) 347
PRILOGA D.4: KORELACIJA MED POKAZATELJI RAZVITOSTI IN BDP 348
PRILOGA D.5: REGRESIJA SREČE S POKAZATELJI RAZVITOSTI IN MAKRO (UGOTAVLJANJE VPLIVA BDP) ... 349
PRILOGA E.1: REGRESIJA SREČE IN SPREMENLJIVKE OBSEG KREDITNIH INFORMACIJ (VPLIV ODST. UPORAB. INTERNETA) 350
PRILOGA F.1: REGRESIJA LET IN SPOLA S SPREMENLJIVKO SREČA 351
PRILOGA G.1: REGRESIJA ČLANOV GOSPODINJSTVA S SPREMENLJIVKO SREČA 353
PRILOGA H.1: REGRESIJA SESTAVE GOSPODINJSTVA S SPREMENLJIVKO SREČA 354
PRILOGA I.1: REGRESIJA STAROSTI/LET S SPREMENLJIVKO SREČA 355
PRILOGA I.2: REGRESIJA STAROSTI/LET S SPREMENLJIVKO SREČA TER UPOŠTEVANJEM RECESIJE 356
PRILOGA J.1: REGRESIJA PREDSTAVNIKOV PREBIVALSTVA S SPREMENLJIVKO SREČA 357
PRILOGA K.1: REGRESIJA LET IZOBRAŽEVANJA S SPREMENLJIVKO SREČA 360
PRILOGA L.1: REGRESIJE OBČUTENJA SREČE, ZADOVOLJSTVO IN ZADOVOLJSTVO Z GOSPODARTSVOM ... 362
PRILOGA M.1: REGRESIJE SREČE Z GINI (IN VPLIVI RAZLIČNIH DEJAVNIKOV NA NJUNO RAZMERJE – RECESIJA, RAZVITOST, BDP) 365
PRILOGA N.1: PODROBNOSTI GLEDE SPREMENLJIVKE SREČE GLEDE NA ANKETNO OBDOBJE (STD. ODKLON) 366

SEZNAM TABEL IN SLIK

TABELA 3.1: ESS RAZISKAVE PO LETIH IN DRŽAVAH 84
TABELA 3.2: ODVISNE IN POJASNJEVALNE SPREMENLJIVKE 91
TABELA 3.3: REGRESIJA SREČE Z LETNIMI SPREMENLJIVKAMI 112
TABELA 3.4: REGRESIJA SREČE Z GOSPODARSKO KRIZO 115
TABELA 3.5: REGRESIJA SREČE Z RECESIJO 116
TABELA 3.6: REGRESIJA SREČE, ZADOVOLJSTVA IN ZADOVOLJSTVA Z GOSPODARSTVOM Z LETNIMI SPREMENLJIVKAMI 118
TABELA 3.7: REGRESIJA SREČE Z DRŽAVNIMI SPREMENLJIVKAMI 120
TABELA 3.8: REGRESIJA SREČE Z RAZLIČNIMI SPREMENLJIVKAMI (UGOTAVLJANJE RAZLOGA SPREMEMBE KORELACIJE DRŽAVNIH SPREMENLJIVK – PRIMER DRŽAVA AT, BE, BG) 129
TABELA 3.9: REGRESIJA SREČE Z RAZVITIMI GOSPODARSTVI 132
TABELA 3.10: REGRESIJA SREČE Z MAK. EKON. SPREMENLJIVKAMI 134
TABELA 3.11: REGRESIJA SREČE S SPREMENLJIVKAMI ENAKOSTI 140
TABELA 3.12: REGRESIJA SREČE S SPREMENLJIVKO GINI (GLEDE NA GOSPODARSKO STANJE, RAZVITOST IN BDP) 145
TABELA 3.13: REGRESIJA SREČE S SPREMENLJIVKAMI ZDRAV. OSKRBE 147
TABELA 3.14: REGRESIJA SREČE S SPREMENLJIVKAMI RAZVITOSTI 154
TABELA 3.15: REGRESIJA SREČE S SPREMEN. RAZVITOSTI TRGA 160
TABELA 3.16: REGRESIJA SREČE S SPREMEN. PRAVE DRŽAVE 165
TABELA 3.17: REGRESIJA SREČE Z DEMOGRAFSKIMI SPREMENLJIVKAMI 170
TABELA 3.18: REGRESIJA SREČE GLEDE NA VELIKOST GOSPODINJSTVA 180
TABELA 3.19: REGRESIJA SREČE GLEDE NA SESTAVO GOSPODINJSTVA 182
TABELA 3.20: SREČA IN PREDSTAVNIKI POPULACIJSKE SKUPINE 191
TABELA 3.21: REGRESIJA SREČE S SPREMENLJIVKAMI ŽIVLJENJSKEGA SLOGA 195
TABELA 3.22: REGRESIJA SREČE GLEDE ZAPOSLITVE/STATUSA 209
TABELA 3.23: REGRESIJA SREČE GLEDE DNEVA ANKETIRANJA 218
TABELA 3.24: REGRESIJA SREČE GLEDE OSEBNOSTNIH ZNAČILNOSTI 224
TABELA 3.25: REGRESIJA SOLIDARNOSTI IN BOGASTVA Z DOLOČENIMI MIKRO SPREMENLJIVKAMI (KRAJ BIVANJA IN DOHODEK) 235
TABELA 3.26: REGRESIJA SREČE S SPREMENLJIVKO SOLIDARNOST (GLEDE NA KRAJ BIVANJA IN DOHODEK) ... 237
TABELA 3.27: REGRESIJA SREČE S SPREMENLJIVKO BOGASTVO (GLEDE NA KRAJ BIVANJA IN DOHODEK) 239
TABELA 3.28: SPREMENLJIVKE Z NAJVEČJIM VPLIVOM NA OBČUTENJE SREČE (REGRESIJSKI KOEFICIENT IN BETA KOEFICIENT) 243
TABELA 3.29: SPREMENLJIVKE Z NAJVEČJIM REG. KOEFICIENTOM 246
TABELA 3.30: SPREMENLJIVKE Z NAJVEČJIM BETA KOEFICIENTOM 248
TABELA 3.31: REGRESIJE REG, OLOGIT, QREG 249
TABELA 3.32: VPLIV NA OBČUTENJE SREČE PRI VPELJAVI INTERAKCIJSKIH SPREMENLJIVK 256
TABELA 3.33: PRIMERJAVA VPLIVOV GLEDE NA GOSPODARSKO STANJE 260
TABELA 3.34: VPLIVI VSEH SPREMENLJIVK NA OBČUTENJE SREČE, ZADOVOLJSTVA, ZADOVOLJSTVA Z GOSPODARSTVOM (PRIMERJAVA REGRESIJSKEGA KOEFICIENTA IN BETA KOEFICIENTA) 263
TABELA 3.35: VPLIV SPREMENLJIVK NA ODVISNE SPREMENLJIVKE 269
TABELA 3.36: POVZETEK VPLIVOV SPREMENLJIVK NA ODVISNE SPREMENLJIVKE 275

SLIKA 2.1: VPLIV DEJAVNIKOV NA OBČUTENJE SUBJEKTIVNE BLAGINJE 28
SLIKA 2.2: GOSPODARSKI CIKEL 46
SLIKA 3.1: GIBANJE STANDARDNEGA ODKLONA SREČE V ČASU 117

SLIKA 3.2: GIBANJE ODVISNIH SPREMENLJIVK V ČASU 119
SLIKA 3.3: OBČUTEK SREČE GLEDE NA DRŽAVO 123
SLIKA 3.4: OBČUTEK SREČE GLEDE NA DRŽAVO (Log) 124
SLIKA 3.5: PRIČAKOVANA ŽIVLJENJSKA DOBA GLEDE NA BDP PC PKM 152
SLIKA 3.6: SREČA PO ŽIVLJENJSKIH OBDOBJIH (POVPREČNA VREDNOST) 185
SLIKA 3.7: SREČA PO ŽIVLJENJSKIH OBDOBJIH (REGRESIJSKA VREDNOST) 186
SLIKA 3.8: SREČA GLEDE NA SPOL (POVPREČNA VREDNOST) 189
SLIKA 3.9: SREČA PO ŽIVLJENJSKIH OBDOBJIH (REGRESIJSKA VREDNOST) 190
SLIKA 3.10: PRIMERJAVA SREČE VEČINSKEGA/MANJŠINSKEGA DELA PREBIVALSTVA 193
SLIKA 3.11: SREČE GLEDE NA LETA IZOBRAZEVANJA (POVPREČNA VREDNOST) 205
SLIKA 3.12: SREČE GLEDE NA LETA IZOBRAZEVANJA (REGRESIJSKA VREDNOST) 206
SLIKA 3.13: SREČE GLEDE NA DAN ANKETIRANJA (REGRESIJSKE VREDNOSTI) 221

1 UVOD

Cilj doktorske disertacije je raziskati področje blaginje in gospodarskega stanja ter njunega medsebojnega delovanja prek kazalnikov, ki opredeljujejo pojem blaginje. Merilne lestvice ocenjevanja blaginje so oblikovane kot 11-stopenjska Likertova lestvica, na kateri so anketiranci s stopnjo 0 opredelili najnižjo, s stopnjo 10 pa najvišjo stopnjo blaginje (merjeno kot občutek sreče, zadovoljstva in zadovoljstva z gospodarskim stanjem). Pri tem se anketiranci v nekaterih primerih niso opredelili glede občutenja blaginje (tj. odgovor »ne vem« ali brez odgovora) ali drugih dejavnikov, povezanih z raziskavo. Neopredeljenost glede posameznega vprašanja pa je omogočala tudi raziskovanje vpliva odstotka odgovarjanja na vprašanja (tj. vestnosti) na občutenja blaginje. Raziskava poleg splošnih gospodarskih pokazateljev upošteva in razišče tudi vpliv socioloških ter relacijskih dejavnikov, s čimer se izogne preozko usmerjeni analizi, ki bi lahko izkrivila pomen in merodajnost posameznih ekonomskih ter drugih dejavnikov. Pri tem je raziskava, zaradi celovitejše in temeljitejše možnosti ugotavljanja učinkov na blaginjo, hkrati vključila tako dejavnike na nivoju posameznika (t. i. mikro nivo) kot države (t. i. makro nivo), zaradi česar je možno definirati tudi, dejavniki katerega nivoja v večji meri vplivajo na blaginjo in so merodajni za njeno občutenje.

Podatki iz anket so pridobljeni iz različnih evropskih in bližnjeevropskih držav, pri čemer je anketni vprašalnik za vse države enak, zgolj preveden v nacionalni jezik. Večina držav je v vseh obdobjih izvajala ankete, nekatere med njimi pa so se pristopile zgolj enkrat. Mednarodno anketiranje omogoča primerjavo držav glede na občutenje sreče in prek tega razpoznavo merodajnih dejavnikov, ki vplivajo na razliko v občutenju sreče med državami. Države pa se da ločiti tudi na skupino razvitih in razvijajočih držav, kar še bolj nedvoumno prikaže razkorak v občutenju blaginje glede na razvitost posamezne države oz. njenega gospodarstva.

Mednarodne ankete so bile opravljane periodično na vsaki dve leti od leta 2002 naprej in tako zajemajo podatke glede občutenja sreče v predkriznem obdobju, v obdobju nastopa krize pa tudi v obdobju po krizi (obdobje zmerne rasti). Slednje omogoča neposredno primerjavo kazalcev občutenja blaginje skozi časovna obdobja kakor tudi primerjavo kazalcev glede na takratno gospodarsko stanje. Osnovni podatki opravljanja ankete so bili razvrščeni zgolj po anketnih obdobjih in ne po letih dejanskega opravljanja ankete (npr. v anketnem obdobju leta 2002 so se dejansko izvajalo ankete leta 2002 in 2003), zaradi možnosti natančnejše analize pa je bil, na podlagi datuma izvedbe ankete

posameznega anketiranca, določeno leto anketiranja. Raziskava je pridobila novo razsežnost kontinuiranega prehoda let, kar je omogočalo podrobnejšo analizo občutenja blaginje prek vsakoletnih makro dejavnikov, prav tako pa je bila s tem možna podrobnejša analiza ekonomskih in socioloških dejavnikov ter gospodarskega stanja na občutenje blaginje.

S to raziskavo želimo zapolniti vrzel v opredeljevanju blaginje iz vidika gospodarskega stanja ter s tem nezaznavnega vpliva mednarodnega in državnega ekonomskega stanja na počutje posameznika, kakor tudi družbe kot celote. Raziskave s tematiko vpliva gospodarske krize na občutenje blaginje so sicer že bile izvedene, vendar so bile pri tem osredotočene zgolj na eno državo ali omejeno časovno obdobje (Graham 2010; Greve 2012; Gudmundsdottir 2013) ali pa je bil nabor dejavnikov, ki bi lahko vplivali na občutenje blaginje zelo omejen (Van Praaga in Ferrer–i–Carbonella 2010; Forslund 2012; Greve 2012). Raziskava skozi večletno spremljanje številnih evropskih in bližnje–evropskih držav analizira vpliv skupnih in posameznih ekonomskih, socioloških in relacijskih dejavnikov na občutenje sreče, s čimer se v veliki meri izogne preozkemu vzorcu in dajanje neustrezne teže posameznim dejavnikom.

Doktorska disertacija je smiselno razdeljena na štiri zaokrožene sklope, in sicer uvod (raziskovalni problem, namen, metodologija), teoretični del (blaginja, gospodarski cikel, gospodarska kriza), empirični del (časovne spremenljivke, državne spremenljivke, makro spremenljivke in mikro spremenljivke) ter zaključek (ugotovitve, razprava, omejitve raziskave, nadaljnje raziskave). Zaokroženi sklopi so označeni s številkami od 1 do 4, poglavja znotraj sklopov pa po številčnih nižjih ravneh (od 1.1 do 4.4), poglavja pa se po potrebi delijo še na nadaljnja podpoglavja ali še več ravni.

Poglavje 1.1 predstavi namen doktorske disertacije, predstavi raziskovalno vprašanje, postavljene teze in zastavljene cilje, ter s tem oriše izzive katere bo ta doktorska disertacija reševala.

Poglavje 1.2 oriše metodologijo in strukturo raziskovanja s katero bo opravljena raziskava v tej doktorski disertaciji in s katero se poskuša razrešiti čim več zastavljenih izzivov iz poglavja 1.1.

Poglavje 1.3 opredeli prispevek doktorske disertacije k razvoju znanosti, katera se s svojo samosvojostjo in edinstvenostjo loteva preučevanja občutenja blaginje iz večslojnih ekonomskih, socioloških in relacijskih ravni, pri čemer se vplivi preučujejo tudi iz časovnega ter geografskega vidika, kakor tudi vidika gospodarskega stanja.

Poglavje 2.1 opiše pojem blaginje, njene bistvene značilnosti, pojmovanje tega izraza skozi zgodovino in čas, povezanost z pojmovanjem sreče in zadovoljstva ter prepoznava tega pojma s strani drugih avtorjev.

Poglavje 2.2 predstavi in oriše vplive na občutenje sreče, in s tem teoretično opredelitev odvisnosti občutenja sreče in vplivov socioloških, ekonomskih, osebnih in drugih dejavnikov na stanje v družbi in pri posamezniku.

Poglavje 2.3 prikaže povezanost socioloških pokazateljev blaginje in ekonomskih pokazateljev gospodarskega stanja, s čimer se teoretično opredeli medsebojno povezanost socioloških in ekonomskih dejavnikov, vpliv ekonomskih dejavnikov na družbo ter posameznika ter s tem pomen stanja gospodarstva na stanje v družbi.

Poglavje 2.4 teoretično pojasni pojem gospodarskega cikla in s tem gospodarske krize, pri čemer podrobneje pojasni obstoj gospodarskih ciklov z vidika inovacijske razlage, kakor tudi iz vidika razlag različnih ekonomskih šol, prav tako pa opredelitev pojav krize kot neizogibne posledice takšnega ekonomskega sistema.

Poglavje 2.5 se poglobi v teoretično opredelitev vzroka dejanskega nastanka kriz, preko opredelitve neenakomerne porazdelitve prihodkov, pospeševanja kreditiranja, špekulativnih vlaganj ter psiholoških dejavnikov.

Poglavje 2.6 opisuje bolj znane predhodne ekonomske krize v zgodovini, preko katerih je možno ugotoviti podobnosti in razlike z gospodarsko krizo leta 2008 ter posledice za družbo in posameznika pred, ob in po nastanku krize.

Poglavje 2.7 podrobneje oriše vzrok nastanka in posledice gospodarske krize leta 2008, same razsežnosti te krize, širjenje na svetovno raven, gospodarske krize v Evropskih državah ter posledice za družbo v le–teh.

Poglavje 2.8 predstavi opozorila številnih uglednih in znanih ekonomistov, kateri so pred nastankom krize opozarjali na špekulativno rast nepremičninskega trga, njegov pok ter pojav krize svetovne razsežnosti.

Poglavje 2.9 opredeli pojav gospodarske krize kot merodajnega dejavnika na sociološke in ekonomske dejavnike ter egoistične človeške narave, ki deluje v slabo družbe v kolikor ima sam korist.

Poglavje 3.1 oriše opis in strukturo podatkov, ki se v empiričnem delu uporabijo za izvedbo raziskave ter ugotavljanje ekonomskih, socioloških in relacijskih vplivov na občutenje sreče.

Poglavje 3.2 predstavi odvisne spremenljivke (sreča, zadovoljstvo in zadovoljstvo z gospodarstvom) ter predhodne raziskave iz področja raziskovanja vplivov na občutenje sreče zaradi pojava gospodarske krize, njihove posebnosti ter njihove pomanjkljivosti.

Poglavje 3.3 opiše pojasnjevalne spremenljivke (čas, država, makro nivo, mikro nivo) ter njihovo razdelitev v podskupine, ki omogočajo podrobnejšo raziskavo vpliva posamezne spremenljivke oz. podskupine spremenljivk.

Poglavje 3.4 podrobneje predstavi metodo analize (multipla regresija), s katero bo možno empirično raziskati velikost in pomembnost posameznih ekonomskih, socioloških in relacijskih vplivov na občutenje blaginje.

Poglavje 3.5 izpostavi pomen vpliva pojava gospodarske krize na sorazmerja ekonomskih, socioloških in relacijskih vplivov na občutenje blaginje, s tem pa možnost ugotavljanja spremembe vplivov na občutenje sreče glede na gospodarsko stanje v posamezni državi.

Poglavje 3.6 predstavi, na kakšen način so izsledki obravnavani in predstavljeni, saj jih zaradi obsega podatkov in rezultatov, ni bilo možno obravnavati v skupni točki oz. drugo za drugo.

Poglavje 3.7 nato po sklopih predstavi izsledke in ugotovitve raziskave, pri čemer po poglavjih prvotno opredeli časovne in geografske vplive, zatem vplive na ravni držav (makro nivo) ter nato vplive na ravni posameznika (mikro nivo) na odvisno spremenljivko – občutenje sreče.

Poglavje 3.8 na podlagi pregleda vseh vplivov ekonomskih, socioloških, relacijskih, časovnih in geografskih dejavnikov izpostavi vplive, ki imajo glede na raziskavo največji vpliv na občutenje sreče.

Poglavje 3.9 po predhodnih poglavjih, kjer je preučen vpliv ekonomskih, socioloških, relacijskih, časovnih in geografskih dejavnikov na občutenje sreče, razišče še spremembo teh vplivov ob upoštevanju gospodarskega stanja države v času opravljanja zbiranja podatkov (tj. rast ali padec gospodarske dejavnosti).

Poglavje 3.10 podatke glede vplivov ekonomskih, socioloških, relacijskih, časovnih in geografskih dejavnikov na občutenje sreče, primerja z vplivi teh enakih dejavnikov na drugi odvisni spremenljivki – zadovoljstvo in zadovoljstvo z gospodarstvom.

Poglavje 4.1 strne ugotovitve glede vplivov različnih dejavnikov na občutenje sreče ter spremembe teh vplivov ob upoštevanju gospodarskega stanja. Prav tako pa tudi v skladu z doktorsko dispozicijo preveri izsledke glede na naslov, raziskovalno vprašanje, tezo, podvprašanje in zastavljene cilje.

Poglavje 4.2 opredeli bistvene dosežke in posebnosti te doktorske disertacije, ki so pripomogli k širšemu razumevanju obravnavane tematike ter so prispevali k novim odkritjem na znanstvenem področju.

Poglavje 4.3 izpostavi omejitve raziskave, tako na področju pridobivanja podatkov, kakor tudi na področju opravljanja raziskave, pri čemer omejitve predstavljajo izziv za nadaljnje raziskave na tem področju.

Poglavje 4.4 predlaga nadaljnje raziskovalne možnosti, katere se zaradi obsega in namena niso obravnavale v tej dispoziciji, in se nanašajo na področje raziskovanja blaginje, medsebojne prepletenosti ekonomskih in socioloških dejavnikov oz. na dodatne možnosti raziskovanja s podatkovno bazo ESS.

1.1 NAMEN, RAZISKOVALNO VPRAŠANJE, TEZE IN CILJI

Namen doktorske disertacije je analizirati, raziskati in ugotoviti, kolikšna je medsebojna povezanost socioloških in ekonomskih dejavnikov, njihova sprememba skozi obdobja gospodarskega cikla ter na podlagi teh ugotovitev opredeliti spremembo gibanja sociološki in ekonomskih kazalcev skozi posamezno gospodarsko obdobje. Osrednje raziskovalno vprašanje doktorske disertacije je: »Kako se spremenijo in kako medsebojno delujejo ekonomski in sociološki kazalci skozi obdobje pred krizo, med krizo in po krizi?«. Raziskovalno vprašanje se navezuje na povezanost socioloških in ekonomskih dejavnikov ter posebnosti njihovih razmerij v različnih obdobjih gospodarskega cikla, in bo odgovor na slednje vprašanje potrebno definirati tako iz teoretičnega, kakor tudi iz empiričnega vidika.

Teza doktorske disertacije je, da se gospodarska kriza posredno ali neposredno prek različnih dejavnikov odraža na prebivalstvu in njihovem mnenju oz. na socioloških kazalcih. Postavljene teze se glasijo:

T1: Gibanje gospodarskega cikla je pozitivno korelirano s sociološkimi kazalci.

T2: Medsebojni odnosi med ljudmi (zaupanje, poštenost, pomoč) se skozi različne faze gospodarskega cikla spreminjajo.

T3: Vpliv gospodarskega cikla na opazovane sociološke kazalce se med državami razlikuje.

T4: Na podlagi spremembe določenih ekonomskih kazalcev je možno napovedati gibanje posameznih socioloških kazalcev in obratno.

Medtem ko je namen doktorske naloge omejen na določeno področje, je ciljev več. Pri tem jih bomo zaradi preglednosti razdelili na dva dela, in sicer na cilje teoretičnega dela in cilje empiričnega dela.

Cilji teoretičnega dela doktorske disertacije so:

I. Opredeliti in teoretsko definirati nihanja gospodarstva, gospodarski cikel in njegove osnovne značilnosti.
II. Proučiti vzroke nastanka kriz, značilnosti nastanka kriz in posledice nastanka kriz na gospodarstvo ter prebivalstvo.

III. Orisati in opredeliti probleme gospodarskih kriz.
IV. Orisati in opredeliti oblike in probleme socioloških kriz.
V. Teoretsko opredeliti povezanost med ekonomskimi in socihološkimi kazalci.

Cilji empiričnega dela predlagane doktorske disertacije so naslednji:

I. Ugotoviti trend gibanja ekonomskih kazalcev pred, med in po krizi za posamezno obravnavano evropsko državo. Pri tem nas zanima predvsem padec posamezne opazovane spremenljivke in odstopanja kazalca za posamezno državo v primerjavi s preostalimi državami in povprečjem.
II. Ugotoviti tako trend gibanja socioloških kazalcev pred, med in po krizi za posamezno obravnavano evropsko državo kakor tudi spremembo glede na povprečno vrednost vseh pregledanih držav. Pri tem nas zanima predvsem padec posamezne opazovane spremenljivke in odstopanja kazalca za posamezno državo v primerjavo s preostalimi državami in povprečjem.
III. Ugotoviti povezavo med socihološkimi in ekonomskimi kazalci pred nastankom gospodarske krize in preveriti, če je korelacija med opazovanima dejavnikoma ostala na podobni ravni tudi med in po krizi. Pri tem nas bodo zanimala predvsem odstopanja od predhodnih opazovanj in razlogi zanje.
IV. Ugotoviti povezavo med Ginijevim koeficientom in nastopom gospodarske krize z opazovanji spremembe omenjenega koeficienta pred, med in po krizi.
V. Ugotoviti in oceniti vpliv nastopa gospodarske krize na prebivalstvo v Sloveniji in drugih evropskih državah.
VI. Ugotoviti, ali bi se dalo iz gibanja ekonomskih in socioloških kazalcev napovedati nastanek gospodarske krize.
VII. Ugotoviti, ali so in katere so spremembe v socioloških kazalcih, ki so obratno sorazmerne s spremembami ekonomskih kazalcev.
VIII. Ugotoviti, ali povečanje gospodarske rasti poveča splošno zadovoljstvo in obratno ter to primerjati z ugotovitvami Easterlina.

Skozi doktorsko nalogo razrešujemo raziskovalno vprašanje, teze in cilje doktorske naloge, pri čemer so izsledki smiselno, celovito in podrobneje opisani v sklepu. Namen doktorske naloge je v največji meri raziskati, odkriti in odgovoriti na zastavljene predpostavke, zaradi česar raziskovanje ni omejeno zgolj na teoretičen ali zgolj na empiričen del. S tem je možno nihanje gospodarstva preučiti tako z vidika vzroka nastanka in obstoja krize, vpliva nihanja na posameznika in družbo kot celoto kakor tudi spremembe vpliva glede na razmere gospodarskega stanja.

1.2 METODOLOGIJA IN STRUKTURA

V doktorski nalogi je raziskava opravljena s kvantitativno metodo regresijske analize, pri čemer spremenljivko blaginje predstavljajo občutenje sreče, občutenje zadovoljstva in zadovoljstva z gospodarskim stanjem (t. i. odvisne spremenljivke). Obseg te doktorske naloge ne dopušča podrobne regresijske analize vseh treh občutenj, zaradi česar je bil natančno raziskan vpliv na občutenje sreče (kljub temu pa so bili vplivi na občutenje sreče predmet primerjave z vplivi na občutenje zadovoljstva in zadovoljstva z gospodarskim stanjem). Tako podatki odvisnih spremenljivk kakor tudi drugi sociološki in relacijski pokazatelji na mikro ravni so bili pridobljeni iz evropske družboslovne raziskave (European Social Survey – ESS), ekonomski in sociološki pokazatelji na makro ravni pa iz mednarodnih zbirk podatkov, s čimer je omogočena raziskava vpliva ekonomskih in socioloških pokazateljev na ravni držav. Določene spremenljivke glede na čas, državo in posameznika so bili na novo ustvarjeni, s čimer je omogočeno raziskovanje izven okvirjev objavljenih zbirk podatkov in prepoznava drugih morebitnih vplivov na občutenje blaginje. Pridobljene spremenljivke na mikro in makro ravni omogočajo ugotavljanje pomembnosti in merodajnosti posameznih vplivov ter s tem povezanost z občutenjem blaginje (t. i. pojasnjevalne spremenljivke).

S podatki, ki so bili pridobljeni v obdobju od leta 2002 do 2012[1], je bilo možno analizirati vplive mikro in makro pokazateljev za obdobje gospodarske rasti oz. konjunkture (od leta 2001 do 2007), gospodarskega zatona oz. recesije (leti 2008 in 2009) ter zadržanega gospodarskega okrevanja (od leta 2010 do leta 2012).

Zaradi preglednosti so spremenljivke ločene po tematskih sklopih, s čimer je omogočeno raziskovanje vpliva na odvisne spremenljivke (ki izkazujejo blaginjo) prek sklopov pojasnjevalnih spremenljivk. Pojasnjevalne spremenljivke so ločene na pojasnjevalne časovne spremenljivke, pojasnjevalne spremenljivke na ravni držav (makro raven) in pojasnjevalne spremenljivke na ravni posameznikov (mikro raven). Pri tem so spremenljivke na ravni držav ločene na sklop ekonomskih in socioloških spremenljivk ter spremenljivke na ravni posameznika na sklop ekonomskih, socioloških ter relacijskih spremenljivk. V empiričnem delu pa je raziskava razdeljena na še več tematskih podsklopov, s čimer je omogočeno pregledovanje in analiziranje pridobljenih podatkov sproti in znotraj bolj povezanih tematskih sklopov.

[1] Junija 2014 so bili objavljeni zadnji podatki za anketno obdobje 2012 in ti so bili najkasneje vključeni v to raziskavo; podatki za obdobje 2014 pa v času opravljanja te raziskave še niso bili objavljeni.

Namen raziskave je analiza odvisne spremenljivke občutenja sreče glede na posamezne pojasnjevalne spremenljivke, določene skupine spremenljivk ter spremembo vpliva pojasnjevalnih spremenljivk na odvisno spremenljivko. Z namenom preverjanja pravilnosti vplivov/rezultatov v zvezi z občutenjem sreče sta bili izvedeni regresiji za še dve odvisni spremenljivki, ki sta po merjenju blizu občutenju sreče, in sicer občutenje zadovoljstva in zadovoljstva z gospodarstvom.

1.3 PRISPEVEK DISERTACIJE K RAZVOJU ZNANOSTI

Cilj disertacije je raziskati povezavo med gospodarsko krizo in enim izmed najpomembnejših človeških občutenj – blaginjo. Pomen gospodarske krize je vseskozi relevanten in aktualen, še posebej pa v tem obdobju, zaradi česar je obravnavana tema pomembna zaradi mnogih dejavnikov. V najosnovnejšem smislu deluje gospodarstvo (in posledično njeno nihanje) posredno ali neposredno na vse subjekte sveta, tako prek udeležbe v proizvodnih procesih kakor tudi prek svojih tržnih prijemov, potrošniških navad, kapitalistične kulture in individualizacije, s čimer jih oblikuje, zaznamuje ter spreminja. To delo razišče pomen gibanja (nihanja) gospodarstva v kontekstu vpliva na posameznika, določeno skupino oz. družbo kot celoto. S tem se v kontekstu doktorske disertacije prispeva k preučevanju vplivov gospodarskih ciklov na razmere družbe in posameznika, torej na preučevanje gibanja pokazateljev blaginje pred, med in po gospodarski krizi ter spreminjanje vplivov ekonomskih, socioloških in relacijskih dejavnikov na občutenje blaginje glede na gospodarsko stanje. Slednje omogoča preučevanje razumevanja vpliva gospodarskega stanja na udeležence gospodarstva oz. na spreminjanje njihove zaznave in poročanja občutenja blaginje.

Dispozicija odpira nova spoznanja na področju soodvisnega delovanja ekonomskih, socioloških in relacijskih kazalcev. Na ta način je bilo možno preučiti, kako in na kakšen način so kazalci medsebojno povezani ter če se njihovo sorazmerje skozi različna gospodarska obdobja giblje z enako korelacijo v enako smer. Prav tako doktorska disertacija in v njej zaobsežene raziskave prispevajo k izboljšanemu sociološkem pogledu na področju gospodarskega stanja in obratno. Pri tem so bili teoretsko identificirani tudi določeni dejavniki, ki se pojavijo kot znanilci pojava gospodarske krize, s katerimi bi bilo možno v prihodnje lažje napovedovati in predvideti prihodnje krize.

S tem ta doktorska naloga pripomore k dopolnitvi manjkajočega pogleda na vpliv gibanja gospodarskega cikla na subjekte, primerjave delovanja socioloških, relacijskih in

ekonomskih kazalcev ter njihove soodvisnosti. To do sedaj ni bilo mogoče, saj v preteklosti niso bile opravljena večletna mednarodna merjenja javnih mnenj, ki bi pokrivala sociološke in relacijske kazalce pred, med in po svetovni gospodarski krizi (del evropske družboslovne raziskave za leto 2012 je bil objavljen komaj junija 2014). Na ta način bo naloga teoretsko prikazala novost na področju razumevanja gospodarske in ostalih z njo povezanih kriz, saj jih bo na podlagi razmišljanj različnih avtorjev in analize spremenljivk povezala ter uskladila v celoto.

2 TEORETIČNI DEL

V teoretičnem delu so opredeljeni pojmi, ki so predmet raziskave v doktorski disertaciji, s čimer je ustvarjen teoretični okvir za empirično testiranje hipoteze o učinku gospodarske krize na občutenje blaginje posameznikov neposredno in posredno prek različnih socioloških ter ekonomskih dejavnikov. Najprej so obravnavani pojmi blaginja, sreča in zadovoljstvo ter njihova medsebojno povezanost. Sledi oris medsebojne povezanosti ekonomskih in socioloških dejavnikov ter s tem vpliv na družbo in posameznika. V nadaljevanju pa se teoretični del posveti konceptu gospodarskega nihanja in vzrokom nihanj, opisu trenutne in predhodnih gospodarskih kriz ter njihovim posledicam tako na ravni države kot družbe.

2.1 POMEN BLAGINJE, SREČE IN ZADOVOLJSTVA

Pomen občutenja blaginje ima tako kot skozi zgodovino tudi v sedanjem času pomembno vlogo tako za posameznika kot tudi za družbo. Pri tem je pojem blaginje bolj izrazito poudarjen oz. definiran v bolj razvitih ali odprtih družbah (kjer posameznik lahko spozna višje oblike želj in pričakovanj). Občutenje blaginje ima tako za družbo kot za posameznika pomembno vlogo, saj se oblikuje na podlagi zadovoljevanja lastnih pričakovanj in želj glede na zmožnost zadovoljevanja teh v določenem okolju oz. državi.

Blaginja (ang. *Welfare* ali *Well–being*) na splošno in na ravni državi predstavlja raven izražanja/izkazovanja stopnje dobrega stanja posameznika/družbe, ki je v veliki meri odvisno od številnih ekonomskih, socioloških, osebnostnih ter drugih dejavnikov na ravni posameznika (mikro raven) kakor tudi na ravni države (makro raven). Po definiciji blaginje (SSKJ 2015a) je možno blaginjo tolmačiti kot:

»**blagínja** –e ž (í) *obilje materialnih dobrin:* skrbeti za blaginjo ljudstva; živeti v blaginji; ekonomska, občа blaginja«

Slednja definicija blaginje opredeljuje pojem kot blaginjo ljudstva (makro raven), kakor tudi kot občo blaginjo, pri čemer pa izpostavlja zgolj ekonomsko determinanto, preostale pomembne dejavnike, ki oblikujejo blaginjo pa opusti.

Pigou (1920) je poudaril, da je ekonomija blaginjo razmejila na družbeno (ali splošno) in ekonomsko (ožjo) blaginjo, katere glavno merilo je BDP. Pri tem pa je predpostavljeno, da se spremembe v ekonomski blaginji izkazujejo tudi kot spremembe socialne blaginje (v isti

smeri in z isto intenziteto). Glede slednjega je Sen (2002) pripomnil, da je možno opaziti povečevanje materialne blaginje na več ravneh, na ravni splošne (nacionalne) akumulacije, ki se navezuje predvsem na bogatenje skupnosti kot celote, ne glede na njeno dejansko distribucijo in vpliv. Pri tem pa so bogastvo, premožnost in izobilje med najpomembnejšimi dejavniki pri spodbujanju najmanj materialnega blagostanja in so pomembni za uspešno človeško življenje. Slednje predstavlja pomemben aspekt distribucije, saj gospodarska rast ne pomeni le naraščanja osebnih prihodkov, ampak tudi širše, ustvarjanje in prerazporejanje virov za izboljšanje javnih storitev (javno zdravstvo, osnovna izobrazba, dostop do pitne vode, infrastruktura …), kar je v največji meri odvisno od ustreznih gospodarskih in socialnih politik.

Na blaginjo ima, po Cumminsu (2000), neposreden vpliv življenjski standard, osebno zdravje, življenjski dosežki, osebna razmerja, občutek varnosti, občutek pripadnosti in bodoči obeti oz. optimizem. Pojem blaginje pa je možno definirati tudi preko definicije besede blagovitost in blagor (kateri predstavljata sopomenko blaginje, prav tako pa imajo slednji pojmi enak osnoven koren), in sicer slednja pojma definira (SSKJ 2015a in 2015b):

»**blagovítost** –i ž (ȋ) star. *blaginja, blagostanje:* njegova blagovitost je rasla iz leta v leto // *blaženost, sreča:* spokojna blagovitost«

»**blágor** –gra m (â) **1.**ed., s prilastkom *duhovna in materialna korist:* skrbeti za blagor domovine; javni, narodov blagor / telesni in duhovni blagor // nav. mn., star. *dobrina:* zbirati posvetne blagre / iron. vsako jutro uživa blagre mestnega prometa **2.**ed., zastar. *sreča, blagoslov:* nad hišo počiva blagor nebes / žarg., lov. lovski blagor *uspešen lov, obilen plen* **3.** v medmetni rabi *izraža veselje, zadovoljnost nad srečo koga:* blagor ti, da si zdrav; blagor mu, da ni poznal naših težav; blagor blagor jim, ker se jim ni treba pripravljati za izpit; blagor, trikrat blagor mu; star.: blagor se ti; blagor si ga tistemu, ki jo bo dobil ◇ rel. osmero blagrov *povzetek krščanskega moralnega nauka«*

Definiciji podrobneje opredeljujeta širši pomen blaginje, tj. tako pomen izven zgolj ekonomske domene kot tudi determiniranost in soodvisnost z drugimi neekonomskimi dejavniki. Prav tako pa obe definiciji blaginjo tesno povežeta z izražanjem občutenja sreče in zadovoljstva, na katerega vplivajo oz. jih opredeljujejo enaki dejavniki kot občutenje blaginje (standard, zdravje, varnost …), pojmi pa so si komplementarni.

V svojem obširnem delu je Zevnik (2011), ki se je osredotočil na raziskavo povezave med srečo in kulturo, opredelil, da se je preučevanje blaginje oz. sreče izoblikovalo skozi dva različna nazora, tj. hedonistični in eudaimonični. Zadnji nazor se osredotoča na pomen samouresničitve in opredeljuje blaginjo iz vidka v kolikšni meri posameznik samouresničitev doseže, pri čemer pa se hedonistični pristop osredotoča na pomen sreče in opredeljuje

blaginjo skozi zagotavljanje užitkov in izogibanju bolečine (Ryan in Deci 2001). Pri tem Zevnik (2011) prav tako poudari, da se tako zagovorniki hedonističnega, kakor tudi eudaimoničnega nazora poskušajo oddaljiti od konstrukcije blaginje preko pojma sreče, vendar jim slednje v celoti ne uspe (kot poudari še sami vedno govorijo o raziskavah sreče).

OECD (2013b) je v svoji obsežni izdaji opredelil, da je občutenje blaginje sestavljeno iz treh temeljnih elementov, in sicer:

- vrednotenje življenja (ang. *Life evaluation*),
- čustvovanje (ang. *Affect*) in
- osebne značilnosti (gr. *Eudaimonia*).

Vrednotenje življenja je posameznikovo ocenjevanje življenja glede na standard, ki si ga posamezniki sami postavijo in ga nato primerjajo z okoliščinami v lastnem življenju (Pavot in ostali 1991). Kot podrobneje obrazloži Kahneman (1999), je vrednotenje življenja osnovano na podlagi pomnjenja preteklih izkušenj in lahko bistveno odstopa od dejanskega občutenja v določenem času. Vrednotenje življenja se prilagodi primerjanju z najmočnejšim in najšibkejšim čustvenim doživetjem in ne s povprečjem doživetij skozi življenje.

Čustvovanje ponazarja posameznikova lastna občutenja, čutenje in načina interakcije z okolico. Pri tem, kot opredeljujejo Kahneman (1999) in Diener ter ostali (1999), ima čustvovanje dve bistveni hedonistični dimenziji, ki združujeta pozitivno in negativno čustvovanje. Čustvovanje oriše tudi Stiglitz in ostali (2009, 146) v svojem poročilu, in sicer kot pozitivna in negativna občutenja posameznika v določenem trenutku, na katerega vplivajo hedonistična doživetja (užitki ali trpljenja) v času nastanka dogodka ali kmalu po dogodku. Po obrazložitvi OECD (2013b) pa so pozitivna občutenja pri tem veliko bolj povezana in prepletena kot negativna, saj so pozitivna občutenja (sreča, veselje, zadovoljstvo) bolj enodimenzionalna in medsebojno odvisna kot negativna (žalost, jeza, strah, stiska). Posamezniki, kot navaja Kahneman (1999), so zmožni oceniti lastno čustveno stanje v določenem času, saj lahko posameznik stanje določenega čustva (podobno kot vrednotenje življenja) primerja z ravnjo predhodnega doživljanja tega čustva in ga na podlagi tega določi. Zaradi slednjega je dejansko možno meriti zgolj kako posameznik doživlja življenje in ne kako ga vrednoti (Kahneman in Krueger 2006). Pri tem so, kot poudarjajo Kruger in Schkade (2008) ter Watson in ostali (1988), prav tako dejavniki čustvovanja manj zanesljivi kot preostali elementi, predvsem zaradi nihanja posameznikovih občutenj. Hkrati pa je prav tako tudi potrjeno, da pomemben del vpliva lastnega vrednotenja čustvovanja možno pripisati posameznikovim značilnostim, kot npr. osebnosti (Diener in ostali 1999). Tako se, kot izpostavita Ryan in Deci (2001), posamezni raziskovalci osredotočajo na to kako ohraniti raven pozitivnih občutenj in izboljšati raven negativnih občutenj, drugi pa na

povezavo med dnevnim nihanjem občutenj v povezavi z ravnjo blaginje. Zaradi slednjih dejavnikov, kakor tudi zaradi splošne prakse raziskovanja blaginje preko pojma sreče ter zadovoljstva, preučevanje blaginje preko drugih dejavnikov v empiričnem delu ni bilo izvedeno.

Osebne značilnosti predstavljajo element blaginje, ki ponazarja posameznikove vrednote, potencial in psihološki razvoj. Pri tem Huppert in ostali (2009) kot bistven element blaginje izpostavijo tudi usposobljenost, čustveno stabilnost, angažiranost, veljavo, optimizem, prilagodljivost, samozavest in vitalnost. Osebni razvoj je težko meriti, za razliko od vrednotenja življenja in čustvovanja, vendar kljub temu zajema pomemben vidik posameznikovega subjektivnega pogleda na blaginjo, ki ga druga dva elementa ne zajemata (OECD 2013b). V empiričnem delu te doktorske disertacije pa so bile prav tako analizirane posamezne osebne vrline in značilnosti ter njihovo razmerje s subjektivno blaginjo (oz. izbranimi pokazatelji).

S pojmom blaginja oz. sreča (gr. *Eudaimonia*) so se ukvarjali že v antiki. Tako je Socrates (Platon 2009) opredeljeval, da so za doseganje stanja sreče potrebne in zadostne osebne vrline (kot so samokontrola, pogum, pravica, modrost …). Prav tako je tudi Platon (1995) slednji pojem povezoval z osebnimi vrlinami, ter jih pri tem prepoznal kot najpomembnejše in z največjim vplivom na občutenje sreče/blaginje. O tej tematiki pa je razglabljal tudi Aristotel (1994), ki je izpostavil, da je srečen tisti, ki dolgoročno živi o v skladu z lastnimi vrlinami in je hkrati preskrbljen s preostalimi danostmi (premoženje, prijatelji, izgled …). Vplivu vrlin na občutenje blaginje/sreče pa je nasprotovala Cirenska antična šola (Encyclopedia 2015), ki je zagovarjala bistven vpliv osebnega užitka (gr. *Hēdonismos*) zavračala višji pomen intelekta (ki ga je zagovarjal Sokrat in njegova šola) in utemeljevala, da so telesni užitki bistveni pri doseganju blaginje/sreče (oz. je bistvo povečevanje užitka in zmanjševanje bolečine). V sredini 19. stoletja je tudi John Stuart Mill (2003) zagovarjal te nazore in tudi sam izhajal iz hedonističnega nazora vpliva užitka za doseganje najvišje sreče. Pri tem je razlikoval vpliv užitka na blaginjo po učinku, in sicer da so intelektualni in moralni užitki (t. i. višji užitki) nadrejeni fizičnim užitkom (t. i. osnovni užitki) ter se pomen zadovoljevanja/uresničevanja višjih užitkov povečuje glede na razvitost bitja (pri čemer kot primerjavo izpostavi prašiča, ki se preda osnovnim užitkom, saj se ne zaveda višjih užitkov v primerjavi s človekom, ki se jih zaveda in imajo za njega večji pomen). Na pomen vrlin pri občutenju blaginje (nem. *Glückseligkeit*), se po mnenju Cremaschija (2007), ponovno vrne Kant, saj zagovarja distribucijo sreče v skladu z vrlinami, ki jih doseže prek občutka moči, ponosa, bogastva, zdravja in splošnega zadovoljstva posameznikovega stanja – blaginja kot skupek sreče in vrlin (in ne zavrača, kot je zmotno

mišljeno, občutka sreče samega po sebi, ampak zgolj zadovoljevanje občutenja sreče iz nizkih nagibov).

Blaginja je sestavljena iz številnih merljivih in nemerljivih elementov, ki predstavljajo posameznikovo dojemanje njegovega trenutnega stanja v primerjavi s preteklim stanjem, stanje njegovih osebnih čustev ter osebnih vrlin in značilnosti. Pri tem je OECD (2013b) s primerjavo argumentov številnih avtorjev izpostavil merjenje blaginje prek pojma subjektivne blaginje. Ta daje relativno robusten empiričen vir informacij glede tega, kateri učinki pomembno vplivajo na posameznika in njegovo občutenje življenja kot pomembna komponenta blaginje. S tem se omogoči razumevanje, katere stvari in v kakšni meri imajo pomen za posameznika, kot je orisano v spodnjem prikazu.

SLIKA 2.1: VPLIV DEJAVNIKOV NA OBČUTENJE SUBJEKTIVNE BLAGINJE

Vir: OECD (2013b)

Kot poudarja OECD (2013b), različna dognanja potrjujejo, da v splošnem družba kot takšna prepoznava subjektivno blaginjo kot pomemben dejavnik splošne blaginje. Pojem subjektivne blaginje in njegova obravnava prispevata k dopolnjevanju drugih dognanj, razumevanju vplivov na subjektivno blaginjo, analizi prednosti in slabosti ter prepoznavi morebitnih težav. Vsak posameznik zase ali družba kot celota opredeli vrednost pomena pojma subjektivna blaginja oz. njene mejnike, pri čemer se stremi k ohranjanju, večinoma pa k izboljšanju trenutnega stanja blaginje (ki se oblikuje na podlagi predhodnih izkušenj, želj, pričakovanj ter splošnih družbenih norm). Vittersø in drugi (2005) v svoji raziskavi opredelijo, da se pojem subjektivne blaginje povezuje tako s pojmom sreče kakor tudi s pojmom zadovoljstva. Pojem subjektivne blaginje so definirali kot posameznikovo ocenjevanje lastnega življenja, ki je podvrženo tako čustveni (emotivni) kakor tudi razumski (kognitivni) ravni, pri čemer je čustvena raven poznana pod pojmom sreča, razumska pa pod pojmom

zadovoljstvo. Pomembnost tega občutenja je razvidno tudi v Deklaracije o neodvisnosti ZDA, kjer je Jefferson (1776) posebej opredelil, da se kot samoumevno določi resnica, »da so vsi možje ustvarjeni enaki in so s strani stvarnika obdarjeni z določenimi neodtujljivimi pravicami, med katerimi so življenje, svoboda in prizadevanje za srečo«.

Pri tem je Easterlin (1974) zaznal paradoks glede dviga subjektivne blaginje ob zviševanju BDP, saj se s povečevanjem rasti BDP subjektivna blaginja prebivalstva ni povečala oz. se ni povečala v enaki meri. Možen razlog je lahko tudi posledica neenakomerne porazdelitve družbenega proizvoda, s čimer je tudi ovrgel domnevo, da se spremembe ekonomske (materialne) blaginje v enaki meri prenesejo na spremembe socialne blaginje. Do podobnega zaključka je prišel tudi Kangas (2010), ki je ugotovil, da višina dohodka ne poveča nujno zadovoljstva ljudi, daje jim zgolj možnost izbire in večjega nadzora nad svojim življenjem. V svoji raziskavi je dejansko potrdil povezavo med kazalcem BDP na prebivalca in življenjsko dobo (eden od kazalcev socialne blaginje), vendar pri tem izpostavil, da se povečanje BDP nad določeno ravnjo (nad 10.000 $ na prebivalca) ne odraža v tolikšni meri na blaginji prebivalstva, kar izpostavijo tudi drugi (Sen 2009, Wilkinson in Picektt 2012, Rizman 2014). Pri tem Sen (2009) še dodatno objasni, da pridobijo, s trenutkom ko v bogatejših državah dvig dohodka ne prispeva k dvigu občutenja sreče, drugi dejavniki pomen pri posameznikovem čustvovanju. Naratova (2015) pri utemeljitvi koncepta posameznikove zmožnosti navede, da zmožnost ni absolutno odvisna od bogastva (BDP ali dohodek) kot edinega ali ključnega dejavnika, ampak je pomembna determinanta tudi kakovosti posameznikovega življenja in je tako potrebno zajeti še druge aspekte. Stiglitz in ostali (2009) prav tako izpostavijo, da višji BDP v vseh primerih ne more biti povezan z višjo stopnjo blaginje državljanov in kot primer izpostavi prometni zastoj (povečanje BDP zaradi večje porabe goriva, kvaliteta življenja pa se zniža [čakanje, nejevolja, onesnaženje]). Upad učinka BDP na povečevanje občutenja sreče pa se prav tako potrdi v empiričnem delu te doktorske disertacije, kjer se kot mejna vrednost upada učinka povečanja BDP na zviševanje občutenja sreče izkazuje okoli vrednosti 40.000 EUR.

Na posameznika in njegovo višjo stopnjo subjektivne blaginje ima vpliv tako osebni prihodek posameznikakakor tudi razvitost države (Sacks in ostali 2010). Prav tako pa so s subjektivno blaginjo povezani oz. imajo nanjo vpliv tudi posameznikovo zdravstveno stanje, socialni stiki, izobrazba, življenje v partnerstvu in zaposlenost (Dolan in ostali 2008; Winkelmann in Winkelmann 1998). Pri tem imajo sprememba dohodka, izguba službe, ločitev in invalidnost večji in daljši vpliv na posameznikovo subjektivno blaginjo, pri čemer se čez čas občutenje subjektivne blaginje ponovno zviša, vendar ne doseže predhodne ravni (Diener in ostali 2006).

Blaginjo je Panas (2013) opredelil kot »posameznikovo subjektivno občutenje, ki se nanaša na srečo ali zadovoljstvo«. Dockery (2003) je obrazložil, da predstavlja zadovoljstvo pavšalno oceno na kognitivni ravni, pri čemer predstavlja sreča oceno glede na posameznikovo razpoloženje in čustva. Pomena pojma sreče in zadovoljstva se je lotil tudi Freud (1929), ki je opredelil, da človeško vedenje prek zadovoljevanja potreb žene želja po sreči, pri čemer družba (civilizacija) deluje proti posameznikovi naravi in njegovemu doseganju sreče. Slednje poudari tudi Murnova (2013), ki izpostavi, da družba posameznikom vselej ne omogoča povečevanja lastne koristi, ampak poskuša delovati v zviševanje koristi celotne družbe ter je tako končen cilj družbe povečevanje subjektivne sreče posameznika preko koristi za celotno družbo. Glede doseganja/povečevanja slednjega občutenja pa je Maslow (1970) opredelil, da je pot do sreče posameznika v zadovoljevanju njegovih potreb, in sicer od najbolj osnovnih (fizičnih) do najvišjih (samouresničitve).

Razmejitev med pojmi, ki opredeljujejo koncept blaginje oz. subjektivne blaginje, sreče in zadovoljstva sicer obstaja, pri tem pa večina avtorjev (Easterlin 1974; Kahneman 1999; Seligman in Csikszentmihalyi 2000; Kőszegi in Rabin 2008) subjektivno blaginjo poistoveti z občutenjem sreče in utemelji preučevanje determinant blaginje prek preučevanja občutenja sreče. Pri tem je možno s pregledom del različnih avtorjev (Ryan in Deci 2001, Stiglitz in ostali 2009, Zevnik 2011, OECD 2013b) povzeti, da blaginjo sestavljajo vrednotenje življenja, čustvovanje in posameznikove osebne značilnosti, medtem ko sreča predstavlja posameznikovo pozitivno čustvo, ki je odvisna od posameznikovih osebnih izkustev. Iz slednjega izhaja zaključek, da posameznikova blaginja zajema posameznikovo občutenje sreče, vendar blaginjo determinirajo še drugi dejavniki izven okvirja občutenja sreče. Van Praag in Ferrer–i–Carbonell (2010) sta izpostavila, da je nemogoče ločiti pojma blaginja in sreča, saj ju določajo enake determinante in na njih podobno vplivajo, zaradi česar jih je empirično nemogoče razlikovati; zato stroka praviloma ne razlikuje med tema dvema pojmoma oz. jo pojmuje kot en pojem. Pri tem pa izpostavita, da se dilema razlikovanja med pojmoma blaginja in sreča nanaša še na pojem zadovoljstvo in eudaimonia, ki se ju prav tako tolmači kot pojem sreča. Sen (2009) v svoje delu obravnava blaginjo v povezavi s srečo in zmožnostmi, pri čemer identificira srečo kot eno izmed pomembnih aspektov posameznikovega življenja ter njegove kakovosti življenja.

Interpretacija subjektivne blaginje je v veliki meri sestavljena iz interpretacije sreče in zadovoljstva. Zaradi slednjega dejstva je blaginjo možno obravnavati kot sopomenko teh dveh pojmov oz. sta slednja ključni sestavini blaginje, s čimer je možno meriti občutenje posameznika in celotne družbe v državi. Blaginjo določajo oz. nanjo vplivajo podobni

dejavniki kot na občutenje sreče oz. zadovoljstva. Zgolj ekonomske spremenljivke tako niso edine, ki določajo raven in gibanje blaginje v posamezni družbi.

Pojem sreče (ne–sreče) je povezan s posameznikovim načinom življenja, njegovimi pričakovanji in vplivi vsakodnevnih dogodkov (zadetek na loteriji, prerekanje na delovnem mestu, branje novic …). Tako je po Brüeldu (2007) občutenje sreče odziv posameznika na percepcijo lastnih življenjskih pogojev, pri čemer oblikuje oceno oz. mnenje glede na lastno zaznavo zadovoljenih/izpolnjenih življenjskih pogojev/potreb. Pri tem pa se lahko občutenje sreče razlikuje glede na posameznikovo lastno pojmovanje tega občutenja, določanja mejnih vrednosti sreče in vplivov na občutenje le–te. S tem se lahko občutenje sreče ob istih pogojih med posamezniki razlikuje. Slednje opredeljuje tudi Sen, ki izpostavi, da posameznik kljub podhranjenosti, pomanjkanju ali bolezni lahko poroča o občutenju sreče ali zadovoljstva na višjih ravneh v primerjavi s preostalimi, in sicer predvsem zaradi nizkih pričakovanj/želja posameznika (Sen v Chekola 2007, 72). V zvezi s slednjim Veenhoven (1991, 4) izpostavi, da se občutenje sreče oblikuje tudi glede na predhodno doživeto stisko, ker se standardi primerjave občutenja oblikujejo na podlagi predhodnih izkušenj in se občutenje sreče zviša po doživetju »hudih« obdobij v smislu, da o veliko višjih občutenjih poročajo posamezniki s slabšimi predhodnimi življenjskimi pogoji zaradi nižje zastavljenih standardov/pričakovanj.

V tem smislu na posameznikovo trenutno občutenje sreče (sedanjost) v veliki meri vplivajo posameznikove predhodne izkušnje (preteklost), ki določijo mejne vrednosti sreče, in posameznikova življenjska pričakovanja (prihodnost), ki določajo posameznikovo gibanje občutenja sreče glede na uspešnost/neuspešnost izpolnjevanja pričakovanj. Glede ocenjevanja lastnega življenja in s tem občutenja sreče je Michalos (v Veenhoven 1991, 6) opredelil sedem meril, in sicer (1) kaj posameznik hoče, (2) kaj imajo drugi ljudje, (3) najboljša izkušnja v preteklosti, (4) pričakovanja v bližnji prihodnosti, (5) osebni razvoj, (6) kaj si posameznik zasluži in (7) kaj posameznik rabi. Občutenje sreče se oblikuje na podlagi posameznikovih preteklih izkušenj, njegovih potreb, želja, samouresničitve in primerjave sebe z okolico/družbo oz. statusa v njej.

V literaturi tudi pojem zadovoljstvo povezujejo s pojmoma blaginja in sreča, prav tako pa zadovoljstvo in srečo opredeljujejo kot sopomenki oz. kot pojma, ki opisujeta podobna občutenja in definirata enake dejavnike. Glede predstave oz. poročanja o lastni subjektivni blaginji je Panas (2013) opredelil, da se nanaša na zadovoljstvo ali srečo, kar tudi utemelji iz načina merjenja subjektivne blaginje v raziskavah (poročanjem zadovoljstva z življenjem ali sreče). Slednje opredelijo tudi Helliwell in ostali (2014), ki zagovarjajo, da je zadovoljstvo med najpogostejšimi izbirami za merjenje blaginje posameznika (ki se nanaša na oceno kakovosti življenja). Argyle (1992, 305) opredeljuje, da je »sreča subjektiven vidik

posameznikovega zadovoljstva, pri čemer pojem posameznik težko opredeli oz. definira, saj ga ne opredeljuje dejansko obnašanje in je pojem sreče tesno povezan izražanjem splošnega zadovoljstva z življenjem«. Zadovoljstvo predstavlja splošno oceno posameznikovega življenja, pri čemer pa je slednje možno definirati kot skupek vseh aspektov posameznikovega življenja v določenem trenutku ali kot oceno posameznikovega življenja od rojstva naprej (Diener 2006). V raziskavi Peiró (2006) preučuje subjektivno blaginjo ločeno glede na občutenje sreče in zadovoljstva ter pri tem zazna, da so vplivi socioloških dejavnikov na obe občutenji skoraj enaki, pri ekonomskih dejavnikih pa lahko prihaja do razhajanj. Tudi iz raziskave te doktorske naloge (podrobneje opisano v empiričnem delu) izhaja, da so razhajanja glede vplivov na občutenje sreče in zadovoljstva minimalna ter da se vplivi pojasnjevalnih ekonomskih, socioloških in relacijskih spremenljivk[2] gibljejo v enaki smeri in z enako jakostjo.

Pri tem posameznik definira svojo lastno občutenje sreče tudi na podlagi primerjave z drugimi v bližnjem in širšem okolju (t. i. referenčne skupine) in primerjavo z lastnim predhodnim stanjem, s čimer lažje na podlagi imetja/počutja določi lastno raven sreče. Kot navaja Kotler (2004) ter Hawkins in ostali (1989) so referenčne skupine določene skupine v okolici posameznika, katerih norme, stališča, vrednote, življenjski slog, itd. posredno ali neposredno vplivajo na posameznika, njegovo vedenje ter samopodobo. Pri tem pa ni nujno, da je posameznik znotraj posamezne referenčne skupine oz. je le–ta v njegovi bližnji okolici, ampak lahko predstavlja skupino s katero se primerja oz. hoče biti predstavnikom te skupine podoben ali se od njih hoče razlikovati. Michalos (v Veenhoven 1991, 6) je opredelil sedem meril ocenjevanja lastnega življenja oz. občutenja sreče, med katerimi je bila tudi primerjava z okolico preko vprašanja »kaj imajo drugi ljudje« ter samim seboj preko vprašanja »najboljša izkušnja v preteklosti«. Sen (2009) je izpostavil, da imajo vpliv na občutenje sreče tako pozitivne svoboščine, ki se izkazujejo v javnih dobrinah za vse prebivalstvo (socialno zdravstvo, šolstvo, subvencioniran prevoz), kakor tudi negativne svoboščine, ki se izkazujejo preko ugodnosti za določene posameznike oz. skupine (poklicne skupine, etnične skupine, politične skupine, …). Tako lahko posebne svoboščine omogočene posameznim skupinam pri slednjih povzroči pozitivna občutenja zaradi privilegiranega položaja glede na preostali del populacije, pri preostalem delu populacije pa lahko ravno obratno povzroči negativna občutenja zaradi zavedanja neprivilegiranosti. Wilkinson in Pickett (2012) izpostavita, da se občutenje sreče med razvitimi državami zgolj malenkostno razlikuje, prihaja pa do veliki

[2] Relacijske spremenljivke ponazarjajo posameznikova osebna občutenja in vrednote, ki se oblikujejo na podlagi posameznikove osebnosti, dejavnikov izven posameznika (okolja okoli njega) ter interakcije posameznika z drugimi (Potočnik 2005), in so kot takšne relevantni dejavniki v raziskavah (Le in ostali 2009).

odstopanj v občutenju sreče znotraj teh držav med območji z bogatejšim in revnejšim prebivalstvom. Slednje sta pojasnila kot odraz pomena primerjave lastnega dohodka/življenjskega standarda z dohodki/življenjskim standardom preostale populacije iste države ali regije (in ne kot odraz same višine dohodka). Do podobnega zaključka sta prišla tudi Firebaugh in Schroeder (2009), ki sta preverjala domnevo Easterlinovega paradoksa preko raziskave sreče prebivalstva glede na prejemke članov stanovanjske soseske in regije. Zaključek raziskave je bil, da najsrečnejši ljudje živijo v bogatih soseščinah revnih regij, torej so najsrečnejši bogati ljudje, ki živijo v revni regiji, ob predpostavki, da revni ne prebivajo v neposredni bližini. Višja raven občutenja sreče izhaja zraven višjega življenjskega standarda tudi iz občutka posedovanja več kot preostali člani soseščine in s tem neposredne primerjave življenjskega standarda in ne le zaradi dviga dohodka. Yuen in Chu (2013, 23–24) sta izpostavila tudi učinek neposredne primerjave ljudi na podlagi države bivanja, saj se lahko občutek sreče posameznika ali populacije v določeni državi, zaradi neomejenega dostopa do informacij, prilagodi s primerjavo ekonomskega, političnega ali drugega stanja sosednje/druge države (oz. se spremeni občutenje sreče glede na boljše ali slabše razmere v državi primerjave). Clark in ostali (2008) ter Powdthavee in Stutzer (2014) so v svoji raziskavi potrdili vpliv med občutenjem sreče in zviševanjem dohodkov, kateri je rezultat povečane kupne moči in statusnega položaja posameznika v družbi (kot primerjava pa mu služi izboljšanje/poslabšanje stanja glede na preostale posameznike v družbi ali svoj pretekli jaz). Pri tem pa prihaja do neposrednih primerjav tudi v bližnji okolici, saj se posamezniki primerjajo z drugimi tudi na delovnem mestu, in sicer tako s tistimi ki zasedajo isto delovno mesto (vendar so manj kvalificirani), kakor tudi tistimi, ki zasedajo boljša delovna mesta (in so enako kvalificirani), ter na podlagi slednjega določajo lastno stopnjo zadovoljstva (Green in Yu 2010). Primerjamo se tako, kot izpostavita Falk in Knell (2004), s posamezniki s podobnimi lastnostmi na podlagi lastno zastavljenih ciljev ter lastnih sposobnosti. Kot navaja Pérez-Asenjo (2011) neposredna primerjava vpliva na posameznika in njegovo vedenje ter blaginjo, pri čemer se referenčne skupine in pomen določenih dejavnikov s katerimi se posameznik primerja razlikujejo glede na starost, raso, spol in religijo. Če povzamemo se občutenje sreče oblikuje in spreminja na podlagi neposrednih in nenehnih primerjav. Slednje so tako lahko z bližnjo okolico (kaj ima sosed), kakor tudi širšo okolico (razmere v najbogatejšem/najrevnejšem delu mesta/regije), na meddržavni ravni (pozitivne ali negativne razmere v sosednji ali drugi državi) in s svojim lastnim preteklim stanjem.

Občutenja subjektivne blaginje/sreče posameznika definirajo izkušnje, materialne danosti, ambicioznost, okolica, pričakovanja, vrednote in drugi posredni in neposredni dejavniki. Preko teh lahko posameznik določa trenutno občutenje oz. ga primerja s preteklim

občutenji sreče. Pomen slednjih občutenj tako v družbi kot pri posamezniku opredeljujejo tudi nacionalne in mednarodne študije, saj je pojem sreče pri večini prebivalstva ocenjen kot zelo pomemben (Kesebir in Diener 2008). Za posameznika v družbi je oz. bi moralo biti, kakor za odločilne predstavnike družbe (vlada, predsednik države, parlament), bistvenega pomena splošno stanje blaginje/sreče/zadovoljstva prebivalstva v posamezni državi, na katero je vsekakor v določeni meri možno vplivati prek različnih socioloških in ekonomskih ukrepov (pri tem pa ima razvitost države še vedno velik vpliv).

2.2 VPLIVI NA OBČUTENJE SREČE

Kot izpostavi Stiglitz in ostali (2009) imajo na trenutno stanje blaginje pomen tako ekonomski dejavniki (npr. dohodek, poraba, premoženje), kakor tudi drugi dejavniki izven ekonomske sfere (zdravje, izobrazba, kaj posameznik dela, kaj lahko dela, kako se počuti, okolje v katerem biva, politične razmere, socialni stiki, varnost ...). Tako različni dejavniki na ravni posameznika, kakor tudi države vplivajo neposredno na posameznikovo osebno počutje sreče, kakor tudi posredno preko vpliva na pričakovanja in zahteve glede občutenja sreče. Slednje je možno, ker je globalizacija omogočila večini prebivalstva dostopno in skoraj brezplačno pot do informacij in s tem večjega zavedanja kaj posameznik hoče ali noče ter v koliki meri si lahko slednje uresniči. Dejavniki iz različnih področij in ravni nezavedno vplivajo na posameznikovo raven dobrobiti, pri čemer imajo nekateri bolj neposreden in izrazit vpliv, drugi pa posreden in manj izrazit vpliv. Kot je recimo izpostavila Murnova (2013) imajo na blaginjo posameznika vpliv številni dejavniki, ki so iz demografske, sociološke, ekonomske in psihološke sfere. Pri tem pa med najbolj merodajne spadajo dohodek, osebne lastnosti, izobrazba in delo, izraba prostega časa, vrednote, osebna razmerja (družina, partnerska zveza) ter širše ekonomsko, družbeno in politično okolje (dejavniki na ravni države). Na občutenje sreče in osebne blaginje imajo tako v veliki meri vpliv tudi dejavniki izven ekonomske sfere in je nedopustna obravnava zgolj dohodka/BDP kot determinante z edinim vplivom na blagostanje posameznika. Stiglitz in ostali (2009) v svojem obsežnem poročilu izpostavijo, da ekonomski dejavniki (tj. BDP) v vseh primerih ne more biti povezan z višjo blaginjo državljanov. Tako ni možno raziskati vpliva na posameznikovo blagostanje zgolj preko osebnega ali nacionalnega dohodka, ampak se mora slednji aspekt obravnavati širše z vključitvijo številnih relevantnih dejavnikov iz sociološke, ekonomske, psihološke, osebnostne, kakor tudi druge sfere.

Ekonomski dejavniki so med tistimi, ki imajo vsekakor vpliv na posameznika in njegove zmožnosti preživetja, bivanja in uživanja, katera se na določeni ravni manifestirajo

na posamezniku in njegovem osebnem počutju. Slednje je še toliko bolj izrazito v kolikor se upošteva nenehna primerjava z bližnjo in širšo okolico, pri kateri so materialne dobrine najbolj izražene (primerjava avta, hiše, oblačil, …). Clark in ostali (2008) so v svoji raziskavi potrdili pozitiven vpliv zviševanja dohodkov na občutenje sreče (iz naslova primerjave izboljšanja kupne moči in zvišanja socialnega statusa). Pri tem pa zviševanje osebnih dohodkov, kot opredelijo Drakopoulosu (2011) ter Powdthavee in Stutzer (2014), vpliva na zviševanje sreče le do določene ravni dohodkov, pri čemer pa se povišanje dohodkov po določeni ravni ne izkazuje v enaki rasti. Tako je usoda osebnih dohodkov enaka usodi BDP, katere povečevanje nad določeno raven se tudi več ne izkazuje v zviševanju sreče (Easterlin 1974; Sen 2009; Easterlin 2010; Wilkinson in Picektt 2012; Rizman 2014). Med ekonomskimi spremenljivkami, ki še izstopata z vidnejšim negativnim vplivom na občutenje sreče, je spremenljivka inflacije (Wolfers 2003; Gandelman in Hernández–Murillo 2009; Blanchflower in ostali 2013) ter stopnja brezposelnosti (Ahn 2004; Luechinger in drugi 2008; Belle in E. Bullock 2014) – podrobneje v poglavju 3.8..

Kot ugotavljajo Dolan in ostali (2008) ter Winkelmann in Winkelmann (1998) so s posameznikovo srečo oz. blaginjo povezani tudi sociološki dejavniki, ki predstavljajo okoliščine povezane s posameznikom (zdravstveno stanje, socialne stike, izobrazbo, življenje v partnerstvu, zaposlenost, itd.). Sociološke vplive definira tudi Cummins (2000), ki izpostavi neposreden vpliv osebnega zdravja, življenjskih dosežkov, osebnih razmerij, občutek pripadnosti in bodoči obeti oz. optimizem. Sociološki dejavniki definirajo posameznika in njegov način bivanja, razmišljanja in občutenja, preko slednjega pa tudi njegovo osebno občutenje sreče. Slednji dejavniki na ravni posameznika ali na ravni države vplivajo na njegove želje in pričakovanja, cilje in dosežke. V največji meri so slednja prilagojena posameznikovi osebnosti, njegovi starosti, spolu, izobrazbi, bivalnem okolju, zdravju, itd.. Hkrati pa tudi država preko različnih socioloških pokazateljev (stanje korupcije, delež žensk v parlamentu, enakomerna porazdelitev dohodka) vpliva na počutje državljanov ter njihovo (ne)odobravanje s slednjimi okoliščinami, kar vpliva na posameznikovo raven blagostanja oz. sreče. Po vplivu na občutenje sreče pa izstopata predvsem dve sociološki spremenljivki, in sicer spremenljivka dobrega/slabega zdravja (Røysamb in ostali 2003; Graham 2008; Borghesija in Vercellija 2012) ter partnerske zveze (Stack in Eshleman 1998; Stutzerja in Freya 2006; Verbakel 2012) – podrobneje v poglavju 3.8..

Antični misleci Socartes, Platon in Aristotel so srečo utemeljevali kot rezultat potrebne in zadostne osebne vrline posameznika (kot so samokontrola, pogum, pravica, modrost …), ki dolgoročno živi v skladu z lastnimi vrlinami in je hkrati preskrbljen s preostalimi danostmi, kot npr. premoženje, prijatelji, izgled (Aristotel 1994; Platon 1995;

Platon 2009). Tako so že v antiki zraven determinante dohodka (premoženja) prepoznali še druge dejavnike, ki posameznika izpopolnjujejo in krepijo njegov občutek sreče. Pri tem pa so predstavniki druge filozofije – hedonističnega nazora – zagovarjali vpliv užitka za doseganja najvišjega občutenja sreče (John Stuart Mill 2003), preko intelektualnih ali moralnih užitkov (t. i. višji užitki) in fizičnih užitkov (t. i. osnovni užitki). V osnovi oba nazora izhajata iz razmišljanja, da na posameznika vplivajo tudi drugi dejavniki kakor zgolj materialni, v določeni meri tudi dejavniki povezani z osebnimi značilnostmi (samokontrola, intelektualni in moralni užitki). Sorazmerno velik vpliv vrednot, pomenov oz. relacijskih dejavnikov kot izraz posameznikove osebnosti na občutenje sreče pa so bili potrjeni v številnih drugih raziskavah (Diener in ostali 2003; Gutiérez in drugi 2005; OECD 2013b). Pri tem kot merodajni relacijski spremenljivki s sorazmerno velikim pozitivnim vplivom na občutenje sreče izstopata spremenljivka zaupanja (ter DeNeve in Cooper 1998; Bjørnskov 2008; Tokuda in ostali 2010) ter solidarnosti (Dunn in ostali 2008; Guven 2009: Javaloy v Martin in ostali 2010) – podrobneje v poglavju 3.8.

Možno pa je razmejiti tudi vpliv na občutenje sreče glede na izvor, torej ali izvira na ravni posameznika kot posledica njegovih osebnih okoliščin ali na ravni države kot posledica okoliščin izven njegovega neposrednega vpliva. Na posameznika in njegova občutenja deluje on sam, okolica okoli njega, kakor tudi država v kateri živi. Kot je opredelil Sacks in ostali (2010) ima na posameznika in njegovo stopnjo blaginje velik vpliv tako osebni prihodek posameznika (mikro raven) kakor tudi razvitost države (makro raven), torej dejavnika na obeh ravneh.

Raven posameznika predstavlja posameznikove sociološke, ekonomske in osebnostne značilnosti, ki podrobneje pojasnjujejo pomen in vpliv posameznikovih osebnih lastnosti na občutenje sreče. Dejavniki na ravni posameznika določajo osebo glede na biološko determiniranost (spol, starost, manjšina, …), glede na njegov način življenja (izobrazba, zakonski stan, dohodek, zdravje, poklic, …), zmožnosti (dohodek, zaposlitev, …) ter njegovih osebnih značilnosti (religioznost, vestnost, zaupanje, …). Pri tem so Diener in ostali (2006) poudarili, da imajo dejavniki na ravni posameznika sorazmerno velik in dolgotrajni vpliv na posameznikovo občutenje sreče (kot npr. sprememba dohodka, izguba službe, ločitev, invalidnost).

Prav tako pa je tudi raven države pomemben dejavnik, ki v večji ali manjši meri preko ekonomskih, socioloških in drugih dejavnikov vpliva na posameznikovo raven občutenja sreče. Samo delovanje države se lahko izkazuje v številnih dejavnikih, Wilkinson in Pickett (2012) sta pri tem izpostavila različno dohodkovno neenakost med državami in s tem dejavnikom povezanih 9 zdravstveno-socioloških pokazateljev (ki se izkazujejo v kakovosti

življenja državljanov). Tako ima država neposredne vzvode s katerimi lahko vpliva na kakovost življenja svojih državljanov, njihovo počutje, kakor tudi občutenje sreče.

Na posameznikovo občutenje sreče ima vpliv vrsta različnih dejavnikov na ravni posameznika, njegove okolice ter države v kateri biva. Pri tem pa lahko vplivi prihajajo tudi iz drugih okolij, recimo mednarodnega (kot npr. gospodarska kriza ali globalizacija) ali regionalnega okolja (kot npr. nemiri, begunski vali, katastrofe). Kot predhodno opredeljeno tudi države lahko preko svojih politik vplivajo na stanje v državi, družbi in na posameznika. Velik pomen na to ima tako politična ureditev (demokracija, diktatura, monarhija, …), kakor tudi ekonomska potika (kapitalizem, socializem, …), stabilnost političnega sistema (pogosta menjava vlad, državni udari, …) ter politika vladajoče stranke (konservativna, socialna, liberalna, …). Tudi okolje v katerem posameznik biva ima vpliv na njega in njegovo zmožnost ter kakovost bivanja in počutja, tako preko (ne)okrnjenosti bivalnega okolja (onesnaženost, koriščenje naravnih virov, krčenje naravnih površin, …), razvitosti bivalnega okolja (komunalna infrastruktura, prometna infrastruktura, informacijska tehnologija, …), urbanosti bivalnega okolja (tip nastanitve, naravne površine v območju bivališča, možnost samooskrbe, …). Vpliv tipa političnega sistema (demokracije) ter stanja ekosistema (degradacija okolja) na počutje državljanov oz. prebivalcev določenega okolja ter na njihovo blaginjo pa so izpostavili tudi drugi avtorji (Beck 2009; Stiglitz in ostali 2009; Murn 2013)

2.3 ODVISNOST SOCIOLOŠKIH IN EKONOMSKIH DEJAVNIKOV

V antiki so stari Atenci *pniks* (prostor v mestu, na katerem so se Atenci ukvarjali s politiko), ločili od *agore* (osrednji ekonomski prostor v mestu). Ločevanje prostorov v tistem času je bilo uvedeno na podlagi splošnega prepričanja takratne družbe, da so se ljudje zaradi udejstvovanja z ekonomsko dejavnostjo manj zmožni ukvarjati s politiko. Logika ločevanja teh dveh prostorov je bila v tistih časih enostavna: Platonu se je zdelo, da ekonomija deluje na podlagi potreb (povpraševanja) in pohlepa, politika pa bi morala delovati na podlagi tega, kar je pravično in pravilno (Sennett 2008, 94–95).

Ekonomski dejavniki imajo v sodobnem času v vsaki državi velik pomen tako za družbo kot celoto kakor tudi za posameznika v njej, saj neposredno in v največji meri vplivajo na njegovo počutje, razmišljanje, odločitve in zaznavanje okolice (prek gospodarskega stanja v državi in stabilnosti ekonomskega sistema). Že iz pregleda lestvice najsrečnejših držav (Helliwell in ostali 2013) je možno ugotoviti, da so v vrhu lestvice države, ki beležijo visoko ekonomsko donosnost na prebivalca (BDP PC), pri tem pa so očitno

pomembne tudi druge komponente (sociološka, ekološka, moralna …), saj so v vrhu te lestvice skandinavske države in države Beneluksa (ne pa tudi arabske države, katerih BDP PC zaradi naravnih virov presega večino držav, po občutenju sreče pa niso v vrhu ali blizu njega). Razvitost držav s seboj prinese tudi odprtost gospodarstva in ekonomsko integracijo (globalizacijo), s tem pa je opazen prodornejši vpliv prevladujočih (zahodnih) kultur na preostale države in njene prebivalce, v zvezi s čimer je Habermas (1988) opredelil, da kapitalizem ni dejansko potrošniški raj, kakor nam je predstavljeno, ampak skupek zunanjih sugestivnih motivacij za zadovoljitev potreb, ki niso več naše. Podobno je zaznal tudi Beck (2003), ki pravi, da namen globalizacije ni zgolj zmanjševanje moči sindikatov temveč tudi nacionalno–državnih institucij in vlad, saj dejansko odvzame del oblasti nacionalno–državni politiki. Pri tem globalizacija omogoča tisto o čemer se je vedno razglabljalo a nikoli veljajo oz. je zaradi politik nacionalnih držav večinoma ostalo prikrito, in sicer da velika podjetja oz. multinacionalke, ne delujejo več zgolj na področju oblikovanja trga in gospodarstva, ampak vedno bolj tudi na področju oblikovanja družbe. Rizman (2008, 24-27) prav tako poudari, da je globalizacija z vsemi svojimi učinki in izzivi za nacionalne države neizogibna, pri čemer je zgolj vprašanje v kolikšni meri globalizacija učinkuje na državljane posamezne države glede na njeno politično ureditev (demokracija, diktatura, itd.). Kot nadalje poudarja Beck (2003) globalizacija prisili nacionalna gospodarstva v opustitev oz. podreditev lastnih strategij oz. politik ter s tem v spremembo uveljavljenih pravnih, družbenih, ekoloških in drugih naravnanosti. Tako razumevanje trenutnega dogajanja, katerega je sprožila globalizacija, ni več možno pojasniti na podlagi predhodnih domnev, ampak na podlagi novih spoznanj in paradigem. Pri tem pa globalizacija ne prinaša zgolj slabih stvari, kot izpostavi tudi Rizman (2008, 72-75 in 96-98), pojav globalizacije oz. kozmopolitizma po eni strani lahko predstavlja grožnjo v obliki prevlade nad obstoječo kulturo, še posebej družb v podrejenem položaju (manjšine, prvotni naseljenci, etnične skupine). Po drugi pa lahko tudi slednjim nudi oporo in možnost pri izdatni oživitvi lastne kulture in zavesti (v obliki uporabe lastnega jezika, poudarjanja običajev, zgodovine, …).

Ekonomska sfera se prek lastnega interesa za maksimalno povečanje prihodka ukvarja s kreiranjem proizvodov za potešitev potreb posameznikov na način, da prepozna in se prilagodi sociološkim potrebam družbe (oz. jih ustvari). Pri tem Beck (2003) opredeli, da globalizacija ne vodi v ustvarjanje naddržavne družbe, ki bi razdirala nacionalne države, ampak v transnacionalno tvorbo, ki preko različnih dejavnikov (medijev, potrošnje, turizma, itd.) vpliva na vedno bolj zavedajočega posameznika. Podobno kot Beck tudi Rizman (2008,

72-75 in 96-98) opaža, da se globalizacija preko t.i. kozmopolitizma oz. glokaliziranega[3] kozmopolitizma izkazuje v vsakdanu tako družbe, kakor posameznika v njej (preko spremenjenega ekonomskega vedenja, načina prehranjevanja, medijev, komunikacijske tehnologije, potovanj). Bauman (2002) v svojem delu razpreda glede (ne)samostojnosti osebkov glede oblikovanja lastnih želja in potreb ter njihove vodljivosti v svojevrstno odvisnost, s katerimi si le-ti poskušajo zagotoviti srečo. Tako preko raznih sugestij potrošniška družba ne kupuje in troši več ker bi nekaj rabila, ampak zaradi miselnosti zagotovitve dobrega življenja in zasledovanja osebne sreče. Nadalje Bauman (2002) poudari, da globalni igralci porabijo veliko časa, truda in finančnih sredstev, da ustvarjajo želje, jih pravilno umestijo in usmerijo do potrošnikov (kot na primer izdelki za zdravo življenje, tj. prehranska dopolnila, shujševalni pripomočki, fitnes naprave, …). Delovanje globalnih igralcev izpostavi tudi Rizman (2008), ki kot primer navede podjetji Coca-Cola in Sony ter njuno delovanje tako na globalnem, kakor tudi lokalnem okolju. Slednje omogoča globalnim podjetjem prepoznavanje in ustvarjanje izdelkov, katerih nujno potrebo so predhodno sami »lansirali« v potrošniško družbo preko raznih sugestij. Občutek sreče se oblikuje glede na zadovoljitev/potešitev s strani podjetij sugeriranih želja, ki je bolj izrazit v razvitih družbah, kjer imajo te sugestije zaradi splošne dostopnosti do posameznika večji učinek ter vplivajo na njegovo presojo želja, z identifikacijo in zadovoljitvijo teh pa omogočajo doseganje občutka blaginje. Pri tem pa podjetja z vsiljevanjem želja, spodbujanjem potrošništva in materializma v celoti porušijo posameznikovo možnost osebne rasti (višje ravni potrebe definirane po Maslowu 2008), in vseskozi zadovoljuje zgolj najbolj osnovne ravni. Wilkinson in Pickett (2012) poudarjata, da se je v posameznikovo življenje vrnili materializem ter izrinil osnovne vrednote in tradicionalni način družinskega življenja, česar se slednji tudi zavedajo, vendar se zaradi mišljenja, da je slednji način življenja želja večine populacije, prepustijo materializmu. Pri tem pa odprtost gospodarskega sistema, poleg pozitivnih učinkov večje in ugodnejše ponudbe za potrošnike, predstavlja tudi past hitrejše, globlje in intenzivnejše gospodarske krize, saj se preko mednarodnega poslovanja razširi tudi na države, v katerih ne izvira (kot v primeru hipotekarnih obveznic iz ZDA, ki so v določeni meri kupovale tudi evropske in druge tuje banke).

Velik pomen na občutenje sreče ima tudi stabilnost gospodarskega okolja, saj se v nestanovitnih razmerah prek številnih nepredvidljivih negativnih pojavov (brezposelnost, zniževanje plač, padec cen nepremičnin, inflacija) ter splošnega občutenja negotovosti zniža stopnja zaupanja in zadovoljstva tako v družbi kakor tudi pri posameznikih. Primer slednjega

[3]glokarizem kot skovanka globalizma in lokalizma, ki predstavlja sočasnost delovanja obeh okolij na posameznika v kateri živi in deluje

so Grčija, Italija, Portugalska in Španija, države, ki jih je pojav gospodarske krize najbolj prizadel in je trend občutenja sreče omenjenih držav po nastopu recesije najbolj upadel (World Database of Happiness 2010; Veenhoven 2011; Helliwell in ostali 2013). Vpliv gospodarske krize na prebivalstvo potrjuje tudi raziskava Jonesa (2010) glede neenakosti in poglabljanja vpliva gospodarske krize za najrevnejši sloj. Izpostavil je neposredno soodvisnost ekonomskih in socioloških dejavnikov (prikrita brezposelnost, brezdomstvo, nezmožnost pridobitve virov financiranja ...) ter negativnega trenda na najrevnejši sloj v času gospodarske krize. V zvezi s tem je Euzéby (2010) v svojem delu izpostavil težavo financiranja socialnih prispevkov za najbolj prizadete v kriznih časih, saj je davkoplačevalcev zaradi odpuščanj vedno manj, prosilcev pa vedno več, kar ruši sistem javnih financ. Rankin (2005), ki je preučeval vpliv turške gospodarske krize leta 2001, pa je ugotovil, da je padec gospodarske rasti najopaznejši pri poslabšanju razmer najrevnejšega sloja. Slednji avtorji izpostavljajo izrazit negativen trend gospodarske nestabilnosti na občutenje sreče najrevnejšega sloja, pri tem pa so Graham in ostali (2010) izpostavili, da se gibanje splošnega povprečnega občutenja sreče (pri vsem prebivalstvu) giblje sorazmerno z gospodarskim stanjem, še posebej izrazit pa je negativen trend obeh pojavov ob nastopu in poglabljanju krize. Kot poudari Panas (2013), imajo nepričakovani dogodki, kot je pojav gospodarske krize, velik negativen vpliv na posameznikovo subjektivno oceno blaginje, saj izhajajo iz čustvenega odzivanja na nepričakovan negativen dogodek (podlaga za negativno čustvovanje tako izhaja iz osebnega ali splošnega predznanja ali izkušnje o tem dogodku).

Vpliv gospodarske krize so v raziskavi preučevali tudi John F. Helliwell in ostali (2013) ter ugotovil, da so Španija, Portugalska, Grčija in Italija med tistimi državami, kjer je bil zaznan največji padec občutenja sreče, pripisan pa je bil gospodarski krizi v teh državah, ki pa ni rezultat zgolj padca BDP (slednjega so beležile tudi vse druge obravnavane države), ampak še drugih spremljajočih dejavnikov, ki so nastali kot posledica gospodarske/finančne krize. Vpliv gospodarske krize je bila prav tako tema preučevanja Svetovne zdravstvene organizacije (WHO 2009), ki je opredelila, da se gospodarska kriza izkazuje tudi širše, z vplivom na prebivalstvo na več ravneh, t. i. socialne krize (povečana brezposelnost, zmanjševanje prihodkov, varčevanje na področju zdravstvene oskrbe, zviševanje stopnje samomorov …). Navedeni negativni učinki pa so še bolj izraziti v manj razvitih državah. Diener in ostali (2013) so na podlagi raziskave velikega vzorca anketiranih na območju Finske zaznali, da je nizka stopnja zadovoljstva močno povezana s samomorilnostjo.

Pojav gospodarskih kriz, nenadnih sprememb ali drugih nepričakovanih dogodkov (naravnih katastrof, ekoloških onesnaženj, političnih kriz …) ima neposreden vpliv na družbo in prebivalce v posamezni državi, regiji ali celo v svetovnem merilu, pri tem pa se vpliv

oblikuje na podlagi splošnih pričakovanj, načina in obsega poročanja o dogodku, zgodovinskih pojmovanj in osebnih izkustev, dojemljivosti in čustvovanja. Panas (2013) pri tem opredeli, da imajo na splošno vse vrste kriz (ekonomske, ekološke, vladne, kulturne, moralne …) negativen vpliv na posameznikovo blaginjo. Glede vpliva nepričakovanih dogodkov Goldsmith (2008) izpostavi medsebojno prepletenost oz. prehajanje kriz iz ene sfere v drugo in ugotovi, da ni možen obstoj stabilnega gospodarstva v nestabilnem socialnem okolju, slednje pa ne more biti stabilno, v kolikor ni stabilen ekosistem, ki pa je povezan z drugimi dejavniki. Prenos ene krize v drugo je opredelil tudi Habermas (Habermas v Heath 2006), in sicer kot t. i. legitimacijsko krizo, katere značilnost je prenos gospodarske krize, zaradi intervencije državne, v kulturno sfero. Slednje naposled vodi v nastajanje težav v družbenem okolju, katerih učinki se prenesejo na gospodarstvo in državo ter s tem povzročijo upad zaupanja (legitimacije) v državne institucije.

Ekosistem oz. stanje ekologije podzavestno iz zavestno vpliva na posameznika ter njegovo počutje, kot ugotavljata G. Foa in B. Foa (1973). Stiglitz in ostali (2009) so po naročilu francoske vlade raziskali kako se lahko meri bogastvo in družben razvoj naroda izven domene bruto domačega proizvoda (BDP). Pri tem so izpostavili, da je izbira države med višjim BDP in vplivi na okolje pogosto zavajajoča, saj je z upoštevanjem degradacije okolja sam BDP nižji. Glede slednjega razmerja Beck (2009) izpostavi destruktivno politiko moderne ekonomske politike, katera v zasledovanju ekonomskih koristi zanemarja posledice na okolje oz. naravo, ki se kažejo vse več tudi na svetovnem ekosistemu (preko emisij, onesnaževanja voda, erozije …). Tako pospešeno koriščenje naravnih virov kot tudi povečevanje onesnaževanja v povezavi z obzirnostjo do možnosti zadovoljivega bivanja prihodnjih generacij vplivata na posameznikovo občutenje sreče (kljub visokemu standardu bivanja). Slednje v poročilu poudarijo Stiglitz in ostali (2009), in sicer, da je pomemben dejavnik pri blaginji ohranjanje trenutne blaginje in tudi trajnost, saj je s slednjo možno ohranjati trenutno stopnjo blaginje in jo prenesti na naslednje generacije. Blaginja je širša kot zgolj zadovoljitev materialnih užitkov/potreb in se meri tudi s kvaliteto življenja, medosebnimi vezmi, zaupanjem in osebnim izpopolnjevanjem. Za dosego blaginje pa morajo biti upoštevane ekološke omejitve našega planeta (Sustainable Development Commission 2009).

Poglaviten vpliv na spodbujanje ukrepov in splošne miselnosti za bolj ozaveščeno prebivalstvo ima zagotovo politika, ki daje zgled ter postavlja prihodnje smernice razvoja in vrednot. Pri tem imata tako način vodenja države (slabo ali dobro) kakor tudi stabilnost vlade vpliv na posameznikovo počutje, saj slabo vodenje in pogoste politične krize oz. pogosto menjavanje vlad privedejo k občutku negotovosti, nezaupanja, razočaranja in spodbujajo ljudi k obstrukciji izvajanja aktivne volilne pravice. Vpliv načina upravljanja na občutenje

sreče je bil poglavitna tema raziskave Otta (2010), v kateri je bilo izpostavljeno, da dobro vodenje države vpliva na poročanje višjega občutenja sreče in prav tako zniža razliko med najnižjimi in najvišjimi ravnmi poročanja sreče (glede na poročanje sreče v času slabega vodenja države). Pomen vlade oz. načina upravljanja pa je opredelil že Franklin (1787), eden izmed piscev deklaracije neodvisnosti ZDA, ki je dejal, »da je moč in učinkovitost katerekoli vlade pri zasledovanju in zagotavljanju sreče odvisna od splošnega mnenja o dobronamernosti vlade in modrosti in integriteti vladajočih.«

Splošno stanje družbe, njene vrednote in dopustna ravnanja imajo velik vpliv na stopnjo morale v družbi, ki se lahko izkazuje v nastanku moralne krize in nastanku oz. širjenju kriz na drugih področij (s posrednim in neposrednim vplivom na občutenje sreče). Gospodarska kriza iz leta 2008 je po mnenju nekaterih avtorjev odraz padca moralnih vrednot, pri čemer je Dowd (2009) utemeljil, da so se v predkriznih obdobjih predvsem v bančnem sektorju izkazovala moralna tveganja, s tem ko so se izpostavili pretiranemu rizikom, pri čemer so bila tveganja vsakokrat večja. Sankcij za izpostavljenost tveganjem tako rekoč ni, saj vlade v krizi z nacionalizacijo pomagajo bančnemu sektorju, zaradi česar so moralna tveganja in posledice kriz vsakokrat večja. Do podobne utemeljitve sta prišla tudi Kindleberger in Aliber (2011), ki sta utemeljevala, da krize nastanejo kot posledica neracionalnosti kreditodajalcev, ki se v vedno večji meri izpostavijo tveganjem, špekulativnem obnašanju vseh udeleženih ter izkrivljeni predstavi glede donosnosti določenega trga (naftnega, internetnega, nepremičninskega …). Pri obrazložitvi motivacijskih kriz Habermas (1978, 80) poudari, da prihaja do opuščanja vrednot in moralnih pojmovanj in se je v ospredje vrnil egoizem, kot nadomestna vrednota, sprejeta kot nekaj povsem običajnega. Po mnenju Rizmana (2014) pa se prav opuščanje vrednot v družbi izakzuje v nastanku gospodarske krize, saj so se v času pred krizo ustvarili pogoji v katerih so gospodarski udeleženci za neomejen dobiček bili pripravljeni kršiti tako moralne, kakor tudi zakonske norme. Pri tem je izpostavil, da so bile dane številne pobude po katerih bi morali managerji prevzeti polno odgovornost pri opravljanju poklica ter prenoviti njihovo razmišljanje v smeri skupnega dobra ter duhovnih vrednot, v realnosti pa se njihovo delovanje glede na predkrizno obdobje ni spremenilo. Po mnenju številnih avtorjev je možno povzeti, da padec moralnih oz. družbenih vrednot pomembneje vpliva na pojav gospodarskih kriz, saj se ekonomski subjekti v racionalnem, moralnem in premišljenem okolju ne bi predajali tako velikim tveganjem v namenu zasledovanja lastnih interesov na škodo drugih subjektov (Schumpeter 1939; Wallerstein 2006; Polanyi 2008; Močnik 2009). Kot poudari Haldane (2013) je zgodovina financ oz. bančnega sektorja zgodovina izgubljenega zaupanja, saj ljudje ob gospodarskem zlomu izgubijo zaupanje v bančne institucije, kakor tudi njihove

finančne instrumente. Slednje zaupanje, kot je izpostavil Auerback (2013), pa še dodatno omajajo pokrizna obdobja, saj so po zadnji krizi banke v ZDA postale še večje, trgovanje z »eksotičnimi« derivati je še bolj v razmahu, managerji si izplačujejo rekordne nagrade, pri tem pa se dohodkovna neenakost povečuje.

Občutenje blaginje je podvrženo tako ekonomskim kakor tudi drugim vplivom, posredno ali neposredno povezanih z ekonomskimi vplivi, med katerimi so tudi sociološki dejavniki. Pri tem so sociološki in ekonomski dejavniki v neprestanem medsebojnem delovanju, saj ekonomski dejavniki vplivajo na družbo, medtem ko ekonomske procese določa sociološko okolje, kar potrjuje povezanost med tema dejavnikoma. Sociologija kot znanost se je pojavila kot protiutež razumevanju ekonomije. Raziskovanju razmerij med ekonomijo in sociologijo so se med drugimi lotili tudi veliki sociološki misleci – Durkheim, Weber, Simmel (Guillén 2000, 1).

Kot opažata Winship in Rosen (1988, S5), se sociologi ter ekonomisti večinoma na različen način lotevajo preučevanja problema. Ekonomski pogled si večinoma izgradi ožje matematične modele in bolj deduktivne tipe preučevanja hipotez kot indikativni način preučevanja v sociologiji. Seveda pa vsako dobro znanstveno raziskovanje kombinira deduktivne in induktivne metode, s čimer se doseže neprestano dopolnjevanje podatkov in teorij. Da bi se razrešili očitni problemi ekonomskega sistema, med katere spadajo nezaposlenost, revščina in inflacija, je treba vzeti v obzir sociološke vidike, ki lahko razložijo same pojave, orišejo njihov obseg in poiščejo delne rešitve zanje, saj so to problemi obeh znanosti, ki so pogosto enaki oz. skupni, le pogled nanje je drugačen. Zaradi te medsebojne prepletenosti so lahko različni sociološki podatki, analize in raziskave v veliko pomoč pri razumevanju in reševanju določenih ekonomskih težav. Negativne sociološke dejavnike, kot so povečevanje in zadovoljstvo prebivalstva, prag revščine, enakopravna porazdelitev dohodkov, je prav tako treba pogledati z ekonomskega vidika, saj so te težave posledice ekonomskega delovanja in jih ni moč odpraviti brez medsebojne primerjave obojih kazalnikov. Slednje je zaznal tudi Guillén (2000, 12), ki opaža, da je ekonomski razvoj nemogoče raziskati brez hkratne analize socialnih struktur in njenih akterjev, kar lahko podrobneje razsvetli dejavnike ekonomije.

Okun (1975) je utemeljeval, da neenakomerna porazdelitev in materialno bogastvo izražata sistem nagrajevanja in kaznovanja, s čimer se doseže usmerjanje v družbeno produktivne dejavnosti in s tem povečanje učinkovitosti gospodarskega sistema. Na ta način naj bi se države soočale z izbiro med stopnjo enakosti in učinkovitosti. Okun je v ekonomski sferi znan, saj je empirično dokazal korelacijo med povečevanjem brezposelnosti in zmanjševanjem BDP ter obratno – znano kot Okunov zakon (tako je že sam ugotovil, da

prevelika neenakost (brezposelnost) negativno vpliva na gospodarsko rast). Temu načinu razmišljanja o rasti gospodarstva in družbe pa nasprotuje razvojna teorija, ki zagovarja, da gre pri čim bolj enakomerni porazdelitvi in zagotavljanju enakosti »za igro s pozitivno vsoto, kjer vsi udeleženci dobijo.« Griffin in McKinely (1996) ugotavljata, da je kapital naravnan kratkoročno, saj ga ne zanimajo družbene in okoljske posledice rasti dobička. Neenakost med udeleženci pa zavira razvoj človeškega kapitala in s tem neposredno zmanjšuje kakovost življenja ter družbe in posledično zmanjšuje gospodarsko rast. Povezavo med gibanjem BDP in stopnjo neenakosti so na velikem vzorcu držav skozi daljše časovno obodbje razsikovale tudi mednarodne institucije (IMF 2014; UN 2014), ki so potrdile negativno korelacijo med tema dvema dejavnikoma, pri čemer se negativen učinek neenakosti na BDP prične izkazovati, ko Gini koeficient dosega oz. presega vrednost 42 %.

Ekonomski dejavniki oz. gospodarsko stanje, stabilnost ekonomskega sistema pa tudi pojav gospodarskih kriz imajo vpliv na stanje, občutenje in poročanje o splošnem občutenju blaginje/sreče v posamezni državi. Pri tem gospodarsko stanje posamezne države oz. stanje ekonomskih dejavnikov (glede na ostale države) v veliki meri izkazuje raven blaginje/sreče prebivalstva v posamezni državi (določen del izkazujejo tudi drugi neekonomski dejavniki). Gospodarsko stanje posamezne države (stabilno/nestabilno) izkazuje morebitne spremembe ravni blaginje glede na predhodna obdobja, pojav gospodarskih kriz pa najavlja kratkoročen ali dolgoročen padec blaginje/sreče (odvisno od trajanja gospodarske krize, makro–ekonomske politike države, pojavov kriz na drugih področjih …). Ekonomski dejavniki imajo merodajen in velik vpliv na posameznikova občutja blagostanja, in sicer tako prek neposrednega vpliva na raven blaginje/sreče v državi kakor tudi prek posrednega vpliva (vladna kriza, družbena kriza, moralna kriza …), pri čemer vpliva tako na povečanje ali zmanjšanje stanja blaginje. S tem gospodarsko stanje in ekonomska politika oblikujeta tako trenutno kot prihodnjo občutenje sreče/subjektivne blaginje, pri čemer pa je izboljšanje gospodarskega stanja ter s tem subjektivne blaginje v državi plod dolgoročnih prizadevanj (vključno s izboljšanjem preostalih dejavnikov – socioloških, ekoloških, družbenih, moralnih …) in ne zgolj kratkoročno prilagajanje ekonomskih dejavnikov. Slednjo domnevo pa potrjuje tako lestvica najsrečnejših držav, na kateri ne prednjačijo z nafto najbogatejše države, kakor tudi dejstvo padajočega občutenja zadovoljstva v Egiptu in Libiji, čeprav se je v istem obdobju BDP v teh dveh državah povečeval (OECD 2013b).

Kot ugotavljajo Dolan in ostali (2008), obstajajo občutne razlike med poročanjem o povprečnih občutkih subjektivne blaginje, povezane z demografskimi značilnostmi ter materialno preskrbljenostjo. OECD (2013b) je med dejavnike, ki vplivajo na posameznikovo občutenje subjektivne blaginje oz. sreče, identificiral demografske dejavnike (starost, spol,

zakonski stan, velikost gospodinjstva, migracijski status, urbanizacija …), materialne dejavnike (prihodek, potrošnja, kakovost bivanja …), kakovost življenja (status zaposlitve, zdravstveno stanje, izobrazba, varnost, …) in osebne psihološke dejavnike. Med dejavnike, ki vplivajo na posameznikovo občutenje, zaznavanje in poročanje lastnega počutja, spadajo ekonomski, sociološki ter številni drugi dejavniki. Pri tem pa so tako dejavniki kakor tudi posameznikovo dojemanje/primerjanje lastnega občutja podvrženi tudi splošnemu družbenemu in ekonomskemu stanju. Sama (ne)stabilnost ekonomskega sistema pa je med poglavitnimi dejavniki spreminjanja poročanja občutenj ter sprememb vplivov med dejavniki (pri čemer nekateri pridobijo, nekateri pa izgubijo na pomenu).

2.4 POJEM GOSPODARSKE KRIZE IN GOSPODARSKEGA CIKLA

Značilnost gospodarske krize je pojav kontinuiranega padca gospodarske aktivnosti na državni ravni, ki ustvari pri vladah in državljanih nezaupanje v trošenje in nadaljnje investiranje (v vrednostne papirje, nepremičnine, investicije). Varčevanje, odlašanje potrošnje in zmanjšano investiranje pa vplivajo na nadaljnji padec aktivnosti, s tem pa se pojavijo drugi negativni učinki, tj. povečevanje brezposelnosti, zmanjševanje kupne moči, zmanjševanje socialnih transferjev, povečevanje neenakosti, kar ima za posledico nadaljnje padanje gospodarske aktivnosti. V osnovi je gospodarska kriza padec gospodarske aktivnosti čez določeno časovno obdobje, ki ni krajše od šestih mesecev.

Pojem gospodarska kriza se tesno navezuje na gospodarsko aktivnost in na gibanje gospodarskega cikla, merjenega z Bruto domačim proizvodom (BDP). Slednjega si lahko predstavljamo kot ponavljajoč sinusoidi podobni cikel rasti (konjunkture) in padanja (recesije) gospodarske aktivnosti, ki ga sestavljajo štiri faze, in sicer ekspanzija (ang. *expansion*), vrh (ang. *peak*), recesija (ang. *recession*) in dno (ang. *trough*). Posamezen cikel se začne in konča z dosegom dna, s koncem recesije, ko je doseženo dno, pa se začne okrevanje gospodarske aktivnosti (ekspanzija) in s tem nov cikel, kot je podrobneje orisano v spodnjem grafu 2.2.

Pojav gospodarske krize je pogojen z nastopom recesije, pri tem pa se definicija recesije glasi »recesija je zmanjševanje gospodarske aktivnosti znotraj ekonomije, ki običajno traja nekaj mesecev. Indikator oz. pokazatelj recesije je negativna gospodarska rast, merjena z zmanjševanjem celotnega bruto domačega proizvoda v državi (BDP) dve četrtletji zapored. Torej, če je rast BDP–ja v četrtletju, v primerjavi z prejšnjim, negativna dvakrat zapored, potem je ekonomija v recesiji« (Finančni slovar 2015a).

SLIKA 2.2: GOSPODARSKI CIKEL

Vir: Strategy Plan One (2012)

Pri tem pa lahko gospodarska kriza zaradi dlje časa trajajočih negativnih trendov ali zgrešenih ekonomskih ukrepov reševanja krize traja daljše časovno obdobje in iz recesije preide v ekonomsko depresijo (kar se je zgodilo v primeru gospodarske krize iz leta 1929). Po definiciji ekonomska depresija pomeni »ekstremno in dolgotrajno recesijo, katere značilnost je neučinkovitost pri ekonomski produktivnosti, izjemno visoka stopnja nezaposlenosti, številni bankroti, deflacija, restriktivno posojanje denarja, bistveno manjša ekonomska aktivnost, visoka volatilnost pri valutnih tečajih (nestabilno gibanje valut) ter deflacija (padanje cen). Medtem ko je recesija normalni del ekonomskega cikla, depresija to ni« (Finančni slovar 2015b).

Gibanje cikla pa je prav tako povezano z naravo ravnanja s presežnimi sredstvi. Medtem ko v recesiji in v začetnem obdobju konjunkture subjekti varčujejo in preudarno vlagajo prihranjena sredstva, jih pričnejo v nadaljevanju konjunkture vedno bolj razsipno in nepreudarno vlagati. Glede vzrokov gospodarskih kriz stroka nima enotnega mnenja. Nekateri sprejemajo ciklično nihanje kot bistven element kapitalistične ureditve ekonomskega sistema, drugi smatrajo pojav krize kot posledice nepotrebnih moralnih tveganj in špekulacij, tretji pa navezujejo gospodarski cikel na takratni primarni investicijski produkt (katerega

življenjska doba se giblje v isti smeri kot gospodarski cikel, kot npr. cikel naftnr tehnologije, cikel informacijske tehnologije, cikel internetne tehnologije). Kot najbolj merodajna glede tolmačenja gospodarskih ciklov in napovedi njihovih gibanj je smiselno izpostaviti Nikolaia Kondratieva in Giovannija Arrighija.

Nikolai Kontradiev je bil ruski ekonomist, ki je med drugim leta 1925 izdal knjigo z naslovom *The Major Economic Cycles*, s katero je opozoril na pojav in gibanje ekonomskih ciklov. Predstavil je teorijo o obstoju dolgih ciklov, t. i. imenovani Kondratievi cikli oz. super–cikli, ki se pojavljajo v moderni kapitalistični svetovni ekonomiji kontinuirano v obliki sinusovih krivulj. V povprečju traja obdobje enega Kondratievega cikla petdeset let oz. v meji od štirideset do šestdeset let, cikel pa vsebuje obdobje visoke rasti, kakor tudi strmega padca. Začetek cikla naj bi se začel na podlagi edinstvene inovacije, ki oznanja pričetek tehnološke revolucije, slednja pa vpliva na vzpon nove industrije, trga in trgovskega sektorja v tedanjem ciklu. Pri tem pa se Kontradiev ni lotil zgolj analize obstoja gospodarskih ciklov, ampak je predvidel tudi nastanek prihodnjih gospodarskih ciklov (in gospodarskih kriz v njih). Po modelu Kontradieva (Korotayev in Tsirel 2010) je vrh posameznega cikla, s tem pa posledično prihajajoče krize, bil v prvem ciklu dosežen leta 1810 (prva industrijska revolucija), v drugem ciklu leta 1870 (druga industrijska revolucija – železnica), napoved tretjega cikla med letoma 1920 in 1930 (tretja industrijska revolucija – elektrifikacija), četrti cikel je dosegel vrh leta 1973 (revolucija množične proizvodnje – petrokemija), vrh petega cikla pa leta 2008 (revolucija na področju informatike). Napovedi glede gibanja in verjetnega nastanka gospodarskih kriz v prihodnje oz. vrha posameznega cikla, torej od tretjega cikla naprej, so bile razmeroma točne.

Gospodarske cikle je analiziral tudi Arrighi (2009), ki se je osredotočil na analizo zgodovine kapitalizma, s tem pa na značilna nihanja gospodarske aktivnosti v tem ekonomskem sistemu. Cikle je neposredno povezal z ekonomsko velesilo takratnega časa, ki je bila gonilna sila posameznega cikla. Pri tem je postavil začetek kapitalizma oz. pojav prvega cikla v sredino 14. stoletja s središčem v takratni mestni državi Genova (Italija), ki mu sledi nizozemski cikel v 17. in 18. stoletju, britanski cikel od druge polovice 18. do začetka 19. stoletja ter ameriški cikel v 20. stoletju. V teh sistemskih ciklih akumulacije, ki so časovno vse krajši in geografsko vse širši, obdobju gospodarskega in materialnega vzpona sledi padec dobičkonosnosti naložb v domačo proizvodnjo.

Cikli po Arrighiju (2008) ne potekajo zaporedno kot pri Kontradievu, saj se pričnejo pred potekom predhodnega cikla in končajo po začetku naslednjega cikla, tako je potek gospodarskih ciklov pri Kontradievu kontinuiran, pri Arrighiju pa selektiven. Poglobljeno je pojav nestanovitnega gospodarskega gibanja in pojav kriz v obsežnem delu preučeval

uveljavljen ekonomist Joseph A. Schumpeter (1982), ki je prvi postavil tezo različnih faz cikla (ekspanzija, kriza, recesija, okrevanje) ter njihov pojav povezal s pojavom inovacij in produkcijskega cikla, ki ga je povezal s 54–letnim Kondratievovim ciklom, 18–letnim Kuznetsovim ciklom, 9–letnim Juglarjevim ciklom ter 4–letnim Kitchinovim ciklom. V svoji raziskavi pa sta Korotayev in Tsirel (2010) potrdila povezavo Kondratievega cikla s krajšimi in manj intenzivnimi cikli, tj. s Kuznetsovim ciklom, Juglarjevim ciklom in Kitchinovim ciklom[4]. Dejansko naj bi bil en Kondratievov cikel sestavljen iz treh Kuznetsovih ciklov, ki naj bi ga sestavljala dva Juglarjeva cikla, slednjega pa dva Kitchinova. Učinki vseh ciklov naj bi se izkazovali v pojavu periodičnih gospodarskih kriz (na približno vsakih 40–50 let).

Prav tako pa so glede gospodarskih ciklov in pojava kriznih obdobij teorije postavljale različne ekonomske šole oz. njihovi predstavniki. Tako obstajajo različne obrazložitve in pogledi nastanka oz. obstoja gospodarskih ciklov, merodajne pa so pogledi in utemeljitve predstavnikov Klasične šole, Keynsenistov, Marksistov, Avstrijske šole in Neo–klasične šole.

Predstavniki klasične (liberalne) šole so zagovarjali tezo samoregulacije trga (fr. *laissez–faire*[5]), t. i. nevidne roke, ki sama uravnava trg ponudbe in povpraševanja, pri čemer se uravnavanje izkazuje v cikličnem gibanju gospodarske dejavnosti (najvidnejši predstavniki so bili Adam Smith, David Ricardo, Jean Baptiste Say). Pri tem je Jean Baptiste Say (1971, 135) v svojem delu opredelil, da ponudba kreira povpraševanje in da do občutnega presežka ponudbe nad povpraševanjem ne bi smelo priti, do presežka lahko pride zgolj v primeru preobsežne ponudbe ali zmanjšanja ponudbe drugih produktov/storitev[6]. Gospodarska rast je po domnevi klasične šole v domeni povečevanja ponudbe. Sayev zakon trga predstavlja pravilo, da vsak proizvaja dobrine zgolj z namenom pridobitve druge dobrine in da naj bi pospeševanje ponudbe sočasno vodilo v pospeševanje povpraševanja, pri čemer pa Say slednje pravilo postavi na temelju blagovne menjave in zanemari funkcijo denarja, ki ima prav tako hranilno vrednost (zaradi česar lahko pride do razhajanja med ponudbo in povpraševanjem).

Slednji razlagi so nasprotovali John Maynard Keynes in njegovi zagovorniki (keynesianizem), ki so zagovarjali teorijo nezmožnosti samoregulacije trga ter nujnost

[4] Kuznetsovi cikli ponazarjajo obdobje velikih investicij pri tem pa cikli trajajo od 15 do 25 let, Juglarjevi cikli ponazarjajo obdobje posamezne investicije oz. inovacije proizvoda pri tem pa cikli trajajo od 7 do 11 let, Kitchinovi cikli pa ponazarjajo obdobje produkcijskega cikla posameznega proizvoda pri tem pa cikli trajajo od 3,5 do 5 let (Korotayev in Tsirel 2010).

[5] Predstavlja teorijo, po kateri naj država (vlada) pušča gospodarstvu avtonomnost in tako čim manj posega v gospodarstvo oz. njegovo delovanje (Dictionary 2015).

[6] Pri tem Say (1971) ne uporablja izraza kriza, recesija oz. padec gospodarske dejavnosti, saj so bili slednjo pojmi definirani kasneje, ampak zasičenost (ang. *glut*).

vpletanja države v tržna razmerja prek fiskalnih[7] in monetarnih politik[8], pri tem pa so razlog nastanka kriz videli na strani povpraševanja (in ne na strani ponudbe kot pri klasični šoli), in sicer zaradi nezadostne stopnje povpraševanja in zato nastale vrzeli med proizvedenimi in kupljenimi dobrinami, kar se izkazuje v upadanju trgovanja (Alotaibi 2014). Gospodarska rast je po njihovi domnevi v domeni povečevanja povpraševanja. Keynes je postavil tezo, da je za spodbujanje agregatnega povpraševanja in s tem gospodarske rasti ključna država prek vpliva na investicijsko potrošnjo, varčevalno politiko, spodbude, s čimer poskuša doseči dvig povpraševanja, proizvodnje in zaposlenosti. Pri tem je Keynes v svojih delih izpostavil nestabilnost kapitalističnega ekonomskega sistema in njegove neodpornosti na pojav kriz (Frenkel in Rapetti 2009).

Karl Marx in zagovorniki marksizma so podobno kot razlog nastanka kriz videli na strani preobsežne ponudbe, pri čemer so vzroke za razhajanja ponudbe in povpraševanja pripisali padajočemu povpraševanju, ki pada zaradi nizkih plač delavskega razreda. Ti s svojimi prihodki ne morejo povpraševati na enaki ravni, kot je ponudba na trgu, slednje pa vodi v pojav ekonomske krize kot stalnega spremljevalca kapitalističnega ekonomskega sistema. Tako naj bi pojav nihanj v gospodarski dejavnosti in nastanek ciklov vodil v padec kapitalističnega in vzpon drugega ekonomskega sistema (Socialist Voice 1983). Kot poudarja Marx (2015), je »kapital, vložen v produkcijski proces, v veliki meri odvisen od kupne moči ne–produkcijskih (delavskih) razredov, kupna moč pa je določena prek plač in stabilnosti zaposlitve. Končni razlog za nastanek vseh kriz je revščina in omejena možnost potrošnje večine prebivalstva v nasprotju s težnjo kapitalistične produkcije razvitja produktivne sile kot domnevne absolutne potrošne sile družbe, s čimer naleti na svojo mejo«.

Predstavniki avstrijske šole, med njimi najvidnejši Friderich Hayek, ki je skupaj z Ludwigom von Misesom tudi postavil Avstrijsko teorijo gospodarskega cikla (razcveta in poka[9]), nastanka kriz niso neposredno povezovali s preobsežno ponudbo ali nezadostnim povpraševanjem, ampak monetarno politiko oz. kreditiranjem. Hayek (1933) je opredelil, da je pojav kriz povezan s centralno banko in njeno politiko pospeševanja kreditiranja prek umetno nizkih obrestnih mer (kar ustvari nesorazmerje med varčevanjem in investiranjem), poceni najeta denarna sredstva pa se plasirajo v neracionalne investicije, kar po določenem obdobju pripelje do popravka (v obliki pojava krize oz. recesije). Hayek in Mises pa sta kot

[7] Fiskalna ali državna politika je vpliv na ekonomske cilje (stopnja davka, javna poraba, javnofinančni dolg) z namenom vpliva na inflacijo, devizne tečaje, stopnjo obrestne mere in ekonomsko aktivnostjo (Računovodstvo Pavliha 2015a).
[8] Monetarna ali denarna politika je uravnavanje obsega denarnih sredstev na trgu oz. v obtoku (spreminjanje denarnih sredstev v obtoku, sprostitev denarnih rezerv, izdaja državnih obveznic) z namenom vpliva na inflacijo, devizne tečaje, stopnjo obrestne mere in gospodarski cikel (Računovodstvo Pavliha 2015b).
[9] ang. *Austrian Business Cycle Theory (boom and burst)*

ena izmed redkih že pred pojavom gospodarske krize leta 1929 napovedala zlom trga in pojav gospodarske krize na svetovni ravni, medtem ko so preostali uveljavljeni ekonomisti tistega časa (tudi Keynes in Fisher) zavračali možnost nastanka krize in promovirali nadaljnji gospodarski razcvet (Skousen 2001, 285–286).

Kasnejši predstavniki klasične šole (imenovane neo–klasična[10]) so postavili novo teorijo glede razloga obstoja ciklov in pojava gospodarskih kriz, imenovano Teorijo realnega poslovnega cikla[11]. Kydland in Prescott (1982) sta postavila tezo, da monetarna politika nima velikega vpliva na gospodarski cikel, ampak sta v ospredje postavila odločitve racionalnih subjektov. Slednji se vseskozi optimalno odzivajo na tehnološke šoke, nastale zaradi nepričakovanih pojavov (inovacije, slabo vreme, cene nafte, (de)regulacija okoljevarstvenih in drugih področij …), vedenje racionalnih subjektov pa vpliva na padec ali rast gospodarske dejavnosti. Pri tem je Irving Fisher (1933), eden izmed prvih predstavnikov neo–klasične šole, opredelil, da je vzrok nastanka gospodarske krize splošna prezadolženost (kot posledica negospodarnega kreditiranja), prav tako pa je podrobneje analiziral posledice pojava gospodarske krize, ki vplivajo tako na ekonomsko okolje (padec cen, zmanjševanje porabe, zmanjševanje proizvodnje, zmanjševanje dobičkonosnosti, stečaji …) kakor tudi na družbo (nezaposlenost, izguba zaupanja, varčevanje, pesimizem).

Pojav gospodarskih ciklov je s strani ekonomske stroke sprejet kot integriran element kapitalističnega ekonomskega sistema, pri čemer je neizbežno tako nihanje kakor tudi pojav evforičnih obdobij ekspanzije in pesimističnih obdobij recesije oz. pojav gospodarskih kriz kot popravek predhodno neracionalnega gospodarskega udejstvovanja. Pri tem sta Kondratiev in Arrighi pojav gospodarskih ciklov, nihanj in kriz pojmovala kot potek življenjske dobe inovacije oz. vodilne svetovne sile, ekonomske šole pa so se pri gospodarskih ciklih, nihanjih in pojavu kriz bolj osredotočali na neravnovesje na ekonomskem trgu. Pri tem pa je pomembno tudi izven ekonomskega trga upoštevati razloge, zakaj je prišlo in še vedo prihaja do nihanja v gospodarski rasti ter kaj dejansko povzroči nastanek gospodarskih kriz oz. poglobi izrazitost gospodarske krize.

[10] Predstavniki te šole je tudi čikaška ekonomska šola, ki je od 70. let 20. stoletja bistveno vplivala na delovanje Svetovne banke, Mednarodnega denarnega sklada, politiko ZDA in Velike Britanije – zagovarjali so samoregulacijo trga, finančno deregulacijo, privatizacijo in trgovsko liberalizacijo, s to ekonomsko politiko pa dosegli stagnacijo plač, kopičenje bogastva v vrhu, zmerno rast BDP in bolj frekventen pojav kriz (Stiglitz 2010, 220)
[11] ang. *Real business cycle theory*

2.5 RAZLOGI NIHANJA GOSPODARSTVA IN POJAVA KRIZ

Kot je predstavljeno v predhodnem poglavju, je trenutni ekonomski sistem podvržen nihanjem, tj. rasti in padcu gospodarske dejavnosti, pri čemer je prehod rasti v padec, ki se izkazuje kot pojav gospodarske krize, za večino fizičnih in pravnih subjektov nenaden, nepričakovan in s številnimi negativnimi učinki. Za preučevanje kriz je smiseln pregled globljih vzrokov nastanka kriz s stališča okoliščin, ki pripeljejo do neravnovesja trga oz. ki vplivajo na nerealno gibanje ponudbe ali povpraševanja.

Vključenost krize v ekonomski sistem so zaznali številni avtorji (Sennett 2008; Bauman 2009; Chang 2010), ki poudarjajo, da je vzrok nastanka kriz v delovanju ekonomskega okolja, ki se nato razširi na vsa ostala področja družbenega življenja. Pri tem pa je moč predpostavljati, da padec moralnih vrednot pomembneje vpliva na pojav gospodarskih kriz, saj se ekonomski subjekti v racionalnem, moralnem in premišljenem okolju ne bi predajali velikim tveganjem z namenom zasledovanja lastnih interesov na škodo drugih subjektov (Schumpeter 1939; Wallerstein 2006; Polanyi 2008; Močnik 2009). Pri tem pa ni možno govoriti zgolj o enem dejavniku nastanka kriz, ampak o kombinaciji številnih deležnikov, ki na koncu povzročijo neravnovesje (neenakomerna porazdelitev družbenega proizvoda pripelje do nezmožnosti povečevanja potrošnje in s tem BDP prek dohodkov in privarčevanih sredstev, zaradi česar se prične dodatno povečevanje BDP spodbujati z množičnim kreditiranjem, ki vodi v investiranje v tvegane špekulativne naložbe, ki zaradi množičnega investiranja – osnovanega na različnih psiholoških dejavnikih – vodijo prej kot slej v neravnovesje trga, recesijo in krizo).

2.5.1 NEENAKOMERNA PORAZDELITEV DOHODKOV

Ena izmed vidnih razlag nastanka neravnovesja na trgu je neenakomerna porazdelitev dohodkov (tj. prihodkov iz ustvarjenih proizvodov in storitev), katere ključno vlogo zagovarja tudi Marx in predstavniki marksizma. Smisel slednje teorije je nezmožnost povečevanja porabe prebivalstva zaradi nizkih oz. nespremenjenih plač zaposlenih, ne glede na dosežen dvig dobičkonosnosti oz. produktivnosti (saj si dodano vrednost porazdelijo lastniki, delničarji, direktorji); zaposleni s svojimi konstantnimi tako niso zmožni zviševati potrošnje. Med drugim je tudi Močnik (2009) opredelil, da je zaradi lapsusa pri neenakomerni porazdelitvi dodane vrednosti nastala vrzel v investiranju (kot posledica stagnacije plač se povpraševanje ne mora konstantno zviševati). Misel se navezuje na prepričanje, da se kriza

prične z akumulacijo (zadrževanjem) kapitala v podjetjih oz. pri višem sloju prebivalstva, ki so na nek način povezani s temi podjetji (lastniki, delničarji, direktorji).

Po Changu (2010) se je proces stagnacije delavskih plač dejansko pričel v 80. letih 20. stoletja s spremembo predhodne miselnosti razdelitve dodane vrednosti na vse proizvodne deležnike, in sicer z vpeljavo načela maksimiranja vrednosti za delničarje (v obliki dividend ali preko odkupa lastnih delnic). Za dosego slednjega je poslovodstvo pričelo dobiček maksimirati z neusmiljenim zmanjševanjem stroškov – plače, naložbe, zaloge, zmanjševanje srednje ravni poslovodstva. Da bi delničarji spodbudili poslovodstvo v tak način razmišljanja oz. delovanja, je bilo uvedeno nagrajevanje poslovodstva glede na izplačilo dobička delničarjem prek kompenzacijskih paketov opcijskih delnic, s čimer so dosegli poistovetenje poslovodstva z interesi delničarjev (Chang 2010[12], Stiglitz 2010). Odkupovanje lastnih delnic ni v vsakem primeru povezano z negativnimi učinki, saj omogoča delničarjem izstop iz lastništva in s tem akumulacijo kapitala za investicije v druge, bolj donosne in razvojno naravnane projekte.

Od 80. let prejšnjega stoletja plače zaposlenih niso več rasle v enaki meri kakor produktivnost oz. dobičkonosnost, prav tako pa se je zaradi tega bistveno povečal razkorak dohodkovne enakosti. Plače v ZDA in Veliki Britaniji se niso prilagajale rasti produktivnosti oz. so vseskozi ostajale na enakih ravneh, kar je imelo za posledico tudi porast v razhajanju dohodkovne enakosti (Autor in ostali 2008; The Guardian 2009; Harvey 2010; Mouw in Kalleberg 2010; Stiglitz 2010; Hickel 2012). Tudi Beck (2009) je na primeru Nemčije predstavil, da se je povprečna realna plača industrijskega delavca do leta 1950 do leta 1970 bistveno zvišala ter so si tako lahko v letu 1970 privoščili bistveno več kot v obdobjih pred tem (pridobitev lastnih domovanj, luksuzne dobrine, izleti). Lin in Tomaskovic-Devey (2013) sta v svoji raziskavi za obdobje 1970 do 2008 zaznala in potrdila rast finančnega sektorja oz. slednje dejavnosti od leta 1970 ter s tem povezanega vpliva na dohodkovno neenakost. Pri tem pa sta tudi prišla do zaključka, da je strma porast finančne dejavnosti odgovorna za upadanje plač delavcev, porast izplačila nagrad managerjem ter razkoraku v dohodkih.

Pri tem pa v izplačilo dobička naravnana miselnost ne omejuje zgolj potrošniško sposobnost prebivalstva v posamezni državi, ampak tudi investicijsko sposobnost

[12] Chang (2010) podrobneje izpostavi, da je ideja maksimiranja dobička za delničarje bila zastopana tako s strani delničarjev, kakor tudi mnogih drugih poklicnih poslovodij, najslavnejši med njimi Jack Welch, dolgo časa predsednik podjetja General Electric (GE). Podjetja v ZDA so za odkup delnic, vse do zgodnjih 1980-ih, porabila manj kot 5 % svojega dobička. Od takrat pa je delež, namenjen za odkup lastnih delnic, ves čas rastel in dosegel vrednost 90 % v letu 2007 in absolutno 280 % v letu 2008. William Lazonick, ameriški poslovni ekonomist, ocenjuje, da v kolikor podjetje GM ne porabilo 20.4 milijard $ za nakupe lastnih delnic med letoma 1986 in 2002 in ga deponiral v banki (z obrestno mero 2,5 % – po obdavčitvi), GM ne bi imel nobenega problema pridobiti 35 milijard $, potrebnih za preprečitev stečaja v letu 2009 (pri vsem tem trošenju dobička imajo tudi menedžerji zelo velike koristi, saj imajo tudi sami v lasti veliko delnic preko delniških opcij).

posameznega podjetja (ki prek izdatkov za investicije tudi posredno vpliva na raven BDP gospodarstva). Pri analiziranju stanja v ZDA in Veliki Britaniji Chang (2010) ugotavlja, da vedno večji delež dobička od leta 1980 dalje ni bil prenesen niti v večje naložbe oz. investiranje, naložbe so se glede na delež BDP v ZDA dejansko znižale, namesto povečale, iz 20,5 % leta 1980 na 18,7 % v obdobju 1990–2009. Padec deleža v dobičku bi dejansko bilo možno obrazložiti z večjo vlogo človeškega kapitala kot najpomembnejšega proizvodnega dejavnika. Iz tega sledi razmišljanje nižje stopnje naložb iz naslova učinkovitejše uporabe dobička za človeški kapital, ki ustvarja višjo rast, vendar pa se je stopnja rasti dohodka na prebivalca v ZDA zmanjšal iz okoli 2,6 % na leto v 60–ih in 70–ih letih 20. stoletja na okoli 1,6 % v obdobju 1990–2009, torej v obdobju vrhunca finančnega kapitalizma usmerjenega k maksimiranju dobička delničarjem. V Veliki Britaniji, kjer so se dogajale podobne spremembe pri vodenju podjetij, je stopnja rasti prihodkov na prebivalca padla iz 2,4 % v 60–ih in 70–ih letih 20. stoletja, ko bi naj država trpela za domnevno »Britansko boleznijo[13]«, na 1,7 % v obdobju 1990–2009. Veliko Britanijo, kot primer družbe z izrazito razslojenostjo družbe je izpostavil tudi Beck (2009), saj je v slednji državi razslojenost izrazita na vseh ravneh življenjska sloga (vzgoja, način izražanja, stil oblačenja, kraj bivanja, …). Problematika prerazdelitve družbenega proizvoda od 70–ih let prejšnjega stoletja (Harvey 2010, 110–111) v prid višjega sloja pa se izkazuje tudi v omejeni porabi teh sredstev, saj je pri le–teh poraba omejena in je bolj izrazito varčevanje (kot investiranje ali potrošnja za prestižne dobrine), zaradi česar presežek ne pride na trg oz. ne spodbuja povpraševanje oz. potrošništvo (in s tem BDP).

Kot poroča Center proračuna in prednostnih politik (CBPP 2009), je posest 1 % najpremožnejšega dela prebivalcev v ZDA, državi iz katere izhajata zadnji največji krizi leta 1929 in 2008, rekordno raven okoli 23,5 % posesti premoženja dosegla leta 1928 in 2007, torej obakrat pred pojavom največjih gospodarskih kriz (najnižjo raven posesti pa je 1 % najpremožnejšega dela prebivalstva dosegel med letom 1953 do 1978 z okoli 10 % posesti premoženja). Podobno raziskavo so izvedli tudi Kumhof in ostali (2013), in sicer so primerjali predkrizno obdobje 1920-1929 s predkriznim obdobjem 1983-2008, pri čemer so izpostavili, da je bila dohodkovna neenakost pred obema krizama na rekordni ravni (5 % najbogatejših glede na preostalih 95 %). Prav tako pa so navedli, da se je po gospodarski krizi leta 1929 neenakost zniževala, po krizi leta 2008 pa se slednje ne znižuje ampak že vse od 80-ih let 20. stoletja narašča. Prav tako tudi Stiglitz (2012) izpostavi, da je v predkriznem obdobju v ZDA v največji meri zgornji 0,1 odstotek najpremožnejšega prebivalstva pridobila največ premoženja, ki je leta 2007 pridobil 240 krat več prihodkov kakor 90 odstotkov prebivalstva.

[13] Obdobje v Veliki Britaniji zaznamovano z obsežnimi stavkami in nemiri.

Pri tem pa je 1 odstotek oz. 0,1 odstotek slednje dobičke koval na podlagi preostalih razredov, katerih prihodki so se v zadnjih treh desetletjih pred krizo zgolj malenkostno povečali.

Neposredna vzročnost med dohodkovno neenakostjo in nastankom krize pa ni bila nikoli potrjena ali ovržena. Atkinson in Morelli (2011) tako pri pregledu različnih lokalnih in globalnih gospodarskih kriz ter primerjave takratne dohodkovne neenakosti nista mogla potrditi ali ovreči medsebojne povezave ali vzročne zveze med tema dejavnikoma. Do podobnega zaključka prideta tudi Bordo in Meissner (2012), ki zaključita, da ni dokazov da je povečanje neenakosti povezano z nastankom gospodarske krize ter kot dejavnike za nastanek gospodarskih kriz identificirata nizke obrestne mere, povečano kreditiranje in rast trgov. Kumhof in ostali (2013) prav tako kot dejanski razlog nastanka krize izpostavijo povečano kreditiranje prebivalstva, katero si zaradi nezmožnosti lastnih sredstev (dohodkovna neenakost) zvišuje kupno moč. Pri tem pa so Stockhammer (2012), kakor tudi Baziller in Héricourt (2014), izpostavili vzročno zvezo med dohodkovno neenakostjo ter kreditiranjem (kot zvišanja kupne moči večine prebivalstva zaradi velike neenakosti dohodka, kakor tudi spodbujanja kreditiranja z nizkimi obrestnimi merami).

Dejstvo je, da ni potrjene vzročne zveze med nastankom kriz in dohodkovno neenakostjo, vendar obstaja tako potrjena vzročna zveza med nastankom kriz ter kreditiranjem, kakor tudi dohodkovno neenakostjo in kreditiranjem. Povezanost teh dejavnikov je še toliko bolj evidentna v kolikor se upoštevajo okoliščine na kakšen način je nastala gospodarska kriza leta 2008, tj. s hipotekarnim kreditiranjem. Sami krediti so bili s strani bank zavestno odobreni osebam brez dohodkov, zaposlitve in premoženja, pri čemer so si slednji z izposojenimi sredstvi dvigovali življenjski standard in sredstva porabili za trošenje (Friedman 2009; Stiglitz 2010), kot podrobneje opisano v poglavju 2.6. V kolikor bi bili dohodki v osnovi bolj enakomerno razporejeni večina prebivalstva ne bi potrebovala dodatnih kreditnih sredstev s katerimi si je dvigovala življenjski standard, ampak bi si ga lahko privoščila iz lastnih prihodkov. Prav tako pa je tudi delovanje bančnega sektorja (kreditiranja vsakogar) in ameriške centralne banke Federal Reserve - FED (rekordno nizke obrestne mere) bilo usmerjeno v pospeševanje potrošništva in dviga trgov (saj večina ameriškega prebivalstva – zaradi neenakomerne porazdelitve dohodkov in stagniranja osebnih dohodkov – potrošnje iz svojih realnih prihodkov več ni bila sposobna povečevati).

Glede na zgornje utemeljitve se je logika upočasnjevanja rasti plač navkljub povečevanju produktivnosti hitreje in prej razširila v razvitejših gospodarstvih, ki so s takšno ekonomsko politiko zadali udarec lastnemu gospodarstvu, splošni blaginji v državi in tudi podjetjem. Slednja oblika upravljanja podjetij, načina razmišljanja poslovodstev in

minimiziranja plač delavskega razreda pa se je preko globalizacije kot fenomena svetovnega gospodarskega sistema, prenesla na druga gospodarstva. Glede na dejstvo, da je kupna moč zaposlenih minimalno rastla, stagnirala oz. padala pa se je potrošnja prebivalstva vseeno vseskozi dvigovala, pri čemer razlog tiči v nepremišljenem potrošniškem kreditiranju komitentov.

2.5.2 KREDITIRANJE

Kreditiranje gospodarstva in prebivalstva spodbuja tekočo potrošnjo in investicije, kar v splošnem povečuje BDP ter pospešuje gospodarsko rast. Kreditiranje predstavlja eno izmed temeljnih predpostavk za uspešno in nemoteno delovanje gospodarstva, s katero je možno v trenutku financirati dobrino, katere kupnino se obročno odplačuje banki. Ta osnovna logika kreditiranja drži v razmerah racionalnosti, preudarnosti, previdnosti in rentabilnosti, ki pa v času evforije – pred pojavom krize – izgubijo pomen. Tako kreditodajalec (banke) kakor tudi kreditojemalec (komitent) v predkriznem času izgubita razsodnost presoje smotrnosti kredita. Kreditodajalci ponujajo kredite po zelo nizkih obrestnih merah, hkrati pa ne presojajo tveganj, ustreznosti zavarovanj in zmožnost vračila kredita, kreditodajalci pa se ne zavedajo (ne)racionalnosti najema kredita, realne vrednosti dobrine in zmožnosti vračila kredita. Razlago nenaravno nizkih obrestnih mer in posledičnega množičnega kreditiranja kot povod za nastanek gospodarske krize so zagovarjali predstavniki avstrijske šole (razlog prezadolženosti kot vzroka nastanka krize pa je zagovarjal tudi Fisher, predstavnik neo–klasične šole).

Zagata neenakomerne porazdelitve dohodkov oz. stagniranje plač in s tem povezana nezmožnost zadostnega potrošništva delavskega razreda (Harvey 2010, Stiglitz 2010) je bila deloma rešena z omogočanjem najema kreditov (večinoma hipotekarnih) delavskemu razredu, katere so pospešila takratna sproščena pravila kreditiranja in nizka obrestna mera. Pomen obrestih mer pri prekomernem kreditiranju in ustvarjanju kriz je predstavil tudi Weber (v Kennard in Hanne 2009, 3), nekdanji direktor Deutsche Bundesbank, ki je izpostavil, da je »preteklost pokazala, da prevelika likvidnost v finančnih trgih v povezavi z zelo nizko obrestno mero spodbuja nastanek špekulativnega balona.« Slednjo razlago je že predhodno utemeljeval Hayek (1933), sicer predstavnik avstrijske šole, ki je nastanek kriz neposredno povezal s centralno banko in njeno politiko pospeševanja kreditiranja prek umetno nizkih obrestnih mer, posredno pa tudi Keynes, ki je utemeljeval ključno vlogo države pri uravnavanju agregatnega povpraševanja (med slednjimi ukrepi pa je tudi monetarna politika in uravnavanja kreditiranja preko določanja obrestne mere). Finančni sektor je po nastanku

krize krivdo sproščenega in neracionalnega kreditiranja poskušal zvaliti na pomanjkljiv nadzor pristojnih organov ter komitente, ki so najemali kredite, ki si jih niso mogli privoščiti (Stiglitz 2010, 78).

Pospešeno predkrizno kreditiranje je bilo tudi predmet obravnave Mednarodnega denarnega sklada (Dell`Aricia in drugi 2012), v katerem pozitiven vidik kreditnega razcveta[14] predstavlja večjo podporo investicijam in ekonomski rasti. Slednje pa zasenči negativen vidik ohlapnih kreditnih pogojev, prekomerne izpostavljenosti in ustvarjanju špekulativnih balonov. Obravnavan je bil prav zgodovinski pregled kreditnih razcvetov in pojavov gospodarskih kriz, pri čemer je bilo ugotovljeno, da vsakemu kreditnemu razcvetu ne sledi pojav krize, kadar pa mu sledi, pa ima ta dolgoročne in daljnosežne posledice. V sklopu slednje obravnave pa zaključi, da bi ob pregrevanju gospodarstva (povečanjem kreditiranju in investiranju) bilo smiselno ukrepanje države prek monetarne in fiskalne politike, regulacije in nadzornih organov tako na nacionalni kot tudi na mednarodni ravni.

Nizke obrestne mere, namensko ali nenamensko postavljene s strani centralnih bank, so spodbujale investitorje k najemanju kreditov in njihovemu plasiranju v navidezno donosnejše finančne produkte, katerih zapletenost pa je bila razumljiva le manjšini (The Economist 2013). Hicks pa tudi Braudel (Arrighi 2009) sta zaustavitev širjenja trgovanja oz. zaključek finančne ekspanzije velesil poimenovala »znamenje jeseni«. V obdobju jeseni se pričnejo »plodovi« oz. denarni presežki iz predhodne akumulacije materialne ekspanzije ne več vlagati v prvovrstne naložbe (proizvodnja in trgovina), ampak v drugovrstne naložbe (v sistem in tuje investicije/kredite), s čimer je tudi prišlo do razvoja prvotno enostavnih, nato pa zapletenih finančnih inštrumentov. Kapital se preusmeri iz proizvodne v finančno sfero, ki je po eni strani prispevala k »proizvodnji« fiktivnega denarja (prek izumov finančnih instrumentov, npr. hipotekarno kreditiranje). Nesorazmerje med obsegom svetovnega gospodarstva in trgovanja s finančnimi inštrumenti je prikazali tudi Harvey (2010, 21–23) in revija Der Spiegel (2011), kjer so predstavili, da je svetovni BDP leta 2010 znašal 63 bilijonov dolarjev. Pri tem pa je istega leta trgovanje z vrednostnimi papirji znašalo 87 bilijonov dolarjev, trgovanje z izven–borznimi finančnimi inštrumenti 601 bilijonov dolarjev, trgovanje z denarnimi inštrumenti 955 bilijonov dolarjev (s slednji pa trguje in jih ustvarja finančna industrija in so tudi bili odgovorni za nastanek in razsežnost krize).

Miselnost pospeševanja kreditiranja oz. oddaljevanje od tega, da bi banke kreditojemalce silile k čimprejšnjemu vračanju dolga, je opazil tudi Bauman (2009), ki poudarja, da banke namesto spodbujanja vračila dolga zasledujejo njihovo dodatno kreditiranje (tudi posredno preko kreditnih kartic iz negativnih limitov na računu). Sam

[14] ang. *credit boom*

namen je tako neprestano plačilo obresti komitentov, ki so tako vseskozi v dolgu in finančnim ustanovam zagotavljajo neprestan vir večanja dobička. Banke zanemarijo preverjanje kreditne sposobnosti kreditojemalca, smotrnosti najema kredita in možnost vračila ter ustvarjajo pogoje za izpeljavo posla mimo reguliranih območij, s čimer se destabilizira sistem (Polillo 2011). Finančni sektor pa se je lahkomiselnega kreditiranja pričel posluževati predvsem zaradi zanašanja na pomoč nacionalnih vlad v primeru nastanka gospodarske krize (kot dokapitalizacije ali finančne pomoči), saj je bil takšen način reševanja izveden v predhodnih krizah in se je finančni sektor tudi pri nadaljnjem odločanju zanašali na takšno obliko reševanja, zaradi česar se izpostavlja nepremišljenim in neracionalnim (poslovnim in moralnim) tveganjem, pri katerih sami ničesar ne izgubijo, ampak zgolj pridobijo – v kolikor posel uspe, ustvarjajo in razdelijo dobiček, v kolikor ne uspe, izgubo rešujejo davkoplačevalci (The Economist 2014).

Ekspanzija, kot del gospodarskega cikla, predstavlja povečevanje gospodarske rasti, ki jo prvotno spodbuja realen dvig potrošnje in investiranja, kasneje pa vsi udeleženci stanje ekspanzije dojemajo kot samoumevno in neskončno. Pojavi se obdobje evforije, ki vpliva na prebivalstvo, podjetja, finančni sektor, centralne banke, in sicer s prepričanjem o konstantno naraščajočih donosih in dobičku, zaradi česar pričnejo zanemarjati vidik racionalnosti in previdnosti kot temelj za najem finančnih sredstev. Strošek najema kreditnih sredstev je zaradi nizkih obrestnih mer nižji kot morebitni dobiček investiranja v finančno naložbo. Tudi proizvodna podjetja se v teh obdobjih pričnejo ukvarjati tako s trgovanjem finančnih inštrumentov kakor z njihovo temeljno dejavnostjo. Pri slednjem veliko vlogo odigrajo tudi države, ki ne samo da zamudijo priložnost pravočasnega ukrepanja pregrevanja gospodarstva, ampak tudi prek politike nizkih obrestnih mer spodbujajo pospeševanje kreditiranja, s tem pa tudi pojav krize. Kreditodajalci in kreditojemalci skoraj v enaki meri naivno posredujejo najeta denarna sredstva naprej, pri čemer se banke v zadostni meri ne prepričajo v varnost posredovanja kredita kreditojemalcu, kreditojemalci (včasih tudi banke) pa se v zadostni meri ne prepričajo v varnost investicije v finančne naložbe. Nepremišljeno kreditiranje, ki ga spodbuja nizka obrestna mera, tako zaide v sfero finančnih ali drugih instrumentov, prek katerih se umetno povečuje cena in rentabilnost ter s tem špekulativni balon.

2.5.3 ŠPEKULATIVNA VLAGANJA

Smisel dajanja in najemanja kreditov ali privarčevanih sredstev za namen investiranja je plasiranje denarnih sredstev v bolj donosne, perspektivne oz. dolgoročne naložbe, za

katere se pričakuje, da bodo srednjeročno ali dolgoročno vračale rente, dobičke oz. druge oblike donosa, s katerim se bo poplačal prvotni denarni vložek. Slednja analogija drži v primeru previdnih, racionalnih in popolnoma obveščenih udeležencev, ki se pri pridobivanju prvotnih sredstev in pri nadaljnjem plasiranju denarnih sredstev zavedajo (ne)varnosti, smiselnosti in dobičkonosnosti naložbe ter njene realne in prihodnje vrednosti. Takšno razmišljanje pa po določenem obdobju gospodarske rasti potihne in ga prevzame neke vrste evforija, vsesplošni optimizem, izguba racionalnosti, prepričanje o neprestani rasti in dobičku; na podlagi naštetih občutkov in verovanja v utopično nenehno rast se pričnejo tako finančne ustanove kakor tudi preostali udeleženci obnašati negospodarno in vlagajo lastna in tuja sredstva v naložbe, katerih pomen in namena niti sami ne razumejo – edino merilo je vsesplošna rast in pehanje za obljubljenim dobičkom. Seveda k tem pripomorejo tudi nizke obrestne mere (značilno za predkrizno obdobje), ki omogočajo poceni zadolževanje in s tem dodatno spodbujajo najem kreditov za vlaganje v naložbe z veliko donosnostjo. Pomen kreditiranja in neracionalnega investiranja za nastanek kriz je poudaril tudi Minsky (1992) v svoji Hipotezi finančne nestabilnosti. Obdobja gospodarske rasti tako spodbudijo posojilodajalce in posojilojemalce v neracionalno investiranje posojenih sredstev, slednje investiranje pa vodi v napihovanje špekulativnih balonov ter njihov kasnejši pok oz. pojav gospodarske krize. Ob pojavu krize kreditojemalec ni zmožen odplačevati posojila ali obresti. Zaradi odsotnosti povpraševanja naložba izgubi tudi velik del vrednosti, napihnjen trg se sesuje, s čimer tako kreditodajalec kot kreditojemalec izgubita premoženje (prav tako pa se na trgu, zaradi predhodne radodarnosti, zmanjša zmožnost kreditiranja in s tem tudi financiranje inovativnih, donosnih in varnih naložb).

Povezavo med kopičenjem kapitala, špekulativnimi vlaganji in nastankom kriz je opisal tudi Marx v svoji razpravi o naraščajoči koncentraciji kapitala, v kateri izpostavi, da koncentracija kapitala vsakič predstavlja krizo hiperakumulacije kapitala, katere rešitev je vsakokrat prehod kapitala iz ene oblike v drugo (zaradi določenih »meja«, po katerih se kapital z nižjo profitno mero akumulira veliki veliko hitreje kakor majhen z veliko). Slednja rastoča koncentracija kapitala ponovno povzroča nov padec profitne mere in s tem razdrobljeno kapitalsko maso potiskajo na pot pustolovščin, v špekulacijo, kreditne prevare, prevare z delnicami in krize (Arigghi 2009). Kapital se lahko nemoteno giblje okoli sveta v par sekundah, zaradi česar je logično, da se špekulativni baloni hitreje polnijo in sočasno počijo kot posledica moralne krize svetovnih razsežnosti (Spitzeck 2009). Arrighi (2009) izpostavi, da kapital išče presežne dobičke, hegemoni center se osredotoči na finančno (špekulativno) ekspanzijo, ki se praviloma zaključi s krizo določenega režima kapitalizma in pojavom novega hegemonega centra z novim načinom organizacije gospodarskega in političnega sveta ter s

še večjo koncentracijo kapitala in moči. Kot navaja Harvey (2010), je špekulativno ekspanzijo omogočil neomejen in dereguliran trg s kreiranjem številnih novih finančnih inštrumentov (ki še niso mogli biti regulirani) z namenom omogočanja donosov brez meje (s tem pa tudi tveganj).

Chang (2010) poudari, da je problem s finančnimi trgi danes prevelika učinkovitost, saj je z nedavnimi finančnimi »inovacijami«, ki so ustvarile veliko novih finančnih instrumentov, finančni sektor postal učinkovitejši pri ustvarjanju lastnega dobička na kratek rok. Vendar pa, kot je razvidno iz svetovne krize leta 2008, so ti novi finančnih instrumenti celotno gospodarstvo in tudi finančni sistem naredili veliko bolj nestabilne. Še več, zaradi likvidnosti svojih sredstev se imetniki finančnih sredstev na spremembe odzovejo prehitro, zaradi česar je podjetniškemu sektorju težko zagotoviti "potreben kapital", ki potrebuje za dolgoročni razvoj. Hitrostni razkorak med finančnim in podjetniškim sektorjem je treba zmanjšati, kar pomeni, da bi bilo treba načrtno narediti finančni trg manj učinkovit.

Učinkovitost finančnega sektorja in njegovega neracionalnega ravnanja orišeta tudi Kindleberger in Aliber (2011), pri čemer sta povečevanje obsežnosti kapitala povezala z neracionalnostjo na kreditnem trgu, kjer se udeleženci v vedno večji meri izpostavijo tveganjem, špekulativnemu obnašanju ter izkrivljeni predstavi glede donosnosti določenega trga (naftnega, internetnega, nepremičninskega …), to pa posledično vodi v nastanek krize. Določeni udeleženci se morajo zavedati realne vrednosti oz. donosnosti posamezne naložbe, večina udeležencev pa zgolj sledi toku optimizma in evforije ter enači špekulativno in realno vrednost. Pri tem Žižek (2007) poudarja, da se pojavi, ki jih pripisujejo tako imenovanemu »virtualnemu kapitalizmu« (npr. borzne manipulacije s terminskimi pogodbami in podobne abstraktne finančne špekulacije), kažejo v smeri »realne abstrakcije«[15] v najčistejši obliki kot logika menjalne vrednosti, dodane vrednosti posamezne stvari in uporabnosti.

Trgovanje z zapletenimi finančnimi instrumenti po mnenju Changa (2010) trči ob spoznanje, da je človeška racionalnost zelo omejena, kar dokazuje tudi kriza iz leta 2008, še posebej na področju financ, kjer močno presega našo sposobnost za njegovo razumevanje in nadzor. Naš gospodarski sistem je imel mogočen padec, ker je bil izpeljan po prepričanju ekonomistov, da je človeška sposobnost obvladovanja kompleksnosti v bistvu neomejena.

[15] Zakon vrednosti obstaja zaradi realne abstrakcije, brez katere bi se kapitalizem (tj. posplošena blagovna menjava) sesul oziroma ne bi obstajal. Ko menjamo dve blagi na trgu, se nujno in nezavedno izrazi abstrakcija od kvalitativno različnih uporabnih vrednosti, saj sta blagi izenačeni kot dve kvalitativno enaki vrednosti – akt menjave blag sam izrazi abstrakcijo, pa če to hočemo, ali ne (Rutar 2014).

Prvotna gospodarska rast, izhajajoča z dna in predhodne recesije, temelji na premišljeni, preudarni in previdni ekonomski logiki iskanja poslovnih priložnosti in racionalno porabljenih oz. naloženih sredstev, ki bodo v prihodnosti prinašali zmerne, vendar varne donose. V kasnejši fazi ekspanzije oz. konjunkture pa prične previdnost in preudarnost kreditodajalcev pa tudi kreditojemalcev usihati, saj se denarni trg sprosti in je več možnosti za investiranje. Na določeni stopnji kapital naleti na meje investiranja oz. meje donosnosti, saj varne naložbe ne zagotavljajo velikih donosov kakor druge naložbe, katerih (ne)varnosti se zavedajo le redki. Prvotni investitorji teh naložb vsekakor kujejo nadpovprečne donose, kar spodbudi preostale deležnike na trgu, da v svojem in tujem imenu s svojimi in tujimi sredstvi tudi sedejo na vlak tveganih naložb, pri čemer se ne zavedajo, kako hitro vozi vlak, kam pelje, kje bi morali izstopiti in kje je končna postaja. Špekulativna investiranja se da deloma vsekakor pojasniti prek dobrovernosti investitorjev, vendar pa je glede na obseg in intenzivnost vlaganja v te naložbe potrebno iskati razloge tudi v psiholoških učinkih.

2.5.4 PSIHOLOŠKI DEJAVNIKI

Kreditiranje in špekulativnost sta dejavnika, ki ne bi mogla samostojno v tolikšni meri vplivati na ciklično nihanje gospodarstva oz. na pojav gospodarske krize. Za slednje so pomembni drugi dejavniki, ki vplivajo na prepričanje in zaupanje množice v takratni špekulativni balon oz. upravičenosti naložb. Pri tem je Minsky (1992) opredelil tri vrste financiranja/investiranja, in sicer hedge[16], špekulativno in Ponzi[17] financiranje:

- Hedge financiranje predstavlja tiste udeležence, ki lahko izpolnijo vse pogodbene obveznosti (glavnico in obresti) prek tekočega denarnega toka (banke, podjetja, države …).

[16] Izraz za delno ali popolno zavarovanje pred sedanjimi ali prihodnjimi tečajnimi, obrestnimi in kombiniranimi finančnimi in drugimi tveganji, gre za uporabo različnih instrumentov za dosego omenjenega cilja (Slovarček finančnih izrazov 2015). Ne gre za zamenjati s pojmom hedge skladov, ki so precej drugačni od klasičnih vzajemnih skladov, saj več sredstev kot v delnice in obveznice nalagajo v surovine in izvedene finančne instrumente – opcije, terminske posle in podobno. Tveganja so pri hedge skladih velika, saj gre za neregulirane kolektivne oblike naložb z manj nadzora, omejitev in preglednosti poslovanja (Finance 2010).

[17] Ponzijeva shema je goljufiva investicijska shema (Investopedia 2015), ki zagotavlja velike donose in nizko tveganje, ki temelji na izplačilu donosa prvotnim investitorjem z namenom pridobivanja novih investitorjev. Ponzi shema financiranja je poimenovana po Charlesu Ponziju uradniku iz Bostona (ZDA), kateri je prvotno izvedel takšno obliko prevare, ki temelji na piramidnem sistemu financiranja, s katerim se s sredstvi novih investitorjev poplačujejo prvotne investitorje (z namenom razglašanja donosnosti in pridobivanja novih investitorjev). Razlikuje se od navadnega piramidnega sistema v tem, da v tem Ponzijevi shemi s sredstvi direktno razpolaga oseba na vrhu sheme, v navadnem piramidnem sistemu pa se razdeli še vmesnim členom – pri obeh oblikah pa sredstev ne zadoščajo za vse in takrat se prevara razkrije.

- Špekulativno financiranje predstavlja tiste udeležence, ki lahko poplačajo obresti prek tekočega denarnega toka, glavnico pa prek novega zadolževanja ali odprodaje dela premoženja.
- Ponzi financiranje predstavlja tiste udeležence, ki ne morejo poplačati niti obresti niti glavnice prek tekočega denarnega toka in lahko obveznosti poplačujejo prek novega zadolževanja ali odprodaje dela premoženja.

Po njegovem ravnovesje trga obstane, v kolikor prevladuje hedge financiranje, v kolikor pa večino financiranja na trgu temelji na špekulativnem ali Ponzi financiranju pa trg drvi proti neravnovesju. Iz izkušenj izhaja, da se po določenem obdobju gospodarske ekspanzije v razvitih gospodarstvih spremeni način financiranja, ko preide iz pretežno hedge financiranja v špekulativno in Ponzi financiranje. Celotni ekonomski ustroj se zaradi padca dobičkonosnosti oz. iskanja večje dobičkonosnosti prične posluževati drugih oblik financiranja in investiranja, ki zanemarijo racionalnost, varnost in upravičenost poslov. V slednji vrtinec brezglavega financiranja in investiranja pa večina udeležencev stopi sicer samovoljno, vendar pod vplivom zunanjih sugestivnih dejavnikov in ne–zavedajoč se morebitnih negativnih posledic.

Adam Smith (1976), utemeljitelj ekonomske vede, je postavil tezo samoreguliranega svobodnega trga (t. i. nevidne roke), v katerem bi naj vsak udeleženec zaradi lastne koristi zasledoval splošno korist družbe. Pri tem pa večina stroke pozablja, da je prav on opozarjal tudi na pomanjkljivosti takšnega trga, ki se kaže v dogovarjanju tržnih udeležencev in nastajanju monopolov (dogovorjeno dvigovanje cen izdelkov) ter vplivu gospodarstva na vladajočo strukturo (sprejem oz. sprememba zakonodaje in regulacije), s čimer tržni udeleženci pri zasledovanju lastne koristi delujejo v škodo družbe. Tako je že ob postavitvi temeljev ekonomske politike prepoznal morebitne slabosti ekonomskega sistema oz. samoreguliranega trga in jih povezal s krizo moralnih vrednot predstavnikov kapitala in vladajoče strukture, ki zasledujejo svoje lastne koristi in zanemarjajo koristi družbe (slednja značilnost pa se tudi pri vseh krizah ponavlja).

MORALNI HAZARD

Moralni hazard predstavlja značilnost, ko posameznik v določnem trenutku zlorabi dano zaupanje (materialno ali nematerialno) in zavestno dela v lastno korist oz. v škodo danega zaupanja (tveganje na tuj račun). Dowd (2009) podrobneje opisuje vlogo moralnega hazarda v finančni industriji, tj. zavestnega delovanja v škodo posameznikovega premoženja prek prodaje precenjenih finančnih produktov, izplačila pretiranih bonusov iz sredstev, s katerimi upravlja, neracionalnega prevzemanja tveganj na račun investitorja, rešitev pa bi

bila v regulaciji trga. Nadalje pojasni, da je osnovna logika slednjega predajanje prekomernemu tveganju, kateremu se predajajo v finančni industriji v primeru upravljanja tujega premoženja (saj tveganje nosi drug), v primeru upravljanja lastnega premoženja, pa bi ravnal bolj odgovorno (saj bi tveganje prevzel sam). Pri tem pa so se moralnim hazardom niso prepuščali samo upravljavci in drugi udeleženci, ampak tudi banke prek množičnega lahkomiselnega kreditiranja, kjer tveganje v primeru zloma trga (krize) prevzame država (davkoplačevalci) in po tej logiki finančni ustroj ne more ničesar izgubiti, ampak lahko zgolj pridobi (The Economist 2014).

ČREDNI NAGON[18]

Vpliv na trg oz. rast špekulativnega balona (Green 2014) naj bi imel tudi čredni nagon, ki narekuje, da udeleženci na trgu trgujejo v skladu s takratnim trendom gibanja na trgu (kupujejo, ko večina kupuje, prodajajo, ko večina prodaja). Tudi Keynes (2006) je v svojem delu uporabil izraz živalski nagon[19], ko je opredeljeval vloge nagona, navade in čustev, ki nezavedno vplivajo in vodijo človeško obnašanje (kot npr. občutek zaupanja ali potrošniškega zaupanja), zato se udeleženci predajo spontanemu optimizmu namesto logiki (oz. matematičnim pričakovanjem). Pri tem so Boortz in ostali (2013) v svoji raziskavi ugotovili, da je možno zaznati vzorec povezanosti trgovanja in informacijskih tveganj v povezavi s črednim nagonom, pri čemer je trgovanje v predkriznem obdobju možno obrazložiti z naključnim oz. lažnim črednim nagonom (saj empirično ni bilo možno ločiti med dejanskim in lažnim črednim obnašanjem). Laih in Liau (2013) pa sta v svoji raziskavi gospodarskih kriz na območju Azije ugotovila, da je čreden nagon pri trgovanju bolj izrazit v razvitih kot nerazvitih gospodarstvih (kot razlog boljše informiranosti). Domnevo črednega nagona pa potrjuje tudi pojav špekulativnih balonov in nastanki drugih kriz, nastalih predhodno, pri katerih je množično investiranje izviralo iz takratnega vsesplošnega vzdušja investiranja.

TEORIJA EKSTRAPOLACIJE[20]

Ta teorija prevrednotenja sredstev sledi domnevi, da se tržni udeleženci pri investiranju zanašajo na pretekle dogodke, povezane s slednjimi sredstvi – tj. donos, rast vrednosti, stopnje neplačil – in te pretekle dogodke uporabljajo za napoved prihodnjega

[18] ang. *Herding*
[19] ang. *Animal spirits*
[20] ang. *Extrapolation* (pomen: prenos vrednosti podatkov, spoznanj iz znanega dela česa v neznani del časa)

investiranja. Običajno je vzorec podatkov majhen in tržni udeleženci na podlagi majhnega vzorca postavljajo sheme bodočega gibanja, običajno s preveč optimističnim gibanjem, kar povzroči prevrednotenje (Barberis in Shleifer 2003; Greenwood in Hanson 2010). Barberis (2011) je pri analiziranju povezave ekstrapolacije in ustvarjanjem špekulativnega balona dejansko zaznal povezavo, pri čemer je zaznal ekstrapolacijo tako pri investitorjih (v danem primeru gospodinjstvih) kot pri financerjih (banke) in kot ključno bonitetnih hišah, ki so z ekstrapolacijo ocenile zapletene finančne inštrumente z oznako AAA.

TEORIJA VEČJEGA NAIVNEŽA[21]

Teorija temelji na domnevi, da se špekulativni balon polni zaradi pretiranega optimizma tržnih udeležencev, ki prvotno kupujejo sredstva po realni ceni, kasneje pa se zaradi prepričanja, da na trgu obstaja najmanj še en udeleženec (špekulant), ki bo to sredstvo odkupil po višji ceni, zavedajoč podajo v odkup sredstev po prevrednoteni ceni. Špekulativni balon poči, ko zadnji udeleženec ne bo več našel kupca, ki bi sredstvo kupil po prevrednoteni ceni. Pri tem pa niti Levine in Zajac (2007), niti Lei in ostali (2001) v niso uspeli potrditi neposredne povezave med teorijo večjega naivneža in ustvarjanjem špekulativnega balona.

2.6 PREDHODNE EKONOMSKE KRIZE

Gospodarstvo niha in se vseskozi ciklično giblje. To velja trenutno, kakor velja tudi v preteklosti. Iz tega razloga je smotrno pregledati tudi pojav večjih kriz v zgodovini z namenom razumevanja pojava oz. nastanka krize in morebitnih sorodnosti med njimi. S tem namenom bomo v nadaljevanju obravnavali večje krize iz zgodovine, tj. Tulipomania, Southe Sea in Mississippi ter Velika depresija (pojav prvih dveh je bil na lokalnem nivoju, tretji pa na svetovnem nivoju, saj je bilo pred 20. stoletjem mednarodno trgovanje zelo omejeno).

2.6.1 TULIPOMANIA (1637)

Izraz Tulipomanija se nanaša na pojav gospodarske krize februarja 1637 na območju Nizozemske. Gre za obdobje, ko je Nizozemska doživljala gospodarski razcvet, pojav krize pa je povezan s tulipani oz. čebulicami tulipana. Kot navaja Green (2014), so tulipani prispeli v

[21] ang. *Greater fool theory*

Evropo leta 1559 kot dar Otomanskega sultana, pri čemer so hitro osvojili celotno evropsko celino in na začetku 17. stoletja je kolekcija tulipanov veljala kot znak prestiža višjih razredov na Nizozemskem in delih Nemčije. Vse do leta 1637 je trgovanje s tulipani oz. čebulicami tulipanov skokovito naraščalo in presegalo vse normalne okvirje (100.000 forintov[22] za 40 čebulic, pri čemer je plača izučenega obrtnika znašala 300 forintov letno).

Pri tem naj bi se, po navedbah Boyda (2008), leta 1635 pričel napihovati špekulativni balon na področju trgovanja s tulipani, in sicer s tem, ko so špekulanti v zimi leta 1635 pogodbeno odkupili tulipane (ki so čez zimo do pomlad 1636 še rastli v zemlji) od gojiteljev tulipanov in si spomladi 1636, ko bi cena tulipanov narasla, obetali dobičke (gojitelji pa so racionalno privolili v posel, saj so s tem odpravili tveganje padca cene). Nadalje pa so špekulanti pred spomladjo 1636 preprodali pogodbe zakupa tulipanov naprej drugim špekulantom in ustvarili neke vrste trg izvedenih finančnih instrumentov (preprodajanje pravice lastništva nad tulipani), takrat poimenovan trgovanje z vetrom[23]. Leta 1636 je vedno več ljudi pričelo trgovati s tulipani oz. s pogodbami o odkupu tulipanov (čredni nagon). Za zagotovitev sredstev so prodali vse svoje premoženje, pri čemer se je cena tulipanov dvigovala vse do spomladi (februarja) leta 1637, ko špekulanti niso bili sposobni niti realizirati nakupne pogodbe niti prodati pogodb o zakupu tulipanovih čebulic, saj je takrat špekulativen balon dosegel vrh in je zmanjkalo investitorjev oz. kupcev (teorija večjega naivneža). Trg se je zaradi tega sesul (tulipanom se je vrednost zmanjšala za okoli 100–krat), posledice te krize za prebivalstvo pa so bile izguba premoženja, plemiških nazivov in beraštvo.

2.6.2 SOUTH SEA COMPANY IN MISSISSIPPI COMPANY (1720)

Pri obeh krizah, ki sta se pojavili leta 1720, gre za javno–zasebno podjetje (South Sea Company in Mississippi Company), ustanovljeno z uradnim namenom posredovanja trgovanja v kolonijah Velike Britanije oz. Francije (dejansko pa z namenom zmanjšanja državnega dolga Velike Britanije oz. Francije), pri čemer je pojav špekulativnih balonov povezan s trgovanjem vrednostnih papirjev teh podjetij.

Javno–zasebno podjetje South Sea Company je bilo ustanovljeno leta 1711 v Veliki Britaniji. V začetku leta 1720 je bil sprejet South Sea Bill, zakon, sprejet s strani Hiše lordov

[22] po današnjih izračunih (glede na ceno zlata) slednje znaša okoli 2.430.000 USD
[23] nem. *Windhandel*

Velike Britanije[24] (za katerega so parlamentarci prejeli podkupnine), katere namen je bilo financiranje vojne proti Franciji. S tem zakonom je podjetje South Sea Company prevzelo monopol trgovanja na območju Južne Amerike[25] in državnega dolga Velike Britanije. Sočasno pa je podjetje South Sea Company v več emisijah izdalo za takratnih 30 milijonov GBP delnic z obljubo 6 % donosnosti (pri tem se je prenos državnega dolga izvedel po vzoru bistveno bolj zapletenega Mississippi balona, opisanega v nadaljevanju). Cena delnice je takoj po tem zaradi špekulativnega trgovanja pridobila na vrednosti in je do septembra 1720 zrasla za 10–kratno vrednost, vendar je kmalu zatem špekulativni balon počil, vrednost delnice je padla, večina vlagateljev pa je izgubila ves vložek, ostali so jim krediti ali bankrotirala (Goldsmith 2011).

Zgodovina Mississippi balona (poimenovan po prvotnem podjetju Mississippi company) sega v junij 1716, ko je Francija zaradi takratnih vojn bankrotirala in je John Law, škotski ekonomist, prepričal Vojvodo Filipa Orleanskega – regenta Francije[26], da mu je dovolil ustanovitev Banque Generale (kot francoske centralne banke). Ta se je ukvarjala s takrat še neuveljavljenim izdajanjem papirnatega denarja s podlago v francoskem zlatu (¾ sredstev so sestavljale državne menice in državni denar, ¼ sredstev pa investitorji). Pri tem je Law sočasno nadziral podjetje Company of the East Indies (v katero se je združilo podjetje Mississippi company), takrat v večinski kraljevi lasti, ki je imelo monopol nad trgovanjem in razvojem francoskih kolonij, pobiranjem davka v francoskem kraljestvu, izdajanjem kovanega denarja in je imelo v lasti večino francoskega dolga (dolg odkupljen od Francije, s čimer se je zmanjševal državni dolg Francije). Pri tem je podjetje Company of the East Indies od julija 1719 sredstva za prevzem teh dejavnosti (trgovanje, davki, kovan denar, dolg) pridobivalo z večkratno izdajo novih delnic, simultano pa je Banque Generale večkrat izdala papirnati denar, ki se je dal na trg z namenom nakupa delnic Company of the East Indies (s tem se je dosegel prenos francoskega dolga v delnice javno–zasebnega podjetja). Vrednost delnic Company of the East Indies se je s prevzemi monopolnih dejavnosti pričela špekulativno zviševati vse do januarja 1720, ko je špekulativnih investitorjev zmanjkalo in je vrednost delnice pričela padati. Hkrati so investitorji, katerim je uspelo prodati delnice, poskušali unovčit kupnino v zameno za zlato (katero je bilo protivrednost papirnatega denarja, ki pa ga ni zadostovalo za celoten papirnati denar v obtoku). Zaradi slednjega je cena delnice od januarja 1720 do decembra 1720 padla za 10–kratno vrednost, posledica pa so bile finančna panika, izguba premoženja in povprečno 60 % dvig cen (Garber 1990).

[24] Parlament Velike Britanije je sestavljen iz dveh nivojev: zgornji dom parlamenta (House of lords) in spodnji dom parlamenta (House of commons).
[25] Čeprav dejansko samega trgovanja nikoli ni izvajala – kolonije na območju Južne Amerike so bile dejansko pod špansko nadvlado.
[26] Začasno vodil Francijo namesto mladoletnega francoskega kralja Ludwiga XV.

2.6.3 VELIKA DEPRESIJA (1929)

Velika depresija se je prvotno začela kot velika recesija (podobno kot kriza leta 2008), ki se je pričela 24. oktobra 1929 (t. i. črni četrtek) s pokom špekulativnega balona na trgu vrednostnih papirjev oz. z zlomom trga vrednostnih papirjev v ZDA in paničnim prodajanjem delnic oz. njihovim občutnim padcem (z upadom svetovne trgovine, protekcionizmom in carinami pa je prešla še na preostali svet). Tik pred krizo so ekonomisti Hayek, Mises in Babson (Skousen 2001) ter Brauchs in Kennedys (Lindley v Reed 2010) opozarjali na obstoj špekulativnega balona na trgu vrednostnih papirjev, večina ekonomistov takratnega časa pa je trg zagovarjali kot stabilen z možnostjo nadaljnje rasti. Pomembno vlogo pri tej krizi je imel tudi špekulativni balon na nepremičninskem trgu, saj se je po 1. svetovni vojni pričelo množično naseljevanje v bolj obljudenih ameriških velemestih, zaradi česar so v 20. letih 19. stoletja konstantno naraščale tako gradnja nepremičnin kakor tudi njihove cene, ki so bile predmet špekulativnih trgovanj. Po nastopu kriz so nepremičnine izgubile večino vrednosti, prav tako pa se je bistveno zmanjšal obseg gradenj (Brocker in Hanes 2013). Oba trga oz. špekulativna balona (trg vrednostnih papirjev in nepremičninski sta se povečevala na podlagi lahko dostopnih in cenovno ugodnih bančnih kreditnih sredstev, spodbujenih s strani nizke obrestne mere ameriške centralne banke Federal Reserve (FED). Vlogo FED oz. Alana Greenspana, direktorja FED v času pred nastankom gospodarske krize, je izpostavil tudi Krugman (2009), ki je kritiziral njegovo neprilagodljivost razumevanja razmer na trgu ter povečevanje špekulativnega balona preko ohranjanja rekordno nizkih obrestnih mer. Pri tem pa je izpostavil tudi ravnanje in miselnost Williama McChesneya, direktorja FED v obdobju od 1951 do 1970, kateri je svoj čas izpostavil vlogo FED kot tiste institucije, ki po pričetku rasti trgov (špekulativnih balonov) prične zviševati obrestne mere in s tem prepreči pregrevanje gospodarstva.

Obdobje recesije pa je zatem prešlo v obdobje 10–letne depresije[27], katere izvor je po Reedu (2010) možno iskati pri restriktivni monetarni politiki, in sicer je FED po predkrizni sproščeni denarni politiki nizkih obrestnih mer (kar je povečevalo val špekulacij), ob nastopu krize zvišala obrestne mere ter prek izdaje obveznic zmanjšala količino denarja v obtoku, kar je povzročilo dodaten kreditni krč in odsotnost investiranja v produkcijske sile, bankrot številnih bank, zniževanje plač in s tem potrošnje ter 25 % brezposelnost. Dodatno so leta 1930 s sprejetjem Smoot–Hawleyeve tarife (tj. oblika protekcionizma), najvišje v zgodovini, ocarinili tuje uvoženo blago, kar je imelo za posledico sprejetje podobnih ukrepov drugod po

[27] Depresija označuje ekstremno in dolgotrajno recesijo s številnimi negativnimi posledicami – izjemno visoka stopnja nezaposlenosti, bankroti, deflacija, restriktivno posojanje denarja, bistveno manjša trgovska aktivnost, itd. (Finančni slovar 2015b).

svetu, s čimer se je ustavilo mednarodno trgovanje, padla vsesplošna proizvodnja zaradi omejitve izvoza in uvoza, dvignila brezposelnost, povzročila hiperinflacija ter zmanjšala splošna kupna moč.

Glede na ekonomske šole se je avstrijska (Hayek in Mises) izkazala kot najbolj merodajna pri ugotavljanju vzrokov in napovedi pojava krize leta 1929, vendar kasneje politika reševanja te krize oz. depresije z varčevalno politiko in nevmešavanjem države ni bila uspešna (Skousen 2001, 296). Keynes in njegovi zagovorniki, ki so sicer spregledali vzrok in pojav krize oz. depresije, pa so s politiko aktivnega vpletanja državne in monetarne politike prek spodbujanja kreditiranja in investicijske potrošnje postavili učinkovite temelje boja proti ekonomski depresiji (Skousen 2001, 296). Vlada ZDA (tako prvotno predsednik Hoover z neo–klasično ekonomsko politiko kakor kasneje predsednik Roosvelt s politiko obdavčevanja, planske proizvodnje in državnih investicij) zoper krizo oz. depresijo ni uporabila učinkovitih ukrepov oz. jih ni pravilno implementirala, zato se je obdobje depresije in gospodarske stagnacije nadaljevalo do leta 1939, ko je ironično gospodarsko rast pognal pričetek 2. svetovne vojne.

2.7 GOSPODARSKA KRIZA LETA 2008

2.7.1 NASTANEK IN RAZVOJ KRIZE V ZDA

Med ukrepi, kot izpostavi Stiglitz (2010), ki so bili v ZDA sprejeti v času velike depresije, sta bila leta 1932 sprejet Glass–Steagallov zakon (tudi imenovan Bančni zakon 1933) in leta 1933 ukrep FDIC[28]. Njun namen je bila regulacija področja delovanja finančnih ustanov in zmanjševanja možnosti moralnega hazarda. Pri tem je Glass–Steagallov zakon z zakonsko normo ločil poslovne in investicijske banke (poslovne banke so potrebovale depozitna zavarovanja in so se financirale iz depozitov, investicijske pa omejitve zavarovanja niso imele in so financirane s strani investitorjev). Ukrep FDIC je skrbel za varnost depozitov državljanov, hranjenih pri bankah (garancija države za poplačilo depozitov). Z zagotovitvijo varnosti depozitov pa so bili prav tako sprejeti regulativni ukrepi zoper banke, da se te ne bi predajale pretiranim tveganjem, zaradi česar so bile previdne pri dajanju kreditov (kreditna sposobnost, prihodek, 20 % depozit, zavarovanje).

Regulacija poskrbi za zaščito neukih/neveščih strank v postopu napram osebam oz. organizacijam, ki so bolj strokovno podkovani (in lahko izkoristijo laičnost strank), za

[28] ang. *Federal Deposit Insurance Corporation* (Zvezna družba za zavarovanje depozitov)

postavljanje omejitev in dovoljenj delovanja posameznega področja, za preglednost poslovanja, pa tudi za stabilnost finančnega ali drugega sistema. Stiglitz (2010) navaja, da se je deregulacijska mrzlica pričela v 80–ih letih prejšnjega stoletja in se nadaljevala do nastanka krize, dodatna regulacija najbolj tveganih instrumentov pa prav tako, kljub pobudam, ni bila sprejeta. Leta 1999 je bil Glass–Steagallov zakon odpravljen, kar je omogočilo združitev poslovnih in investicijskih bank (in so finančne ustanove postale še večje, prevelike, da se jih ne bi reševalo). Regulacija se je dejansko zmanjševala in dopuščala finančnim ter drugim sektorjem vedno več svobode in domišljije pri iskanju novih poslovnih priložnosti, s katerimi bi lahko ustvarjali nove zapletene finančne instrumente, katerih delovanje je bilo redko komu poznano, in pri tem kovali rekordne dobičke. Pri tem Friedman (2009) izpostavi, da ga je kriza pripeljala do razmišljanja, ali je kapitalizem zmožen preživeti brez regulativnega nadzora ali se sesuje sam vase.

Leta 1995 je ameriška vlada sprejela in razglasila CRA[29], ki je bil podlaga za spodbujanje posredovanja hipotekarnih kreditov širši množici z namenom pospeševanja več samolastništva nepremičnin v ZDA. Celoten projekt se je izvajal pod nadzorom oddelka HUD[30], za levji delež hipotekarnega kreditiranja pa sta bili zadolženi državno favorizirani hipotekarni instituciji Fannie Mea in Freddie Mac. Hipotekarna institucija Fannie Mea je bila s strani Kongresa ustanovljena 1938, in sicer z namenom odkupa hipotek od bank (v takratnem obdobju ekonomke depresije) in s tem spodbujanja hipotekarnega kreditiranja, Freddie Mac pa je bila s podobno vlogo s strani Kongresa ustanovljena 1970, pri čemer sta, kljub kasnejši privatizaciji, imeli vseskozi podporo vlade ZDA in sta se na račun državnih garancij pridobivali cenejše kredite kot konkurenca v zasebnih rokah (Friedman 2009). Vloga teh dveh institucij je bila po letu 1995 odkupovanje hipotekarnih kreditov od komercialnih bank in s tem spodbujanje hipotekarnega kreditiranja za namen dviga samolastništva.

Friedman (2009) pojasni, da je prvo izdajo vrednostnih papirjev, povezanih s hipotekarnimi krediti po sprejemu CRA, leta 1997 izdala investicijska banka Bear Stearns, ki je prodala za 385 milijon USD vrednostnih papirjev. Prvotno trgovanje s slednjimi je zamrlo do konca tisočletja, nov zagon je dobilo leta 2001, vrh trgovanja pa je obsegalo obdobje od 2004 do 2007. Možna razlaga za kratkotrajen premor trgovanja z vrednostnimi papirji oz. za vzpon trgovanja po letu 2000 je tudi pok špekulativnega balona na področju trgovanja z vrednostnimi papirji informacijskih podjetij (t. i. dot–com oz. internet balon) in s tem prehod kapitala iz ene naložbe v drugo z namenom iskanja dobička in ustvarjanja naslednjega špekulativnega balona.

---

[29] ang. *Community Reinvestment Act* (Zakon reinvestiranja skupnosti)
[30] ang. *Housing and Urban Development* (Oddelek za razvoj urbanizma in bivanja)

V letih pred krizo je FED ohranjala nizko obrestno mero, s tem pa poceni zadolževanje, ki je vodilo v izdatno investiranje, v primeru te krize v trgovanje s hipotekarnimi krediti in napihovanje nepremičninskega balona (Stiglitz 2010). Lahek in poceni dostop spodbuja neracionalno, neproduktivno in škodljivo investiranje ter predstavlja obliko moralnega hazarda – upravljanje s tujim premoženje in izpostavljanje pretiranim ali neznanim tveganjem, ki se končajo s pokom špekulativnih balonov, pri čemer bi lahko pomembnejšo vlogo igrala strožja regulacija (ki pa je bila v tem primeru celo odpravljena in ne dodatno vzpostavljena). V predkriznem obdobju je bila sposobnost za sprejemanje dobrih odločitev preprosto preobremenjena, saj so bili, s pomočjo finančnih inovacij, dovoljeni vse preveč zapleteni instrumenti. Bilo je ustvarjenih toliko zapletenih finančnih instrumentov, da jih tudi finančni strokovnjaki niso popolnoma razumeli, razen če so se specializirali v njih – včasih niti takrat (Chang 2010).

Stiglitz (2010) poudarja, da so banke in kreditodajalci izkoristili delavski razred prek uporabe izvedenih finančnih instrumentov, ki so bili ustvarjeni tako, da so pridobili čim več denarja od kreditojemalca. Instrument hipotekarnega zavarovanja je podpiral neskončne provizije, te rekordne dobičke, ti pa ekscesne nagrade, kar je popolnoma zaslepilo finančno industrijo. Sistem hipotekarnega kredita je temeljil na nakupu nepremičnine, financirane s 100 % kredita (100 % nepremičnine s 100 % kredita); v kolikor je cena nepremičnine zrastla nad 100 %, je pridobil kupec (kreditojemalec), v kolikor je cena padla pod 100 %, je lahko kupec vrnil nepremičnino. Slednje je vodilo kupce (kreditojemalce), da so kupovali dražje nepremičnine, kot so si jih lahko privoščili, ker pa so banke ali hipotekarni izdajatelj v vsakem primeru obračunavali provizije, niso imeli interesa ustaviti razsipnosti. Hipotekarni krediti so prvotno delovali na principu nizkih obrestnih mer (ki so se čez nekaj let znatno povišale) in zakasnelih poplačil (kratkoročno kredit z nizko obrestno mero s plačili po petih letih), katerih zapadlost se je podaljševala z refinanciranji (z vsakim podaljšanjem pa je povečevala provizija). Pri tem pa sta se tako kupec kot kreditodajalec zanašala na dejstvo rastoče vrednosti nepremičnine, ki je omogočala refinanciranje (ko je zapadel hipotekarni kredit za nakup nepremičnine, je zaradi špekulacij zrasla vrednost nepremičnine na 150 %, slednjo vrednost se je uporabilo za refinanciranje, krog se vsakič nova ponovil do poka špekulativnega balona in padca nepremičnine na realno vrednost).

Najbolj skrajni primer so predstavljali hipotekarni krediti, pri katerih se niso plačevale niti celotne obresti (in je tako kupec dolgoval vedno več, ne manj), »ninja« krediti (dani osebi brez dohodkov, zaposlitve, premoženja) in »lažni« krediti, kjer kupci niso potrebovali dokazovati svojih prihodkov oz. so jih kreditodajalci nagovarjali v navajanje višjih prihodkov ali pa so kreditodajalci sami zavedli višje prihodke (Friedman 2009; Stiglitz 2010). Prav tako

pa so kreditojemalci, z zavedanjem in nagovarjanjem kreditodajalcev, uporabljali refinanciranje kot obliko poviševanja sredstev za potrošnjo, del refinanciranja so dejansko uporabili za refinanciranja hipotekarnega kredita, del pa za zviševanje življenjskega standarda (nakup vozila, plačilo dopusta, študija za otroka …). Način pridobivanja in kupovanja nepremičnin, kljub nezadostnim sredstvom, je v ZDA postal množična modna muha, s katero so si začasno zagotovili višji življenjski standard, pri čemer se je povpraševanje po teh oblikah financiranja konstantno večalo (kar je bilo tudi potrebno za rast špekulativnega balona).

Pri tem so se banke podvrgle dvojnemu hazardu – kredit so posodile kupcem, ki ga že v osnovi niso bili zmožni odplačati brez kakršnekoli oblike zavarovanja (zgolj hipoteka nepremičnine, za katero se daje kredit), prav tako pa so vsakič znova refinancirale kredit kljub vedno večji gotovosti, da ne bo mogel biti odplačan. S tem so tudi same pripomogle k špekulativni rasti balona. Vrednost nepremičnin je s tem vseskozi rastla, čeprav je realni prihodek (plača) kreditojemalca medtem stagnirala, kar je že samo po sebi nakazovalo nelogično sosledje (v kolikor se prihodki večine ne povečuje, ni realne podlage za konstantno povečevanje vrednosti nepremičnin). Glede na obnašanje so se vsi udeleženci v poslu zanašali na logiko rasti trga in gotovosti bodočega kupca po bodoči previsoki ceni – neracionalno obnašanje po principu teorije večjega naivneža.

Hipoteke (oz. hipotekarni krediti) so bile podlaga za ustvarjanje in trgovanje finančnega instrumenta listinjenja[31], katerega navidezna lastnost je bilo razprševanje tveganja (zavarovanje v primeru množičnega odstopa od hipotekarnih kreditov). Stiglitz (2010) pojasnjuje, da so lahko investitorji kupovali vrednostne papirje ali združene hipoteke, ki so jih investicijske banke kombinirale v več združenih hipotek (imenovane MBS)[32], te pa v še večje pakte hipotek (imenovane CDO)[33], s čimer se je vrednotenje, preglednost in nadzor nad hipotekarnimi krediti in njihovi odplačili še bolj oddaljilo[34]. S tem je prišlo do asimetrije informacij, saj je investitor vedel manj o posamezni hipoteki (kaj šele združenih hipotekah) kakor banka, od katere so hipoteke izvirale; tej banki – ki ni nosila nobenih posledic – pa je bilo prvotno realno ocenjevanje kreditne sposobnosti manj pomembno (njen interes je bil

[31] ang. *Securitization* – Listinjenje se začne s tem, ko prodajalec (običajno banka) terjatev proda svoje terjatvev zameno za kupnino drugemu gospodarskemu subjektu, ki se imenuje izdajatelj. Izdajatelj na osnovi odkupljenih terjatev izda vrednostne papirje, ki dobijo bonitetno oceno glede na velikost tveganja terjatev, katero poda pristojna agencija, ki za svoje delo zaračuna provizijo. Vrednostni papirji se na koncu prodajo investitorjem, ki kupijo vrednostne papirje, kateri kupnino uporabijo za financiranje odkupa terjatev od banke (Hren 2009).
[32] ang. *mortgage –based security* – MBS (hipotekarno zavarovanje)
[33] ang. *collateralized debt obligations* – CDO (zavarovane dolžniške obveznosti)
[34] Pri tem pa so bili MBS in CDO tudi notranje strukturiran na več razredov glede na bonitetni razred od AAA do neocenjenih, z različno ročnostjo odplačila - pri čemer se po boniteti prej izplačujejo (naprej AAA, nato AA, itd.), ima pa zaradi tega AAA razred nižjo donosnost kot razredi s slabšo boniteto in daljšo ročnostjo (najboljši donos so tako bili obljubljeni lastnikom neocenjenih razredov z najdaljšim rokom plačila)

izvesti čim več hipotekarnih kreditov in terjatve prodati naprej, kar že samo po sebi narekuje odsotnost preudarnosti pri ocenjevanju kreditne sposobnosti).

Finančne inovacije so ustvarile hipotekarno zavarovalne vrednostne papirje, ki so združevali do več tisoč hipotek. Bistvo je, da so ista osnovna sredstva (to je hiša, ki je bila v prvotni hipoteki) in gospodarske dejavnosti (prihodki teh hipotekarnih imetnikov) uporabili znova in znova, in sicer z namenom pridobitve novih sredstev. Karkoli se stori v smislu finančne alkimije, če ta sredstva zagotovijo pričakovane donose, zavisi na koncu od tega, ali tistih sto tisoč delavcev in malih lastnikov podjetij, ki imajo prvotne hipoteke, zaostajajo s hipotekarnimi plačili ali ne (Chang 2010).

Potek celotnega listinjenja je tako zajemal prvotno banko, ki je dala hipotekarni kredit, katere terjatve sta odkupili hipotekarni instituciji Fannie Mea in Freddie Mac ali investicijske banke ter jih več tisoč združili v združene hipoteke (MBS), ki so bile prerazporejene in ponovno združene v nove vrednostne papirje (CDO). Del teh vrednostnih papirjev sta hipotekarni instituciji in investicijske banke zadržale, večino pa so kot varne posredovale investitorjem (na trgu, drugim bankam po vsem svetu, zavarovalniške agencije, pokojninskim in drugim skladom). Ključno vlogo pri zagotavljanju povpraševanja na trgu so imele bonitetne agencije (Standard&Poor`s, Moody`s in Fitch[35]), ki so vrednotile slednje produkte in s tem investitorjem zagotavljanje varnost in racionalnost naložbe. Problem po Stiglitzu (2010) tiči v konfliktu interesov bonitetnih agencij; naročnik bonitetne ocene za vrednostne papirje (osnovanih na združenih hipotekah) je hkrati tudi lastnik teh vrednostnih papirjev in bi v primeru neugodne ocene dobila posel (oz. veliko poslov) druga agencija, ki bi ocenila vrednostne papirje po željah naročnika in izdajatelja. Prav tako pa je krog bonitetnih agencij zelo omejen (in s tem konkurence), njihovo delovanje avtonomno, pri napačni razporeditvi v bonitetni razred pa ne prevzamejo odgovornosti ali nosijo kakršnihkoli posledic (prav tako pa so si ocenjevalno metodo izbrali sami – ocenjevanje na podlagi zgodovinskih podatkov neplačil – skladno s teorijo ekstrapolacije). Zavajanje bonitetnih agencij investitorjev prek bonitetnih ocen je že pred udarom krize izpostavil Mednarodni denarni sklad (IMF 2008, 80), češ da so investitorji bili preveč brezbrižni glede tveganj, ki so jih prevzeli, in se preveč zanašali na ocene bonitetnih agencij glede na ocenjevanje tveganja, kateremu so izpostavljeni.

[35] Bonitetne agencije so agencije zgolj po nazivu, dejansko pa ni govora o državnih agencijah, ampak o podjetjih v privatni lasti, katera so pooblastila dobila okoli leta 1936 s strani vlade ZDA, hkrati pa je bilo pokojninskim skladom, zavarovalniškim agencijam in bankam omejeno trgovanje vrednostnih papirjev v kolikor niso s strani bonitetnih agencij bili vrednostni papirji ocenjene BBB- oz. celo AAA. Leta 1975 je vladna komisija S.E.C. (Securities and Exchange Commission) ustvarila oligopol na tem področju s tem ko je, kot nacionalno merodajne agencije ocenjevanja bonitet določila Standard&Poor`s, Moody`s in Fitch (Firiedman 2009)

Kot navaja Firiedman (2009), so se investicijske banke vseskozi zavedale tveganosti trgovanja z vrednostnimi papirji, osnovanih na združenih hipotekah in nujnega vrednotenja novo nastalih finančnih instrumentov s strani bonitetnih agencij. Tako je že leta 1998 po prvi izdaji teh vrednostnih papirjev Dale Westhoff, direktor investicijske banke Bear Stearns[36], izpostavil, da: »zaradi CRA se dajejo krediti kreditojemalcem z omejenimi finančnimi sredstvi, ki imajo običajno manj kot 20 % sredstev za nepremičnino … zaradi tega je ključno razumevanje, da bo potrebno sodelovanje z bonitetnimi agencijami«.

Znanilec krize je dejansko bil bankrot investicijske banke Lehman Brothers, ki se je zgodil 15. septembra 2008, zatem so pričeli tako tečaji na borzi kakor tudi likvidnost padati, sledil je kreditni, investicijski in potrošniški krč. Kot obrazloži Harley (2010), je kriza najbolj prizadela največje lastnike hipotek oz. vrednostnih papirjev iz teh hipotek, kot so bili: pokojninski skladi, manjše evropske banke in države (kot npr. Norveška[37]). Med največjimi lastniki pa sta bili tudi hipotekarni instituciji Fannie Mae in Freddie Mac, ki sta bili s strani vlade ZDA nacionalizirali, njuni delničarji so bili izbrisani, lastniki njunih obveznic pa ne (Kitajska centralna banka je bila med največjimi lastniki obveznic, slednja pa odkupi tudi največ ameriških obveznic in s tem omogoča zadolževanje ZDA).

Ob zlomu nepremičninskega balona, drastičnem padcu cen nepremičnin, množici neplačil in zasegov nepremičnin se je kriza prenesla še na področje kreditiranja, saj se je poprejšnje velikodušno kreditiranje naenkrat spremenilo v zadrževanje sredstev (svetovno medbančno kreditiranje je skoraj popolnoma zamrlo, saj niso vedeli, koliko MBS in CDO ima katera bank v lasti) in likvidnostno krizo. Nepremičninska in likvidnostna kriza pa sta prav tako vplivali na zlom borznih tečajev, saj se je zaradi nelikvidnosti bistveno zmanjšalo trgovanje, prav tako pa so na podlagi razvrednotenj vrednostnih papirjev, osnovanih na hipotekarnih kreditih, padle delnice investicijskih in komercialnih bank[38], zavarovalniških podjetij, pokojninskih podjetij ter zatem verižno vseh borznih tečajev (splošen negativen borzni trend).

---

[36] Slednja se je tudi zapletla v prekomerno ustvarjanje in trgovanje teh finančnih instrumentov zaradi česar je kot prva izmed velikih investicijskih bank dne 14. marca 2008 prosila za pomoč, dne 16. marca 2008 pa se je za kupnino 10 USD za delnico pripojila k banki JP Morgan Chase (slednja se je zaradi tveganosti skoraj v celoti odpovedala sodelovanja v preprodajanju teh finančnih instrumentov, ko pa je z njimi trgovala je trgovala najbolj konservativne oblike teh instrumentov, katere je dodatno zavarovala – JP Morgan Chase je iz krize izšla kot najmočnejša ameriška poslovna banka).

[37] Norveški državni investicijski fond, kateri sredstva pridobiva iz načrpane nafte in je namenjen za koriščenje prihodnjim generacijam, vlaga sredstva med drugim tudi v delnice in obveznice ter je zaradi krize leta 2008 izgubil 90,5 milijarde USD.

[38] Komercialne banke so hkrati dajale hipotekarne kredite in jih samostojno ali združene prodala naprej investicijskim bankam ali investicijskim podjetjem Fannie Mae in Freddie Mac, zatem pa jih od Fannie Mae in Freddie Mac odkupile nazaj zaradi splošne bančne omejitve Basel I, ki je določala 8 % ohranjanje kapitala glede na 100 % sredstev banke, pri čemer je veljala izjema za vrednostne papirje družb povezanih z državo (tj. Fannie Mae in Freddie Mac) katerih kapitalska pokritost je morala znašati zgolj 1,6 % in ne 8 % (Friedman 2009).

Stiglitz (2010) navaja, da je po bankrotu banke Lehman Brothers ameriška vlada (administracija predsednika Bush) izpeljala nacionalizacijo investicijskih podjetij Fannie Mae in Freddie Mac, zatem pa je nudila še 200 milijard USD finančne pomoči zavarovalniški družbi AIG (ki je bankam zavarovala tveganja neplačil hipotekarnih kreditov) ter še 700 milijard USD preostali bankam, v programu imenovanem TARP.[39] Pri tem so banke dobivale finančno pomoč tudi v nadaljevanju, nekatere celo večkrat, pomoči milijonom kreditojemalcem (ki so ostali z dolgom in bistveno manj vredno nepremičnino) pa pri tem niso nudili (kar je spodbudilo neplačevanje obveznosti, zaseg premoženja, nadaljnji padec cen naložb, povečanje brezposelnosti in zmanjševanje potrošnje). Banke oz. njihove uprave so del finančne pomoči programa TARP, dane z namenom ohranjanja likvidnosti trga, kmalu po prejemu porabile za izplačilo rekordnih nagrad upravi in zaposlenim ter dividend (okoli 33 milijard USD).

Gospodarska kriza leta 2008 je bila osnovana na špekulativen balonu napihovanja vrednosti nepremičnin, hipotekarnih kreditov in finančnih instrumentov iz teh hipotekarnih kreditov, razširila pa se je še na druge investicijske trge in na mednarodno raven, s čimer je celotna svetovna ekonomija občutila in zašla v recesijo. V osnovi bi bilo tako možno pripisati krivdo nepremičninskemu trgu, vendar je ob upoštevanju vseh dejavnikov krivda dejansko na špekulativnem napihovanju vrednostnih papirjev (osnovanih na hipotekarnih kreditih) in finančnem sektorju, ki je – od začetnega spodbujanja hipotekarnega zadolževanja, združevanja hipotek, izdajanja in prodajanja vrednostnih papirjev – ustvaril, pospeševal in izrabil rast špekulativnega balona prek kompleksnih finančnih instrumentov, v vmesnem obdobju pa koval rekordne dobičke.

Glede preprečevanja pojava kriz, kot so krize leta 2008, je Chang (2010) poudaril, da je potrebno vpeljati preprosto prepoved kompleksnih finančnih instrumentov, razen če bi bilo lahko nedvoumno dokazano, da dolgoročno koristijo družbi. Enako opravljamo ves čas z drugimi izdelki, kot recimo pri varnostnih standardih za hrano, zdravila, avtomobile in letala. To bi se dosegalo s postopkom odobritve, pri čemer bi se učinek vsakega novega finančnega instrumenta, katerega bi si izmislili razni strokovnjaki v okviru finančnih podjetij, presojal z vidika tveganja in doprinosov za naš sistem kot celoto na dolgi rok in ne le v smislu kratkoročnega dobička za ta podjetja.

Trgovanje vrednostnih papirjev, osnovanih na hipotekarnih posojilih, se je lahko zaradi svoje obličnosti preneslo z nacionalne na svetovno raven, v kolikor bi namreč ostalo v obliki hipotekarnih kreditov, jih ne bi bilo možno tržiti niti nacionalno, kaj šele na svetovni ravni. S tem sta se špekulativni balon in recesija prenesla še izven meja ZDA, pri čemer je

[39] ang. *Troubled Asset Relief Program* (Program sprostitve težavnih naložb)

neposreden učinek poka špekulativnega balona prizadel preostale države zgolj v manjši meri (odpis naložb v hipotekarna posojila, reševanje bank), v večji meri bolj spremljevalne okoliščine recesije (prenehanje financiranja, padec izvoz in trgovanja, padec vrednosti naložb, povečana brezposelnost, zmanjšana poraba …), dolgoročne posledice pa so občutile zgolj države, na katerih se je oblikoval lasten špekulativni balon, ali so imele že predhodno strukturne in kreditne težave.

2.7.2 NASTANEK IN RAZVOJ KRIZE V EVROPI

Gospodarska kriza je imela podlago v hipotekarnem trgu nepremičnin ZDA, ki se je preko preoblikovanja hipotekarnih terjatev v vrednostne papirje oz. trgovanjem s temi izvedenimi finančnimi instrumenti prenesel na preostali svet. Instrument vrednostnega papirja temelječega na hipotekarnih kreditih je bil osnovan in bil namenjen razpršitvi tveganja neplačila in s tem večje varnosti, dosegel pa je ravno obraten učinek – razširil je gospodarsko krizo na preostali svet.

Pri tem pa je večina preostalih držav zgolj v blagi obliki občutila neposredne negativne učinke iz naslova poka špekulativnega balona nepremičnin v ZDA, v obliki odpisa slabih naložb, nelikvidnosti in denarnih pomoči finančnih ustanov, ampak je večina občutila razsežne posredno posledice nastanka te krize, v obliki zmanjševanja mednarodne trgovine, zviševanja brezposelnosti, padec cen nepremičnin in naložb, rasti javnega dolga. Posamezne države pa je nastop recesije bolj intenzivno in dolgoročneje prizadel kot preostanek sveta, razlog za to pa tiči predvsem v lastnih špekulativnih balonih ter strukturnih in drugih neravnovesij. V sklopu tega dela se bomo s kratkimi opisi osredotočili zgolj na evropske države, katerih padec gospodarske aktivnosti je bil občutnejši in katerih okrevanje je trajalo dlje časa (prav tako pa so tudi zajete v empiričnem delu tega dela).

GRČIJA, ITALIJA, PORTUGALSKA

Ob udaru recesije leta 2008 so Grčija, Italija in Portugalska bile na varni strani »radarja«, vsaj kar se tiče nevarnosti hipotekarnih kreditov iz ZDA, pri tem so bili v teh državah pogubni predvsem sekundarni učinki (nelikvidnost, porast obrestnih mer državnih obveznic in cena zadolževanja, upad turizma in potrošnje), ki so vplivali in prikazali že

predhodne strukturne težave, tj. obseg in gibanje javnega dolga, ki je pred ali po krizi znašal že več kot 100 % BDP posamezne države[40].

Javni sektor slednjih držav je bil preobsežen oz. je bil slabo upravljan, kar se je izkazovalo v vedno večjem zadolževanju in povečevanju javnega dolga. Samo zadolževanje je, posledično zaradi visokega dolga, nelikvidnosti in pokriznega obdobja previdnosti, postajalo vedno dražje prek vedno višjih obrestnih mer državnih obveznic. Zaradi nezmožnosti pridobivanja likvidnih sredstev sta Grčija in Portugalska zaprosila EU za finančno pomoč, ki jim jo je ta zagotovila prek financiranja EFSF (EFSF 2014), v zameno pa sta državi dali zaveze glede racionalizacije delovanja države (povišanje davkov, znižanje plač javnih uslužbencev in pokojnin, odprodaja državnega premoženja …). Italija se je prošnji za pomoč EU izognila, saj je z izdajo državnih obveznic sama pridobila vire financiranja na italijanskem trgu, kljub temu pa je uvedla številne varčevalne reforme.

Pot okrevanja slednjih držav je dolgotrajna in težavna, saj je bilo predkrizno obdobje bolj brezskrbno s tipičnim mediteranskim razmišljanjem življenja za današnji dan ter odlaganje obveznosti in odrekanja na jutrišnji dan. Akutne težave teh držav so bile vedno prisotne, gospodarska kriza leta 2008 jih je zgolj neposredno izpostavila, avtonomnost glede načina reševanja pa je v primeru Grčije in Portugalske prešla v druge roke.

CIPER, ISLANDIJA, IRSKA, ŠPANIJA

Vpliv gospodarske krize leta 2008 na Ciper, Islandijo, Irsko in Španijo se je kazal na problematičnosti njihovih finančnih ustanov (tj. bančni sektor), pri tem so bili tudi v teh državah pogubni sekundarni učinki (nelikvidnost, vračanje posojil, porast medbančnih obrestnih mer in cena zadolževanja), ki so komercialne banke porinili na rob likvidnosti in prekinili zgrešeno kreditiranje (ki je prav tako napihovalo lokalne špekulativne balone (Kotnik 2013b, Tet 2014)).

Problematika Cipra, Islandije in Irske je izvirala iz preobsežnega finančnega sektorja, ki je bil za okvirje teh držav bistveno prevelik (nesorazmerje velikosti bančnega sektorja glede na državni BDP). Banke teh držav, vključno s Španijo, pa so prav tako sredstva, ki so jih poceni pridobile na mednarodnih finančnih trgih, brezglavo posojale ter s tem napihovale lokalne špekulativne balone ali ustvarjale slabe kredite z veliko verjetnostjo neplačila. Takšna kreditna politika je, poleg poka špekulativnega nepremičninskega balona in spremljajočih negativnih učinkov, pripomogla k ustvarjanju velikanskih bančnih lukenj, katere so zapolnile

[40] Sredi leta 2008 je javni dolg Grčije znašal 109 %, Italijanski dolg 105 % ter Portugalski dolg 72 % –kateri je do septembra 2011 dvignil na 110 % (Kotnik 2013a in 2013b).

države z zadolževanjem. Zaradi nezmožnosti pridobivanja likvidnih sredstev so Ciper, Irska in Španija zaprosile EU za finančno pomoč, ki jim je bila zagotovljena prek financiranja ESM in EFSF (EFSF 2014), v zameno pa so države dale zaveze glede racionalizacije delovanja države (Ciper tudi glede bolj restriktivne politike pretoka denarja čez njene banke). Islandija pa je vire financiranja pridobila deloma od nordijskih držav, deloma pa od Mednarodnega državnega sklada (ter vpeljala števila reforme).

Tudi pot okrevanja slednjih držav, na kateri so se znašle zaradi reševanja bančnega sektorja, je dolgotrajna in težavna. Temu so botrovali slabo reguliranje in nadzor ter avtonomnost bančnega sektorja v predkriznem obdobju. Kljub temu se težave teh držav rešujejo hitreje kot težave držav s strukturnimi težavami, večina teh držav namreč že beleži gospodarsko rast, zmanjšuje brezposelnost ter se približuje gospodarski aktivnosti predkriznega obdobja.

SLOVENIJA

Slovenijo lahko postavimo ob bok držav s problematičnim bančnim sektorjem in rastjo špekulativnih balonov, pri tem pa bančni sektor ni bil prevelik, kot v primeru Cipra, Islandije in Irske, ampak premalo reguliran in nadzorovan kot v primeru Španije. Za našo državo so prav tako bili pogubni sekundarni učinki (nelikvidnost, vračanja posojil, porast medbančnih obrestnih mer in cena zadolževanja), s čimer so prešle predvsem slovenske banke na rob likvidnosti in s tem zmožnosti kreditiranja prebivalstva, s tem pa so se tudi prenehali napihovati špekulativni baloni.

Poudariti pa je potrebno, da so se v največji meri zgolj slovenske banke izpostavljale tem tveganjem (moralnim hazardom), tuje banke so bile pri financiranju gospodarstva in investicij bistveno bolj previdne (z izjemo Hypo banke, ki je imela kreditne avanture v vseh državah, kjer je prisotna). Pri tem se je s predkriznim kreditiranjem povečeval tako manjši špekulativni balon na področju nepremičnin (konstantna rast cen nepremičnin), večji špekulativni balon na področju vrednostnih papirjev (neosnovana konstantna rast cen vrednostnih papirjev) in tudi financiranje neracionalnih gradbenih in drugih projektov ter managerskih prevzemov in holdinških podjetij. Večina teh kreditnih sredstev je bila po nastopu krize, padcu cen naložb, nezmožnosti vračila kredita, verižnih stečajih in prisilnih poravnavah, odpisana ali zgolj minimalno poplačanih, kar je v slovenskih pretežno državnih in privatnih bankah ustvarilo velikanske bančne luknje – zaradi česar je država slednje z dokapitalizacijo nacionalizirala, sredstva pa pridobila z izdajo državnih obveznic (torej z zadolževanjem).

Slovenija dejansko nikoli ni zaprosila EU ali druge mednarodne institucije za finančno pomoč, je pa upoštevala priporočila EU, IMF in OECD glede vpeljave številnih reform na področju racionalizacije, urejanja javnih financ in privatizacije. Glede na težave preostalih držav je Slovenija, malenkost zakasnelo, vendar še vedno uspešno in samostojno rešila finančno stabilnost, predvsem tudi na podlagi izvedbe reform (s katerimi si je na finančnih trgih zagotovila nižjo obrestno mero zadolževanja).

2.8 NAPOVEDI GOSPODARSKE KRIZE

Tako kot so določeni posamezniki predhodno napovedali pojav gospodarske krize leta 1929, so, kot so izpostavili Stiglitz (2010), Bezemer (2009) in Karz (2013), prav tako ugledni ekonomisti napovedali nastanek gospodarske krize svetovne razsežnosti, preden je dejansko udarila leta 2008. Določen del strokovne javnosti je predvideval in pričakoval pok špekulativnega balon in s tem povezanega neravnovesja ter nastanek krize, o čemer so tudi opozarjali javnost in osebe, ki bi lahko preprečile oz. omilile krizo, vendar so bili, kot znanilci krize 1929, na krilih vsesplošne evforije preslišani in ignorirani.

Steve Keen, profesor na Fakulteti za ekonomijo in finance v Sydneyju ter specialist na področju Centra za razvojno politiko (Bezemer 2009), je že decembra 2005 zaznal pojav gospodarske krize večjih razsežnosti (osnovan na javnem dolgu, zadolženosti, zmanjševanju potrošnje) in je zaradi odsotnosti zavedanja stroke ter skrbi zaradi posledic pričel slednje oznanjati javno v medijih z ustanovitvijo spletne strani in pisanjem bloga (kljub zavedanju tveganja škodovanja lastne akademske veljave).

Nassim Taleb, znanstven svetovalec na Mednarodnem denarnem skladu, je prav tako vseskozi opozarjal na nastanek krize (leta 2007 je celo objavil knjigo), pri čemer je videl težavo v prikrivanju tveganj na Wall Streetu (tj. ameriški borzi in z njo povezanimi finančnimi institucijami) in podcenjevanju zunanjih dogodkov zaradi slabih modelov predvidevanja gibanja naložb (torej optimistične ekstrapolacije). O nastanku krize je bil prepričan, da je stavil proti trgu in je pred nastankom krize sklenil terminsko pogodbo za nakup delnic finančnih ustanov[41] in s pojavom krize nato bajno zaslužili (Hurst 2013).

Eden izmed teh je bil Dean Baker, pomočnik direktorja Centra za raziskavo ekonomske politike v Washingtonu, ki je že od leta 2002 opozarjal na špekulativni balon na

[41] ang. *shorting* – Terminski posel sklenjen v času konjunkture glede prodaje delnic finančnih ustanov po borzni ceni, ki pa je zapadel v času recesije, ko je bila vrednost teh delnic bistveno nižja (tako je lahko kupil na trgu vrednostnih papirjev delnice finančnih ustanov po nizki vrednosti in jih prodal kupcu po terminski ceni – z velikim dobičkom).

nepremičninskem trgu, katerega pok bo uničujoč tako za gospodarstvo kakor tudi za milijone družin, ki bodo ostale brez vsega. Sredi leta 2004 je zaradi prepričanja precenjenega nepremičninskega trga celo odprodal svojo nepremičnino v Washingtonu ter konec leta 2006 zaradi razmer na nepremičninskem trgu za leto 2007 napovedal rahlo recesijo – katera se je decembra 2007, glede na december 2008, dejansko pričela (Bezemer 2009).

Eric Janszen je leta 1998 ustanovil spletno stran, poimenovano iTulip, na kateri je opozarjal na rast špekulativnega balona na področju vrednostnih papirjev informacijskih podjetij ter pravilno predvidel pok tega balona v letu 2000 (ter zatem spletno stran zaprl). Ponovno jo je odprl že naslednje leto, ko je na področju nepremičninskega trga opazil možnost nastanka špekulativnega balona, leta 2006 je pravilno napovedal, da bo zašla ZDA v nekaj letih v recesijo ter da bo ena izmed posledic padec vrednostnih papirjev za 40 % (dejansko je povprečna izguba znašala 42 %), kot vzrok pa je navedel nezadržno rast zadolženosti gospodinjstev, gospodarstva in dolga ZDA – glavni razlog pa zlom trga vrednostnih papirjev hipotekarnih zavarovanj (Bezemer 2009).

Kurt Richebächer je podobno kot Janszen v poznih 90. letih 20. stoletja opozarjal na rast špekulativnega balona na področju vrednostnih papirjev informacijskih podjetij ter po poku slednjega že leta 2001 opozoril na nepremičninski balon kot špekulativni balon enak špekulativnemu balonu informacijskih podjetij. Predvidel je, da bo nepremičninski balon, skupaj s špekulativnim balonom vrednostnih papirjev, v bližnji prihodnosti počil in gospodarstvo ZDA porinil v recesijo. Razlog je videl v poceni in lahkem zadolževanju (in ne varčevanju in investicijah), ki je konstantno dvigovalo cene nepremičnin, kljub stagniranju prihodkov na eni strani in naraščajočega dolga na drugi strani. Rezultat slednjega je množična prodaja nepremičnin in padec cen nepremičnin zaradi odsotnosti kupcev, kateremu posledično sledi nastop recesije (Bezemer 2009).

Robert Shiller je, kot Richebächer in Janszen, prav tako že pred nastankom krize opozarjal na rast špekulativnega balona na področju vrednostnih papirjev informacijskih podjetij (knjigo objavil v času poka balona). Leta 2005 je v objavljeni knjigi napovedal, da dviganje cen na trgu nepremičnin in vrednostnih papirjev lahko pripelje do znižanja poslovnega in potrošniškega zaupanja ter svetovne recesije (Bezemer 2009).

Med temi je tudi Med Jones, direktor Mednarodnega inštituta managerjev, ki je leta 2006 opozoril, da gospodarska rast ZDA od leta 2001 v največji meri temelji na hitro naraščajočih cenah nepremičnin in povečevanjem potrošniškega kreditiranja (in ne razvojnih projektov), kar se izkazuje v nevzdržni in nezdravi (kreditno osnovani) rasti. Glede na rast nepremičninskega balona so prebivalci prevzemali vedno več dolga za nakup precenjenih

nepremičnin, pri čemer so nekateri refinancirali nepremičnine za tekočo potrošnjo (Wall Street Economists 2015).

Znanilec krize je bil tudi Peter Schiff, borznik in investicijski svetovalec, ki je 2006 na televizijski oddaji opozoril, da je nepremičninski trg v ZDA dejansko špekulativni balon, ki bo v bližnji prihodnosti počil ter povzročil finančno krizo v ZDA. V letu 2007 je še objavil knjigo z naslovom Crash Proof: How to Profit From the Comingg Economic Collapse[42], v kateri je opisal pok nepremičninskega balona in posledično finančno krizo – prek insolventnosti hipotekarnih institucij Fannie Mae in Freddie Mac ter zlom ameriškega finančnega sektorja (Bezemer 2009).

Najbolj znan izmed teh pa je vsekakor Nouriel Roubini, profesor na Stern fakulteti za ekonomijo v New Yorku in raziskovalec na NBER in CEPR (Bezemer 2009), ki je že od leta 2005 naprej na svojem blogu opozarjal, da bo v prihodnjih treh letih prišlo do popravka cen nepremičnin za najmanj 30 % ter nastanka recesije, kar bo imelo za posledico milijone gospodinjstev z zniževanjem premoženja (zmanjšana vrednost nepremičnin), zmanjševanje prihodkov (povečani stroški hipotekarnega kreditiranja) in zniževanje potrošnje.

Številni avtorji so se kljub predkriznemu splošnemu javnemu in strokovnemu mnenju glede neskončne rasti trga ter nezmotljivosti takratne ekonomske politike uprli takratni miselnosti in svoje dvome podkrepili s podatki in logičnim povezovanjem ekonomskih pojavov in dogodkov. Nekateri izmed teh so predvideli in opozarjali že na manjši špekulativni balon leta 2000, vendar niti takrat niti leta 2008 niso bili slišani oz. se njihova opozorila niso bila merodajna, saj je bil val pretiranega optimizma in evforije prevladujoč. Posledice pričetka in širjenja krize pa so bile bolj izrazite za prebivalstvo kot za gospodarstvo (ki ga je vlada prek finančnih paketov reševala) in je prebivalstvo razsežnosti čutilo neposredno (kot izgubo vloženega premoženja, prihodkov ali zaposlitve) in/ali tudi posredno (kot uvedbo novih davkov, zviševanje obstoječih davkov, zniževanje socialnih transferjev …).

2.9 VPLIV GOSPODARSKE KRIZE NA SUBJEKTIVNO OBČUTENJE BLAGINJE

Kot opisano, so tako gospodarska kriza iz leta 2008 kakor tudi predhodne gospodarske krize opustošile tako finančne trge in njene udeležence, svetovno gospodarstvo in tudi države po vsem svetu (z različnimi razsežnostmi). Pri tem pa v največji meri posledice krize občuti večji del prebivalstva, na katerem se padec gospodarske aktivnosti ter s tem

[42] Dokaz o zlomu: Kako izkoristiti prihajajoč ekonomski zlom

povezani negativni učinki v največji meri odraža v zniževanju življenjskega standarda in splošnega počutja.

Vpliv gospodarskega nihanja in ekonomskih dejavnikov se skozi številne ravni izkazuje v življenju ljudi, dojemanju in njihovih splošnih občutenjih. Družbeno in posameznikovo občutenje se oblikuje tudi na podlagi ekonomskih dejavnikov, tako v primeru pozitivnega gospodarskega gibanja/pojavov kakor tudi negativnega gospodarskega gibanja/pojavov. Povezanost ekonomskih, socioloških in relacijskih dejavnikov je logična, saj je njihov vpliv premo ali obratno sorazmeren. Pri tem pa je merodajen predvsem vpliv splošnih ekonomskih dejavnikov prek neposrednega vpliva na udeležence, ki se izkazujejo prek učinkov na svetovni, regionalni ali lokalni ravni (splošni sociološki in relacijski dejavniki pa težje vplivajo na stanje ekonomskih dejavnikov, razen v primeru ekstremnih socioloških ali relacijskih dogodkov – stavke, revolucija, spremembe sistema …).

Empirične študije glede vpliva gospodarskega nihanja (recesije, gospodarske krize) na občutenje sreče so bile na določenem vzorcu že opravljene. Raziskava Gudmundsdottirjeve (2013) se nanaša na analizo spreminjanja vplivov določenih pojasnjevalnih dejavnikov (demografskih značilnosti, zadovoljstva z zaposlitvijo, financami in zdravjem) glede na leto 2007 (pred nastopom krize) in leto 2007 (po nastopu krize) na območju Islandije. Raziskava je zaznala nižje občutenje sreče v času krize kakor v času gospodarske rasti. Prav tako so Graham in ostali (2010) opravili raziskavo na velikem vzorca (okoli 400.000 anketiranih) v ZDA, in sicer glede poročanja občutenja sreče v dveh zaporednih letih (2008 in 2009). Slednji so gibanje občutenja sreče primerjali z nastankom pomembnih ekonomskih dogodkov oz. gibanja tečaja indeksa Dow Jonesa [43] (ter določenimi demografskimi in regionalnimi spremenljivkami). V raziskavi je prav tako razvidno nižje poročanje o sreči v času negativnih ekonomskih dogodkov, še posebej ob pojavu svetovne gospodarske krize. Pri tem pa je slednji prav tako zaznal hitrejše okrevanje poročanja občutenja sreče, kakor ekonomskih pokazateljev (prebivalci se prilagodijo negativnim ekonomskim posledicam in se njihovo občutenje sreče prične zviševati, čeprav so ekonomski kazalci nepsremenjeni oz. se minimalno povečujejo). Podobno raziskavo je opravil tudi Deaton (2011), ki je uporabil zbrane podatke glede dnevnega občutenja subjektivne blaginje/sreče v ZDA ter jih primerjal z ekonomskimi dogodki. Prav tako je zasledil, da je poročanje občutenja subjektivne blaginje/sreče po nastopu gospodarske krize bilo na bistveno nižjih ravneh kot pred tem dogodkom in so prvotno raven dosegle komaj konec leta 2010 (čeprav se ekonomski dejavniki niso opomogli v enaki meri). Preučevanja vpliva gospodarske krize na občutenje

[43] oz. Dow Jones Industrial Average (DJIA) je delniški indeks iz ZDA kotirajoč na newyorški borzi, ki združuje gibanje tečajev 30 najbolj tržnih vrednostnih papirjev (Boeing, Coca-Cola, McDonald`s, Nike, Walt Disney …) in nakazuje stabilnost ter padec/rast kapitalskega trga vrednostnih papirjev v ZDA in po svetu.

sreče prek gibanja BDP in spremembe brezposelnosti se je lotil tudi Arampatzi (2013), ki je zaznal, da negativna korelacija med gospodarsko krizo in srečo postane še posebej izrazita, kadar je nezaupanje prebivalstva do države (vlade) nizko. Obsežno raziskavo glede subjektivnih občutenj, med drugim tudi občutenja sreča, je opravila tudi organizacija OECD (OECD 2013a). Del tega raziskovanja je tudi pripadal analiziranju občutenje sreče skozi čas, pri čemer je bilo izpostavljeno, da tudi dolgotrajni ekonomski pretresi prispevajo k poročanju nižjega občutenja sreče. Empirično pa raziskava ugotovi, da se je občutenje sreče v vseh državah leta 2009 znižalo, se nato rahlo dvignilo leta 2010 ter ponovno padlo leta 2011, leta 2012 pa se spremenilo glede na to, kako je državo prizadela gospodarska kriza. Pri tem so posamezni avtorji raziskovali tudi vpliv gospodarske krize na razmerje vpliva določene pojasnjevalne spremenljivke na občutenje sreče. Greve (2012) je z analizo podatkov za 15 evropskih držav raziskoval vpliv gospodarske krize na razmerje vpliva dohodkov in občutenja sreče, pri čemer ni mogel teze spremembe razmerja niti potrditi niti zavreči. Svojo tezo pa je uspelo potrditi Forslund (2012), ki je z analizo 19 evropskih držav uspel potrditi, da je gospodarska kriza vplivala na spremembo razmerja vpliva brezposelnosti na občutenje sreče.

Glede na teoretsko opredelitev je občutenje blaginje podvrženo osebnim značilnostim, značaju, okolju, življenjskemu standardu in ekonomskim dejavnikom. Pri tem so ekonomski dejavniki za občutenje blaginje po Easterlinu (1974) merodajni oz. najpomembnejši v razvijajočih gospodarstvih, z dvigom življenjskega standarda pa pomen ekonomskih dejavnikov izgublja veljavo. Na podlagi tega empiričen del doktorske naloge dejansko razišče vpliv ekonomskih, socioloških in relacijskih dejavnikov na občutenje blaginje ter s tem ponudi odgovore glede velikosti in merodajnosti vplivov. Pri tem so vplivi ekonomskih, socioloških in relacijskih dejavnikov na srečo raziskani podrobneje, vplivi na občutenje zadovoljstva in zadovoljstva z gospodarstvom pa manj podrobno, namen pa je tudi primerjava vplivov enakih pojasnjevalnih spremenljivk na odvisne spremenljivke. Hkrati pa preveri, če oz. kakšne so razlike med vplivi ekonomskih, socioloških in relacijskih dejavnikov na občutenje sreče v času rasti gospodarske aktivnosti glede na čas, ko gospodarstva beležijo padec gospodarske aktivnosti.

3 EMPIRIČEN DEL

V empiričnem delu je najprej opisana uporaba raziskovalne metode in struktura podatkov, s čimer je omogočen vpogled v izbor, obseg metode in podatke, uporabljene v raziskavi. Sledi podrobna predstavitev odvisne in pojasnjevalne spremenljivke, njune posebnosti in pomena. Opredeljen je tudi način raziskave vpliva gospodarske krize na razmerja med odvisnimi in spremljevalnimi spremenljivkami, ki je na koncu izsledkov raziskave tudi analiziran. Empiričen del pa obravnava tudi poglobljeno raziskavo razmerij ekonomskih, socioloških, relacijskih, časovnih in geografskih dejavnikov na občutenje sreče. Zatem se posveti preučevanju vpliva gospodarskega stanja na spremembo vplive pojasnjevalnih spremenljivk na občutenje sreče. Zadnje podpoglavje tega poglavja primerja vplive teh dejavnikov z vplivi na drugi dve odvisni spremenljivki – zadovoljstvo in zadovoljstvo z gospodarstvom.

3.1 RAZISKOVALNA METODA, OPIS IN STRUKTURA PODATKOV

Za dosego zastavljenih ciljev in namena doktorske disertacije je bila uporabljena kvantitativna metoda raziskovanja regresijske analize. Uporaba regresijske analize je po navedbi OECD (2013b) v mednarodnih raziskavah zelo razširjena pri ugotavljanju vplivov, izraženih kot regresijski koeficient, na občutenje subjektivne blaginje oz. sreče. Velikost in predznak regresijskega koeficienta pojasnjevalne spremenljivke izkazujeta, za koliko se vrednost odvisne spremenljivke poveča oz. zmanjša, v kolikor se dotična pojasnjevalna spremenljivka poveča za eno enoto (vrednosti preostalih pojasnjevalnih spremenljivk pa pri tem ostanejo enake). Z namenom preveriti vpliv pojasnjevalnih spremenljivk se je ugotovljene vplive pojasnjevalnih spremenljivk v regresijski analizi primerjalo z ugotovljenimi vplivi pojasnjevalnih spremenljivk v ordinalnem logističnem modelu ter kvintilni regresiji – poglavje 3.8.

Pri tem so bili podatki o stanju in zadovoljstvu posameznikov ter podatki določenih pojasnjevalnih mikro spremenljivk pridobljeni iz evropske družboslovne raziskave (European Social Survey – ESS). Zajeto obdobje pridobljenih podatkov zajema celoten gospodarski cikel, in sicer rast oz. konjunkturo (od leta 2001 do 2007), gospodarski zaton oz. recesijo (leti 2008 in 2009) ter zadržano gospodarsko okrevanje oz. stagnacijo (leta 2010, 2011 in 2012). V

analizi so bile uporabljene tudi sekundarne podatkovne baze podatkov OECD, EUROSTAT, World Bank, UNO, IT ter posameznih nacionalnih baz podatkov. Pridobljeni statistični podatki na makro ravni so bili, zaradi podrobnejšega vpogleda vpliva na življenjski standard prebivalstva in razsežnosti gospodarske krize, združeni z ESS podatki (torej podatki na ravni posameznikov). S tem je uspela identifikacija prepletanja dejavnikov sreče/zadovoljstva na ravni posameznikov s sociološkimi in ekonomskimi dejavniki na agregatni ravni.

Trenutno je zaključenih šest krogov ESS raziskav, anketa pa zajema povprečno 30 držav na krog (v vsaki državi z vzorcem približno med 1000 in 2000 prebivalcev), pri čemer so v raziskavo vključene tako države izven EU (Islandija, Norveška, Rusija, Švica, Ukrajina) kot tudi izven Evrope (Izrael, Turčija).

Prva ESS raziskava je bila opravljena leta 2002. Raziskava se opravlja periodično vsaki dve leti, in sicer na način, da institucije posameznih držav opravijo ankete in pridobljene podatke posreduje za skupno obdelavo na sedež ESS. Na tak način je bila:

1. za leto 2002 opravljena evropska družboslovna raziskava za 22 držav, ki je bila objavljena septembra 2003.
2. za leto 2004 opravljena evropska družboslovna raziskava za 26 držav, ki je bila objavljena septembra 2005.
3. za leto 2006 opravljena evropska družboslovna raziskava za 25 držav, ki je bila objavljena septembra 2007.
4. za leto 2008 opravljena evropska družboslovna raziskava za 31 držav, ki je bila objavljena septembra 2009.
5. za leto 2010 opravljena evropska družboslovna raziskava za 28 držav, ki je bila objavljena oktobra 2011.
6. za leto 2012 opravljena evropska družboslovna raziskava za 29 držav, ki je bila objavljena oktobra 2013 (za 23 držav) in junija 2014 (za dodatnih 6 držav).

Na podlagi periodičnih raziskav je bilo možno dobiti podatke za 6 obdobij, ki so umeščena pred (raziskave leta 2002, 2004 in 2006), med (leto 2008) in ob izhod iz krize (leto 2010 in 2012) oz. v obdobju konjunkture, recesije in stagnacije oz. zmernega okrevanja. Na ta način je bilo možno pridobljene podatke pregledati in preučevati gleda na gibanje celotnega ekonomskega cikla. V šestih krogih je skupno število podatkov 160[44], podatki na ravni sklopov enot opazovanj (posamezna država v določenem letu). Celotna baza podatkov pa na koncu zajema 306.664 anketiranih posameznikov iz 36 različnih držav v 6 časovnih obdobjih, kot je podrobneje razvidno iz spodnje tabele. Kot poudarja Deaton

[44] Raziskava je bila opravljena za 161 različnih časovnih državnih sklopov, vendar podatki za Avstrijo za leto 2010 v času opravljanja analize oz. pisanja te naloge še niso bili posredovani v ESS podatkovni center.

(2011), je velikost vzorca pomembna pri analiziranju subjektivne blaginje, zaradi česar OECD (2013b) izpostavi, da je za raziskovanje vplivov smiselno uporabiti večje vzorce (več kot 30.000 anketirancev).

TABELA 3.1: ESS RAZISKAVE PO LETIH IN DRŽAVAH

	Krog 1 [2002]	**Krog 2 [2004]**	**Krog 3 [2006]**	**Krog 4 [2008]**	**Krog 5 [2010]**	**Krog 6 [2012]**	**Σ [2002–2012]**
Albanija	x	x	x	x	x	✓	1
Avstrija	✓	✓	✓	✓	●*	x	4*
Belgija	✓	✓	✓	✓	✓	✓	6
Bolgarija	x	x	✓	✓	✓	✓	4
Hrvaška	x	x	x	✓	✓	x	2
Ciper	x	x	✓	✓	✓	✓	4
Češka republika	✓	✓	x	✓	✓	✓	5
Danska	✓	✓	✓	✓	✓	✓	6
Estonija	x	✓	✓	✓	✓	✓	5
Finska	✓	✓	✓	✓	✓	✓	6
Francija	✓	✓	✓	✓	✓	✓	6
Nemčija	✓	✓	✓	✓	✓	✓	6
Grčija	✓	✓	x	✓	✓	x	4
Madžarska	✓	✓	✓	✓	✓	✓	6
Islandija	x	✓	x	x	x	✓	2
Irska	✓	✓	✓	✓	✓	✓	6
Izrael	✓	x	x	✓	✓	✓	4
Italija	✓	✓	x	x	x	✓	3
Kosovo	x	x	x	x	x	✓	1
Latvija	x	x	✓	✓	x	x	2
Litva	x	x	x	✓	✓	✓	3
Luksemburg	✓	✓	x	x	x	x	2
Nizozemska	✓	✓	✓	✓	✓	✓	6
Norveška	✓	✓	✓	✓	✓	✓	6
Poland	✓	✓	✓	✓	✓	✓	6
Portugalska	✓	✓	✓	✓	✓	✓	6
Romunija	x	x	✓	✓	x	x	2
Ruska federacija	x	x	✓	✓	✓	✓	4
Slovaška	x	✓	✓	✓	✓	✓	5

Slovenija	✓	✓	✓	✓	✓	✓	6
Španija	✓	✓	✓	✓	✓	✓	6
Švedska	✓	✓	✓	✓	✓	✓	6
Švica	✓	✓	✓	✓	✓	✓	6
Turčija	x	✓	x	✓	x	x	2
Ukrajina	x	✓	✓	✓	✓	✓	5
Velika Britanija	✓	✓	✓	✓	✓	✓	6
∑ držav	22	26	25	31	27*	29	**160**

Opombe: ✓– anketiranje za ESS raziskavo je bilo opravljeno, x– anketiranje za ESS raziskavo ni bilo opravljeno, •* – anketiranje za ESS raziskavo je bilo opravljeno, vendar podatki še niso bili posredovani ESS podatkovnemu centru.

Vir: ESS

Pri tem struktura podatkov oz. izvedba anket v vsakem obdobju vključuje/anketira različne anketirance in nima lastnosti panelnih podatkov (ang. *Panel data*), pri katerih se posameznik v vsakem obdobju posebej anketira. Tako ima lastnosti presečnih podatkov (ang. *Pooled data*), saj se v vsakem anketnem obdobju v posamezni državi anketirajo različne osebe (čeprav vsak anketiranec pridobi ID številko, ki sem med anketnimi obdobji ponavlja, ta ne predstavlja enakega anketiranca, ampak zgolj zaporedno številko anketiranca).

Na mikro nivoju analize je bila poleg ocene vpliva socio–ekonomskih makro dejavnikov možna tudi analiza vpliva socioloških kazalcev na ravni posameznih anketirancev. Z dodatno preučitvijo podatkov na mikro nivoju je bila možna tako podrobnejša analiza učinkov na posamezne segmente družbe znotraj države kakor tudi primerjava ugotovitev za posameznike (oz. skupine) med obravnavami državami. Prednost analize na mikro nivoju je tudi v neprimerno večjem številu opazovanj, kar je pripomoglo k izboljšanju konsistentnosti ocen parametrov, hkrati pa je z interakcijo posameznih spremenljivk na makro nivoju s spremenljivkami na ravni posameznikov mogoče pridobiti identifikacijo vpliva makro spremenljivk s sicer problematično relativno nizko časovno variabilnostjo. Nekatere pojasnjevalne spremenljivke, ki izkazujejo osebne značilnosti posameznika/anketiranca, so bile na podlagi izvornih ESS podatkov na novo ustvarjene kot lastne spremenljivke. Z dodatno preučitvijo podatkov na mikro nivoju je bila možna tako podrobnejša analiza učinkov na posamezne segmente družbe znotraj države kakor tudi primerjava ugotovitev za posameznike (oz. skupine) med obravnavami državami ter ugotavljanje največjih razhajanj glede na ekonomsko gibanje, pri čemer bomo kontrolirali sociološke indikatorje tudi na ravni posameznikov (anketirancev).

Podatki empirične analize imajo tri dimenzije: časovno, presečno na ravni držav in presečno na ravni anketiranih prebivalcev teh držav. Struktura podatkov v vsakem obdobju vključuje različne anketirance in nima lastnosti pravih panelnih podatkov, pri katerih se isti posameznik pojavlja v več kot eni časovni enoti, ampak presečnih podatkov, saj se v vsakem anketnem obdobju v posamezni državi anketirajo različne osebe. Zaradi narave podatkov v obliki zaporedja presečnih podatkov (ang. *Pooled cross section*) ne bo možno izvajati panelnih regresijskih metod, pač pa le kvazi panelne tehnike, kjer bomo z različnimi skupinami navideznih spremenljivk izkoriščali značilnosti podatkov v obliki panela na ravni držav (pojavljanje istih držav v različnih valovih ESS).

Na blaginjo imajo po Cumminsu (2000) neposreden vpliv življenjski standard, osebno zdravje, življenjski dosežki, osebna razmerja, občutek varnosti, občutek pripadnosti in bodoči obeti oz. optimizem. Prav tako pa tudi na občutneje sreče in zadovoljstva vplivajo oz. jih opredeljujejo enaki dejavniki, torej so si pojmi komplementarni. Pri tem pa nekateri avtorji (Kőszegi in Rabin 2008) subjektivno blaginjo poistovetijo z občutenjem sreče in utemeljujejo možnost preučevanja determinant blaginje prek občutenja sreče. Vplivi dejavnikov na odvisne spremenljivke (ki izkazujejo subjektivno blaginjo) so bili analizirani prek pojasnjevalnih spremenljivk, in sicer:

- prek časovnih pojasnjevalnih spremenljivk,
- prek pojasnjevalnih spremenljivk na ravni držav (makro raven),
    - sociioloških spremenljivk;
    - ekonomskih spremenljivk;
- prek pojasnjevalnih spremenljivk na ravni posameznikov (mikro raven),
    - sociioloških spremenljivk;
    - ekonomskih spremenljivk;
    - relacijskih spremenljivk.

3.2 ODVISNE SPREMENLJIVKE ESS RAZISKAVE

Namen raziskave je analiza dejavnikov vpliva na občutenje sreče v gospodarski krizi in preučevanje vpliva krize na ostale determinante zadovoljstva posameznikov. Z namenom preverjanja robustnosti rezultatov, povezanih z občutenjem sreče, sta bili izvedeni regresiji z dvema dodatnima odvisnima spremenljivkama, ki sta po merjenju blizu občutenju sreče, in sicer občutenje zadovoljstva in zadovoljstva z gospodarstvom. Te odvisne spremenljivke so:

- Spremenljivka glede mnenja, kako srečni so anketiranci (Vprašanje v anketi: V celoti gledano, kako srečni, bi rekli, da ste? Izberite ustrezno vrednost na lestvici od 0 do 10.).
- Spremenljivka glede mnenja, kako zadovoljni so anketiranci s svojim življenjem (Vprašanje v anketi: V celoti gledano, kako zadovoljni ste sedaj s svojim življenjem? Izberite ustrezno vrednost na lestvici od 0 do 10.).
- Spremenljivka glede mnenja, kako zadovoljni so anketiranci na splošno s sedanjim gospodarskim stanjem v posamezni državi (Vprašanje v anketi: Kako zadovoljni ste na splošno s sedanjim gospodarskim stanjem v lastni državi? Izberite ustrezno vrednost na lestvici od 0 do 10.).

Vse tri odvisne spremenljivke imajo 11-razredne vrednostne lestvice od 0 do 10, pri čemer vrednost 0 predstavlja najnižjo stopnjo sreče/zadovoljstva, vrednost 10 pa predstavlja najvišjo stopnjo sreče/zadovoljstva (vrednosti se tako ne morejo gibati nižje od najnižje oz. višje od najvišje vrednosti, medtem ko se vrednosti posameznih pojasnjevalnih spremenljivk lahko). Vendar pri tem, kot izpostavlja OECD (2013b), ni logična predpostavka glede enakomernih razlik med vrednostmi na merilni lestvici (ni nujno, da so razlike enake, npr. razlika med 3 in 4 ter med 7 in 8). Prav tako pa Diener (2011) izpostavlja, da je pri poročanju o sreči/zadovoljstvu 60–80 % variabilnosti povezane z dolgoročnimi dejavniki, medtem ko je 20–40 % variabilnosti povezane z občasnimi dogodki in napakami v merjenju (prazniki, dogodek posameznega dne …). Raziskava te doktorske naloge se tako z velikim številom opazovanj v različnih obdobjih in državah kakor tudi z velikim številom pojasnjevalnih spremenljivk v veliki meri izogne izkrivljanju ugotovitev, ki so posledica vpliva občasnih dogodkov oz. napak v merjenju.

Blaginja, po Panasu (2013), je »posameznikovo subjektivno občutenje, ki se nanaša na srečo ali zadovoljstvo.« Pri tem pa Veenhoven in Hagerty (2006) izpostavljata, da prihaja do razlikovanj pri odgovoru na vprašanja o sreči ali zadovoljstvu, saj obstaja možnost, da je pomen sreče pogosteje povezan z dolgoročnejšo značilnostjo kot spremenljivo stanje zadovoljstva. Podobno opredelitev razlikovanja predstavi tudi Dockery (2003), ki obrazloži, da zadovoljstvo predstavlja pavšalno oceno na kognitivni ravni, pri čemer predstavlja sreča oceno glede na posameznikovo razpoloženje in čustva. O razlikovanju med pojmoma sreča in zadovoljstvo je pisal tudi Freud (1929), ki je opredelil, da človeško vedênje vzpodbuja želja po sreči prek zadovoljevanja potreb, pri čemer družba (civilizacija) deluje proti posameznikovi naravi in njegovemu doseganju sreče. Prav tako pa je Maslow (1970) opredelil, da je pot do sreče posameznika v zadovoljevanju njegovih potreb, in sicer od

najosnovnejših (fizičnih) do najvišjih (samouresničitev), po Dienerju in ostalih (2009) pa se zadovoljevanje potreb izraža v zadovoljstvu z življenjem, to pa v občutenju sreče.

Morebitno odstopanje spremenljivke sreče in zadovoljstva bo razvidno tudi iz raziskave, pri čemer bo spremenljivka občutenja sreče podrobneje analizirana, preostali odvisni spremenljivki pa bosta analizirani v primerjavi z občutenjem sreče v ocenah robustnosti. Povezanost odvisnih spremenljivk je bila analizirana tudi prek ugotavljanja medsebojnih korelacij (ukaz PWCORR), pri čemer beležita sreča in zadovoljstvo močno medsebojno korelacijo (0.707), sreča in zadovoljstvo z gospodarstvom pa za polovico nižjo medsebojno korelacijo (0.356).

Empirične študije razmerij med odvisnimi spremenljivkami sreče/zadovoljstva in pojasnjevalnimi spremenljivkami so opravili že številni drugi avtorji. Med njimi sta tudi Van Praaga in Ferrer–i–Carbonella (2011) z raziskavo, v kateri podrobneje preučujeta vpliv na srečo in zadovoljstvo prek množice mikro in nekaterih makro vidikov (demografske značilnosti, zadovoljstvo z zaposlitvijo, financami in zdravjem, revščina in neenakost, okolje in vremenske značilnosti, makroekonomski dejavniki). Vplive obravnavata zgolj po ločenih sklopih in ne celovito, baze podatkov in regije pa so različne (ZDA, Velika Britanija, Irska, Latinska Amerika, Rusija), sklopi pa se ne nanašajo na enak vprašalnik in regijo anketiranja. Podrobne raziskave vpliva na občutenje sreče periodično opravljajo tudi Združeni narodi (UN), nazadnje v poročilu World Happiness Report 2013 (Helliwel, Layard in Sachs 2013), pri tem pa poročanje sreče preverijo preko časovno–državnih spremenljivk in z izbranimi makro spremenljivkami (makroekonomski vidik, vidik enakosti, zdravstveni vidik, vidik pravne države). Nabor držav je sicer zelo obsežen (150 držav), vendar se analizira vpliv na občutenje sreče zgolj prek določenih makro spremenljivk, izostane pa analiziranje vpliva morebitnih drugih dejavnikov (drugih makro ali individualnih mikro spremenljivk). S tematiko vpliva padca gospodarskega gibanja (recesije, gospodarske krize) na občutenje sreče se ukvarja tudi novejša literatura, in sicer med drugim sociološki empirični študiji Gudmundsdottirjeve (2013) in Grahama ter ostalih (2010). Raziskava Gudmundsdottirjeve je zelo podrobna pričujoči raziskavi na področju vključevanja demografskih značilnosti, zadovoljstva z zaposlitvijo, financami in zdravjem med pojasnjevalne spremenljivke, pri tem pa ne zajema še drugih morebitnih merodajnih dejavnikov, ki jih razsikava v tem delu upošteva. Vzorec Gudmundsdottir (2013) je relativno majhen (N=5.918), opravljen zgolj za dve obdobji (2007 in 2009), raziskava pa je tudi regionalno omejena (zgolj Islandija). Raziskava Grahama in ostalih (2010) je v merilu velikosti vzorca (okoli 400.000 anketiranih) veliko obsežnejša, vendar ponovno obravnava zgolj eno državo (ZDA) in zgolj dvoletno obdobje (2008 in 2009), pri čemer pa prav tako za primerjavo gibanja občutenja sreče in

pomembnih ekonomskih dogodkov oz. gibanja tečaja indeksa Dow Jonesa preverja pravilnost zgolj z demografskimi in regionalnimi spremenljivkami, vpliva ostalih spremenljivk pa ne vključuje. Glede vpliva gospodarske krize iz leta 2008 na pojasnjevalne dejavnike občutenja sreče sta bili z analizo ESS baz podatkov opravljeni tudi dve raziskavi o evropskih državah, in sicer Greve (2012) glede vpliva dohodkov na občutenje sreče v 15–ih evropskih državah in Forslund (2012) glede vpliva brezposelnosti na občutenje sreče v 19–ih evropskih državah. Obe raziskavi sta bili opravljeni zgolj z omejenim obsegom držav in obdobij, nista vključevali vpliva preostalih morebitnih relevantnih dejavnikov, omejili pa sta se zgolj na analiziranje vpliva posameznega dejavnika.

3.3 POJASNJEVALNE SPREMENLJIVKE ESS RAZISKAVE

Ugotovitve vpliva posameznih dejavnikov na odvisno spremenljivko – občutek sreče – oz. drugi dve odvisni spremenljivki – občutek zadovoljstva in zadovoljstva z gospodarstvom – so bile analizirane s pojasnjevalnimi spremenljivkami na makro in mikro nivoju. Prek slednjih je med drugim možno preučevati razmerja med srečo in drugimi pomembnimi dejavniki, ugotavljanje najbolj merodajnih dejavnikov, razloge za različna poročanja sreče med državami ter druge relevantne podatke. Pri tem so bile, zaradi boljše preglednosti rezultatov in analize pojasnjevalnih spremenljivk, pojasnjevalne spremenljivke razdeljene na tri večje skupine, le–te pa nato nadalje po sklopih na smiselne podskupine spremenljivk.

Pojasnjevalne spremenljivke so bile razdeljene na tri skupine, in sicer:

- Pojasnjevalne spremenljivke časa in držav (T–C);
- Pojasnjevalne spremenljivke na ravni držav (makro);
- Pojasnjevalne spremenljivke na ravni posameznikov (mikro);

Skupina spremenljivk časa in držav je bila razdeljena na dve podskupini, in sicer:

- Časovne spremenljivke (anketno obdobje): indikatorske spremenljivke za časovna obdobja;
- Državne spremenljivke (država anketiranja): indikatorske spremenljivke za države;

Skupina makro spremenljivke pa je bila razdeljena na šest podskupin, in sicer:

- Makroekonomske spremenljivke (gibanje BDP PC po PKM, inflacija, brezposelnost);

- Spremenljivke enakosti (gini, delež žensk v parlamentu[45]);
- Spremenljivke zdravstvene oskrbe (strošek za zdravstvo kot odstotek BDP, pričakovana življenjska doba);
- Spremenljivke pokazatelja tehnološke razvitosti (zaposlenost v primarnem sektorju, odstotek uporabnikov interneta, odstotek izvoza visoko tehnoloških izdelkov);
- Spremenljivke razvitosti trga (tržna kapitalizacija podjetij glede na BDP, informiranost kreditnega tveganja);
- Spremenljivke pravne države (stopnja zakonskih pravic, indeks zaznavne korupcije);

Skupina mikro spremenljivke pa je bila razdeljena na pet podskupin, in sicer:

- Demografske spremenljivke (spol, starost, kraj bivanja, predstavnik manjšine, število stanovalcev);
- Spremenljivke življenjskega sloga (zakonski stan, leta izobraževanja/stopnja izobrazbe, dohodek, zdravje);
- Spremenljivke glede zaposlitev/statusa (razvrstitev zaposlitev: zakonodajalci, strokovnjaki, tehniki, uradniki, storitveni poklici, delavci primarnega sektorja, obrtniki, industrijski delavci, poklici za preprosta dela; status: upokojenec, študent, nezaposlen, zaposlen; izvozno ranljivi poklici);
- Spremenljivke glede dneva anketiranja (dan anketiranja: torek, sreda, četrtek, petek, sobota, nedelja);
- Spremenljivke osebnostnih značilnosti (delež odgovorov, religioznost, zaupanje, solidarnost in enakopravnost, bogastvo in uspeh, medosebno zaupanje, varnost in enakopravnost, varnost);

Na sledeč način je bil omogočen podrobnejši pregled vplivov posameznih pojasnjevalnih spremenljivk na odvisno spremenljivko. Prav tako pa je pri pregledu vpliva posameznih spremenljivk na odvisno spremenljivko uporabljena najprej regresija spremenljivk s skupino posamezne ravni, nato regresija s posamezno ravnjo, zatem regresija z vsemi spremenljivkami v celotni/skupni regresiji, na koncu pa regresija z vsemi spremenljivkami vključno z interakcijskimi spremenljivkami, ki upoštevajo vpliv konjunkture/recesije (npr. v primeru pojasnjevalne spremenljivke spola bo najprej opravljena regresija občutenja sreče z

[45] Dollar in Gatti (1999) sta opredelila, da spolno (ne)enakopravnost oblikujejo štiri dimenzije, in sicer dosežki žensk v znanosti posamezne države, zdravstven aspekt (merljivo preko življenjska doba glede na spol), indeks ekonomske in zakonske enakopravnosti spolov v družbi in zakonskem stanu ter možnost spolov glede volilne enakopravnosti (merljivo preko deleža žensk v parlamentu). Slednji dejavniki pa so tudi praviloma pozitivno korelirani z BDP PC in tako države z višjimi vrednostmi teh dejavnikov – dejavniki enakopravnosti spolov – spadajo med razvitejše države (obstajajo pa tudi izjeme, kot recimo razvite države islamskega sveta).

demografskimi spremenljivkami, nato z vsemi mikro spremenljivkami, zatem z vsemi spremenljivkami in na koncu še dodatno z interakcijskimi spremenljivkami). V primeru, kadar je pri posamezni spremenljivki zaznana multikolinearnost, pa je poleg korelacijskega koeficienta pripisana oznaka **M**. Multikolinearnost ne vpliva na konsistentnost cenilk v regresiji, vendar povzroča prenapihnjene standardne napake teh cenilk, s tem pa možnost napake drugega tipa (nezmožnost zavrnitve napačne ničelne hipoteze). Kljub temu je v empiričnih raziskavah smotrno vsebinsko pomembne multikolinearne spremenljivke ohraniti, kot pa jih zaradi pristranskosti popolnoma izpustiti (Wooldridge 2012, 94–98).

Skupno je vseh spremenljivk 100, od tega so 3 odvisne in 97 pojasnjevalnih spremenljivk, pri čemer slednje sestavlja 39 časovno-državnih spremenljivk, 14 makro spremenljivk in 44 mikro spremenljivk, pri analiziranju rezultatov pa bodo vključene še druge spremenljivke. Pomembnejše spremenljivke in njihove značilnosti so glede na osnovne značilnosti podrobneje predstavljene v spodnji tabeli.

TABELA 3.2: ODVISNE IN POJASNJEVALNE SPREMENLJIVKE

Spremenljivka	**Št. opazovanj**	**Povprečna vrednost**	**Standardni odklon**	**Minimum**	**Maksimum**
SREČA	304,208	7.094	2.082	0	10
ZADOVOLJSTVO	304,791	6.735	2.384	0	10
ZADOVOLJSTVO Z GOSPODARSTVOM	298,680	4.248	2.541	0	10
Št. oseb v gospodinjstvu	306,375	2.793	1.478	1	24
Starost (št. let)	301,079	47.517	18.550	13	123
Starost (št. let^2)	301,227	2537.173	1845.761	169	15129
Moški	306,360	0.458	0.498	0	1
Življenje v velemestu	305,657	0.226	0.419	0	1
Življenje v predmestju	305,657	0.111	0.314	0	1
Življenje v mestu	305,657	0.301	0.459	0	1
Izobraževanje (št. let)	303,072	12.053	4.081	0	56
Izobraževanje (št. let^2)	303,608	26.81313	77.15328	0	3025
Visoka izobrazba	306,387	0.256	0.437	0	1
Srednja izobrazba	306,387	0.597	0.491	0	1
V zvezi (poročen, ...)	298,127	0.528	0.499	0	1

Podpovprečni dohodki	306,664	0.409	0.492	0	1
Dobro zdravje	306,171	0.633	0.482	0	1
Povprečno zdravje	306,171	0.274	0.446	0	1
Ni predstavnik manjšine	300,953	0.942	0.234	0	1
Zakonodajalci	300,276	0.071	0.257	0	1
Strokovnjaki	300,276	0.127	0.332	0	1
Tehniki	300,276	0.131	0.338	0	1
Uradniki	300,276	0.090	0.286	0	1
Storitveni poklici	300,276	0.142	0.349	0	1
Poklici primarnega sektorja	300,276	0.031	0.173	0	1
Neindustrijski delavci	300,276	0.117	0.322	0	1
Industrijski delavci	300,276	0.076	0.266	0	1
Poklici za preprosta dela	300,276	0.104	0.305	0	1
Upokojenci	304,507	0.238	0.426	0	1
Študenti, učenci	304,507	0.087	0.281	0	1
Nezaposleni	304,507	0.059	0.236	0	1
Zaposleni	304,507	0.482	0.500	0	1
Indeks glob. ranlj. poklicev	299,154	9.415	22.641	0	100
Delež vseh odgovorov	306,664	0.761	0.067	0.120	0.934
Torek	306,657	0.160	0.367	0	1
Sreda	306,657	0.161	0.368	0	1
Četrtek	306,657	0.151	0.359	0	1
Petek	306,657	0.126	0.332	0	1
Sobota	306,657	0.134	0.340	0	1
Nedelja	306,657	0.094	0.292	0	1
Religioznost	303,646	4.8344	2.9934	0	10
Vsesplošno zaupanje	259,582	4.76e–11	1.866	–6.731	7.359
Solidarnost in Enakopravnost	259,582	5.00e–11	1.651	–10.377	5.839
Bogastvo in Uspeh	259,582	–2.95e–11	1.342	–4.804	5.901
Medsebojno zaupanje	259,582	6.84e–11	1.133	–5.610	5.805
Poslušnost	259,582	–5.10e–12	1.017	–5.076	5.325
Dohodkovna enakost	259,582	–3.49e–11	0.955	–5.190	3.694

Inflacija (CPI)	306,664	1.385	0.556	1.011	4.817
Ln BDP PC PKM	306,664	10.173	0.459	8.561	11.092
Stopnja brezposelnosti	306,664	8.211	3.998	1.8	30.9
Gini	300,267	29.998	4.921	22	44.8
Odstotek žensk v parlamentu	305,369	23.664	10.748	4	47.3
Zaposlenost v kmetijstvu	306,664	6.467	5.845	1.2	34
Izdatki za zdravstvo v BDP	306,664	8.583	1.772	4.833	12.437
Pričakovana življenjska doba	306,664	77.636	3.644	66.643	82.937
Indeks zakonskih pravic	303,105	6.947	1.943	3	10
Odst. uporabnikov interneta	305,369	58.827	22.132	3.477	96
Izvoz visoko tehn. izdelkov	305,203	14.242	8.134	0.443	47.632
Obseg kreditnih informacij	303,105	4.503	1.223	0	6
Tržna kapitalizacija družb	304,168	56.302	47.405	4.661	309.919
Indeks zaznave korupcije	306,664	6.440	2.081	2.1	9.7

Število opazovanj medsebojno variira, pri čemer je spodnja meja 259.582 opazovanj, ki jih beležijo ustvarjene PCA spremenljivke (vsesplošno zaupanje, solidarnost in enakopravnost …). Zaradi združevanj spremenljivk morebitna neodgovorjena vprašanja onemogočijo uporabo posameznega opazovanja, zaradi česar se je število opazovanj znižalo. Pri tem je večina spremenljivk po vrednosti binarnih, osnova – vrednost 0, pojasnjevalna spremenljivka – vrednost 1 (dummy spremenljivke), veliko spremenljivk ima vrednosti razvrščene po merilni lestvici od 0 do 6, 0 do 10, itd. (sreča, zadovoljstvo …), nekaj spremenljivk po dejanskih vrednostih (št. oseb v gospodinjstvu, starost …), nekatere po odstotkovni vrednosti (Gini, delež odgovorov …), posamezne pa po PCA vrednosti (vsesplošno zaupanje, solidarnost in enakopravnost …).

3.3.1 SPREMENLJIVKE ČASA IN DRŽAV

Za upoštevanje vplivov obdobja in razlik v občutenju zadovoljstva med državami so bile v empirični analizi poleg ostalih pojasnjevalnih spremenljivk analiziranitudi vplivi časovnih in državnih indikatorske spremenljivke. Časovne spremenljivke so dihotomne spremenljivke za vsako leto v proučevanem razdobju (razen za izbrano leto 2002, ki služi kot referenčno leto), s katerimi bomo kontrolirali za časovno specifične dejavnike, ki vplivajo horizontalno na

vse države in anketirance znotraj njih tudi po tem, ko upoštevamo vpliv ostalih dejavnikov na makro in mikro ravni. Te spremenljivke povzemajo nekakšen duh časa, t. i. *Spirit of his time* ali *Zeitgeist* kot ga opredeljuje tudi Hegel (2001, 68), in tako vsakega posameznika določa in oblikuje država v kateri biva in čas v katerem se nahaja. Državne indikatorske spremenljivke povzemajo razlike v povprečnem zadovoljstvu med posameznimi državami ne glede na obdobje ter ostale makro in mikro pojasnjevalne spremenljivke. Združujejo torej skupne značilnosti prebivalcev določene države.

Preko časovnih spremenljivk je možno občutenje sreče analizirati glede na gibanje/nihanje tega občutenja skozi čas, kar pa v proučevanem obdobju predstavlja obenem tudi analizo spremembe občutenja sreče skozi gospodarski cikel.

Prav tako državne spremenljivke pripomorejo k bolj celoviti analizi občutenja sreče, ko le–to pojasnimo tudi z drugimi dejavniki, ki označujejo posamezno državo ali skupino držav (npr.: BDP, pričakovana življenjska doba ...). Na ta način je možna tudi primerjava med državami oz. skupinami držav, kar omogoča analizo občutenja sreče, ki presega nacionalne in nadnacionalne okvirje. Značilnost vpliva časovnih in državnih spremenljivk je bil prav tako potrjen in preverjen s Chowovim testom, ki se ga v primeru časovnih indikatorjev interpretira tudi kot test strukturnih prelomov v času (priloga Č.4).

3.3.2 POJASNJEVALNE SPREMENLJIVKE NA RAVNI DRŽAV (MAKRO RAVEN)

Kot opisano, so bili analizirani vpliv socioloških in makro ekonomskih dejavnikov na ravni obravnavanih držav, ki so bili pridobljeni iz nacionalnih in mednarodnih zbirk podatkov za obdobje od 2001 do 2012[46].

Prek slednjih je možno analizirati vpliv makro spremenljivk na odvisno spremenljivko in merodajnost vpliva posamezne makro spremenljivke glede na preostale makro spremenljivke. Pri tem pokazatelji I., X. in XI. pojasnjujejo makroekonomsko stabilnost in stanje države, pokazatelja II. in III. izkazujeta stanje enakopravne in socialne države, pokazatelja IV. in V. pojasnjujeta kakovost življenja in zdravstva v posamezni državi, pokazatelji VI., VII. in XII. izkazujejo raven razvitosti in blaginje v državi, pokazatelja VIII. do

[46] Prav tako so bili pridobljeni podatki za gibanje neto povprečne plače, gibanje bruto povprečne plače, gibanje minimalne plače, gibanje HDI (Human Development Index) koeficienta, gibanje urbanega prebivalstva, gibanje porabe električne energije (kWh) na prebivalca, gibanje odstotka žensk zaposlenih v ne-primarnem sektorju ter gibanje indeksa podjetniške svobode. Vendar so vplivi teh spremenljivk neznačilni ali močno korelirani (multikolinearne) s preostalimi bolj značilnimi spremenljivkami, zaradi česar niso bili vključeni v to raziskavo (so pa vsebinsko zajeti v drugih makro in mikro spremenljivkah).

IX. izkazujeta kvaliteto vladavine prava in razširjenost korupcije v državi, sama pokazatelja XIII. do XIV. pa pojasnjujeta razvitost finančnih trgov (kapitalski in denarni trgi) v državi.

Spremenljivke so bile pridobljene iz podatkovnih baz OECD, EUROSTAT, World Bank, UNO, IT in posameznih nacionalnih baz podatkov. Ti podatki na makro ravni so bili povezani s podatki na ravni posameznikov (anketirancev) glede na državo in na leto anketiranja (oziroma glede na polletje opravljanja ankete, kot bo podrobneje pojasnjeno v nadaljevanju).

Med makro pokazatelje je bila prav tako umeščena Inflacija (pod točko XI.), ki ponazarja letno spremembo cene košarice izdelkov in storitev splošne porabe. Na slednji način se deloma popravi vpliv drugih ekonomskih pokazateljev, merjenih v valutni vrednosti, prav tako pa je možno ugotoviti neposreden vpliv inflacije na odvisne spremenljivke, saj s povečano inflacijo prebivalstvo določene države občuti dodatno breme podražitev temeljnih dobrin in storitev, zmanjšanja kupne moči oz. zaupanja v valuto. Inflacija prikazuje prikrito zmanjšanje realnega dohodka, prikrito obdavčevanje ekonomskih subjektov s presežki likvidnih sredstev (varčevalci) in podražitev stroškov zadolževanja zaradi višje nominalne obrestne mere, kar vse lahko vpliva na občutenje zadovoljstva posameznikov.

SPREMENLJIVKE SKUPIN

Zaradi širokega nabora osnovnih ekonomskih in socioloških pojasnjevalnih spremenljivk se je pojavila tudi možnosti oblikovanja novih/lastnih spremenljivk, ki bi lahko dodatno obrazložile spremembe odvisnih spremenljivk.

Za ugotavljanje dodatnih pojasnjevalnih okoliščin je bila upoštevana možnost odstopanja rezultatov razvitih držav od držav v razvoju (oznaka Razvita gospodarstva), porazdelitev držav na ta dve skupini pa je povzeta po razvrstitvi držav s strani Mednarodnega denarnega sklada – IMF (IMF 2009, 184–186), ločnica pa je BDP na prebivalca po pariteti kupne moči (glede na države, zastopane v tej raziskavi, med razvite spadajo Avstrija, Belgija, Ciper, Češka, Danska, Finska, Francija, Grčija, Islandija, Irska, Italija, Izrael, Luksemburg, Malta, Nemčija, Nizozemska, Norveška, Portugalska, Slovaška, Slovenija, Španija, Švedska, Švica). Za razvita gospodarstva je bila ustvarjena nova spremenljivka, imenovana Razvita Gospodarstva, s čimer je omogočeno analizirati, kakšna je razlika med anketiranci različno razvitih gospodarstev.

3.3.2.1 SOCIOLOŠKE SPREMENLJIVKE

Sociološke spremenljivke na ravni držav predstavljajo raven socialne blaginje v posamezni državi, ki se med državami razlikuje glede na razvitost in ekonomski model. Pri tem praviloma prebivalci držav z večjo stopnjo socialne blaginje beležijo najvišje stopnje občutenja sreče.

Slednje spremenljivke so:

I. Gibanje anketne brezposelnost[47], ki predstavlja odstotek delovno neaktivnega prebivalstva v posamezni državi in s tem posredno izkazuje raven socialne stiske, javnih izdatkov ter možnih družbenih trenj (World Bank 2015a).
II. Gibanje Gini koeficienta[48], ki je merilo za statistično disperzijo, s pomočjo katere je možno ugotoviti merilo (ne)enakomerne porazdelitve dohodka med najpremožnejšim in najrevnejšim slojem prebivalstva (World Bank 2015b).
III. Gibanje odstotka žensk v parlamentu, ki predstavlja delež poslank v posamezni nacionalnem parlamentu in prek tega enakopravnost med spoloma pri zasedanju najvišjih funkcij v državi (World Bank 2015c).
IV. Gibanje izdatka za zdravstvo kot odstotek BDP, ki predstavlja delež vseh izdatkov posamezne nacionalne države v zdravstveno oskrbo glede na celotni letni BDP oz. standard zdravstva v nacionalni državi (World Bank 2015č).
V. Gibanje pričakovane življenjske dobe, ki predstavlja povprečno življenjsko dobo v posamezni državi, prek tega pa standard življenja v tej državi (raven zdravstva, prehrane, športne aktivnosti, osveščenosti prebivalstva) (World Bank 2015d).
VI. Gibanje zaposlitev v kmetijstvu, ki predstavlja delež v kmetijstvu zaposlenega prebivalstva in neposredno izkazuje raven razvitosti posamezne nacionalne države (World Bank 2015e).
VII. Gibanje odstotka uporabnikov interneta, ki predstavlja delež uporabnikov interneta, s čimer se neposredno zraven razvitosti izkazuje tudi računalniško pismenost, informiranost prebivalstva, svobodo do informiranosti (World Bank 2015f).

[47] Registrirana brezposelnost se v metodologiji po državah razlikuje in ni primerna za primerjavo (različni načini pojmovanja in evidentiranja), pri čemer pa se anketna brezposelnost izvaja na enak standardiziran način po metodologiji ILO in je tako ta podatek mednarodno primerljiv.

[48] GINI koeficient opredeljuje merilo statistične disperzije/razpršenosti, ki se najpogosteje uporablja za ugotavljanje porazdelitve dohodka oz. premoženja, pri tem pa se koeficient giblje med vrednostjo 0 in 1, in tako nižji koeficient predstavlja enakomernejšo porazdelitev ter višji koeficient neenakomernejšo porazdelitev (koeficient 0 opredeljuje popolno enakost (vsi imajo popolnoma enaki prihodek oz. premoženje), koeficient 1 pa opredeljuje popolno neenakost (celoten dohodek oz. premoženje v državi ima ena sama oseba)).

VIII. Gibanje indeksa zakonskih pravic, ki predstavlja koeficient sestavljen iz 13-stopenjske Likertove lestvice, s katero se meri varovanje pravic upnikov in posojilodajalcev oz. posojilojemalcev preko stanja in urejenosti zakonodaje na tem področju (World Bank 2015g).

IX. Gibanje indeksa zaznave korupcije, ki predstavlja koeficient sestavljen iz 10 oz. 100-stopenjske merilne lestvice[49], predstavlja koeficient za posamezno državo na področju zaznavanja korupcije, s čimer je moč meriti splošno mnenje prebivalstva glede obstoja in stopnje korupcije v državi (Transperency International 2015).

3.3.2.2 EKONOMSKE SPREMENLJIVKE

Ekonomske spremenljivke na ravni držav predstavljajo raven gospodarske razvitosti in stabilnosti v posamezni državi. Praviloma prebivalci držav z boljšimi ekonomskimi indikatorji beležijo višje stopnje občutenja sreče. V empirični analizi bomo analizirali tezo, da boljši ekonomski položaj države in posameznikov povečuje občutenje blaginje posameznikov.

Med ekonomskimi spremenljivkami so bili analizirani:

X. Gibanje BDP na prebivalca po PKM (pariteti kupne moči), ki predstavlja vrednost vseh izdelkov in storitev, proizvedenih/izvedenih določenega leta v posamezni državi, zaradi možnosti primerjave poenoteno na vrednost na prebivalca in upoštevaje pariteto kupne muči (primerjava glede na različne cene življenjskih potrebščin) (World Bank 2015h).

XI. Gibanje inflacije (CPI[50]) predstavlja gibanje cen življenjskih potrebščin glede na predhodno leto (inflacija/deflacija) in prek te stabilnost monetarne sfere gospodarstva v posamezni državi (World Bank 2015i).

XII. Gibanje odstotka izvoza visoko tehnoloških izdelkov predstavlja delež visokotehnoloških izdelkov v celotnem izvozu, prek česar je možno ugotoviti razvitost in konkurenčnost gospodarstva (World Bank 2015j).

XIII. Gibanje indeksa obsega kreditnih informacij, ki predstavlja koeficient sestavljen iz 9-stopenjske Likertove lestvice, s katero se meri dostop do možnih podatkov glede posojilnih pogojev in pridobivanja posojil, kar omogoča oceno razvitosti, informiranosti in transparentnost finančnega sistema (World Bank 2015k).

[49] Do leta 2011 se je Indeks zaznave korupcije meril na lestvici od 0 do 10, od leta 2012 naprej pa se je merilna lestvica spremenila na 0 do 100.
[50] CPI označuje kratico za Consumer price index oz. Indeks cen življenjskih potrebščin

XIV. Gibanje odstotka tržne vrednosti podjetij glede na BDP predstavlja primerjavo vrednosti delniških družb, ki kotirajo na nacionalni borzi vrednostnih papirjev v primerjavi z BDP posamezne države, s čimer je možno opredeliti razvitost delniških trgov, vrednost kotirajočih delniških družb, vpliv gospodarstva na državo (v kolikor gre za manjše gospodarstvo z velikimi multinacionalkami je možno vpliv na spremembo določene zakonodaje, pravil, praks) (World Bank 2015l).

3.3.3 POJASNJEVALNE SPREMENLJIVKE NA RAVNI POSAMEZNIKOV (MIKRO RAVEN)

Pojasnjevalne spremenljivke na ravni posameznikov omogočajo analizo občutenja sreče glede na značilnosti posameznika, ki so sestavljene iz njihovih socioloških, ekonomskih in relacijskih značilnosti, slednje pa podrobneje pojasnjuje pomen in vpliv posameznikovih osebnih značajskih lastnosti na občutenje sreče.

3.3.3.1 SOCIOLOŠKO–EKONOMSKE SPREMENLJIVKE

USTVARJENE INDIKATORSKE SPREMENLJIVKE

Z namenom analize vpliva posameznih mikro pokazateljev na odvisne spremenljivke je bilo potrebno večino demografskih spremenljivk, ustvariti oz. dodati še indikatorske spremenljivke (t.i. dummy), saj niso bile zvezne[51], ampak diskretne. Prav tako je uporaba indikatorskih spremenljivk priporočljiva v primerih analiz s časovnim razponom, analiz z razredi vrednosti in analiz z množico podatkov (Garavaglia in Sharma 2004). Indikatorske spremenljivke imajo ustvarjene zgolj vrednost 0 in 1, s čimer se določa posamezen odgovor/izbira spremenljivke napram preostalim odgovorom/izbiram (torej v primeru dosežene stopnje izobrazbe za terciarno stopnjo – vrednost 1, napram preostalim stopnjam izobrazbe – vrednost 0). Pri tem pa se opravi regresija z največ n-1 indikatorskih spremenljivk (torej za eno manj kot je dejanskih vrednosti spremenljivke), saj izključeni odgovori/izbire služijo kot osnova (baza), na katero se nanašajo ostale navidezne spremenljivke. Vir podatkov za spremenljivke na mikro ravni je baza podatkov Evropske družboslovne raziskave (ESS).

[51] Razen za numerične, ki že prvotno izkazujejo lastno vrednost (starost, št. let izobraževanja….).

Za upoštevanje vpliva izobrazbe na občutenje sreče je bila ustvarjena indikatorska spremenljivka za spremenljivko stopnja izobrazbe (vprašanje F15), merjeno po mednarodni ISCED lestvici. Najprej so bile vrednosti ustrezno združene [52] in nato ustvarjeni dve indikatorski spremenljivki, in sicer za srednjo – sekundarno stopnjo izobrazbe (dosežena izobrazba z oznako ISCED 2, 3 in 4) ter za visoko – terciarno stopnjo izobrazbe (dosežena izobrazba z oznako ISCED 5 in 6), medtem ko je nižja – primarna izobrazba brez indikatorske spremenljivke in služi kot referenčna vrednost za spremenljivko izobrazbe. Na ta način je možno analizirati, kakšna je razlika v vrednosti odvisne spremenljivke gleda na različno stopnje izobrazbe.

Spremenljivko zakonski stan (vprašanje F11) oz. vrednosti te spremenljivke so bile ustrezno združene[53] in nato ustvarjena ena indikatorska spremenljivka, in sicer za življenje v zvezi (poročeni ali v izvenzakonski skupnosti), medtem ko je izbira samski način življenja (brez partnerja, ločeni, ovdoveli, nikoli poročeni) služila kot osnova. Na slednji način je možno analizirati, kakšna je razlika v vrednosti odvisne spremenljivke glede na življenje v zvezi ali izven nje.

Spremenljivka neto prihodek gospodinjstva (vprašanje F41) je bila ustrezno združena [54] ter nato ustvarjena ena indikatorska spremenljivka, in sicer za dohodke, ki presegajo povprečni dohodek v nacionalni državi (spremenljivka iz zgornjih 5 oz. 6 razredov, v katere so bili umeščeni anketiranci ob preseganju povprečnega dohodka), medtem ko dohodki, ki ne presegajo povprečnega dohodka v nacionalni držav, služijo kot osnova (spodnjih 5 oz. 6 razredov, v katere so bili umeščeni anketiranci, ki niso dosegali povprečnega dohodka). Na ta način je možno analizirati kakšna je razlika v vrednosti odvisne spremenljivke gleda na ekonomsko stanje posameznika/gospodinjstva oz. prihodkom gospodinjstva.

Za spremenljivko kraj bivanja (vprašanje F14) so bile ustvarjene tri indikatorne spremenljivke, in sicer za bivanje v velikem mestu, bivanje na obrobju velikega mesta in bivanje v manjšem mestu, medtem ko je izbira podeželje (vas in podeželje) brez navidezne spremenljivke in služi kot osnova. Na ta način je možno analizirati kakšna je razlika v vrednosti odvisne spremenljivke glede na kraj bivanja posameznika.

---

[52] V bazi podatkov leta 2002 do 2008 so bili odgovori drugače porazdeljeni in vodeni pod oznako podatka edulvla kot v bazi podatkov leta 2010 in 2012 (vodeni pod oznako podatka edulvlb).

[53] V bazi podatkov leta 2002 in 2004 so bili odgovori drugače porazdeljeni in vodeni pod oznako podatka marital kot v bazi podatkov leta 2006 in 2008 (vodeni pod oznako maritala) ter kot v bazi podatkov leta 2010 in 2012 (vodeni pod oznako podatka maritalb).

[54] V bazi podatkov leta 2002 do 2006 so bili odgovori drugače porazdeljeni in vodeni pod oznako podatka hinctnt kot v bazi podatkov leta 2008 do 2012 (vodeni pod oznako podatka hinctnta), pri tem je bilo v obdobju 2002 do 2006 dohodkovna 12 stopenjska lestvica, v obdobju 2008 do 2012 pa dohodkovna 10 stopenjska lestvica, zaradi česar je bilo možno ustvariti zgolj dva dohodkovna razreda – spodnjih 6 oz. 5 razredov (podpovprečni dohodki) in zgornjih 6 oz. 5 razredov (nadpovprečni dohodki).

Za spremenljivko spol (vprašanje F2) je bila ustvarjena ena indikatorska spremenljivka, in sicer za moški spol, medtem ko ženski spol služi kot referenčna vrednost. Na ta način je možno analizirati kakšna je razlika v vrednosti odvisne spremenljivke glede na spol anketiranca.

Za spremenljivko klasifikacije poklica (vprašanje F63), ki je razdelila poklice na 10 splošnih kategorij, je bilo ustvarjenih devet indikatornih spremenljivk, in sicer glede na razrede opredeljenih v ISCO klasifikatorju, kakor tudi v Standardnem klasifikatorju poklicev SURS (2011), in sicer za razred 1 – Zakonodajalci (zdravnik, učitelj, inženir …), za razred 2 – Strokovnjaki (bančnik, direktor, predstojnik …), za razred 3 – Tehniki (administrator, uradnik, računovodja …), za razred 4 – Uradniki (trgovec, podjetnik, zavarovalni agent …), za razred 5 – Storitveni poklici (lastnik restavracije, policist, natakar …), za razred 6 – Primarni poklici (kmetovalec, ribič, pastir …), za razred 7 – Neindustrijski delavci (zidar, rudar, mizar …), za razred 8 – Industrijska delavci (upravljavci strojev, sestavljavci, vozniki …), za razred 9 – Poklici za preprosta dela (ulični prodajalec, čistilec, vratar …), medtem ko je razred 10 (vojaške službe) brez indikatorske spremenljivke in služi kot osnova. Na ta način je možno analizirati, kakšna je razlika v vrednosti odvisne spremenljivke glede na posamezno skupino poklicev.

Za spremenljivko aktivni status posameznika (vprašanje F17a) pa so bile ustvarjene štiri indikatorske spremenljivke, in sicer za zaposlene, za brezposelne (ki iščejo delo ali ne), za upokojene in za študente, medtem ko so preostali statusi (akutni bolniki, gospodinje, družbenokoristno delo) bili razporejeni v svojo skupino (ostalo) brez indikatorske spremenljivke, ki služi kot osnova. Na ta način je možno analizirati, kakšna je razlika v vrednosti odvisne spremenljivke glede na zaposlitveni status posameznika oz. njihovo takratno dejavnost.

NOVOUSTVARJENE SPREMENLJIVKE

V prvotnih/izvornih ESS podatkih so bile podane informacije glede dneva, meseca in leta opravljanja ankete, kar je omogočilo predvsem določitev dejanskega datuma opravljanja ankete. Slednje je bilo še posebej pomembno zaradi dodajanja ekonomko–socioloških letnih državnih spremenljivk, saj iz ESS raziskav izhaja, da so se opravljale v dveletnih obdobjih oz. dveletnem razmiku (2002, 2004 …). Pri tem pa je bila na podlagi ESS podatkov glede podrobnosti dneva anketiranja ustvarjena nova spremenljivka (oznaka spremenljivke intwdate), iz katere je razvidno, da so bile ankete opravljene vsako leto, tudi v letu po začetku opravljanja prvotnih periodičnih anket (torej 2002, 2003, 2004, 2005 …). Dejansko

leto opravljanja anketiranja je bilo izračunano in s tem se je odprla možnost dodajanja ekonomsko–socioloških letnih državnih spremenljivk (makro spremenljivk) za tisto leto, ko je bil anketiranec dejansko anketiran. Prav tako je bilo smotrno za vsakega anketiranca poleg leta anketiranja ustvariti tudi polletje[55] anketiranja, saj anketiranec vpliv določenega ekonomsko–sociološkega pojava/spremenljivke občuti komaj med letom in ne celo leto oz. minimalno v prvem polletju leta (oznaka spremenljivke realyear). K bazi ESS so bile dodane ekonomsko–sociološke spremenljivke za leto N na podlagi umestitve v medletno obdobje opravljanja anketiranja (od 1. 7. leta N do 30. 6. leta N^{+1}), in ne na podlagi umestitve v koledarsko leto opravljanja anketiranja posameznika (od 1. 1. do 31. 12. leta N)[56].

Hkrati s podatki, zaobseženimi v ESS bazi podatkov, je bilo možno ugotoviti poklic posameznega anketiranca na podlagi vprašanja F63 (oznaka podatka iscoco in isco08), pri katerem je bila vsakemu anketirancu, glede na njegovo zaposlitev/poklic, po klasifikatorju zaposlitev ISCO88[57] dodeljena šifra zaposlitve/poklica oz. v raziskavi ESS6 po klasifikatorju zaposlitev ISCO08. Na podlagi tega je bilo najprej treba poenotiti klasifikatorja ISCO v skupen klasifikator poklicev, tako je bilo po pridobitvi medsebojne primerjave razvrščanja poklicev iz spletne baze podatkov ILO (International Labour Organization) klasifikatorju ISCO08 pripisana klasifikacijo ISCO88. Ugotavljanje razvrščanja poklicev je smiselno zaradi ugotavljanja globalizacijsko ranljivih poklicev (ang. *offshorability*)[58], ki so zaradi svoje nadomestljivosti specifični in s psihološkega vidika bolj ranljivi[59]. Izvozne poklice je v svoji raziskavi za področje ZDA opisal in opredelil Alan S. Blinder ter jim določil indeks globalizacijske ranljivosti poklicev (ang. *offshorability index*), pri tem pa je za razvrstitev poklicev uporabil drugačno obliko in metodologijo razvrščanja poklicev (ameriško različico klasifikatorja), in sicer klasifikator SOC[60] (Blinder 2007, 39–44). Iz slednjega razloga je bil od National Crosswalk Service Center[61] pridobljena medsebojna navzkrižna tabela razvrščanja poklicev klasifikatorja SOC2000 in ISCO88. Podatke ESS in ta način pretvorbe razvrščanja poklicev po dveh klasifikatorjih sta uporabili tudi Stefani Walter in Linda Maduz (2009), ki sta

[55] Dve polletji, torej od 1. 1. do 30. 6. in od 1. 7. do 31. 12.

[56] Slednja umestitev ni bila izvedena zgolj za nekatere spremenljivke leta 2013 oz. zadnje polletje (torej od 1. 7. 2013 do 30. 6. 2014), ki je bilo umeščeno v leto 2012 (in ne 2013), saj so bile ekonomsko-sociološke spremenljivke leta 2012 zaradi trenutne nedostopnosti podatkov pomanjkljive, prav tako pa je bilo število anketiranih leta 2013 zanemarljivo nizko (leta 2013 zgolj 3.824 anketiranih).

[57] ISCO 88 je mednarodni standardni klasifikator, ki omogoča primerjavo in obdelavo informacij o zaposlitvi pridobljenih v raziskavah ali bazah podatkov.

[58] Poklice, ki jih je moč opraviti iz druge države in za njih ni potrebna fizična prisotnost v državi izvedbe storitve/izdelka (kot npr. računalniški programer, telefonski operater, urednik …).

[59] Prvotno namen je bil izvozno ranljive poklice definirati na podlagi raziskave Desirée van Welsum in Xavier Reifa (2005), vendar je bilo kot takih opredeljenih zgolj 15 poklicev, prav tako pa ni bil opredeljen pojem globalizacijske ranljivosti poklicev, zaradi boljše utemeljenosti in poglobljenosti, pa je bila nato uporabljena Blinderjeva (2007) razvrstitev.

[60] SOC je klasifikator, ki ga uporabljajo ameriške zvezne statistične agencije za razvrščanje delavcev v poklicne skupine za zbiranje, računanje in razširjanje podatkov.

[61] Servisni center iz ZDA, kateri skrbi za zagotavljanje podatkov in tehnično pomoč uporabnikom podatkov.

v svoji raziskavi ugotavljali vpliv globalizacije na negotovost zaposlitve zaradi morebitnega izvoza zaposlitve v tujino[62]. V zvezi s tem so bili v raziskavi analizirani zgolj globalizacijsko ranljivi poklici, zaradi česar so bili iz te spremenljivke izključili skupine, ki neposredno ne čutijo izvozne ranljivosti poklicev (študentje, upokojenci …) in jim je bila pripisana vrednost 0 (kljub temu da slednji segmenti beležijo poklice, ki so globalizacijsko ranljivi, ti niso podvrženi posledici, saj poklicev aktivno ne izvajajo). S tem namenom je bila ustvarjena spremenljivka, ki opredeljuje indeks globalizacijske ranljivosti glede na poklic anketiranca in njegov status (delovno aktivno prebivalstvo in iskalci zaposlitve), prek katere je možno meriti vpliv globalizacijske ranljivosti poklicev na odvisne spremenljivke.

3.3.3.2 RELACIJSKE SPREMENLJIVKE

PCA SPREMENLJIVKE

Iz raziskave ESS so bile v naslednjem koraku pridobljene osebnostne spremenljivke anketiranih, ki predstavljajo značaj, vrednote in prepričanja, slednje pa lahko pomembno pojasnjujejo odvisne spremenljivke. Z metodo glavnih komponent (PCA) pridobljene sintetične spremenljivke se nanašajo na osebnostne značilnosti oz. lastnosti posameznika[63], in sicer: zaupanje v soljudi (spremenljivka 1–2), solidarnost (spremenljivka 3–4), zaupanje v državo (spremenljivka 5–7), občutek varnosti (spremenljivka 8–10), enakopravnost (spremenljivka 11–12), uspeh (spremenljivka 13–15), poslušnost (spremenljivka 16–17), okoljevarstvo (spremenljivka 18) ter religioznost (spremenljivka 19).

Pojasnjevalne osebnostne spremenljivke so:

1. Spremenljivka glede mnenja, ali je moč ljudem zaupati ali je treba biti previden.

[62]Pri tem se je pojavila podobna težava kot pri omenjenih avtoricah, in sicer klasifikatorja poklicev nista vsebovala vseh poklicev in so nekateri manjkali ali so bili podrobneje razvrščeni zgolj v enem oz. v drugem klasifikatorju (več klasifikacij za en poklic v enem klasifikatorju, kot v drugem). V primeru neobstoja določene razvrstitve poklica v klasifikatorju je bil tako poiskan temu poklicu opisno in po šifri najbližji primerljiv poklic, kateri pripadajoč indeks globalizacijske ranljivosti poklicev je bil nato pripisan poklicu brez tega indeksa. Kadar je bil kateri poklic podrobneje porazdeljen v enem ali drugem klasifikatorju (kar pomeni da je imel v enem več razredov poklica kot v drugem – za isti poklic), je bil uporabljen izračun indeksa globalizacijske ranljivosti poklicev z mediano (mediana je srednja vrednost nekega zaporedja števil – tako se števila, razvrščena po velikosti, pri čemer se izbere srednje število v primeru lihega števila števil oz. se seštevek srednjih dveh števil deli na pol v primeru sodega števila števil).

[63] Spremenljivko ESS glede premoženjskega stanja je bila izvzeta, saj je že vsebovana v drugem vprašanju, spremenljivko spolne enakopravnosti pa je bila izločena zaradi velikega števila manjkajočih odgovorov, hkrati pa je spolna enakopravnost vsebovana tudi med državnimi (makro) pokazatelji.

2. Spremenljivka glede mnenja, ali bi večina ljudi anketiranca poskušala izkoristiti ali bi ravnali pošteno.
3. Spremenljivka glede mnenja, ali so ljudje večinoma pripravljeni pomagati drugim ali gledajo predvsem nase.
4. Spremenljivka glede mnenja o pomembnosti pomoči soljudem in skrbi za njihovo blagostanje.
5. Spremenljivka glede ocene zaupanja državnemu zboru/parlamentu.
6. Spremenljivka glede ocene zaupanja pravnemu sistemu.
7. Spremenljivka glede ocene zaupanja policiji.
8. Spremenljivka glede mnenja o življenju v varnem okolju.
9. Spremenljivka glede mnenja o pomembnosti močne države, ki zagotavljanja varnost.
10. Spremenljivka glede počutja varnosti, ko se zvečer sam sprehaja po soseski.
11. Spremenljivka glede mnenja o sprejetju ukrepov za zmanjšanje razlik med dohodki ljudi.
12. Spremenljivka glede mnenja o pomembnosti enake obravnave vsakogar oz. da ima vsakdo enake možnosti.
13. Spremenljivka glede mnenja o pomembnosti bogastva, denarja in dragih stvari močne države, ki zagotavljajo varnost.
14. Spremenljivka glede mnenja o kazanju sposobnosti in njihovem občudovanju.
15. Spremenljivka glede mnenja o uspešnosti in cenjenju teh dosežkov.
16. Spremenljivka glede mnenja o sledenju ukazom in spoštovanju pravil.
17. Spremenljivka glede mnenja o spoštljivosti, skromnosti in ne–vzbujanju pozornosti.
18. Spremenljivka glede prepričanja o skrbi za naravo in okolje.
19. Spremenljivka glede mnenja o stopnji vernosti posameznika.

Merilne lestvice osebnostnih spremenljivk so si različne tako po rangu kakor tudi po naraščajoči/padajoči merilni lestvici. Nekatere izmed teh so padajoče (npr. solidarnost, kjer 0 predstavlja popolno strinjanje in 6 popolno nestrinjanje), nekatere pa naraščajoče (npr. zaupanje, kjer 0 predstavlja popolno nezaupanje in 10 popolno zaupanje). Zaradi tega so bile merilne lestvice prvotno poenotene v naraščajoče in nato, zaradi različnega razpona posameznih pojasnjevalnih spremenljivk [64] in zaradi velikega števila pojasnjevalnih spremenljivk, združene v PCA spremenljivke z metodo glavnih komponent.

PCA analiza oz. metoda glavnih komponent se loči od faktorske analize, saj poskušamo s postopkom določiti nekaj prvih glavnih komponent (spremenljivk), ki

[64] Nekatere spremenljivke imajo 4, nekatere 6, nekatere pa 10 mestno Likartovo lestvico.

pojasnjujejo kar največ variabilnosti originalnih spremenljivk. S tem so dobljene komponente linearne kombinacije merjenih spremenljivk, pri čemer poskušamo podatke povzeti s čim manjšo izgubo informacij (Cugmas po Žiberni 2012).

Pri tem nove komponente ustvarjamo tako, da spremenljivkam, iz katerih je sestavljena prva komponenta, priredimo takšne uteži, da bo komponenta pojasnila kar največji del razpršenosti spremenljivk. Komponent je lahko toliko kolikor je spremenljivk, vendar je sam cilj te metode zmanjšanje števila spremenljivk, zaradi česar se o zmanjšanju odločimo na podlagi treh kriterijev. Med te spada odstotek pojasnjene skupne variabilnosti osnovnih spremenljivk, velikost lastnih vrednosti (ang. *eigenvalue*) in z odčitavanjem velikosti posameznih komponent iz grafa (ang. *scree–plot*), ki prikazuje lastne vrednosti na ordinati – y osi in komponente na abscisi – x osi (Cugmas po Žiberni 2012).

Iz ESS baze podatkov je bilo prvotno izločenih zgoraj opisanih 19 osebnostnih pojasnjevalnih spremenljivk, ki so bile nato, zaradi velikega števila in različnega vrednotenja, poenotene in zmanjšane na manjše število. Dejansko je bilo iz 18 spremenljivk (spremenljivka, vezana na religijo je bila zaradi svoje specifičnosti izvzeta iz PCA analize) z metodo glavnih komponent pridobljenih 18 komponent. Na podlagi odstotka pojasnjenosti skupne variabilnosti osnovnih spremenljivk (priloga A.1) je bilo ugotovljeno, da prvih 6 komponent pojasni 62,45 % skupne variance, prvih 8 komponent pojasni 71,39 % skupne variance ter prvih 11 komponent pojasni 82,52 % skupne variance (pri tem določitev meje pojasnitve skupne variance ni enotna, nekateri avtorji zagovarjajo mejo 60 %, nekateri 70 %, nekateri pa 80 %). Pri pregledu velikosti lastnih vrednosti komponent iz tabele PCA je ugotovljeno, da prvih 5 komponent presega velikost 1 lastne vrednosti, pri čemer 6 komponenta dosega vrednost 0,913 (v praksi je kot mejna vrednost določena velikost lastne vrednosti 1 oz. višje od 1, saj ta še pojasnjuje več kot posamezna prvotna/osnovna spremenljivka). Z odčitavanjem grafa oz. screeplota (priloga A.2) je ugotovljeno, da komponente strmo padajo do komponente 5 oz. 6, pri čemer se med 7 in 8 komponento zgodi še en večji padec (pri tem se v praksi uporabi tista mejna komponenta, kjer komponente padejo pod vrednost 1, se pričnejo zbliževati oz. naklon preide iz navpičnega v vodoravnega). Na podlagi zgornjih pojasnil je bilo ugotovljeno, da vsem trem odločevalnim kriterijem zadosti prvih 6 komponent, saj pojasnjujejo več kot 60 % skupne variance, lastna vrednost 6. Komponente je blizu 1 (malenkost nižja, tj. 0,91) in se po odčitavanju iz grafa strmost prvotnega padca dokončno zniža pri komponenti 6.

Na podlagi slednjih kriterijev je bilo določenih in na podlagi uteži smiselno poimenovanih 6 PCA sintetičnih spremenljivk, in sicer:

- Vsesplošno zaupanje[65] – predstavlja spremenljivko zaupanja do soljudi,
- Solidarnost in enakopravnost[66],
- Bogastvo in uspeh[67],
- Medsebojno zaupanje[68],
- Poslušnost[69],
- Dohodkovna enakost[70].

Spremenljivki Vsesplošno zaupanje in Medsebojno zaupanje predstavljata temeljno osebnostno vrednoto glede zmožnosti delovanja posameznika v družbi, kar zagotovo vpliva na občutenje sreče. Prav tako vrednoti solidarnosti in občutka enakopravnosti izkazujeta posameznikov čut za soljudi in empatijo, s tem pa posredno ali neposredno prek zunanjih okoliščin prav tako na občutenje sreče. Vrednota Bogastva in uspeha označuje vsakega posameznika na zavedni ali nezavedni ravni, pomembnost te pri občutenju sreče pa je v veliki meri odvisna od zamišljene in dejanske življenjske poti. Poslušnost posameznika spremljajo pogosto še nesamozavestnost, ponižnost, negotovost, ki praviloma negativno vplivajo na posameznikovo splošno počutje in občutje sreče.

Pogoj za uporabo slednje analize/metode je dovolj velika korelacija znotraj posameznih sklopov odvisnih spremenljivk (Cugmas po Žiberni 2012). Primernost uporabe te metode preverimo z Waldovim testom (s katerim se zavrže/ne zavrže ničelna hipoteza[71], pri čemer preverjamo, ali je vrednost nekega parametra enaka 0) in Kaiser–Meyer–Oklin testom (v nadaljevanju KMO) mera ustreznosti vzorca, s katero se preveri, ali imajo izbrane spremenljivke dovolj skupne latentne korelacije, da je PCA metoda smiselna (pri čemer se vrednost giblje med 0 in 1 ter mora znašati več kot 0,5).

Z uporabo Waldovega testa je uspelo zavreči ničelno hipotezo oz. potrditi povezanost med spremenljivkami, saj vrednost statistične stopnje tveganja (ang. *P–value*) prvih šestih PCA spremenljivk kakor tudi skupna vrednost statistične pomembnosti znaša 0,000 (priloga A.3). Prav tako pa analiza KMO testa ustreznosti (priloga A.4) potrjuje primernost vzorca, saj

[65] Slednjo v največji meri predstavlja oz. jo oblikuje stopnja zaupanja do soljudi in državnih institucij – spremenljivke od 1 do 3 in 5 do 7.
[66] Slednjo v največji meri predstavlja oz. jo oblikujejo stopnja solidarnosti in dohodkovne enakosti – spremenljivke od 1 in 12.
[67] Slednjo v največji meri predstavlja oz. jo oblikujejo stopnjo pomena bogastva in odnosa do uspeha – spremenljivke od 13 do 14.
[68] Slednjo v največji meri predstavlja oz. jo oblikuje stopnja zaupanja do soljudi – spremenljivke od 1 do 3.
[69] Slednjo v največji meri predstavlja oz. jo oblikujejo stopnjo odnosa do sprejemanja ukazov in pomen skromnosti – spremenljivke od 16 do 17.
[70] Slednjo v največji meri predstavlja oz. jo oblikujejo stopnja pomena dohodkovne enakosti – spremenljivke od 11.
[71] Ničelna hipoteza (angl. null hypothesis) predpostavlja, da spremenljivka v modelu ne vpliva na drugo spremenljivko ter je tako parameter enak 0 (npr. dohodek ne vpliva na občutek zadovoljstva in je ustrezen koeficient v regresijski enačbi pri dohodku enak 0), pri čemer je nasprotje tega alternativna hipoteza, ki predstavlja koeficient v enačbi različen od 0 (npr. da torej dohodek vpliva na občutek zadovoljstva in je ustrezen koeficient v regresijski enačbi pri dohodku različen od 0).

znaša skupna vrednost koeficienta 0,7914, pri čemer se pri 18 spremenljivkah koeficient giblje med vrednostjo 0,6884 in 0,8931 (od tega se večina spremenljivk (11) giba v območju od 0,8 do 0,9, kar označuje območje vsebinske utemeljenosti (ang. *meritorious*)).

Spremenljivka, ki določa stopnjo religioznosti, izkazuje specifično osebnostno značilnost, njeno povezanost z odvisnimi spremenljivkami pa je moč neposredno meriti. Religija je bila v povezavi s srečo oz. zadovoljstvom že večkrat predmet obravnave (Hackney in Sanders 2003; Koenig in ostali 2001; Snoep 2008), pri čemer jim je manjkal daljši časovni vzorec ali večja mednarodna razpršenost. Zaradi slednjega ločeno opazovanje zgolj te spremenljivke (izven PCA analize) omogoča neposredno ugotavljanje vpliva stopnje religioznosti na počutje (srečo, zadovoljstvo) na velikem mednarodnem vzorcu v več časovnih intervalih.

NOVOUSTVARJENE SPREMENLJIVKE

Na podlagi ustvarjene spremenljivke datuma opravljanja ankete (oznaka podatka intwdate) je bilo možno tudi določiti dan v tednu opravljanja anketiranja (oznaka podatka intwdate_day), torej določitev točnega dneva opravljena anketiranja. Dan anketiranja je z vidika analiziranja vplivov na občutenje sreče smiselno upoštevati zaradi možnosti vplivanja posebnosti dneva v tednu na počutje posameznika, kot je bilo zaznano v raziskavi Helliwella in Wanga (2011). Avtorja sta na podlagi anektiranja v ZDA ugotovila, da imajo anketiranci med vikendom manj skrbi in so bolj srečni in zadovoljni kot med tednom, kar naj bi se tudi izkazovalo v opravljenih anketiranjih oz. njihovih rezultatih[72]. Vpliv dneva v tednu in razlik med dnevi testiramo z množico šestih indikatorskih spremenljivk za posamezen dan, pri čemer nedelja služi kot referenčni dan anketiranja.

ESS baza podatkov daje tudi možnost analiziranja načina odgovarjanja na anketo v povezavi z občutenjem sreče. V svojem delu sta Hedengren in Stratmann (2012) na podlagi analize zbirk podatkov SOEP, NLSY97, SIPP[73] ugotovila pomen neodgovorjenih zastavljenih vprašanj pri zbiranju podatkov (ankete, intervju …) ter njihovo povezavo s kognitivnimi (inteligenca) ter nekognitivnimi sposobnostmi (vestnost), pri čemer je bila ugotovljena pozitivna korelacija med odstotkom odgovorjenih vprašanj in sposobnostmi anketiranca. Na podlagi teh izsledkov je bilo smotrno za vsakega posameznega anketiranca ustvarili spremenljivko odstotka odgovorjenih vprašanj (oznaka podatka Delež_odgovorov), prek katere bomo lahko merili vpliv kognitivnih in nekognitivnih sposobnosti na odvisne

[72] Kar pomeni višje vrednosti sreče/zadovoljstva ob dnevih vikenda, kakor med tednom.
[73] Socio-Economic Panel (SOEP), National Longitudinal Surveys (NLSY97) in Survey of Income and Program Participation (SIPP)

spremenljivke. Pričakujemo, da imajo anketiranci z večjim deležem odgovorov večje nekognitivne sposobnosti in zato pri enakih ostalih relevantnih dejavnikih drugače zaznavajo srečo kot posamezniki z manjšim deležem izpolnjenih odgovorov.

3.4 METODA ANALIZE

Za analizo dejavnikov občutenja sreče je bila uporabljena multipla regresija, s katero je možno meriti povezave med odvisno in več pojasnjevalnimi spremenljivkami hkrati. Izračun multiple regresije je opravljen s kvazi panelno tehniko, ki je uporabna, kadar imamo časovno serijo podatkov za več opazovanih enot.

Za ugotovitev učinkov na spremembo socioloških kazalcev na mikro in makro ravni je bil vpliv izračunan prek slednje enačbe:

$$Y_{it} = (\beta^1 X^1_{ict} + \beta^2 X^2_{ict} + \dots) + (\delta^1 Z^1_{ict} + \delta^2 Z^2_{ict} + \dots) + f_c + f_t + \varepsilon_{ict}$$

Vse spremenljivke v regresijskem modelu so označene s trojnim indeksom (tj. indeks ict), pri čemer *i* predstavlja posameznika/anketiranca, *c* predstavlja presečne enote (države), *t* pa časovne enote proučevanega obdobja (N=2002, 2003, ..., 2012). Pri tem spremenljivke X prikazujejo kazalce mikro ravni (spol, starost, izobrazba ...), spremenljivke Z pa kazalce makro ravni (sprememba BDP, brezposelnosti, Gini ...). Spremenljivka Y je odvisna spremenljivka, torej izbrani sociološki kazalec sreče oz. zadovoljstva za posameznega anketiranca *i* na območju države *c* v časovnem obdobju *t*, na katerega vplivajo spremenljivke mikro in makro ravni.

Analiza je opravljena s programom STATA, ki se uporablja na področju kvantitativnih raziskav, zlasti na področju ekonomije, sociologije, politologije, biomedicine in epidemiologije ter je s tega vidika primeren za analizo podatkov v tej raziskavi.

Podatki v empirični analizi imajo značilnosti kvazi panela v obliki združenih presečnih podatkov (ang. *Pooled cross–section*), saj razpolagamo z naključnim vzorcem anketirancev iz vsake države, ki pa se med posameznimi vali razlikujejo, torej ne spremljamo istih posameznikov skozi več časovnih obdobij. Za razliko od klasičnih panelnih podatkov torej ne moremo uporabiti metode fiksnih učinkov (ang. *fixed effect estimator*), ki bi sicer omogočala v raziskavi kontrolirati neopazovane časovno stacionarne učinke, specifične za posamezno enoto opazovanja. Kljub temu lahko kontroliramo učinke držav (f_c), ki so skupni vsem opazovanjem znotraj izbrane države v celotnem obdobju. Vzorec držav pri tem ni naključen, ampak je določen, posamezniki pa so v vzorec zbrani po strogih načelih naključnega izbora,

pri čemer je vzorec reprezentativen. Iz tega razloga ni potrebno ugotavljati morebitne pristranskosti vzorca (ang. *sample selection bias*) oz. slednjega popravljati s Heckmanovo metodo (ang. *two–stage Heckman method*). Ta popravek se pogosto uporablja pri problemih pristranskega vzorca v socioloških in ekonomskih analizah (Heckman 1979; Blundell 2001; Britannica 2011; Bushway in ostali 2007). Poleg fiksnih učinkov na ravni držav so bile v model vključenene tudi serije časovnih indikatorjev (f_t), ki upoštevajo vplive časovnih obdobij, ki so skupni vsem državam in vsem respondentom ESS ankete v danem obdobju. Rezultati izvedene regresije so bili preverjeni tudi s primerjavo teh z ordinalnim logističnim regresijskim modelom (ukaz ologit v programu STATA) in s kvantilnim regresijskim modelom za kvantile 0.25, 0.50 in 0.75 (ukaz qreg v programu STATA), pri tem pa večjih odstopanj med rezultati ni bilo (priloga B.1, B.2 in B.3).

Preverjen je bil tudi vpliv osamelcev (ang. *outlier*), torej enot, ki predstavljajo velike odklone v vrednostih glede na večino opazovanj. Osamelci se lahko pojavijo po naključju, ali se izkazujejo kot napake v beleženju ali merjenju. V ta namen je bila analiza izvedena tudi s pomočjo robustne regresije (ukaz rreg oz. robust v programu STATA), ki se pogosto uporablja za preverjanje robustnosti OLS na osamelce. Prav tako je pri ugotavljanju osamelcev smiselna uporaba Baconovega algoritma (ukaz bacon v programu STATA), ki je uporaben za hitro odkrivanje ubežnikov tudi v večjem naboru podatkov, pri čemer ustvari dve novi spremenljivki 0 in 1, in sicer spremenljivko 1 za ubežnika in 0 za preostale vrednosti (Weber 2010). Slednji algoritem pri omenjenih spremenljivkah ni zaznal nobenih izstopajočih opazovanj (priloga B.4).

Z namenom zagotavljanja ene od predpostavk linearne regresije, in sicer odsotnost visoke linearne odvisnosti med pojasnjevalnimi spremenljivkami, je potrebno preveriti tudi multikolinearnost med spremenljivkami. Multikolinearnost omogoča identificirati prisotnost prevelike korelacije med pojasnjevalnimi spremenljivkami. Pri tem se multikolinearnost preverja z Variančnim inflacijskih vektorjem (ukaz VIF v programu STATA), ki daje oceno, kako močno je multikolinearnost povečala varianco posamezne ocene pojasnjevalne spremenljivke (Rožmarin 2004, 19). Pri preverjanju Variančnih inflacijskih vektorjev regresij med mikro in makro spremenljivkami multikolineiranost ni bila zaznana[74], je pa bila zaznana multikolinearnost v skupni regresiji pri večini makro spremenljivk[75] (priloga B.4, B.5, B.6, B.7 in B.8). Pri tem so v empiričnem delu vplivi multikolineiranih spremenljivk označeni z oznako **M**, ter kot takšni tudi opredeljeni.

[74] Zgolj pri mikro spremenljivki kvadrat starosti in kvadrat let izobraževanja, za katera je multikolinearnost s starostjo in leti izobraževanja logična (saj iz njih neposredno izhajata).
[75] Inflacija CPI, LnBDPpcPKM, GINI, Zaposlitev v kmetijstvu, Izdatki za zdravstvo, Pričakovana življenjska doba, Indeks zakonskih pravic, Odstotek uporabnikov interneta, Tržna kapitalizacija družb, Odstotek žensk v parlamentu in Indeks zaznave korupcije.

Panel je lahko uravnotežen ali neuravnotežen, pri čemer pri uravnoteženem velja, da ima vsaka presečna enota enako število časovnih opazovanj, pri neuravnoteženem pa katero izmed opazovanj pri posamični enoti manjka (Verbeek 2004, 342). Panel, analiziran v tej raziskavi, je, zaradi posameznih manjkajočih podatkov v časovnih opazovanjih, neuravnotežen (nestalna zastopanost vseh sodelujočih držav).

3.5 VPLIV GOSPODARSKE KRIZE/RECESIJE NA RAZMERJE MED ODVISNIMI IN POJASNJEVALNIMI SPREMENLJIVKAMI

Z namenom podrobnejšega ugotavljanja vpliva gospodarske krize oz. upada gospodarske aktivnosti na občutenja zadovoljstva in sreče posameznikov je bila analizirana sprememba različnih odvisnih spremenljivk glede na gospodarski cikel, torej glede na to, ali je država v obdobju anketiranja beležila rast ali padec gospodarske aktivnosti.

Posledice nenadnih sprememb makro in mikro dejavnikov se vsekakor izkazujejo na blaginji oz. občutenju sreče/zadovoljstva prebivalstva in posameznika, kar poudarja tudi Panas (2013), ki opredeli, da se v splošnem vse oblike kriz (ekonomska, ekološka, vladna, kulturna, moralna) negativno odražajo na posameznikovo blaginjo. Učinke gospodarske krize na mikro nivoju opredeljujejo tudi Kwon in ostali (2003), in sicer velik vpliv večje ekonomske krize na dohodke gospodinjstva (kot logična posledica zmanjševanja potrošnje, večje brezposelnosti in zmanjševanja dohodkov). Glede same soodvisnosti dejavnikov pa Goldsmith (2008) poudari »da ni stabilnega ekonomskega okolja v nestabilnem družbenem okolju ter ni stabilnega družbenega okolja v nestabilnem ekonomskem okolju […]«. Slednji ugotovijo, da ima gospodarska kriza s svojimi negativnimi posledicami, vpliv na počutje posameznika in njegovo dojemanje sreče. Možno je, da na same krizne dejavnike, ki neposredno vplivajo na prebivalstvo in posameznika obratno vpliva tudi nestabilno družbeno okolje (tj. prebivalstvo), ki lahko poglobi krizo ali pa ustvari krizo na novem področju (stavke, ljudske vstaje, državljanska nepokorščina, sklicevanje referendumov, izredne volitve …).

V raziskavi je bila vsem mikro in makro spremenljivkam dodana še spremenljivke gospodarskega stanja ter interakcijski členi vezani na pojasnjevalne spremenljivke in spremenljivko gospodarskega stanja. Ta dodaten način analize omogoča preučiti vpliv gospodarskega stanja na druge spremenljivke oz. na njihov vpliv na odvisno spremenljivko. Zraven neposredne analize vpliva krize na blaginjo (s samostojno pojasnjevalno spremenljivko), je bilo možno preučiti tudi posreden vpliv preko drugih determinant sreče/zadovoljstva, saj je bilo možno s tem pridobiti informacije ali se vpliv posamezne

spremenljivke (npr. spol, starost, dohodek, izobrazba …) na blaginjo v času krize poveča ali zmanjša oz. celo spremeni usmerjenost, kar omogoča še bolj poglobljeno analizo vseh mikro in makro ravni spremenljivk.

$$Y_{it} = \beta_1 X_{1ict} + \gamma_1 Recesija * X_{1ict} + \beta_2 X_{2ict} + \gamma_2 Recesija * X_{2ict} + \cdots + \delta_1 Z_{1ict} + \gamma_1 Recesija * Z_{1ict} + \delta_2 Z_{2ict} + \gamma_2 Recesija * Z_{2ict} + \gamma Recesija + f_c + f_t + \varepsilon_{ict}$$

Slednje je bilo torej izvedeno preko analize interakcij med pojasnjevalnimi spremenljivkami in spremenljivko gospodarskega stanja, torej interakcije glede na padec/rast gospodarske dejavnosti v posamezni državi določenega leta. Pri tem je bila prvotno, na podlagi gospodarskega stanja v proučevanem letu, ustvarjena spremenljivka gospodarskega stanja kot indikatorska spremenljivka (dummy) ter jo poimenovali Recesija. Tej spremenljivki je bila pripisana vrednost 1, v kolikor država anketiranca obravnavanega leta beleži padec gospodarske dejavnosti in 0 v kolikor beleži rast gospodarske aktivnosti. Zatem je bil celoten segment mikro in makro spremenljivk pomnožen z vrednostjo spremenljivke Recesija ter s tem pridobili vrednosti mikro in makro pojasnjevalnih spremenljivk posameznikov v času recesije (vrednost spremenljivke Recesija je 1). V času konjunkture (vrednost spremenljivke Recesija je 0) se izniči vpliv Recesije na pojasnjevalne in odvisne spremenljivke, tako koeficient na pojasnjevalni spremenljivki predstavlja vpliv posamezne spremenljivke v času konjunkture (A), interakcijska spremenljivka pa spremembo glede na čas konjunkture in recesije (B), seštevek obeh pa vpliv iste spremenljivke v času recesije (C = A + B). Slednji način ugotavljanje interakcij med pojasnjevalnimi spremenljivkami omogoči celovito analizo dejavnikov, ki vplivajo na vplive pojasnjevalnih spremenljivk na odvisno spremenljivko oz. spremembo vplivov ob interakciji z določeno spremenljivko, kot opredeljeno v drugi literaturi (Stock in Watson 2003; Torres–Reyna 2007).

Rezultati slednjih interakcij so predstavljeni v zadnjem stolpcu posameznega obravnavanega sklopa pojasnjevalnih spremenljivk (tj. mikro in makro spremenljivk). Na ta način lahko z neposredno primerjavo ugotovimo, ali in kakšen vpliv ima interakcija (v tej raziskavi upad gospodarske dejavnosti) na razmerje vpliva med pojasnjevalnimi in odvisno spremenljivko.

REZULTATI RAZISKAVE

3.6 ANALIZA PODATKOV

Kot predhodno zapisano, so regresije opravljene praviloma najprej po posameznih podskupinah spremenljivk, nato sledi regresija v skupinah spremenljivk, ki ji sledi regresija z vsemi pojasnjevalnimi spremenljivkami in nazadnje regresija z dodanimi interakcijskimi spremenljivkami (ki upoštevajo vpliv gospodarskega cikla). Možno je analizirati tako morebitne spremembe vrednosti regresijskih parametrov ob vključevanju dodatnih pojasnjevalnih spremenljivk kakor tudi vpliv gospodarske krize na razmerje med pojasnjevalnimi in odvisno spremenljivko (takšna poglobljena analiza je izvedena le pri mikro in makro pojasnjevalnih spremenljivkah). Osrednja odvisna spremenljivka je občutek sreče, preostali odvisni spremenljivki – občutek zadovoljstva in zadovoljstva z gospodarstvom – pa sta bili analizirani zgolj v skupni regresiji z vsemi pojasnjevalnimi spremenljivkami. Rezultate se je primerjalo s skupno regresijo odvisne spremenljivke občutka sreče in pri tem ugotavljali odstopanje izsledkov med odvisnimi spremenljivkami.

3.7 PREGLED IZSLEDKOV PO TEMATSKIH SKLOPIH

Ugotovitve vplivov oz. povezanosti posameznih dejavnikov na odvisno spremenljivko – občutek sreče – so bili zaradi lažjega pregleda, razumljivosti in vsebinske raznolikosti razdeljeni na tri skupine: časovno–državne spremenljivke (T–C), makro spremenljivke (makro), mikro spremenljivke (mikro). Slednje pa so bile nato porazdeljene še na posamezne tematsko podobne podskupine, s čimer je bilo možno doseči boljšo vsebinsko predstavitev izsledkov.

3.7.1 SPREMEMBE ZADOVOLJSTVA V ČASU IN MED DRŽAVAMI

Časovno–državne spremenljivke označujejo zgolj determinanto kraja (države) in časa (leta) opravljanja ankete ter vpliv tega na občutek sreče anketirancev. Skupina spremenljivk je sestavljena iz niza časovnih spremenljivk in indikatorskih spremenljivk za različne države, pri čemer časovne spremenljivke prikazujejo spremembe pri dojemanju občutka sreče skozi obdobje od leta 2002 do 2012, državne indikatorske spremenljivke pa prikazujejo razlike v

občutenju sreče med državami v vzorcu. Vpliv časovnih (državnih) spremenljivk na občutek sreče je bil najprej analiziran s specifikacijo brez ostalih pojasnjevalnih spremenljivk (1), nato so bile vključene še državne (časovne) (2) in nazadnje vse preostale pojasnjevalne spremenljivke (3).

3.7.1.1 ČASOVNE SPREMENLJIVKE

Časovne spremenljivke prikazujejo spremembo v izražanju občutka sreče glede na posamezno anketirano obdobje, pri čemer je kot primerjalna osnova določeno leto 2002. Slednje omogoča prikaz odstopanj med leti in s tem vpliv družbenih dogodkov na izražanje občutka sreče pri anketirancih.

Z regresijo časovnih spremenljivk je bilo možen vpogled v gibanje občutka sreče skozi čas, pri čemer je prvotna regresija opravljena zgolj s časovnimi spremenljivkami (1), nato regresijo z časovno–državnimi spremenljivkami (2) ter na koncu regresijo z vsemi pojasnjevalnimi spremenljivkami (3). S primerjavo teh treh regresij je bilo možno ugotoviti, kakšen je učinek časovnih komponent na občutek sreče ter kako se spremembe v občutenju sreče času spremenijo ob dodanih preostalih pojasnjevalnih spremenljivk.

TABELA 3.3: REGRESIJA SREČE Z LETNIMI SPREMENLJIVKAMI

SPREMENLJIVKA SREČA	(1) REG LETO	(2) REG T–C	(3) REG ∑
Leto 2004	–0.1970***	0.0085	0.0574**
	(0.0133)	(0.0128)	(0.0226)
Leto 2006	–0.2940***	0.0034	–0.0882**
	(0.0136)	(0.0132)	(0.0373)
Leto 2008	–0.4280***	–0.0178	–0.1610***
	(0.0129)	(0.0126)	(0.0491)
Leto 2010	–0.3750***	–0.0046	–0.0470
	(0.0133)	(0.0130)	(0.0556)
Leto 2012	–0.2520***	0.0807***	–0.1180*
	(0.0132)	(0.0129)	(0.0662)
Konstanta	7.364***	7.067***	–2.596*
	(0.0100)	(0.0234)	(1.456)
Št. opazovanj	304,208	304,208	221,198
R–kvadrat	0.004	0.126	0.291
Fiksni učinki Držav	NE	DA	DA
Vpliv Makro in Mikro spr.	NE	NE	DA

Opombe: *** stopnja značilnosti pri 1 %, ** stopnja značilnosti pri 5 %, * stopnja značilnosti pri 10 %, M – multikolineirana spremenljivka (VIF), Referenčne skupine (osnova): Zakonski stan: Izven zveze, Dohodki: Nadpovprečni dohodki, Kraj bivanja: življenje v vasi oz. podeželju, Spol: Ženski, Zdravje: Slabo zdravje, Manjšina: Predstavnik Manjšine, Klasifikacija poklicev: Vojaški poklic, Status zaposlitve: Ostalo (gospodinja, družbeno koristno delo …), Dan anketiranja: Nedelja, Leto: Leto 2002, Država: Država Slovenija

Kot izhaja iz zgornje tabele, ki prikazuje regresijo odvisne spremenljivke sreče glede na anketna obdobja, sta specifikacija pri regresiji s časovnimi spremenljivkami (1) in regresiji z vsemi spremenljivkami (3) značilni, pri čemer je večina vrednosti pri regresiji z vsemi časovnimi in državnimi spremenljivkami (2) neznačilnih. Regresija s časovnimi spremenljivkami (1) izkazuje nižje izražanje občutka sreče v vseh letih glede na leto 2002 (osnova za preostala leta), pri tem pa izkazuje najnižjo vrednost z občutkom sreče leto 2008, kateremu sledi leto 2010, nato leto 2006 ter leto 2012. Ob regresiji spremenljivk anketnih obdobij z vsemi spremenljivkami (3) se medletne razlike zmanjšajo, najvišjo negativno vrednost pa beleži koeficient za leto 2008, kateremu sledi leto 2012.

Iz primarne regresije (1) izhaja, da je z najnižjim občutenjem sreče zaznamovano anketno leto 2008 (0.428 indeksne točke nižje od povprečja v letu 2002), torej obdobje v katerem je nastopila gospodarska kriza. Letu 2008 je po najnižjemu občutenju sreče sledilo pokrizno obdobje (leto 2010 z vrednostjo –0.3750 indeksne točke glede na leto 2002). Specifikacija (3) izkazuje, da je najnižjo vrednost zaznamovalo prav tako leto 2008 (–0.1610), kateremu sledi leto 2012 (z odklonom –0.1180 od povprečja leta 2002), kar pa je možno le pogojno upoštevati, saj je značilno znotraj 10 % stopnje značilnosti.

Občutenje sreče leta 2002, 2004 in 2006 (obdobje konjunkture) je izkazano višje kot leta 2008 (obdobje recesije) ter 2010 in 2012 (obdobje okrevanja), ko je občutenje sreče bilo nižje. Izsledki prikazujejo negativen vpliv kriznih obdobij na občutenje sreče, obenem pa se je občutenje sreče od leta 2002 postopoma zniževalo, najnižjo vrednost pa je doseglo leta 2008. Slednje ustreza pričakovanjem, saj imajo izredni dogodki, med katere spada tudi gospodarska kriza, zraven psihološkega učinka tudi neposreden vpliv na večino prebivalstva (padec cen nepremičnin, vrednostnih papirjev, skladov, višja brezposelnost, …). Samo obdobje pred in po nastopu gospodarske krize oz. recesije pa bo obravnavano v spodnjem poglavju 3.7.1.1.1 in 3.7.1.1.2.

Kot poudarja Deaton (2011), ima lahko analiziranja časa opravljanja anketranja velik vpliv na poročanje subjektivne blaginje. Gudmundsdottir (2013) analizira vpliv krize, dohodka in inflacije na občutenje sreče v obdobju od 2007 do 2009 na Islandiji in ugotavlja, da je bilo zaznano občutno znižanje sreče po nastopu gospodarske krize, predvsem pri prebivalstvu z nižjimi dohodki. Vpliv gospodarske krize, gibanja BDP, spremembe brezposelnosti in stopnje

inflacije na občutenje sreče je preučeval tudi Arampatzi (2013, 46–50), ki je zaznal, da negativna korelacija med gospodarsko krizo in srečo postane izrazita še posebej, kadar je nezaupanje prebivalstva do države (vlade) nizko. Glede subjektivnih občutenj ljudi je tudi organizacija OECD opravila obsežno raziskavo (OECD 2013a, 88–90), pri čemer je med drugim analizirala občutenje sreče oz. njeno spreminjanje skozi čas, ter izpostavila da se je samo občutenje sreče v vseh državah leta 2009 znižalo, se rahlo dvignilo leta 2010 ter ponovno upadlo leta 2011, leta 2012 pa se spremenilo glede na to, kako je državo prizadela gospodarska kriza (padec v Grčiji, Italiji, Španiji in rast v Nemčiji, Izraelu, Rusiji in drugih državah). Prav tako pa opredelijo, da tudi dolgotrajni ekonomski pretresi, prispevajo k nižjemu občutenju sreče.

3.7.1.1.1 Primerjava obdobja pred in po nastopu gospodarske krize oz. padcu BDP

Gospodarska kriza je v zavedanje širše javnosti nastopila z dnem 15. 9. 2008, ko je bila razglašena insolventnost investicijske banke Lehman Brothers iz ZDA**,** ki je v ZDA in drugje po svetu sprožila veliko finančno ter kasneje gospodarsko krizo, posledice pa še vedno niso odpravljene. Večina prebivalstva po svetu je neposredno ali posredno ob nastanku krize občutila negativne posledice nastopa gospodarske krize, pri čemer so nekatere države še vedno v recesiji, večina pa beleži blage oblike okrevanja.

Z namenom ugotavljanja dejanskega vpliva gospodarske krize na občutenje sreče je bila ustvarjena nova indikatorska spremenljivka, imenovana gospodarska kriza, in sicer na osnovi dveh obstoječih ESS podatkov. Prvotni je bil mesec opravljanja anketiranja (oznaka podatka intwmonth), drugi pa leto opravljanja anketiranja (oznaka podatka intwyear). Kot presečen datum je bil določen 1. 10. 2008, torej dva tedna po razglasitvi insolventnosti investicijske banke Lehman Brothers – ko so bile posledice že javnosti bolj znane – in vsa anketiranja do 30. 9. 2008 služijo kot osnova, od 1. 10. 2008 pa anketiranja predstavljajo opazovanja v spremenljivki Gospodarska kriza (same letne spremenljivke pa so izključene iz regresije).

TABELA 3.4: REGRESIJA SREČE Z GOSPODARSKO KRIZO				
	(4)	(5)	(6)	(7)
SPREMENLJIVKA	REG	REG	REG	REG
SREČA	KRIZA	T–C	∑	∑ + ↓BDP
Gospodarska kriza	–0.2168***	0.0131*	–0.0411**	–0.0840***
	(0.0075)	(0.0074)	(0.0167)	(0.0284)
Konstanta	7.209***	7.079***	–1.054	6.679
	(0.0054)	(0.0221)	(0.9260)	(1.6390)
Št. opazovanj	304,208	304,208	221,198	221,198
R–kvadrat	0.003	0.126	0.291	0.293
Vpliv T–C spremenljivk	NE	DA	DA	DA
Vpliv Makro in Mikro spr.	NE	NE	DA	DA
Vpliv Recesije	NE	NE	NE	DA
Vpliv interakcije	NE	NE	NE	DA

Opombe: *** stopnja značilnosti pri 1 %, ** stopnja značilnosti pri 5 %, * stopnja značilnosti pri 10 %, M – multikolineirana spremenljivka (VIF), Referenčne skupine (osnova): Zakonski stan: Izven zveze, Dohodki: Nadpovprečni dohodki, Kraj bivanja: življenje v vasi oz. podeželju, Spol: Ženski, Zdravje: Slabo zdravje, Manjšina: Predstavnik Manjšine, Klasifikacija poklicev: Vojaški poklic, Status zaposlitve: Ostalo (gospodinja, družbeno koristno delo …), Dan anketiranja: Nedelja, Leto: Leto 2002, Država: Država Slovenija, Ekonomsko obdobje: Pred krizo

Spremenljivka Gospodarska kriza je specifikacijah (4), (6) in (7) statistično značilna, pri čemer v modelu (5) ni značilna pri 5 % stopnji tveganja. Sama negativna korelacija med nastopom gospodarske krize in občutenjem sreče je večja v prvi regresiji (–0.2168), učinek obdobja gospodarske krize pa se nato ob regresiji z vsemi spremenljivkami zniža (–0.0411), saj preostale spremenljivke povezane z gospodarsko krizo prevzamejo njeno pojasnjevalno moč.

V modelu (7), v katerem je preko interakcije dodan vpliv padca BDP (oz. vpliv recesije), se negativna vrednost zviša na (–0.0840), iz česar je moč sklepati, da se vpliv spremenljivke gospodarske krize v času padca gospodarske dejavnosti poveča saj pridobi višjo negativno vrednost.

Z namenom dodatnega ugotavljanja vpliva gospodarskega gibanja na občutenje sreče je bila prav tako ustvarjena spremenljivka poimenovana Recesija, ki je ustvarjena kot navidezna spremenljivka. Recesija izkazuje vrednost 1, v kolikor je gospodarska rast negativna, in vrednost 0 v primeru, da je gospodarska rast pozitivna. Pojasnjevalna spremenljivka Recesija je v vseh kasnejših regresijah uporabljena z namenom ugotavljanja interakcije med pojasnjevalnimi spremenljivkami in gospodarsko krizo glede njihovega vpliva na odvisno spremenljivko.

TABELA 3.5: REGRESIJA SREČE Z RECESIJO				
	(8)	(9)	(10)	(11)
SPREMENLJIVKA	REG	REG	REG	REG
SREČA	RECESIJA	T–C	∑	∑ + ↓BDP
Recesija	–0.2867***	–0.0741***	0.1433	–0.9980
	(0.0098)	(0.0100)	(0.0140)	(1.2880)
Konstanta	7.097***	7.096***	–2.829	–6.679
	(0.0042)	(0.0219)	(1.4822)	(1.6390)
Št. opazovanj	304,208	304,208	221,198	221,198
R–kvadrat	0.003	0.126	0.291	0.293
Vpliv T–C spremenljivk	NE	DA	DA	DA
Vpliv Makro in Mikro spr.	NE	NE	DA	DA
Vpliv Gospodarske krize	NE	NE	NE	DA
Vpliv interakcije	NE	NE	NE	DA

Opombe: *** stopnja značilnosti pri 1 %, ** stopnja značilnosti pri 5 %, * stopnja značilnosti pri 10 %, M – multikolineirana spremenljivka (VIF), Referenčne skupine (osnova): Zakonski stan: Izven zveze, Dohodki: Nadpovprečni dohodki, Kraj bivanja: življenje v vasi oz. podeželju, Spol: Ženski, Zdravje: Slabo zdravje, Manjšina: Predstavnik Manjšine, Klasifikacija poklicev: Vojaški poklic, Status zaposlitve: Ostalo (gospodinja, družbeno koristno delo …), Dan anketiranja: Nedelja, Leto: Leto 2002, Država: Država Slovenija, Ekonomsko obdobje: Pred krizo

Vrednosti so v primarnem (8) in sekundarnem (9) regresijskem modelu statistično značilne, v terciarnem (10) in kvartarnem (11) pa so neznačilne. Recesija beleži podobne vrednosti kot spremenljivka gospodarska kriza, zato ima obdobje recesije na občutenje sreče negativen vpliv, ki se z dodajanjem časovno–državnih spremenljivk zmanjša, pri dodajanju preostalih spremenljivk pa vpliv postane neznačilen, saj dodajamo mikro in makro spremenljivke, ki vključujejo in bolje pojasnjujejo vplive gospodarske krize na občutenje sreče posameznikov..

Kljub vpeljavi preostalih spremenljivk in prevzemu večine negativne korelacije pa nastop gospodarske krize vseeno zadrži samostojen minimalen vpliv na občutenje sreče, kar nakazuje na to, da ima tudi pojem gospodarske krize oz. vsakodnevno ozaveščanje o tem (medijsko, ekonomsko in politično poročanje) vpliv na posameznika in njegovo občutenje sreče.

Kot zaznano v ostalih delih (Arampatzi 2013; Gudmundsdottir 2013; OECD 2013a), gospodarska kriza, glede na njene preostale spremljevalne negativne posledice, sama po sebi nima tako velikega negativnega vpliva na občutenje sreče. Kljub temu pa ima prisotnost gospodarske krize določen negativen učinek na občutenje sreče in, kot opredeljeno s strani

OECD (2013a), zmanjšuje prihodnje obete glede občutenja sreče, saj je velika večina anketiranega prebivalstva v OECD raziskavi ocenilo, da bodo čez pet let manj srečni.

3.7.1.1.2 Primerjava gibanja standardnega odklona odvisne spremenljivke sreče v času

Podatki prav tako omogočajo analizo gibanja standardnega odklona občutenja sreče glede na posamezno anketno obdobje. Pomen analiziranja standardnega odklona občutenja sreče glede na anketno obdobje poudarja tudi OECD (2013b), saj slednje omogoča raziskovanje oblikovanje bolj ali manj enakovredne družbe glede na občutenje sreče. Standardni odklon je statistični kazalec, s katerim se meri odstopanje od aritmetične sredine oz. razpršenost vrednosti v vzorcu, definiran pa je kot kvadrati koren variance. Pri tem večji standardni odklon predstavlja večje odstopanje od povprečja oz. večjo razpršenost (bolj sploščeno krivuljo), manjši standardni odklon pa manjše odstopanje od povprečja oz. manjšo razpršenost (bolj zoženo krivuljo). S tem podatkom je možno analizirati kako in v kakšni smeri se giblje standardni odklon in s tem razpršenost te spremenljivke v času oz. glede na gospodarsko stanje (priloga N.1).

SLIKA 3.1: GIBANJE STANDARDNEGA ODKLONA SREČE V ČASU

Zgornji prikaz izkazuje, da standardni odklon beleži najnižjo vrednost leta 2002 ter najvišjo vrednost leta 2008, pri čemer vrednost standardnega odklona od leta 2008 do leta 2012 malenkostno pada. Vrednosti glede občutenja sreče so najmanj razpršene leta 2002, najbolj razpršene pa leta 2008. V kolikor upoštevamo gibanje standardnega odklona ter gospodarskega stanja v posameznem obdobju je možno povzeti, da je samo občutenje sreče v času gospodarske rasti manj razpršeno (manjša vrednost standardnega odklona do leta 2008) in v času recesije bolj razpršeno (višja vrednost standardnega odklona od leta 2008 naprej). Poročanje občutenja sreče je bilo tako bolj poenoteno v času gospodarske rasti kakor v času recesije oz. je v splošnem v času gospodarske rasti poročanje glede občutenja sreče bolj enakomerno porazdeljeno. Iz vsega slednjega je možno povzeti, da so razlike občutenja sreče med prebivalci v času gospodarske rasti manjše in se v času recesije povečajo (bodisi zaradi večje evforičnosti v času konjunkture, bodisi zaradi vsesplošne depresije v času recesije).

3.7.1.1.3 Primerjava gibanja odvisnih spremenljivk v času

Z namenom ugotovitve različnega gibanja opazovanih občutenj skozi čas je bila prav tako sočasno opravljena medsebojna primerjava odvisnih spremenljivk. Tako so bili koeficienti vseh izbranih odvisnih spremenljivk – sreča, zadovoljstvo, zadovoljstvo z gospodarstvom – medsebojno primerjani glede na obdobje opravljanja ankete.

TABELA 3.6: REGRESIJA SREČE, ZADOVOLJSTVA IN ZADOVOLJSTVA Z GOSPODARSTVOM Z LETNIMI SPREMENLJIVKAMI

SPREMENLJIVKA	SREČA	ZADOVOLJSTVO	ZAD. GOSP.
	REG LETO	REG LETO	REG LETO
Leto 2004	–0.197***	–0.190***	0.135***
	(0.0133)	(0.0153)	(0.0165)
Leto 2006	–0.294***	–0.339***	0.397***
	(0.0136)	(0.0157)	(0.0169)
Leto 2008	–0.428***	–0.500***	–0.695***
	(0.0129)	(0.0149)	(0.0158)
Leto 2010	–0.375***	–0.406***	–0.609***
	(0.0133)	(0.0152)	(0.0164)
Leto 2012	–0.252***	–0.269***	–0.462***
	(0.0132)	(0.0151)	(0.0164)
Konstanta	7.364***	7.034***	4.492***
	(0.0096)	(0.0111)	(0.0121)

Št. opazovanj	304,208	304,791	298,680
R–kvadrat	0.004	0.004	0.026
Fiksni učinki držav	NE	NE	NE
Vpliv Makro in Mikro spr.	NE	NE	NE

Opombe: *** stopnja značilnosti pri 1 %, ** stopnja značilnosti pri 5 %, * stopnja značilnosti pri 10 %, M – multikolineirana spremenljivka (VIF), Referenčne skupine (osnova): Zakonski stan: Izven zveze, Dohodki: Nadpovprečni dohodki, Kraj bivanja: življenje v vasi oz. podeželju, Spol: Ženski, Zdravje: Slabo zdravje, Manjšina: Predstavnik Manjšine, Klasifikacija poklicev: Vojaški poklic, Status zaposlitve: Ostalo (gospodinja, družbeno koristno delo …), Dan anketiranja: Nedelja, Leto: Leto 2002, Država: Država Slovenija

Kot izhaja iz zgornje tabele, so vse specifikacije spremenljivk statistično značilne. Zaradi lažje predstave gibanja odvisnih spremenljivk in morebitnih razlik med njimi so bile slednje vrednosti umeščene v skupen graf (vse odvisne spremenljivke pa imajo isto vrednostno lestvico naraščajočo od 0 do 10, pri čemer predstavlja vrednost 0 najnižjo vrednost, vrednost 10 pa najvišjo stopnjo zadovoljstva). Pri tem je samo leto 2002 osnova za izhodiščne vrednosti preostalih let (vrednost 0), preostala leta pa po letih ankete izkazujejo odstopanje od baznega leta 2002 odvisne spremenljivke sreča (moder stolpec), zadovoljstva (rdeč stolpec) in zadovoljstva z gospodarstvom (zelen stolpec).

SLIKA 3.2: GIBANJE ODVISNIH SPREMENLJIVK V ČASU

Iz zgornjega prikaza izhaja, da beležita tako odvisna spremenljivka sreča kakor tudi zadovoljstvo negativne vrednost glede na osnovno leto 2002 v vseh preostalih časovnih

obdobjih, pri čemer se negativni trend občutenja sreče in zadovoljstva do leta 2008 povečuje, v nadaljnjem razdobju pa prične padati. Gibanje in vrednosti korelacij sreče in zadovoljstva si je skozi celotno obdobje zelo podobno, pri čemer je vrednost zadovoljstva glede na bazno leto 2002 praviloma malenkost večja od sreče, kar potrjuje, da sta omenjeni spremenljivki zelo povezani in v se enakih pogojih podobno izražata. Zanimiva in hkrati pričakovana pa je korelacija med odvisno spremenljivko zadovoljstvo z gospodarstvom s časovnimi spremenljivkami. Ta je v času gospodarske rasti pozitivna (leta 2004 in 2006), najnižja v času izbruha gospodarske krize (leta 2008), ki nato v obdobju 2010–2012 nekoliko naraste, vendar še vedno beleži negativno vrednost glede na izhodiščno leto 2002. Prav tako pa je zanimiva sama primerjava vrednosti odvisnih spremenljivk, saj iz regresij izhaja, da odvisna spremenljivka zadovoljstvo z gospodarstvom bistveno močneje niha v času kot preostali spremenljivki. Slednje je tudi smiselno, saj je spremenljivka neposredno povezana z zaznavanjem gospodarskega stanja in s tem tudi neposredno odvisna od gospodarskega cikla (preko medijev pa je prebivalstvo tudi obveščeno o samem gospodarskem stanju).

3.7.1.2 RAZLIKE MED DRŽAVAMI

Množica indikatorskih spremenljivk za države omogoča prikaz razlikovanja izražanja občutka sreče med prebivalci različnih držav, pri čemer je kot osnova izbrana država Slovenija (oznaka SI). Slednje omogoča ugotavljanje povprečnih razlik med državami za celotno časovno obdobje 2002–2012.

TABELA 3.7: REGRESIJA SREČE Z DRŽAVNIMI SPREMENLJIVKAMI

SPREMENLJIVKA SREČA	(12) REG DRŽAVA	(13) REG T–C	(14) REG ∑
Država AT	0.349***	0.370***	–0.651***
	(0.0302)	(0.0303)	(0.0849)
Država BE	0.635***	0.642***	–0.0835
	(0.0265)	(0.0265)	(0.0876)
Država BG	–1.786***	–1.783***	–0.799***
	(0.0363)	(0.0365)	(0.121)
Država CH	0.939***	0.949***	–0.684***
	(0.0262)	(0.0262)	(0.120)
Država CY	0.320***	0.324***	–0.605***
	(0.0357)	(0.0359)	(0.0916)
Država CZ	–0.356***	–0.350***	–0.411***
	(0.0291)	(0.0292)	(0.0649)

Država DE	0.148***	0.156***	–0.546***
	(0.0263)	(0.0263)	(0.0922)
Država DK	1.246***	1.253***	0.121
	(0.0263)	(0.0263)	(0.0906)
Država EE	–0.396***	–0.395***	0.112
	(0.0302)	(0.0303)	(0.0927)
Država ES	0.435***	0.444***	0.0737
	(0.0272)	(0.0272)	(0.0875)
Država FI	0.942***	0.949***	0.0708
	(0.0253)	(0.0253)	(0.0840)
Država FR	0.0654**	0.0726***	–0.775***
	(0.0279)	(0.0279)	(0.0885)
Država GB	0.361***	0.369***	–0.703***
	(0.0274)	(0.0274)	(0.104)
Država GR	–0.631***	–0.608***	–0.997***
	(0.0309)	(0.0309)	(0.0624)
Država HR	–0.396***	–0.366***	0.0839
	(0.0440)	(0.0442)	(0.0756)
Država HU	–0.855***	–0.851***	–0.549***
	(0.0327)	(0.0327)	(0.0944)
Država IE	0.369***	0.374***	–0.728***
	(0.0277)	(0.0277)	(0.0828)
Država IL	0.442***	0.447***	–0.729***
	(0.0302)	(0.0303)	(0.110)
Država IS	1.231***	1.201***	–0.0166
	(0.0456)	(0.0460)	(0.0885)
Država IT	–0.575***	–0.580***	–1.374***
	(0.0406)	(0.0407)	(0.101)
Država LT	–0.837***	–0.839***	0.207**
	(0.0357)	(0.0359)	(0.103)
Država LU	0.747***	0.762***	–0.0419
	(0.0403)	(0.0406)	(0.144)
Država LV	–0.672***	–0.645***	0.385***
	(0.0400)	(0.0403)	(0.122)
Država NL	0.654***	0.662***	–0.288***
	(0.0255)	(0.0255)	(0.0915)
Država NO	0.885***	0.893***	–0.308***
	(0.0265)	(0.0265)	(0.107)
Država PL	–0.124***	–0.118***	0.228***
	(0.0302)	(0.0302)	(0.0817)
Država PT	–0.568***	–0.560***	–0.145**
	(0.0280)	(0.0280)	(0.0606)
Država RO	–0.964***	–0.937***	0.374*
	(0.0401)	(0.0404)	(0.206)
Država RU	–1.013***	–1.009***	1.291***
	(0.0313)	(0.0314)	(0.203)
Država SE	0.776***	0.783***	–0.152
	(0.0265)	(0.0265)	(0.103)
Država SK	–0.534***	–0.529***	–0.164**
	(0.0304)	(0.0305)	(0.0832)
Država TR	–1.077***	–1.051***	0.830***
	(0.0470)	(0.0472)	(0.225)

Država UA	–1.452***	–1.449***	0.378*
	(0.0329)	(0.0329)	(0.212)
Država XK	–0.643***	–0.704***	/
	(0.0727)	(0.0732)	/
Konstanta	7.086***	7.067***	–2.596*
	(0.0218)	(0.0234)	(1.456)
Št. opazovanj	304,208	304,208	221,198
R–kvadrat	0.126	0.126	0.291
Časovni fiksni učinki	NE	DA	DA
Vpliv Makro in Mikro spr.	NE	NE	DA

Opombe: *** stopnja značilnosti pri 1 %, ** stopnja značilnosti pri 5 %, * stopnja značilnosti pri 10 %, M – multikolineirana spremenljivka (VIF), Referenčne skupine (osnova): Zakonski stan: Izven zveze, Dohodki: Nadpovprečni dohodki, Kraj bivanja: življenje v vasi oz. podeželju, Spol: Ženski, Zdravje: Slabo zdravje, Manjšina: Predstavnik Manjšine, Klasifikacija poklicev: Vojaški poklic, Status zaposlitve: Ostalo (gospodinja, družbeno koristno delo …), Dan anketiranja: Nedelja, Leto: Leto 2002, Država: Država Slovenija

Prvotno je bil izveden pregled regresij državnih spremenljivk (12), časovno–državnih spremenljivk (13) in vseh spremenljivk (14), pri čemer je z bežnim pregledom ugotovljeno, da so vrednosti državnih spremenljivk v regresijskem modelu (12) skoraj popolnoma enake vrednostim državnih spremenljivk v regresijskem modelu (13), kar pomeni, da je dodaten vpliv časovnih spremenljivk k državnim spremenljivkam na občutek sreče minimalen. S Hausmanovim testom državnih spremenljivk je bilo preverjena in potrjena značilnost koeficientov (Chi2=34, stopnja tveganja=0), s tem pa razlikovanje med koeficienti ter merodajnost vplivov teh spremenljivk. Pri regresiji z vključitvijo vseh mikro in makro pojasnjevalnih spremenljivk (14) pa se vrednosti koeficientov državnih spremenljivk popolnoma spremenijo, pri večini razvitih držav iz izrazito pozitivnih v izrazito negativne in pri večini razvijajočih držav iz izrazito negativnih v izrazito pozitivne (pri državah, kot so Češka republika – CZ, Grčija – GR in Italija – IT, pa se je negativna vrednost koeficienta še povečala). Zaradi lažje predstave so rezultati iz regresijskega modela (12) umeščeni v graf, prav tako pa so bile slednje vrednosti prenesene v logaritemsko lestvico, ki bolje prikaže nelinearno povezanost med gospodarsko razvitostjo in povprečno stopnjo zadovoljstva v državi. Ker negativne vrednosti koeficientov ni moč logaritmirati, je bila k prvotnim vrednostim dodana vrednost konstante (12) regresijskega modela, tj. 7.086, in Slovenija kot izhodiščna država beleži vrednost 7.086. Rezultati iz (13) regresijskega modela zaradi podobnosti s (12) regresijskim modelom niso bili umeščeni v graf. Vrednosti (14) regresijskega modela pa predstavljajo vplive držav, upoštevajoč vse preostale spremenljivke, razlog sprememb teh vplivov pa obravnavamo posebej v nadaljevanju.

SLIKA 3.3: OBČUTEK SREČE GLEDE NA DRŽAVO

SLIKA 3.4: OBČUTEK SREČE GLEDE NA DRŽAVO (Log)

Kot primerjalna osnova za državne indikatorske spremenljivke je bila načrtno izbrana Slovenija zaradi njene sredinske umeščenosti po obeh spremenljivkah v prikazih kakor tudi zaradi aktualnosti države v zvezi pisanja te doktorske disertacije. Vse vrednosti nad 0 predstavljajo države, ki beležijo višje vrednosti občutenja sreče v primerjavi s Slovenij, vse vrednosti pod 0 pa države, ki beležijo nižje vrednosti občutenja sreče v primerjavi s Slovenijo. Kot navaja OECD (2013b), je države z večjimi odstopanji v razvitosti težko primerjati, saj se velika stopnja občutenja sreče glede na standarde v Danski razlikuje od velike stopnja občutenja sreče glede na standarde v Togu in teh vrednosti ni možno medsebojno primerjati. V primeru te raziskave se sicer države delijo na razvite in razvijajoče, vendar so pri tem vseeno države primerljive glede na gospodarsko stanje, kulturo in način življenja.

Iz prikazov je razvidna pozitivna korelacija med povprečnimi dohodki in povprečno ravnjo zadovoljstva v državi. Opazna je tudi razdelitev držav na dve večji skupini, in sicer tako po vrednosti BDP PC PKM kakor tudi po vrednosti držav glede na občutek sreče (skupina levo spodaj in skupina desno zgoraj). Mejna oz. sredinska vrednost obeh merilnih lestvic predstavlja Slovenija, ki je praviloma postavila jasno ločnico med razvitimi – razvijajočimi državami in srečnejšimi – manj srečnejšimi državami.

Obravnavane države, katerih BDP PC PKM ne dosega BDP PC PKM države Slovenije, brez izjeme dosegajo nižjo vrednost občutenja sreče, države, katerih BDP PC PKM presega BDP PC PKM države Slovenije praviloma dosegajo višjo vrednost občutenja sreče, razen v primeru Portugalske, Grčije, Italije, ki dosegajo bistveno nižje vrednosti občutka sreča od Slovenije (pri tem pa imajo podobne oz. malenkost višje vrednosti – BDP PC PKM). Iz zgornjih grafov pa prav tako izhaja, da beležijo najvišje vrednosti občutenja sreče skandinavske države (Danska, Islandija, Finska, Norveška, Švedska), katerim se pridružuje država Švica ter z rahlo nižjimi vrednostmi države Beneluksa (Luksemburg, Nizozemska, Belgija), slednje države pa se uvrščajo v vrh lestvic najsrečnejših držav tudi v drugih raziskavah (Helliwell in ostali 2013; Happy Planet Index 2014).

Za Portugalsko, Grčijo in Italijo je bilo v raziskavi World Database of Happiness (2010) in Veenhovna (2011) ugotovljeno, da je trend občutenja sreče slednjih držav v zadnjem desetletju negativen v primerjavi s preostalim razvitim državam, kar dejansko potrjuje izsledke iz zgornje tabele in grafov[76]. Prav tako pa slednje izhaja tudi iz raziskave opravljene za Združene Narode (Helliwell in ostali 2013, 14–29), v kateri je opredeljeno, da

[76] Pri tem je občutenje sreče skozi celotno obdobje pri državi Grčija padajoče oz. je trend negativen (od leta 1981 do 2010), kakor tudi pri državi Portugalska (od leta 1985 do 2010), medtem pa je pri državi Italija trend celotnega obdobja pozitiven (od leta 1973 do 2010), vendar iz grafikonov izhaja, da je pozitiven trend predvsem posledica pozitivnega obdobja 1985 do 2000, v obdobju od leta 2000 naprej pa je trend negativen (World Database of Happiness 2010; Veenhoven 2011)

so med državami, kjer se primerja obdobje 2005–07 in 2010–12, med katerimi je občutenje sreče najbolj upadlo, Portugalska, Grčija, Italija in Španija (predvsem zaradi nastopa finančne krize). V tej raziskavi je tudi prikazana razporeditev držav po občutku sreče – od držav z najvišjim občutenjem do držav z najnižjim občutenjem – (na 1. mestu država Danska in na zadnjem 156. mestu država Togo). Razporeditev držav, obravnavanih v tej analizi, pa je praviloma enaka kot razporeditev držav v zgornjih regresijah (12) in (13). Španija je na slednji merilni lestvici nad Slovenijo, medtem ko so države Portugalska, Grčija in Italija uvrščene pod Slovenijo. Slednje potrjuje merodajnost izsledkov te raziskave glede državnih spremenljivk, saj je po občutenju sreče glede na državo Slovenija država Španija na višji ravni poročanja sreče, medtem ko so Portugalska, Grčija in Italija nižje po poročanju občutenja sreče.

Helliwell in ostali (2013) ugotavljajo, da so bile Španija, Portugalska, Grčija in Italija med državami, ki so zabeležile največje padce občutka sreče, pri čemer je bilo slednje pripisano gospodarski/finančni krizi v teh državah. Padec občutka sreče ni rezultat zgolj padca BDP (slednjega so beležile tudi vse druge obravnavane države), ampak še drugih dejavnikov, ki so nastali kot posledica gospodarske/finančne krize. Omenjene države se od preostalih evropskih držav razlikujejo zaradi obsežnosti krize, nezmožnosti samostojnega reševanja gospodarstva ter končnega načina reševanja poslabšanih gospodarskih razmer. Zaradi padca gospodarske aktivnosti, dokapitalizaciji finančnih institucij so nesorazmerja med državnimi prihodki in odhodki in s tem povečevanja višine javnofinančnega primanjkljaja in javnega dolga[77], bile primorane zaprositi EU, ECB in IMF za pomoč. Pri tem je EU (ESEF 2014) preko mehanizma ESEF in ESM državam Španija, Portugalska, Grčija in Ciper omogočila finančno pomoč preko dolgoročnih posojil (Kotnik 2013a in 2013b), v zameno pa so bile države zavezane izpolniti določene reforme. Italija je pridobila vire financiranja brez pomoči na trgu ob hkratni uvedbi številnih reform. Prav slednje reforme (zniževanje pokojnin in plač v javnem sektorju, zviševanja davka, uvajanje plačljivih javnih storitev, ukinjanje socialnih transferjev …) najbolj občuti prebivalstvo posamezne države preko padca kupne moči, bodisi zaradi povečanja stroškov (preko dviga davka, trošarin, uvedba novih davkov …) ali zmanjšanja prihodkov (zmanjšanja plač, pokojnin, socialnih transferjev …). Takšni ukrepi neposredno vplivajo na občutek sreče večine prebivalstva, zaradi česar se tudi takšni rezultati izkazujejo v zgornji analizi. Ciper je EU zaprosila za pomoč novembra 2012, v zameno pa se je zavezala za izvedbo nekaterih reform, in znižanje občutenja sreče pri

[77]Javni dolg nastane kot posledica zadolževanja posamezne države in z njo povezanih subjektov (občine, skladi socialne varnosti, državnih subjektov – kot npr. KAD, SOD, DUTB). Razlika med javnofinančnimi odhodki in prihodki izkazuje javnofinančni primanjkljaj (če odhodki presegajo prihodke) oziroma presežek (če prihodki presegajo odhodke).

ciprskem prebivalstvu še ne mora biti izkazano v letu 2012 oz. pred tem (ta raziskava in druge zajemajo podatke do leta 2012).

Kot predhodno opredeljeno, je iz prikazov 3.3 in 3.4 razvidna jasna povezava med spremenljivko BDP PC PKM in korelacijskih koeficientov občutka sreče, pri čemer, razen zgoraj opisanih izjem, višji BDP PC PKM pomeni tudi višjo vrednost sreče v državi in obratno. Pri tem pa je tudi razvidno, da se slednja analogija sorazmernega zviševanja obeh spremenljivk potrjuje do vrednosti okoli 40.000 EUR spremenljivke BDP PC PKM oz. do države Švica (0.842). Višje vrednosti BDP PC PKM od Švice beležita višjo reven sreče zgolj še dve državi, in sicer Norveška in Luksemburg, vendar višji BDP PC PKM ne prispeva več k naraščanju poročanja sreče, s čimer se potrjuje Easterlinov paradoks. Slednji je ovrgel domnevo, da se na daljši rok blaginja, sreča oz. zadovoljstvo ljudi povečujejo s povečevanjem dohodkov (kot je bilo predhodno domnevano).

Richard Easterlin je v svojem delu *Does Economic Growth Improve the Hunam Lot? Some Empirical evidence* (1974) zaznal paradoks glede dviga blaginje ob zviševanju BDP, saj se s povečevanjem BDP blaginja prebivalstva ni povečala oz. ne v enaki meri, kar je lahko tudi posledica neenakomerne porazdelitve družbenega proizvoda (kot so ugotavljali tudi Sen 2002; Wallerstein 2006; Polanyi 2008; Chang 2010). S tem je ovrgel domnevo, da se spremembe ekonomske blaginje v enaki meri prenesejo na spremembe socialne blaginje. Do podobnega zaključka je prišel tudi Kangas (2010), saj je ugotovil, da obseg denarnih sredstev ne poveča nujno zadovoljstva ljudi, daje jim zgolj možnost izbire in večjega nadzora nad svojim življenjem. Singer in Snower (2015) prav tako poudarita, da dvig BDP (in spremljajočih dejavnikov, npr. pričakovana življenjska doba) ne doprinese več k dvigu sreče, pri razvijajočih pa ima še vedno pomen (na podlagi dviga življenjskega standarda, kot npr. tekoča pitna voda, hrana, elektrifikacija, zdravstvo).

Zaradi nasprotnih mnenj drugih avtorjev (med drugim Veenhovna 2005; Deatona 2008; Stevensona in Wolfersa 2008), ki so zagovarjali pozitivno korelacijo sreče/zadovoljstva in BDP tudi v razvitih državah oz. so kritizirali Easterlinov paradoksa, je Easterlin (2010) na podlagi razvitih, razvijajočih in tranzitnih držav opravil ponovno raziskavo ter potrdil svoje prvotne utemeljitve, da se rast BDP v državah v razvoju dejansko odraža v povečani sreči/zadovoljstvu, vendar pa čez določen čas, ko preidejo med razvite države, to sorazmerje ne obvelja več in se večanje BDP ne odraža več v večjem zadovoljstvu. Sen (2002, 108) je glede gospodarske rasti opazil, da je bila ta v številnih državah hitra, ne da bi to ustrezno vplivalo na življenjske razmere in obratno, da so nekatere države dosegle visoko kvaliteto življenja kljub sorazmerno skromni rasti BDP. Gospodarska rast tako a priori ne pomeni

pravične razporeditve dodatnih dobrin med državljane in s tem povečanje blaginje med državljani (in obratno).

Stiglitz in ostali (2009) so v svojem poročilu prav tako izpostavili, da je v primerih velike neenakosti porazdelitve dohodka v posamezni državi primerjava BDP neprimerna, saj ne odraža dejanskega stanja v katerem se nahaja večina prebivalstva in kot merodajni pokazatelj predlagajo uporabo realnega prihodka gospodinjstev. Iz slednjega statišča sta domnevo Easterlinovega paradoksa v svoji raziskavi preverila Firebaugh in Schroeder (2009), v kateri sta analizirala stopnjo sreče prebivalstva glede na prejemke preostalih članov stanovanjske soseske, pri čemer se je upoštevala delitev glede na premoženjsko stanje posamezne soseske in regije (pri raziskavi so bile zajete ZDA). Zaključek raziskave je bil, da najsrečnejši/najzadovoljnejši ljudje živijo v bogatih soseščinah revnih regij, torej so najzadovoljnejši bogati ljudje, ki živijo v revni regiji, ob predpostavki, da revni ne prebivajo v neposredni bližini (njuna ugotovitev tako zaključuje, da niso najbolj zadovoljni bogati v bogatih soseščinah bogatih regij, ampak bogati v bogatih soseščinah revnih regij). S tem sta delno potrdila Easterlinov paradoks, saj sta ugotovila, da zadovoljstvo zaradi večjega dohodka izhaja tudi iz občutka posedovanja več kot preostali člani soseščine in ne le iz dviga dohodka. Pri občutku sreče/zadovoljstva ima pomemben vpliv tudi neenakomerna porazdelitev, pri čemer sta Norveška (Gini indeks okoli 23) in Luksemburg (Gini indeks okoli 28) med državami z najnižjo vrednostjo neenakosti glede porazdelitve premoženja oz. z najnižjim Gini koeficientom (slednje bi tudi lahko pojasnilo poročanje nižjega občutenja sreče glede na vrednost BDP PC PKM kot v državah z višjim poročanjem občutenja sreče in z bistveno nižjim BDP PC PKM).

Prikaz povezanosti materialne razvitosti države in nivoja sreče je vsebinsko ustrezneje prikazati v logaritemski skali, ki poda elastičnost sreče glede na BDP na prebivalca (tj. koliko se odstotkovna sprememba BDP PC PKM odrazi v odstotkovni spremembi sreče). Dodatnih 100 evrov povprečnega dohodka predstavlja veliko večje povečanje materialne blaginje v državi z nizkimi povprečnimi dohodki kot v državi z visokimi. Posledično lahko pričakujemo, da bo dodatni dohodek imel večji pozitivni vpliv na povprečno raven sreče v državi v razvoju. Iz prikaza 3.4, ki prikazuje logaritemsko vrednost sreče, razberemo pozitivno povezanost med materialno razvitostjo države in njeno povprečno ravnjo sreče, ki pri nižjih vrednosti BDP PC PKM izkazuje naraščajoč vpliv absolutnega dohodka na nivo sreče, kasneje pri višjih vednostih BDP PC PKM pa vpliv absolutnega dohodka pojenja (kar nakazuje padec pomena BDP PC PKM z naraščajočo razvitostjo države). Vidna pa je še jasnejša razmejitev držav na dve skupini (s Slovenijo kot ločnico med temi državami). Prav tako se pri državah z višjim BDP PC PKM zmanjšajo medsebojne razlike v povprečni ravni sreče, pri državah z nižjim BDP

PC PKM pa so medsebojne razlike v sreči večje, kar nakazuje večji vpliv dviga dohodkov na občutenje sreče pri državah z nižjo ravnjo razvitosti.

Z dodajanjem pojasnjevalnih spremenljivk v časovno–državni (13) regresiji in primerjavo te s korelacijsko vrednostjo državnih spremenljivk v regresiji vseh spremenljivk (14) so bile analizirane spremenljivke, ki so odgovorne za spremembo vrednosti korelacije državnih spremenljivk. Pri tem so bile zaradi preglednosti naključno izbrane zgolj tri države, in sicer prve tri državne spremenljivke glede na abecedni vrstni red, to so Avstrija – AT, Belgija – BE in Bolgarija – BG. S tem se je poskušalo ugotoviti, katere spremenljivke so praviloma odgovorne za razliko v občutenju sreče glede na posamezne države (oz. katere so odgovorne za ločitev med razvitimi – razvijajočimi državami in srečnejšimi – manj srečnimi državami).

Na podlagi iskanja korelacijske vpliva posameznih makro spremenljivk na države glede na razvitost je bila ustvarjena spremenljivka Razvita gospodarstva (podrobneje opredeljena v naslednji točki). Ugotavljala se je korelacija s pojasnjevalnimi spremenljivkami (ukaz PWCORR v programu STATA), pri čemer je bilo zaznati močan vpliv (preko 0.5) določenih makro spremenljivk [78]. V spodnji regresiji je bila z namenom ugotavljanja dejanskega vpliva najprej v regresijo (15) samostojno dodana zgolj ln BDP PC PKM, nato pa v regresijo (16) še preostale visoko korelirane spremenljivke (inflacija, zaposlitev v kmetijstvu, pričakovana življenjska doba, izvoz visokotehnoloških izdelkov, obseg kreditnih informacij, indeks zaznave korupcije).

TABELA 3.8: REGRESIJA SREČE Z RAZLIČNIMI SPREMENLJIVKAMI (UGOTAVLJANJE RAZLOGA SPREMEMBE KORELACIJE DRŽAVNIH SPREMENLJIVK – PRIMER DRŽAVA AT, BE, BG)

	(13)	(14)	(15)	(16)
SPREMENLJIVKA	REG	REG	REG	REG
SREČA	T–C	∑	T–C (13 + BDP)	T–C (15 + MAKRO)
Država AT	0.370***	–0.582***	–0.1295***	–0.552***
	(0.0303)	(0.0866)	(0.0389)	(0.0563)
Država BE	0.642***	–0.084	0.204***	0.103**
	(0.0265)	(0.0876)	(0.0334)	(0.0458)
Država BG	–1.783***	–0.799***	–1.283***	–0.794***
	(0.0365)	(0.121)	(0.050)	(0.104)

[78] Ln BDPpcPKM, inflacija, zaposlitev v kmetijstvu, pričakovana življenjska doba, izvoz visoko tehnoloških izdelkov, obseg kreditnih informacij, indeks zaznave korupcije (edino izvoz visoko tehnoloških izdelkov ima korelacijo 0.41)

Konstanta	7.067***	–1.016	–1.976***	–10.180***
	(0.0234)	(1.4850)	(0.5448)	(1.2657)
Št. opazovanj	304,208	224,477	304,208	299,242
R–kvadrat	0.126	0.254	0.127	0.129
Vpliv T–C spr.	DA	DA	DA	DA
Vpliv Mikro in Makro spr.	NE	DA	NE	NE
Ln BDPpcPKM	NE	DA	DA	DA
Določene Makro spremenljivke [79]	NE	DA	NE	DA

Opombe: *** stopnja značilnosti pri 1 %, ** stopnja značilnosti pri 5 %, * stopnja značilnosti pri 10 %, M – multikolineirana spremenljivka (VIF), Referenčne skupine (osnova): Zakonski stan: Izven zveze, Dohodki: Nadpovprečni dohodki, Kraj bivanja: življenje v vasi oz. podeželju, Spol: Ženski, Zdravje: Slabo zdravje, Manjšina: Predstavnik Manjšine, Klasifikacija poklicev: Vojaški poklic, Status zaposlitve: Ostalo (gospodinja, družbeno koristno delo …), Dan anketiranja: Nedelja, Leto: Leto 2002, Država: Država Slovenija

Iz zgornje tabele je razvidno, da je bilo z dodajanjem pojasnjevalnih spremenljivk zaznano (priloga Č.1 in Č.2), da so za spremembo vrednosti državnih indikatorjev, torej razlik v povprečni sreči med državami, dejansko odgovorne makro spremenljivke, in sicer v največji meri spremenljivka BDP PC PKM, vpliv na spremembo korelacij pa imajo tudi spremenljivke inflacija (CPI), pričakovana življenjska doba, zaposlenost v kmetijstvu, izvoza visoko–tehnoloških izdelkov, obseg kreditnih informacij in indeks zaznave korupcije.

Kazalec BDP PC PKM ni zmožen pojasniti celotne spremembe korelacij državnih spremenljivk in tako različno občutenje sreče med državami ter vpliv drugih makro spremenljivk dokazuje obstoj še drugih pomembnih spremenljivk, ki imajo pomemben vpliv na občutenje sreče.

Glede negativne korelacije med inflacijo in občutenjem sreče/zadovoljstva so bile opravljene že številne raziskave (Wolfers 2003; Gandelman in Hernández–Murillo 2009; Blanchflower in ostali 2013), iz katerih izhaja, da ima višja stopnja inflacije negativen vpliv na občutek sreče/zadovoljstva, pri čemer bo slednja povezava podrobneje pojasnjena v nadaljevanju pri obrazložitvi postavke inflacija. Prav tako je bila že posredno potrjena pozitivna korelacija pričakovane življenjske dobe in občutenjem sreče/zadovoljstva, in sicer preko spremenljivke starost in raven zdravstva – kateri določata pričakovano življenjsko dobo (Palmore in Luikart 1972; Deaton 2008; Sabatini 2011). Pri tem pa bo slednja povezava podrobneje pojasnjena v nadaljevanju pri obrazložitvi spremenljivke pričakovana življenjska doba (višja vrednost spremenljivke pričakovane življenjske dobe doprinese k višji vrednosti odvisne spremenljivke sreče). Negativen vpliv velikosti kmetijskega sektorja na občutenje

[79] inflacija, zaposlitev v kmetijstvu, pričakovana življenjska doba, izvoz visoko tehnoloških izdelkov, obseg kreditnih informacij, indeks zaznave korupcije

sreče je bil prav tako že proučevan (Smith 2012; Yuen in Chu 2013) in sicer je bilo ugotovljeno, da je višji delež zaposlenih v kmetijstvu negativno koreliran z občutkom sreče, kar bo podrobneje opisno v nadaljevanju. Pozitiven vpliv izvoza visoko–tehnoloških izdelkov na občutenje sreče je bil prav tako neposredno in posredno opredeljen (Alvarez–Díaz in ostali 2009; Jagodzinski 2010; Ott 2011; Yuen in Chu 2013), kjer je kot uspešnejša in srečnejša družba izpostavljena tista z višjim odstotkom izvoza visoko–tehnoloških izdelkov, slednje bo prav tako podrobneje obravnavano v nadaljevanju. Pomen obsega kreditnih informacij je bil proučevan v študijah Litan in Rivlin (2001), Labonna in Chasa (2009) ter Graham in Nikolova (2013), in sicer je bila zaznana pozitivna korelacija med razvitostjo finančnih trgov z občutenjem sreče, kar pa bo tudi podrobneje analizirano v nadaljevanju. Različni avtorji (Tavits 2008; Rothstein 2010; Tay in ostali 2014) pa so preučevali pomen korupcije v družbi, pri čemer so zaznali pozitivno korelacijo med nižjo stopnjo korupcije in občutenjem sreče.

Kot zgoraj opredeljeno, so spremenljivke inflacija, Ln BDP PC PKM, pričakovana življenjska doba, zaposlenost v kmetijstvu, izvoz visoko–tehnoloških izdelkov, obseg kreditnih informacij in indeks zaznave korupcije značilne glede ločevanja držav med razvite ali razvijajoče, saj je možno praviloma že iz pregleda vrednosti teh spremenljivk ugotoviti, ali gre za razvito ali razvijajoče gospodarstvo.

Opravljena analiza izkazuje, da dejansko država anketiranja nima velikega vpliva na občutek sreče anketiranca, ampak imajo vpliv razmere v državi oz. točno določene makro spremenljivke teh državah, pri tem pa ni poglavitnega pomena zgolj vrednost BDP, ampak tudi druge spremenljivke. Kot poudarjajo Boarini in ostali (2012) se pomen BDP ob vpeljavi preostalih dejavnikov, ki vplivajo na kakovost življenja, v regresijsko funkcijo bistveno zniža (npr. zdravje, prihodki, status zaposlitve, zakonski stan, izobrazba, zaupanje, …).

Slednje ponovno potrjuje veljavnost Easterlinovega paradoksa, saj je bilo dejansko ugotovljeno, da rast BDP ni edini vzrok sorazmernega višanja občutenja sreče v posamezni državi, ampak ima na to vpliv stabilnost (inflacija, obseg kreditnih informacij), razvitost (Ln BDP PC PKM, zaposlenost v kmetijstvu, izvoz visokotehnoloških izdelkov), zdrav način življenja in kvaliteta zdravstvenih storitev (pričakovana življenjska doba) in stopnja pravne države (korupcija). Omenjeni kazalci so v povprečju namreč izrazitejši v razvitejših državah oz. državah z višjim BDP na prebivalca.

3.7.1.2.1 Primerjava razvitih gospodarstev in držav v razvoju

Z namenom potrditve izrazite razdeljenosti držav, glede na BDP v korelaciji z občutkom sreče, je bila opravljena regresija še s posebej ustvarjeno spremenljivko Razvita

gospodarstva (namesto posameznih držav). Kot predhodno opisano, so bile države med razvita gospodarstva razvrščene na podlagi klasifikacije IMF (merilo BDP na prebivalca po pariteti kupne moči). Prvotno je bila opravljena regresija odvisne spremenljivke sreče zgolj s spremenljivko Razvita gospodarstva (17), nato skupaj s časovnimi spremenljivkami (18), ki so jim bile dodane makro spremenljivke (19) in nato še regresija skupaj z vsemi spremenljivkami (20).

TABELA 3.9: REGRESIJA SREČE Z RAZVITIMI GOSPODARSTVI

SPREMENLJIVKA SREČA	(17) REG RAZVITA G.	(18) REG T–C	(19) REG MAKRO	(20) REG ∑
Razvita gospodarstva	1.202***	1.195***	0.204***	0.192***
	(0.0083)	(0.0084)	(0.0199)	(0.0216)
Konstanta	6.212***	6.276***	–2.536***	3.566***
	(0.0070)	(0.0124)	(0.2230)	(0.2820)
Št. opazovanj	304,208	304,208	292,073	221,198
R–kvadrat	0.065	0.066	0.113	0.282
Časovni fiksni učinki	NE	DA	NE	DA
Vpliv Makro spr.	NE	NE	DA	DA
Vpliv Mikro spr.	NE	NE	NE	DA

Opombe: *** stopnja značilnosti pri 1 %, ** stopnja značilnosti pri 5 %, * stopnja značilnosti pri 10 %, M – multikolineirana spremenljivka (VIF), Referenčne skupine (osnova): Zakonski stan: Izven zveze, Dohodki: Nadpovprečni dohodki, Kraj bivanja: življenje v vasi oz. podeželju, Spol: Ženski, Zdravje: Slabo zdravje, Manjšina: Predstavnik Manjšine, Klasifikacija poklicev: Vojaški poklic, Status zaposlitve: Ostalo (gospodinja, družbeno koristno delo …), Dan anketiranja: Nedelja, Leto: Leto 2002, Država: Država Slovenija

Izsledki regresije (17) in (18) potrjujejo močno pozitivno korelacijo spremenljivke Razvitih gospodarstev z odvisno spremenljivko sreče (koeficient okoli 1.2), ki je statistično značilen, kar pomeni, da ima v splošnem (če ne upoštevamo preostalih makro in mikro spremenljivk) dejavnik razvitosti države anketiranja velik vpliv na občutek sreče anketiranca. Pri tem pa so rezultati primerljivi tako z izsledki iz predhodne točke kakor tudi s podobnimi raziskavami (tj. razlika v občutenju sreče glede na višino razvitosti/BDP). Po vključitvi makro spremenljivk v regresijo (19) in nato še vseh mikro spremenljivk v regresijo (20) se občutno zniža vpliv spremenljivke Razvita gospodarstva na občutek sreče, pri čemer le–ta še vedno ostane značilno pozitivna, vendar je korelacijski koeficient bistveno nižji (0.204 oz. 0.192). Razvitost države, v kateri se opravlja anketa, ima torej še vedno določen vpliv na občutenje sreče.

Zmanjšanje pozitivne korelacije indikatorja razvitih držav ob vključitvi makro pojasnjevalnih spremenljivk je moč razložiti s tem, da te pojasnjevalne spremenljivke na makro nivoju prevzamejo večino pojasnjevalne moči med spremenljivko Razvita gospodarstva in občutkom sreče.

Analiza vpliva držav torej nakazuje, da sama po sebi država anketiranja nima velikega vpliva na občutek sreče anketirancev, ampak imajo vpliv nanjo točno določene okoliščine (makro spremenljivke) v teh državah. Pri tem pa ni poglavitnega pomena zgolj višina BDP, ampak tudi druge makro spremenljivke. Tudi slednji izsledki potrjujejo domneve Easterlinovega paradoksa, kajti rast BDP ni edino merilo višjega občutenja sreče, ampak tudi druge spremenljivke, ki določajo razvito gospodarstvo in omogočajo bolj kakovostno življenje.

3.7.2 MAKRO SPREMENLJIVKE

Makro spremenljivke označujejo širok obseg spremenljivk, ki so zaradi lažje in boljše predstavnosti razdeljene v podskupine. Prvotno je bil analiziran vpliv makroekonomskih spremenljivk, nato spremenljivk enakosti, spremenljivk zdravstvene oskrbe, spremenljivke pokazatelja razvitosti, spremenljivke razvitosti finančnih trgov ter na koncu spremenljivke pravne države. Na ta način je bilo možno preučiti vpliv posameznih skupin spremenljivk na občutek sreče iz vidika samostojnih skupin, v sklopu makro spremenljivk in v sklopu vseh spremenljivk ter v sklopu vseh spremenljivk z upoštevanjem interakcije padca gospodarske dejavnosti (označeno z R x posamezna spremenljivka).

3.7.2.1 MAKROEKONOMSKE SPREMENLJIVKE

Makroekonomske spremenljivke predstavljajo posamezne ekonomske pokazatelje na ravni držav, ki so z narodnogospodarskega vidika in mednarodno primerjalno zelo pomembni, zaradi česar nas tudi zanima, kakšen vpliv imajo na občutek sreče. Pri tem bomo med slednjimi obravnavali stopnjo inflacije, bruto domači proizvod na prebivalca po pariteti kupne moči (Ln BDP PC PKM) ter stopno brezposelnosti v državi. Regresijska analiza omogoča ugotavljanje jakosti in smer vpliva posameznih spremenljivk (21) oz. spremembo njihovih vrednosti ob vključitvi še preostalih makro spremenljivk (22) in celotnega nabora spremenljivk (23), kakor tudi vpliv interakcije na te vrednosti z dodanimi združenimi

interakcijskimi spremenljivkami (24). Zadnja specifikacija omogoča identificirati morebitne spremembe pri vplivanju izbranih treh makro spremenljivk med gospodarsko krizo v primerjavi z obdobji pozitivne rasti.

TABELA 3.10: REGRESIJA SREČE Z MAK. EKON. SPREMENLJIVKAMI

SPREMENLJIVKA SREČA	(21) REG MAK. EKON.	(22) REG MAKRO	(23) REG ∑	(24) REG ∑ + ↓BDP
Ln BDP PC PKM	1.0820***	0.7180***	–0.1150 M	0.3745*** M
	(0.0107)	(0.0237)	(0.1110)	(0.1300)
Inflacija (CPI)	–0.3210***	–0.0395***	–0.3410*** M	–0.1900*** M
	(0.0088)	(0.0123)	(0.0426)	(0.0476)
Stopnja brezposelnosti	–0.0201***	–0.0135***	–0.0294***	–0.0473***
	(0.0010)	(0.0013)	(0.0022)	(0.0031)
R x Ln BDP PC PKM				0.0718*** M
				(0.2620)
R x Inflacija (CPI)				–0.3330*** M
				(0.2010)
R x Stopnja brezposelnosti				–0.0369***
				(0.0057)
Konstanta	–3.311***	–3.976***	–2.596*	–6.679***
	(0.1190)	(0.1850)	(1.4560)	(1.6390)
Št. opazovanj	304,208	292,073	221,198	221,198
R–kvadrat	0.091	0.113	0.291	0.293
Vpliv Makro spr.	NE	DA	DA	DA
Vpliv T–C in Mikro spr.	NE	NE	DA	DA
Vpliv interakcije	NE	NE	NE	DA

Opombe: *** stopnja značilnosti pri 1 %, ** stopnja značilnosti pri 5 %, * stopnja značilnosti pri 10 %, M – multikolineirana spremenljivka (VIF), Referenčne skupine (osnova): Zakonski stan: Izven zveze, Dohodki: Nadpovprečni dohodki, Kraj bivanja: življenje v vasi oz. podeželju, Spol: Ženski, Zdravje: Slabo zdravje, Manjšina: Predstavnik Manjšine, Klasifikacija poklicev: Vojaški poklic, Status zaposlitve: Ostalo (gospodinja, družbeno koristno delo …), Dan anketiranja: Nedelja, Leto: Leto 2002, Država: Država Slovenija

Kot že ugotovljeno pri analizi razlik v občutenju sreče med državami (pri opisu državnih spremenljivk – poglavje 3.7.1.2), imajo bistveno vlogo pri slednji makro spremenljivke, in sicer še posebej pokazatelja inflacija in BDP na prebivalca. Vse spremenljivke so sicer statistično značilne, razen spremenljivke Ln BDP PC PKM v regresiji

vseh spremenljivk (23), v kateri je v tudi Ln BDP PC PKM podvržena multikolineiranosti (kot tudi inflacija). Vključitev časovnih in državnih indikatorskih spremenljivk namreč pojasni velik del variabilnosti omenjenih spremenljivk, zato je zaznana nekoliko močnejša korelacija med regresorji. Multikolinearnost ne vpliva na konsistentnost cenilk v regresiji in obdrži vsebinsko pomembne vplive, zaradi česar bomo tudi vpliv teh opredeljevali.

Ob dodajanju interakcijskih spremenljivk (24) z namenom analiziranja spremembe ob interakciji s pojasnjevalno spremenljivko tako Ln BDP PC PKM kakor tudi interakcijska spremenljivka R x Ln BDP PC PKM beležita pozitivno vrednost. Značilni spremenljivki sta tudi stopnja brezposelnosti in njena interakcija z indikatorjem krize, katerima se poveča negativna vrednost na –0.0473 oz. –0.0369, iz česar je moč sklepati, da se vpliv spremenljivke stopnje brezposelnosti ob upoštevanju padca gospodarske dejavnosti poveča, saj pridobi višjo negativno vrednost.

Spremenljivka Ln BDP PC PKM predstavlja makroekonomsko spremenljivko, ki služi za mednarodno primerjavo razvitosti države, pri čemer višja vrednost bruto domačega proizvoda na prebivalca predstavlja v povprečju bolj konkurenčno gospodarstvo z večjo kvaliteto življenja. Pri tem je najnižje vrednosti BDP PC PKM držav te raziskave v celotnem obdobju imela Ukrajina (3.990 EUR leta 2002 in 7.420 EUR leta 2012), najvišjo vrednost pa je v celotnem obdobju ustvaril Luksemburg (57.549 EUR leta 2002 in 89.510 EUR leta 2012).

Zgornja tabela regresijskih modelov prikazuje, da ima v primeru dveh regresijskih modelov, tj. (21) in (22) spremenljivka Ln BDP PC PKM močno pozitivno zvezo z občutenjem sreče. Pri tem je v primeru primarne regresije (21) najvišja korelacija (1.0820), ki ob vpeljavi preostalih makro spremenljivk (22) pade (0.7180) in nato celo preide v neznačilno korelacijo (–0.1150) ob vpeljavi vseh spremenljivk (23). Prav tako pa tudi regresijski model (24) izkazuje značilen pozitiven vpliv spremenljivke Ln BDP PC PKM na občutenje sreče (0.3740). Interakcijska spremenljivka R x Ln BDP PC PKM, ki predstavlja vpliv spremenljivke v času upadanja gospodarske dejavnosti, pa beleži prav tako značilno pozitivno vrednost (0.0718). To nakazuje na povečan vpliv dohodkovnih sprememb v času recesije, saj je bil identificiran močnejši negativni vpliv nižjih dohodkov v obdobju gospodarske krize. Značilnost vpliva spremenljivke v času recesije (0.4458), kot seštevek vrednosti spremenljivke v času gospodarske rasti in interakcije, je bil preverjen z F–testom, pri čemer je bilo ugotovljeno, da je vpliv neznačilen (stopnja tveganja 0.1395).

Rezultati oz. vrednosti izkazujejo močno pozitivno korelacijo med vrednostjo Ln BDP PC PKM in občutkom sreče, kar ponazarja, da se ob povečevanju dohodkov posameznikom poveča občutenje sreče. Spremenljivka Ln BDP PC PKM je torej zelo močen pojasnjevalni dejavnik sreče, še posebej ob odsotnosti preostalih makro spremenljivk, ob njihovi vključitvi

pa se vpliv bistveno zmanjša. To nakazuje na dejstvo, da veliko pozitivne korelacije pojasnjujejo preostale makro spremenljivke in obratno ter je dohodek le eden izmed makro indikatorjev, ki vpliva na občutenje sreče.

Pozitivna korelacija med spremenljivko Ln BDP PC PKM in občutkom sreče je bila že prikazana in podrobneje predstavljena v analizi razlik v občutenju sreče med državami (pri opisu državnih spremenljivk – poglavje 3.7.1.2), kjer se je jasno videla ločnica in sorazmernost med višino Ln BDP PC PKM in občutkom sreče oz. različno izražanje sreče med razvitimi in razvijajočimi državami. Pri tem je uspelo potrditi domnevo Easterlinovega paradoksa, saj je bilo prvotno ugotovljeno, da se višanje občutka sreče pri določeni meji BDP PC PKM upočasni (s čimer je potrjena sorazmernost pozitivne korelacije občutka sreče in BDP PC PKM do določene mere). Dodatno pa, da samo državno spremenljivko razvitih in nerazvitih gospodarstev določajo še drugi pokazatelji kot zgolj BDP PC PKM (s čimer je potrjeno, da za dvig občutka sreče ni merodajen zgolj BDP PC PKM oz. BDP, ampak tudi druge makro spremenljivke).

Inflacija je spremenljivka, ki meri spremembo cen košarice življenjskih potrebščin in storitev ter je neposredno mednarodno primerljiv pokazatelj glede gibanja cen v določeni državi, zaupanja v valuto in stabilnost denarnega trga. Nižje rasti cen predstavljajo utrjevanje vrednosti valute in stabilnejše ekonomsko okolje, v katerega lahko prebivalci in tuji investitorji zaupajo, s tem pa v njem nemoteno poslujejo. Pri tem sta največja nihanja v cenah življenjskih potrebščin doživeli Turčija (v obdobju od 2002 do 2006 s povprečno letno inflacijo 20,3 %) in Ukrajina (v obdobju od 2007 naprej s povprečno letno inflacijo 11,9 %), najnižjo inflacijo pa je skozi celotno obdobje imela Švica (0,6427 % leta 2002 ter –0,6669 % deflacija leta 2012), ki je beležila tako inflacijo kakor tudi deflacijo[80]. Deflacijo so nekatere druge države, obravnavane v tej raziskavi, praviloma izkusile po nastopu gospodarske krize, tj. leta 2009 in 2010, pri čemer je najvišjo stopnjo deflacije dosegla Irska leta 2009 z –4,5 % deflacijo (–0,9 % deflacijo je imela še leta 2010, od takrat naprej pa je beležila inflacijo).

Kot pričakovano, je spremenljivka inflacija negativno korelirana z občutkom sreče. Tudi regresijski model (24) izkazuje značilen negativen vpliv spremenljivke inflacije na občutenje sreče v času gospodarske rasti (–0.1900). Interakcijska spremenljivka R x Inflacija, ki predstavlja razliko vpliva spremenljivke v času upadanja gospodarske dejavnosti glede na čas gospodarske rasti, pa prav tako beleži statistično značilno negativno vrednost (–

[80] Deflacija je nasprotna inflaciji in predstavlja upadanje cen osnovnih življenjskih potrebščin in storitev ter je pojav ki povečuje vrednost valute (za enak znesek je možno kupiti več dobrin). Pri tem pa kljub povečevanju vrednosti valute dolgotrajna deflacija ni posebej zaželena, saj lahko vodi v deflacijsko spiralo – z zniževanjem prodajnih cen za dobrine se zmanjša prihodek podjetij, kar vodi v odpuščanja in zniževanja plač, to pa v pomanjkanje povpraševanja (dodatno zniževanje nakupa dobrin), kar povzroči dodaten padec cen in se ta krog nato ponavlja (primer tega je Japonska, katera zaradi bančne krize v 90-ih že skoraj 20 let doživlja deflacijo).

0.3330). Vse regresije nesporno izkazujejo negativno korelacijo med inflacijo in občutenjem sreče, saj se ob dviganju inflacije niža občutenje sreče v tej državi predvsem kot rezultat višjih cen življenjskih potrebščin, posledičnega upada realnega dohodka in manjše ekonomske stabilnosti. Interakcijska spremenljivka nadalje nakazuje, da je negativni vpliv inflacije v obdobju recesije v državah še močnejši. Ker so v tej fazi gospodarskega cikla nominalne plače bolj rigidne od cen, vsaka inflacija še bolj intenzivno znižuje realne dohodke posameznikov, medtem ko deflacija ravno obratno bolj dejavno vpliva na vzpostavitev realnih dohodkov. Značilnost vpliva spremenljivke v času recesije (–0.5230), kot seštevek vrednosti spremenljivke v času gospodarske rasti in interakcije, je bil preverjen s F–testom, pri čemer je bilo ugotovljeno, da je vpliv značilen (stopnja tveganja 0.00073).

Negativen vpliv inflacije na zadovoljstvo potrjujejo tudi druge raziskave (Wolfers 2003, 26; Gandelman in Hernández–Murillo 2009; Blanchflower in ostali 2013, 14), pri tem pa kot razlog nižjega zadovoljstva omenjajo tudi protiinflacijsko ekonomsko politiko, ki je še posebnega pomena na območju evropske monetarne unije z aktivnim nadzorom nad inflacijo prek institucije ECB. Razlog takšnega nadzora je izpostavil Ludwig von Mises (2007), predstavnik avstrijske ekonomske šole, ko je analiziral posledice gospodarske krize iz leta 1929 in kot eno izmed ključnih posledic krize opredelil vpliv inflacije oz. njenega vpliva na prebivalstvo, in sicer prek zmanjšanja kupne moči, višanja cen izdelkov, padajoče vrednost prihrankov in drugega premoženja (premičnin in nepremičnin). Prekomerna inflacija zamaje stabilnost valute, trga in zaupanje ljudi, s čimer se iz ravnotežja spravi merilo vrednosti za dobrine in storitve ter s tem možnost nemotenega vsakodnevnega poteka življenja prebivalstva, kar zagotovo negativno vpliva tudi na občutenje sreče/zadovoljstva in med ljudi vmeša skrb in nezaupanje. Pri tem pa je inflacija v času gospodarske krize velikokrat sopotnica drugega nezaželenega makroekonomskega pojava, tj. brezposelnosti.

Spremenljivka Stopnja brezposelnosti nakazuje stopnjo delavno neaktivnega prebivalstva v posamezni državi, pri čemer nižji odstotek predstavlja večjo delovno aktivnost prebivalstva, razvit in raznolik trg delovne sile, večjo ponudbo in povpraševanje domačega ekonomskega okolja ter s tem gospodarske rasti in večja podjetnost prebivalstva. Stopnja brezposelnosti je bila nižja v obdobju pred gospodarsko rastjo, ko se je vsakoletno zniževala, pri čemer je največjo stopnjo brezposelnosti do leta 2006 beležila Poljska (19,9 % leta 2002 in 13,8 % leta 2006), leta 2007 jo je beležila Slovaška (11 %), od leta 2008 naprej pa največjo brezposelnost beleži Španija (11,3 % leta 2008 in 25 % leta 2012). Pri tem pa se je brezposelnost po nastopu gospodarske krize (torej po letu 2008) povečala tudi v vseh drugih obravnavanih državah, pri čemer so nad 10 % brezposelnosti beležile Bolgarija, Ciper, Estonija, Francija, Grčija, Hrvaška, Irska, Italija, Latvija, Litva, Madžarska, Poljska,

Portugalska in Slovaška (ki so vse članice EU, kar pomeni kar 14 od 28 članic EU). Najnižjo stopnjo brezposelnosti pa imajo skozi celotno obdobje 2002 do 2012 v skandinavskih državah (Islandija, Danska, Norveška), dveh državah Beneluksa (Luksemburg, Nizozemska) ter Švici, katere imajo tudi največje vrednosti BDP PC PKM ter občutenja sreče (kot opredeljeno v poglavju 2.3.1.2 – državne spremenljivke), iz česar je možno sklepati medsebojno povezanost in medsebojen vpliv med temi spremenljivkami.

Negativna in statistično značilna korelacija med stopnjo brezposelnosti in občutkom sreče potrjuje pričakovanja. Pri tem je bilo prav tako ugotovljeno, da ima na spremenljivko stopnja brezposelnosti precejšen vpliv tudi spremenljivka Ln BDP PC PKM (priloga D.2), kar izhaja med drugim tudi iz regresije sreče zgolj s spremenljivko Stopnja brezposelnosti (koeficient –0.0697). Korelacija pa se zniža, če v regresijo dodamo Ln BDP PC PKM – na podobno vrednost kot v sekundarni (22) regresiji (koeficient se zniža na –0.0153), kar nakazuje na to, da delno vpliv brezposelnosti na občutek sreče prevzame spremenljivka Ln BDP PC PKM. V regresijskem modelu (24) so bile v regresijo vključene tudi interakcijske spremenljivke; pri tem je bilo ugotovljeno, da se ob regresiji z interakcijo padca gospodarske dejavnosti poveča negativni vpliv pojasnjevalne spremenljivke stopnje brezposelnosti na občutenje sreče glede na predhodne regresijske modele. Vpliv spremenljivke stopnje brezposelnosti se izraža v še bolj izrazitem negativnem vplivu na občutenje sreče (–0.0473), interakcijska spremenljivka pa prav tako beleži negativen vpliv (–0.0369). Povečanje (zmanjšanje) stopnje brezposelnosti ima v času padca gospodarske dejavnosti večji vpliv na znižanje (zvišanje) občutenja sreče kakor v času rasti gospodarske dejavnosti. Značilnost vpliva spremenljivke v času recesije (–0.0842), kot seštevek vrednosti spremenljivke v času gospodarske rasti in interakcije, je bil preverjen s F–testom, pri čemer je bilo ugotovljeno, da je vpliv neznačilen (stopnja tveganja 0.0652).

Negativna povezava med stopnjo brezposelnosti in občutenjem sreče je vsekakor logična, saj vpliva neposredno na posameznika, ki ostane brez rednih prihodkov in je delovno neaktiven, kakor tudi posredno na preostalo prebivalstvo, saj je v državi z visoko oz. naraščajočo stopnjo brezposelnosti ogrožena menjava in ohranitev zaposlitve, ekonomske samostojnost, prav tako pa splošna stabilnost in varnost v družbi.

Raziskave na podobnih področjih (Wolfers 2003, 26; Ahn 2004; Luechinger in drugi 2008; Belle in E. Bullock 2014) so prav tako potrdile negativno korelacijo med stopnjo brezposelnosti, pri tem pa tudi dodatno pojasnile, da visoka stopnja brezposelnosti vpliva tako na zaposlene kakor tudi na brezposelne (pri čemer je ta učinek v zasebnem sektorju višji kot v javnem sektorju – predvsem zaradi manj rigoroznih odpuščanj delavcev v javnem sektorju). Skupini zaposlenih in brezposelnih slednje občutita zaradi povečanja negotovosti –

bojazen za delo oz. bojazni po nezmožnosti pridobitve dela – povzročanja mentalnih in fizičnih obolenj, povečanja smrtnosti, poslabšanja družinskih odnosov. Na podlagi vseh teh vplivov se ne poslabša zgolj občutek sreče/zadovoljstva za posameznika, ampak za celotno bližnje okolje oz. družino, tj. partnerja in otroke (več stresa in razdražljivosti, pojav depresij, povečano uživanje alkohola) ter na družbo kot celoto (Green 2011). Pri tem se je vpliv brezposelnosti merili tako prek stopnje brezposelnosti, torej na ravni države (makro raven), kakor tudi prek zaposlitvenega statusa anketiranca – brezposelni anketiranci, torej na ravni posameznika (mikro raven), ki bo obravnavana pri opisu spremenljivk glede zaposlitve/statusa (poglavje 3.7.3.3). Vpliv spremenljivke stopnja brezposelnosti pa ima v vseh treh regresijah različicah nižji/manjši negativni korelacijski koeficient kot status brezposelnega anketiranca, kar je razumljivo, saj stopnja brezposelnosti vpliva na večino zgolj posredno z zaznavanjem/zaskrbljenostjo nad problematiko na področju zaposlovanja, status brezposelnosti pa izraža neposreden vpliv brezposelnosti posameznika na njegovo počutje.

Negativna korelacija stopnje inflacije in stopnje brezposelnosti z občutkom sreče/zadovoljstva je ugotovljen tudi v posameznih raziskavah prek Indeksa bede (ang. *Misery index*), ki ga je uvedel Arthur Okun (1970), predstavlja pa seštevek inflacijske stopnje in stopnje brezposelnosti. Za ekonomska pojava, združena v skupni indeks, se smatra, da sta odgovorna za ekonomsko in socialno razgradnjo družbe, saj predstavljata znižanje kupne moči prebivalstva na ravni izdatkov (višje cen dobrin in storitev) ter hkrati tudi znižanje prejemkov (odsotnost plače zaradi brezposelnosti), kar bistveno vpliva na občutek sreče/zadovoljstva. Prav tako pa sta si spremenljivki v določenih situacijah celo nasprotujoči/izključujoči, saj nižanje brezposelnosti povečuje povpraševanje in ob nezadostni ponudbi povečuje cene (inflacijo) oz. obratno. Raziskave na tem področju so opravili številni avtorji, med drugim Di Tella in ostali (2001), Welsch (2006) ter Blanchflower in ostali (2013), pri čemer vsi pojasnjujejo, da je vpliv/korelacija Indeksa bede z občutkom sreče/zadovoljstva manjši kot vpliv obeh samostojnih spremenljivk, kar je tudi rezultat makroekonomske politike posamezne države v normalnih ekonomskih pogojih (izven krize), kjer vlada izbira med politiko nižje brezposelnosti ali nižje inflacije in je torej seštevek vplivov nižji od dejanskih.

Zgornje ugotovitve izkazujejo, da imajo izbrane makroekonomske spremenljivke precej majhen vpliv na občutek sreče (upoštevajoč beta koeficient), in sicer tako pozitiven (BDP) kakor tudi negativen (inflacija, stopnja brezposelnosti), kar pomeni, da gospodarstvo z vsemi svojimi učinki posredno/neposredno vpliva na ljudi in njihovo občutenje sreče. Ekonomski učinki se prelijejo v sociološke in na stanje ter s tem spremembe ekonomskih

dejavnikov države vplivajo na sociološka občutenja posameznikov oz. v primeru te raziskave na občutek sreče.

3.7.2.2 SPREMENLJIVKE ENAKOSTI

Spremenljivki enakosti predstavljata sociološka pokazatelja, ki sta pomembna z vidika enakomerne razporeditve dohodkov v družbi in enakih možnosti, zaradi česar nas tudi zanima, kolikšen in kakšen vpliv imajo na občutek sreče. Pri tem bomo obravnavali pokazatelja Gini koeficient in odstotek žensk v parlamentu, ki na ravni držav predstavljajo pokazatelje enakopravnosti v družbi. Slednje omogoča ugotavljanje jakosti in smer vpliva posameznih spremenljivk (25) oz. spremembe njihove korelacije ob vključitvi makro (26), regresiji vseh spremenljivk (27) ter vpliv interakcije na vplive pojasnjevalnih spremenljivk (28) z združenimi interakcijskimi spremenljivkami.

TABELA 3.11: REGRESIJA SREČE S SPREMENLJIVKAMI ENAKOSTI

	(25)	(26)	(27)	(28)
SPREMENLJIVKA SREČA	REG ENAKOST	REG MAKRO	REG ∑	REG ∑ + ↓BDP
Odstotek žensk v parlamentu	0.0413***	0.0155***	–0.0084*** M	–0.0048*** M
	(0.0004)	(0.0006)	(0.0018)	(0.0021)
Gini	–0.0282***	–0.0124***	–0.0069** M	–0.0104*** M
	(0.0009)	(0.0011)	(0.0033)	(0.0037)
R x Odstotek žensk v parlamentu				–0.0081* M
				(0.0046)
R xGini				0.0069 M
				(0.0088)
Konstanta	6.945***	–3.976***	–2.596*	–6.679***
	(0.0324)	(0.1850)	(1.4560)	(1.6390)
Št. opazovanj	296,567	292,073	221,198	221,198
R–kvadrat	0.063	0.113	0.291	0.293
Vpliv Makro spr.	NE	DA	DA	DA
Vpliv T–C in Mikro spr.	NE	NE	DA	DA
Vpliv interakcije	NE	NE	NE	DA

Opombe: *** stopnja značilnosti pri 1 %, ** stopnja značilnosti pri 5 %, * stopnja značilnosti pri 10 %, M – multikolineirana spremenljivka (VIF), Referenčne skupine (osnova): Zakonski stan: Izven zveze, Dohodki: Nadpovprečni dohodki, Kraj bivanja: življenje v vasi oz. podeželju, Spol: Ženski, Zdravje: Slabo zdravje, Manjšina:

Predstavnik Manjšine, Klasifikacija poklicev: Vojaški poklic, Status zaposlitve: Ostalo (gospodinja, družbeno koristno delo …), Dan anketiranja: Nedelja, Leto: Leto 2002, Država: Država Slovenija

Obe spremenljivki sta statistično značilni v (25) in (26) regresijskem modelu kakor tudi (27) v regresijskem modelu, pri tem pa se spremenljivki odstotek žensk v parlamentu v (27) regresijskem modelu spremeni predznak iz pozitivnega v negativnega. Pri tem beleži vpliv spremenljivke Gini pričakovano negativno vrednost, spremenljivka odstotka žensk v parlamentu pa v regresiji z vsemi spremenljivkami (kot tudi upoštevajoč interakcijo) nepričakovano beleži negativno vrednost.

Z dodajanjem interakcijskih spremenljivk (28) beležita tako spremenljivka odstotek žensk v parlamentu kakor tudi interakcijska spremenljivka R x Odstotek žensk v parlamentu negativno vrednost, vendar je interakcijska spremenljivka neznačilna. Pojasnjevalna spremenljivka Gini pa v (28) regresijskem modelu sicer beleži višjo negativno vrednost kakor v regresiji brez interakcij (27). Iz spremenjenih vrednosti ob dodajanju interakcijskih spremenljivk je sicer možno sklepati, da se negativna zveza spremenljivke odstotek žensk v parlamentu in občutenje sreče ob upoštevanju padca gospodarske dejavnosti še dodatno okrepi in da se negativni vpliv ne spremeni v negativnih in pozitivnih segmentih gospodarskega cikla.

S spremenljivko Odstotek žensk v parlamentu je možno preveriti vpliv enakopravnosti spolov na občutenje sreče, saj parlament v parlamentarnih republikah predstavlja najvišjo možno demokratično telo in je razporeditev v njem prikaz dejanske enakovrednosti (obvezna ženska kvota oz. obvezna enakopravnost velja v večini držav zgolj pri kandidiranju na listi posamezne stranke[81], postavitev kandidatov na listi strank za kasnejšo izvolitev v parlament in s tem število žensk v parlamentu pa izkazuje prostovoljno enakopravnost). Država, ki je med vsemi po spolu najmanj enakopravna je Turčija (4 % vseh predstavnikov parlamenta je bilo žensk), kar je pričakovano glede na versko naravnanost te države (islam) in podrejeno vlogo žensk v njihovi družbi; do 10 % žensk v parlamentu pa so imele v obdobju od 2002 do 2012 še Grčija, Italija, Madžarska, Romunija, Rusija in Ukrajina (torej mediteranski državi in bivše države Vzhodnega bloka). Pri enakopravnosti delitve sedežev v parlamentu po spolu je daleč najbolj enakopravna Švedska (47,3 % vseh predstavnikov parlamenta je bilo žensk), pri tem pa ima prav tako v celotnem obravnavanem obdobju, tj. od 2002 do 2012 najvišji odstotek žensk v parlamentu (najnižji odstotek 43 % leta 2000 in najvišji 47.3 % leta 2006),

[81] V Sloveniji je bila obvezna kvota določena leta 2006 z novelo Zakona o volitvah v državni zbor, ko je bilo v šestem odstavku 44. člena tega zakona zapisano, da »na kandidatni listi noben spol ne sme biti zastopan z manj kakor 35 % od skupnega dejanskega števila kandidatk in kandidatov na listi«.

nad 39 % žensk v parlamentu pa so imeli še v Belgiji, na Danskem, Finskem, Islandiji, Norveški in Nizozemskem (torej skandinavske države in državi Beneluksa).

Zgornja tabela izkazuje, da je spremenljivka delež žensk v parlamentu pozitivno korelirana z občutkom sreče v primeru regresijskih modelov (25) in (26), v regresijskem modelu (27) in (28) pa izkazuje negativno korelacijo. V primeru regresije (25) je korelacija najvišja (0.0413) in se ob vpeljavi preostalih makro spremenljivk (26) zniža na (0.0155), ob upoštevanju vseh spremenljivk (27) pa spremeni predznak (–0.0084). Upoštevanje interakcijo (28) pa zniža negativno vrednost (–0.0048) pojasnjevalne spremenljivke, pri čemer interakcijska spremenljivka beleži neznačilno multikolineirano korelacijo (–0.0129). Značilnost vpliva spremenljivke v času recesije (0.0074), kot seštevek vrednosti spremenljivke v času gospodarske rasti in interakcije, je bil preverjen s F–testom, pri čemer je bilo ugotovljeno, da je vpliv neznačilen (stopnja tveganja 0.8697). Izsledki prikazujejo rahlo pozitivno korelacijo med deležem žensk v parlamentu in občutkom sreče, in sicer se ob povečevanju deleža žensk v parlamentu oz. povečanja števila parlamentark za malenkost zviša vrednost občutenja sreče, kar je tudi pričakovano, saj bolj enakopravna porazdelitev sedežev v parlamentu daje neposredni vpogled v enakopravnost v celotni družbi, in manjši razkorak pri porazdelitvi daje vsem prebivalcem (ne samo ženski populaciji) občutenje enakopravnosti, v sled česar se povečuje tudi zadovoljstvo oz. občutek sreče.

Ugotavljanje enakosti med spoloma oz. vpliv te na občutek sreče so raziskali že Bjørnskov in ostali (2007, 18–19) ter ugotovili, da se diskriminacija po spolu v politiki odraža v občutenju sreče/zadovoljstva, pri tem pa so tako moški kot ženske bolj srečni/zadovoljni ob povečevanju enakih možnosti sodelovanja žensk v političnem prostoru. Mencarini in Sironi (2012) sta v svojem delu sicer ugotavljala (ne)enakopravnost spolov v zvezah v 26 evro–azijskih državah ter pri tem ugotovila, da neenakopravna obravnava negativno vpliva na občutek sreče ter pri tem zaznala tudi razliko glede enakopravne obravnave v skandinavskih državah (bolj enakopravne) in v državah južne Evrope oz. Mediteranske države (manj enakopravne), s tem pa tudi razliko med državami v občutenju sreče (sorazmerna z enakopravnostjo). Prav tako je UNDP (2013, 181–186) v svoji publikaciji analizirala neenakost med spoloma, pri čemer je razvrstila države po razvitosti v 7 skupin držav in opredelila 7 pokazateljev, med temi pa je opredeljen tudi delež žensk v parlamentu, in so ugotovili, da se je glede povečanja deleža žensk v parlamentu leta 2010 v primerjavi z letom 1990 najbolje odrezala skupina razvitih državah (prva od 7 skupin držav), skupina razvijajočih držav pa je bistveno manj zmanjšala razliko (četrta od 7 skupin držav). Prav tako pa slednja publikacija opredeljuje, da ima višja neenakopravnost med spoloma, zraven drugih negativnih ekonomskih in socioloških učinkov, vpliv tudi na nižje občutenje sreče.

Kot opredeljeno zgoraj, so glede deleža žensk v parlamentu najbolj enakopravne skandinavske države in državi Beneluksa (Danska, Finska, Islandija, Norveška, Nizozemska in Švedska), med najmanj enakopravne pa sodijo države Mediterana in bivše države Vzhodnega bloka (Turčija, Grčija, Italija, Madžarska, Romunija, Rusija in Ukrajina). Prav tako pa je bilo med državnimi spremenljivkami (poglavje 2.3.1.2) že ugotovljeno, da so po občutenju sreče najvišje uvrščene Danska, Finska, Islandija, Luksemburg, Norveška, Nizozemska in Švedska (skandinavske države in države Beneluksa), med najnižjimi pa Turčija, Grčija, Italija, Madžarska, Romunija, Rusija in Ukrajina (Mediteranske države in bivše države »vzhodnega bloka«). Na podlagi slednjih ujemanj glede najvišjih in najnižjih občutenj sreče z najvišjim in najnižjim deležem žensk v parlamentu po državah oz. zgodovinskih skupinah držav lahko potrdimo ugotovitve preostalih avtorjev, da je spremenljivka delež žensk v parlamentu sorazmerna z občutenjem sreče (gibanje v enaki smeri), predvsem zaradi tega ker je slednja spremenljivka povezana s stopnjo razvitosti gospodarstva (katero opredeljujejo druge spremenljivke), ter je neposreden vpliv spremenljivke delež žensk v parlamentu na občutek sreče minimalen.

Gini koeficient opredeljuje merilo, s pomočjo katerega je možno ugotoviti neenakomerno porazdelitve dohodka; višja vrednost Gini spremenljivke predstavlja bolj neenakomerno porazdelitev in obratno. Pri pokazatelju Gini je ugotovljeno, da je najvišjo vrednost in s tem največjo neenakost porazdelitve premoženja dosegla Turčija (leta 2002 koeficient 0,460, ki se je do leta 2010 znižal 0,400). Najnižjo vrednost tega koeficienta in s tem največjo enakost porazdelitve premoženja pa je dosegla Danska (leta 2002 koeficient 0,215, ki se je do leta 2012 zvišal na 0,281), skozi celotno obdobje pa sta imeli Slovenija in Švedska najbolj stabilen Gini koeficient, ki je bil prav tako tudi med najnižjimi (od leta 2002 do 2012 vrednost koeficienta okoli 0,235 oz. 0,24).

Iz tabele je moč razbrati, da je dohodkovna neenakost negativno korelirana z občutkom sreče, v primeru vseh treh regresijskih modelov, tj. (25), (26) in (27). Pri tem je v primeru regresije (25) korelacija najvišja (–0.0282) in se ob vpeljavi preostalih makro spremenljivk (26) zniža na (–0.0124), se v regresiji vseh spremenljivk (27) ponovno zniža (–0.0069) ter v zadnji regresiji (28) rahlo zviša (–0.0104), interakcijska spremenljivka pa beleži neznačilno multikonieirano vrednost (0.0069). Značilnost vpliva spremenljivke v času recesije (0.0035), kot seštevek vrednosti spremenljivke v času gospodarske rasti in interakcije, je bil preverjen s F–testom, pri čemer je bilo ugotovljeno, da je vpliv neznačilen (stopnja tveganja 0.6939). Rezultati izkazujejo, da se ob povečevanju Gini koeficienta in s tem povečanju neenakosti zniža občutenje sreče, negativna korelacija pa je tudi s sociološkega vidika

razumna, saj bolj neenakomerna porazdelitev pomeni večji dohodkovni razkorak med dohodkovnimi razredi, s čimer se v družbi povečuje nezadovoljstvo.

Merjenje neenakomerne porazdelitve prek Gini koeficienta je lahko po mnenju Gimpelsona in Treismana (2015) zavajajoče, saj je merjen prek javnega mnenja, katero pa odstopa od dejanskega stanja. O negativnem vplivu Gini koeficienta na občutek sreče sta pisala Van Prag in Ferrer–i–Carbonell (2011, 69–71), ki sta opredelila, da je vpliv neenakosti na občutenje sreče še vedno negativen, vendar je vpliv te spremenljivke od leta 1970 močno padel. Pri tem so Oishi in ostali (2011) preučevali povezavo med dohodkovno neenakostjo in občutkom sreče v obdobju od 1972 do 2008 v ZDA ter pri tem ugotovili, da so bili anketiranci v času manjše dohodkovne neenakosti v povprečju srečnejši kot v času večje dohodkovne neenakosti, pri čemer so v nadaljevanju ugotovili, da je slednja negativna korelacija med Gini koeficientom in srečo izraz nižjega občutenja splošnega zaupanja in pravičnosti.

Zgornje ugotovitve torej izkazujejo, da imajo spremenljivke enakopravnosti majhen vpliv na občutek sreče posameznikov (upoštevajoč beta koeficient), ki je v primeru enakopravnosti spolov pozitiven (odstotek žensk v parlamentu), v primeru neenakomerne porazdelitve prihodkov pa negativen (Gini). Izbrana pokazatelja enakosti sta praviloma bolj ugodna v razvitih gospodarstvih, ki beležijo poleg višjega občutenja sreče tudi preostale pokazatelje na nadpovprečnih ravneh, ki jih povzamejo spremenljivke enakosti oz. jim zmanjšajo pomen. S tem drugi učinki prevzamejo enakopravnost oz. jih posredno udejstvujejo, kar ima določen vpliv na sociološke občutenja ter občutek sreče.

3.7.2.2.1 Vpliv preostalih spremenljivk na Gini koeficient

Ferrer–i–Carbonell in Ramos (2012) prav tako opredeljujeta, da je vpliv neenakosti (Gini koeficienta) na občutek sreče negativen, vendar se povezanost razlikuje glede na državo anketiranja, torej ali spada med razvite ali razvijajoče. Različen vpliv neenakosti na občutek sreče glede na razvitost države sta potrdila tudi Delhey in Dragolov (2014), ki sta tudi ugotovila, da je v razvitih državah dohodkovna neenakost izraz občutenja (ne)zaupanja in v razvijajočih državah izraz stanja strahu. Pri tem avtorja poudarjata, da je poglavitna razlika vpliva Gini koeficienta med razvitimi in razvijajočimi gospodarstvi rezultat večjega zavedanja razlik neenakomerni porazdelitvi dohodkov v razvitih gospodarstvih, zaradi česar je vpliv Gini koeficienta tam višji.

Zaradi slednjega se preveri sprememba razmerja vpliva Gini koeficienta na občutenje sreče glede na gospodarsko stanje, razvitost in BDP. Pri tem je bilo gospodarsko stanje preverjeno z vidika recesije, pri čemer je bila razvrstitev držav glede na gospodarsko stanje

opravljena v poglavju 3.7.1.1.2. Porazdelitev med razvita in razvijajoča gospodarstva pa je enaka kot pri poglavju 3.7.1.2.1, kjer je bil analiziran vpliv makro spremenljivk po razvitosti držav glede na občutenje sreče, torej po klasifikaciji IMF (2009). S tem namenom je bila prvotna opravljena zgolj regresija med spremenljivko Gini in občutkom sreče, nato pa je bilo, z namenom ugotavljanja spremembe vpliva k regresiji dodana še spremenljivka Recesija, razvitega gospodarstva in Ln BDP PC PKM (ter interakcije le-teh s spremenljivko Gini) – priloga M.1.

TABELA 3.12: REGRESIJA SREČE S SPREMENLJIVKO GINI (GLEDE NA GOSPODARSKO STANJE, RAZVITOST IN BDP)

SPREMENLJIVKA SREČA	(29) REG Gini	(30) REG Gini	(31) REG Gini	(32) REG Gini
Gini	–0.0670***	–0.0662***	–0.0041**	0.0836***
	(0.0008)	(0.0009)	(0.0016)	(0.0222)
Recesija		0.2983***		
		(0.0681)		
R x Gini		–0.0081***		
		(0.0258)		
Razvita gospodarstva			2.2237***	
			(0.0614)	
Razvita x Gini			–0.0369***	
			(0.0019)	
Ln BDP PC PKM				0.1540***
				(0.0642)
Ln BDP PC PKM x Gini				–0.1149***
				(0.0022)
Konstanta	9.082***	9.050***	6.347***	7.760***
	(0.0238)	(0.0258)	(0.0541)	(0.6509)
Št. opazovanj	297,8394	297,839	297,839	297,839
R–kvadrat	0.025	0.025	0.068	0.089
Vpliv preostalih spremenljivk	NE	NE	NE	NE

Opombe: *** stopnja značilnosti pri 1 %, ** stopnja značilnosti pri 5 %, * stopnja značilnosti pri 10 %,

Iz opravljenih regresij (29) in (31) izhaja, da je korelacija Gini koeficienta na občutenje sreče značilno negativna. Pri tem pa ima gospodarsko stanje majhen vpliv na

spremembo vpliva Gini koeficienta na občutenje sreče, saj beleži Gini koeficient v času gospodarske rasti negativen vpliv –0.0662, upoštevajoč vpliv interakcije –0.0081 pa v času recesije še malenkost višji negativni vpliv –0.0743 (ki je po F–testu tudi značilen, stopnja tveganja znaša 0.0000). Iz slednjega je možno zaključiti, da pridobi Gini koeficient v času recesije večji negativni vpliv na občutenje sreče, in se tako dohodkovna neenakost v času recesije bolj negativno izkazuje na prebivalstvu in njenem občutenju sreče.

Večji pomen na spremembo vpliva Gini koeficienta na občutenje sreče pa ima razvitost države, saj beleži pojasnjevalna spremenljivka Gini značilen negativen vpliv –0.0041 (slednje predstavlja vpliv pri razvijajočih državah). V kolikor se upošteva vpliv interakcijske vrednosti (–0.0369), ki predstavlja spremembo vpliva v kolikor je država razvita, pa znaša seštevek obeh vplivov –0,0410 (ki je po F–testu tudi značilen, stopnja tveganja znaša 0.0000). Tako je možno zaključiti, da ima Gini koeficient v razvitih državah večji negativni vpliv na občutenje sreče, in se tako dohodkovna neenakost v razvitih državah v večji meri negativno izkazuje na prebivalstvu in njenem občutenju sreče.

Največji vpliv na spremembo vpliva Gini koeficienta na občutenje sreče pa ima BDP, saj beleži Gini koeficient ob regresiji z interakcijsko spremenljivko Ln BDP PC PKM x Gini celo značilen pozitiven vpliv 0.0836. Slednji se ob upoštevanju negativnega vpliva interakcije –0.1149 spremeni v negativnega in zniža na –0,0313 (ki je po F–testu tudi značilen, stopnja tveganja znaša 0.0003). Tako ima BDP v največji meri pomen na Gini ter njegov vpliv na občutenje sreče, saj ga v celoti prevzame in spremeni.

Glede na dejstvo, da je koeficient Gini in njegov vpliv na občutenje sreče le v manjši meri podvržen gospodarskemu stanju (konjunktura/recesija), v večji meri razvitosti države (razvita/razvijajoča) in največji meri BDP, je možno potrditi ugotovitve predhodnih raziskav, ki opredeljujejo, da je vpliv Gini spremenljivke na občutek sreče različen glede na razvitost države.

3.7.2.3 SPREMENLJIVKE ZDRAVSTVENE OSKRBE

Spremenljivki zdravstvene oskrbe predstavljata sociološka pokazatelja pomembna zaradi merjenja zagotavljanja kvalitete zdravstvene oskrbe prebivalstva, pri čemer je koriščenje zdravstvenih storitev na območju Evrope praviloma omogočena prek plačila iz proračunske blagajne. Slednje omogoča enakomernejše koriščenje teh pravic vsem prebivalcem, zaradi česar nas tudi zanima, kolikšen in kakšen vpliv ima na občutek sreče. V zvezi s tem sta obravnavana kvantitativna (tj. spremenljivka izdatki za zdravstvo v BDP in

Pričakovana življenjska doba) pokazatelja zdravstvene oskrbe. S tem je bilo možno na ravni držav pojasniti, koliko sredstev se nameni za zdravstveno oskrbo in kako kakovostno so ta porabljena. Slednje omogoča ugotavljanje jakosti in smer vpliva posameznih spremenljivk (33) oz. sprememba njihove korelacije z občutenjem sreče ob vključitvi makro (34) in vseh spremenljivk (35) kakor tudi regresijo z dodanimi interakcijskimi spremenljivkami (36).

TABELA 3.13: REGRESIJA SREČE S SPREMENLJIVKAMI ZDRAV. OSKRBE

	(33)	(34)	(35)	(36)
SPREMENLJIVKA	REG	REG	REG	REG
SREČA	ZDRAVJE	MAKRO	∑	∑ + ↓BDP
Izdatki za zdravstvo v BDP	–0.0212***	–0.0798***	0.0049 M	0.0044 M
	(0.0030)	(0.0032)	(0.0089)	(0.0105)
Pričakovana življenjska doba	0.1650***	0.0490***	0.1380*** M	0.1270*** M
	(0.0016)	(0.0026)	(0.0151)	(0.0170)
R x Izdatki za zdravstvo v BDP				0.1230*** M
				(0.0282)
R x Pričakovana življenjska doba				–0.0164 M
				(0.0211)
Konstanta	–5.505***	–3.976***	–2.596*	–6.679***
	(0.1050)	(0.1850)	(1.4560)	(1.6390)
Št. Opazovanj	304,208	292,073	221,198	221,198
R–kvadrat	0.075	0.113	0.291	0.293
Vpliv Makro spr.	NE	DA	DA	DA
Vpliv T–C in Mikro spr.	NE	NE	DA	DA
Vpliv interakcije	NE	NE	NE	DA

Opombe: *** stopnja značilnosti pri 1 %, ** stopnja značilnosti pri 5 %, * stopnja značilnosti pri 10 %, M – multikolineirana spremenljivka (VIF), Referenčne skupine (osnova): Zakonski stan: Izven zveze, Dohodki: Nadpovprečni dohodki, Kraj bivanja: življenje v vasi oz. podeželju, Spol: Ženski, Zdravje: Slabo zdravje, Manjšina: Predstavnik Manjšine, Klasifikacija poklicev: Vojaški poklic, Status zaposlitve: Ostalo (gospodinja, družbeno koristno delo …), Dan anketiranja: Nedelja, Leto: Leto 2002, Država: Država Slovenija

Obe spremenljivki sta sicer statistično značilni v specifikaciji (33) in (34), v regresijskem modelu (35) pa spremenljivka izdatki za zdravstvo v BDP ni več statistično značilna.

Ob upoštevanju interakcijskih spremenljivk (36) beležita obe pojasnjevalni spremenljivki, izdatki za zdravstvo v BDP in pričakovana življenjska doba, rahlo nižji pozitivni vrednosti v obdobju pozitivne gospodarske rasti kot v predhodnem regresijskem modelu za

obdobje celotnega gospodarskega cikla. Interakcijski pojasnjevalni spremenljivki sta pozitivno predznačeni, pri čemer je R x Pričakovana življenjska doba neznačilna. Iz spremenjenih vrednosti ob dodajanju interakcijskih spremenljivk je torej možno sklepati na značilen vpliv krize na povečanje občutljivosti izdatkov za zdravstvo na občutenje sreče, medtem ko zveza med pričakovano življenjsko dobo in občutenjem sreče ni značilno drugačna v pozitivnih in negativnih obdobjih gospodarskega cikla.

Izdatki za zdravstvo v BDP opredeljujejo odstotek izdatkov za zdravstvo v letnem BDP in s tem angažiranost države za boljšo zdravstveno oskrbo prebivalstva, pri čemer višji odstotek izdatka predstavlja razporeditev večjega deleža agregatnega dohodka za zdravstveno oskrbo v proračunski postavki in obratno. Poudariti je potrebno, da višji delež izdatkov ne pomeni nujno več sredstev za zdravstveno oskrbo, kar je lahko posledica neučinkovite uporabe sredstev v zdravstvenem sistemu. Višji delež dohodka za zdravstvene storitve je tudi posledica višjih dohodkov, saj je povpraševanje po teh storitvah izrazito dohodkovno elastično: bogatejše družbe imajo večje povpraševanje po zdravstvenih oskrbi pri ostalih nespremenjenih pogojih (OECD 2006; Fogel 2009). S temi ugotovitvami se ne strinjajo Acemoglu, Finkelstein in Notowidigdo (2013, 1094), ki ugotavljajo, da so višji izdatki za zdravstvo predvsem posledica razširitve pokritja zdravstvenega zavarovanja. Iz skupne baze podatkov je bilo pri pokazatelju izdatki za zdravstvo v BDP ugotovljeno, da je najnižji odstotek večino obdobja imela Estonija (4,85 % leta 2002 in 5,94 % leta 2012), povprečno najvišji odstotek izdatkov za zdravstvo pa je vseskozi imela Francija (10,52 % leta 2002 in 11,75 % leta 2012).

Regresijska tabela prikazuje, da je spremenljivka izdatki za zdravstvo v BDP minimalno negativno korelirana z občutkom sreče, v primeru prvih dveh regresijskih modelov, tj. (33) in (34). Korelacija v primeru regresije (33) ni najvišja (–0.0212), saj se ob vpeljavi preostalih makro spremenljivk (34) poveča (–0.0798) ter v regresiji vseh spremenljivk (35) celo spremeni predznak v pozitivnega (0.0049), pri čemer je slednja korelacija neznačilna. Regresijski model (36) izkazuje tudi minimalen pozitiven vpliv spremenljivke izdatka za zdravstvu v BDP na občutenje sreče v času pozitivne rasti (0.0044), ki pa je prav tako neznačilen. Interakcijska spremenljivka R x Izdatki za zdravstvo v BDP, ki predstavlja razliko v vplivu spremenljivke na občutenje sreče v času upadanja gospodarske dejavnosti glede na obdobje pozitivne gospodarske rasti, pa beleži pozitivno vrednost (0.123) in je tako vpliv izdatkov za zdravstvo značilno pozitiven le v recesiji. Značilnost vpliva spremenljivke v času recesije (0.1274), kot seštevek vrednosti spremenljivke v času gospodarske rasti in interakcije, je bil preverjen s F-testom, pri čemer je bilo ugotovljeno, da je vpliv značilen (stopnja tveganja 0.0000).

Nevtralen, negativen oz. neznaten vpliv javnih izdatkov na občutek sreče sta zaznala že Johns in Ormerod (2007), ko sta preučevala, kakšen je vpliv Javnih izdatkov prebivalcev ZDA in Veliki Britaniji v obdobju 1973–2004, pri čemer je bilo ugotovljeno, da se je poraba javnih izdatkov povečala za skoraj 100 % oz. 60 %, pri tem pa se je poročanje občutenja sreče povečala zgolj za 2 %. Do podobnega zaključka je prišel tudi Bjørnskov (2008), ki je v svojem delu prav tako sklenil, da je občutenje sreče negativno korelirano z javnimi izdatki za zdravstvo. V raziskavi Happiness And Health: Lessons and Questions For Public Policy (Graham 2008, 79) je bilo prav tako izpostavljeno, da sta pokazatelja javni izdatki za zdravstvo in občutek sreče v razvitih državah negativno korelirana, kar se utemeljuje z razlago dobre zdravstvene oskrbe v teh državah in se podobno kot pri dohodku/BDP PC PKM po določeni vrednosti povečanje izdatkov ne odraža več v povečanju občutenja sreče ter v primeru bolj razvitih držav na občutenje sreče pridobijo vpliv drugi dejavniki/spremenljivke.

Pričakovana življenjska doba opredeljuje povprečno življenjsko dobo prebivalcev določene države, merjene v letih in s tem dimenzijo kvalitete življenja v posamezni državi, pri čemer višja starost predstavlja boljše življenjske pogoje in zdravstveno oskrbo ter obratno. V skupni bazi podatkov je bilo pri pokazatelju pričakovana življenjska doba razvidno, da je med obravnavanimi državami najnižji odstotek s 65,01 leti dosegla in čez celotno obdobje imela Rusija (65,09 let v letu 2002 in 70,46 let v letu 2012), najvišjo starost pa je z 82,70 leti dosegla in čez celotno obdobje imela Švica (80,39 let v letu 2002 in 82,70 let v letu 2012).

Zgornja tabela prikazuje, da je spremenljivka pričakovana življenjska doba pozitivno korelirana z občutkom sreče, v primeru vseh treh regresijskih modelov, tj. (33), (34) in (35). Korelacija je v primeru regresije (33) najvišja (0.1650) in se ob vpeljavi preostalih makro spremenljivk (34) bistveno zmanjša (na 0.0490), v regresiji vseh spremenljivk (35) pa se ponovno zviša (0.1380). V (36) regresijskem modelu spremenljivka pričakovana življenjska doba tudi izkazuje značilen pozitiven vpliv spremenljivke na občutenje sreče (torej v času pozitivne gospodarske rasti (0.1270)). Interakcijska spremenljivka R x Pričakovana življenjska doba, ki predstavlja razliko med vplivom spremenljivke v času upadanja gospodarske dejavnosti glede na konjunkturo, pa beleži negativno vrednost, ki pa je neznačilna (–0.0164). Značilnost vpliva spremenljivke v času recesije (0.1106), kot seštevek vrednosti spremenljivke v času gospodarske rasti in interakcije, je bil preverjen s F-testom, pri čemer je bilo ugotovljeno, da je vpliv značilen (stopnja tveganja 0.0000).

Rezultati izkazujejo pozitivno korelacijo med vrednostjo pričakovana življenjska doba in občutek sreče, torej se ob povečevanju pričakovane življenjske dobe sorazmerno zviša vrednost občutenja sreče. Nizka pozitivna korelacija daljšanja življenjske dobe na občutek

sreče pa je pa presenetljiva, saj bi se po pričakovanjih možnost daljšega življenjskega obdobja moralo izkazovati bolj izrazito pri povečanju občutenja sreče.

Zaradi nizke pozitivne korelacijo oz. vpliva pričakovane življenjske dobe na občutek sreče je Deaton (2008; 69–71) zaključil, da pričakovana življenjska doba ni relevanten indikator sreče, ampak zgolj omogoča prebivalstvu, da izkoristijo podaljšan čas življenja in pričakovana življenjska doba prikazuje jasen indikator stanja/zdravja prebivalstva – več let, boljše zdravstvo (vendar v primerjavi z dohodkom nima pomembnega vpliva na občutek sreče). Prav tako je Graham (2008) v svoji raziskavi izpostavil veliko korelacijo BDP PC PKM in pričakovano življenjsko dobo pri državnih spremenljivkah, pri tem opredelil pojav Easterlinovega paradoksa (kot pri korelaciji BDP PC PKM in občutenju sreče) – hitro povečevanje pričakovane življenjske dobe ob nizkem BDP PC PKM, katere rast se ob rasti BDP PC PKM nato upočasnjuje (pridobitev čiste vode, elektrike, osnovne oskrbe ima v razvijajočih državah več učinka kot vpeljava najnovejših tehnoloških aparatur v razvitih/bogatejših državah). Pri tem prav tako opredeljuje, da ima v razvitih/bogatejših državah na občutek sreče večji vpliv krajše zdravo življenje kot pa povečevanje že tako dolgih pričakovanih življenjskih dob.

Vse zgornje ugotovitve izkazujejo, da imajo spremenljivke zdravstvene oskrbe v primeru izdatkov za zdravstvo v BDP majhen in v primeru pričakovane življenske dobe velik vpliv na občutek sreče (upoštevajoč beta koeficient). Vpliv je v primeru proračunske porabe za zdravstvo negativen (izdatki za zdravstvo v BDP), v primeru življenjske dobe pa pozitiven (pričakovana življenjska doba), razen v času recesije, ko obe spremenljivki beležita pozitiven vpliv. Slednja pokazatelja zdravstvene oskrbe s povečevanjem vrednosti doživljata enako usodo kot rast BDP na prebivalca, torej se rast te spremenljivke ne odraža v rasti občutenja sreče, in rast ni sorazmerna, s čimer se ponovno potrjuje Easterlinov paradoks (učinkovanje do določene mejne vrednosti). Po doseganju neke mejne vrednosti slednja izgubita merodajnost in drugi učinki prevzamejo pomembnejšo vlogo pri izboljšanju občutenja sreče.

3.7.2.3.1 Pričakovana življenjska doba in BDP PC PKM

Kot predhodno opisano, je spremenljivka pričakovana življenjska doba tudi v veliki meri korelirana s spremenljivko BDP PC PKM. Višina povprečnega dohodka v državi namreč vključuje tudi druge dejavnike, ki vplivajo na življenjsko dobo oz. njeno podaljšanje (višji BDP PC PKM že v osnovi pomeni dostopnost tekoče pitne vode, elektrike, ogrevanja, domovanja, ekonomske neodvisnosti, zaposlitve, preživljanja prostega časa …).

Iz zgornje tabele je sicer možno ugotoviti, da je spremenljivka pričakovana življenjska doba pozitivno korelirana s spremenljivko občutenja sreče, vendar je bilo že predhodno poudarjeno, da so številni avtorji (Johns in Ormerod 2007; Deaton 2008; Graham 2008) prišli do spoznanja, da se vpliv spremenljivke v posamezni državi po določeni vrednosti na občutenje sreče izniči oz. zmanjša. Vpliv teh dveh spremenljivk je izničen predvsem zaradi doseganja določene mejne vrednosti javnega izdatka oz. življenjske dobe večine obravnavanih držav in po preseganju te vrednosti pridobijo drugi dejavniki pomembnejši vpliv na občutenje sreče.

Kot opisano, je Graham (2008) raziskoval gibanje BDP PC PKM in pričakovano življenjsko dobo z vidika posamezne države, pri čemer je zaznal podobnost z gibanjem BDP PC PKM in občutkom sreče, tj. gibanje v smislu Easterlinovega paradoksa (že opredeljeno v poglavju 3.7.1.2.1 – Primerjava razvitih in nerazvitih gospodarstev). V razvijajočih/revnejših državah se povečevanje pričakovane življenjske dobe izkazuje v višjem občutenju sreče, pri tem pa se kasneje, ob izboljšanju razvitosti države, začne vpliv na občutek sreče zmanjševati (kljub enaki rasti pričakovane življenjske dobe). Z namenom preverjanja te domneve je bilo gibanje pokazatelja BDP PC PKM in pričakovane življenjske dobe iz vidika držav obravnavanih v tej raziskavi umeščeno v spodnji graf (pri tem je podatek glede pričakovane življenjske dobe iz leta 2011, zadnji dostopen podatek za države v času opravljanja te razsikavi).

V spodnjem prikazu 3.5, v katerem je na vertikalni osi pričakovana življenjska doba in na horizontalni osi BDP PC PKM, je bila vsaka država umeščena na podlagi njenih Y in X–vrednosti (označene z oznako države). Države so razporejene po predmetnih spremenljivkah, podobno kot v grafu BDP PC PKM, in občutku sreče. Pri tem pa jih je možno, če upoštevamo njihovo lokacijsko zgoščenost, ponovno razporedimo v dve večji skupini – med razvite in razvijajoče države (ločilo je bil BDP PC PKM v vrednosti okoli 25.600 EUR – slednja predstavlja državo s približno tako visokim BDP PC PKM med razvitimi državami in sorazmerno visoko pričakovano življenjsko dobo, tj. Portugalska/PT). Pri tem so bile države z nižjim BDP PC PKM in nižjo pričakovano življenjsko dobo razvrščene v razvijajoče države, države z višjimi vrednostmi teh spremenljivk pa v razvite države.

SLIKA 3.5: PRIČAKOVANA ŽIVLJENJSKA DOBA GLEDE NA BDP PC PKM

Graf prikazuje, da vse države, katerih BDP PC PKM dosega in presega 25.600 EUR, brez izjeme presegajo pričakovano življenjsko dobo 79,47 let (vrednost države Ciper), pri tem pa največja pričakovano življenjsko dobo med razvitimi državami znaša 82,7 let (vrednost Švice). Prav tako pa s slednjega grafa izhaja, da vse države, katerih BDP PC PKM ne dosega 25.600 EUR, ne dosežejo niti pričakovane življenjske dobe 78 let (najvišjo dobo z 77,87 leti ima Češka), pri tem pa najnižja pričakovana življenjska doba med razvijajočimi državami znaša 69 let (vrednost Rusije). Slednji grafični prikaz omogoča zaključek, da je pričakovana življenjska doba zelo odvisna od tega, kako je država razvita/bogata, saj je gibanje med pričakovano življenjsko dobo in BDP PC PKM izrazito pozitivno korelirano. Pri tem je pričakovana življenjska doba, ki jo dosega Švica, najvišja, čeprav imata Norveška in Luksemburg višje vrednosti BDP PC PKM, kar nakazuje na to, da med pokazateljema pri državah z najvišjim BDP PC PKM ne obstaja več sorazmernega gibanja oz. zviševanje BDP PC PKM po določeni vrednosti ne doprinese več k zviševanju pričakovane življenjske dobe in drugi dejavniki postanejo bolj relevantni (pri tem Norveško in Luksemburg po življenjski dobi presega skoraj polovico razvitejših držav). Prav tako pa je razpon v življenjski dobi med prvo skupino držav (79,47–82,7 let) bistveno nižji kot med drugo skupino držav (69–77,87 let), čeprav je razpon v vrednosti BDP PC PKM ravno pri prvih bistveno višji (od 25.610 EUR do 86.899 EUR) kakor med drugo skupino držav (od 6.721 EUR do 25.283 EUR). Večje spremembe pričakovane življenjske dobe so glede na BDP PC PKM pri razvijajočih državah kot pri razvitih oz. se ob prehajanju razvijajočih držav med razvite moč in velikost vpliva BDP PC PKM na pričakovano življenjsko dobo zmanjšuje.

Zgornje ugotovitve nakazujejo jasno povezavo med spremenljivko BDP PC PKM in pričakovano življenjsko dobo, pri čemer, razen zgoraj opisanih izjem, pomeni višji BDP PC PKM tudi višjo pričakovano življenjsko dobo. Prav tako pa je tudi razvidno, da povečevanju BDP PC PKM sledi zviševanje pričakovane življenjske dobe vse do Švice oz. vrednosti okoli 40.000 EUR BDP PC PKM. Po slednji državi imata višji BDP PC PKM zgolj še dve državi, in sicer Norveška (81,3 let) in Luksemburg (80,99 let), ki imata sicer še vedno dokaj visoko življenjsko dobo, vendar gibanje ni več sorazmerno z življenjsko dobo oz. življenjska doba glede na predhodno stopnjo gibanja upade. Na daljši rok se pričakovana življenjska doba ljudi ne povečuje več s povečevanjem prihodka/BDP, ampak ga zamenjajo drugi za nadaljnjo rast starostne dobe merodajni dejavniki (kot so opredelili tudi drugi avtorji).

3.7.2.4 SPREMENLJIVKE POKAZATELJA TEHNOLOŠKE RAZVITOSTI

Spremenljivke razvitosti predstavljajo sociološko-ekonomske pokazatelje, ki so merodajni za razvrščanje držav po sestavi njihovega zaposlitvenega sektorja (velikost primarnega sektorja v primerjavi z ostalimi sektorji), standarda elektronske družbe v določeni državi (uporaba interneta) in inovativnosti domače proizvodnje (visokotehnološki proizvodi v izvozu). S tem je bilo možno na ravni držav pojasnjevati, kako posamezna spremenljivka, ki posredno ali neposredno opredeljuje razvitost posamezne države, korelira s spremenljivko sreča. Slednje omogoča ugotavljanje jakosti in smer vpliva posameznih spremenljivk (37) oz. sprememba njihove korelacije ob vključitvi makro (38) in regresiji vseh spremenljivk (39) ter regresijo z dodanimi interakcijskimi spremenljivkami (40).

TABELA 3.14: REGRESIJA SREČE S SPREMENLJIVKAMI RAZVITOSTI

SPREMENLJIVKA SREČA	(37) REG RAZVITOST	(38) REG MAKRO	(39) REG ∑	(40) REG ∑ + ↓BDP
Zaposlitev v kmetijstvu	–0.0206***	0.0145***	–0.0211*** M	0.1320 M
	(0.0010)	(0.0012)	(0.0077)	(0.0083)
Odst. uporabnikov interneta	0.0152***	–0.0032***	–0.0007 M	–0.0002 M
	(0.0002)	(0.0003)	(0.0010)	(0.0011)
Izvoz visoko tehn. izdelkov	0.0264***	–0.0013*	0.0076***	0.0043**
	(0.0005)	(0.0007)	(0.0016)	(0.0020)
R x Zaposlitev v kmetijstvu				–0.0670*** M
				(0.0081)
R x Odst. uporabnikov interneta				–0.0010 M
				(0.0030)
R x Izvoz visoko tehn. izdelkov				–0.0402***
				(0.0062)
Konstanta	5.957***	–3.976***	–1.016	–6.679***
	(0.0210)	(0.1850)	(1.4850)	(1.6390)
Št. opazovanj	302,771	292,073	221,198	221,198
R–kvadrat	0.067	0.113	0.291	0.293
Vpliv Makro spr.	NE	DA	DA	DA
Vpliv T–C in Mikro spr.	NE	NE	DA	DA
Vpliv interakcije	NE	NE	NE	DA

Opombe: *** stopnja značilnosti pri 1 %, ** stopnja značilnosti pri 5 %, * stopnja značilnosti pri 10 %, M – multikolineirana spremenljivka (VIF), Referenčne skupine (osnova): Zakonski stan: Izven zveze, Dohodki: Nadpovprečni dohodki, Kraj bivanja: življenje v vasi oz. podeželju, Spol: Ženski, Zdravje: Slabo zdravje, Manjšina: Predstavnik Manjšine, Klasifikacija poklicev: Vojaški poklic, Status zaposlitve: Ostalo (gospodinja, družbeno koristno delo …), Dan anketiranja: Nedelja, Leto: Leto 2002, Država: Država Slovenija

Vse spremenljivke so sicer statistično značilne v specifikaciji (37) in (38), v regresijskem modelu (39) pa sta spremenljivka izvoz visoko tehnoloških izdelkov in zaposlitev v kmetijstvu značilni, spremenljivka odstotek uporabnikov interneta pa neznačilna. Zanimivo pri vseh treh spremenljivkah pokazatelja razvitosti je sprememba predznaka, saj se pri vključitvi preostalih makro spremenljivk (38) spremenil predznak korelacije (iz negativnega v pozitivnega in obratno), ki se je ob vključitvi preostalih spremenljivk (39) ponovno spremenil na izhodiščni predznak (37). V osnovni specifikaciji (39) je smer vpliva spremenljivk zaposlitev v kmetijstvu in izvoz visoko tehnoloških izdelkov v skladu s pričakovanji teorije.

Pri vključitvi interakcijskih spremenljivk (40) sta pojasnjevalni spremenljivki zaposlitev v kmetijstvu in odstotek uporabnikov interneta neznačilni v obdobju pozitivne gospodarske rasti, spremenljivka izvoz visoko tehnoloških izdelkov pa ostaja značilno pozitivna, pri čemer se zniža vrednost koeficienta na 0.0043. Interakcijski pojasnjevalni spremenljivki R x Zaposlitev v kmetijstvu (–0.0670) in R x Odstotek uporabnikov interneta sta prav tako multikolineirani, pri čemer je R x Odstotek uporabnikov interneta tudi neznačilna. Interakcijska spremenljivka R x Izvoz visokotehnoloških izdelkov pa beleži negativno vrednost (–0.0402), katera je značilna. Ob dodajanju interakcijskih spremenljivk je možno povzeti, da ima višji odstotek zaposlitve v kmetijstvu kakor tudi izvoza visoko tehnoloških izdelkov v času padca gospodarske dejavnosti manjši vpliv na občutenje sreče glede na obdobje pozitivne rasti in se bodisi poveča negativen vpliv ali izniči pozitiven vpliv pojasnjevalne spremenljivke na občutenje sreče.

Zaposlitev v kmetijstvu opredeljuje odstotek delovno aktivnega prebivalstva zaposlenega v kmetijstvu ter s tem velikost preostalih gospodarskih panog, pri čemer višji odstotek zaposlenih v kmetijstvu predstavlja bolj v primarni sektor naravnana, tehnološko manj napredna. Pri tem ima večino obdobja najvišji odstotek zaposlenih v kmetijstvu Romunija (36,4 % leta 2002, ki se zmanjša do leta 2012 na 29 %), najnižji odstotek pa je večino obdobja imela Velika Britanija (1,4 % leta 2002, ki se zmanjša do leta 2012 na 1,2 %).

Zgornja tabela prikazuje, da je spremenljivka zaposlitev v kmetijstvu minimalno negativno korelirana z občutkom sreče, v primeru prvega in tretjega regresijskega modela, tj. (37) in (39), v primeru drugega (38) pa se korelacija iz negativne spremeni v pozitivno. Korelacija v primeru prve regresije (37) je najvišja (–0.0206) in se ob vpeljavi vseh preostalih spremenljivk (39) zniža (–0.0211), pri čemer je slednja korelacija značilna. V regresiji (38) pa se spremeni predznak korelacije, pri čemer je velikost korelacije nekoliko manjša kot predhodna (0.0145). Sam (40) regresijski model izkazuje, da spremenljivka zaposlitev v

kmetijstvu beleži pozitiven vpliv na občutenje sreče (0.1320), vendar je slednja vrednost neznačilna. Interakcijska spremenljivka R x Zaposlitev v kmetijstvu, ki predstavlja spremembo spremenljivke v času upadanja gospodarske dejavnosti, pa beleži rahlo negativno vrednost (–0.0670), ki je sicer statistično značilna. Značilnost vpliva spremenljivke v času recesije (0.0530), kot seštevek vrednosti spremenljivke v času gospodarske rasti in interakcije, je bil preverjen s F–testom, pri čemer je bilo ugotovljeno, da je vpliv značilen (stopnja tveganja 0.0000).

Rezultati oz. vrednosti izkazujejo rahlo negativno korelacijo med odstotkom zaposlitve v kmetijstvu in občutkom sreče ter se ob večjem odstotku zaposlitve v kmetijstvu zmerno zniža vrednost občutenja sreče. Negativna korelacija med tema dvema pokazateljema je pričakovana, saj to prikazuje razvitost posameznega gospodarstva in je povečevanje odstotka zaposlovanja v kmetijstvu pot v nižjo zaposlenost v preostalih sektorjih, s tem pa manjšo razvitost in posledično nižjo občutenjem sreče.

V svojem delu sta Yuen in Chu (2013, 18–19) na območju držav ASEAN analizirala občutenje sreče z različnimi dejavniki, med drugim sta preučevala tudi korelacijo med zaposlitvijo v kmetijstvu in občutenjem sreče (oz. njunima pokazateljema GWP – QLF[82] in HPI[83]). Pri tem sta zaznala, da višji delež zaposlenih v kmetijstvu znižuje kakovost življenja, saj je država s takšno strukturo zaposlitve država v razvoju ter ima nižjo stopnjo urbanizacije in nižjo stopnjo zdravja oz. višjo stopnjo revščine. Slednji negativni pojavi pa negativno vplivajo na občutek sreče (pozitivna stran višje zaposlitve v kmetijstvu pa je bolj ekološka naravnanost države). Prav tako pa je Smith (2012) za FORBES objavila članek, v katerem opredeljuje različno občutenje sreče glede na delovno področje posameznika (43.000 anketirancev po celotni ZDA), pri čemer so bili predvsem zaradi nižjih plač, nezmožnosti osebnega in kariernega napredovanja in prehoda na druga delovna mesta najmanj med vsemi zadovoljni zaposleni v kmetijstvu in v rudnikih. V pričujoči doktorski disertaciji vpliva agrarnega sektorja je ta dejavnik merjen tako prek zaposlitve v kmetijstvu na ravni države (makro raven) kakor tudi prek razvrstitve poklicev na ravni anketiranca, med katerimi so tudi delavci primarnega sektorja (mikro raven), vpliv poklica primarnega sektorja pa bo obravnavan pri analizi spremenljivk glede zaposlitve (poglavje 3.7.3.3). Vpliv spremenljivke opravljanje poklica kmetovalca (primarni sektor) je v vseh treh regresijah različicah med poklici, ki so med najnižjimi ravnmi občutenja sreče (samo poklici za preprosta dela imajo še nižje korelacijske vrednosti).

[82] Gallup World Poll Quality of life (GWP – QLF) je pokazatelj s katerim se kakovost bivanja v posamezni državi in preko tega sreča v posamezni državi
[83] Happiness Planet Index (HPI) je pokazatelj sreče, življenjske dobe in ekološke usmerjenosti v posamezni državi

Odstotek uporabnikov interneta opredeljuje odstotek prebivalstva (število uporabnikov na 100 prebivalcev), ki v svojem vsakdanjem življenju (zasebno ali službeno) uporabljajo svetovni splet. Najnižji odstotek skozi celotno obdobje in tudi absolutno najnižji odstotek uporabnikov interneta je beležila Ukrajina (1,87 % leta 2002 ter 33,7 % leta 2012), najvišji odstotek pa je večino obdobja imela Islandija (78,8 % leta 2002 ter 96 % leta 2012).

Regresijska tabela prikazuje pozitivno korelacijo med odstotkom uporabnikov interneta in občutkom sreče v primeru prvega regresijskega modela, tj. (37), v primeru vseh nadaljnjih specifikacij pa se točkovne ocene parametrov iz pozitivne spremenijo v negativno, spremenljivka pa izgubi statistično značilnost. Korelacija je v primeru primarne regresije (37) najvišja (0.0152) in se pri vpeljavi preostalih makro spremenljivk v sekundarni regresiji (38) spremeni predznak korelacije iz pozitivnega v negativnega, moč korelacije se prav tako zmanjša (–0.0032), korelacija pa se ob vpeljavi vseh preostalih spremenljivk (39) dodatno zniža, vendar je neznačilna. Ob upoštevanju vpliva interakcij v regresijskem modelu (40) spremenljivka odstotek uporabnikov interneta beleži neznačilen negativen vpliv na občutenje sreče (–0.0002). Interakcijska spremenljivka R x Odstotek uporabnikov interneta, ki predstavlja vpliv spremenljivke v času upadanja gospodarske dejavnosti, pa prav tako beleži neznačilno negativno vrednost (–0.0010). Značilnost vpliva spremenljivke v času recesije (–0.0012), kot seštevek vrednosti spremenljivke v času gospodarske rasti in interakcije, je bil preverjen s F–testom, pri čemer je bilo ugotovljeno, da je vpliv neznačilen (stopnja tveganja 0.8697).

Pri analiziranju občutenja sreče v območju gospodarskega združenja desetih azijskih držav ASEAN sta Yuen in Chu (2013, 23–24) ugotavljala tudi korelacijo med Odstotkom uporabnikov interneta in občutenjem sreče (oz. njunima pokazateljema GWP in HPI), pri tem pa sta ugotovila, da je občutek sreče šibko koreliran z odstotkom uporabnikov interneta oz. sprememb v odstotku. Kot razlog navajata učinek neposredne primerjave med državami, s čimer se lahko občutek sreče v določeni državi, zaradi neomejenega dostopa do informacij preko interneta, prilagodi s primerjavo ekonomskega/političnega/monetarnega stanja sosednje/druge države in s tem izgubi dostopnost do interneta pomen, pridobijo pa jo drugi faktorji, na podlagi katerih se je dejansko spremenil občutek sreče (torej sociološki in ekonomski faktorji). Neposreden vpliv uporabe interneta so preučevali tudi Pénard in ostali (2011 18–20), ki so zaznali, da je vpliv uporabe interneta na občutek sreče pozitiven, vendar dokaj nepomemben, pri čemer se ob vključitvi državnih spremenljivk pomen uporabe interneta zmanjša in se spremenljivka uporabe interneta izkazuje preko drugih pokazateljev.

Izvoz visoko tehnoloških izdelkov opredeljuje odstotek izvoza visoko tehnoloških izdelkov v celotnem izvozu, ki predstavlja raven mednarodne konkurenčnosti države in izraz

obsežnejših vlaganj v raziskave in razvoj. Skozi celotno obdobje in tudi absolutno najnižji odstotek izvoza visokotehnoloških izdelkov je proizvedla Turčija (1,79 % vsega izvoza leta 2002 ter 1,83 % vsega izvoza leta 2012), pri tem pa je najvišji odstotek v obdobju 2002– 2005 dosegala Irska (okoli 36 % vsega izvoza), v obdobju 2006–2009 je največ visokotehnološkega izvoza imela Islandija (povprečno 45 % vsega izvoza), v obdobju 2010–2011 je imel največ izvoza teh izdelkov Ciper (povprečno 32 % vsega izvoza) in leta 2012 Švica (25,77 % vsega izvoza).

Iz zgornje regresijske tabele je možno razbrati pozitivno korelacijo med izvozom visokotehnoloških izdelkov in občutkom sreče v vseh specifikacijah razen (38). Korelacija je v primeru regresije (37) najvišja (0.0264) in se ob vpeljavi vseh preostalih spremenljivk (39) zniža na nižjo vrednost (0.0076). Pri vpeljavi preostalih makro spremenljivk v sekundarni regresiji (38) pa se spremeni predznak korelacije, moč korelacije se pa prav tako zmanjša (–0.0013), spremenljivka pa je pogojno značilna (v 10 % intervalu zaupanja). Regresija z vplivi interakcij v (40) regresijskem modelu zniža pozitiven vpliv spremenljivke izvoz visokotehnoloških izdelkov na občutenje sreče v času pozitivne gospodarske rasti (0.0043). Interakcijska spremenljivka R x Izvoz visoko tehnoloških izdelkov, ki predstavlja razliko v vplivu spremenljivke v času upadanja gospodarske dejavnosti glede na čas pozitivne gospodarske rasti, pa beleži značilno negativno vrednost (–0.0402). Značilnost vpliva spremenljivke v času recesije (–0.0359), kot seštevek vrednosti spremenljivke v času gospodarske rasti in interakcije, je bil preverjen s F–testom, pri čemer je bilo ugotovljeno, da je vpliv značilen (stopnja tveganja 0.0000). Povečanje (zmanjšanje) odstotka visokotehnoloških izdelkov v izvozu posamezne države ima v času padca gospodarske dejavnosti vpliv na znižanje (zvišanje) občutenja sreče, glede na čas rasti gospodarske dejavnosti, kjer je odvisnost ravno nasprotna. Slednje je možno pojasniti že s pregledom držav, ki so do leta 2011 beležile najvišjo stopnjo predmetne spremenljivke, to so Irska, Islandija in Ciper, torej države, katere je padec gospodarske dejavnosti oz. gospodarska kriza najbolj prizadela.

Regresija izvoza visokotehnoloških izdelkov z občutenjem sreče prikaže pozitivno korelacijo med izvozom teh izdelkov in občutkom sreče, kar pomeni, da države z višjim deležem visokotehnološkega izvoza v povprečju beležijo višjo raven občutenja sreče (v času recesije pa nižje). Pri tem je pozitivna korelacija med tema dvema pokazateljema pričakovana, saj neposredno izkazuje inovativnost/razvitost gospodarstva (višji delež raziskav in razvoja), s čimer je prebivalstvu neposredno omogočeno manj delovno intenzivnih oz. več znanstvenih delovnih mest in s tem več boljše plačanih delovnih mest ter boljše delovanje

javne uprave iz naslova več sredstev (zdravstvo, šolstvo, infrastruktura …), kar zagotovo v določeni meri vpliva na višji občutek sreče.

Glede vpliva izvoza na občutek sreče sta Yuen in Chu (2013) opravila analizo, v kateri sta primerjala velikost izvoza glede na BDP, pri čemer sta ugotovila, da višje razmerje (torej večji izvoz glede na BDP) predstavlja uspešnejša gospodarstva/države, katere so zmožne izboljšati kvaliteto življenja prebivalstva, pri čemer pa je zaznana korelacija med izvozom in srečo bila majhna oz. nepomembna. Vpliv ekonomskih dejavnikov oz. ekonomskih politik na občutenje sreče prebivalcev in uspešnost njihove vpeljave so preučevali tudi Alvarez–Díaz in ostali (2009), Jagodzinski (2010) in Ott (2011), pri tem pa zaznali, da imajo različne ekonomski dejavniki in ekonomske politike (med drugim tudi preko javnega trošenja) posreden vpliv na prebivalce posamezne države, pri čemer ima večji vpliv na izboljšanja občutka sreče dobro upravljanje (slabo upravljanje ima manj negativnega vpliva kot dobro upravljanje pozitivnega vpliva).

Zgornje ugotovitve glede spremenljivk razvitosti izkazujejo, da imajo spremenljivke razvitosti pri spremembah občutenja sreče majhen vpliv (upoštevajoč beta koefocient), ki je v primeru velikosti kmetijskega sektorja negativen (zaposlitev v kmetijstvu), v primeru uporabe interneta in inovativnosti na področju tehnološke proizvodnje pa pozitiven (odstotek uporabnikov interneta, izvoz visoko tehnoloških proizvodov). Vpliv slednje spremenljivke zanemarljiv tudi zaradi drugih spremenljivk, ki že deloma zajemajo obravnavano razmerje (in so tudi odgovorne za spremembo predznaka v drugem (38) regresijskem modelu, kar bo opisano v spodnji točki). Pokazatelji razvitosti oz. njihove najnižje/najvišje vrednosti pa so značilne zlasti za bolj tehnološko razvita in odprta gospodarstva (tehnološko dovršena proizvodnja, inovativnost, informacijska odprtost, globalizacija). Med te spadajo gospodarstva, ki beležijo višja občutenja sreče, in preostale spremenljivke, ki so značilne za razvita gospodarstva, zasenčijo spremenljivke razvitosti in jim zmanjšajo pojasnjevalno moč.

3.7.2.5 SPREMENLJIVKE RAZVITOSTI FINANČNIH TRGOV

Pokazatelja razvitosti denarnih in kapitalskih trgov predstavljajo ekonomske pokazatelje, pomembne zaradi ugotavljanja obsega in delovanja privatnega sektorja ter razvitost teh trgov, kar ima vpliv družbo ter posameznika v njej. Pri tem sta bila obravnavana pokazatelj razvitosti trga denarja (tj. obseg kreditnih informacij) pa tudi pokazatelj razvitosti kapitalskega trga (tj. tržna kapitalizacija družb). Prek teh je možno na obeh ravneh pojasnjevati vpliv slednjih spremenljivk, ki posredno ali neposredno opredeljujeta razvitost

kapitalsko–finančnih trgov držav in vplivata na spremenljivko sreče. Slednje omogoča ugotavljanje jakosti in smer vpliva posameznih spremenljivk (41) oz. sprememba njihove korelacije ob vključitvi makro (42), regresiji z vsemi spremenljivkami (43) ter ugotavljanje vpliva gibanja gospodarske aktivnosti na občutenje sreče preko regresije z dodanimi interakcijskimi spremenljivkami (44).

TABELA 3.15: REGRESIJA SREČE S SPREMEN. RAZVITOSTI TRGA

SPREMENLJIVKA SREČA	(41) REG RAZ. TRGA	(42) REG MAKRO	(43) REG ∑	(44) REG ∑ + ↓BDP
Obseg kreditnih informacij	0.0302***	–0.0524***	0.0465***	0.0032***
	(0.0034)	(0.0037)	(0.0101)	(0.0123)
Tržna kapitalizacija družb	0.0088***	0.0018***	–0.0003 M	–0.0012*** M
	(7.29e–05)	(0.0001)	(0.0003)	(0.0004)
R x Obseg kreditnih informacij				0.1290***
				(0.0333)
R x Tržna kapitalizacija družb				–0.0072*** M
				(0.0017)
Konstanta	6.463***	–3.976***	–2.596*	–6.679***
	(0.0161)	(0.1850)	(1.4560)	(1.6390)
Št. opazovanj	298,209	292,073	221,198	221,198
R–kvadrat	0.041	0.113	0.291	0.293
Vpliv Makro spr.	NE	DA	DA	DA
Vpliv T–C in Mikro spr.	NE	NE	DA	DA
Vpliv interakcije	NE	NE	NE	DA

Opombe: *** stopnja značilnosti pri 1 %, ** stopnja značilnosti pri 5 %, * stopnja značilnosti pri 10 %, M – multikolineirana spremenljivka (VIF), Referenčne skupine (osnova): Zakonski stan: Izven zveze, Dohodki: Nadpovprečni dohodki, Kraj bivanja: življenje v vasi oz. podeželju, Spol: Ženski, Zdravje: Slabo zdravje, Manjšina: Predstavnik Manjšine, Klasifikacija poklicev: Vojaški poklic, Status zaposlitve: Ostalo (gospodinja, družbeno koristno delo …), Dan anketiranja: Nedelja, Leto: Leto 2002, Država: Država Slovenija

Obe spremenljivki sta sicer statistično značilni v specifikaciji (41) in (42), v regresijskem modelu (43) pa spremenljivka tržna kapitalizacija družb neznačilna, medtem ko je spremenljivka obseg kreditnih informacij spremenljivka v tem regresijskem modelu značilna. Pri spremenljivki obseg kreditnih informacij se spremeni predznak iz pozitivnega v negativnega ob vključitvi preostalih makro spremenljivk (42), ki pa se ob vključitvi preostalih

spremenljivk (43) ponovno spremeni na izhodiščni predznak (41), enako kot pri spremenljivkah razvitosti v predhodnem poglavju.

Z vključitvijo interakcijskih spremenljivk (44) sta vrednosti pojasnjevalne spremenljivke obseg kreditnih informacij in tržna kapitalizacija v času pozitivne gospodarske rasti značilni. Značilni pa sta prav tako tudi interakcijski pojasnjevalni spremenljivki R x Obseg kreditnih informacij in R x Tržna kapitalizacija družb. Interakcijska spremenljivka R x Obseg kreditnih informacij beleži pozitivno vrednost (0.1290), kar pomeni, da je skupni učinek v času krize večji. Ob dodajanju interakcijskih spremenljivk je možno ugotoviti, da se pozitivni vpliv pojasnjevalne spremenljivke obsega kreditnih informacij ob upoštevanju padca gospodarske dejavnosti poveča in dobi bolj izrazit vpliv, kar pomeni, da se razlike v občutenju sreče med državami z višjo stopnjo dostopa do kreditnih informacij in s tem posredno tudi bolje delujočim denarnim trgom in državami z manj razvitim denarnim trgom v času padca gospodarske aktivnosti povečajo. Dobro delujoč denarni trg je torej v času krize še bolj pomemben dejavnik zadovoljstva kot v času konjunkture.

Obseg kreditnih informacij opredeljuje stopnjo obsega, dostopnosti in kvalitete kreditnih informacij, ki omogočajo prebivalstvu kvantitativno in kvalitativno informiranost na kreditnem trgu, pri čemer višja stopnja predstavlja boljšo kreditno informiranost, s tem izboljšano možnost izbire in povečanja sposobnosti odločanja. Pri pokazatelju obseg kreditnih informacij je zanimiva najnižja stopnja, tj. stopnja 0 (nič), saj imata, poleg manj razvitih držav (Hrvaška, Rusija, Ukrajina), katere v kasnejšem obdobju bistveno dvignejo kreditno informiranost, najnižjo stopnjo tudi Ciper in Luksemburg, pri čemer Ciper leta 2010 dvigne informiranost na stopnjo 2 (dva), Luksemburg pa je skozi celotno obdobje, vključno do leta 2012, zadržal stopnjo 0 (nič). Za Luksemburg in Ciper je manjši obseg kreditnih informacij povezan s pomembno gospodarsko dejavnostjo teh majhnih razvitih gospodarstev, tj. obsežen bančni sektor. Slednji za tuje komitente hrani oz. prenakazuje denarna sredstva z namenom omogočanja tujim komitentom izogibanja plačila dav

ka v matični državi oz. ponovnega vračanja denarnih sredstev kot legalna v matično državo, zaradi česar je, kot konkurenčna prednost, obseg kreditnih informacij na najnižji možni ravni. Med državami, ki skozi celotno obdobje dosegajo najvišjo stopnjo kreditne informiranosti (stopnja 6), pa so Avstrija, Nemčija in Velika Britanija.

Tabela prikazuje, da je spremenljivka obseg kreditnih informacij pozitivno korelirana z občutkom sreče, v primeru prvega in tretjega regresijskega modela, tj. (41) in (43), v primeru drugega (42) pa se korelacija iz pozitivne spremeni v negativno, kar je posledica vključitve drugih makro spremenljivk v model in odsotnosti kontroliranja za državno in časovno specifične učinke. Z upoštevanjem vpliva interakcij v regresijskem modelu (44) se

vpliv spremenljivke obseg kreditnih informacij malenkostno zniža, vendar še vedno beleži pozitiven vpliv glede na odvisno spremenljivo – občutenje sreče (0.0032). Interakcijska spremenljivka R x Obseg kreditnih informacij, ki predstavlja spremenljivko v času upadanja gospodarske dejavnosti, pa beleži značilno opazno pozitivno vrednost (0.1290). Značilnost vpliva spremenljivke v času recesije (0.1322), kot seštevek vrednosti spremenljivke v času gospodarske rasti in interakcije, je bil preverjen s F-testom, pri čemer je bilo ugotovljeno, da je vpliv značilen (stopnja tveganja 0.0003). Povečanje (zmanjšanje) stopnje obsega kreditnih informacij posamezne države v času padca gospodarske dejavnosti ima večji vpliv na zvišanje (znižanje) občutenja sreče, glede na čas rasti gospodarske dejavnosti (slednje je tudi razumljivo zaradi večje preudarnosti subjektov in želje po večji informiranosti na področju trgu kreditiranja).

Pozitivna korelacija med tema dvema pokazateljema je pričakovana, saj to prikazuje odprtost in transparentnost v posameznem gospodarstvu ter je povečevanje kreditne informiranosti in boljše ozaveščenosti prebivalcev glede lastne možnosti primerjave in izbire povezano z višjim občutenjem sreče. Glede obsega informacij, med drugih tudi bančnih, z občutenjem sreče sta raziskavo opravila Grahamova in Nikolova (2013), ki ugotavljata, da je dostop do virov informacij pozitivno koreliran z občutenjem sreče (informiranost prek TV, interneta in mobilnih telefonov), vendar z nizko korelacijo. Prav tako pa sta izpostavila, da je vpliv informiranosti višji v revnejših državah, kjer je dostop do informacij omejen in ima večji pomen. Glede vpliva in učinkov uporabe mobilnega telefona kmetijskih delavcev na Filipinih je bila opravljena raziskava Labonna in Chasa (2009), ki sta zaznala višje občutenje sreče ob uporabi mobilnega telefona, pri čemer je bila glavni razlog t. i. informacijska tehnologija oz. dostop do informiranosti (pred mobilnimi telefoni kmetijski delavci niso imeli informacij glede cen surovin, po pridobitvi mobilnih telefonov pa so se lahko o cenah surovin pozanimali in boljše pogajali o prodajni ceni). Prav tako Litan in Rivlin (2001) v svojem delu Projecting the Economic Impact of the Internet ugotavljata, da je velik potencial interneta njegova vsestranska udobnost uporabnikom in širok nabor možnosti, pri čemer izpostavita prednost interneta za namen pridobivanja znanj in izobraževanja preko spleta.

Pokazatelj Tržna kapitalizacija družb predstavlja vrednost vseh na borzi kotirajočih vrednostnih papirjev podjetij v posamezni državi glede na BDP države, pri čemer višja stopnja predstavlja bolj razvit kapitalski trg (v kolikor ne gre za obdobje špekulativne rasti borznih cen). Skoraj skozi celotno obdobje in tudi absolutno najnižji odstotek tržne kapitalizacije družb je dosegala Slovaška (leta 2002 je znašala 5,50 % BDP in leta 2012 je znašala 5,03 % BDP), najvišji odstotek kapitalizacij družb glede na BDP skoraj skozi celotno obdobje je med obravnavanimi državami beležila Švica (leta 2002 je znašala 198,32 % BDP

in leta 2012 je znašala 170,68 % BDP). Gibanje tržne kapitalizaciji družb praviloma v vseh državah je strmo rastla do leta 2007, ko je bilo razmerje med vrednostjo družb in BDP najvišja, nato so se leta 2008, ko je nastopila gospodarska kriza, razmerje tržne kapitalizacije podjetij in BDP več kot prepolovilo ter so trenutno na bistveno nižji ravni kot na vrhuncu razmerja (višina tržne kapitalizacije do 2008 pa je bila posledica preveč ohlapne denarne politike, ki je poganjala nerealna pričakovanja in špekulativno rast cen).

Tabela 3.15 prikazuje, da je spremenljivka tržna kapitalizacija družb v primeru prvega in drugega regresijskega modela pozitivno korelirana z občutkom sreče, v primeru tretjega asociacija ni statistično značilna. Točkovna ocena regresijskega koeficienta je v primeru regresije (41) najvišja (0.0088) in se ob dodajanju makro in vseh preostalih spremenljivk v specifikaciji (42) in (43) zniža (0.0018 in –0.0003), kot rečeno pa je specifikacija (43) neznačilna. Vpeljava interakcij v (44) regresijskem modelu pokažejo na značilno negativen parcialni vpliv spremenljivke tržna kapitalizacija družb na občutenje sreče (–0.0012). Interakcijska spremenljivka R x Tržna kapitalizacija družb, ki predstavlja razliko vpliva spremenljivke v času upadanja gospodarske dejavnosti glede na obdobje rasti, beleži značilno negativno vrednost (–0.0072), kar pomeni, da se negativni vpliv tržne kapitalizacije v času gospodarske krize povečal (na –0.0084) in je po preverjanju s F–testom značilen (stopnja tveganja 0.0000).

Regresije izkazujejo negativno korelacijo velikosti tržne kapitalizacije družb z občutkom sreče, saj se ob zviševanju vrednosti delnic oz. podjetij minimalno zniža občutenje sreče. Negativna korelacija tržne kapitalizacije in občutenja sreče je smiselna predvsem iz razmišljanja, da je bolj razvit trg bolj ranljiv za špekulativna vlaganja in gospodarska nihanja. Pojav gospodarske krize tako v večji meri prizadane slednja gospodarstva in njihova občutenja sreče, preko razvrednotenja vrednostnih papirjev, izgube premoženje, zmanjšanja kupne moči, zaupanje v kapitalski trg in drugih dejavnikov.

Tržna kapitalizacija družb je odvisna od števila vlagateljev in njihovih zmožnosti investiranja; ti v večini predstavljajo domače prebivalstvo, kar je v svojem delu obravnavala Rowley (2005), ki ugotavlja, da ljudem daje možnost upravljanja lastnega denarja blagodejen občutek, saj se čutijo dobro, pametno in samozavestno in jim samostojno upravljanje povečuje občutek sreče, pri tem pa je kot ena izmed možnosti vlaganja izpostavljeno vlaganje v delnice, katerih vrednost na trgu raste zelo hitro (v primeru delnic tehnološko naprednih podjetjih ter špekulativnih vlagateljev). Prav tako so Bolen in ostali (2010) opravili raziskavo, v kateri je bil opazovan vpliv spremembe vrednosti indeksa Dow

Jones na občutek sreče uporabnikov Twitterja[84] s pomočjo OF leksikona[85], pri čemer je bila do določene mere zaznana minimalna pozitivna korelacija med spremembo borzne vrednosti vrednostnih papirjev in Twitter izrazi, ki izražajo srečo. Razmerje med indeksom Dow Jones in občutenje sreče so obravnavali tudi Graham in ostali (2010, 727–731), ki so v svoji raziskavi raziskali gibanje indeksa Dow Jones in vsakodnevnega občutenje sreče v ZDA (iz zbirke podatkov Gallup World Poll) v obdobju od januarja 2008 do julija 2009, pri tem pa so ugotovili, da je gibanje teh dveh spremenljivk usklajeno, predvsem pri nastopu in poglabljanju krize, v obdobju okrevanja pa občutek sreče nepričakovano hitro naraste na prvotno raven, čeprav je bilo okrevanje indeksa Dow Jones minimalno in dolgotrajno. Na podlagi slednjega so sklenili, da se ljudje zavedajo in zaznajo upad gospodarske rasti, vendar se dokaj hitro privadijo na misel upadanja gospodarske rasti in krčenja trga vrednostnih papirjev ter se ob znaku okrevanja oz. kakršnihkoli pozitivnih vesteh rasti trga njihov občutek sreče bistveno hitreje vrne na prvotno raven kot pa trg okreva (sam trg in rast se le počasi izboljšujeta), gibanje med spremenljivkama pa je pozitivno in medsebojno povezano.

Vse ugotovitve glede spremenljivk razvitosti trga izkazujejo, da imajo spremenljivke razvitosti trga pri spremembah občutenja sreče majhen vpliv (upoštevajoč beta koeficient), ki je v primeru kreditne informiranosti (obseg kreditnih tveganj) pozitiven ter v primeru vrednosti podjetij v državi (tržna kapitalizacija družb) negativen vpliv. Razvitost kreditnega trga oz. informiranosti subjektov o njem je v večji meri pokazatelj razvite in srečne družbe, kot velikost trga vrednostnih papirjev, predvsem zaradi neposrednega učinkovanja na posameznika, ki lahko svobodno in premišljeno sklepa odločitve. Velikost trga vrednostnih papirjev pa je pogosto zavajajoča in ne izkazuje dejanskega stanja vrednosti, ampak bodoča pričakovanja, pri čemer se rast trga spodbuja na podlagi nepoznavanja delovanja trga in posnemanja drugih (animal spirits, kot je to imenoval ekonomist Keynes) in zgolj v manjši meri vplivajo na občutenje sreče. Pokazatelja razvitosti trga oz. njihovi najvišje vrednosti so dejansko značilne zlasti za bolj razvita in urejena gospodarstva (informiranost, odprtost poslovanja, globina trga), kjer beležijo višja občutenja sreče, kar pomeni, da je za nizko pozitivno korelacijo spremenljivk razvitosti trga posledica preostalih spremenljivk, katere zajemajo oz. izničijo vpliv spremenljivk razvitosti trga.

[84] Spletno socialno omrežje, namenjeno izmenjavanju kratkih sporočil med uporabniki
[85] t.i. iskalec mnenj (ang. *Opinion finder*), ki loči med negativnimi in pozitivnimi močnimi in šibkimi izrazi, pri tem pa beleži 2718 pozitivnih in 4912 negativnih izrazov

3.7.2.6 SPREMENLJIVKE PRAVNE DRŽAVE

Pravna država predstavlja stopnjo upoštevanja pravil, zakonov, drugih nenapisanih pravil in moralnih vrednot v posamezni družbi, kar se v določeni meri prenaša tudi na občutek sreče posameznikov. Pri tem so bili obravnavani pokazatelji pravne države tako s področja spoštovanja zakonodajne (tj. indeks zakonskih pravic) kakor tudi s področja zaznave korupcije s strani prebivalstva (tj. indeks zaznave korupcije), kar je omogočilo ugotavljanje in pojasnjevanje ureditve in uveljavljanja pravne države. Slednje omogoča ugotavljanje jakosti in smer vpliva posameznih spremenljivk (45) oz. sprememba njihove korelacije ob vključitvi makro (46) spremenljivk in regresiji z vsemi spremenljivkami (47) ter vpliva interakcijskih spremenljivk (48).

TABELA 3.16: REGRESIJA SREČE S SPREMEN. PRAVE DRŽAVE

SPREMENLJIVKA SREČA	(45) REG PRAVNE D.	(46) REG MAKRO	(47) REG ∑	(48) REG ∑ + ↓BDP
Indeks zakonskih pravic	0.0204***	0.0507***	0.0501*** M	0.0648*** M
	(0.0020)	(0.0024)	(0.0091)	(0.0097)
Indeks zaznave korupcije	0.3090***	0.1070***	–0.0508*** M	–0.0508*** M
	(0.0017)	(0.0042)	(0.0080)	(0.0087)
R x Indeks zakonskih pravic				0.0090 M
				(0.0222)
R x Indeks zaznave korupcije				0.0290 M
				(0.0232)
Konstanta	4.957***	–3.976***	–2.596*	–6.679***
	(0.0167)	(0.1850)	(1.4560)	(1.6390)
Št. opazovanj	300,679	292,073	221,198	221,198
R–kvadrat	0.099	0.113	0.291	0.293
Vpliv Makro spr.	NE	DA	DA	DA
Vpliv T–C in Mikro spr.	NE	NE	DA	DA
Vpliv interakcije	NE	NE	NE	DA

Opombe: *** stopnja značilnosti pri 1 %, ** stopnja značilnosti pri 5 %, * stopnja značilnosti pri 10 %, M – multikolineirana spremenljivka (VIF), Referenčne skupine (osnova): Zakonski stan: Izven zveze, Dohodki: Nadpovprečni dohodki, Kraj bivanja: življenje v vasi oz. podeželju, Spol: Ženski, Zdravje: Slabo zdravje, Manjšina: Predstavnik Manjšine, Klasifikacija poklicev: Vojaški poklic, Status zaposlitve: Ostalo (gospodinja, družbeno koristno delo …), Dan anketiranja: Nedelja, Leto: Leto 2002, Država: Država Slovenija

Spremenljivki pravne države sta v specifikaciji (45), (46) in (47) značilni. Pri tem spremenljivka indeks zaznave korupcije ob regresiji z vsemi preostalimi spremenljivkami (47) spremeni predznak iz pozitivnega v negativnega, vpliv zaznave korupcije na občutek sreče pa se z dodajanjem preostalih spremenljivk v regresijski model zmanjšuje.

Z vključitvijo interakcijskih spremenljivk (48) vrednost pojasnjevalnih spremenljivk ne kaže statistično značilno različnih vplivov v obdobju recesije in obdobju pozitivne gospodarske rasti.

Spremenljivka indeks zakonskih pravic opredeljuje stopnjo varovanja pravic upnikov in posojilodajalcev/posojilojemalcev preko stanja in urejenosti zakonodaje na tem področju, ki z izboljšanjem varnosti in urejenosti kreditnega in insolventnega tveganja omogočajo povečano zaupanje in s tem izboljšanje delovanja denarnega trga, pri čemer višja stopnja predstavlja boljšo zakonsko urejenost na tem področju. Pri tem nobena izmed obravnavanih držav ne beleži najnižjih stopenj 0, 1 ali 2, ampak je najnižja dosežena stopnja 3, katero skozi celotno obdobje beležijo Italija, Portugalska in Rusija. Najvišjo stopnjo 10 pa beležita zgolj dve državi (tako najvišjo stopnjo po posameznem letu, kakor tudi skozi celotno obravnavano obdobje, beležita vsakoletno stopnjo 10), in sicer Latvija in Velika Britanija.

Iz zgornje tabela izhaja, da spremenljivka indeks zakonskih pravic vseskozi minimalno pozitivno korelira z občutkom sreče, torej tako v primeru prvega, drugega in tretjega regresijskega modela, tj. (45), (46) in (47). Korelacija v primeru primarne regresije (45) je najnižja (0.0204), ob vključitvi preostalih makro (46) spremenljivk se vpliv poveča (0.0507), pri vključitvi vseh (47) spremenljivk pa se korelacija neznatno zniža (0.0501). Regresija z interakcijskimi spremenljivkami v (48) regresijskem modelu rahlo zviša pozitiven vpliv indeksa zakonskih pravic na občutenje sreče (0.0648). Interakcijska spremenljivka R x Indeks zakonskih pravic beleži neznačilno majhno pozitivno vrednost (0.0090), kar pomeni, da skoraj ni razlike v vplivu te spremenljivke med obdobjem upadanja gospodarske dejavnosti in obdobjem pozitivne rasti. Značilnost vpliva spremenljivke v času recesije (–0.0738) kot seštevek vrednosti spremenljivke v času gospodarske rasti in interakcije, je bil preverjen s F-testom, pri čemer je bilo ugotovljeno, da je vpliv značilen (stopnja tveganja 0.0019).

Regresije prikazujejo rahlo pozitivno korelacijo med stopnjo urejenosti zakonskih pravic in občutkom sreče. Pozitivna korelacija med slednjima pokazateljema (zakonske pravice in občutkom sreče) je pričakovana, saj z zaščito pravic subjektov posamezne države, njihovih terjatev in varnost poslovanja ustvari ugodno, pregledno in investicijsko zanimivo okolje ter preko izboljšanja slednjega področja intenzivnejše gospodarjenje, kar ima določen doprinos na višjo občutenje sreče.

V poročilu World Happiness Report (Helliwel, Layard in Sachs 2013, 142–143) je opredeljeno, da na občutek sreče vplivata tudi ekonomska varnost in vladavina prava (ang. *Rule of law*[86]). Slednji sta neposredno povezani z indeksom zakonskih pravic, in sicer ekonomska varnost preko povečevanja varnosti oz. izboljšane zakonodaje na področju posojanja in poslovanja subjektov ter vladavina prava preko ureditve pravičnejše, enakopravne in urejene zakonodaje. Glede povezave med spremenljivko ekonomska varnost in občutkom sreče je bila opravljena tudi raziskava s strani organizacije ILO (2004), v kateri je bilo ugotovljeno, da države z višjo stopnja ekonomske varnosti beležijo višje vrednosti občutenja sreče. Prav tako je, na podlagi razvrstitve držav glede občutenja sreče, v publikaciji World Happiness Report organizacija The World Justice Project (2013), ki se ukvarja s preučevanjem vladavine prava oz. njenih dejavnikov in v ta namen za vsako državo izračuna indeks vladavine prava (ang. *Rule of Law Index*), ugotovila vsesplošno pozitivno korelacijo med vladavino prava in občutenjem sreče, tako da države z višjo vladavina prava praviloma beležijo višja občutenja sreče.

Indeks zaznave korupcije opredeljuje stopnjo zaznave korupcije v posamezni državi, pri čemer višja stopnja predstavlja manj korupcije v državi in s tem višje moralno–etične standarde prebivalstva in obratno. Pri tem je indeks zaznave korupcije zasnovan po načelu, da višja vrednost indeksa prikazuje nižjo stopnjo korupcije in obratno, tako da indeks 0 predstavlja države in regije z visoko ravnjo korupcije in indeks 10 oz. 100[87] države in regije kjer ni navzoča korupcija. Indeks zaznave korupcije je skozi celotno obdobje najnižji pri dveh bivših državah Vzhodnega bloka, to sta Rusija in Ukrajina, pri katerih se zaznava korupcije vseskozi giblje med 2 in 3 (oz. 20 in 30). Med državami, ki skozi celotno obdobje zaznavajo najnižjo korupcijo v državi, so skandinavske države (Danska, Finska, Islandija, Švedska), ki vseskozi beležijo indeks okoli vrednosti 9 (oz. 90) in so v vrhu lestvice indeksa zaznave korupcije – kot države z najnižjimi zaznavami korupcije (tik za njimi pa je Švica in države Beneluksa).

Zgornja tabela prikazuje, da je spremenljivka indeks zaznave korupcije prvotno pozitivno ter nato negativno korelirana z občutkom sreče, v primeru prvega in drugega regresijskega modela, tj. (45) in (46) je korelacija pozitivna, v primeru tretjega (47) pa se korelacija iz pozitivne spremeni v negativno. Koeficient v primeru regresije (45) je najvišja (0.309) in se ob vpeljavi preostalih makro spremenljivk (46) zmanjša (0.107), v regresiji (47) pa se spremeni predznak korelacije iz pozitivne v negativno, korelacija je od vseh po

[86] kot opredeljuje UN je vladavina prava uveljavljena praksa posamezne države glede upoštevanja in izvajanja pravnega reda v tej državi (po načelu urejene javne zakonodaje, enake obravnave subjektov, zakonitega izvajanja pooblastil in pravičnega pravnega reda)

[87] Do leta 2011 se je Indeks zaznave korupcije meril na lestvici od 0 do 10, od leta 2012 naprej pa se je merilna lestvica spremenila na 0 do 100. Merilna lestvica za vsa leta je bila poenotena na 0 do 10.

absolutni vrednosti najnižja (–0.0508). V skupni regresiji z interakcijskimi spremenljivkami (48) v regresijskem modelu negativen vpliv indeks zaznave korupcije na občutenje sreče (–0.0508) ostaja popolnoma enak kot v regresijskem modelu (47). Glede na dejstvo, da v regresijskem modelu (47) kot (48) spremenljivka indeks zaznave korupcije beleži isti vrednosti pa izhaja, da se vpliv slednje spremenljivke na občutenje sreče ne spreminja glede na gospodarsko stanje. Spremenljivka R x Indeks zaznave korupcije, ki predstavlja spremenljivko v času upadanja gospodarske dejavnosti, beleži namreč neznačilno sorazmerno majhno pozitivno vrednost (0.0290). Značilnost vpliva spremenljivke v času recesije (–0.0218), kot seštevek vrednosti spremenljivke v času gospodarske rasti in interakcije, je bil preverjen s F-testom, pri čemer je bilo ugotovljeno, da je vpliv neznačilen (stopnja tveganja 0.3677).

Pri dodajanju vseh spremenljivk izkazujejo rezultati rahlo negativno korelacijo med stopnjo zaznave korupcije in občutkom sreče, pri tem pa je negativna korelacija med tema dvema pokazateljema nepričakovana, saj višjo stopnjo zaznave korupcije beležijo države z nižjo stopnje korupcije. Je pa dejstvo, da razvite države beležijo višjo stopnjo sreče in zaznave korupcije in s tem bolj intenzivno povezavo – med razvitimi moralno–etičnimi načeli ter neodobravanjem korupcije oz. nižjo toleranco do spornih poslovnih praks – z občutenjem sreče (v teh državah s bolj občutljivi in dojemljivi na pojav korupcije in tudi v večji meri vpliva na družbo). Prav tako je bilo v poglavju 3.7.1.2.1 – Primerjava razvitih in nerazvitih gospodarstev – že predhodno opredeljeno, da so za porazdelitev obravnavanih držav po občutenju sreče (kjer razvite beležijo višjo občutenje sreče kot razvijajoče) odgovorne določene makro spremenljivke, in sicer spremenljivke inflacija, Ln BDP PC PKM, pričakovana življenjska doba, zaposlenost v kmetijstvu, izvoz visoko–tehnoloških izdelkov, obseg kreditnih informacij in indeks zaznave korupcije. S tem indeks zaznave korupcije kakor tudi določene druge makro spremenljivke predstavljajo pomembne mejnike razvitost posamezne države. Vpliv stopnje zaznave korupcije pa se bistveno zmanjša oz. spremeni ob dodajanju drugih makro spremenljivk, katere prevzamejo njen vpliv.

Rothstein (2010, 20–21) je v svojem delu preučeval povezavo med socialno državo in občutenjem sreče, pri čemer je izpostavil, da med slednjima dejavnikoma obstaja pozitivna korelacija, pri čemer je ugotovil, da socialno državo opredeljujeta dva pomembnejša dejavnika, in sicer zaupanje in korupcija. Pri tem pa je empirično ugotovil, da države, kjer je socialna država bolj pomembna (skandinavske in razvite države), beležijo nizke stopnje korupcije, višjo stopnjo zaupanja in visoke vrednosti občutenja sreče ter zadovoljstva. Prav tako je Tavits (2008) objavil raziskavo vplivov na občutenje sreče (oz. subjektivnega dobrega počutja, ang. *Subject well–being*) in pri tem ugotovil, da na višje občutenje sreče vpliva nižja

stopnja korupcije, pri čemer je to še posebej izrazito pri stopnji korupcije med političnimi strankami. Razmerje občutenje sreče (oz. subjektivnega dobrega počutja) in korupcije so proučevali tudi Tay in ostali (2014, 15–16), ki so na vzorcu držav ugotovili, da ima korupcija negativen vpliv na občutek sreče ter občutek zadovoljstva, in sicer tako prek neposrednega vpliva korupcije na mikro ravni (zaznavanje in izkušnje s korupcijo) kakor tudi prek posrednega vpliva korupcije na makro ravni (manj proračunskih prihodkov in zniževanje zaupanja v državo).

Ugotovitve glede spremenljivk razvitosti pravne države izkazujejo, da imajo te pri spremembah občutenja sreče sorazmerno majhen vpliv (upoštevajoč beta koeficiente spremenljivk), ki je v primeru urejenosti zakonodaje pozitiven (indeks zakonskih pravic), v primeru korupcije pa negativen (indeks zaznave korupcije – kjer dejansko višja vrednost indeksa predstavlja manjšo korupcijo). Obe spremenljivki sta pokazatelja razvitih gospodarstev, pri tem pa ima stopnja korupcije večji in bolj neposreden vpliv na občutenje sreče, urejenost zakonskih pravic pa zgolj minimalno vpliva na občutenje sreče. Višje vrednosti pokazatelja pravne države so značilne praviloma za bolj razvita in z integriteto prežeta gospodarstva (zakonska urejenost, enakopravnost, morala), v katerih se beleži višje občutenje sreče, pri tem pa se deloma vpliv teh spremenljivk ob dodajanju drugih spremenljivk prenese na druge spremenljivke, zaradi česar se zmanjša korelacija teh spremenljivk.

3.7.3 MIKRO SPREMENLJIVKE

V tretjem sklopu empirične analize predstavljamo vpliv spremenljivk na ravni anketirancev. Na občutenje sreče in zadovoljstva namreč poleg časovnih, socioloških in ekonomskih spremenljivk na makro ravni vplivajo tudi značilnosti anketirancev. Nabor mikro spremenljivk predstavlja široko paleto različnih spremenljivk, ki so, podobno kot v prejšnjem sklopu, zaradi lažje in boljše predstavnosti razdeljene v podskupine. Najprej je bil preučen vpliv demografskih spremenljivk, nato spremenljivk življenjskega sloga, spremenljivk zaposlitve in statusa aktivnosti, spremenljivk glede značilnosti odgovarjanja na anketo ter spremenljivk osebnostnih značilnosti. Na ta način je bilo možno analizirati vpliv posameznih skupin spremenljivk na občutek sreče z vidika samostojnih skupin, nato v sklopu vseh mikro spremenljivk in nazadnje z vključitvijo vseh razpoložljivih spremenljivk.

3.7.3.1 DEMOGRAFSKE SPREMENLJIVKE

Demografske spremenljivke predstavljajo posamezne pokazatelje, ki pojasnjujejo posameznikove osnovne značilnosti (kot npr. spol, starost, prebivališče …), ki zavestno ali podzavestno opredeljujejo posameznika in njegovo občutenje sreče ter kontemplativno zavedanje zadovoljstva. V tem sklopu spremenljivk je obravnavano število članov v gospodinjstvu, starost, kraj bivanja in spol. Z vključitvijo teh spremenljivk v regresijo je možno ugotoviti jakosti in smer vpliva predmetnih demografskih spremenljivk skupaj[88] s spremenljivkami življenjskega sloga[89] (49) oz. sprememba njihove asociacije ob vključitvi mikro spremenljivk (50) in regresiji vseh spremenljivk (51) ter ugotavljanje vpliva gibanja gospodarske aktivnosti preko regresije z dodanimi interakcijskimi spremenljivkami (52).

TABELA 3.17: REGRESIJA SREČE Z DEMOGRAFSKIMI SPREMENLJIVKAMI

SPREMENLJIVKA SREČA	(49) REG DEMOG.	(50) REG MIKRO	(51) REG ∑	(52) REG ∑ + ↓BDP
Št. oseb v gospodinjstvu	–0.0009	–0.0059*	0.0022	0.0029
	(0.0029)	(0.0033)	(0.0036)	(0.0037)
Starost (št. let)	–0.0757***	–0.0655***	–0.0623***	–0.0624***
	(0.0011)	(0.0015)	(0.0015)	(0.0015)
Starost (št. let²)	0.0008***	0.0006***	0.0006*** M	0.0006***M
	(1.13e–05)	(1.50e–05)	(1.51e–05)	(1.51e–05)
Življenje v velemestu	–0.2960***	–0.1040***	0.0112	0.0172
	(0.0099)	(0.0104)	(0.0108)	(0.0120)
Življenje v predmestju	0.0378***	0.0002	–0.0396***	–0.0264**
	(0.0123)	(0.0119)	(0.0121)	(0.0134)
Življenje v mestu	–0.1100***	–0.0283***	–0.0117	–0.0168
	(0.0089)	(0.0091)	(0.0092)	(0.0102)
Moški	–0.1060***	–0.0861***	–0.0911***	–0.1020***
	(0.0072)	(0.0082)	(0.0082)	(0.0092)
Ni manjšina	0.5950***	0.2420***	0.2070***	0.2020***
	(0.0184)	(0.0185)	(0.0189)	(0.0207)
R x Št. oseb v gospodinjstvu				–0.0137
				(0.0091)
R x Starost (št. let)				8.80e–05
				(0.0009)

[88] Predvsem zaradi tega, ker so demografske spremenljivke in spremenljivke življenjskega sloga medsebojno prepletene, pri čemer praviloma na demografske ni moč vplivati, spremenljivke življenjskega sloga pa so odvisne od odločitev posameznika.

[89] Med katere spada število let izobraževanja (leta in leta²), stopnjo izobrazbe (zgolj kot primerjavo s številom let izobraževanja), zakonski stan, prihodki ter zdravstveno stanje posameznika – obravnavane v poglavju 3.7.3.2.

R x Življenje v velemestu				–0.0543**
				(0.0269)
R x Življenje v predmestju				–0.0754**
				(0.0313)
R x Življenje v mestu				–0.0503**
				(0.0237)
R x Moški				0.0487**
				(0.0208)
R x Ni manjšina				0.0117
				(0.0499)
Konstanta	5.950***	5.331***	–2.596*	–6.679***
	(0.0397)	(0.0732)	(1.456)	(1.639)
Št. opazovanj	281,574	228,786	221,198	221,198
R–kvadrat	0.157	0.265	0.291	0.293
Vpliv spr. življ. sloga	DA	DA	DA	DA
Vpliv Makro spr.	NE	DA	DA	DA
Vpliv T–C in Mikro spr.	NE	NE	DA	DA
Vpliv interakcije	NE	NE	NE	DA

Opombe: *** stopnja značilnosti pri 1 %, ** stopnja značilnosti pri 5 %, * stopnja značilnosti pri 10 %, M – multikolineirana spremenljivka (VIF), Referenčne skupine (osnova): Zakonski stan: Izven zveze, Dohodki: Nadpovprečni dohodki, Kraj bivanja: življenje v vasi oz. podeželju, Spol: Ženski, Zdravje: Slabo zdravje, Manjšina: Predstavnik Manjšine, Klasifikacija poklicev: Vojaški poklic, Status zaposlitve: Ostalo (gospodinja, družbeno koristno delo …), Dan anketiranja: Nedelja, Leto: Leto 2002, Država: Država Slovenija

Večinoma so vse korelacije spremenljivk v specifikaciji (49), (50) in (51) statistično značilne (neznačilna je zgolj spremenljivka število rezidentov ter življenje v velemestu in v predmestju v regresiji (51)).

Ob vključitvi interakcijskih spremenljivk (52) se vrednosti pojasnjevalnih spremenljivk, ki veljajo za obdobje gospodarske rasti, praviloma zvišajo glede na predhoden regresijski model (51), pri tem pa so značilne enake spremenljivke kot v predhodnem regresijskem modelu (51), kjer točkovne ocene koeficientov veljajo za celotno obdobje gospodarskega cikla. Velikega razkoraka med vplivom pojasnjevalnih spremenljivk med obdobjem rasti in obdobjem recesije z vpeljavo interakcijskih spremenljivk ni zaznati, so pa določena statistično značilna odstopanja razvidna pri določenih pojasnjevalnih spremenljivkah. Interakcijske pojasnjevalne spremenljivke, ki se nanašajo na kraj bivanja (R x Življenje v velemestu, R x Življenje na obrobju in R x Življenje v mestu), beležijo v času padanja gospodarske aktivnosti negativni vpliv, kar pomeni, da posamezniki, ki ne bivajo v vaseh ali podeželju (kateri predstavljajo osnovo), v času padca gospodarske aktivnosti beležijo večje znižanje občutenja

sreče glede na ruralne prebivalce kot v primeru konjunkture. Prav tako je možno ugotoviti, da se v času padca gospodarske aktivnosti spremeni tudi jakost vpliva spola, in sicer moška populacija beleži zvišanje občutenja sreče glede na ženske, kar pomeni, da se moškim (glede na ženske, ki predstavljajo osnovo) v času padca gospodarske aktivnosti v povprečju manj zniža občutenje sreče kot ženskam (oz. se zmanjša razlika v občutenju sreče med spoloma, pri čemer je žensko občutenje še vedno višje). Interakcijski spremenljivki št. rezidentov in manjšina pa nista statistično značilni in njihovega vpliva ni možno interpretirati oz. ni možno upoštevati.

Spremenljivka Število članov gospodinjstva predstavlja demografsko spremenljivko, ki omogoča preučevanje vpliva števila stanovalcev v posameznem gospodinjstvu na občutenje sreče in zadovoljstva posameznika v tem gospodinjstvu kot prikaz življenjskih razmer posameznika (povečan socialni krog, zmanjšana stopnja zasebnosti, prostorska stiska, porazdelitev prihodkov). Pri tem je v zbirki podatkov ESS pod slednjim odgovorom poročano minimalno število rezidentov 1 na gospodinjstvo, maksimalno število rezidentov pa znaša 24 rezidentov na gospodinjstvo, povprečna vrednost pa znaša 2,79 rezidentov na gospodinjstvo (povprečno gospodinjstvo je sestavljeno iz približno treh članov).

Tabela prikazuje, da je spremenljivka število članov gospodinjstva negativno korelirana z občutkom sreče, v primeru prvega in drugega regresijskega modela, tj. (49) in (50), v primeru specifikacije (51) pa se korelacija iz negativne spremeni v pozitivno, vendar je statistično neznačilna. Z vključitvijo interakcij v regresijski model (52) se nekoliko zviša pozitiven vpliv števila rezidentov na občutenje sreče (0.0029), vendar povezava ostaja neznačilna. Interakcijska spremenljivka R x Št. oseb v gospodinjstvu, ki predstavlja v zmnožku z originalno spremenljivko (velikosti gospodinjstva) oz. vpliv spremenljivke v času upadanja gospodarske dejavnosti, pa beleži negativno vrednost (–0.0137), ki pa je prav tako neznačilna. Značilnost vpliva spremenljivke v času recesije (–0.0108), kot seštevek vrednosti spremenljivke v času gospodarske rasti in interakcije, je bil preverjen s F–testom, pri čemer je bilo ugotovljeno, da je vpliv neznačilen (stopnja tveganja 0.1918).

Rezultati izkazujejo prvotno rahlo negativno, nato pa rahlo pozitivno korelacijo med številom članov v gospodinjstvu in občutkom sreče, torej se ob povečevanju število rezidentov malenkostno zvišuje vrednost občutenja sreče. Pozitivna korelacija med tema dvema pokazateljema, čeprav neznačilna, je do določene mere pričakovana, saj bivanje v skupnosti omogoča socialno podporo, druženje, porazdelitev nalog in pestrejše sobivanje, kar vpliva na občutenje sreče. Pozitivna zveza med velikostjo gospodinjstva in srečo je pričakovana do določenega števila rezidentov, saj se po določenem številu članov socialni pozitivni učinki nevtralizirajo z zmanjševanjem osnovnih življenjskih pogojev, kot so npr. nizki

prihodki na posameznika v gospodinjstvu, odsotnost zasebnosti, prostorska stika. Z namenom bolj poglobljenega nelinearnega analiziranja razmerja med občutenjem sreče in dejavnikom velikosti gospodinjstev (enočlansko gospodinjstvo, dvočlansko gospodinjstvo, tri– do štiričlansko gospodinjstvo, pet– in veččlansko gospodinjstvo) oz. strukture gospodinjstev (samsko gospodinjstvo, partnersko gospodinjstvo …) so bili vplivi različnih velikosti gospodinjstev obravnavani v posebnem poglavju 3.7.3.1.1 v nadaljevanju.

Spremenljivko velikost gospodinjstva so v analizo občutenja sreče vključili tudi drugi avtorji (VanLaningham in ostali 2001; Dehejia in ostali 2005; Frey in Stutzer 2005). Namen preučevanja je bilo kontroliranje spremenljivke velikosti gospodinjstva in njenih prihodkov (zaradi ugotavljanja dejanskega vpliva drugih opazovanih spremenljivk na občutek sreče), pri tem pa je spremenljivka velikost gospodinjstva bila pozitivno korelirana z občutkom sreče. V svojem delu je Stutzer (2004, 95–96) na podlagi intervjujev, opravljenih v Švici, analiziral občutenje sreče posameznika, pri čemer je v osnovi preverjal vpliv prihodka posameznika oz. gospodinjstva na občutenje sreče, zaradi česar je preverjal tudi velikost gospodinjstva. Kot prednost večjega gospodinjstva je izpostavil medosebne stike in podporo, kot slabost pa večje število oseb, med katere se delijo prihodki gospodinjstva. Nadalje je zaznal, da je korelacija glede velikosti gospodinjstva in občutenjem zadovoljstva pozitivno korelirana s številom odraslih oseb in negativno s številom otrok (iz nadaljnje razvrstitve spremenljivk je razvidno, da je negativna korelacija števila otrok z zadovoljstvom predvsem rezultat negativne korelacije staršev samohranilcev z občutenjem zadovoljstva, prav tako pa pari brez otrok izkazujejo višje občutenje zadovoljstva kot pari z nepolnoletnimi otroki). Prav glede negativne korelacije med občutenjem sreče in številom otrok je opravil raziskavo White in ostali (1986), kjer so opredelili negativno korelacijo med tema spremenljivkama kot rezultat sprememb po prihodu otroka, kot recimo: manjša interakcija med partnerjema, nižje zadovoljstvo s financami in porazdelitev dela.

Spremenljivka Starost predstavlja standardno demografsko spremenljivko, prek katere je omogočen vpogled vpliva starosti na občutenje sreče in zadovoljstva posameznika v pripadajočem življenjskem obdobju (mladoletna brezskrbnost, starševstvo, upokojitev). V zbirki podatkov ESS je med vsemi sodelujočimi najmlajši udeleženec štel 13 let, najstarejši pa 123 let, pri čemer pa povprečna vrednost znaša 47,5 let.

Iz zgornje tabele je moč razbrati, da je spremenljivka starost negativno korelirana z občutkom sreče v primeru vseh regresijskih modelov, torej (49), (50) na (51), pri čemer ostaja korelacija vseskozi na podobni velikosti. Pri tem je korelacija v primeru primarne regresije (49) najbolj negativno korelirana (–0.0757) in se ob vpeljavi vseh preostalih mikro spremenljivk (50) negativna korelacija zmanjša (–0.0655), ob dodajanju vseh preostalih

spremenljivk v terciarni regresiji (51) pa se korelacija še za malenkost zniža (–0.0623), vse korelacije pa so značilne in niso podvrženi multikolineiranosti. Ob vključitvi interakcij v (52) regresijski model se minimalno zviša majhen negativen vpliv pojasnjevalne spremenljivke starosti na občutenje sreče (–0.0624), pri čemer je korelacija značilna in ni multikolineirana. Interakcijska spremenljivka R x Starost, ki predstavlja spremenljivko v času upadanja gospodarske dejavnosti, pa beleži neznatno pozitivno vrednost (8.80e–05), ki je hkrati tudi neznačilna in multikolineirana. Značilnost vpliva spremenljivke v času recesije (–0.0624), kot seštevek vrednosti spremenljivke v času gospodarske rasti in interakcije, je bil preverjen s F–testom, pri čemer je bilo ugotovljeno, da je vpliv značilen (stopnja tveganja 0.0000).

Rezultati oz. vrednosti izkazujejo nizko, vendar stabilno, negativno korelacijo med številom let anketiranca in občutkom sreče in nakazujejo na to, da se s staranjem minimalno znižuje vrednost občutenja sreče. Negativna korelacija med tema dvema pokazateljema je delno pričakovana, predvsem zaradi sorazmerno brezskrbnega in veselega obdobja adolescence (obdobje brez večjih obveznosti), kateremu praviloma sledi delovna angažiranost ter ustvarjanje doma in družine (povečanje odhodkov, stres na delovnem mestu, izčrpanost), pri čemer pa večina teh negativnih vplivov izostane, ko so domovanja ustvarjena, otroci odrastejo oz. ob upokojitvi. Z namenom bolj poglobljenega nelinearnega analiziranja razmerja med občutenjem sreče in let starosti je, prek za ta namen ustvarjene spremenljivke Starost (št. let²) in ustvarjenih starostnih skupin (10–15 let, 16–20 let …), vpliv oz. korelacije različnih starostnih skupin obravnavan v posebnem poglavju 3.7.3.1.2 in 3.7.3.1.3 v nadaljvevanju.

Glede razmerja med starostjo in občutenjem sreče so bile opravljene številne raziskave, med drugim tudi Villarroel in ostali (2012), kateri je v svoji raziskavi vpliva sociološko–ekonomskih dejavnikov na občutek sreče analiziral tudi vpliv starosti ter ugotovil negativno korelacijo med tema dejavnikoma, pri tem pa opredelil, da so najvišje vrednosti občutenja sreče starostnih skupin pred 20 letom starosti in po 50 letu starosti (v obliki U–krivulje). Do podobnega zaključka sta tudi prišla Blanchflower in Oswald (2011), ki sta prav tako v svoji raziskavi zaznala negativno korelacijo med starostjo in občutenjem sreče, pri čemer je bilo izpostavljeno višje občutenje sreče pri mladih in starejših, medtem ko so ljudje srednjih let manj srečni. Trend padanja občutenja zadovoljstva med 20. in 55. letom, ko je doseženo najnižje občutenje sreče je obravnaval v svoji raziskavi Baetschmann (2012), in sicer na podlagi vzorca nemških periodičnih anket (SOEP), pri čemer je prav tako izpostavil, da se po 55. letu občutenje sreča viša do 70. leta, ko prične ponovno padati. Tematiko vpliva starosti na občutje sreče so v teoretski analizi opravili tudi Ulloa in ostali (2013), ki so v soočili modele različnih avtorjev glede dejanskega vpliva starosti na občutenje ter še posebej

gibanju sreče glede na starost v linearni ali konveksni obliki (obliki U–krivulje), kjer so izpostavili možnost popačenja podatkov negativne korelacije starosti srednjih let glede občutenja sreče zaradi prevzemanja korelacij sreče spremenljivke starost s strani preostalih spremenljivk bolj izrazitih v tem življenjskem obdobju (zaposlitev, poroka, visok dohodek). Slednje predpostavke izhajajo iz raziskave Frijatersa in Beattona (2012), katera sta analizirala podatke Anglije, Avstralije in Nemčije in prvotno potrdila negativno korelacijo Starosti z občutenjem sreče ter nadalje utemeljevala, da je pri regresiji Starosti in Starosti² s srečo zaznati minimalno U-krivuljo, katera ob dodajanju sociološko–ekonomskih spremenljivk postane bolj izrazita, vendar zgolj zaradi prevzema korelacij srednje starostne skupine z občutenjem sreče s strani preostalih spremenljivk, ki so jih najpogosteje deležni ljudje srednjih let (zaposlitev, visok dohodek, poroka), in ob upoštevanju fiksnih učinkov bi naj konkavnost (U-krivulja) izostala. Vpliv posameznih življenjskih obdobij pa so bili, kot že predhodno navedeno, obravnavani v posebnem poglavju 3.7.3.1.2 (torej v nadaljevanju, kjer je analizirana tudi oblika krivulje občutenja sreče glede na leta starosti).

Spremenljivka Kraj bivanja predstavlja demografsko spremenljivko, ki omogoča analiziranje vpliva kraja bivanja in okolice na posameznika in njegovo splošno občutenje v takšnem bivalnem okolju. Pri analizi vpliva kraja bivanja so bile kreirane indikatorske spremenljivke glede na strnjenost območij, v katerih bivajo anketiranci, in sicer življenje v velemestu, življenje v predmestju, življenje v mestu, spremenljivka življenje v vasi/podeželju pa služi kot osnova.

Iz zgornje tabele je moč razbrati, da je indikatorska spremenljivka **Življenje v velemestu** najbolj negativno korelirana z občutkom sreče glede na preostale indikatorske spremenljivke in osnovo v primeru specifikacije (49) in (50) (–0.296 in –0.104), v regresijskem modelu (51) in (52) pa spremenljivka postane neznačilna, torej ni zaznati značilnih razlik v občutenju sreče med meščani in prebivalci podeželja. Indikatorska spremenljivka **Življenje v predmestju** je glede na preostale indikatorske spremenljivke in osnovo najbolj pozitivno korelirana z občutenjem sreče v primeru specifikacije (49), medtem ko je v modelu in (50) neznačilna. Ko kontroliramo za vse pojasnjevalne spremenljivke v regresijskem modelu (51) in (52) pa je kot edina indikatorska spremenljivka kraja bivanja značilna in izkazuje negativno korelacijo z občutenjem sreče (–0.0396 in –0.0264) glede na povprečje na podeželju. Indikatorska spremenljivka **Življenje v mestu** je po korelaciji z občutkom sreče nekje med obema indikatorskima spremenljivkama, in sicer ima v prvem (49) in drugem (50) regresijskem modelu značilno negativno vrednost (–0.110 in –0.0283), pri specifikaciji (51) in (52) pa je razlika v primerjavi z referenčnim okoljem podeželja neznačilna. V specifikaciji (52) interakcijske spremenljivke, ki ponazarjajo kraj bivanja (R x

Življenje v velemestu, R x Življenje na obrobju in R x Življenje v mestu) beležijo v času padanja gospodarske aktivnosti značilno negativen vpliv na občutenje sreče (–0.0543, –0.0754 in –0.0503). Vpliv preostalih krajev bivanja se glede na osnovo (vas in podeželje) v času padca gospodarske dejavnosti izkazuje v večjih negativnih odklonih. To pomeni, da se pri posameznikih, ki ne bivajo v vaseh in podeželju (kateri predstavljajo osnovo), v času padca gospodarske aktivnosti v večji meri zniža občutenje sreče, med temi pa najbolj prebivalci obrobij velemest, katerim sledijo prebivalci velemest in prebivalci mest. Značilnosti vplivov v času recesije spremenljivk življenja v velemestu (–0.0371), življenja v predmestju (–0.1018) ter življenja v mestu (–0.0671), kot seštevek vrednosti spremenljivke v času gospodarske rasti in interakcije, so bila preverjena s F-testom, pri čemer je bilo ugotovljeno, da je vpliv pri spremenljivki življenja v velemestu neznačilen (stopnja tveganja 0.1245), spremenljivk življenja v predmestju ter življenja v mestu pa značilen (stopnja tveganja 0.0003 in 0.0152).

V splošnem izsledki korelacij prikazujejo, da ima kraj bivanja določen, vendar ne bistven vpliv na posameznika in njegovo občutenje sreče, pri čemer so tudi razhajanja korelacij med kraji bivanja zelo majhna in generalno najvišje občutenje sreče beležijo prebivalci, ki živijo v vasi oz. na podeželju, tem sledijo prebivalci na obrobju velemest (predmestjih), nato prebivalci mest in na zadnjem mestu prebivalci velemest. Najvišje občutenje sreče na vasi/podeželju in na obrobju mest je smiselna z vidika manjše strnjenosti naselij in bivalnih enot glede na mesta in velemesta. Slednje omogoča večjo zasebnost, izboljšane bivalne pogoje, možnost rekreacije, nižjo frekvenco ljudi, možnost kvalitetnejšega življenja, s tem pa zagotovo posredno in neposredno vpliva na dvig občutenja sreče.

Primerjavo občutenja sreče glede na kraj bivanja je preučeval Weckroth (2012), pri čemer je v svojih opazovanjih ugotovil, da so vasi po občutenju sreče nad nacionalnim povprečjem držav oz. da v splošnem izražajo višje občutenja sreče. V svojem delu je Bell (1992) izpostavil, da redkeje poseljena ruralna okolja bivanja v primerjavi z gosto poseljenimi urbanimi okolji bivanja omogočajo kakovostnejši način življenja, kar potrjuje razmišljanje o višjemu občutenju sreče na območjih z več prostorske svobode. Glede gostote poseljenosti oz. bližine bivanja je opravil raziskavo Richmond in drugi (2000), ki so raziskali občutenja neagrarnega prebivalstva ruralnih območij Kanade ter pri tem ugotovili, da posameznik, ki ima v lasti 1 ar ali več lastne zemlje beleži/izkusi višjo občutenje sreče kot posamezniki, ki imajo v lasti manj zemlje ali je nimajo. Slednja sta na ravni držav zaznala prav tako Lawless in Lucas (2010), ki sta v svoji primerjalni analizi zveznih držav ZDA ugotovila višje občutenje sreče v državah, kjer je prebivalstvo prebivalo v manj urbanem okolju (torej z nižjo in manj izrazito gostoto prebivalstva).

Spremenljivka Spol je najpogosteje obravnavana demografska spremenljivka, preko katere se lahko analizira občutenje sreče glede na posamezen spol, torej glede na biološko determiniranost posameznika in razlike v vplivu odraščanja, obnašanja, socializacije, diskriminacije in družbenih pričakovanj posameznega spola. Analiza je opravljena s kreiranjem indikatorske spremenljivke, pri čemer opazovana spremenljivka označuje moški spol, medtem ko ženski spol služi kot osnova.

Iz tabele rezultatov je moč razbrati, da je spremenljivka moški negativno korelirana z občutkom sreče, v primeru vseh regresijskih modelov, torej (49), (50) na (51), pri čemer ostaja korelacija vseskozi na zelo podobni velikosti, kar potrjuje, da ima slednja spremenljivka konstanten neodvisen vpliv na občutenje sreče (nima močne korelacije s preostalimi spremenljivkami, saj ob dodajanju spremenljivk te ne odvzamejo veliko vpliva). Korelacija v primeru regresije (49) ima najvišjo negativno korelacijo (–0.1060), katera se ob vpeljavi vseh preostalih mikro spremenljivk (50) zmanjša (–0.0861), ko se pa k regresiji dodajo še vse preostale spremenljivke v terciarni regresiji (51) pa korelacija ponovno pridobi nekoliko na moči (–0.0911). Z upoštevanjem vpliva interakcij v regresijskem modelu (52) se negativen vpliv pojasnjevalne spremenljivke moški na občutenje sreče v obdobju konjunkture še malenkostno zviša (–0.1020). Interakcijska spremenljivka R x Moški, ki predstavlja spremenljivko v času upadanja gospodarske dejavnosti, pa beleži značilno pozitivno vrednost (0.0490). Značilnost vpliva spremenljivke v času recesije (–0.0530), kot seštevek vrednosti spremenljivke v času gospodarske rasti in interakcije, je bil preverjen s F-testom, pri čemer je bilo ugotovljeno, da je vpliv značilen (stopnja tveganja 0.0043). V času padca gospodarske aktivnosti se spremeni jakost vpliva spola na občutenje sreče in sicer se razlikovanje glede občutenja sreče zmanjša na –0.0530 in tako moški spol še vedno beleži negativno vrednost, pri čemer je razkorak med spoloma glede občutenja sreče dvakrat manjši kot v času rasti gospodarske dejavnosti, iz česar je možno sklepati da se v času padca gospodarske aktivnosti razlika v občutenju sreče med spoloma zmanjša (bodisi zaradi manjšega vpliva recesije na moški spol in njihovo občutenje sreče, bodisi zaradi večjega vpliva recesije na ženski spol in njihovo občutenje sreče ali obojega skupaj).

Rezultati oz. vrednosti izkazujejo sorazmerno nizko, vendar stabilno razliko med spoloma v občutenju sreče, pri čemer so v povprečju malenkostno manj srečni moški. Višje občutenje sreče pri ženskah je pričakovano predvsem zaradi izsledkov številnih drugih raziskav, podrobneje opisanih v nadaljevanju, pri čemer je višje občutenje sreče možno utemeljevati predvsem zaradi njihove potrebe po iskanju in nudenju čustvene opore, kar zagotovo doprinese k višjemu občutenju sreče. Z namenom ugotavljanja vpliva spola skozi starost na občutenje sreče oz. morebitnih posebnosti glede na posamezno obdobje sta bila

obravnavana oba spola po petletnih obdobjih v posebnem poglavju 3.7.3.1.3, kjer je analizirana tudi oblika krivulje občutenja sreče glede na gibanje starosti po spolu.

Raziskava, ki sta jo opravila Stevenson in Wolfers (2009, 27–29), in v kateri sta analizirala gibanje občutenja sreče/zadovoljstva pri ženskah skozi zadnjih 5 desetletij, je potrdila pozitivno razliko občutenja sreče žensk glede na moške, pri tem pa je bilo tudi dodatno ugotovljeno, da se v zadnjih desetletjih velikost razlike v občutenju sreče med spoloma zmanjšuje (kot posledica povečanja enakopravnosti med spoloma, enakopravnejše delovne aktivnosti žensk, preko tega nižje socialne vpetosti ter povečanje občutka tesnobe in stresa). Graham in Chattopadhyay (2012) sta v raziskavi organizacije Human Capital and Economic Oppurtunity analizirala vpliv spola na občutek sreče na podlagi raziskav iz vsega sveta, v kateri sta potrdila pozitivno korelacijo med občutenjem sreče in žensko populacijo (oz. nižjo občutenje pri moški populaciji), prav tako pa sta zaznala znižanje razlik v občutenju sreče pri ženski populaciji glede na moško, ko se v določeni državi zmanjšujejo družbene razlike med spoloma. Raziskavo glede vpliva spola na občutenje sreče je prav tako opravil Easterlin (2003, 19), ki je zaznal višja občutenja sreče pri ženski populaciji predvsem v začetnem obdobju, v kasnejšem obdobju – po 50 letu starosti – pa občutenje sreče pri ženski populaciji prične dosegati nižje vrednosti kakor moška populacija (kot razlog navaja upokojitev, katera ima bolj izrazit pozitiven vpliv na moško populacijo kakor na žensko populacijo ter vdovstvo, ki ima bolj izrazit negativen vpliv na žensko populacijo kakor na moško).

Spremenljivka Manjšina je demografska spremenljivka, prek katere je moč opredeljevati demokratičnost, odprtost, enakopravnost in strpnosti družbe oz. posameznikov v njej, prek tega pa tudi počutje in občutenje predstavnikov manjšine glede na predstavnike večinskega prebivalstva. Analiza vpliva statusa manjšine na občutenje sreče in zadovoljstva je opravljena s pomočjo indikatorske spremenljivke, kjer so bili z vrednostjo 1 označeni predstavniki večinskega dela populacije, predstavniki manjšine pa služijo kot osnova.

Zgornja tabela prikazuje, da je spremenljivka Ni manjšina pozitivno korelirana z občutkom sreče, v primeru vseh regresijskih modelov, torej (49), (50) na (51), pri čemer je pozitivna korelacija najvišja v prvi regresiji, ob dodajanju preostalih spremenljivk pa se vpliv/korelacija z občutenjem sreče zmanjša. Korelacija ima v primeru regresije (49) najvišjo pozitivno vednost (0.5950), ki se ob vpeljavi vseh preostalih mikro spremenljivk (50) zmanjša (0.2420) in se ob dodajanju vseh preostalih spremenljivk v tretji regresiji (51) še za malenkost zniža (0.2070). V regresijskem modelu (52) se malenkostno zniža pozitivna razlika večinske populacije v času konjunkture (0.2020). Interakcijska spremenljivka R x Ni manjšina, ki predstavlja spremenljivko v času upadanja gospodarske dejavnosti, pa beleži

sorazmerno majno in neznačilno pozitivno vrednost (0.0117). Značilnost vpliva spremenljivke v času recesije (0.2137), kot seštevek vrednosti spremenljivke v času gospodarske rasti in interakcije, je bil preverjen s F–testom, pri čemer je bilo ugotovljeno, da je vpliv značilen (stopnja tveganja 0.0000).

Korelacije izkazujejo nezanemarljivo pozitivno korelacijo med pripadnostjo večini in občutkom sreče, kar nakazuje, da med predstavniki manjšine in večine obstaja razlika v občutenju sreče oz. manjšina občuti nižje ravni sreče kakor večinski del prebivalcev posameznih držav. Takšna razlika je pričakovana, saj že odstopanje od večinskega dela prebivalstva, predvsem v monokulturnih okoljih, ki je za večino Evrope značilno, predstavlja doživljanje katere izmed oblik nestrpnosti, slabših zaposlitvenih možnosti, stres, manjšo stopnjo socializacije, odtujenost, stigmatizacijo. Ne–vključevanje oz. razlikovanje pa posredno ali neposredno vpliva na posameznikovo počutje, sproščenost, možnost razvoja in s tem uspeha, kar pa zagotovo vpliva na občutenje sreče. Z namenom ugotavljanja vpliva okoliščine pripadnosti manjšini/večini posameznika ter neopredeljene pripadnosti oz. razlike v njihovem gibanju v primerjavi z državnimi spremenljivkami slednje analizirali še v posebnem poglavju 3.7.3.1.4.

Počutje manjšin na Nizozemskem sta preiskovala tudi Verkuyten in Kwa (1994), ki sta ugotovila, da se pri predstavnikih manjšine zasledi nižja samopodoba, manjša družbena vključenost in nižje občutenjem sreče, pri čemer sta tudi izpostavila, da je občutenje sreče posameznikov, ki se ne opredelijo niti za manjšino niti za večino, še nižji. Večje oz. bolj pozitivno občutenje sreče večine oz. nižje občutenje manjšine je zaznal tudi Argyle (1999, 353), ki je prav tako opredelil, da se razlika med tema skupinama zmanjša ob dodajanju spremenljivke dohodek, poklic in izobrazba, kar se izkazuje tudi v raziskavi te naloge. Z analizo baz podatkov WVS[90] in ESS ter primerjavo Francije in drugih evropskih in svetovnih gospodarstev je Claudia Senik (2011) ugotovila, da je občutenje sreče priseljencev tako prve kakor tudi druge generacije nižji od občutenja sreče večine, pri tem pa je prav tako zaznala nižje občutenje sreče pri francoskih imigrantih v tujini. Pri tem je občutenje sreče ekonomskih migrantov, ki so se z namenom izboljšanja materialnega stanja preselili v tujino, obravnaval tudi Bartram (2011), ki je zaznal nižje občutenje sreče manjšine glede na večinski del prebivalstva tudi v primeru, ko se posamezniki preselijo v bolj razvito državo (iz razvijajoče v razvito) in ko obravnavamo imigrante skupaj z drugimi spremenljivkami.

[90] World Value Survey (WVS)

3.7.3.1.1 Vpliv števila članov in sestave gospodinjstva na občutenje sreče

Kot ugotovljeno v poglavju 3.7.3.1, število članov gospodinjstva ne beleži značilnega vpliva na občutenje sreče (pogojno značilen vpliv pa je pozitiven), iz česar bi bilo moč sklepati, da se praviloma z vsakim novim članom v gospodinjstvu poveča občutek sreče posameznika v gospodinjstvu. Z namenom razjasnitve slednjih okoliščin je bila prvotno opravljena regresija občutka sreče z različnimi smiselnimi skupinami oseb v gospodinjstvu (enoosebno gospodinjstvo, dvoosebno gospodinjstvo, tri– do štiriosebno gospodinjstvo, večosebno gospodinjstvo). Zaradi možnosti podrobnejše razjasnitve pa so bili nato slednji tipi gospodinjstev razdeljeni in preučeni še z vidika vrste gospodinjstva (enoosebno gospodinjstvo, par, samohranilci, družina, večja skupnost …).

Kot ugotovljeno, ni nujno, da minimalna pogojno značilna pozitivna korelacija izkazuje absolutno pozitivno korelacijo, saj bi morali biti posamezni anketiranci, ki bivajo z največ sostanovalci, najbolj srečni. Z namenom preverjanja nelinearnosti je bila opravljena še regresija občutenja sreče z vsemi spremenljivkami in po posameznem številu rezidentov (po večjih sklopih opazovanj), in sicer 1 rezident (enoosebno gospodinjstvo), 2 rezidenta (dvoosebno gospodinjstvo), 3 in 4 rezidenti (tri– do štiriosebno gospodinjstvo) ter 5 do 24 rezidentov (pet in večosebno gospodinjstvo), ki bo tudi služila kot osnova primerjave. S tem je možno bolj neposredno ugotavljati vpliv števila rezidentov gospodinjstva na občutenje sreče in razlike med njimi.

TABELA 3.18: REGRESIJA SREČE GLEDE NA VELIKOST GOSPODINJSTVA

SPREMENLJIVKA SREČA	(53) REG ∑	ŠTEVILO OPAZOVANJ
Enočlansko gospodinjstvo	–0.1400***	58,738
	(0.0188)	
Dvočlansko gospodinjstvo	0.0800***	96,646
	(0.0144)	
Tri– do štiričlansko gospodinjstvo	0.0172	114,707
	(0.0128)	
Pet in veččlansko gospodinjstvo	Ref. skup.	36,573
Konstanta	–2.544*	
	(1.455)	

Št. opazovanj	221,244
R–kvadrat	0.292
Vpliv Mikro spr.	DA
Vpliv T–C in Makro spr.	DA

Opombe: *** stopnja značilnosti pri 1 %, ** stopnja značilnosti pri 5 %, * stopnja značilnosti pri 10 %, M – multikolineirana spremenljivka (VIF), Referenčne skupine (osnova): Zakonski stan: Izven zveze, Dohodki: Nadpovprečni dohodki, Kraj bivanja: življenje v vasi oz. podeželju, Spol: Ženski, Zdravje: Slabo zdravje, Manjšina: Predstavnik Manjšine, Klasifikacija poklicev: Vojaški poklic, Status zaposlitve: Ostalo (gospodinja, družbeno koristno delo …), Dan anketiranja: Nedelja, Leto: Leto 2002, Država: Država Slovenija

Iz tabele oz. regresije je moč razbrati, da glede na pet in veččlanska gospodinjstva (ki služijo kot osnova) zgolj enočlanska gospodinjstva beležijo nižje občutenje sreče (–0.1400), medtem ko dvočlanska gospodinjstva beležijo višje občutenje sreče (0.0800), pri tem pa tri– do štiričlanska gospodinjstva beležijo malenkostno višja občutenja sreče (0.0172), slednji vpliv pa je neznačilen (preostali dve pa statistično značilni). Iz slednjega sledi, da je neznačilna korelacija števila stanovalcev/rezidentov zavajajoča, saj je izkrivljena zaradi porazdelitve koeficientov v obliki obrnjene črke U: najvišjo raven sreče poročajo dvočlanska gospodinjstva, skupnosti z manj in več člani pa imajo v povprečju nižje povprečne vrednosti občutenja sreče.

Z namenom dodatnih možnosti analiziranja vpliva števila in strukture gospodinjstva je bilo prav tako dodatno opredeljeno gospodinjstvo z vidika zakonskega stana anketiranca (v ali izven zveze). Slednje spremenljivke so pridobljene z združevanjem dveh izvirnih spremenljivk iz ESS baze podatkov, in sicer število rezidentov gospodinjstva anketiranca (oznaka hhmmb) ter zakonski stan anketiranca (oznaka maritala). S tem je bilo opredeljeno Samsko gospodinjstvo (enočlansko gospodinjstvo, kjer rezident ni v zvezi[91]), Partnersko gospodinjstvo (dvočlansko gospodinjstvo, kjer je rezident v zvezi), Majhno samohranilsko gospodinjstvo (dvočlansko gospodinjstvo, kjer rezident ni v zvezi), Družinsko gospodinjstvo (tri– in štiričlansko gospodinjstvo, kjer je rezident v zvezi), Večje samohranilsko gospodinjstvo (tri– in štiričlansko gospodinjstvo, kjer rezident ni v zvezi) ter veččlansko gospodinjstvo (gospodinjstvo s 5 in več rezidenti), katero bo tudi služila kot osnova (dummy). Pri majhnem in večjem samohranilskem gospodinjstvu ter družinskem gospodinjstvu nimamo podatka o številu sostanovalcev, ki prebivajo z anketiranci (torej pri dvo– ali veččlanskem gospodinjstvu ni podatka ali biva z otrokom, starši oz. kom drugim), iz mediane spremenljivke število rezidentov pa izhaja, da ima povprečno gospodinjstvo 2,79

[91] Eno-osebno gospodinjstvo z rezidenti v zvezi ima zgolj 1.577 opazovanj in vpliv tega gospodinjstva zaradi majhnosti ni bilo nadalje raziskovano

rezidentov na gospodinjstvo (torej je povprečno gospodinjstvo sestavljeno iz približno treh članov). Najverjetnejša domneva je, da oseba, ki ni v zvezi in biva v dvočlanskem gospodinjstvu, biva v večini primerov skupaj s svojim otrokom (majhno samohranilsko gospodinjstvo). Prav tako je najverjetnejša domneva, da oseba v zvezi, ki ne biva v dvočlanskem gospodinjstvu, v večini primerov biva zraven partnerja s svojim otrokom (družinsko gospodinjstvo), hkrati pa je tudi najverjetnejša domneva da oseba, ki ni v zvezi, ki pa biva s tri– do štiričlanskem gospodinjstvu, v večini primerov biva s svojim otrokom in starši (večje samohranilsko gospodinjstvo).

TABELA 3.19: REGRESIJA SREČE GLEDE NA SESTAVO GOSPODINJSTVA

	(54)	
SPREMENLJIVKA	REG	ŠTEVILO
Sreča	∑	OPAZOVANJ
Samsko gospodinjstvo	–0.1380***	54,789
	(0.0233)	
Majhno samohranilsko gospodinjstvo	0.0210	28,927
	(0.0223)	
Partnersko gospodinjstvo	0.1480***	64,771
	(0.0167)	
Večje samohranilsko gospodinjstvo	0.0200	42,512
	(0.0208)	
Družinsko gospodinjstvo	0.0439***	69,240
	(0.0153)	
Pet in veččlansko gospodinjstvo	Ref. skup.	36,573
Konstanta	–2.615*	
	(1.4550)	
Št. opazovanj	221,244	
R–kvadrat	0.292	
Vpliv Mikro spr.	DA	
Vpliv T–C in Makro spr.	DA	

Opombe: *** stopnja značilnosti pri 1 %, ** stopnja značilnosti pri 5 %, * stopnja značilnosti pri 10 %, M – multikolineirana spremenljivka (VIF), Referenčne skupine (osnova): Zakonski stan: Izven zveze, Dohodki: Nadpovprečni dohodki, Kraj bivanja: življenje v vasi oz. podeželju, Spol: Ženski, Zdravje: Slabo zdravje, Manjšina: Predstavnik Manjšine, Klasifikacija poklicev: Vojaški poklic, Status zaposlitve: Ostalo (gospodinja, družbeno koristno delo …), Dan anketiranja: Nedelja, Leto: Leto 2002, Država: Država Slovenija

Zgornja tabela prikazuje, da sta v primerjavi z več–članskim gospodinjstvom (ki služi kot osnova) zgolj ena spremenljivka negativno korelirana, preostale pa so pozitivno korelirane, pri tem pa sta vrednosti majhnega in večjega samohranilskega gospodinjstva neznačilni. Najnižje občutenje sreče beleži dosega samsko gospodinjstvo (–0.1380), kateremu sledi osnova (pet ali veččlansko gospodinjstvo), glede občutenja sreče nato sledi majhno samohranilsko gospodinjstvo (0.0210) in večje samohranilsko gospodinjstvo (0.0200), kateri pa sta statistično neznačilni. Najvišje občutenje sreče pa beležita družinsko gospodinjstvo (0.0438) in partnersko gospodinjstvo (0.1480), katerih vrednosti sta tudi statistično značilni. Vpliv sestave gospodinjstva na občutek zadovoljstva je preučeval tudi Stutzer (2004, 96), pri čemer je zaznal, da gospodinjstva sestavljena kot samska in samska z otroki beležijo najnižja občutenja sreče, sledijo gospodinjstva samskih s starši, najvišja občutenja sreče pa dosegajo gospodinjstva sestavljena iz parov, katerim sledijo pari z otroki. Ugotovitve so skladne s Stutzerjevimi, saj sta najnižje (negativno) korelirano samsko gospodinjstvo (samski), kateremu sledi samohranilsko gospodinjstvo (majhno in večje samohranilsko gospodinjstvo). Takšen redosled je tudi logičen zaradi pomanjkanja socialne in materialne podpore, prav tako pa so ugotovitve skladne tudi v primeru najvišjih (pozitivnih) korelacij s spremenljivko sreča, kjer najvišjo korelacijo sreče dosega partnersko gospodinjstvo (par), kateremu sledi družinsko gospodinjstvo (pari z otroki). Majhen razkorak v občutenju sreče manjšega in večjega samohranilskega gospodinjstva (samski s otroki) glede na osnovo (veččlanska gospodinjstva), je prav tako razumljivo zaradi praviloma boljših življenjskih in materialnih pogojev (boljši bivalni pogoji, nudenje osnovnih potrebščin, razvitost družbe). Hkrati pa precej višja občutenje sreče glede na samsko gospodinjstvo rezultat večje možne medsebojne interakcije, podpore in medsebojne porazdelitve nalog (človek je socialno bitje in ima pomanjkanje interakcije, solidarnosti, zaupanja in drugih socioloških/psiholoških oblik čustvovanja na posameznikovo počutje/občutenje zagotovo negativen vpliv). Občutenje sreče pet in veččlanskega gospodinjstva ima srednjo vrednost glede na skrajni vrednosti (minimum – samski in maksimum – par), in so posamezniki v velikem gospodinjstvu v povprečju veliko srečnejši kot posamezniki v samskem gospodinjstvu, in manj srečni kot partnerska gospodinjstva in samohranilska gospodinjstva.

Na podlagi zgornjih podrobnejših regresijskih modelov je ugotovljeno, da je neznačilen vpliv števila članov gospodinjstva zavajajoča zaradi nelinearne odvisnosti med spremenljivkama: nižjega občutenja sreče manjših gospodinjstev, tj. Enoosebnega gospodinjstva ter višjih vrednosti preostalih gospodinjstev (predvsem pa Dvočlansko oz. Partnersko gospodinjstvo). Na občutek sreče ima, kljub regresiji z vsemi preostalimi

spremenljivkami, sorazmerno velik negativen vpliv življenje samske osebe v lastnem enočlanskem gospodinjstvu ter sorazmerno velik pozitiven vpliv življenje s partnerjem v dvočlanskem gospodinjstvu (oba vpliva pa sta tudi statistično značilna).

3.7.3.1.2 Vpliv starosti po letih na občutenje sreče

Na podlagi analize spremenljivke let starosti izhaja, da je slednja glede na odvisno spremenljivko sreče vseskozi negativno korelirana, kar pomeni, da se s staranjem občutek sreče pri posameznikih zmanjšuje oz. pada, pri čemer pojasnjevalna spremenljivka starost na kvadrat nakazuje, da je občutenje sreče glede na leta starosti do določenega obdobja padajoče, vendar po dosegu najnižje vrednosti (minimuma) začne občutenje sreče naraščati. V sled tega je bilo prek enačbe x= $Min_{starost} = -\frac{\beta_{starost}}{2\beta_{starost^2}}$ [92] ugotovljeno, da doseže prelom v občutenju sreče pri starosti 55,3 let oz. 55 let in 4 mesecih v regresiji z vsemi spremenljivkami (51). Podobno vrednost ekstrema je moč pridobiti iz regresije z mikro spremenljivkami (50), kjer je minimum pri 54,1 letih starosti, regresija z demografskimi spremenljivkami (49) pa postavi minimum na 48,6 let starosti. Iz izračunov je možno sklepati, da je občutenje sreče do 55 leta padajoče, ko doseže tudi najnižjo vrednost, po 55 letu starosti pa se občutenje sreče prične ponovno zviševati.

Z namenom preglednejšega in celovitejšega analiziranja podatkov so bile starosti/leta združena po petletnih obdobjih (10–15 let, 16–20 let, 21–25 let, ...), s čimer se lahko ugotovi vpliv starosti glede na občutenje sreče oz. gibanje občutenja sreče glede na posamezno življenjsko obdobje. Izkrivljanja rezultatov, zaradi manjših reprezentativnih skupin posameznih starostnih let, se je odpravilo z uvrščanjem oseb starejših od 86 let enotno skupino (število anektiranih, ki so dopolnili 85 let starosti in več je bistveno manj kot anketirancev za predhodna leta, prav tako pa vrednosti občutenja sreče po dopolnjenem 99 letu starosti zelo visoke).

S tem namenom je bila prvotno opravljena analiza povprečne vrednosti občutenja sreče po posameznih petletnih življenjskih obdobjih, saj je možno na ta način ugotoviti, kakšno je povprečno občutenje sreče v posameznih obdobjih brez vpliva oz. upoštevanja preostalih spremenljivk (s čimer je možno ugotoviti kako se giblje občutenje sreče skozi celotno življenjsko obdobje povprečnega anketiranca).

---

[92] EKSTREM$^{(MIN,MAKS)}$ = $(ax^2 + bx - c)' \rightarrow 2ax + b = 0 \rightarrow x = -\frac{b}{2a}$

SLIKA 3.6: SREČA PO ŽIVLJENJSKIH OBDOBJIH (POVPREČNA VREDNOST)

Zgornji prikaz prikazuje z debelejšo črto povprečno vrednost sreče glede na posamezno življenjsko obdobje, s tanjšo črto pa prikazuje padajočo polinomsko krivuljo gibanja sreče po življenjskih obdobjih. Iz povprečnih vrednosti občutenja sreče glede na življenjska obdobja oz. zgornje slike je moč razbrati, da občutek sreče v povprečju relativno pada skozi celotno življenjsko obdobje, absolutno pa do 55 leta pada ter v zadnjem življenjskem obdobju niha. Občutenje sreče je v zgodnji mladosti najvišje (10–15 let), zatem prične padati in se začasno ustali med 21. do 35. letom starosti, čemur sledi strm padec do obdobja 51–55 let, ko doseže lokalni minimum[93], zatem je v porastu med 56. do 65. letom starosti, nato ponovno rahlo pada dokler ne doseže globalni minimum[94] v obdobju 76–80 let ter se v zadnjem obdobju (od 86 let naprej) ponovno za malenkost zviša.

Povezavo starosti in občutenja sreče sta obravnavala Frijatersa in Beattona (2012), ki sta analizirala podatke Anglije, Avstralije in Nemčije in prvotno potrdila negativno korelacijo starosti z občutenjem sreče ter nadalje utemeljevala, da je pri regresiji z uporabo polinoma druge stopnje spremenljivke starosti z občutkom sreče zaznati minimalno U–krivuljo. Ta ob

[93] Najnižja vrednost v funkciji glede na določen del funkcije
[94] Najnižja vrednost v funkciji glede na celotno funkcijo

dodajanju sociološko–ekonomskih spremenljivk postane bistveno bolj izrazita zaradi prevzema pojasnjevalne moči občutenja sreče s strani preostalih spremenljivk, sicer značilnih za populacijo srednjih let (zaposlitev, visok dohodek, poroka), in se ob upoštevanju teh učinkov konkavnost (U-krivulja) zmanjša.

Zgornja analiza povprečnih vrednosti občutenja sreče po posameznih življenjskih obdobjih (petletnih) pa ne upošteva vpliva drugi spremenljivk na občutenje sreče in s tem dejanskega občutenja sreče po posameznih življenjskih obdobjih. Analizirana je bila korelacija med občutenjem sreče in leti/starosti/življenjskimi obdobji tudi preko regresije z vsemi spremenljivkami, pri tem pa je kot osnova za regresijski model služilo življenjsko obdobje starosti 71–75 let, ki v sled tega beleži vrednost 0 (y=0, x=73).

SLIKA 3.7: SREČA PO ŽIVLJENJSKIH OBDOBJIH (REGRESIJSKA VREDNOST)

Zgornji prikaz prikazuje z debelejšo črto korelacijo sreče glede na posamezno življenjsko obdobje, s tanjšo črto pa prikazuje U oblikovano polinomsko krivuljo gibanja sreče po življenjskih obdobjih. Regresija, korelacije in zgornji prikaz nazorno prikazujejo, da je korelacija sreče glede na življenjska obdobja konveksne oblike oz. v obliki črke U, iz česar je moč potrditi, da je prvotno življenjsko obdobje najsrečnejše glede na preostala obdobja ter temu obdobju sledi strm padec občutenja sreče do obdobja 51–55 let, ko doseže globalni minimum in se nato občutenje sreče vztrajno viša do 85 leta, ko doseže lokalni maksimum in rahlo pade v zadnjem življenjskem obdobju. Ob upoštevanju preostalih mikro, makro in T–C

spremenljivk se spremeni vrednost korelacij v zadnjem življenjskem obdobju (po 65. letu starosti), in se s tem iz padajoče – skoraj linearne – funkcije spremeni v konveksno funkcijo občutenja sreče glede na starost (višje občutenje sreče mladostnikov in starostnikov glede na ljudi srednjih let). Z namenom ugotavljanja vpliva gospodarskega stanja na spremembo občutenja sreče pa je bila prav tako izvedena raziskava z interakcijskimi spremenljivkami, ki je umeščena v spodnji prikaz.

SLIKA 3.7: SREČA PO ŽIVLJENJSKIH OBDOBJIH (REGRESIJSKA VREDNOST Z UPOŠTEVANJEM GOSPODARSKEGA STANJA)

Upoštevajoč spremembo gospodarskega stanja in gibanja vpliva življenjskega obdobje na občutenje sreče, ni zaznati merodajne spremembe vpliva na občutenje sreče glede na gospodarsko obdobje. Pri večini starostnih skupin se vpliv ne glede na gospodarsko stanje giblje pri enakih vrednostih. V času recesije izstopa zgolj višje občutenje sreče pri starostni skupini od 10 do 15 let ter nižje občutenje pri starosti skupini od 45 do 55 let ter starostniki nad 80. letom.

Raziskavo glede trenda gibanja občutka sreče s starostjo so preučevali Villarroel in ostali (2012), ki so v svoji raziskavi zaznali, da so najvišje vrednosti občutenja sreče prisotne pri starostnih skupinah pred 20. letom starosti in po 50. letu starosti (občutenje sreče v obliki U–krivulje). Podobne izsledke sta zasledila tudi Blanchflower in Oswald (2011), ki sta v svoji raziskavi zaznala višje občutenje sreče pri mladih in starejših, medtem ko ljudje srednjih let

beležijo nižje vrednosti občutenja sreče. Do enakega zaključka je tudi prišel Baetschmann (2012), ki je zaznal trend padanja občutenja zadovoljstva med 20. in 55. letom, pri čemer je prav tako izpostavil, da se po 55. letu občutenje sreča viša do 70. leta, ko prične ponovno padati.

Glede na ugotovitve lahko potrdimo, da je občutenje sreče skozi življenjsko obdobje/leta padajoče, najvišje v zgodnji mladosti ter najnižje v pozni starosti in je negativno korelirano z odvisno spremenljivko (v obliki padajoče linearne funkcije), pri tem pa starost ob dodajanju preostalih spremenljivk izgubi del vpliva in se spremeni tudi korelacija občutenja sreče na koncu življenjskega obdobja (v obliki konveksne funkcije). Identificirana je bila nelinearna konveksno povezava med starostjo in občutenjem sreče z najnižjo stopnjo občutenja sreče pri starosti od 51 do 55 let. Mlajši v starosti 10–15 let so v povprečju za 0.86 indeksnih točk bolj srečni od najmanj srečne starostne skupine 51 do 55–letnikov. Starejši od 86 let pa so v povprečju za 0.36 indeksnih točk bolj srečni od najmanj srečne starostne skupine 51 do 55–letnikov.

3.7.3.1.3 Spol in starost glede na občutenje sreče

Analiza spremenljivke spola razkriva, da imajo ženske v povprečju višjo raven deklarirane sreče. Zaradi slednjega je bila, z namenom poglobljenega in podrobnejšega analiziranja podatkov, opravljena tudi analiza občutenja sreče glede na spol in starost. Slednje je omogočilo preverjanje občutenja sreče tudi po posameznih življenjskih obdobjih in ugotavljanje morebitnih sprememb glede na skupno korelacijo in razhajanj pri gibanju skozi življenjsko obdobje. S tem namenom so bile združene starosti/leta po petletnih obdobjih (10–15 let, 16–20 let, 21–25 let ...), kar omogoča preglednejšo analizo vpliva spola po starosti glede na občutenje sreče oz. gibanje občutenja sreče po spolu glede na posamezno življenjsko obdobje.

Prvotno je bila izvedena regresija povprečne vrednosti občutenja sreče samo po spolu in posameznih petletnih življenjskih obdobjih, kar omogoča ugotavljanje povprečnega občutenja sreče posameznega spola v posameznih obdobjih neodvisno od vplivov preostalih spremenljivk.

SLIKA 3.8: SREČA GLEDE NA SPOL (POVPREČNA VREDNOST)

Iz zgornje slike je prvotno razvidno razhajanje v občutenju sreče, pri čemer ženska populacija v prvem in drugem življenjskem obdobju beleži minimalno višje vrednosti, razlika v občutenju sreče skozi starost pa se zmanjšuje in se v življenjskem obdobju 51–55 let med spoloma izenači. Po tem obdobju moška populacija beleži bistveno višje vrednosti občutenja sreče, občutenje sreče pa se ponovno prične zbliževati po 80 letu starosti. Pri tem je krivulja občutenja sreče ženske populacije glede na starost precej linearne oblike. Medtem pa pri moški populaciji opazimo nelinearno gibanje občutenja sreče, ki po padanju do 55. leta starosti prične ponovno naraščati do 70. leta starosti, zatem pa prične ponovno upadati (konveksna krivulja).

Zgornja analiza povprečnih vrednosti občutenja sreče po spolu in posameznih življenjskih obdobjih (petletnih) pa ne upošteva vpliva drugi spremenljivk na občutenje sreče in s tem dejanskega občutenja sreče po spolu in posameznih življenjskih obdobjih z izločenim vplivom ostalih relevantnih dejavnikov. S tem namenom je bila opraviljena regresija z vsemi pojasnjevalnimi spremenljivkami, kar je omogočilo popolnejšo analizo korelacije med občutenjem sreče in posameznimi življenjskimi obdobji glede na spol, pri tem pa je kot osnova za regresijski model služilo življenjsko obdobje starosti 81–85 let.

SLIKA 3.9: SREČA PO ŽIVLJENJSKIH OBDOBJIH (REGRESIJSKA VREDNOST)

Skupna regresija spremeni vrednosti in podobo prikaza, saj sta obe zvezi med občutenjem sreče glede na spol in življenjsko obdobje konveksne oblike. Pri ženski populaciji povezava preide iz linearne v konveksno, pri moških pa konveksnost postane še bolj izrazita. Slednje potrjuje predhodne ugotovitve, da je prvotno življenjsko obdobje najsrečnejše, temu sledi padec občutenja sreče do obdobja 51–55 let, ko doseže globalni minimum in se nato občutenje sreče vztrajno viša do 80. leta ne glede na spol. Vrednosti občutenja sreče glede na spol se ob dodanih preostalih spremenljivkah bistveno ne razlikujejo, večja odstopanja so vidna do 20. in po 55. letu starosti, ko moška populacija beleži praviloma statistično značilne višje vrednosti.

Vpliv spola glede na starost na občutenje sreče je prav tako raziskal Easterlin (2003, 19), ki je zaznal višja občutenja sreče pri ženski populaciji predvsem v začetnem življenjskem obdobju. V kasnejšem obdobju, po 50 letu starosti, pa občutenje sreče pri ženski populaciji prične dosegati nižje vrednosti kot pri moški populaciji. Kot razlog navaja upokojitev, ki ima bolj izrazito pozitiven vpliv na moško populacijo kakor na žensko, ter vdovstvo, ki ima bolj izrazito negativen vpliv na žensko populacijo kakor na moško.

Iz zgornjih ugotovitev lahko razberemo, da je prvotno občutenje sreče skozi življenjsko obdobje/leta pri ženski populaciji padajoče, pri moški pa se trend padanja pri 55.

letu ustavi in do 80. leta dosega višje vrednosti kot pri 55. letu. Ob upoštevanju preostalih spremenljivk pa obe krivulji beležita padec do 55. leta starosti, ko se prične občutenje sreče zviševati in tako 80. letniki dosegajo enake vrednosti občutenja sreče kot 30–letniki (standardni odkloni, z izjemo starostnega razreda 10–15 let, pa so na podobni vrednosti – okoli 0.040). Identificirana je bila nelinearna konveksno povezava med starostjo in občutenjem sreče pri obeh spolih, z najnižjo stopnjo občutenja sreče pri starosti 55 let. Mlade ženske in moški v starosti 10–15 let so v povprečju za 0.70 in 0.90 indeksnih točk bolj srečni od najmanj srečnega kohorta 50–letnikov. Starejše ženske in moški okoli 78 let pa so v povprečju za 0.30 in 0.41 indeksnih točk bolj srečni od najmanj srečnega kohorta 50–letnikov.

3.7.3.1.4 Manjšine, večina in neopredeljeni

Pri analizi spremenljivke manjšine je bilo ugotovljeno, da ima večina (predstavniki večjega dela prebivalstva živečega na določenem območju/državi) višjo korelacijo z odvisno spremenljivko občutenjem sreče, kot manjšina (ki je nižje korelirana). Slednje korelacije nakazujejo domnevo, da imajo manjšine v absolutnem merilu nižja občutenja sreče, kakor večinski del populacije.

Z namenom dodatnega ugotavljanja je bilo preverjeno še občutenje sreče pri posameznikih, ki se niso opredelili niti za predstavnike večine, niti za predstavnike manjšine, s čimer bomo lahko preverili kakšno je počutje neopredeljenih. Preverjene so bile povprečne vrednosti občutenja sreče opazovane skupine (večina, manjšina in neopredeljeni), nato pa še regresijo zgolj s predstavniki opazovanih skupin, skupaj z mikro spremenljivkami ter nato v skupnem regresijskem modelu, pri čemer večina služi kot osnova oz. kot ref. skupina (zaradi bolj pregledne primerjave skupine manjšine in neopredeljenih).

TABELA 3.20: SREČA IN PREDSTAVNIKI POPULACIJSKE SKUPINE

SPREMENLJIVKA SREČA	POVPREČNA VREDNOST	(55) REG PREDSTAVNIK	(56) REG MIKRO	(57) REG ∑
Manjšina	6.5768	–0.5341***	–0.2416***	–0.2046***
		(0.0163)	(0.0182)	(0.0189)
Neopredeljeni	6.6001	–0.5574***	–0.1134***	–0.0676*
		(0.0283)	(0.0359)	(0.0340)
Večina	7.1342	Ref. skup.	Ref. skup.	Ref. skup.

Konstanta	/	7.134***	5.564***	–2.942
		(0.0392)	(0.0704)	(1.446)
Št. opazovanj		304,208	231,991	224,338
R–kvadrat		0.0047	0.265	0.291
Vpliv Mikro spr.	NE	NE	DA	DA
Vpliv T–C in Makro spr.	NE	NE	NE	DA

Opombe: *** stopnja značilnosti pri 1 %, ** stopnja značilnosti pri 5 %, * stopnja značilnosti pri 10 %, M – multikolineirana spremenljivka (VIF), Referenčne skupine (osnova): Zakonski stan: Izven zveze, Dohodki: Nadpovprečni dohodki, Kraj bivanja: življenje v vasi oz. podeželju, Spol: Ženski, Zdravje: Slabo zdravje, Manjšina: Predstavnik Manjšine, Klasifikacija poklicev: Vojaški poklic, Status zaposlitve: Ostalo (gospodinja, družbeno koristno delo …), Dan anketiranja: Nedelja, Leto: Leto 2002, Država: Država Slovenija

Iz zgornje tabele izhaja, da je občutenje sreče večinskega dela prebivalstva v vseh primerih najvišja, tako v primerjavi z manjšino, kakor tudi z neopredeljenimi. Pri tem pa neopredeljeni glede na regresijo opazovanih skupin (55) beležijo najnižjo vrednost, glede na povprečno vrednost ter ob vključitvi mikro (56) in preostalih spremenljivk (57) v regresijski model pa najnižjo vrednost beležijo predstavniki manjšin, kar pomeni da druge spremenljivke prevzamejo večino negativne korelacije neopredeljenih z občutenjem sreče.

Vpliv pripadnosti manjšini sta raziskovala Verkuyten in Kwa (1994), ki sta ugotovila, da se pri predstavnikih manjšine zasledi občutek nižje samopodobe, manjše družbene vključenosti in nižjega občutenja sreče. Pri tem sta tudi izpostavila, da je občutenje sreče posameznikov, ki se ne opredelijo niti za manjšino niti za večino še nižji, predvsem zaradi odtujenosti od obeh skupin (narodnostne in državljanske).

Prav tako je bil opravljen pregled korelacij večin/manjšin z občutenjem sreče po posameznih nacionalnih državah, s čimer je možno preveriti občutenje sreče posameznih skupin tudi na ravni nacionalnih gospodarstev, morebitna razhajanja med gospodarstvi ter razlik v občutenju sreče med večinskim in manjšinskim delom prebivalstva.

SLIKA 3.10: PRIMERJAVA SREČE VEČINSKEGA/MANJŠINSKEGA DELA PREBIVALSTVA

Iz pregleda analize povprečnih vrednosti občutenja sreče v posamezni državi je razvidno, da praviloma manjšine beležijo nižje vrednosti občutenje sreče kakor večinski del prebivalstva (v povprečju nižje za –0,1 do –0,5 indeksne točke). Pri tem največja razhajanja manjšine glede na večino pri občutenju sreče beležijo države v razvoju, in sicer bistveno nižje vrednosti v Hrvaški (–0,9), Turčiji (–0,7), Bolgariji (–0,7) ter Albaniji (–0,6). Določene države pa beležijo tudi višjo občutenje sreče manjšine, kot večine, in sicer jo beleži Italija (+0,4), Rusija (+0,3), Avstrija (+0,2) in Poljska (+0,1), pri čemer je vprašljiva merodajnost teh izsledkov, saj imajo slednje države najnižje število anketiranih predstavnikov manjšin glede na število predstavnikov večine (praviloma okoli 1 % vseh anketiranih, razen Rusija katere delež je 15,3 %), prav tako pa je tudi absolutno število vseh anketiranih predstavnikov manjšin zelo nizko (zgolj 17.483 od vseh 306.696 anketiranih).

Identificirano je bilo manjše razhajanje glede poročanja občutenja sreče pri večinskemu in manjšinskemu delu prebivalstva v ravitih državah, kot v razvijajočih državah. Prav tako pa je bilo možno ugotoviti, da večina vseskozi poroča najvišja občutenja sreče, ob upoštevanju preostalih vplivov pa je občutenje sreče višje pri neopredeljenih, kot pri manjšini.

3.7.3.2 SPREMENLJIVKE ŽIVLJENJSKEGA SLOGA

Spremenljivke življenjskega sloga lahko pojasnijo posameznikove značilnosti in z njim povezanih dejavnikov, ki se izkazujejo kot neposredna ali posredna posledica predhodnih odločitev posameznika in njegovega načina življenja. Te posameznika zaznamujejo in se izkazujejo v njegovem občutenjem sreče, zaradi česar nas tudi zanima, kolikšen in kakšen vpliv imajo na občutek sreče. Med slednje spremenljivke so bile razvrščene: število let izobraževanja, stopnja izobrazbe (zgolj kot primerjavo s številom let izobraževanja), zakonski stan, prihodki ter zdravstveno stanje posameznika. S tem je bilo možno podrobneje analizirati vpliv pokazateljev življenjskega sloga prek regresije (58) skupaj z demografskimi spremenljivkami, katerim so bili dodani mikro pokazatelji (60) in regresija z vsemi spremenljivkami (61). Z namenom testiranja robustnosti je bila opravljena tudi regresija spremenljivk življenjskega sloga in demografskih spremenljivk s stopnjo izobrazbe (59) namesto s številom let izobraževanja – primerjava vpliva omenjenih pojasnjevalnih spremenljivk. Hkrati pa je bila z namenom ugotavljanja vpliva gibanja gospodarske dejavnosti (cikla) opravljena še regresija z dodanimi interakcijskimi spremenljivkami (62).

TABELA 3.21: REGRESIJA SREČE S SPREMENLJIVKAMI ŽIVLJENJSKEGA SLOGA

SPREMENLJIVKA SREČA	(58) REG SLOG (let štud.)	(59) REG SLOG (st. izob.)	(60) REG MIKRO	(61) REG ∑	(62) REG ∑ + ↓BDP
Izobraževanje (št. let)	0.0764***		0.0431***	0.0406***	0.0425***
	(0.0035)		(0.0038)	(0.0040)	(0.0040)
Izobraževanje (št. let²)	–0.0012***		–0.0015***	–0.0016*** M	–0.0016*** M
	(0.0001)		(0.0001)	(0.0001)	(0.0001)
Visoka izobrazba		0.3130***			
		(0.0135)			
Srednja izobrazba		0.1190***			
		(0.0124)			
V zvezi (poročen, ...)	0.5900***	0.5860***	0.5140***	0.5350***	0.5600***
	(0.0090)	(0.0090)	(0.0092)	(0.0094)	(0.0104)
Podpovprečni dohodki	–0.3100***	–0.3300***	–0.1810***	–0.1860***	–0.1640***
	(0.0079)	(0.0079)	(0.0082)	(0.0084)	(0.0094)
Dobro zdravje	2.0520***	2.1130***	1.4940***	1.4600***	1.4770***
	(0.0172)	(0.0171)	(0.0184)	(0.0184)	(0.0202)
Povprečno zdravje	1.1210***	1.1590***	0.8770***	0.8720***	0.8820***
	(0.0177)	(0.0176)	(0.0186)	(0.0184)	(0.0202)
R x Izobraževanje (št. let)					0.0604**
					(0.0030)
R x V zvezi (poročen, ...)					–0.1270***
					(0.0231)
R x Podpovprečni dohodki					–0.1150***
					(0.0216)
R x Dobro zdravje					–0.0934*
					(0.0482)
R x Povprečno zdravje					–0.0648
					(0.0485)
Konstanta	5.950***	6.411***	5.331***	–2.596*	–6.679***
	(0.0429)	(0.0383)	(0.0732)	(1.4560)	(1.6390)
Št. opazovanj	281,574	284,056	228,786	221,198	221,198
R–kvadrat	0.157	0.152	0.265	0.291	0.293
Vpliv demog. spr.	DA	DA	DA	DA	DA
Vpliv Mikro spr.	NE	NE	DA	DA	DA
Vpliv T–C in Makro spr.	NE	NE	NE	DA	DA
Vpliv interakcije	NE	NE	NE	NE	DA

Opombe: *** stopnja značilnosti pri 1 %, ** stopnja značilnosti pri 5 %, * stopnja značilnosti pri 10 %, M – multikolineirana spremenljivka (VIF), Referenčne skupine (osnova): Zakonski stan: Izven zveze, Dohodki: Nadpovprečni dohodki, Kraj bivanja: življenje v vasi oz. podeželju, Spol: Ženski, Zdravje: Slabo zdravje, Manjšina: Predstavnik Manjšine, Klasifikacija poklicev: Vojaški poklic, Status zaposlitve: Ostalo (gospodinja, družbeno koristno delo …), Dan anketiranja: Nedelja, Leto: Leto 2002, Država: Država Slovenija

Vse korelacije spremenljivk v vseh regresijskih modelih so statistično značilne, pri tem pa je spremenljivka izobrazbe, tj. kvadrat števila let izobraževanja (leta²), podvržena multikolineiranosti, kar je pričakovano zaradi neposredne izpeljave iz spremenljivke let izobraževanja (leta) – namen kvadrata spremenljivke pa je ugotavljanje nelinearnosti povezave med spremenljivko in občutenjem sreče.

Z vključitvijo interakcijskih spremenljivk (62) se vrednosti pojasnjevalnih spremenljivk življenjskega sloga praviloma zvišale glede na predhoden regresijski model (61), pri tem pa so vse ohranile stopnjo značilnosti znotraj 1 %. Opaznega razkoraka med vplivi pojasnjevalnih spremenljivk z vpeljavo interakcijskih spremenljivk ni zaznati (in vpliv rasti gospodarske dejavnosti bistveno ne odstopa od povprečnega vpliva), je pa možno opaziti določena odstopanja pri vplivih interakcijskih spremenljivk. Interakcijska spremenljivka, ki se nanaša na izobrazbo posameznika, beleži v času padanja gospodarske aktivnosti še dodaten pozitiven vpliv, kar pomeni, da beležijo posamezniki z več let izobrazbe v času padca gospodarske aktivnosti višje občutenje sreče v primerjavi z obdobjem konjunkture. Zanimiva je ugotovitev, da se v času padca gospodarske aktivnosti spremeni tudi vpliv zakonskega stana (zmanjša se njegov pozitiven vpliv na srečo), in sicer se spremeni vrednost v času padca gospodarske dejavnosti (napram posameznikom ki niso v zvezi), kar pomeni, da beležijo posamezniki v zvezi v času padca gospodarske aktivnosti nižjo pozitivno premijo občutenja sreče glede na posameznike brez partnerjev. Interakcijska spremenljivka podpovprečnih prihodkov pa beleži v času padanja gospodarske aktivnosti še dodaten negativen vpliv, kar pomeni, da posamezniki z nižjimi prihodki beležijo v času padca gospodarske aktivnosti še nižje občutenje sreče kot v času rasti v primerjavi s tistimi z nadpovprečnimi dohodki. Interakcijski spremenljivki Dobro zdravje in Povprečno zdravje pa nista statistično značilni in spremenljivki ne vplivata na srečo bistveno drugače v času recesije kot v času pozitivne gospodarske rasti.

Spremenljivka Izobraževanje (v letih) predstavlja eno izmed zanimivejših demografskih spremenljivk, ki je bila analizirana tako prek števila let izobrazbe kakor tudi s samostojno spremenljivko dosežene Izobrazbene stopnje, pri čemer je bila slednja vključena v analizo zgolj kot dodatek k analizi korelacije izobrazbe in občutenja sreče (spremenljiva Izobraževanje v letih in Stopnja izobrazbe sta multikolineirani in je zato bila izbrana tista, ki ima višjo pojasnjevalno moč v regresiji – R^2). S podrobnejšim pregledom te je bilo možno analizirati, ali in kakšen vpliv imajo leta izobraževanja na posameznika pri občutenju sreče, kar omogoča vpogled v občutenja posameznika glede na število let izobrazbe in s tem povezanimi življenjskimi okoliščinami in osebnimi lastnostmi (dohodki, poklic, spoštovanje v

družbi, sposobnost, delavnost in podobno). Med vsemi sodelujočimi v anketah ESS je najnižje število let izobraževanja, ki jih je posameznik dokončal, 0 let, najvišje število let izobraževanja pa znaša 56 let, pri tem pa povprečna vrednost znaša 12,05 let (povprečno število znaša 12 let oz. z izobrazbeno stopnjo zaključena srednja šola [8 + 4]).

Zgornja regresijska tabela prikazuje, da je spremenljivka izobrazba v letih pozitivno korelirana z občutkom sreče, in sicer v vseh regresijskih modelih, torej (58), (60), (61) in (62), pri čemer korelacija ob dodajanju preostalih mikro spremenljivk izgubi nekoliko manj kot polovico velikosti. Korelacija je v primeru primarne regresije (58) najbolj pozitivno korelirana (0.0764) in se ob vpeljavi vseh preostalih mikro spremenljivk (60) korelacija za skoraj polovico zmanjša (0.0431), ob dodajanju vseh preostalih spremenljivk v kvartarni regresiji (61) pa se korelacija še za malenkost zniža (0.0406), vse korelacije pa so značilne. V regresiji z interakcijami v regresijskem modelu (62) se vpliv spremenljivke let izobraževanja malenkostno zviša in beleži malo večji pozitiven vpliv na občutenje sreče (0.0425). Interakcijska spremenljivka R x Izobraževanje (št. let), ki predstavlja spremenljivko v času upadanja gospodarske dejavnosti, pa beleži pozitivno vrednost (0.0604) pri 5 % stopnji značilnosti. Značilnost vpliva spremenljivke v času recesije (0.1029), kot seštevek vrednosti spremenljivke v času gospodarske rasti in interakcije, je bil preverjen s F–testom, pri čemer je bilo ugotovljeno, da je vpliv značilen (stopnja tveganja 0.0000). V času padca gospodarske dejavnosti beležijo leta izobraževanja še nekoliko bolj pozitiven vpliv na občutenje sreče. Iz tega je možno sklepati, da še posebej v času padca gospodarske aktivnosti vsako leto dodatne izobrazbe pripomore k višjemu občutenju sreče (kot posledica boljše plačanih in bolj varnih delovnih mest).

Rezultati oz. vrednosti izkazujejo majhno pozitivno korelacijo med številom let izobraževanja anketiranca in občutkom sreče, in se z vsakim letom izobraževanja malenkostno zviša vrednost občutenja sreče. Pozitivna korelacija med tema dvema pokazateljema je vsekakor pričakovana, predvsem zaradi boljših možnosti zaposlitve in napredovanja posameznika z daljšim izobraževalnim obdobjem (s tem pa tudi možnost višjih prihodkov), upoštevati pa je potrebno tudi povečano samopodobo in samozavest zaradi dolgoletne izobrazbene preteklosti, kar zagotovo posredno ali neposredno vpliva pozitivno na občutenje sreče. Z namenom ugotovitve dejanskega vpliva let izobraževanja oz. gibanja sreče je bila za ta namen ustvarjena spremenljivko Izobraževanje (št. let²) ter spremenljivke posameznih dokončanih let izobraževanja (od 0 do 21 let), pri čemer vpliv oz. korelacije med občutkom sreče in leti dokončane izobrazbe analiziramo v za to namenjenem poglavju 3.7.3.2.1.

Na vzorcu ESS baze podatkov (zgolj enega obdobja na območju Španije – 2.563 opazovanj) sta raziskavo glede vpliva izobrazbe na posameznikovo občutenje sreče opravila Cunado in de Garcia (2010), ki sta v svoji raziskavi potrdila pozitivno korelacijo deloma kot rezultat višjih dohodkov in zaposlitvenih možnosti pa tudi samozavesti bolj izobraženih, prek tega pa višjega občutenja sreče. Višje občutenje sreče glede stopnje izobrazbe je v svoji raziskavi potrdil tudi Baetschmann (2012), in sicer je bistvo njegove raziskave analiza odnosa med starostjo in občutenjem sreče, pri tem pa je v raziskavo vključil tudi izobrazbo in ugotovil, da se občutenje sreče oseb z višjo izobrazbo skozi leta starosti dviguje, medtem ko predvsem osebam z nižjo stopnje izobrazbe pada. Vpliv izobrazbe (tako stopnje kakor tudi let izobraževanja) na občutenje sreče sta preučevala tudi Sabates in Hammond (2008), pri čemer sta izpostavila, da je dolžina izobraževanja oz. dosežene stopnje pozitivno korelirana z občutenjem sreče, predvsem na podlagi spremljevalnih ekonomskih, socioloških in psiholoških dejavnikov, kot npr. izboljšana samopodoba, učinkovitost, zmanjšana stopnja depresije, višji dohodek, zanimivejšo delovno področje, struktura gospodinjstva, fizična in psihična stabilnost, itd.. Pri tem sta tudi izpostavila, da korelacija med izobraževanjem in občutkom sreče ni vedno pozitivno korelirana, saj bi naj bilo zaznano (predvsem pri evropskih državah), da dolgoletno izobraževanje oz. visoka izobraženost povzroči upad občutenja sreče (kot rezultat nerealističnih pričakovanj in zasedanje delovnih mest s povečanim stresom). Z namenom ugotavljanja vplivov po letih izobraževanja oz. glede na obdobja je bila prav tako opravljena analiza gibanja občutenja sreče skozi daljše izobraževalno obdobje – obravnavano v posebnem poglavju 3.7.3.2.1.

Spremenljivko Stopnja izobrazbe je bila dodana v regresijski model z namenom analize razmerja med izobrazbeno ravnjo in občutenjem sreče kakor tudi primerjave s spremenljivko Izobraževanje v letih (ki je bila v regresijskih modelih podrobneje analizirana zaradi bolj podrobnih raziskovalnih in višjih pojasnjevalnih možnosti). S tem je bilo možno analizirati, kakšen vpliv ima stopnja izobrazbe pri občutenju sreče ter s tem preučevanje občutenja sreče pri posamezniku glede na različno raven izobrazbe (primarna, sekundarna in terciarna, pri čemer primarna raven služi kot referenčna osnova).

Iz regresijske tabele je moč razbrati, da je spremenljivka visoka izobrazba in srednja izobrazba pozitivno korelirana z občutkom sreče glede na osnovo raven izobrazbe v regresijskem modelu (59). Koeficient Visoke izobrazbe je najvišji (0.3130), parameter za srednjo izobrazbo pa je bistveno nižji (0.1190) in je bližje korelacijski vrednosti osnove (nižje stopnje izobrazbe). Izsledki izkazujejo pozitivno korelacijo med stopnjo izobrazbe in občutkom sreče, torej dokončanje višje stopnje izobrazbe zvišuje vrednost občutenja sreče. Kot pri številu let izobraževanja je tudi pri stopnji izobrazbe pozitivna korelacija pričakovana,

iz naslova boljših možnosti zaposlitve, delovnih pogojev, višjih prihodkov in napredovanja posameznika z daljšim izobraževalnim obdobjem ter druge pozitivne psihološke učinke (samopodoba, samozavest), s tem pa vpliv na dvig občutenje sreče.

Pojasnjevalna spremenljivka V zvezi predstavlja eno temeljnih demografskih spremenljivk, s katero je možno preveriti vpliv partnerskega statusa (prilagojen za življenje v zvezi ali avtonomen v samostojnem življenju) na občutenje sreče, in pri tem tudi analizirati razliko med različnimi statusi. Spremenljivko v zvezi predstavljajo posamezniki, ki so v času anketiranja bili v zvezi z drugim posameznikom (poročeni, izven zakonska skupnost ...), medtem ko preostali v času anketiranja samski anketiranci (ločeni, ovdoveli ...) predstavljajo osnovo. Na ta način je bilo možno preučevanje kakšen vpliv ima samsko življenje in življenje v skupnosti na posameznika pri občutenju sreče.

Iz regresijske tabele je moč razbrati, da je spremenljivka V zvezi pozitivno korelirana z občutkom sreče, in sicer v vseh regresijskih modelih, torej (58), (60), (61) in (62), velikost/jakost korelacije pa je z dodajanjem preostalih spremenljivk ostala na skoraj enaki ravni. V regresiji z interakcijami v regresijskem modelu (62) se vpliv spremenljivke v zvezi malenkostno zviša in beleži malo večji pozitiven vpliv na občutenje sreče (0.5600). Interakcijska spremenljivka R x V zvezi, ki predstavlja razliko med obdobjem rasti in padcem gospodarske dejavnosti, pa beleži opazno negativno vrednost (–0.1270), ki je prav tako statistično značilna. Značilnost vpliva spremenljivke v času recesije (0.4330), kot seštevek vrednosti spremenljivke v času gospodarske rasti in interakcije, je bil preverjen s F–testom, pri čemer je bilo ugotovljeno, da je vpliv značilen (stopnja tveganja 0.0000). V času padca gospodarske aktivnosti beležijo posamezniki v zvezi nižjo pozitivno premijo občutenja sreče, kar pomeni, da v času padca gospodarske dejavnosti osebe v partnerskem stanu izražajo sicer še vedno višja občutenja sreče kot samski anketiranci, vendar je razlika manjša kot v času rastočega gospodarstva.

Korelacije izkazujejo dokaj veliko pozitivno korelacijo med posamezniki, ki so v zvezi, in občutkom sreče in je v primeru, da posameznik ni samski, višja njegova vrednost občutenja sreče. Takšna pozitivna korelacija med spremenljivkama je pričakovana, saj ima samsko življenje praviloma očitne pomanjkljivosti – pomanjkanje socialne opore, pomoči, interakcije, skupnega gospodinjstva, kar zagotovo posredno ali neposredno vpliva spodbudno na občutenje sreče.

V svojem delu je Gudmundsdottir (2013) raziskovala vpliv dejavnikov na občutenje sreče, pri čemer je analizirala tudi spremenljivko statusa posameznika (samski, v zvezi, poročen ...) tako glede na povprečne vrednosti, kakor tudi s pomočjo korelacij. Pri tem njeno delo prikaže nižje občutenje sreče pri osebah, ki niso v zvezi (samski, ločeni, ovdoveli), kakor

pri osebah v zvezi (izvenzakonska skupnost, poročeni). Prav tako je izpostavila, da ima spremenljivka status/zakonski stan najmočnejšo korelacijo z občutenjem sreče v primerjavi s preostalimi demografskimi spremenljivkami. Raziskava v 45 evropskih državah opravljena s strani Verbakel (2012) glede zakonskega stana in občutenja sreče je razkrila, da poročeni beležijo najvišje vrednosti občutenju sreče, katerim sledijo posamezniki, ki bivajo s partnerji, posamezniki, ki hodijo na zmenke, samski ter ločeni ali ovdoveli (razlogi razlikovanja naj bi bilo materialno stanje posameznikov, prihodki gospodinjstva in zdravstveno stanje). V raziskavi Stutzerja in Freya (2006, 18), v kateri sta podrobneje analizirala status posameznika v razmerju z občutenjem sreče, je bilo opredeljeno, da je občutenje sreče pri poročenih posameznikih v primerjavi s posamezniki brez stalnega partnerja, bistveno višje, pri čemer je izpostavil še posebej nizko občutenje sreče pri ločenih in ovdovelih posameznikih. Te ugotovitve sta predhodno že potrdila Stack in Eshleman (1998, 531–534), ki sta na podlagi analize podatkov 17 razvitih svetovnih gospodarstev izpostavila, da so posamezniki v zvezi srečnejši od posameznikov, ki niso v zvezi, pri čemer beležijo poročeni posamezniki najvišjo občutenje sreče, katerim sledijo posamezniki, ki bivajo s partnerji, nato samski, na primerljivi ravni pa najnižje občutenje sreče pa beležijo ločeni, razvezani in ovdoveli. Pri tem pa sta razliko v občutenju sreče med posamezniki v zvezi in tistih, ki niso v zvezi opredelila kot učinke boljšega zdravstvenega stanja, finančnega zadovoljstva, socialne integracije in čustvene podpore (pri tem pa dobro zdravstveno stanje in finančno zadovoljstvo pojasnjuje večino korelacije pri poročenih posameznikih, ki beležijo najvišje vrednosti občutenja sreče). Coombs (1991) je v svojem delu opredelil, da poročeni v primerjavi s samskimi beležijo zraven višjega občutenja sreče še druge učinke, kot recimo daljše življenjska doba, boljše čustveno in fizično stanje, slednji pa bi lahko imeli tudi vpliv na višje občutenje sreče. Prav tako pa obstajajo raziskave (Luhmann in ostali 2012), ki dokazujejo obratno kavzalnost, torej, da posamezniki z višjim poročanjem občutenja sreče tudi hitreje sklenejo zakonsko zvezo.

Pojasnjevalna spremenljivka Dohodki predstavlja temeljni pokazatelj zmožnosti posameznika po zagotavljanju materialnih in nematerialnih dobrin, preko katere je možno preveriti vpliv materialne preskrbljenosti na občutenje sreče, in pri tem tudi analizirati razliko med nadpovprečnimi in podpovprečnimi dohodki. Spremenljivko podpovprečni dohodki predstavljajo posamezniki, ki so v času anketiranja imeli dohodke nižje od povprečne ravni dohodkov v posamezni državi (spodnjih 5 oz. 6 prihodkovnih razredov), medtem ko posamezniki z nadpovprečnimi dohodki v posamezni državi (zgornjih 5 oz. 6 prihodkovnih razredov) predstavljajo osnovo. Slednje je omogočilo preučevanje vpliva ravni dohodkov na posameznika oz. njegovo občutenje sreče.

Regresijska tabela izkazuje, da je spremenljivka podpovprečni dohodki negativno korelirana z občutkom sreče v vseh regresijskih modelih, torej (58), (60), (61) in (62), pri čemer se moč korelacije z dodajanjem preostalih spremenljivk zmanjša za skoraj polovico. Razlika med podpovprečnimi in nadpovprečnimi dohodki v primeru primarne regresije (58) je najvišja (–0.310), vpeljava preostalih mikro spremenljivk (60) razliko zniža (–0.1810) in z vpeljavo vseh preostalih spremenljivk (61) ostane na skoraj enaki ravni (–0.1860), vse korelacije pa so značilne. V regresijskem modelu (62) se vpliv spremenljivke podpovprečnih dohodkov malenkostno zniža in beleži nekoliko nižjo negativno razliko v občutenju sreče (–0.1640) glede na nadpovprečne dohodke. Interakcijska spremenljivka R x Podpovprečni dohodki, ki predstavlja spremenljivko v času upadanja gospodarske dejavnosti, pa prav tako beleži značilno negativno vrednost (–0.1150). Značilnost vpliva spremenljivke v času recesije (–0.2790), kot seštevek vrednosti spremenljivke v času gospodarske rasti in interakcije, je bil preverjen s F-testom, pri čemer je bilo ugotovljeno, da je vpliv značilen (stopnja tveganja 0.0000). V času padca gospodarske dejavnosti beležijo podpovprečni dohodki še nižjo vrednost občutenja sreče v primerjavi z nadpovprečnimi dohodki. Vpliv podpovprečnih dohodkov na občutenje sreče pridobi še pomembnejši pomen, iz česar je možno sklepati da še posebej v času padca gospodarske aktivnosti podpovprečni dohodki privedejo k še nižjemu občutenju sreče (kot posledica težje gospodarske situacije, spopadanja z življenjskimi stroški in pridobitve/ohranitve zaposlitve).

Korelacije izkazujejo srednje močno negativno korelacijo z občutkom sreče s posameznikom, ki prejema podpovprečne dohodke in je v primeru ko posameznik prejema nadpovprečne dohodke njegova vrednost občutenja sreče višja. Pozitivna korelacija med občutenjem sreče in višino prejemkov je pričakovana, saj ima višina dohodkov velik vpliv na zmožnost in kakovost zagotovitve in ureditve temeljnih življenjskih potreb, z višanjem dohodkov pa tudi na možnost uresničitve potreb, ki presegajo temeljno raven potreb in posameznika izpopolnjujejo/sproščajo/usposabljajo (hobiji, kultura, šport, potovanja), ter višji dohodki in s tem večja možnost uresničevanja lastnih želja posredno ali neposredno zvišuje občutenje sreče in obratno.

Clark in ostali (2008) so v svoji raziskavi potrdili pozitivno korelacijo med občutenjem sreče in zviševanjem dohodkov, prav tako pa poudarili, da je slednjo korelacijo moč pojasniti zaradi povečevanja kupne moči in statusnega položaja posameznika v družbi, pri tem mu kot primerjava služi izboljšanje/poslabšanje stanja glede na preostale posameznike v družbi ali svoj pretekli jaz. Pozitivno korelacijo med občutenjem sreče in zviševanjem dohodkov je v svojem delu potrdil tudi Easterlin (1995), ki je prav tako izpostavil, da dvig dohodka vseh prebivalcev določene države nima vpliva na dvig občutenja sreče pri vseh prebivalcev,

predvsem zaradi materialnih pričakovanj v družbi. V svojem drugem delu je Easterlin (2001, 481) podrobneje analiziral paradoks višanja dohodkov z materialnimi pričakovanji, ki se ob dviganju dohodka zvišujejo in s tem delno izničijo višanje občutenje sreče (samo trenutno občutenje sreče je nižje zaradi izkrivljeno srečnega spomina preteklosti in zviševanja prihodnjih pričakovanj). Prav tako pa se ljudje, kot opredeljujeta Powdthavee in Stutzer (2014), zelo hitro prilagodijo dvigu dohodkov z dvigom pričakovanj in je zviševanje občutenja sreče zgolj začasno, je pa občutenje oseb z višjimi dohodki vsekakor višje od ljudi z nižjimi dohodki, predvsem zaradi možne medsebojne primerjave dohodkov oz. možnosti zadovoljitve pričakovanj. Bolj poglobljeno se je analizi teh odnosov posvetil Drakopoulos (2011), ki opredeljuje, da so dohodki ena izmed pomembnejših determinant občutenja sreče do določene ravni dohodkov, pri čemer pa se povišanje dohodkov po določeni ravni ne izkazuje v enaki rasti občutenja sreče in druge spremenljivke pridobijo pomembnejši vpliv na občutenje sreče (mejna raven pa bi naj bil dohodek s katerim se zadovoljijo osnovne potrebe).

Spremenljivka Zdravje je ena najznačilnejših spremenljivk, ki vpliva na občutenje sreče. Predstavlja osnovni pokazatelj fizičnega in psihičnega počutja posameznika v času opravljanja anketiranja in s tem vpliv ravni te spremenljivke na občutenje sreče. V tem poglavju analiziramo razliko med dobrim, povprečnim in slabim zdravstvenim stanjem. Spremenljivko dobro zdravje predstavljajo posamezniki, ki so v času anketiranja počutili zelo dobro in dobro, povprečno zdravje predstavljajo posamezniki, ki so se takrat počutili zadovoljivo, medtem ko posamezniki, ki so se počutili slabo in zelo slabo združeni v spremenljivki slabo zdravje, ki predstavlja tudi referenčno osnovo. Na ta način je bilo možno analizirali vpliv počutja oz. zdravstvenega stanja na posameznikovo občutenje sreče.

Regresijska tabela izkazuje, da sta spremenljivki dobro zdravje in povprečno zdravje pozitivno korelirani z občutkom sreče v vseh regresijskih modelih, pri čemer se moč korelacije z dodajanjem preostalih kontrolnih spremenljivk zmanjšuje, in sicer bolj pri spremenljivki dobro zdravje. V primeru primarne regresije (58) obe spremenljivki beležita najvišjo pozitivno razliko glede na referenčno skupino ljudi s slabim zdravjem (2.0520 in 1.1210), ob vpeljavi preostalih spremenljivk (61) pa korelaciji zniža (1.460 in 0.8720). Vpliv spremenljivke dobro zdravje in povprečno zdravje se v regresijskem modelu (62) malenkostno poveča in ti beležita nekoliko višji pozitivni vpliv na občutenje sreče (1.4770 in 0.8820). Interakcijska spremenljivka R x Dobro zdravje in R x Povprečno zdravje, ki predstavljata spremenljivki v času upadanja gospodarske dejavnosti, pa beležita sorazmerno nizko in statistično neznačilno negativno vrednost (–0.0934 in –0.0648), kar pomeni, da med obdobjema krize in konjunkture ni bistvenih razlik v povezavi med občutenjem zdravja in

sreče posameznikov. Sicer pa je za značilnost vpliva v času recesije spremenljivke dobro zdravje (1.3836) in povprečno zdravje (0.8172), kot seštevek vrednosti spremenljivke v času gospodarske rasti in interakcije, po preverjanju s F-testom ugotovljeno, da je vpliv pri obeh značilen (obe beležita stopnjo tveganja 0.0000).

Pozitivna korelacija med občutenjem sreče in zdravstvenim stanjem je pričakovana, saj ima zdravstveno stanje precejšen vpliv na kakovost vsakodnevnega delovanja in splošnega počutja, s tem pa zdravstveno stanje v veliki meri vpliva na občutenje sreče posameznika.

Korelacijo med občutenjem sreče in lastnega poročanja zdravstvenega stanja preko regresij na treh kulturno in razvojno različnih območjih, in sicer ZDA, Latinska Amerika in Rusija, je v svojem delu raziskoval tudi Graham (2008), pri čemer je bila pri vseh zaznana velika značilna pozitivna korelacija med občutenjem sreče in dobrim lastnim poročanjem zdravstvenega stanja. Višje občutenje sreče posameznikov, ki poročajo boljše zdravstveno stanje je prav tako potrdil Røysamb in ostali (2003, 1442–1444), ki je prav tako utemeljeval, da negativno občutenje sreče vpliva na prihodnje poročanje zdravstvenega stanja (kot posledica poslabšanja zdravstvenega stanja na psihološki ravni – poslabšanje delovanja imunskega sistema in spremembe obnašanja). V nadaljnji raziskavi so Graham in ostali (2011) dodatno preučili povezavo med občutenjem sreče in zdravstvenim stanjem, pri čemer so posvetili pozornost negativni korelaciji med tema spremenljivkami (negativna korelacija ob slabem zdravstvenem stanju) ter zaznali, da imajo psihološki bolezenski znaki (tesnoba, bolečine) večji negativen učinek na občutenje sreče kot fizični bolezenski znaki, saj se posamezniki lažje privadijo na enkraten pojav bolezenskega stanja, kakor na neprestano negotovost (npr. kdaj se bo občutek tesnobe ponovno pojavil). Močno medsebojno korelacijo med tema spremenljivkami je bil predmet analiziranja tudi Borghesija in Vercellija (2012, 231–232), ki sta tudi opredelila, da je korelacija močnejša v primeru opazovanja posameznikovega lastnega zaznavanja/poročanja zdravstvenega stanja in občutenja sreče, kakor v primeru opazovanja splošnega zdravstvenega stanja v posamezni državi (kar izhaja tudi iz predhodnih ugotovitev – makro spremenljivke zdavstvene oskrbe – poglavje 3.7.2.3).

3.7.3.2.1 Vpliv števila let izobraževanja na občutenje sreče

Predhodna analiza spremenljivke let izobraževanja je razkrila, da je slednja glede na odvisno spremenljivko sreče vseskozi pozitivno korelirana, kar pomeni, da se z leti izobraževanja občutek sreče zvišuje oz. veča, pri čemer pojasnjevalna spremenljivka kvadrat let izobraževanja nakazuje, da občutenje sreče narašča do določene mere let izobrazbe,

nakar po določenem letu izobraževanja prične upadati. Preko izračuna ekstremne vrednosti (kot v primeru število let starosti, x = $-\frac{b}{2a}$) je bilo ugotovljeno, kjer pride do preloma občutenja sreče pri povprečnem anketirancu, in sicer pri dokončanih 13,1 let izobrazbe (kadar upoštevamo regresijo z vsemi spremenljivkami). Podobno vrednost ekstrema je moč pridobiti iz regresije z mikro spremenljivkami, kjer je maksimum pri 13,99 letih starosti, regresija z demografskimi spremenljivkami pa postavi prelom na 31,06 let starosti. Izračuni nakazujejo, da je občutenje sreče do dokončanega 13 leta izobraževanja naraščajoče, po dokončanega 13 letu izobraževanja pa se občutenje sreče prične zniževati.

Z namenom preglednejšega in celovitejšega analiziranja podatkov je bila prvotno analizirana zaključena leta izobraževanja po posameznih letih in sicer od 0 do 21 let s serijo indikatorskih spremenljivk za vsako število let šolanja posebej, pri čemer indikator za 21 let izobraževanja vsebuje še vse posameznike, ki so dokončali več kot 21 let izobraževanja (od 22–56 let izobraževanja). Slednje onemogoča izkrivljanje rezultatov zaradi manjših reprezentativnih skupin posameznih let izobraževanja (od 21 let naprej). Na ta način je omogočeno analiziranje vpliva let izobraževanja na občutenje sreče neodvisno od a priori predpisane funkcijske oblike. Prvotno je bila opravljena analiza povprečne vrednosti občutenja sreče po posameznih dokončanih letih izobraževanja, saj je možno na ta način ugotoviti, kakšno je povprečno občutenje sreče po posameznih letih brez upoštevanja preostalih spremenljivk. Slednje omogoča ugotavljanje, kako se giblje občutenje sreče skozi izobraževalno obdobje povprečnega anketiranca neodvisno od njegovih ostalih značilnosti in makro dejavnikov.

SLIKA 3.11: SREČE GLEDE NA LETA IZOBRAZEVANJA (POVPREČNA VREDNOST)

Iz zgornjega grafa povprečnih vrednosti občutenja sreče glede na dokončana leta izobraževanja je moč razbrati, da občutek sreče v povprečju narašča skozi izobraževalno obdobje, pri čemer do 11 leta izobraževanja nekoliko niha, zatem pa monotono narašča z višanjem let izobraževanja. Občutenje sreče je z najmanj leti dokončane izobrazbe (0–8 let) najnižja, in se nato konstantno dviguje z višanjem let dokončane izobrazbe ter dosega najvišje vrednosti z največ let izobrazbe (19 let in več), izstopata pa lokalna maksimuma pri 1. in 9. letih dokončane izobrazbe, globalni maksimum pri 19. letih dokončane izobrazbe pa je pričakovan.

Razmerje dolžine izobraževanja in občutenja sreče sta preučevala Cunado in de Garcia (2010), ki sta v svoji raziskavi potrdila pozitivno korelacijo med dejavnikoma (deloma kot rezultat višjih dohodkov in zaposlitvenih možnosti, kakor tudi samozavesti bolj izobraženih, preko tega pa višjega občutenja sreče).

Analiza povprečnih vrednosti občutenja sreče glede na dokončana leta izobraževanja pa ne upošteva vpliva drugi spremenljivk na občutenje sreče in s tem dejanskega občutenja sreče glede na parcialni vpliv let šolanja. Zaradi slednjega je bila analizirana korelacija med

občutenjem sreče in dokončanimi leti izobraževanja tudi preko regresije z vsemi kontrolnimi spremenljivkami, pri tem pa je kot osnova za regresijski model služilo 0 let dokončne izobrazbe, ki v sled tega beleži vrednost 0 (y=0, x=0).

SLIKA 3.12: SREČE GLEDE NA LETA IZOBRAZEVANJA (REGRESIJSKA VREDNOST)

Zgornji graf prikazuje, da je zveza občutenja sreče glede na dokončana leta izobraževanja konkavne oblike oz. v obliki obrnjene črke U, na podlagi česar je moč potrditi, da so v povprečju posamezniki do dopolnjenih 6. izobraževalnih let najmanj srečni, od 7. do 11. zaključenega izobraževalnega leta so posamezniki najsrečnejši, občutenje sreče je še vedno visoko med 11. in 17. zaključenim izobraževalnim letom, od 18. leta uspešno zaključenega izobraževanja naprej pa se občutenje sreče vidno zmanjša in malenkostno presega osnovo (ki predstavlja 0 let dokončanega izobraževanja). Ob upoštevanju preostalih mikro, makro in T–C spremenljivk se spremenijo predvsem vrednosti korelacij po 11. letu dokončanega izobraževanja, in se občutenje sreče glede na dokončana leta izobraževanja

spremeni iz naraščajoče – skoraj linearne – funkcije v konkavno funkcijo (ki prikazuje višje občutenje sreče srednje izobraženih).

Sabates in Hammond (2008) sta ugotovila, da je dolžina izobraževanja oz. dosežene stopnje pozitivno korelirana z občutenjem sreče, predvsem na podlagi spremljevalnih ekonomskih, socioloških in psiholoških dejavnikov ter izpostavila, da korelacija med izobraževanjem in občutkom sreče ni vedno pozitivno korelirana, saj bi naj bilo zaznano (predvsem pri evropskih državah), da dolgoletno izobraževanje oz. visoka izobraženost povzroči upad občutenja sreče (kot rezultat nerealističnih pričakovanj in zasedanje delovnih mest s povečanim stresom), torej zniževanje občutenja sreče pri najbolj izobraženih (torej v obliki obrnjene U-krivulje). Med drugimi sta izpostavila, da je s obsegom izobraževanja tesno povezana izboljšana samopodoba, učinkovitost, zmanjšana stopnja depresije, višji dohodek, zanimivejšo delovno področje, struktura gospodinjstva, fizična in psihična stabilnost, in prav slednji dejavniki so odgovorni za kasnejšo spremembo korelacij ob vpeljavi preostalih spremenljivk in spremembo oblike funkcije. Pri tem Murnova (2013) poudari, da vsekakor obstaja pozitivno razmerje med izobrazbo in subjektivno blaginjo, pri čemer pa nekatere študije izpostavijo, da se zazna pri osebah s srednjo ravnjo izobrazbe največji pozitiven vpliv na posameznikovim občutenjem sreče.

Green in Yu (2010) sta v raziskavi na vzorcu zaposlenih v Veliki Britaniji v obdobju od leta 1992 do 2006 zaznala velik dvig izobraženosti zaposlenih, ki so po dodatnem izobraževanju bili za svoje delovno mesto preveč izobraženi (od 23 % do 32 % vseh zaposlenih). Ti zaposleni, kot rezultat prevelike izobraženosti, zasedajo delovna mesta, ki ne ustrezajo njihovi izobrazbi in primerni zahtevnosti delovnega mesta ter iz tega razloga prejemajo nižje plače (kot bi jih dobili ob zasedanju delovnega mesta za njihovo stopnjo izobrazbe). Zaradi teh okoliščin so slednji bistveno manj zadovoljni s svojo zaposlitvijo, kakor njihovi sodelavci, ne enakih delovnih mestih in enako plačo, vendar z nižjo izobrazbo. Tako preveč izobraženemu zaposlenemu pri določanju lastnega zadovoljstva z zaposlitvijo služi tako primerjava z osebami z enako izobrazbo, ustreznim delovnim mestom in višjo plačo, kakor tudi sodelavci z enakim delovnim mestom, nižjo izobrazbo ter enako plačo. Pri tem pa, kot opažata Allen in Van der Velden (2001) ter Green in McIntosh (2007), obstaja tudi povezava med preveliko izobraženostjo in občutkom neprimerne zahtevnosti delovnega mesta, saj imajo preveč izobraženi občutek, da na delovnem mestu niso zmožni uporabiti vseh svojih znanj in spodobnosti (kar se izkazuje v nižjem zadovoljstvu z zaposlitvijo). Negativno korelacijo visoko izobraženih z zadovoljstvom zaposlitve (katera je tesno povezana z občutenjem sreče) so v svojih delih opisovali tudi drugi avtorji (Pollmann–Schult in Buchel 2004; Green in McIntosh 2007; Kucel in Vilalta–Bufi 2013), kjer so opredeljevali predvsem

problematiko razkoraka med pridobljeno izobrazbo in zaposlitvijo posameznika. Kot v teoretičnem delu podrobneje opisano je OECD (2013b) v svoji obsežni študiji blaginjo opredelil preko treh poglavitnih determinant, in sicer vrednotenja življenja, čustvovanja in osebnih značilnosti. Vrednotenja življenja pa sestavljajo številne ravni vrednotenja posameznikovega življenja (zadovoljstvo z dohodkov, zadovoljstvo z zdravjem, …), pri čemer eno izmed teh predstavlja tudi zadovoljstvo z zaposlitvijo. Zadovoljstvo z zaposlitvijo je vsekakor eden izmed pomembnejših dejavnikov pri posameznikovem počutju ter njegovi blaginji in občutenju sreče. Upad vpliva izobrazbe na občutek sreče pa bi lahko bili pojasnjen tudi iz vidika zmanjševanja vpliva osebnega dohodka na občutenje sreče posameznika, ko le ta doseže določeno raven dohodkov (Drakopoulos 2011). S tem se povišanje dohodkov po določeni ravni ne izkazuje v enaki rasti občutenja sreče in druge spremenljivke pridobijo pomembnejši vpliv na občutenje sreče (izguba pomena dohodka in s tem povezane zaposlitve in let izobraževanja).

Glede na ugotovitve lahko potrdimo, da se občutenje sreče povečuje s številom let dokončanega izobraževanja, najnižje pri najmanj letih izobraževanja ter najvišje pri največ letih izobraževanja in je pozitivno korelirano z odvisno spremenljivko (v obliki naraščajoče linearne funkcije), pri tem pa se spremenljivka leta izobraževanja ob dodajanju preostalih spremenljivk spremeni del vpliva in se izgubi večji del pozitivne korelacije občutenja sreče za najbolj izobražene (v obliki konkavne funkcije, pri čemer posamezniki z devetimi leti šolanja beležijo najvišje občutenje sreče, katero se praviloma z vsakim dodatnim dopolnjenim letom izobrazbe znižuje).

3.7.3.3 SPREMENLJIVKE STATUSA ZAPOSLITVE IN POKLICA

Spremenljivke statusa zaposlitve in poklica lahko pojasnijo posameznikov status v družbi, način preživljanja dneva in vpetost v družbo. Te okoliščine vplivajo na posameznikovo počutje, prav tako pa tudi na občutenje sreče, kar nas tudi vodi v preučevanje vpliva na občutek sreče. Med spremenljivke v tem sklopu so bile v regresije vključene posamezne skupine poklicev (vojska, zakonodajalci, strokovnjaki, tehniki, uradniki, storitveni poklici, poklici primarnega sektorja, neindustrijski delavci, industrijski delavci, poklici za preprosta dela), status zaposlitve/delovne aktivnosti (upokojenec, študent, nezaposlen, zaposlen, ostalo) ter indeks globalizacijske ranljivosti poklicev. Prvotno so bili podrobneje analizirani vpliv pokazateljev zaposlitve/statusa preko primarne regresije (63), katerim so bili dodani mikro pokazatelji (64), nato so bile v regresijo dodane še vse preostale spremenljivke (65) ter zatem še regresijo z interakcijskimi spremenljivkami za obdobje gospodarske krize (66).

TABELA 3.22: REGRESIJA SREČE GLEDE ZAPOSLITVE/STATUSA				
	(63)	(64)	(65)	(66)
SPREMENLJIVKA	REG	REG	REG	REG
SREČA	ZAP./STATUS	MIKRO	∑	∑ + ↓BDP
Zakonodajalci	0.6390***	0.1830***	0.0850***	0.0717***
	(0.0204)	(0.0216)	(0.0220)	(0.0241)
Strokovnjaki	0.6290***	0.0968***	0.0184	0.0080
	(0.0183)	(0.0202)	(0.0207)	(0.0227)
Tehniki	0.5240***	0.1040***	–0.0054	–0.0181
	(0.0183)	(0.0195)	(0.0200)	(0.0218)
Uradniki	0.4690***	0.1170***	–0.0062	–0.0128
	(0.0196)	(0.0206)	(0.0210)	(0.0230)
Storitveni poklici	0.2860***	0.0884***	–0.0238	–0.0306
	(0.0180)	(0.0191)	(0.0195)	(0.0214)
Poklici primarnega sektorja	0.0280	–0.0905***	–0.1270***	–0.1530***
	(0.0279)	(0.0281)	(0.0282)	(0.0314)
Neindustrijski delavci	0.0558***	0.0384*	–0.0515**	–0.0577**
	(0.0194)	(0.0206)	(0.0209)	(0.0228)
Industrijski delavci	–0.0369*	0.0327	–0.0407*	–0.0338
	(0.0215)	(0.0224)	(0.0226)	(0.0248)
Poklici za preprosta dela	–0.2090***	–0.0561***	–0.1420***	–0.1450***
	(0.0200)	(0.0208)	(0.0210)	(0.0232)
Upokojenci	–0.2570***	0.0326*	0.0873***	0.0990***
	(0.0148)	(0.0169)	(0.0170)	(0.0187)
Študenti, učenci	0.8340***	0.1100***	0.0439**	0.0336
	(0.0169)	(0.0203)	(0.0206)	(0.0227)
Nezaposleni	–0.7480***	–0.5760***	–0.5440***	–0.5380***
	(0.0231)	(0.0230)	(0.0230)	(0.0266)
Zaposleni	0.2510***	–0.0281**	–0.0245*	–0.0215
	(0.0135)	(0.0137)	(0.0139)	(0.0154)
Indeks glob. ranljivosti poklicev	–0.0013***	–0.0006***	–0.0006***	–0.0006***
	(0.0002)	(0.0002)	(0.0002)	(0.0002)
R x Zakonodajalci				0.0104
				(0.0583)
R x Strokovnjaki				–0.0100
				(0.0546)
R x Tehniki				0.0134
				(0.0536)
R x Uradniki				–0.0292
				(0.0558)
R x Storitveni poklici				–0.0253
				(0.0515)
R x Poklici primarnega sektorja				0.0636
				(0.0716)
R x Neindustrijski delavci				–0.0062
				(0.0556)
R x Industrijski delavci				–0.0729
				(0.0598)

R x Poklici za preprosta dela				–0.0189
				(0.0550)
R x Upokojenci				0.0530
				(0.0422)
R x Študenti, učenci				0.0362
				(0.0514)
R x Nezaposleni				–0.0146
				(0.0537)
R x Zaposleni				–0.0383
				(0.0359)
R x Indeks glob. ranlj. poklicev				–1.65e–06
				(0.0002)
Konstanta	6.759***	5.331***	–2.596*	–6.679***
	(0.0172)	(0.0732)	(1.4560)	(1.6390)
Št. opazovanj	289,075	228,786	221,198	221,198
R–kvadrat	0.050	0.265	0.291	0.293
Vpliv Mikro spr.	NE	DA	DA	DA
Vpliv T–C in Makro spr.	NE	NE	DA	DA
Vpliv interakcije	NE	NE	NE	DA

Opombe: *** stopnja značilnosti pri 1 %, ** stopnja značilnosti pri 5 %, * stopnja značilnosti pri 10 %, M – multikolineirana spremenljivka (VIF), Referenčne skupine (osnova): Zakonski stan: Izven zveze, Dohodki: Nadpovprečni dohodki, Kraj bivanja: življenje v vasi oz. podeželju, Spol: Ženski, Zdravje: Slabo zdravje, Manjšina: Predstavnik Manjšine, Klasifikacija poklicev: Vojaški poklic, Status zaposlitve: Ostalo (gospodinja, družbeno koristno delo …), Dan anketiranja: Nedelja, Leto: Leto 2002, Država: Država Slovenija

Večino spremenljivk v primarnem (63) in sekundarnem (64) regresijskem modelu je statistično značilnih, v terciarnem (65) in kvartarnem (66) regresijskem modelu pa z dodajanjem preostalih spremenljivk izgubijo značilnost posamezni sklopi poklicev, spremenljivke zaposlitvenega statusa ter indeksa globalizacijske ranljivosti poklicev pa zadržijo značilnost.

Z vključitvijo interakcijskih spremenljivk (66) so vrednosti pojasnjevalnih spremenljivk zaposlitve/delovno aktivnega statusa ostale na približno enaki ravni glede na predhoden regresijski model (65), pri tem pa so ohranile stopnjo značilnosti iste spremenljivke kot v regresijskem modelu (65). Velikega razkoraka med vplivi z vpeljavo internacijskih spremenljivk v regresijo ni zaznati, pri interakcijskih spremenljivkah pa nobena izmed teh ni statistično značilna in zaradi tega njihovega vpliva ni možno upoštevati.

Spremenljivke posameznih Skupin poklicev predstavlja značilnost, ki posameznike razvršča glede na dejavnost in naravo njihove zaposlitve, ki vpliva, zaznamuje in oblikuje posameznika ter njegovo zaznavanje in občutenje sreče. S podrobnejšim pregledom vpliva

zaposlitve v posameznem razredu je možno analizirati, ali in kakšen vpliv ima posamezna skupina poklicev na občutenje sreče oz. kakšna je razlika v občutenju med posameznimi poklicnimi skupinami. Pri tem se razredi poklicev ne razlikujejo samo po naravi iz zahtevnosti dela, ampak tudi po ravni znanja/izobrazbe potrebnega za izvajanje večino poklicev posameznega razreda, podrobneje opredeljeno v Metodoloških pojasnilih Standardne klasifikacije poklicev[95] urada SURS (2011).

1	Zakonodajalci	3. in 4. raven znanja
2	Strokovnjaki	3. in 4. raven znanja
3	Tehniki	2. in 3. raven znanja
4	Uradniki	2. raven znanja
5	Storitveni poklici	2. raven znanja
6	Poklici primarnega sektorja	2. raven znanja
7	Neindustrijski delavci	2. raven znanja
8	Industrijski delavci	2. raven znanja
9	Poklici za preprosta dela	1. raven znanja
0	Vojaški poklici	2., 3. in 4. raven znanja

Med skupine poklicev, kjer je praviloma potrebna najvišja stopnja izobrazb,e spadata skupini zakonodajalci in strokovnjaki, katerim sledijo vojaški poklici, za skupino poklicev od 4 do 8 je potrebna 2. raven izobrazbe, medtem ko je za poklice za preprosta dela potrebna najnižja stopnja znanja/izobrazbe. Na podlagi razvrstitve oz. opredelitve ravni znanj pa je možno skupine poklicev, kjer je praviloma zastopana 1. in 2. raven znanj/izobrazbe opredeliti kot delovno intenzivne poklice (večino dela opravijo z uporabo fizičnega napora) ter skupine poklicev, kjer je praviloma zastopana 3. in 4. raven znanj/izobrazbe opredeliti kot intelektualno intenzivne poklice (večino dela opravijo z uporabo umskega napora).

Regresijska tabela prikazuje, da so spremenljivke po posameznih skupinah poklicev glede na osnovo (vojaški poklici) različno korelirani z občutkom sreče, in sicer praviloma skoraj vsi poklici, razen skupini industrijski delavci in poklici za preprosta dela, izkazujejo v povprečju višjo raven občutenja sreče v regresijskih modelih (63) in (64). Z dodajanjem vseh spremenljivk v regresijski model (65) in interakcijskih spremenljivk (66), pa skoraj vsi poklici dobijo negativno premijo občutenja sreče (razen skupini zakonodajalci in strokovnjaki).

[95] Klasifikacije poklicev in ravni so opredeljene v Metodoloških pojasnilih Standardne klasifikacije poklicev in so izpeljane na klasifikaciji ISCO, ravni znanja/izobrazbe so ravzršene v: 1. raven znanja (osnovnošolska izobrazba), 2. raven znanja (srednješolska izobrazba), 3. raven znanja (višješolska izobrazba) in 4. raven znanja (univerzitetna izobrazba, magisterij, doktorat).

Najbolj pozitiven odklon v primeru primarne regresije (63) ima skupina zakonodajalci (0.6390), kateri sledijo strokovnjaki (0.6290), tehniki (0.5240), uradniki (0.4690), storitveni poklici (0.2860), neindustrijski delavci (0.0558), poklici primarnega sektorja (0.0280), pri tem pa poklicni skupini industrijski delavci (–0.0369), poklici za preprosta dela (–0.2090) negativno korelirani z občutenjem sreče, skupina poklici primarnega sektorja ni statistično značilna, skupina industrijski delavci pa je na 10 % meji statistične značilnosti. Ob vpeljavi vseh preostalih mikro spremenljivk (64) v regresijo se korelacije pri vseh skupinah poklicev zmanjšajo, pri čemer še vedno največjo pozitivno korelacijo beleži skupina zakonodajalci (0.1830), posebnost pa je korelacija skupine poklici primarnega sektorja, ki pa postane značilna in beleži negativno korelacijo (–0.0905), statistično neznačilna pa je vrednost poklicne skupine industrijski delavci (poklicna skupina neindustrijski delavci pa je mejno statistično značilna). Z vpeljavo vseh preostalih spremenljivk v regresijski model (65) pa se velikost pozitivnih odklonov od referenčne skupine še za malenkost zniža oz. se jakost negativnih premij poveča. Vse poklicne skupine, razen poklicni skupini zakonodajalci in strokovnjaki, v popolni specifikaciji beležijo negativne odklone od referenčne skupine poklicev so pa korelacije poklicnih skupin 2 do 5 statistično neznačilne (poklicna skupina industrijski delavci pa je mejno statistično značilna). Podobni rezultati izhajajo tudi iz (66) regresijskega modela, kjer se prav tako moč/jakost pozitivnih korelacij malenkostno zniža oz. se moč/jakost negativnih korelacij poveča, pri tem pa vse poklicne skupine, razen za poklicni skupini zakonodajalci in strokovnjaki, beležijo negativno korelacijo, so pa korelacije poklicnih skupin 2 do 5 in 8 statistično neznačilne in njihove vplive ni možno upoštevati. Interakcijske spremenljivke poklicnih skupin (R x Zakonodajalci, ..., R x Poklici za preprosta dela), ki predstavljajo spremenljivko v času upadanja gospodarske dejavnosti, pa so vse statistično neznačilne in jih kot takšne ni možno interpretirati. Značilnost vplivov spremenljivk poklicnih skupin v času recesije, kot seštevek vrednosti spremenljivke v času gospodarske rasti in interakcije, je bil preverjen s F-testom, pri čemer je bilo ugotovljeno, da je vpliv vseh neznačilen (stopnja tveganja višja kot 0.05), zgolj spremenljivka Poklici za preprosta dela (s seštevkom vpliva –0.1639) beleži značilen vpliv (stopnja tveganja 0.0010).

Rezultati oz. vrednosti izkazujejo pozitivno korelacijo z občutenjem sreče posameznikov iz prvega in drugega razredov poklicev (zakonodajalci in strokovnjaki) glede na referenčno skupino – vojaške poklice – (čeprav spremenljivka strokovnjaki v regresiji (65) izgubi značilnost). Preostale skupine poklicev pa ob vpeljavi preostalih spremenljivk v regresije beležijo negativne korelacije, skupini poklicev industrijski delavci in poklici za preprosta dela pa beležita negativno korelacijo že v primarni regresiji. Pri tem je slednja ugotovitev še toliko bolj merodajna, v kolikor upoštevamo še ravni znanja/izobrazbe

potrebnih za delovanje v posamezni poklicni skupini, saj je razvidna skladnost vrednosti vplivov na občutenje sreče glede na potrebno raven znanja zaposlitve. Slednja je negativna ob nižji ravni in pozitivna ob višji ravni (pozitivne korelacije beležita razred 1 in 2 skupine poklicev z najbolj zahtevnimi ravnmi znanja, negativne pa razredi 3 do 9 skupine poklicev z najmanj zahtevnimi ravnmi znanja, referenčna skupina 0 pa predstavlja vmesno stopnjo med temi poklicnimi skupinami in obsega nabor poklicev z bolj in manj zahtevnimi ravnmi znanja).

Pozitivne korelacije pri intelektualno intenzivnih poklicnih skupinah (1. in 2.) oz. negativna korelacija pri delovno intenzivnih poklicnih skupinah (3. do 9.) je pričakovana, saj imajo praviloma višje dohodke, boljše možnosti zaposlitve, večje možnosti napredovanja, boljšo samopodobo in višjo samopodobo posamezniki zaposleni na intelektualno zahtevnih delovnih mestih, kjer je praviloma zahtevana višja izobraževalna raven, slednji dejavniki pa zagotovo vplivajo na občutenje sreče.

Področje vpliva zaposlitve oz. skupine zaposlitve na občutenje sreče posameznika je precej neraziskano, je pa Smith (2012) za revijo Forbes objavila članek na podobno tematiko (najbolj in najmanj srečne industrije za delo), v kateri so podlagi analiziranja vzorca 43.000 zaposlenih ugotovili, da so najbolj srečni zaposleni javni uslužbenci, katerim sledijo zaposleni v šolstvu, distribuciji, nepremičninskem trgu, telekomunikacijah, finančnem sektorju, itd., najmanj srečni pa so zaposleni v kmetijstvu in rudarski industriji. Pri tem so zaslužni za razkorak med občutenjem sreče najbolj in najmanj srečnih industrij dejavniki nižjih plač, nezmožnosti osebnega in kariernega napredovanja ter prehoda na druga delovna mesta. Prav tako pa je zadovoljstvo z zaposlitvijo povezano z občutenjem sreče, saj se nižje zadovoljstvo na delovnem mestu izkazuje na nižjem občutenjem sreče in obratno, da sta slednji občutenji medsebojno korelirani pa so opredeljevali tudi drugi avtorji (Schmitt in Bedeian 1982; Chiu 1998; Zhang in ostali 2013). Pri raziskovanju občutenja zadovoljstva z zaposlitvijo sta Kucel in Vilalta–Bufi (2013) ugotovila, da ima velik vpliv na slednje zadovoljstvo delovno okolje, ki zagotavlja avtonomnost pri delu, delovni izzivi, možnost nadgrajevanja znanja, možnost napredovanja, medtem ko imajo socialni status in varnost zaposlitve manjši vpliv. Občutenje zadovoljstva z zaposlitvijo posameznikov z intelektualnimi poklici glede na rutinske poklice je bil predmet analize Wilczynske, Batorskega in Torrentsa (2014, 24), kjer je bilo ugotovljeno da je občutenje zadovoljstva z zaposlitvijo višje pri intelektualnih poklicih v vseh segmentih zaposlitev (stalno zaposleni, začasno zaposleni, samo–zaposleni). Slednja dognanja potrjujejo ugotovitve glede višjega občutenja zadovoljstva z zaposlitvijo in sreče pri skupinah poklicev, ki temeljijo na intelektualno intenzivnem delu, katere omogočajo posamezniku večji izziv, zadovoljstvo, možnost napredovanja in konkurenčnosti na trgu delovne sile. Prav tako je bilo pri analiziranju

spremenljivke izobrazbe, ki je tesno povezana z razporeditvijo zaposlitev v skupine poklicev, tudi ugotovljeno in opisano, da obstaja sorazmerno velika pozitivna korelacija med izobrazbo (v letih in po stopnji), predvsem zaradi boljših možnosti zaposlitve in napredovanja, višjih dohodkov ter zanimivejšo delovno področje. Sočasno kontroliranje za stopnjo izobrazbe v regresijskem modelu (65) in (66) implicira, da so poleg ravni izobrazbe za heterogeno občutenje sreče v različnih poklicih zaslužni tudi drugi dejavniki, povezani z naravo dela in družbenim statusom posameznega poklica.

Spremenljivke Statusa zaposlitve/delovne aktivnosti predstavlja posameznikov način življenja oz. preživljanja vsakdana, kar ima neposreden vpliv na dohodke, način bivanja, materialno stanje, brezskrbnost, odgovornost, motivacijo ter druge dejavnike, ter posredno in neposredno vplivajo na zaznavanje in občutenje sreče posameznika. Podrobnejša analiza posameznih skupin je omogočila ugotavljanje, ali in kakšen vpliv ima posamezna skupina na občutenje sreče oz. kakšna je razlika v občutenju med posameznimi skupinami. Skupine te spremenljivke sestavljajo zaposleni, brezposelni (ki iščejo delo ali ne), upokojenci in študent/učenci, medtem ko so preostali statusi (akutni bolniki, gospodinje, družbeno–koristno delo) bili razporejeni v svojo skupino (ostalo), ki služi kot referenčna osnova.

Regresijska tabela prikazuje, da imajo posamezniki po posameznih skupinah aktivnega statusa različna občutenja sreče glede na osnovo (ostalo), in sicer sta skupini študenti in zaposleni pozitivno korelirani v primarnem (63) regresijskem modelu (upokojenci in nezaposleni pa negativno), z dodajanjem mikro in vseh preostalih spremenljivk v sekundarni (64), terciarni (65) in kvartarni regresijski model (66), pa skupina študenti zadrži pozitivno premijo, medtem ko jo skupina zaposleni izgubi in beleži minimalen negativen odklon, upokojenci namesto negativne korelacije beležijo pozitivno, nezaposleni pa tudi v popolni specifikaciji beležijo nižjo povprečno vrednost občutenja sreče kot referenčna skupina. Najvišjo pozitivno korelacijo v primeru primarne regresije (63) beležijo študenti/učenci (0.834), kateri sledijo zaposleni (0.2510), negativno korelacijo pa beležijo upokojenci (–0.2570) in nezaposleni (–0.7480), pri tem pa so vse korelacije statistično značilne. Z dodajanjem preostalih mikro spremenljivk (64) v regresijo se jakost korelacij pri vseh skupinah zmanjša, pri tem pa še vedno najvišjo pozitivno premijo beleži skupina študenti/učenci (0.1100), skupini upokojenci se spremeni korelacija iz negativne v pozitivno (0.0326), skupini zaposleni se korelacija spremeni iz pozitivne v negativno (-0.0281), skupini nezaposleni pa se zniža negativna korelacija (–0.5760), vse korelacije so statistično značilne, zgolj spremenljivka upokojenci je pogojno statistično značilna (značilnost pri 10 %). Vpeljava preostalih spremenljivk v regresijski model (65) ima zgolj minimalen učinek glede na korelacije regresijskega modela (64), saj se zgolj malenkostno spremeni oz. se zmanjša moč

večino korelacij, dodatno jakost pridobi zgolj skupina upokojencev, katera v tem regresijskem modelu beleži najvišjo pozitivno korelacijo (0.0873), sledijo študenti z znižano pozitivno korelacijo (0.0439), negativni korelaciji zaposlenih (–0.0245) in nezaposlenih (–0.5440) pa sta na približno enaki ravni kot v specifikaciji (64) (korelacije so po stopnji v 5 % intervalu značilnosti, zgolj spremenljivka zaposleni je v 10 % intervalu značilnosti). V regresijskem modelu (66), kjer so bile dodane interakcijske spremenljivke, so vrednosti zelo podobne regresijskem modelu (65), spremenljivka upokojencev beleži malenkost višjo pozitivno korelacijo (0.0990), sledijo študenti z nižjo pozitivno korelacijo (0.0336), korelaciji zaposlenih (–0.0215) in nezaposlenih (–0.5380) pa sta na približno enaki ravni kot v specifikaciji (64) in (65) (pri tem sta spremenljivki študenti in zaposleni neznačilni in jih ni možno upoštevati). Interakcijske spremenljivke delovno aktivnih skupin (R x Upokojenci, ..., R x Nezaposleni), ki predstavljajo spremenljivko v času upadanja gospodarske dejavnosti, pa so vse statistično neznačilne in jih kot takšne ni možno interpretirati. Značilnost vplivov spremenljivk statusov zaposlitev v času recesije, kot seštevek vrednosti spremenljivke v času gospodarske rasti in interakcije, je bil preverjen s F–testom, pri čemer je bilo ugotovljeno, da je vpliv vseh neznačilen (stopnja tveganja višja kot 0.05), zgolj spremenljivka nezaposleni (s seštevkom vpliva –0.0361) beleži značilen vpliv (stopnja tveganja 0.0000).

Iz vrednosti regresijskih koeficientov je moč razbrati, da v povprečju najvišje občutenje sreče posameznikov glede na referenčno skupino – ostali – beležijo v prvotni regresiji študenti in zaposleni, v kasnejših regresijah pa študenti in upokojenci. Spremenljivka nezaposleni pa vseskozi beleži negativno korelacijo. Spremembe korelacij iz negativnih v pozitivne in obratno ob vpeljavi mikro spremenljivk je moč razložiti s prevzemom korelacij s strani preostalih mikro spremenljivk, ki določajo te spremenljivke (dohodki, osebne značilnosti, vrsta zaposlitve).

Vpliv zaposlenosti oz. brezposelnosti sta raziskovala že Powdthavee in Stutzer (2014), ki sta utemeljevala, da je nižje občutenje sreče brezposelnih oseb v primerjavi s preostalimi ni možno razlagati zgolj kot posledica zmanjšanje dohodkov, ampak tudi psihološki učinek izgube socialnega statusa, zniževanja samopodobe, poslabšanja medsebojnih odnosov in pomanjkanja discipline. Pri tem pa tudi pretekla brezposelnost ponovno zaposlenih oseb vpliva na njihovo občutenje sreče, saj je nižje glede na osebe, ki niso doživele/občutile brezposelnosti, ki bi naj bila posledica predvsem bojazni pred brezposelnostjo in negotovo prihodnostjo (Clark in ostali 2001; Knabe in Rätzel 2011). Sanfey in Teksoz (2007) sta na podlagi podatkov World Value Survey v svojem delu opredelila, da je višje občutenje sreče zaznano pri študentih, bolj izobraženih, osebah z višjimi prihodki, pri čemer sta tudi izpostavila, da občutenje sreče pada do zgodnjih 50. let, ko pričnejo ponovno rasti (slednje

zraven že predhodnih ugotovitev za ostale spremenljivke potrjuje tudi ugotovitve glede pozitivne korelacije študentov in upokojencev z občutenjem sreče). Nižje občutenje sreče brezposelnih glede na zaposlene in študente pa sta opredelila tudi Martella in Maass (2000), prav tako pa sta podrobnejšo analizo na podlagi 400.917 posameznikov v obdobju 1981 do 2009 v 97 državah opravila Calvo in Mair (2014, 13 in 37), ki sta ugotovila, da je občutenje sreče pri nezaposlenih nižje kot pri študentih, upokojencih in zaposlenih, pri čemer je vrstni red po občutenju sreče prilagaja glede na stopnjo brezposelnosti (v primeru 5 % brezposelnosti je občutenje sreče upokojencev in študentov skoraj izenačeno, zaposlenih pa nižje, v primeru 20 % brezposelnosti pa je občutenje sreče najvišje pri študentih, nato zaposlenih, zatem pa upokojencih).

Spremenljivka Indeks globalizacijske ranljivosti poklicev predstavlja indeks prilagojen poklicu posameznika, za katerega je izračunana možnost opravljanja tega poklica, dejavnosti in storitve v tujini oz. katere je moč nadomestiti z najemom delovne sile iz tujih cenejših (običajno manj razvitih) držav za katere ni potrebna fizična prisotnost izvajalca poklica (telefonski servis, programiranje ...). V svoji raziskavi je Blinder (2007) opredelil poklice glede na možnost izvoza le–teh v tujino ter jim določil indeks globalizacijske ranljivosti poklicev (ang. *offshorability index*). Možnost takojšne nadomestitve zaposlenih s tujo najeto delovno silo pri posameznikih povzroča negotovost, strah pred nenadno zamenjavo, občutenje zgrešene poklicne poti, negotovost zaradi morebitne brezposelnosti in negotove prihodnosti, kar vpliva na dojemanje, razumevanja in občutenje sreče posameznika. Analiza spremenljivke razkrije ali in kakšen vpliv ima globalizacijska ranljivost poklicev na občutenje sreče oz. kakšna je razlika v občutenju med različnimi poklici glede na podvrženost izvozni ranljivosti (pri čemer se giblje indeks od 0 % – ni globalizacijsko ranljiv poklic, do 100 % – popolnoma globalizacijsko ranljiv poklic).

Iz regresijske tabele je moč razbrati, da je spremenljivka indeks globalizacijske ranljivosti poklicev negativno koreliran z občutkom sreče, in sicer v vseh regresijskih modelih, torej (63), (64), (65) in (66), negativna korelacija pa se z dodajanjem preostalih pojasnjevalnih spremenljivk še dodatno zmanjša za skoraj polovico. Korelacija je v primeru primarne regresije (63) negativno korelirana (–0.0013), katera se ob vpeljavi preostalih mikro spremenljivk (64) zniža (–0.000604), z vpeljavo vseh preostalih spremenljivk (65) pa se še malenkostno zniža (–0.000567), korelacije pa so značilne. Regresijski model (66) tudi izkazuje značilen komaj zaznaven negativen vpliv spremenljivke indeks globalizacijske ranljivosti poklicev na občutenje sreče (0.00059), interakcijska spremenljivka R x Indeks globalizacijske ranljivosti poklicev, ki predstavlja spremenljivko v času upadanja gospodarske dejavnosti, pa beleži še nižjo negativno vrednost. Slednje nakazuje, da se vpliv te

spremenljivke na občutenje sreče glede na gospodarsko stanje države skoraj ne spremeni, prav tako pa je vpliv tudi statistično neznačilen. Značilnost vpliva spremenljivke v času recesije (–0.00059), kot seštevek vrednosti spremenljivke v času gospodarske rasti in interakcije, je bil preverjen s F-testom, pri čemer je bilo ugotovljeno, da je vpliv neznačilen (stopnja tveganja 0.1244).

Vse korelacije izkazujejo dokaj majhno in zanemarljivo negativno korelacijo med posamezniki, ki opravljajo izvozno ranljive poklice in občutkom sreče, in je v primeru, da posameznik opravlja poklic, ki je izvozno ranljiv, njegova vrednost občutenja sreče minimalno nižja glede na posameznike, katerih poklici so manj izvozni ranljivi. Negativna korelacija med tema dvema spremenljivkama je pričakovana, saj ima izvozna ranljivost poklicev posledice za materialno, čustveno in psihološko stanje posameznika, kar zagotovo posredno ali neposredno vpliva na občutenje sreče, nepričakovana pa je zelo nizka korelacija oz. povezava med opazovanima spremenljivkama.

Pomen globalizacijske ranljivosti poklicev poudarjata že Fitoussi in Stiglitz (2013), ki opredelita, da ta poleg pozitivnih ekonomskih učinkov prinese tudi negativen učinek glede izbora zaposlitev (zmanjšan izbor) in občutenja varnosti zaposlitev. Raziskav na področju globalizacijske ranljivosti poklicev v povezavi s počutjem posameznika so zelo omejene, je pa globalizacijske ranljivosti poklicev tesno povezana z občutenjem varnosti zaposlitve posameznika, slednja pa ima glede na opravljene raziskave vpliv na zadovoljstvo z zaposlitvijo posameznika, ki pa se izraža v splošnem občutenju sreče/zadovoljstva posameznika. Podrobneje so globalizacijsko ranljivost poklicev preučevali Brown, Lane in Sturgeon (2012), ki so prvotno opredelili, da ta vpliva na zaposlitve v storitvenem sektorju, ki dopuščajo oddaljeno izvajanje dela, le–to pa povzroča večjo brezposelnost v prvotni državi. Slednji so z analizo podatkovne baze Splošne sociološke raziskave (General Social Survey – GSS) zaznali za globalizacijsko ranljivost poklicev in stabilnost zaposlitve minimalno korelacijo z občutenjem možnosti pridobitve nove zaposlitve in ne–izgube trenutne zaposlitve (ter povezavo med slednjimi spremenljivkami). Med drugim so Wilczynska, Batorski in Torrent–Sellens (2014) preučevali vpliv zaposlitvene stabilnosti/varnosti na posameznika, pri čemer je bilo ugotovljeno, da večja ali manjša varnost zaposlitve pri različnih tipih zaposlitve (pri intelektualnih, kakor tudi pri rutinskih) vpliva in določa zadovoljstvo z zaposlitvijo posameznika (ta pa se odraža v občutenju sreče). Varnost/stabilnost zaposlitve so preučevali tudi Booth, Francesconi in Frank (2002), in sicer preko analize razlik med začasnimi in stalnimi zaposlitvami, pri tem pa so zaznali da imajo začasno zaposleni nižje ravni občutenja zadovoljstva z zaposlitvijo, kar potrjuje domnevo nižjega občutenja sreče pri globalizacijsko ranljivih poklicih (saj so za začasne zaposlitve praviloma podvržene izvozni ranljivosti).

Publikacija EU – Eurofound (2014) glede bivanja in dela v Evropi v obdobju 2002–2013 razkriva, da kljub nižjim stroškom delovne sile držav izven EU, ni učinek globalizacijske ranljivosti poklicev velik kot bi lahko pričakovali, saj je bilo ugotovljeno, da je bilo v obdobju 2002–2008 izvozno ranljivih 10 % zaposlitev, po nastopu gospodarske krize pa se je delež izvozno ranljivih zaposlitev še dodatno znižal na zgolj 4 % zaposlitev.

3.7.3.4 SPREMENLJIVKE GLEDE DNEVA ANKETIRANJA

Spremenljivke odgovarjanja na anketo omogočajo ugotavljanja vpliva načina in pogojev ob izvajanju anketiranja, ki imajo vpliv na občutenje sreče. Te spremenljivke niso v domeni anketiranca in njegovih sposobnosti, ampak zgolj opredeljujejo nihanje občutenja posameznika skozi periodična obdobja, pri tem pa je za nas relevanten vpliv v njegovem občutenju sreče oz. medsebojne razlike pri občutenju sreče. S tem je bila možno ustvariti spremenljivke dneva anketiranja (ponedeljek, torek, sreda, četrtek, petek, sobota). Podrobneje so bili analizirani vpliv pokazateljev značilnosti odgovarjanja z regresijo zgolj omenjenega sklopa spremenljivk v primarni regresiji (67), nato so bile dodane še preostale mikro spremenljivke (68), zatem je bila opravljena regresija z vsemi spremenljivkami (69), na koncu pa sledi regresija z dodanimi interakcijskimi spremenljivkami (70).

TABELA 3.23: REGRESIJA SREČE GLEDE DNEVA ANKETIRANJA

	(67)	(68)	(69)	(70)
SPREMENLJIVKA	REG	REG	REG	REG
SREČA	ZNAČILN.	MIKRO	∑	∑ + ↓BDP
Ponedeljek	0.6106***	0.2360***	0.0532***	0.0588***
	(0.0147)	(0.0150)	(0.0157)	(0.0179)
Torek	0.6107***	0.2420***	0.0558***	0.0615***
	(0.0147)	(0.0150)	(0.0156)	(0.0178)
Sreda	0.5825***	0.2220***	0.0411***	0.0453**
	(0.0146)	(0.0150)	(0.0156)	(0.0178)
Četrtek	0.5832***	0.2380***	0.0625***	0.0636***
	(0.0148)	(0.0152)	(0.0157)	(0.0180)
Petek	0.4613***	0.2050***	0.0593***	0.0602***
	(0.0155)	(0.0158)	(0.0163)	(0.0186)
Sobota	0.1122***	0.0671***	0.0284*	0.0201
	(0.0152)	(0.0160)	(0.0163)	(0.0185)
R x Ponedeljek				0.0404
				(0.0399)
R x Torek				0.0380

				(0.0398)
R x Sreda				0.0549
				(0.0397)
R x Četrtek				0.0746*
				(0.0401)
R x Petek				0.0749*
				(0.0410)
R x Sobota				0.1310***
				(0.0421)
Konstanta	6.644***	5.331***	–2.596*	–6.679***
	(0.0475)	(0.0732)	(1.4560)	(1.6390)
Št. opazovanj	304,201	228,786	221,198	221,198
R–kvadrat	0.032	0.265	0.291	0.293
Vpliv Mikro spr.	NE	DA	DA	DA
Vpliv T–C in Makro spr.	NE	NE	DA	DA
Vpliv interakcije	NE	NE	NE	DA

Opombe: *** stopnja značilnosti pri 1 %, ** stopnja značilnosti pri 5 %, * stopnja značilnosti pri 10 %, M – multikolineirana spremenljivka (VIF), Referenčne skupine (osnova): Zakonski stan: Izven zveze, Dohodki: Nadpovprečni dohodki, Kraj bivanja: življenje v vasi oz. podeželju, Spol: Ženski, Zdravje: Slabo zdravje, Manjšina: Predstavnik Manjšine, Klasifikacija poklicev: Vojaški poklic, Status zaposlitve: Ostalo (gospodinja, družbeno koristno delo …), Dan anketiranja: Nedelja, Leto: Leto 2002, Država: Država Slovenija

Vse spremenljivke v primarnem (67) in sekundarnem (68) regresijskem modelu so statistično značilne, v terciarnem (69) regresijskem modelu pa z dodajanjem preostalih spremenljivk značilnost spremenljivke sobota postane pogojno značilna, saj se stopnja značilnost povzpne med 5 % in 10 % stopnje tveganja.

Ob vključitvi interakcijskih spremenljivk (70) se vrednosti pojasnjevalnih spremenljivk dneva anketiranja praviloma zvišale glede na predhoden regresijski model (69), pri tem pa so vse spremenljivke, razen spremenljivke sobota, ohranile statistično značilnost. Opaznega razkoraka med vplivi z vpeljavo internacijskih spremenljivk ni zaznati, opazen je zgolj padec jakosti vpliva dneva sobota, pri preostalih spremenljivkah pa se jakost vpliva poveča. Pri interakcijskih spremenljivkah pa je statistično značilna zgolj spremenljivka R x Sobota oz. pogojno še spremenljivki R x Četrtek in R x Petek, ki beležita značilnost znotraj 10 % intervala zaupanja. Prav tako pa se v času padca gospodarske aktivnosti spremeni tudi vpliv dneva sobote, kot dneva anketiranja, saj izkazuje merodajen pozitiven vpliv, kar pomeni da beležijo posamezniki anketirani v soboto (napram dnevu nedelja) v času padca gospodarske aktivnosti višje občutenje sreče (pri dnevu četrtek in petek je vpliv prav tako pozitiven,

vendar dvakrat nižji). Interakcijske spremenljivke R x Ponedeljek, R x Torek in R x Sreda pa niso statistično značilne in njihovega vpliva ni možno interpretirati oz. jih upoštevati.

Spremenljivke Dnevi anketiranja predstavljajo značilnost opravljanja ankete, ki posameznike razvršča glede na dan opravljanja anketiranja, kar pa na določeni nezavedni ravni vpliva, zaznamuje in oblikuje posameznika ter njegovo občutenje sreče. S podrobnejšim pregledom vpliva dneva opravljanja ankete je bilo možno analizirati, ali in kakšen vpliv ima posamezen dan v tednu na občutenje sreče oz. kakšna je razlika v občutenju sreče glede na dan opravljanja ankete. Dnevi anketiranja pa se med seboj razlikujejo tudi po delovni intenzivnosti, saj so praviloma dnevi od ponedeljka do petka namenjeni za službeno obvezo, dneva sobota in nedelja pa sta dela prosta dneva, namenjena počitku.

Iz regresijske tabele je moč razbrati, da so vse spremenljivke dneva anketiranja glede na osnovo (Nedelja) pozitivno korelirane z občutkom sreče, in sicer so pozitivno korelirani v (67), (68), (69) in (70) regresijskem modelu, ne glede na dodajanje preostalih spremenljivk. Korelacije so najvišje oz. najbolj pozitivne v primeru primarnem regresijskem modelu (67), pri čemer beleži najvišjo korelacijo torek (0.6107), ki mu sledi ponedeljek (0.6106), četrtek (0.5832), sreda (0.5825), petek (0.4613), najnižjo korelacijo pa beleži sobota (0.1122), vse korelacije pa so značilne in niso podvržene multikolineiranosti. Z dodajanjem mikro spremenljivk (68) v regresijo se jakost vseh korelacij zniža za več kot polovico, vendar so še vedno vse pozitivne, največjo pozitivno korelacijo beleži ponovno torek (0.2420), kateremu nato sledi četrtek (0.2380), ponedeljek (0.2360), sreda (0.2220), petek (0.2050) in ponovno z najnižjo korelacijo sobota (0.0671), katere korelacija kot edina ostane na približno enaki ravni, prav tako pa so vse korelacije značilne in niso podvržene multikolineiranosti. Ob regresiji z vsemi spremenljivkami (69) pa se moč/jakost pozitivnih korelacij še dodatno zniža in obsega okoli 10 % korelacijske vrednosti iz primarne regresije (67), v tem modelu pa beleži najvišjo vrednost četrtek (0.0625), ki mu sledi petek (0.0593), torek (0.0558), ponedeljek (0.0532), sreda (0.0411), pri tem pa ima sobota ponovno najnižjo korelacijo (0.0284), korelacije pa so (razen sobote) značilne. V regresijskem modelu (70) oz. z dodanimi interakcijskimi spremenljivkami pa se moč/jakost korelacij za malenkost zviša, zgolj jakost dneva sobota se zniža, najvišjo vrednost beleži četrtek (0.0636), sledi torek (0.0615), petek (0.0602), ponedeljek (0.0588), sreda (0.0453), sobota pa beleži ponovno najnižjo korelacijo (0.0201), pri tem pa so vse korelacije (razen dneva sobote) značilne. Pri tem dejansko najnižje občutenje pri vseh regresijskih modelih beleži osnova, katero predstavlja nedelja kot dan anketiranja (saj vsi preostali dnevi beležijo pozitivne vrednosti).

Pri interakcijskih spremenljivkah dan anketiranja pa je statistično značilna zgolj pozitivna vrednost spremenljivke R x Sobota (0.1310), pogojno pa bi bilo možno upoštevati vrednosti interakcijskih spremenljivk R x Četrtek in R x Petek, ki beležita značilnost znotraj 10 % intervala zaupanja. Značilnosti vplivov v času recesije spremenljivk ponedeljek (0.0922), torek (0.0995), sreda (0.1002), četrtek (0.1382), petek (0.1351) in sobota (0.1511), kot seštevek vrednosti spremenljivke v času gospodarske rasti in interakcije, so bile preverjene s F–testom pri čemer je bilo ugotovljeno, da so vplivi vseh spremenljivk značilni (stopnja tveganja 0.0055, 0.0051, 0.0048, 0.0001, 0.0002 in 0.0001). V času padca gospodarske dejavnosti se spremeni vpliv anketiranja na dan sobote, ki izkazuje bolj izrazit pozitiven vpliv, kar pomeni da beležijo posamezniki anketirani v soboto (napram dnevu nedelja) v času padca gospodarske dejavnosti še dodatno višje občutenje sreče. Vpliv interakcijskih spremenljivk R x Četrtek in R x Petek je prav tako pozitiven vendar pogojno značilen, interakcijske spremenljivke R x Ponedeljek, R x Torek in R x Sreda pa niso statistično značilne in njihovega vpliva ni možno interpretirati oz. jih upoštevati.

SLIKA 3.13: SREČE GLEDE NA DAN ANKETIRANJA (REGRESIJSKE VREDNOSTI)

Iz korelacij regresij in zgornjega grafa je moč razbrati, da je osnova (nedelja) najnižje korelirana v vseh regresijskih modelih z občutenjem sreče in so praviloma posamezniki anketirani v nedeljo najnižje ovrednotili svoje občutenje sreče. Glede nizke korelacije izstopa

še sobota, ki v vseh regresijskih modelih zavzema najnižjo vrednost (ampak še vedno višjo kot osnova – nedelja), preostali dnevi v tednu (delovni dnevi) pa beležijo bistveno višje občutenje sreče kot vikend dneva, precej korelacije pa izgubijo ob dodajanju preostalih spremenljivk. Prav tako je moč razbrati, da so korelacije z občutenjem sreče na začetku tedna najvišje (ponedeljek in torek), se nato pričnejo postopoma zmanjševati (sreda, četrtek, petek) in na koncu tedna dosežejo bistveno nižje vrednosti (sobota, nedelja). V vseh treh regresijskih modelih je občutenje sreče glede na dneve v tednu padajoča, in se občutenje sreče zmanjšuje od začetka tedna proti koncu tedna, ko doseže minimalno vrednost (rezultati so deloma nepričakovani, saj je bilo pričakovana višje korelacije anketirancev, ki so dogovarjali v času vikenda).

Dan odgovarjanja na anketo v povezavi z občutenjem sreče je bil predmet drugih raziskav, med katerimi sta Diener in Chan (2011) poudarila, da je odgovarjanje na vprašanje občutenja sreče glede na dan anketiranja povezana z zaposlitvijo oz. ravnjo stresa na delovnem mestu in se ob bolj stresnem delovnem mestu pojavi razlika pri odgovarjanju med delovnim tednom in vikendom. Slednje domneve so v svojem delu utemeljevali Csikszentmihalyi in Hunter (2003), Ryan in ostali (2010), Helliwell in Wang (2011) ter Deaton (2011), ki so na vzorcu zbirk podatkov ameriških anketirancev zaznali poročanje višjega občutenja sreče pri osebah anketiranih ob vikendih (in nižje med delovnim tednom), pri čemer je občutenje sreče v nedeljo nižje kot v soboto, občutenje sreče pa bi naj bilo, kot posledica prehoda iz delovnega tedna k vikendu, višje že v petek. Ravno nasprotne ugotovitve sta z analizo velikega vzorca podatkovne baze nemške sociološko–ekonomske podatkovne študije (Socio–Economic Panel Study – SEOP) zaznala Akay in Martinsson (2009), ki sta ugotovila, da na občutenje sreče vpliva dan odgovarjanja na anketo ter, da so anketiranci podali najnižje ocene občutenja sreče v nedeljo, katerim sledi sobota, petek, sreda, ponedeljek, četrtek in torek, ko so podali najvišje ocene občutenja sreče oz. rezultati izkazujejo nižje občutenje sreče med vikendom kot med delovnim tednom. Do podobnih izsledkov so v svoji raziskavi prišli Kavetsos in ostali (2014), ki so analizirali občutenje sreče glede na mesec v letu, dan v tednu in uro v dnevu na podlagi vzorca 625.097 evropskih anketirancev, pri tem pa so preko OLS regresije zaznali najvišjo korelacijo občutenja sreče z dnevom torek, ki mu sledi sreda, ponedeljek, petek, četrtek ter z najnižjo korelacijo sobota in nedelja. Prav tako je bila na podlagi analize nemške sociološko–ekonomske podatkovne študije (Socio–Economic Panel Study – SOEP) s strani Maenniga in ostalih (2014), ugotovljeno da je poročanje občutenje sreče nižje med vikendom, tako po spolu, kakor tudi po stopnji izobrazbe (prav tako pa je tudi porazdelitev dni po korelaciji podobna Akay in Martinssonovi ter izračunom te raziskave). Slednje korelacije so tako skladne tudi z

empiričnimi ugotovitvami te raziskave, pri tem pa je tudi viden razlog razhajanja med slednjimi raziskavami, in sicer beležijo višje občutenje sreče med vikendom (in nižje med delovnim tednom) raziskave iz držav Severne Amerike, medtem ko pa beležijo višje občutenje sreče med delovnim tednom (in nižje med vikendom) raziskave iz držav Evrope, kar sta v svoji raziskavi ugotovila tudi Tumen in Zeydanli (2013). Različno občutenje sreče tekom tedna bi lahko bil tudi rezultat različnih delovnih navad Evrope in Severne Amerike, saj v povprečju Američani (ZDA) naredijo 50 odstotkov več delovnih ur kakor Evropejci (Nemčija, Francija in Italija), in je iz tega vidika, zaradi odsotnosti prostega časa, počitka, socialnega udejstvovanja in drugih potreb, občutenje sreče pri Američanih ob vikendih bolj izrazito (Prescott in ostali 2004). Da se dejansko lahko v takšni meri razlikuje občutenje sreče med dvema razvitima entitetama (območje Evrope in Severne Amerike) kljub podobnemu načinu življenja in kulturnih smernicah je razvidno tudi iz raziskave Alesine in ostalih (2001), osredotočeno na razlike med Evropejci in Američani (ZDA) glede občutenja sreče, pri čemer je bilo ugotovljeno, da neenakost pri prebivalcih Evrope v večji meri vpliva na nižanje občutenja sreče kot pri prebivalcih ZDA.

3.7.3.5 SPREMENLJIVKE OSEBNOSTNIH ZNAČILNOSTI

Spremenljivke osebnih značilnosti lahko pojasnijo posameznikov značaj, vrednote, prepričanja in stališča, katere so se oblikovale skozi vzgojo, okolje in osebno rast, kot posledica predhodnih odločitev posameznika in njegovega načina življenja. Te spremenljivke nezavedno zaznamujejo in oblikujejo posameznika ter se izkazujejo v njegovem občutenjem sreče, zaradi česar so tudi zanimive za preučevanje glede vpliva na občutek sreče. Med temi spremenljivkami je bilo možno analizirati spremenljivko delež vseh odgovorov (odstotek odgovorjenih vprašanj), stopnjo religioznosti (verovanja) ter posameznikove osebna prepričanja/vrednote (vsesplošno zaupanje, solidarnost in enakopravnost, bogastvo in uspeh, medosebno zaupanje, poslušnost, dohodkovna enakost). Analiza teh spremenljivk poteka preko štirih regresijskih modelov, in sicer preko regresije spremenljivk osebnih značilnosti v primarni regresiji (71), nato z dodajanjem mikro pokazateljev v sekundarni regresiji (72), v terciarni regresiji z vsemi spremenljivkami (73) in v kvartarni regresiji z interakcijskimi spremenljivkami za obdobje gospodarske krize (74).

TABELA 3.24: REGRESIJA SREČE GLEDE OSEBNOSTNIH ZNAČILNOSTI

SPREMENLJIVKA SREČA	(71) REG OSEBNOST	(72) REG MIKRO	(73) REG ∑	(74) REG ∑ + ↓BDP
Delež vseh odgovorov	2.9462***	1.5310***	1.2120***	1.0000***
	(0.0611)	(0.0808)	(0.1180)	(0.1270)
Religioznost	0.0270***	0.0322***	0.0420***	0.0394***
	(0.0013)	(0.0014)	(0.0014)	(0.0016)
Vsesplošno zaupanje	0.3561***	0.2890***	0.2100***	0.2120***
	(0.0020)	(0.0023)	(0.0028)	(0.0031)
Solidarnost in Enakopravnost	0.2532***	0.2130***	0.1940***	0.1930***
	(0.0022)	(0.0024)	(0.0026)	(0.0028)
Bogastvo in Uspeh	0.0633***	–0.0167***	0.0096***	0.0139***
	(0.0027)	(0.0031)	(0.0032)	(0.0036)
Medosebno zaupanje	0.0760***	0.0612***	0.0633***	0.0594***
	(0.0032)	(0.0037)	(0.0038)	(0.0042)
Poslušnost	–0.1050***	–0.0568***	–0.0340***	–0.0310***
	(0.0036)	(0.0039)	(0.0041)	(0.0045)
Dohodkovna enakost	–0.1396***	–0.1090***	–0.0703***	–0.0680***
	(0.0038)	(0.0040)	(0.0041)	(0.0045)
R x Delež vseh odgovorov				–1.2970***
				(0.2790)
R x Religioznost				0.0140***
				(0.0037)
R x Vsesplošno zaupanje				0.0097
				(0.0070)
R x Solidarnost in Enakopravnost				0.0094
				(0.0065)
R x Bogastvo in Uspeh				–0.0143*
				(0.0036)
R x Medosebno zaupanje				0.0157
				(0.0096)
R x Poslušnost				–0.0185*
				(0.0104)
R x Dohodkovna enakost				–0.0053
				(0.0104)
Konstanta	7.027***	5.331***	–2.596*	–6.679***
	(0.0073)	(0.0732)	(1.4560)	(1.6390)

Št. opazovanj	256,733	228,786	221,198	221,198
R–kvadrat	0.172	0.265	0.291	0.293
Vpliv Mikro spr.	NE	DA	DA	DA
Vpliv T–C in Makro spr.	NE	NE	DA	DA
Vpliv interakcije	NE	NE	NE	DA

Opombe: *** stopnja značilnosti pri 1 %, ** stopnja značilnosti pri 5 %, * stopnja značilnosti pri 10 %, M – multikolineirana spremenljivka (VIF), Referenčne skupine (osnova): Zakonski stan: Izven zveze, Dohodki: Nadpovprečni dohodki, Kraj bivanja: življenje v vasi oz. podeželju, Spol: Ženski, Zdravje: Slabo zdravje, Manjšina: Predstavnik Manjšine, Klasifikacija poklicev: Vojaški poklic, Status zaposlitve: Ostalo (gospodinja, družbeno koristno delo …), Dan anketiranja: Nedelja, Leto: Leto 2002, Država: Država Slovenija

Korelacije vseh pojasnjevalnih spremenljivk v vseh regresijskih modelih so statistično značilne, pri čemer je večina spremenljivk pozitivno koreliranih z občutenjem sreče. Z vključitvijo interakcijskih spremenljivk (74) so vrednosti pojasnjevalnih spremenljivk osebnih značilnosti oz. vrednot na podobni ravni kot v (73) regresijskem modelu, pri čemer so prav tako vse pojasnjevalne spremenljivke značilne. Pri interakcijskih spremenljivkah pa sta spremenljivki R x Delež odgovorov in R x Religioznost statistično značilni, medtem ko preostale spremenljivke niso statistično značilne in njihovega vpliva ni možno interpretirati oz. jih ni možno upoštevati.

Spremenljivka Delež odgovorov predstavlja značilnost posameznika glede načina izvajanja/reševanja zadanih nalog, preko česar je moč ugotoviti doslednost, vztrajnost in inteligentnost (poznavanje tematike) posameznika, lastnosti ki zaznamujejo in oblikujejo posameznika ter imajo vpliv na občutenje sreče. Hedengren in Stratmann (2012) sta na podlagi analize različnih zbirk podatkov zaznala pomen neodgovorjenih zastavljenih vprašanj pri zbiranju podatkov (ankete, intervju …) ter njihovo povezavo z kognitivnimi (inteligenca) ter nekognitivnimi sposobnostmi (vestnost), pri čemer je bila ugotovljena pozitivna korelacija med odstotkom odgovorjenih vprašanj in njihovimi sposobnostmi. S pregledom vpliva deležev odgovorov, ki je oblikovan kot delež vseh možnih odgovorjenih vprašanj pri posamezniku (pri čemer predstavlja vrednost 0 nobeno odgovorjeno vprašanje, vrednost 1 pa odgovor na vsa zastavljena vprašanja), je bilo možno analizirati, ali in kakšen vpliv ima delež odgovorov na občutenje sreče oz. kakšna je razlika v občutenju sreče glede na različne odstotke deležev odgovorjenih vprašanj.

Regresijska tabela prikazuje, da je spremenljivka delež odgovorov pozitivno korelirana z občutkom sreče, in sicer v vseh regresijskih modelih, torej (71), (72), (73) in (74), pri čemer je korelacija v primeru primarne regresije zelo visoka, z dodajanjem preostalih spremenljivk pa se korelacija občutno zmanjša, vendar je kljub temu še vedno zelo visoka.

Korelacija je v primeru primarne regresije (71) po jakosti visoko pozitivno korelirana (2.9462), ob vpeljavi preostalih mikro spremenljivk (72) se občutno zniža, pri tem pa še vedno zadrži visoko pozitivno korelacijo (1.5310), z vpeljavo vseh preostalih spremenljivk (73) pa se korelacija še zniža, pri čemer je še vedno zelo visoka (1.2120), korelacije pa so značilne in niso podvržene multikolineiranosti. V regresijskem modelu (74) kjer so bile v regresijsko vključene tudi interakcijske spremenljivke, pa se vpliv deleža odgovorjenih vprašanj na občutenje sreče v času konjunkture zniža glede na predhodne regresijske modele (1.000), vendar še vedno beleži visok vpliv na občutenje sreče, ki je statistično značilen. Tudi interakcijska spremenljivka R x Delež odgovorov, ki predstavlja spremembo med obdobjem rasti in padca gospodarske dejavnosti, beleži visok in statistično značilen vpliv na občutenje sreče (1.2970). Značilnost vpliva spremenljivke v času recesije (2.2970), kot seštevek vrednosti spremenljivke v času gospodarske rasti in interakcije, je bil preverjen s F–testom, pri čemer je bilo ugotovljeno, da je vpliv značilen (stopnja tveganja 0.0000). Iz tega izhaja, da ima povečanje (zmanjšanje) deleža odgovorjenih vprašanj (s tem pa višjo oz. nižjo stopnjo vztrajnost/skrbnost) v času padca gospodarske dejavnosti večji vpliv na zvišanje (znižanje) občutenja sreče, kakor v času rasti gospodarske dejavnosti (kar je tudi smiselno iz vidika spopadanja z izzivi padca gospodarske aktivnosti [odpuščanja, zmanjševanja plač, višanja stroškov in dajatev ...], saj se vztrajnejši/skrbnejši bolj uspešneje soočajo z neugodnimi posledicami recesije).

Pozitivna korelacija med tema dvema spremenljivkama je pričakovana, saj se lastnosti, ki se izkazujejo v višjem odstotku odgovorjenih vprašanj, ključne tudi pri drugih spremenljivkah pozitivno koreliranih z občutenjem sreče (kot npr. izobraževanje, zaposlitev, starost, zakonski stan ...), in tudi v tem primeru posredno ali neposredno vplivajo na občutenje sreče, pri tem pa je velikost/jakost korelacije med opazovanima spremenljivkama nepričakovana.

Področju pomena (ne)odgovorjenih vprašanj sta se posvetila Hedengren in Stratmann (2012), pri čemer sta na podlagi analize Nemških sociološko–ekonomskih podatkov (German Socio–Economic Panel – SOEP) in Nacionalnih dolgoletnih opazovanj mladih 1997 (National Longitudinal Survey of Youth 1997 – NLSY97) utemeljila, da je možnost (ne)odgovarjanja oz. manjkajočih dogovorov obrazložiti v manjši meri preko kognitivnih (inteligentnost) in večji meri nekognitivnih (vestnost/skrbnost) sposobnosti/lastnosti posameznika. Nekognitivne lastnost vestnosti je preučeval tudi Eisenberg in ostali (2014), ki je dognal, da je vestnost rezultat samokontrole, neposredno preko akademske motivacije in posredno preko lastnih norm, vpliv samokontrole na vestnost pa se prične že od otroštva naprej. Pri tem pa posamezniki z večjo mero samokontrole beležijo višja občutenja sreče predvsem zaradi bolj

izrazitih napredovalnih ambicij, kakor tudi zaradi nižje preventivne osredotočenosti[96] (oz. višje proaktivne osredotočenosti), kot opredeljuje Cheung in ostali (2014). Prav tako pa so tudi številni drugi avtorji (med drugimi Keyes in ostali 2002; Hayes in Joseph 2003; Tkach in Lyubomirsky 2006; Weiss in ostali 2008) preučevali in potrdili pomemben pozitiven vpliv bolj izrazite lastnosti vestnosti pri posamezniku na njegovo višje občutenje sreče. Po navedbah Alana Carra (2011) so v zahodnih kulturah srečni ljudje ekstrovertirani, stabilni, vestni, prijetni, optimistični, z višjo samopodobo in občutkom samokontrole, pri tem pa ima lastnost vestnosti/skrbnosti tudi pomemben vpliv na daljšo življenjsko dobo in način življenjskega sloga – osebe z bolj izrazito lastnostjo skrbnosti se manj predajajo drogi, alkoholu, cigaretam, nevarni vožnji, nezaščitenim spolnim odnosom, uživajo manj nezdrave hrane, izvajajo manj nasilja nad ostalimi in sabo ter izvajajo več fizične aktivnosti/rekreacije (Bogg in Roberts 2004; Kern in Friedman 2008). Glede povezave med občutenjem sreče in inteligenčnim kvocientom pa sta opravila raziskavo Veenhoven in Choi (2012), pri čemer sta izpostavila, da je slednja spremenljivka na mikro nivoju ni bistveno korelirana z občutenjem sreče, na makro nivoju pa ima močno pozitivno korelacijo. Pri podrobnejši analizi povezave med inteligenčnim kvocientom in občutenjem sreče pa so Ali in ostali (2013) ugotovili, da povezava/korelacija med tema dejavnikoma na ravni posameznika obstaja, saj so tisti z najnižjim opazovanim inteligenčnim kvocientom (70–99) beležili najnižje stopnje občutenja sreče, tisti z najvišjim opazovanim inteligenčnim kvocientom (120–129) pa najvišjo stopnjo sreče. Prav tako pa so ugotovili, da se večji del korelacije/razlike glede na inteligenčni kvocient zniža na podlagi upoštevanja povezanih dejavnikov – dnevna aktivnost, prihodki, zaposlitev, izobrazba, zdravje (kateri dosegajo višje vrednosti pri ljudeh z večjim inteligenčnim kvocientom in temu dejavniku odvzamejo večino pomena/vpliva).

Spremenljivka Religioznost označuje in opredeljuje posameznika, njegove vrednote, mišljenje, navade, karakter in odnos z okolico, vse slednje pa vpliva na posameznikovo tolmačenje in občutenje sreče. S pregledom vpliva religioznosti posameznika, ki je oblikovan kot stopnja religioznosti (od 0 do 10, pri čemer 0 predstavlja posameznika, ki ni religiozen in 10 posameznika, ki je zelo religiozen) je bilo možno analizirati, ali in kakšen vpliv ima religioznost oz. kakšna je razlika v občutenju sreče glede na višjo ali nižjo stopnjo religioznosti.

Regresijska tabela prikazuje, da je spremenljivka religioznost pozitivno korelirana z občutkom sreče, in sicer v vseh regresijskih modelih, torej (71), (72), (73) in (74), pri tem pa

[96] Preventivna osredotočenost (ang. *Prevetion focus*) je lastnost posameznika, ki v delovnem okolju stremi k popolnosti in izogibanju napak, pri tem pa jim primanjkuje potencial za napredovanje, kreativnost in inovativnost – delujejo po načelu »nočem izgubiti«, nasprotje temu je proaktivna osredotočenost (ang. *Promotion focus*) ki je lastnost posameznika, da v delovnem okolju tvegajo, so kreativni in inovativni, pri tem pa se v njihovem delu pojavljajo napake in nimajo pripravljenih rezervnih načrtov – delujejo po načelu »hočem zmagati«

korelacija ob dodajanju preostalih mikro spremenljivk pridobi četrtino vrednosti, prav tako pa ob dodajanju vseh preostalih spremenljivk pridobi še dodatno četrtino vrednosti. Korelacija v primeru primarne regresije (71) je najnižja (0.0270), ob vpeljavi preostalih mikro spremenljivk (72) pa se zviša za četrtino (0.0322) ter ob dodajanju vseh preostalih spremenljivk v terciarni regresiji (73) ponovno zviša za četrtino (0.0420). Ob vključitvi interakcijskih spremenljivk v regresijskem modelu (74) se vpliv spremenljivke religioznosti v obdobju pozitivne gospodarske rasti malenkostno zniža in beleži malo nižji pozitiven vpliv na občutenje sreče (0.0394). Interakcijska spremenljivka R x Religioznost, ki predstavlja razliko delovanja spremenljivke v času upadanja gospodarske dejavnosti v primerjavi z obdobjem konjunkture, pa beleži nizko pozitivno vrednost (0.0140), ki je statistično značilna. Značilnost vpliva spremenljivke v času recesije (0.5340), kot seštevek vrednosti spremenljivke v času gospodarske rasti in interakcije, je bil preverjen s F–testom, pri čemer je bilo ugotovljeno, da je vpliv značilen (stopnja tveganja 0.0000). V času padca gospodarske dejavnosti beleži vpliv religioznosti še višjo pozitivno vrednost (saj tako osnovna, kakot tudi interakcijska spremenljivka beležita pozitivno vrednost), iz česar je možno sklepati, da še posebej v času padca gospodarske aktivnosti posamezniki z višjo stopnjo religioznosti v povprečju poročajo višje občutenja sreče (kot posledica utehe, vere in zaupanja v času neugodnih posledic recesije).

Pozitivna korelacija med spremenljivkama je pričakovana, saj nudi religioznost oporo, uteho, upanje, socialno okolje ter odrešenje slabih ravnanj, kar ima velik vpliv na čustveno in psihološko stanje posameznika, slednje pa se izkazuje njegovem občutenju sreče, proti pričakovanju pa vpliv z dodajanjem spremenljivk pridobiva na moči, vendar je kljub temu korelacija med opazovanima spremenljivkama vseskozi zelo nizka.

Pozitivno korelacijo z religioznostjo je v obsežni analizi primerjalnih raziskav glede dejavnikov, ki vplivajo na občutenje sreče, analiziral že Argyle (1999), ki je nizko pozitivno korelacijo med občutenjem sreče in religioznosti pripisali pomirjevalnemu učinku religije, učinku podpore (še posebej pri samskih, starejših, upokojenih in obolelih), učinku pripadnosti, učinku solidarnosti in učinka boljšega zdravja (moralni zadržki, zaradi katerih se bolj religiozni posamezniki v manjši meri predajajo uživanju alkohola, kajenju, nezaščitenim spolnim odnosom). Analiza korelacije religioznosti z občutenjem sreče na podlagi podatkov WVS (Snoep 2008) prek analize treh držav je prav tako pokazala nizko pozitivno korelacijo med tema dejavnikoma, pri čemer je pozitivna korelacija bistveno močnejša v primeru ZDA (0.13), kot v primeru evropske države Nizozemske (0.05) in Danske (0.05). Do podobnega zaključka so prišli tudi Stavrova in drugi (2013), ki je zraven šibke pozitivne korelacije med religioznostjo in občutenjem sreče zaznal še razlike med državami pri moči korelacije, pri

čemer je razhajanje občutenja sreče med bolj in manj religioznimi očitnejše v državah z visoko stopnjo religioznosti (kjer beležijo religiozni posamezniki višje občutenje sreče iz naslova večjega odobravanja in pripadnosti družbenemu okolju, nereligiozni pa nižje občutenje sreče iz naslova nepripadnosti družbenemu okolju). Glede razlogov pozitivne korelacije med občutenjem sreče in religioznostjo so opravili analizo Steiner in ostali (2010), ki so na podlagi analize švicarskih anketirancev katoliške ali protestantske vere ugotovili, da velik pomen višjega občutenja sreče predstavlja obiskovanje maš (pri katolikih in protestantih) – še posebej 1–krat tedensko – in spoved (pri protestantih), pomen lastnih molitev pa je zanemarljiv pri obeh skupinah predstavnikov ver, pozitivne učinke pa je v svoji raziskavi zaznal tudi Abbott (2002). Tudi na področju judovske vere je bila opravljen analiza (Rosmarin in ostali 2009), kjer je bilo preko stopnje verovanja (zaupanja ali nezaupanja v Boga) ugotovljeno, da je višje zaupanje bilo povezano z nižjimi vrednostmi občutenja tesnobe in depresije in višjimi vrednostmi občutenja sreče (ter obratno v primeru nižjega zaupanja).

Spremenljivke vrednot in občutenj (ustvarjene kot sintetične spremenljivke, izvedene iz PCA analize) predstavljajo značilnost anketiranca in njegova osebna prepričanja, norme ter dojemanja okolice. Slednji dejavniki posameznika označujejo, oblikujejo in pooseblјajo, te vrednote pa na zavedni ali nezavedni ravni oblikujejo njegovo razumevanje in občutenje sreče. Podrobnejši pregled vpliva osebnostnih lastnosti je omogočil analizo ali in kakšen vpliv ima posamezna vrednota na občutenje sreče, kakšna je razlika v občutenju sreče med vrednotami oz. katera med njimi je najbolj izrazita pri vplivu na občutenju sreče. Spremenljivke zaupanje v ozkem in širokem smislu, solidarnost in enakopravnost, bogastvo in uspeh, poslušnost ter dohodkovna enakost pa se med seboj tudi po pomenu razlikujejo.

Regresijska tabela prikazuje korelacije spremenljivk z občutenjem sreče, pri tem pa se predznaki korelacij spremenljivk v (71), (72) in (73) regresijskem modelu ne spreminjajo, korelacije ob dodajanju preostalih spremenljivk zgolj izgubijo jakost/moč, pri tem pa se predznak spremeni zgolj spremenljivki bogastvo in uspeh ob dodajanju mikro spremenljivk. Korelacije so najvišje v primarnem regresijskem modelu (71), pri čemer večina spremenljivk vrednot beleži pozitivno korelacijo, najvišjo pozitivno korelacijo beleži spremenljivka vsesplošnega zaupanja (0.3561), kateri sledi spremenljivka solidarnost in enakopravnost (0.2532), medsebojno zupanje (0.0760), bogastvo in uspeh (0.0633), preostali spremenljivki pa beležita negativno korelacijo, in sicer spremenljivka poslušnost (–0.1050) in dohodkovna enakost (–0.1396), vse korelacije pa so značilne in niso podvržene multikolineiranosti. Dodajanje mikro spremenljivk (72) v regresijo malenkostno zniža moč/jakost vseh korelacij, pri tem pa večina še vedno zadrži prvotni predznak korelacij, tako beleži vsesplošno zaupanje

nižjo pozitivno korelacijo (0.2890), prav tako pozitivno korelacijo pa še spremenljivka solidarnost in enakopravnost (0.2130) in medosebno zaupanje (0.0612), korelacija spremenljivke bogastvo in uspeh pa postane negativna (–0.0167), zmanjšano negativno korelacijo pa beležita še naprej poslušnost (–0.0568) in dohodkovna enakost (–0.1090), korelacije pa so značilne in niso podvržene multikolineiranosti. V regresiji z vsemi spremenljivkami (73) pa se moč/jakost skoraj vseh korelacij še dodatno zniža, pri tem pa vsesplošno zaupanje beleži še za malenkost nižjo korelacijo (0.2100), spremenljivka solidarnost in enakopravnost beleži podobno korelacijo (0.1940), spremenljivki medosebno zaupanje se malenkost poveča korelacija (0.0633), spremenljivka bogastvo in uspeh beleži ponovno pozitivno korelacijo (0.0096), zmanjšanje vrednosti pa beležita tudi spremenljivki z negativno korelacijo, poslušnost (–0.0340) ter dohodkovna enakost (–0.0703), korelacije pa so značilne in niso podvržene multikolineiranosti. Z vpeljavo interakcijskih spremenljivk v regresijski model (74) pa moč/jakost pozitivnih korelacij ostaja na podobni vrednosti kot v predhodnem regresijskem modelu (korelacija se za malenkost zniža oz. zviša), v njem pa beleži vsesplošno zaupanje višjo pozitivno korelacijo (0.2120), prav tako beleži višjo pozitivno vrednost spremenljivka bogastvo in uspeh (0.0139), medtem ko spremenljivki solidarnost in enakopravnost (0.1930) ter medosebno zaupanje (0.0594) beležita nižji pozitivni vrednosti ter spremenljivki poslušnost (–0.0310) in dohodkovna enakost (–0.0680) nižji negativni vrednosti, korelacije pa so značilne in niso podvržene multikolineiranosti. Interakcijske spremenljivke osebnih značilnosti oz. vrednot (R x Vsesplošno zaupanje, ..., R x Dohodkovna enakost), ki predstavljajo spremenljivko v času upadanja gospodarske dejavnosti, pa so vse statistično neznačilne in jih kot takšne ni možno interpretirati. Značilnosti vplivov v času recesije spremenljivk vsesplošno zaupanje (0.2217), solidarnost in enakopravnost (0.2024), bogastvo in uspeh (–0.0004), medosebno zaupanje (0.0751), poslušnost (–0.0495) in dohodkovna enakost (–0.7327), kot seštevek vrednosti spremenljivke v času gospodarske rasti in interakcije, so bila preverjena s F-testom, pri čemer je bilo ugotovljeno, da je zgolj vpliv spremenljivke bogastvo in uspeh neznačilen (stopnja tveganja 0.9603), vseh preostalih pa značilen (stopnja tveganja pri vseh ostalih 0.0000).

Vrednosti spremenljivk in zgornja tabela prikazuje da je večina pojasnjevalnih spremenljivk pozitivno koreliranih z občutenjem sreče, negativne vrednosti sta beležili zgolj spremenljivki poslušnost in dohodkovna neenakost. Pri tem pa ima največji vpliv na občutenje sreče zaupanja posameznika v širokem pomenu (zaupanje v ustanove) in samo bolj ali manj izrazito občutenje zaupanja posameznika pomembneje vpliva na višje/nižje občutenje sreče. Spremenljivka, ki še pomembneje vpliva na občutenje sreče, zraven vsesplošnega zaupanja, pa je solidarnost in enakopravnost, ki v vseh regresijskih modelih

beleži merodajno pozitivno korelacijo, ter s tem posamezniki z višjimi vrednostnimi merili za solidarnost in enakopravnost izražajo višje občutenje sreče (in z nižjimi merili nižje občutenje sreče). Spremenljivka bogastvo in uspeh je v vseh treh regresijah neznatno korelirana z občutkom sreče, prav tako pa se predznak spremeni iz negativnega v pozitivnega in nato spet v negativnega, iz česar lahko zaključimo da je posameznikov pomen bogastva in uspeha in njegovo vrednotenje na občutenje sreče nevtralno ter nanjo nima vpliva. Spremenljivka medosebno zaupanje skozi vse regresijske modele izkazuje minimalno pozitivno korelacijo z občutenjem sreče, vrednost posameznikovega večjega/nižjega občutenja medosebnega zaupanja nima pomembnega vpliva na višje/nižje občutenje sreče. Spremenljivka poslušnost ima višji negativni vpliv na občutenje sreče zgolj v primarnem regresijskem modelu, ki se v terciarnem regresijskem modelu popolnoma izgubi, in tudi posameznikova vrednota poslušnosti nima relevantnega vpliva višje/nižje občutenje sreče. V primarnem in sekundarnem regresijskem modelu ima spremenljivka dohodkovna enakost opazno negativno korelacijo z občutenjem sreče, ki v terciarnem regresijskem modelu izgubi del vpliva, kar nakazuje, da ima vrednota dohodkovne enakosti pri posamezniku pogojno merodajen vpliva na višje/nižje občutenje sreče.

Korelacije so dokaj pričakovane, pozitivna korelacija med občutenjem sreče in občutenjem zaupanja, ki predstavlja neobremenjenosti, ne–sumničavost, zadovoljstvo in sproščenost posameznikov. Prav tako je pričakovana sorazmerno velika pozitivna korelacija med občutenjem sreče in solidarnostjo\enakopravnostjo, ki izkazujeta dojemanje empatije, razumevanja, sočutja, nudenja pomoči, svobodomiselnosti in egalitarnosti z drugimi posamezniki v družbi (napram egoizmu, stereotipom, stigmatiziranja, sovražnosti in razslojevanjem družbe) ter nevtralna korelacija s spremenljivko bogastvo in uspeh, saj po eni strani izkazuje želje, ambicioznost in sposobnost posameznika in po drugi strani nerealnost pričakovanj, eskapizem in nejevolja zaradi odstopanj od zamišljenih ciljev. Prav tako pa je pričakovan pozitiven vpliv spremenljivke medosebno zaupanje, saj prikazuje videnje posameznika glede možnosti sprejemanja, sodelovanja in povezovanja z bližnjo okolico, s tem pa večjo vključenost v okolje in višjo raven socializacije. Negativen vpliv poslušnosti na občutenje sreče prav tako ne preseneča, kajti že podrejanje, apatičnost, nezmožnost sprejemanja odločitev in odgovornosti vplivajo na lagodje, sproščenost in zaupanje posameznika, hkrati pa je presenetljiv negativen vpliv vrednote dohodkovne enakosti, kar je možno pojasniti upoštevanjem frustracij zaradi velikih dohodkovnih razlik ter nezmožnosti zmanjševanja teh razlik (razlike med dohodkovnimi razredi so vedno večje in vedno bolj izrazite).

Kot ugotavljajo drugi avtorji (Diener in ostali 2003; Gutiérez in drugi 2005) ima tip osebnosti pomembno vlogo pri vprašanjih glede subjektivne blaginje oz. njenem poročanju. Zaradi tega je priporočljivo, da se tudi slednji dejavniki upoštevanju pri analiziranju vplivov na občutenje subjektivne blaginje/sreče (OECD 2013b).

Razmerje med zaupanjem in občutenjem sreče je bilo raziskano že na podlagi raziskave v 29 azijskih državah (Tokuda in ostali 2010), kjer so poleg preostalih pozitivnih dejavnikov vpliva na občutenje sreče (osebe ženskega spola, mlade ali starejše, v zvezi, z visoko izobrazbo in dohodkom, študentke ali upokojenke, religiozne, dobrega zdravja) ugotovili vpliv višje stopnje zaupanja na višje občutenje sreče. Do podobnega zaključka pa je prišel tudi Bjørnskov (2008) na podlagi analize podatkovnih baz iz ZDA ter DeNeve in Cooper (1998) na podlagi primerjave 3 študij. Pri tem sta Dunn in Schweitzer (2005) ugotovila, da ima tudi občutenje sreče pomemben pozitiven vpliv na zaupanje kakor tudi občutek jeze in hvaležnosti, bistveno manjši vpliv pa ima na občutek ponosa, krivde in žalosti. Podrobneje sta občutenje splošnega zaupanja raziskala Rotherstein in Uslaner (2005), ki sta poudarila, da posamezniki z višjim občutenjem zaupanja beležijo višje zaupanje v ustanove/državo, so dejavni v civilnih organizacijah in več dajejo v človekoljubne namene (dobrodelnost/solidarnost) ter beležijo višje vrednosti sreče. Vplive na zaupanje v državo in njene ustanove je preučil na podlagi 15 držav raziskave Eurobarometra v svojem delu Hudson (2006), ki je prvotno ugotovil, da so dejavniki vpliva na zaupanje v državi enaki kot pri občutenju sreče, samo zaupanje v državo in institucije pa je odvisno od dojemanja glede uspešnosti njihovega delovanja in se razlikujejo med državami. Pomen zaupanja v državo pa v svojem delu poudari tudi Rizman (2008, 26), ki izpostavi, da »nacionalne države presojajo njihovi državljani tudi po tem, kakšno stopnjo varnosti jim zagotavljajo, če torej zagotavljajo »varnost in red« znotraj držav, in njihovo usposobljenost, da ubranijo državo pred potencialno zunanjo nevarnostjo«.

Višje občutenje sreče je pomembno za zniževanje pojava negativnih osebnih značilnosti, izboljšanje zdravja in vitalnosti, kakor tudi za izboljšanje socialnih vrlin, kot so medsebojni odnosi, vedenje/obnašanje in solidarnost (Javaloy v Martin in ostali 2010, 623). Vrednota solidarnosti pa ima po navedbah Spectorja in ostalih (2002) večji pomen v kolektivističnih kulturah, medtem ko individualistične poudarjajo samostojnost in uspeh, pri tem pa je možno med individualistične kulture šteti ZDA, večino socialne Evrope pa glede na socialno politiko med kolektivistične kulture (kar potrjuje tudi razhajanja pri obravnavanju neenakosti med prebivalci v ZDA glede na Evropske države). Višje občutenje sreče glede na povečanje solidarnosti se izkazuje tudi preo pripravljenosti dobrodelnosti (kot oblika solidarnosti), pri tem pa je bilo v raziskavi (Dunn in ostali 2008) ugotovljeno, da posamezniki,

ki denar potrošijo za druge namesto za sebe beležijo višje občutenje sreče. V svoji raziskavi je Guven (2009) na podlagi analize podatkov SEOP (Socio–Economic Panel Study) ugotovil, da so ljudje z višjim občutenjem sreče boljši državljani, saj so bolj zaupljivi, se bolj redno udeležujejo volitev in imajo večji čut solidarnosti (opravijo več prostovoljnega dela, se udeležujejo več družabnih aktivnosti, nudijo več pomoči drugim).

Pomen pogleda posameznika na denar, materialne dobrine oz. bogastvo na srečno oz. dobro življenje je bil predmet preučevanja Scollona in Wirtza (2014, 109–110), ki sta opredelila da slednje predstavlja boj med materialnimi in nematerialnimi potrebami (npr. boljša plača in manj prostega časa), pri tem pa je pogled glede pomena bogastva na dobro življenje različen glede na starostno skupino (v ZDA je bilo pri populaciji študentov ugotovljeno da pomen bogastva ni velik, starejši pa so pripisali bogastvu večji pomen). Vpliv pomena bogastva na občutenje sreče pa po določeni meri (nad mejo revščine) prične upadati in je kasneje vpliv minimalno pozitiven, pri čemer drugi dejavniki pridobivajo na pomembnosti/vplivu pri občutenju sreče (Ryan in Deci 2001), kar izkazuje tudi korelacija v tej raziskavi. Glede upada pomena prihodka po določeni meri bi lahko prišlo predvsem zaradi medosebnih odnosov, ki so primarnega pomena, medtem ko imajo prihodki pomemben pomen pri zadovoljevanju najnujnejših potreb (Pugno 2005).

Martin (2013) je poudaril, da je uspeh sestavljen iz želje pridobitve materialih dobrin (denarja in potrošniških dobrin), socialnega statusa in priznanja/dosežka, pri čemer pa izpostavi paradoksalen vpliv na občutenje sreče, saj se učinki glede pridobitve dodatnih materialnih dobrin in zvišanja socialnega statusa hitro izničijo. Pomen uspeha je po ugotovitvah Baumeistra in ostalih (2003) v veliki meri povezan s posameznikovim videnjem samopodobe oz. je za izboljšano samopodobo tudi odgovoren, le–ta pa ima velik vpliv na občutenje sreče, prav tako pa ima tudi uspeh določen vpliv na občutek sreče. Povezavo med uspehom, samopodobo in občutenjem sreče so zaznali tudi Mauss in ostali (2012), ki so prav tako opredelili, da uspešnejši ljudje/ljudje z višjo samopodobo slabše opazijo potrebe in čustev drugih, zaradi česar se jim manjša družbeni krog, slednje slabosti pa bi lahko bile tudi razlog za komaj opazen vpliv te pojasnjevalne spremenljivke na občutenje sreče.

Verme (2009) je v svojem delu ugotavljal pomen in vpliv posameznikove svobodne izbire oz. možnosti lastne izbire (kot nasprotje poslušnosti), ter pri tem opredelil, da slednje pozitivno vpliva na občutenje sreče. Vpliv vrednote poslušnosti je analiziral Xuan (2013), ki je v svoji raziskavi z vzorcem na 36 posameznikih prvotno izmeril njihovo stopnjo sreče (žalosti, jeze, hvaležnosti in ponosa) ter njihovo poslušnost (izmerjeno preko eksperimentov) ter pri regresiji spremenljivk zaznal rahlo neznačilno negativno razmerje med spremenljivko sreče in poslušnosti (negativna vrednost podobna vrednosti vpliva v tej raziskavi).

Vrednota enakosti (oz. neenakosti) je povezana z zaupanjem, kakor tudi zaupanjem v državo, sam vpliv vrednote enakosti na občutenjem sreče pa je zelo nizka (Veenhoven 2005). Na podlagi raziskave zgodovinskih dogodkov skandinavskih držav je bilo utemeljeno, da poštena in učinkovita država lahko pripomore k povečanju enakosti, kar povečuje občutenje zaupanja (Rothstein in Uslaner 2005). Enakost je povezana z vsesplošnim zaupanjem, saj se ob večji neenakosti zmanjša občutek medsebojnega zaupanja (Neville 2012), s tem pa se lahko tudi vpliv enakosti na občutenje sreče izkazuje preko spremenljivke zaupanja. Prav tako pa so Oishi in ostali (2011) pri raziskavi razmerja med dohodkovno neenakostjo in občutkom sreče analizirali 48.318 opazovanj na območju ZDA v obdobju od 1972 do 2008 ter opredelili nižje občutenje sreče v obdobju večje dohodkovne neenakosti kot v obdobju manjše dohodkovne neenakosti ter izpostavili, da je slednje posledica izraz nižjega občutenja splošnega zaupanja in pravičnosti. Pri tem pa prihaja v večini primerov do razhajanj med dejansko dohodkovno enakostjo in pričakovanjem posameznika glede dohodkovne enakosti (pričakovana bolj enakomerna porazdelitev kot pa je dejanska), in se ob pričakovanju bolj enakovredne porazdelitve dohodkov, zaradi odstopanja od pričakovane enakovrednosti, lahko slednje izkazuje v nižjem občutenju sreče.

3.7.3.5.1 Pomen solidarnosti in bogastva glede na kraj bivanja in dohodek

Prav tako se je ponudila raziskovalna možnost ugotavljanja pomena posameznih vrednot glede na določene skupine prebivalstva, katere združuje ali ločuje kraj bivanja ali višina dohodka. Obe spremenljivki – vrednota solidarnosti in pomen bogastva/uspeha – sta vsakemu subjektu osebna in posebna ter se pri njemu oblikujeta na podlagi izkušenj, vzgoje, družbe ter osebnih značilnosti. Solidarnost je vrednota posameznika, ki mu narekuje nudenje fizične, materialne ali druge pomoči tistim, ki so je potrebni, pri čemer pa pomen bogastva pri posamezniku predstavlja posameznikovo željo po hranjenju in dodatnem pridobivanju premoženja. Slednji vrednoti oz. pomena sta si v veliki meri nasprotni, saj po eni strani solidarnost predstavlja deljenje lastnega premoženja, bogastvo pa želja po množenju lastnega premoženja. Slednje izpostavijo tudi Mauss in ostali (2012), in sicer uspešnejše osebe z višjo samopodobo slabše opazijo potrebe in čustva drugih, zaradi česar se jim manjša družbeni krog. V celoti pa se ne izključujeta, kot je možno opaziti pri milijonarjih in milijarderjih z lastnimi humanitarnimi skladi, velikimi donacijami humanitarnim organizacijam ali celo lastnim humanitarnim angažiranjem (npr. Bill Gates, Bono, Angelina Jolie, …).

Ravno iz slednjega vidika – tj. nasprotja pomena – je smiselno tudi preučevanje teh dveh vrednot/pomenov pri določenih skupinah prebivalstva, pri katerih je po pričakovanju

ena bolj in druga manj izkazana. Glede na kraj bivanja je pričakovano, da bo v strnjenih okoljih mest imel večji pomen bogastvo/uspeh ter manjši pomen solidarnost (večje razlike v dohodkih ter manjša povezanost v bližnjem okolju) in ravno obratno na podeželju (sodelovanje sosedov pri opravilih na podeželju in manjše razlike v dohodkih). Glede na dohodke pa je prav tako pričakovano, da bodo za osebe z nadpovprečnimi dohodki imel večji pomen bogastvo/uspeh ter manjši pomen solidarnost (povečana tekmovalnost in s tem hranjenje in pridobivanje premoženja ter manjši pomen deljenje le-tega) in ravno obratno pri osebah s podpovprečnimi dohodki (bolj izkazana medsebojna pomoč in boj za preživetje, ne bogatenje).

Vrednota solidarnosti po Spectorju in ostalih (2002) ima večji pomen v kolektivističnih kulturah, medtem ko individualistične poudarjajo samostojnost in uspeh. Slednje nakazuje, da se v mestih, kjer je bolj poudarjen individualizem, v manjši meri izkazuje solidarnost kot na podeželju, kjer so ljudje delno odvisni od soljudi. Glede pomena bogastva in uspeha je Martin (2013) poudaril, da ju sestavlja želja po pridobitvi materialih dobrin (denarja in potrošniških dobrin), socialnega statusa in priznanja/dosežka, pri čemer je po Baumeistru in ostalih (2003) slednje v veliki meri povezano s posameznikovim videnjem samopodobe.

S tem namenom je bila prvotno opravljena regresija za ugotovitev vpliva na vrednoto/pomen solidarnost in bogastva zgolj za kraj bivanja in dohodek, brez preostalih spremenljivk. Slednje omogoča raziskati kako velik in kakšen samostojen vpliv imajo slednji dejavniki na obravnavani vrednoti in s tem v katerem okolju imajo večji pomen.

TABELA 3.25: REGRESIJA SOLIDARNOSTI IN BOGASTVA Z DOLOČENIMI MIKRO SPREMENLJIVKAMI (KRAJ BIVANJA IN DOHODEK)

SPREMENLJIVKA VREDNOTE SOLIDRANOSTI	(75) REG	**SPREMENLJIVKA POMENA BOGASTVA IN USPEHA**	(76) REG
Življenje v velemestu	–0.2647***	Življenje v velemestu	0.3047***
	(0.0088)		(0.0070)
Življenje v predmestju	0.0155	Življenje v predmestju	0.1138***
	(0.0108)		(0.0089)
Življenje v mestu	–0.0953***	Življenje v mestu	0.0827***
	(0.0800)		(0.0064)
Podpovprečni dohodki	–0.0014	Podpovprečni dohodki	–0.3547***
	(0.0072)		(0.0053)
Konstanta	0.0337***	Konstanta	0.0376***

	(0.0059)	(0.0048)
Št. opazovanj	259,004	259,004
R–kvadrat	0.0007	0.024
Vpliv preostalih spr.	NE	NE

Opombe: *** stopnja značilnosti pri 1 %, ** stopnja značilnosti pri 5 %, * stopnja značilnosti pri 10 %, Referenčne skupine (osnova): Dohodki: Nadpovprečni dohodki, Kraj bivanja: življenje v vasi oz. podeželju.

Iz zgornje regresijske tabele je možno razbrati, da je pojasnjevalna spremenljivka življenje v velemestu v največji meri negativno korelirana z vrednoto solidarnosti (–0.2647), kateri sledi življenje v mestu (–0.0953), pojasnjevalna spremenljivka življenje v predmestju pa je neznačilna in je ni možno interpretirati. Slednje nakazuje, da življenje v vasi oz. podeželju (kot referenčna skupina) beleži najvišjo vrednost, in je tako vrednota solidarnosti v tem okolju v največji meri izražena. Ravno obratno pa je pri pomenu bogastva, saj tam pojasnjevalna spremenljivka življenje v velemestu beleži najvišjo pozitivno vrednost (0.3047), kateri sledi življenje v predmestju (0.1138) in pojasnjevalna spremenljivka življenje v mestu (0.0827), pri čemer so vse vrednosti značilne. Iz slednjega izhaja, da osebe, ki živijo v velemestu beležijo najvišjo vrednost glede pomena bogastva, in referenčna skupina (življenje v vasi oz. podeželju) najnižjo vrednost, ter je pomen bogastva v tem okolju v najmanjši meri izražen.

Prva tako iz zgornje regresijske tabele izhaja vpliv dohodkov na obravnavani vrednoti/pomena. Vpliv pojasnjevalne spremenljivke podpovprečnih dohodkov na vrednoto solidarnosti je neznačilen in ga kot takšnega ni možno interpretirati. Značilen pa je vpliv podpovprečnih dohodkov na pomen bogastva, kateri je negativen (–0.3547). Tako osebe s podpovprečnimi dohodki poročajo nižje vrednosti pomena bogastva in je pomen bogastva pri tej dohodkovni skupini nižji kot v referenčni skupini (osebe z nadpovprečnimi dohodki), kjer je pomen bogastva bolj izražen.

Kot v predhodnem poglavju opredeljeno ima vrednota solidarnosti (v večji meri) in pomen bogastva/uspeha (v manjši meri) vpliv na občutenje sreče. Tako Dunn in ostali (2008), kakor tudi Guven (2009) so izpostavili, da obstaja povezava med občutenjem sreče in vrednoto solidarnosti, in sicer da višje občutenje sreče beležijo posamezniki z večjim čutom solidarnosti.

V zvezi s predhodnimi ugotovitvami glede različnih pomenov vrednot solidarnosti/bogastva in uspeha v zvezi z določenimi skupinami, vezanih na kraj bivanja in dohodek, je smiselno preučit še spremembe vplivov vrednot na občutenje sreče ob upoštevanju določenih skupin. Slednjo je možno z ustvarjanjem interakcijskih spremenljivk, s

katerimi je možno raziskati spremembo vpliva določene spremenljivke na občutenje odvisne spremenljivke (v tem primeru na občutenje sreče). Glede na dejstvo, da ima med kraji bivanja pojasnjevalna spremenljivka življenje v velemestu najvišje vrednosti je za slednjo ustvarjena pojasnjevalna spremenljivka poimenovana S x Življenje v velemestu (kot interakcija med vrednoto solidarnosti in bivanja v velemestu). Prav tako je bila za dohodek ustvarjena interakcijska spremenljivka, in sicer s pojasnjevalno spremenljivko podpovprečni dohodki, ki se imenuje S x Podpovprečni dohodki (kot interakcija med vrednoto solidarnostjo in prejemanja podpovprečnih dohodkov).

TABELA 3.26: REGRESIJA SREČE S SPREMENLJIVKO SOLIDARNOST (GLEDE NA KRAJ BIVANJA IN DOHODEK)

	(77)	(78)	(79)	(80)
SPREMENLJIVKA	REG	REG	REG	REG
SREČA	∑	∑ + int. Ziv. v. vele[I].	∑	∑ + int. Pod. doh.[2]
Solidarnost	0.1940***	0.1945***	0.1940***	0.1834***
	(0.0026)	(0.0028)	(0.0026)	(0.0031)
Življenje v velemestu	0.0112	0.0112		
	(0.0108)	(0.0108)		
S x Življenje v velemestu		–0.0013		
		(0.0056)		
Podpovprečni dohodki			–0.1860***	–0.1860***
			(0.0084)	(0.0084)
S x Podpovprečni dohodki				0.0246***
				(0.0048)
Konstanta	–2.596*	–2.595*	–2.596*	–2.423*
	(1.4565)	(1.4565)	(1.4565)	(1.4567)
Št. opazovanj	221,198	221,198	221,198	221,198
R–kvadrat	0.291	0.291	0.291	0.291
Vpliv preostalih spremenljivk	NE	NE	NE	NE

Opombe: *** stopnja značilnosti pri 1 %, ** stopnja značilnosti pri 5 %, * stopnja značilnosti pri 10 %, [I] - regresija z vsemi spremenljivkami in interakcijo bogastva z življenjem v velemestu, [2] - regresija z vsemi spremenljivkami in interakcijo bogastva s podpovprečnimi dohodki

Iz opravljenih regresij (77) in (78) izhaja, da je korelacija vrednote solidarnost vseskozi značilno pozitivna, vendar se v regresiji (78) malenkostno zviša (iz 0.1940 na 0.1945). Pojasnjevalka spremenljivka življenje v velemestu je tako v regresiji (77), kot tudi

(78) pozitivna, vendar neznačilna in ju ni možno interpretirati. Pojasnjevalne spremenljivke življenje v velemestu in njene interakcije zaradi neznačilnosti ni možno interpretirati, je pa evidentno, da se je povečala vrednost vpliva pojasnjevalne spremenljivke solidarnost na občutenje sreče (iz 0.1940 na 0.1945). Slednja predstavlja vrednoto solidarnosti za anketirance, ki ne živijo v velemestih, torej živeče na obrobjih mest, v mestih in na podeželju. Možno je zaključiti, da je vpliv solidarnosti na občutenje sreče višji pri živečih na obrobjih mest, v mestih in na podeželju oz. da je vpliv nižji v kolikor so vključeni živeči v velemestih.

Regresiji (79) in (80) nakazujeta, da je korelacija vrednote solidarnost prav tako vseskozi značilno pozitivna, vendar se v regresiji (80) za malenkost zniža (iz 0.1940 na 0.1834). Pojasnjevalka spremenljivka podpovprečni dohodki ohranja enako značilno vrednost tako v regresiji (77), kot tudi v (78), pri čemer pa je interakcijska spremenljivka S x Podpovprečni dohodki statistično značilna in beleži pozitiven vpliv (0.0246). Z upoštevanjem vpliva pojasnjevalne spremenljivke solidarnost (0.1834) in interakcijske spremenljivke (0.0246) je možno zaključiti, da je vpliv solidarnosti na občutenje sreče večji (0.2080) pri osebah s podpovprečnimi dohodki. Slednje pa prav tako nakazuje že nižja vrednosti pojasnjevalne spremenljivke vrednote solidarnost na občutenje sreče (znižanje iz 0.1940 na 0.1834), ki predstavlja anketirance z nadpovprečnimi dohodki. Možno je zaključiti, da je vpliv solidarnosti na občutenje sreče višji pri osebah s podpovprečnimi dohodki oz. da je vpliv nižji pri osebah z nadpovprečnimi dohodki.

Iz pregleda ugotovljenih spremenjenih vplivov vrednote solidarnosti na občutenje sreče glede na kraj bivanja in dohodke je možno zaključiti, da ima posameznikovo bivalno okolje in prihodki določen vpliv. Tako osebe determinanta kraja bivanja in dohodkov ne zaznamuje zgolj glede pomembnosti vrednote solidarnosti, ampak tudi pomen vrednote solidarnosti na občutenje sreče. Na podlagi rezultatov je možno zaključiti, da je solidarnost in njen pomen na občutenje sreče bolj izrazit v okoljih izven velemest (manj urbanih bivalnih okoljih) ter osebah z nižjimi prejemki.

Prav tako je bilo v predhodnem poglavju podrobneje raziskano razmerje med pomenom bogastva in uspeha ter odvisno spremenljivko srečo. Pomen bogastva in uspeha po Ryanu in Deciju (2001), Martinu (2013) ter Scollonu in Wirtzu (2014, 109–110) predstavlja notranji boj posameznika med materialnimi in nematerialnimi potrebami, ki ima vpliv na posameznikovo srečo, vendar vpliv na srečo po doseganju neke meje prične padati (podobno kot pri makro spremenljivki BDP). Pri tem pa Singer in Snower (2015) v svojem delu opredelita, da obstajajo, kljub padajoči dodani vrednosti dohodka, razlike v občutenju

sreče med osebami z višjimi in nižjimi dohodki, ker si osebe z višjimi dohodki lahko privoščijo življenjski standard oz. status, ki si ga osebe z nižjimi dohodki niso možne privoščiti.

Ravno tako kot pri raziskovanju spremembe vpliva solidarnosti na občutenje sreče je slednje možno tudi glede spremembe vpliva pomena bogastva/uspeha na občutenje sreče preko ustvarjanja interakcijskih spremenljivk. Med kraji bivanja je bila prav tako izbrana spremenljivka življenje v velemestu in je bila s tem namenom ustvarjena pojasnjevalna spremenljivka poimenovana B x Življenje v velemestu (kot interakcija med pomenom bogastva in uspeha ter bivanja v velemestu). V zvezi z dohodkom pa je bila prav tako ustvarjena interakcijska spremenljivka s pojasnjevalno spremenljivko podpovprečni dohodki, ki se imenuje B x Podpovprečni dohodki (kot interakcija med pomenom Bogastva in uspeha ter prejemanja podpovprečnih dohodkov).

TABELA 3.27: REGRESIJA SREČE S SPREMENLJIVKO BOGASTVO (GLEDE NA KRAJ BIVANJA IN DOHODEK)

	(81)	(82)	(83)	(84)
SPREMENLJIVKA	REG	REG	REG	REG
SREČA	∑	∑ + int. Ziv. v. vele[I].	∑	∑ + int. Pod. doh.[2]
Bogastvo	0.0096***	–0.0069**	0.0096***	0.0145***
	(0.0032)	(0.0035)	(0.0032)	(0.0038)
Življenje v velemestu	0.0112	0.0039		
	(0.0108)	(0.0108)		
B x Življenje v velemestu		0.0738***		
		(0.0069)		
Podpovprečni dohodki			–0.1860***	–0.1866***
			(0.0084)	(0.0084)
B x Podpovprečni dohodki				–0.0118**
				(0.0059)
Konstanta	–2.596*	–2.767*	– 2.596*	–2.537*
	(1.4565)	(1.4564)	(1.4565)	(1.4566)
Št. opazovanj	221,198	221,198	221,198	221,198
R–kvadrat	0.291	0.291	0.291	0.291
Vpliv preostalih spremenljivk	NE	NE	NE	NE

Opombe: *** stopnja značilnosti pri 1 %, ** stopnja značilnosti pri 5 %, * stopnja značilnosti pri 10 %, [I] - regresija z vsemi spremenljivkami in interakcijo bogastva z življenjem v velemestu, [2] - regresija z vsemi spremenljivkami in interakcijo bogastva s podpovprečnimi dohodki

Regresiji (81) in (82) izkazujeta, da se vpliv bogastva/uspeha na občutenje sreče spremeni iz prvotno pozitivnega (0.0096) v negativnega (–0.0069), pri čemer sta oba vpliva statistično značilna. Vpliv pojasnjevalka spremenljivke življenje v velemestu je v obeh regresijah pozitiven, vendar v obeh neznačilen in ju ni možno interpretirati. Pri tem pa je vpliv interakcijske spremenljivke B x Življenje v velemestu statistično značilen (0.0738) in ga je možno interpretirati. Seštevek vpliva pojasnjevalne spremenljivke bogastvo (–0.0069) in interakcijske spremenljivke (0.0738) izkazuje, da je vpliv bogastva na občutenje sreče večji (0.0669) pri živečih v velemestu. Slednje pa prav tako nakazuje že sprememba vpliva in nižja oz. negativna vrednosti pojasnjevalne spremenljivke pomena bogastva na občutenje sreče (sprememba vpliva iz 0.0096 na –0.0069), ki predstavlja anketirance živeče na obrobjih mest, mestih in na podeželju. Na podlagi neposredne spremembe vpliva bogastva na občutenje sreče, kakor tudi upoštevanje interakcije, je možno zaključiti, da je vpliv pomena bogastva in uspeha na občutenje sreče višji pri živečih v velemestih oz. da je vpliv nižji pri živečih na obrobjih mest, v mestih in na podeželju.

Korelaciji pomena bogastva/uspeha v regresiji (83) in (84) nakazujeta, da je vpliv vseskozi značilno pozitiven, pri čemer se ob vpeljavi interakcijske spremenljivke zviša (iz 0.0096 na 0.0145). Pojasnjevalka spremenljivka podpovprečni dohodki beleži malenkost višjo negativno vrednost (–0.1866) v regresijskem modelu (84), katera je tudi značilna. Interakcijska spremenljivka B x Podpovprečni dohodki je prav tako statistično značilna in beleži negativen vpliv (-0.0118). Z upoštevanjem seštevka vpliva pojasnjevalne spremenljivke solidarnost (0.0145) in interakcijske spremenljivke (-0.0118) je možno zaključiti, da je vpliv bogastva/uspeha na občutenje sreče manjši (0.0027) pri osebah s podpovprečnimi dohodki. Slednje pa prav tako nakazuje že višja vrednosti pojasnjevalne spremenljivke pomena bogastva na občutenje sreče (zvišanje iz 0.0096 na 0.0145), ki predstavlja anketirance z nadpovprečnimi dohodki. Možno je zaključiti, da je vpliv pomena bogastva in uspeha na občutenje sreče višji pri osebah z nadpovprečnimi dohodki oz. da je vpliv nižji pri osebah s podpovprečnimi dohodki.

Pregled ugotovljenih spremenjenih vplivov pomena bogastva in uspeha na občutenje sreče glede na kraj bivanja in dohodke daje zaključek, da ima posameznikovo bivalno okolje in prihodki pomen za posameznika, njegovo občutenje sreče in s tem povezanimi vplivi na občutenje sreče. Osebe tako označuje kraja bivanja in dohodkov ne zgolj iz vidika pomembnosti pomena bogastva in uspeha, ampak tudi iz vidika kakšen vpliv ima pomen bogastva na občutenje sreče. Na podlagi ugotovitev je možno zaključiti, da je pomen bogastva in uspeha in njun vpliv na občutenje sreče bolj izrazit v urbanih okoljih ter pri osebah z višjimi prejemki.

Na podlagi vseh zgornjih ugotovitev je možno zaključiti, da se prvotne domneve glede pomena posamezne vrednote glede na določene skupine potrjujejo, kakor se potrjuje tudi nasprotnost obeh vrednot. Pomen bogastva in uspeha je tako izrazit v urbanih okoljih ter pri osebah z nadpovprečnimi prejemki, nasprotno pa je vrednota solidarnosti bolj izrazita v neurbanih okoljih ter pri osebah s podpovprečnimi dohodki. Iz tega vidika obstaja jasna razmejitev med slednjima vrednotama in njuno nasprotnostjo, ki jasno loči pri kateri skupini je katera vrednota bolj izkazana in kakšen pomen ima za njo. Slednje je še toliko bolj očitno v kolikor se upošteva kakšen vpliv ima posamezna vrednota na občutenje sreče ob upoštevanju določene skupine (kraj bivanja, dohodek), saj se sam vpliv obravnavanih vrednot na občutenje sreče še dodatno okrepi, zniža ali spremeni.

Razlikovanja med pomenom vrednote solidarnosti in bogastva/uspeha ter vpliva na občutenje sreče glede na bivalno okolje in dohodke postavlja vprašanje zakaj so odstopanja v takšni meri izkazana in kaj so razlogi za obstoj takšnih razlik. Dejstvo je, da je v urbanem okolju tako samostojen pomen vrednote bogastva, kakor tudi vpliv te vrednote na posameznikovo srečo bolj izrazit kot v neurbanem okolju, pri vrednoti solidarnosti pa je pomen in vpliv glede na okolje ravno obraten (torej manj izrazit v urbanem okolju in bolj v neurbanem okolju). Slednje nakazuje, da je v urbanih okoljih glede na neurbana okolja v ospredju bolj pomen materializma, ambicioznosti in tekmovalnosti, medtem ko je neurbanih okoljih v ospredju bolj skupno dobro, sodelovanje in pomoč soljudem. Dejstvo je prav tako, da imajo osebe z nadpovprečnimi dohodki bolj izrazit samostojen pomen vrednote bogastva ter vpliv te vrednote na posameznikovo srečo kot osebe s podpovprečnimi dohodki, pri čemer je pa pomen in vpliv pri vrednoti solidarnosti ravno obraten (torej manj izrazit pri osebah z nadpovprečnimi dohodki in bolj izrazit pri osebah s podpovprečnimi dohodki). Slednje nakazuje, da ima pri osebah z nadpovprečnimi dohodki glede na osebe s podpovprečnimi dohodki večji pomen premožnost, kariera in materialne dobrine, medtem ko ima pri osebah s podpovprečnimi dohodki večji pomen medsebojna pomoč, delitev premoženja in skromnost. Če povzamemo je možno zaključiti, da je v urbanih okoljih in pri osebah z nadpovprečnimi dohodki bolj izrazit vpliv materializma, ki se izkazuje v večjem pomenu vrednote bogastva in manjšemu pomenu vrednote solidarnosti. Pri tem pa ima materializem pri slednjih skupinah tudi večji pomen na njihovo počutje oz. občutenje sreče, preko tega pa na posameznikovo stopnjo blaginje. Prav tako pa je možno zaključiti, da je v neurbanih okoljih in pri osebah s podpovprečnimi dohodki bolj izrazit vpliv socialnega čuta, ki se izkazuje v večjem pomenu vrednote solidarnosti in manjšemu pomenu vrednote bogastva. Pri tem pa ima socialni čut pri slednjih skupinah tudi večji pomen na njihovo počutje oz. občutenje sreče, preko tega pa na posameznikovo stopnjo blaginje. Okolja v katerih bivamo

in dohodke, ki prejemamo, s tem na nezavedni ravni oblikujejo naše osebne vrednote, pomembnost teh vrednot, kakor tudi vpliv le-teh na posameznikovo blagostanje. Posameznikovo osebno počutje (sreča, blagostanje) se tako v veliki meri oblikuje na podlagi osebnih lastnosti in vrednot, katerih merodajnost pa je podvržena dejavnikom izven posameznikovega vpliva (bivalno okolje, dohodek). Iz slednjega vidika predstavlja pri raziskovanju počutja, občutenj in blaginje pomemben aspekt tudi upoštevanje posameznikovih osebnih značilnosti ter dejavnikov, ki le-te v veliki meri določajo in oblikujejo.

3.8 NAJVPLIVNEJŠE SPREMENLJIVKE IN DODATNI TESTI ROBUSTNOSTI

Namen tega poglavja je primerjati intenziteto vpliva različnih pojasnjevalnih spremenljivk na odvisno spremenljivko občutenja sreče ter izvedba dodatnih ekonometričnih metod za preverjanje robustnosti rezultatov dosedanjih regresij. Časovno–geografske spremenljivke ter spremenljivke na ravni držav in posameznika namreč izkazujejo različne smeri in stopnje vpliva na občutenje sreče, obenem pa je koeficiente težko primerjati med seboj, saj se pojasnjevalne spremenljivke med seboj bistveno razlikujejo glede na tip (zvezne proti diskretnim, ordinalne proti kategoričnim), domeno (povprečne vrednosti, varianca, razpon) in enoto mere. Z namenom ugotavljanja merodajnosti teh vplivov ter najvplivnejših spremenljivk so prvotno predstavljeni regresijski koeficienti, nato pa še beta (standardizirani) regresijski koeficienti. Beta koeficienti so pogost način predstavitve povezanosti pojasnjevalnih in odvisne spremenljivke, ki omogočajo neposredno primerjavo intenzitete vpliva posameznih regresorjev med seboj. Izračunajo se tako, da se vsako pojasnjevalno spremenljivko najprej standardizira z odštetjem njenega povprečja in deljenjem z njenim standardnim odklonom (standardizirane spremenljivke imajo povprečno vrednost 0 in varianco 1). Interpretacija beta koeficienta je zato izražena v enotah standardnega odklona: za koliko standardnih odklonov se spremeni v povprečju odvisna spremenljivka, če se pojasnjevalna spremenljivka poveča za en standardni odklon. V drugem delu poglavja se vrednosti regresijske analize metode najmanjših kvadratov primerjajo z drugimi regresijskimi metodami: lordinalna ogistična regresija (OLOGIT) in kvantilna regresijska analiza (QREG).

TABELA 3.28: SPREMENLJIVKE Z NAJVEČJIM VPLIVOM NA OBČUTENJE SREČE (REGRESIJSKI KOEFICIENT IN BETA KOEFICIENT)

SPREMENLJIVKA SREČA	Reg. koef.	St. odklon	β keof.
Št. oseb v gospodinjstvu	0.0022	(0.0036)	0.0015
Starost (št. let)	–0.0623***	(0.0015)	–0.5520
Starost (št. let)²	0.0006***	(1.51e–05)	0.4950
Moški	–0.0911***	(0.0082)	–0.0226
Življenje v velemestu	0.0112	(0.0108)	0.0023
Življenje v predmestju	–0.0396***	(0.0121)	–0.0063
Življenje v mestu	–0.0117	(0.0092)	–0.0027
Izobraževanje (št. let)	0.0406***	(0.0040)	0.0813
Izobraževanje (št. let)²	–0.0012***	(0.0001)	–0.0804

V zvezi (poročen, ...)	0.5350***	(0.0094)	0.1320
Podpovprečni dohodki	–0.1860***	(0.0084)	–0.0454
Dobro zdravje	1.4600***	(0.0184)	0.3460
Povprečno zdravje	0.8720***	(0.0184)	0.1920
Ni predstavnik manjšine	0.2070***	(0.0189)	0.0227
Zakonodajalci	0.0850***	(0.0220)	0.0112
Strokovnjaki	0.0184	(0.0207)	0.0031
Tehniki	–0.0054	(0.0200)	–0.0009
Uradniki	–0.0062	(0.0210)	–0.0009
Storitveni poklici	–0.0238	(0.0195)	–0.0042
Poklici primarnega sektorja	–0.1270***	(0.0282)	–0.0106
Neindustrijski delavci	–0.0515**	(0.0209)	–0.0083
Industrijski delavci	–0.0407*	(0.0226)	–0.0054
Poklici za preprosta dela	–0.1420***	(0.0210)	–0.0212
Upokojenci	0.0873***	(0.0170)	0.0182
Študenti, učenci	0.0439**	(0.0206)	0.0059
Nezaposleni	–0.5440***	(0.0230)	–0.0603
Zaposleni	–0.0245*	(0.0139)	–0.0061
Indeks glob. ranlj. poklicev	–0.0006***	(0.0002)	–0.0065
Delež vseh odgovorov	1.2120***	(0.1180)	0.0358
Ponedeljek	0.0532***	(0.0157)	0.0096
Torek	0.0558***	(0.0156)	0.0102
Sreda	0.0411***	(0.0156)	0.0075
Četrtek	0.0625***	(0.0157)	0.0112
Petek	0.0593***	(0.0163)	0.0097
Sobota	0.0284*	(0.0163)	0.0048
Religioznost	0.0420***	(0.0014)	0.0617
Vsesplošno zaupanje	0.2100***	(0.0028)	0.1940
Solidarnost in Enakopravnost	0.1940***	(0.0026)	–0.1570
Bogastvo in Uspeh	0.0096***	(0.0032)	–0.0064
Medsebojno zaupanje	0.0633***	(0.0038)	–0.0353
Poslušnost	–0.0340***	(0.0041)	–0.0171
Dohodkovna enakost	–0.0703***	(0.0041)	–0.0333
Leto 2004	0.0574**	(0.0226)	0.0103
Leto 2006	–0.0882**	(0.0373)	–0.0154
Leto 2008	–0.1610***	(0.0491)	–0.0327
Leto 2010	–0.0470	(0.0556)	–0.0090
Leto 2012	–0.1180*	(0.0662)	–0.0227
Država AT	–0.6510***	(0.0849)	–0.0543
Država BE	–0.0835	(0.0876)	–0.0084
Država BG	–0.7990***	(0.1210)	–0.0655
Država CH	–0.6840***	(0.1200)	–0.0454
Država CY	–0.6050***	(0.0916)	–0.0363
Država CZ	–0.4110***	(0.0649)	–0.0364

Država DE	–0.5460***	(0.0922)	–0.0685
Država DK	0.1210	(0.0906)	0.0112
Država EE	0.1120	(0.0927)	0.0091
Država ES	0.0737	(0.0875)	0.0072
Država FI	0.0708	(0.0840)	0.0066
Država FR	–0.7750***	(0.0885)	–0.0674
Država GB	–0.7030***	(0.1040)	–0.0770
Država GR	–0.9970***	(0.0624)	–0.0943
Država HR	0.0839	(0.0756)	0.0041
Država HU	–0.5490***	(0.0944)	–0.0499
Država IE	–0.7280***	(0.0828)	–0.0730
Država IL	–0.7290***	(0.1100)	–0.0607
Država IS	–0.0166	(0.0885)	–0.0005
Država IT	–1.3740***	(0.1010)	–0.0623
Država LT	0.2070**	(0.1030)	0.0121
Država LU	–0.0419	(0.1440)	–0.0015
Država LV	0.3850***	(0.1220)	0.0162
Država NL	–0.2880***	(0.0915)	–0.0302
Država NO	–0.3080***	(0.1070)	–0.0300
Država PL	0.2280***	(0.0817)	0.0219
Država PT	–0.1450**	(0.0606)	–0.0148
Država RO	0.3740*	(0.2060)	0.0152
Država RU	1.2910***	(0.2030)	0.1130
Država SE	–0.1520	(0.1030)	–0.0148
Država SK	–0.1640**	(0.0832)	–0.0139
Država TR	0.8300***	(0.2250)	0.0468
Država UA	0.3780*	(0.2120)	0.0297
Inflacija (CPI)	–0.3410***	(0.0426)	–0.0899
Ln BDP PC PKM	–0.1150	(0.1110)	–0.0243
Brezposelnost	–0.0294***	(0.0022)	–0.0540
Gini	–0.0069**	(0.0033)	–0.0166
Odstotek žensk v parlamentu	–0.0084***	(0.0018)	–0.0454
Zaposlenost v kmetijstvu	–0.0211***	(0.0077)	–0.0552
Izdatki za zdravstvo v BDP	0.0049	(0.0089)	0.0042
Pričakovana življenjska doba	0.1380***	(0.0151)	0.2380
Indeks zakonskih pravic	0.0501***	(0.0091)	0.0477
Odst. uporabnikov interneta	–0.0007	(0.0010)	–0.0078
Izvoz visoko tehn. izdelkov	0.0076***	(0.0016)	0.0303
Obseg kreditnih informacij	0.0465***	(0.0101)	0.0272
Tržna kapitalizacija družb	–0.0003	(0.0003)	–0.0063
Indeks zaznave korupcije	–0.0508***	(0.0080)	–0.0512
Konstanta	–2.596*	(1.4560)	
Št. opazovanj	221,198		

R–kvadrat	0.291

Opombe: *** stopnja značilnosti pri 1 %, ** stopnja značilnosti pri 5 %, * stopnja značilnosti pri 10 %, M – multikolineirana spremenljivka (VIF), Referenčne skupine (osnova): Zakonski stan: Izven zveze, Dohodki: Nadpovprečni dohodki, Kraj bivanja: življenje v vasi oz. podeželju, Spol: Ženski, Zdravje: Slabo zdravje, Manjšina: Predstavnik Manjšine, Klasifikacija poklicev: Vojaški poklic, Status zaposlitve: Ostalo (gospodinja, družbeno koristno delo …), Dan anketiranja: Nedelja, Leto: Leto 2002, Država: Država Slovenija

Iz regresijskih koeficientov vseh spremenljivk izhaja, da najvišje občutenje sreče v povprečju beležijo zdrave, izobražene, vestne, zaupljive, solidarne, religiozne, mlajše predstavnice večinskega dela populacije, zaposlene v skupini poklicev zakonodajalcev, kjer prejemajo nadpovprečne dohodke, so v partnerski zvezi, bivajo v manjših gospodinjstvih na podeželju razvitih držav in so bile anketirane v začetku tedna v obdobju pred krizo.

Z namenom lažjega pregleda in smiselnega povzetka poglavitnih dejavnikov, ki vplivajo na občutenje sreče, so bili v nadaljevanju izpostavljene najvplivnejše spremenljivke, pri čemer so bile za določitev najvplivnejših spremenljivk izbrane spremenljivke z vrednostmi regresijskega koeficienta nad +/– 0.10 oz. 12 najvplivnejših spremenljivk in so pri tem statistično značilne znotraj 5 % stopnje značilnosti[97].

TABELA 3.29: SPREMENLJIVKE Z NAJVEČJIM REG. KOEFICIENTOM

SPREMENLJIVKA SREČA	REG ∑	SKLOP SPREMENLJIVK	TIP SPREMENLJIVK
Dobro zdravje	1.460***	MIKRO	D
Delež odgovorov	1.212***	MIKRO	I
Povprečno zdravje	0.872***	MIKRO	D
V zvezi	0.535***	MIKRO	D
Vsesplošno zaupanje	0.210***	MIKRO	I
Ni manjšina	0.207***	MIKRO	D
Solidarnost in Enakopravnost	0.194***	MIKRO	I
Pričakovana življenjska doba	0.138*** M	MAKRO	I
Poklici primarnega sektorja	–0.127***	MIKRO	D
Poklici za preprosta dela	–0.142***	MIKRO	D
Leto 2008	–0.161***	T–C	D
Podpovprečni dohodki	–0.186***	MIKRO	D

[97] Pri tem pa so izvzete državne spremenljivke, saj so bile podrobneje opisane v svojem poglavju.

Inflacija	–0.341*** M	MAKRO	Z
Št. Opazovanj	221,198		
R–kvadrat	0.291		
Vpliv T–C, Makro spr. in Mikro spr.	DA		

Opombe: *** stopnja značilnosti pri 1 %, ** stopnja značilnosti pri 5 %, * stopnja značilnosti pri 10 %, M – multikolineirana spremenljivka (VIF), Referenčne skupine (osnova): Zakonski stan: Izven zveze, Dohodki: Nadpovprečni dohodki, Kraj bivanja: življenje v vasi oz. podeželju, Spol: Ženski, Zdravje: Slabo zdravje, Manjšina: Predstavnik Manjšine, Klasifikacija poklicev: Vojaški poklic, Status zaposlitve: Ostalo (gospodinja, družbeno koristno delo …), Dan anketiranja: Nedelja, Leto: Leto 2002, Država: Država Slovenija, D – oznaka za dihotomi tip spremenljivke, I – oznaka za intervalni tip spremenljivke, Z – oznaka za zvezni tip spremenljivke

Večina najvplivnejših spremenljivk glede na velikost regresijskega koeficienta je dihotomnih spremenljivk, zato je velikost koeficienta pričakovano večja kot v primerjavi z ostalimi pojasnjevalnimi spremenljivkami z širšim razponom. Na občutenje sreče imajo glede na regresijske koeficiente v največji meri vpliv mikro dejavniki, med katerimi so najvplivnejši dejavniki zdravje, vestnost, življenje v partnerstvu, predstavnik večine, sorazmerno velik vpliv pa imajo tudi mikro dejavniki solidarnost, višji dohodek ter intelektualni poklici. Demografske, osebne ter značajske posebnosti nimajo večjega oz. pomembnejšega vpliva na posameznika pri izražanju občutenja sreče, pri tem pa preostali dejavniki na makro nivoju, v primeru razvitih držav, ne predstavljajo pomembnejših vplivov na posameznikovo dojemanje ali izražanje občutenja sreče.

Velikost vplivov regresijskih koeficientov pri določanju najvplivnejših spremenljivk na občutenje sreče pa je lahko zavajajoče, saj so merilne lestvice med spremenljivkami zelo različne in dejstvo, da sprememba ene točke (ali odstotka, enote, itd.) pojasnjevalne spremenljivke privede do večje ali manjše spremembe pojasnjevalne spremenljivke sreče ne more biti absolutno relevantno. Pomen vplivov je možno preveriti preko beta regresijskega koeficienta, ki predstavlja razmerje med spremembo enega standardnega odklona pojasnjevalne spremenljivke in spremembo odvisne spremenljivke v enotah standardnega odklona (Wooldridge 2010). S tem postanejo pojasnjevalne spremenljivke oz. njihovi vplivi medsebojno primerljivi in je možno ugotoviti, kateri dejavniki v največji meri vplivajo na občutenje sreče. Za določitev najvplivnejših spremenljivk so bile izbrane spremenljivke z beta koeficientom nad +/– 0.10 oz. najvplivnejših 12 spremenljivk, ki so pri tem statistično značilne znotraj 5 % stopnje značilnosti.

TABELA 3.30: SPREMENLJIVKE Z NAJVEČJIM BETA KOEFICIENTOM		
SPREMENLJIVKA SREČA	BETA KOEFICIENT	SKLOP SPREMENLJIVK
Starost	–0.552	MIKRO
Dobro zdravje	0.346	MIKRO
Pričakovana življenjska doba	0.238	MAKRO
Vsesplošno zaupanje	0.194	MIKRO
Povprečno zdravje	0.192	MIKRO
Solidarnost in Enakopravnost	0.157	MIKRO
V zvezi	0.132	MIKRO
Inflacija	–0.090	MAKRO
Izobraževanje (št. let)	0.081	MIKRO
Religioznost	0.062	MIKRO
Zaposlitev v kmetijstvu	–0.055	MAKRO
Brezposelnost	–0.054	MAKRO
Št. Opazovanj	221,198	
R–kvadrat	0.291	
Vpliv T–C, Makro spr. in Mikro spr.	DA	

Opombe: *** stopnja značilnosti pri 1 %, ** stopnja značilnosti pri 5 %, * stopnja značilnosti pri 10 %, M – multikolineirana spremenljivka (VIF), Referenčne skupine (osnova): Zakonski stan: Izven zveze, Dohodki: Nadpovprečni dohodki, Kraj bivanja: življenje v vasi oz. podeželju, Spol: Ženski, Zdravje: Slabo zdravje, Manjšina: Predstavnik Manjšine, Klasifikacija poklicev: Vojaški poklic, Status zaposlitve: Ostalo (gospodinja, družbeno koristno delo …), Dan anketiranja: Nedelja, Leto: Leto 2002, Država: Država Slovenija

Najvplivnejše spremenljivke po beta koeficientih, z izjemo spremenljivke starosti, so enake kot po regresijskih koeficientih. Pri tem pa so spremenljivke deležev odgovora, manjšine, poklicev, dohodkov, leta in inflacije izgubile na pomenu, saj so beležile beta koeficiente pod vrednostjo +/– 0.10. Na občutenje sreče glede na beta koeficient v največji meri vpliv mikro dejavniki, med katerimi so najvplivnejši dejavniki starost, zdravje, zaupanje, solidarnost in enakopravnost in življenje v partnerstvu. Na makro nivoju pa je edina spremenljivka z merodajnim beta koeficientom pričakovana življenjska doba v državi respondenta, preostali dejavniki na makro nivoju pa ne predstavljajo pomembnejših vplivov na posameznikovo dojemanje ali izražanje občutenja sreče (določen vpliv beleži še inflacija, zaposlitev v kmetijstvu in brezposelnost). Vrednosti beta koeficientov izkazuje, da imajo mikro spremenljivke večji pomen pri vplivu na posameznikovo občutenje sreče kakor makro spremenljivke. Slednje je tudi pričakovano, saj mikro dejavniki neposredno opredejujejo in

predstavljejo posameznika, makro dejavniki pa okolje okoli posameznika, katero lahko v večji ali manjši meri vpliva na njegovo počutje.

Z namenom preverjanja ustreznosti regresijskih koeficientov oz. izvedenih regresij so bile prav tako opravljene regresije z alternativnimi regresijskimi modeli. S tem namenom je bil za raziskavo uporabljen regresijski model po metodi najmanjših kvadratov primerjan z ordinalnim logističnim modelom (ologit) ter kvantilno regresijo (gre za percentilne vrednosti 0.25, 0.50 in 0.75). Ordinalni logistični model se uporablja za napovedovanje odvisne spremenljivke preko ene ali več neodvisnih spremenljivk, medtem ko se kvantilni regresija uporablja za izražanje kvantilne pogojne distribucije kot linearne funkcije neodvisnih spremenljivk.

TABELA 3.31: REGRESIJE REG, OLOGIT, QREG

SPREMENLJIVKA SREČA	**REG**	**OLOGIT**	**QREG (0.25)**	**QREG (0.50)**	**QREG (0.75)**
Št. oseb v gospodinjstvu	0.0022	0.0052	–0.0074*	–0.0004	0.0157***
	(0.0036)	(0.0037)	(0.0045)	(0.0036)	(0.0040)
Starost (št. let)	–0.0623***	–0.0679***	–0.0629***	–0.0615***	–0.0600***
	(0.0015)	(0.0015)	(0.0018)	(0.0014)	(0.0016)
Starost (št. let)²	0.0006***	0.0006***	0.0006***	0.0006***	0.0005***
	(1.51e–05)	(1.52e–05)	(1.86e–05)	(1.46e–05)	(1.64e–05)
Moški	–0.0911***	–0.1090***	–0.0736***	–0.0990***	–0.0996***
	(0.0082)	(0.0086)	(0.0106)	(0.0085)	(0.0095)
Življenje v velemestu	0.0112	–0.0053	–0.0137	–0.0007	0.0045
	(0.0108)	(0.0110)	(0.0135)	(0.0108)	(0.0122)
Življenje v predmestju	–0.0396***	–0.0495***	–0.0542***	–0.0307**	–0.0390***
	(0.0121)	(0.0131)	(0.0161)	(0.0129)	(0.0147)
Življenje v mestu	–0.0117	–0.0196**	–0.0212*	–0.0198**	–0.0159
	(0.0092)	(0.0096)	(0.0118)	(0.0095)	(0.0107)
Izobraževanje (št. let)	0.0406***	0.0347***	0.0554***	0.0313***	0.0164***
	(0.0040)	(0.0039)	(0.0046)	(0.0038)	(0.0044)
Izobraževanje (št. let)²	–0.0012***	–0.0014***	–0.0019***	–0.0012***	–0.0009***
	(0.0001)	(0.0001)	(0.0002)	(0.0001)	(0.0002)
V zvezi (poročen, ...)	0.5350***	0.5620***	0.5430***	0.4820***	0.4360***
	(0.0094)	(0.0096)	(0.0116)	(0.0093)	(0.0106)
Podpovprečni dohodki	–0.1860***	–0.1930***	–0.2380***	–0.1540***	–0.1110***
	(0.0084)	(0.0086)	(0.0105)	(0.0084)	(0.0100)
Dobro zdravje	1.4600***	1.4350***	1.8630***	1.4850***	1.0550***
	(0.0184)	(0.0162)	(0.0188)	(0.0151)	(0.0175)
Povprečno zdravje	0.8720***	0.7910***	1.1490***	0.9220***	0.5920***

	(0.0184)	(0.0159)	(0.0187)	(0.0150)	(0.0171)
Ni predstavnik manjšine	0.2070***	0.2080***	0.2920***	0.2020***	0.1210***
	(0.0189)	(0.0180)	(0.0216)	(0.0173)	(0.0195)
Zakonodajalci	0.0850***	0.1040***	0.0679**	0.0796***	0.0826***
	(0.0220)	(0.0230)	(0.0281)	(0.0224)	(0.0253)
Strokovnjaki	0.0184	0.0239	0.0133	0.0166	–0.0049
	(0.0207)	(0.0216)	(0.0265)	(0.0212)	(0.0239)
Tehniki	–0.0054	–0.0037	–0.0081	0.0080	–0.0253
	(0.0200)	(0.0207)	(0.0253)	(0.0202)	(0.0227)
Uradniki	–0.0062	–0.0003	–0.0006	0.0116	–0.0077
	(0.0210)	(0.0216)	(0.0265)	(0.0210)	(0.0236)
Storitveni poklici	–0.0238	–0.0095	–0.0558**	0.0070	0.0100
	(0.0195)	(0.0198)	(0.0241)	(0.0192)	(0.0215)
Poklici primarnega sektorja	–0.1270***	–0.1290***	–0.1060***	–0.1110***	–0.1290***
	(0.0282)	(0.0281)	(0.0344)	(0.0274)	(0.0308)
Neindustrijski delavci	–0.0515**	–0.0387*	–0.0712***	–0.0309	–0.0139
	(0.0209)	(0.0209)	(0.0255)	(0.0203)	(0.0228)
Industrijski delavci	–0.0407*	–0.0283	–0.0890***	–0.0406*	0.0289
	(0.0226)	(0.0225)	(0.0274)	(0.0218)	(0.0246)
Poklici za preprosta dela	–0.1420***	–0.124***	–0.1990***	–0.1250***	–0.0687***
	(0.0210)	(0.0207)	(0.0252)	(0.0200)	(0.0225)
Upokojenci	0.0873***	0.0634***	0.1140***	0.0377**	–0.0156
	(0.0170)	(0.0166)	(0.0200)	(0.0161)	(0.0182)
Študenti, učenci	0.0439**	0.0093	0.0973***	0.0043	–0.1300***
	(0.0206)	(0.0218)	(0.0267)	(0.0212)	(0.0239)
Nezaposleni	–0.5440***	–0.5570***	–0.6920***	–0.5470***	–0.4360***
	(0.0230)	(0.0212)	(0.0254)	(0.0203)	(0.0230)
Zaposleni	–0.0245*	–0.0622***	0.0114	–0.0631***	–0.1140***
	(0.0139)	(0.0140)	(0.0169)	(0.0135)	(0.0153)
Indeks glob. ranlj. poklicev	–0.0006***	–0.0007***	–0.0003	–0.0004**	–0.0008***
	(0.0002)	(0.0002)	(0.0002)	(0.0002)	(0.0002)
Delež vseh odgovorov	1.2120***	1.0450***	1.6150***	1.0580***	0.3390**
	(0.1180)	(0.1230)	(0.1510)	(0.1210)	(0.1370)
Ponedeljek	0.0532***	0.0564***	0.0687***	0.0471***	0.0479***
	(0.0157)	(0.0157)	(0.0191)	(0.0153)	(0.0172)
Torek	0.0558***	0.0563***	0.0803***	0.0545***	0.0444***
	(0.0156)	(0.0156)	(0.0191)	(0.0152)	(0.0172)
Sreda	0.0411***	0.0479***	0.0716***	0.0489***	0.0327*
	(0.0156)	(0.0156)	(0.0190)	(0.0152)	(0.0171)
Četrtek	0.0625***	0.0676***	0.0891***	0.0642***	0.0475***
	(0.0157)	(0.0158)	(0.0192)	(0.0154)	(0.0173)
Petek	0.0593***	0.0579***	0.0836***	0.0588***	0.0358**
	(0.0163)	(0.0163)	(0.0199)	(0.0159)	(0.0179)
Sobota	0.0284*	0.0190	0.0621***	0.0168	0.0066

	(0.0163)	(0.0160)	(0.0194)	(0.0155)	(0.0176)
Religioznost	0.0420***	0.0470***	0.0441***	0.0387***	0.0357***
	(0.0014)	(0.0015)	(0.0017)	(0.0014)	(0.0017)
Vsesplošno zaupanje	0.2100***	0.2150***	0.2930***	0.2010***	0.1140***
	(0.0028)	(0.0027)	(0.0032)	(0.0025)	(0.0030)
Solidarnost in Enakopravnost	0.1940***	0.2130***	0.2300***	0.1970***	0.1650***
	(0.0026)	(0.0026)	(0.0030)	(0.0024)	(0.0028)
Bogastvo in Uspeh	0.0096***	0.0023	–0.0170***	–0.0030	–0.0211***
	(0.0032)	(0.0033)	(0.0039)	(0.0032)	(0.0037)
Medsebojno zaupanje	0.0633***	0.0703***	0.0641***	0.0686***	0.0626***
	(0.0038)	(0.0036)	(0.0043)	(0.0034)	(0.0041)
Poslušnost	–0.0340***	–0.0367***	–0.0122**	–0.0312***	–0.0421***
	(0.0041)	(0.0041)	(0.0049)	(0.0039)	(0.0046)
Dohodkovna enakost	–0.0703***	–0.0792***	–0.0535***	–0.0678***	–0.0742***
	(0.0041)	(0.0042)	(0.0050)	(0.0040)	(0.0047)
Leto 2004	0.0574**	0.0248	0.0943***	–0.0100	–0.0412
	(0.0226)	(0.0239)	(0.0293)	(0.0235)	(0.0267)
Leto 2006	–0.0882**	–0.1220***	–0.0582	–0.1610***	–0.1320***
	(0.0373)	(0.0387)	(0.0478)	(0.0380)	(0.0429)
Leto 2008	–0.1610***	–0.1730***	–0.1310**	–0.2390***	–0.1380**
	(0.0491)	(0.0511)	(0.0628)	(0.0500)	(0.0565)
Leto 2010	–0.0470	–0.0729	0.0069	–0.1510***	–0.1060*
	(0.0556)	(0.0582)	(0.0717)	(0.0571)	(0.0645)
Leto 2012	–0.1180*	–0.1230*	–0.1070	–0.2340***	–0.1120
	(0.0662)	(0.0699)	(0.0863)	(0.0686)	(0.0774)
Država AT	–0.6510***	–0.5820***	–0.7990***	–0.6050***	–0.2640***
	(0.0849)	(0.0863)	(0.1060)	(0.0838)	(0.0944)
Država BE	–0.0835	–0.1580*	–0.1120	–0.1830**	–0.1910*
	(0.0876)	(0.0902)	(0.1110)	(0.0878)	(0.0991)
Država BG	–0.7990***	–0.6980***	–1.0430***	–0.7770***	–0.5010***
	(0.1210)	(0.1200)	(0.1490)	(0.1180)	(0.1320)
Država CH	–0.6840***	–0.7310***	–0.7990***	–0.6950***	–0.6180***
	(0.1200)	(0.1270)	(0.1560)	(0.1240)	(0.1400)
Država CY	–0.6050***	–0.6290***	–0.7780***	–0.4120***	–0.3900***
	(0.0916)	(0.0931)	(0.1130)	(0.0907)	(0.1030)
Država CZ	–0.4110***	–0.4180***	–0.5040***	–0.2790***	–0.2640***
	(0.0649)	(0.0644)	(0.0788)	(0.0626)	(0.0704)
Država DE	–0.5460***	–0.5490***	–0.6610***	–0.5050***	–0.3320***
	(0.0922)	(0.0940)	(0.1150)	(0.0913)	(0.1030)
Država DK	0.1210	0.2810***	–0.0076	0.0850	0.3050***
	(0.0906)	(0.0939)	(0.1150)	(0.0915)	(0.1030)
Država EE	0.1120	0.1030	0.0871	0.1770*	0.1660
	(0.0927)	(0.0941)	(0.1160)	(0.0921)	(0.1040)
Država ES	0.0737	–0.0207	0.0495	–0.0697	–0.1430

	(0.0875)	(0.0924)	(0.1140)	(0.0901)	(0.1010)
Država FI	0.0708	0.1110	0.1380	0.0335	–0.0428
	(0.0840)	(0.0886)	(0.1090)	(0.0868)	(0.0979)
Država FR	–0.7750***	–0.8970***	–0.9770***	–0.7770***	–0.6920***
	(0.0885)	(0.0920)	(0.1130)	(0.0898)	(0.1020)
Država GB	–0.7030***	–0.6970***	–0.8770***	–0.5490***	–0.3990***
	(0.1040)	(0.1080)	(0.1320)	(0.1050)	(0.1190)
Država GR	–0.9970***	–1.0220***	–1.0290***	–0.9360***	–0.8610***
	(0.0624)	(0.0628)	(0.0761)	(0.0608)	(0.0687)
Država HR	0.0839	0.1210	0.3170***	0.1300*	0.0608
	(0.0756)	(0.0769)	(0.0939)	(0.0748)	(0.0845)
Država HU	–0.5490***	–0.5270***	–0.8270***	–0.4490***	–0.1700
	(0.0944)	(0.0958)	(0.1180)	(0.0936)	(0.1050)
Država IE	–0.7280***	–0.6970***	–0.8090***	–0.6150***	–0.4170***
	(0.0828)	(0.0851)	(0.1040)	(0.0830)	(0.0937)
Država IL	–0.7290***	–0.6660***	–0.9540***	–0.4940***	–0.3630***
	(0.1100)	(0.1160)	(0.1420)	(0.1130)	(0.1280)
Država IS	–0.0166	0.1150	–0.0103	–0.0670	0.0841
	(0.0885)	(0.1010)	(0.1240)	(0.0993)	(0.1120)
Država IT	–1.3740***	–1.5170***	–1.5770***	–1.3730***	–1.2030***
	(0.1010)	(0.1030)	(0.1260)	(0.1010)	(0.1140)
Država LT	0.2070**	0.3130***	0.3050**	0.3810***	0.2890**
	(0.1030)	(0.1060)	(0.1320)	(0.1040)	(0.1160)
Država LU	–0.0419	–0.0250	–0.1900	–0.0591	0.1330
	(0.1440)	(0.1470)	(0.1790)	(0.1430)	(0.1610)
Država LV	0.3850***	0.4740***	0.4630***	0.4880***	0.4690***
	(0.1220)	(0.1230)	(0.1530)	(0.1210)	(0.1350)
Država NL	–0.2880***	–0.3960***	–0.3290***	–0.4180***	–0.4430***
	(0.0915)	(0.0954)	(0.1170)	(0.0930)	(0.1050)
Država NO	–0.3080***	–0.2690**	–0.4530***	–0.3770***	–0.1220
	(0.1070)	(0.1100)	(0.1360)	(0.1080)	(0.1210)
Država PL	0.2280***	0.3430***	0.4290***	0.3600***	0.3000***
	(0.0817)	(0.0841)	(0.1030)	(0.0819)	(0.0920)
Država PT	–0.1450**	–0.2170***	–0.0556	–0.2500***	–0.3810***
	(0.0606)	(0.0624)	(0.0764)	(0.0606)	(0.0687)
Država RO	0.3740*	0.5960***	0.8090***	0.5390***	0.2730
	(0.2060)	(0.2080)	(0.2550)	(0.2030)	(0.2280)
Država RU	1.2910***	1.3200***	1.3420***	1.2150***	1.037***
	(0.2030)	(0.2020)	(0.2490)	(0.1980)	(0.2210)
Država SE	–0.1520	–0.1700	–0.2990**	–0.2300**	–0.1260
	(0.1030)	(0.1080)	(0.1340)	(0.1060)	(0.1190)
Država SK	–0.1640**	–0.2050**	–0.1830*	–0.1580*	–0.0762
	(0.0832)	(0.0834)	(0.1030)	(0.0813)	(0.0911)
Država TR	0.8300***	0.9850***	1.0140***	0.7600***	0.6890***

	(0.2250)	(0.2220)	(0.2700)	(0.2150)	(0.2420)
Država UA	0.3780*	0.5360**	0.4320	0.4780**	0.4260*
	(0.2120)	(0.2170)	(0.2690)	(0.2120)	(0.2380)
Inflacija (CPI)	–0.3410***	–0.3370***	–0.3300***	–0.3150***	–0.2350***
	(0.0426)	(0.0388)	(0.0463)	(0.0371)	(0.0420)
Ln BDP PC PKM	–0.1150	–0.0935	–0.2820**	0.0409	–0.0291
	(0.1110)	(0.1110)	(0.1360)	(0.1090)	(0.1230)
Brezposelnost	–0.0294***	–0.0298***	–0.0381***	–0.0229***	–0.0197***
	(0.0022)	(0.0023)	(0.0028)	(0.0023)	(0.0026)
Gini	–0.0069**	–0.0079**	–0.0050	–0.0088**	–0.0063
	(0.0033)	(0.0035)	(0.0043)	(0.0035)	(0.0039)
Odstotek žensk v parlamentu	–0.0084***	–0.0081***	–0.0084***	–0.0062***	–0.0050**
	(0.0018)	(0.0019)	(0.0023)	(0.0019)	(0.0021)
Zaposlenost v kmetijstvu	–0.0211***	–0.0283***	–0.0464***	–0.0179**	–0.0129
	(0.0077)	(0.0074)	(0.0090)	(0.0071)	(0.0081)
Izdatki za zdravstvo v BDP	0.0049	0.0054	0.0203*	0.0109	–0.0052
	(0.0089)	(0.0094)	(0.0117)	(0.0094)	(0.0106)
Pričakovana življenjska doba	0.1380***	0.1440***	0.1640***	0.1340***	0.1190***
	(0.0151)	(0.0157)	(0.0195)	(0.0154)	(0.0172)
Indeks zakonskih pravic	0.0501***	0.0406***	0.0470***	0.0326***	0.0136
	(0.0091)	(0.0094)	(0.0115)	(0.0092)	(0.0103)
Odst. uporabnikov interneta	–0.0007	–0.0013	–0.0016	–0.0003	–0.0023**
	(0.0010)	(0.0010)	(0.0012)	(0.0010)	(0.0011)
Izvoz visoko tehn. izdelkov	0.0076***	0.0082***	0.0115***	0.0065***	0.0054***
	(0.0016)	(0.0017)	(0.0020)	(0.0016)	(0.0019)
Obseg kreditnih informacij	0.0465***	0.0446***	0.0341***	0.0442***	0.0460***
	(0.0101)	(0.0093)	(0.0112)	(0.0090)	(0.0101)
Tržna kapitalizacija družb	–0.0003	0.0002	–0.0006	–0.0002	0.0006*
	(0.0003)	(0.0003)	(0.0004)	(0.0003)	(0.0004)
Indeks zaznave korupcije	–0.0508***	–0.0553***	–0.0564***	–0.0522***	–0.0310***
	(0.0080)	(0.0084)	(0.0104)	(0.0082)	(0.0092)
Konstanta	–2.596*	4.273***	–4.551**	–3.570**	0.354
	(1.456)	(1.495)	(1.857)	(1.466)	(1.639)
Št. opazovanj	221,198	221,198	221,198	221,198	221,198
Vpliv vseh spremenljivk	DA	DA	DA	DA	DA

Opombe: *** stopnja značilnosti pri 1 %, ** stopnja značilnosti pri 5 %, * stopnja značilnosti pri 10 %, M – multikolineirana spremenljivka (VIF), Referenčne skupine (osnova): Zakonski stan: Izven zveze, Dohodki: Nadpovprečni dohodki, Kraj bivanja: življenje v vasi oz. podeželju, Spol: Ženski, Zdravje: Slabo zdravje, Manjšina: Predstavnik Manjšine, Klasifikacija poklicev: Vojaški poklic, Status zaposlitve: Ostalo (gospodinja, družbeno koristno delo …), Dan anketiranja: Nedelja, Leto: Leto 2002, Država: Država Slovenija

Vrednosti značilnih regresijskih koeficientov v vseh regresijskih modelih po smeri vpliva nikoli ne odstopajo, prav tako pa ni bistvenih odstopanj po vrednosti (pri tem imajo v

večini primerov skupno tudi značilnost/neznačilnost vpliva pri isti spremenljivki). Večje odstopanje med vrednostmi različnih modelov je zaznati pri spremenljivki delež odgovorov, katera pri kvantilnem regresijskem modelu (na 0.75 kvantilu) beleži nižjo vrednost kot pri preostalih regresijskih modelih (0.3390 glede na okoli 1.000). Zaradi podobnih vrednostih, enakih usmeritev in značilnosti vplivov pojasnjevalnih spremenljivk je možno zaključiti, da so ugotovljeni vplivi raziskave uporabljenega regresijskega modela robustni in s tem ustrezni.

Kot poudarja študija OECD (2013b, 190) pa je možno same vplive spremenljivk v kvantilnih regresijah raziskati tudi v smislu medsebojnega odstopanja, tj. medsebojno razlikovanje vplivov pojasnjevalnih spremenljivk v četrtini (0.25), polovici (0.50) ali tri–četrtini (0.75) distribucije. Pri primerjavi vplivov, ki so značilni v vseh treh kvantilnih regresijah je možno opredeliti, da ima v prvi četrtini distribucije (0.25) glede na preostali distribuciji večji pomen: življenje v predmestju, izobrazba, življenje v zvezi, podpovprečni dohodki, zdravje, predstavnik večine, poklici za preprosta dela, delež odgovorov, dnevi anketiranja, religioznost, zaupanje, solidarnost, inflacija, brezposelnost, pričakovana življenjska doba, indeks zaznave korupcije. Pri polovici distribucije (0.50) ni bistvenih odstopanj glede na preostali distribuciji, pri tri-četrtini distribucije (0.75) pa ima glede na preostali distribuciji večji pomen: moški spol, poklic zakonodajalcev, poklici primarnega sektorja, poslušnost in dohodkovna enakost. V splošnem je možno zaključiti, da imajo pojasnjevalne spremenljivke v največji meri najvišji vpliv v četrtini distribucije (0.25) in v manjši meri pri tri–četrtini distribucije (0.75), pri čemer poglavitno izstopajo osebne spremenljivke posameznika (izobrazba, zveza, zdravje, dohodki, …).

Pri tem je možno na podlagi regresijskega koeficienta za raziskavo uporabljenega regresijskega modela kakor tudi drugih regresijskih modelov ugotoviti, da na občutenje sreče sorazmerno velik vpliv časovna spremenljivka Leto 2008. Slednja spremenljivka zaznamuje nastop gospodarske krize oz. prehod iz obdobja konjunkture v recesijo (večina anketiranih za anketo obdobje 2008 je opravila anketo že po nastopu gospodarske krize, kar je vplivalo na določanje občutenja sreče posameznikov[98]). Anketno obdobje 2008 ima statistično najbolj značilno korelacijo, ki beleži negativno vrednost ter največji vpliv na občutenje sreče od vseh obdobij, tudi ob kontroliranju z vsemi spremenljivkami v skupni regresiji (mikro, makro, časovno–državnih spr.). Slednje potrjuje prvotno domnevo, da ima gospodarsko stanje, nenadne spremembe oz. nastop recesije, tako zaradi psihološkega učinka negativnega poročanja, kakor zaradi osebnega izkustva negativnih posledic, vpliv na poslabšanje počutja posameznika, kakor tudi družbe kot celote. Pri tem pa je upad občutenja sreče bistveno

[98] 56.539 od 61.009 anketiranih v anketnem obdobju 2008 je bilo anketiranih po 1.10.2008, torej po splošnem zavedanju nastopa gospodarske krize

krajši kot pa dolžina upada gospodarskega stanja, trajanja recesije oz. kasnejšega nastopa gospodarskega okrevanja, kar dokazuje hitro prilagoditev na poslabšanje razmer (občutenje sreče v anketnem obdobju 2008 je izkazano kot najbolj negativno, tudi glede na anketno obdobje 2010 in 2012).

3.9 VPLIV GOSPODARSKE KRIZE NA DEJAVNIKE OBČUTENJA SREČE

Namen tega poglavje je sintetično predstaviti rezultate regresijskih analiz empiričnega dela z vidika vpliva recesije na zvezo med pojasnjevalnimi spremenljivkami in občutenjem sreče. V prvem delu navajamo zbirno tabelo koeficientov za obdobje konjunkture in recesije za dejavnike, ki so vsaj v enem delu gospodarskega cikla izkazovali statistično značilno povezavo z odvisno spremenljivko oz. je bila ugotovljena značilna razlika v delovanju spremenljivke med fazama gospodarske aktivnosti. V drugem sklopu ocene koeficientov prikažemo shematizirano v sintetični tabeli, kjer so razvidne vse možne kombinacije vrednosti regresijskih koeficientov v obdobju konjunkture in obdobju recesije.

Z regresijo odvisne spremenljivke sreče z vsemi pojasnjevalnimi spremenljivkami in interakcijskimi spremenljivkami je bil preverjen vpliv gospodarske aktivnosti oz. obdobja nastopa gospodarske krize na njihova medsebojna razmerja. Na ta način je bilo možno ugotoviti, vpliv katerih makro in mikro pojasnjevalnih spremenljivk in v kakšni meri se je v času recesije spremenil.

V regresiji, v kateri so zajete tako pojasnjevalne kakor tudi interakcijske spremenljivke, predstavljajo pojasnjevalne spremenljivke vpliv na občutenje sreče v času rasti gospodarske dejavnosti v posamezni državi ter s tem dejansko predstavljajo vpliv na občutenje sreče v času, ko posamezno gospodarstvo beleži konjunkturo (A). Interakcijske spremenljivke predstavljajo spremembo vpliva pojasnjevalne spremenljivke v času padanja gospodarske dejavnosti ter s tem dejansko predstavljajo spremembo vpliva na občutenje sreče v času ko posamezno gospodarstvo beleži recesijo (B). Vsota regresijskega koeficienta pojasnjevalne (A) in interakcijske spremenljivke (B) predstavlja vpliv pojasnjevalne spremenljivke v času padca gospodarske dejavnosti (C = A + B).

Pomembnejše spremembe vplivov mikro in makro spremenljivk na občutenje sreče so bile, z namenom lažjega pregleda, umeščene v spodnjo tabelo (empirična specifikacija ob kontroliranju vseh obravnavanih spremenljivk ter dodanih interakcijskih spremenljivk). Pri tem so bile za določitev statistične značilnosti spremembe vpliva izbrane pojasnjevalne

spremenljivke, katerih regresijski koeficient je na osnovni pojasnjevalne spremenljivke in interakcijske spremenljivke značilen pri 5% stopnji tveganja. Značilnost spremenljivke v času recesije (C=A+B) pa do bile preverjane s F-testi (opisani v poglavju 3.7.).

Pri tem so v prvem stolpcu razvrščeni vplivi pojasnjevalnih spremenljivk v času gospodarske rasti, v drugem stolpcu so razvrščeni vplivi interakcijskih spremenljivk (torej sprememba v času recesije glede na gospodarsko stanje rasti) ter v tretjem stolpcu seštevek vplivov pojasnjevalnih in interakcijskih spremenljivk oz. dejanski vpliv posamezne pojasnjevalne spremenljivke v času upadanja gospodarske aktivnosti (katerih značilnost je bila preverjena s F–testom).

TABELA 3.32: VPLIV NA OBČUTENJE SREČE PRI VPELJAVI INTERAKCIJSKIH SPREMENLJIVK

SPREMENLJIVKA SREČA	POJASNJEVALNE SPREMENLJIVKE	INTERAKCIJSKE SPREMENLJIVKE	∑
	VPLIV↑BDP	∆ VPLIVA	VPLIV ↓BDP
Starost	–0.062***	8.80e–05	–0.062***
Moški	–0.102***	0.049**	–0.053**
Življenje v velemestu	0.017	–0.054**	–0.037
Življenje v predmestju	–0.026**	–0.075**	–0.102**
Življenje v mestu	–0.017	–0.050**	–0.067**
Izobraževanje (št. let)	0.043***	0.060**	0.103***
V zvezi	0.560***	–0.127***	0.433***
Podpovprečni dohodki	–0.164***	–0.115***	–0.279***
Ni predstavnik manjšine	0.202***	0.012	0.214***
Poklici primarnega sektorja	–0.153***	0.063	–0.090
Poklici za preprosta dela	–0.145***	–0.019	–0.164***
Upokojenci	0.099***	–0.053	0.046
Nezaposleni	–0.538***	–0.015	–0.553***
Dobro zdravje	1.477***	–0.093*	1.384***
Povprečno zdravje	0.882***	–0.065	0.817***
Delež odgovorov	1.000***	1.297***	2.297***
Ponedeljek	0.059***	0.040	0.092***
Torek	0.062***	0.038	0.099***
Sreda	0.045***	0.055	0.100***
Četrtek	0.064***	0.075*	0.138***
Petek	0.060***	0.075*	0.135***

Sobota	0.020	0.131***	0.151***
Religioznost	0.039***	0.014***	0.053***
Inflacija	–0.190***	–0.333*	–0.523***
Ln BDP PC PKM	0.374***	0.072	0.446
Stopnja brezposelnost	–0.047***	0.037***	–0.010
Zaposlitev v kmetijstvu	0.013	–0.067***	–0.053***
Izdatki za zdravstvo v BDP	0.004	0.123***	0.127***
Pričakovana življenjska doba	0.127***	–0.017	0.111***
Izvoz visoko tehn. izdelkov	0.004**	–0.040***	–0.036***
Obseg kreditnih informacij	0.003	0.129***	0.132**
Tržna kapitalizacija družb	–0.001***	–0.007***	–0.008***
Indeks zakonskih pravic	0.065***	0.009	0.074**
Št. opazovanj			221,198
R–kvadrat			0.293
Vpliv T–C, Makro spr. in Mikro spr.			DA
Vpliv interakcije			DA

Opombe: regresija z vsemi spremenljivkami – vključno z interakcijskimi (REG ∑ + ↓BDP), *** stopnja značilnosti pri 1 %, ** stopnja značilnosti pri 5 %, * stopnja značilnosti pri 10 %, Referenčne skupine (osnova): Zakonski stan: Izven zveze, Dohodki: Nadpovprečni dohodki, Kraj bivanja: življenje v vasi oz. podeželju, Spol: Ženski, Zdravje: Slabo zdravje, Manjšina: Predstavnik Manjšine, Klasifikacija poklicev: Vojaški poklic, Status zaposlitve: Ostalo (gospodinja, družbeno koristno delo …), Dan anketiranja: Nedelja, Leto: Leto 2002, Država: Država Slovenija

Glede vpliva gospodarskega stanja na razmerja med pojasnjevalnimi in odvisno spremenljivko iz regresijskih koeficientov izhaja, da pojasnjevalna spremenljivka

- starost v času padca gospodarske dejavnosti beleži popolnoma enako negativno občutenje sreče kot v času gospodarske rasti in tako gospodarsko stanje ne vpliva na razmerje vpliva starosti na srečo.
- moški spol v času padca gospodarske dejavnosti še vedno beleži nižje občutenje sreče glede na ženski spol, vendar se razlika v času padca gospodarske dejavnosti zmanjša.
- živeči v v naseljih/podeželju v času padca gospodarske dejavnosti beležijo še višje vrednosti občutenja sreče glede na živeče v preostalih bolj strnjenih bivalnih okoljih in se tako razkorak glede občutenja sreče v času padca gospodarske dejavnosti še poveča.
- bolj izobraženi v času recesije beležijo še bolj izrazito pozitivno občutenje sreče glede na manj izobražene in se tako razlika občutenja glede na izobraženost v času rasti gospodarske dejavnosti poveča.

- posamezniki v zvezi v času padca gospodarske dejavnosti še vedno beležijo višje občutenje sreče glede na posameznike ki niso v zvezi, vendar se razkorak glede občutenja v času padca gospodarske dejavnosti zmanjša.
- posamezniki s podpovprečnimi dohodki v povprečju ne glede na padec/rast gospodarske dejavnosti beležijo nižje občutenje sreče kot preostali del prebivalstva z višjimi dohodki, razkorak glede občutenja sreče pa se v času padca gospodarske aktivnosti še dodatno poveča.
- posamezniki, ki opravljajo poklice s preprostimi deli, v povprečju ne glede na padec/rast gospodarske dejavnosti beležijo nižje občutenje sreče kot preostali poklici/vojaški poklici, razkorak glede občutenja sreče pa se v času padca gospodarske aktivnosti še dodatno poveča.
- posamezniki, ki so nezaposleni, v povprečju ne glede na padec/rast gospodarske dejavnosti beležijo nižje občutenje sreče kot preostale delovno aktivne skupine, razkorak glede občutenja sreče pa se v času padca gospodarske aktivnosti še dodatno poveča.
- posamezniki s poročanjem dobrega zdravja ali povprečnega zdravja ne glede na padec/rast gospodarske dejavnosti beležijo višje občutenje sreče kot osebe s slabim zdravjem, razkorak glede občutenja sreče pa se v času padca gospodarske aktivnosti za malenkost zmanjša.
- bolj vestni/skrbni posamezniki (z več odgovorjenimi vprašanji) v povprečju ne glede na padec/rast gospodarske dejavnosti beležijo višje občutenje sreče glede na manj vestne/skrbne posameznike (z manj odgovorjenimi vprašanji), razkorak glede občutenja sreče pa se v času padca gospodarske aktivnosti še dodatno poveča.
- glede dneva anketranja v obdobju zmanjšanja gospodarske dejavnosti v soboto anketirani beležijo najvišje občutenje sreče glede na nadeljo (referenčna skupina) in preostale dni anketiranja (v času recesije se spremeni vrstni red dni glede na velikost vpliva na občutenje sreče, ki je od ponedeljka do sobote naraščajoč, v nedeljo pa absolutno najnižji)
- bolj religiozni/verni posamezniki v povprečju ne glede na padec/rast gospodarske dejavnosti beležijo višje občutenje sreče glede na manj religiozen/veren del prebivalstva, razkorak glede občutenja sreče pa se v času padca gospodarske aktivnosti še dodatno poveča.

- višja inflacija ima v povprečju ne glede na padec/rast gospodarske dejavnosti učinek poročanja nižjega občutenja sreče, razkorak glede občutenja sreče pa se v času padca gospodarske aktivnosti še dodatno poveča.
- višja stopnja brezposelnosti ne glede na padec/rast gospodarske dejavnosti pripomore k poročanju nižjega občutenja sreče, pri čemer se negativen vpliv na občutenje sreče v času padca gospodarske dejavnosti zmanjša.
- višja stopnja zaposlenosti v kmetijstvu ne glede na padec/rast gospodarske dejavnosti privede k poročanju nižjega občutenja sreče, pri čemer se negativen vpliv na občutenje sreče v času padca gospodarske dejavnosti poveča.
- višji delež izdatkov za zdravstvo glede v BDP ne glede na padec/rast gospodarske dejavnosti prispeva k poročanju višjega občutenja sreče, pri čemer se pozitiven vpliv na občutenje sreče v času padca gospodarske dejavnosti poveča.
- višja pričakovana življenjska doba v povprečju ne glede na padec/rast gospodarske dejavnosti učinek poročanja višjega občutenja sreče glede na nižjo pričakovano življenjsko dobo, razkorak glede občutenja sreče pa se v času padca gospodarske aktivnosti zmanjša.
- vpliv deleža izvoza visokotehnoloških izdelkov v času padca gospodarske dejavnosti drugačen/nasproten kot v času rasti gospodarske dejavnosti (in tako beleži v času konjunkture pozitivno in v času recesije negativno vrednost).
- stopnja obsega kreditnih informacij je razvidna ne glede na padec/rast gospodarske dejavnosti prispeva k poročanju višjega občutenja sreče, pri čemer se pozitiven vpliv na občutenje sreče v času padca gospodarske dejavnosti poveča.
- višji odstotek tržne kapitalizacije družb ima v povprečju ne glede na padec/rast gospodarske dejavnosti učinek poročanja nižjega občutenja sreče, razkorak glede občutenja sreče pa se v času padca gospodarske aktivnosti še dodatno poveča.
- višji indeks zakonskih pravic ima v povprečju ne glede na padec/rast gospodarske dejavnosti učinek poročanja višjega občutenja sreče glede na nižjo pričakovano življenjsko dobo, razkorak glede občutenja sreče pa se v času padca gospodarske aktivnosti poveča.

Če pa se upoštevajo zgolj vplivi spremenljivk z značilnimi vrednostmi pojasnjevalnih spremenljivk in njenih interakcij se število spremenljivk za interpretacijo zmanjša, kot izhaja iz spodnje tabele. V slednji je prikazana tako smer kakor tudi jakost vpliva posamezne pojasnjevalne spremenljivke v času rasti in padca gospodarske dejavnosti. Smer je prikazana kot pozitivna (**+**), negativna (**–**) in v primeru neznačilnega vpliva kot neznačilna (**Ø**). Pri tem pa je jakost vpliva odvisna od spremembe vpliva pojasnjevalne spremenljivke glede na gospodarsko stanje ter se prilagodi glede na povečanje/zmanjšanje vpliva interakcije (pozitiven s tremi razporeditvami in negativen s tremi razporeditvami). Posamezna pojasnjevalna spremenljivka je umeščena v spodnjo tabelo na podlagi značilne jakosti in smeri vpliva v času gospodarske rasti oz. padca (npr. spremenljivka v zvezi je umeščena v desni zgornji kvadrant pozitivnih vrednosti, saj je značilno pozitivna v obeh gospodarskih obdobjih ter je pri tem značilna tudi pozitivna interakcija, pri čemer spremenljivka izkazuje nižji pozitiven vpliv na srečo v času gospodarske krize).

TABELA 3.33: PRIMERJAVA VPLIVOV GLEDE NA GOSPODARSKO STANJE

		OBDOBJE GOSPODARSKE KRIZE						
		+	+	+	**Ø**	-	**–**	**—**
OBDOBJE GOSPODOD	**+**			Izobraževanje, V zvezi	Zakonodajalci, Upokojenci, Bogastvo, BDP PC PKM			Izvoz visoko tehnoloških izdelkov
	+		Ni predstavnik manjšine, Dobro zdravje, Povprečno zdravje, Vsesplošno zaupanje, Solidarnost, Medsebojno zaupanje, Pričakovana življenjska doba, Indeks zakonskih pravic					
	+	Delež odgovorov,						

A R S K E R A S T I		Religioznost						
	Ø	Izdatki za zdravstvo, Obseg kreditnih informacij			Št. oseb v gospodinjstvu, Življenje v velemestu, Strokovnjaki, Tehniki, Uradniki, Storitveni poklici, Industrijski poklici, Študenti, Zaposleni, Odstotek uporabnikov interneta	Življenje v mestu, Zaposlitev v kmetijstvu,		
	–				Poklici primarnega sektorja, Neindustrijski poklici, Indeks izvozne ranljivosti, Stopnja brezposelnosti, Gini, Indeks zaznave korupcije			Življenje v predmestju, Podpovprečni dohodki, Tržna kapitalizacija družb
	—						Starost, Poklici za preprosta dela, Nezaposleni, Poslušnost, Dohodkovna neenakost, Inflacija, Odstotek žensk v parlamentu	
	—					Moški		

Opombe: legenda: bk = koeficient v konjunkturi, br=koeficient v recesiji, interakcija=razlika med koeficientoma; razporeditev v posamezen stolpec: 0/0: bk in br sta neznačilna, 0/+: bk neznačilen in br značilno pozitiven, 0/–: bk neznačilen in br značilno negativen, +/0: bk značilno pozitiven in br neznačilen, –/0: bk značilno negativen in br neznačilen, –/+: bk značilno negativen in br značilno pozitiven, +/–: bk značilno pozitiven in br značilno negativen, ++/++: bk in br značilno pozitivna, interakcija neznačilna, +/+++: bk in br značilno pozitivna, interakcija značilno pozitivna, +++/+: bk in br značilno pozitivna, interakcija značilno negativna, —/—: bk in br značilno negativna, interakcija neznačilna, –/——: bk in br značilno negativna, interakcija značilno negativna, ——/–: bk in br značilno negativna, interakcija značilno pozitivna

Iz zgornje tabela je možno strniti, da so vplivi pojasnjevalnih spremenljivk na odvisno spremenljivko sreče ne glede na stanje gospodarstva po predznaku skoraj vedno enaki (v času recesije se zgolj pri spremenljivki izvoz visoko tehnoloških izdelkov spremeni vpliv iz pozitivnega v negativnega). Prav tako se vplivi pojasnjevalnih spremenljivk na odvisno spremenljivko glede na stanje gospodarstva razlikujejo (razen pri spremenljivki starosti je razlika med koeficientoma zanemarljiva). Hkrati je možno povzeti, da so vplivi v času recesije običajno bolj intenzivni kot v času gospodarske rasti, izjema so zgolj višji pozitivni vplivi partnerske skupnosti in zdravja ter višji negativen vpliv moškega spola.

Iz regresijskih vrednosti in zgornjih opisov izhaja, da se razkorak občutenja sreče v času upadanja gospodarske dejavnosti med spoloma zmanjša (višje vrednosti še vedno beleži ženski del populacije), med kraji bivanja poveča (najvišje vrednosti vseskozi beleži naselje/podeželje), glede na izobraženost poveča (višjo vrednost vseskozi beležijo bolj izobraženi posamezniki), glede na zakonski stan zmanjša (pri čemer višje vrednosti vseskozi beležijo v partnerskih zvezah), glede na dohodke poveča (najvišje vrednosti vseskozi beležijo nadpovprečni dohodki), glede na pripadnost večini prebivalstva poveča (višje vrednosti vseskozi beležijo predstavniki večine), glede opravljanja poklica preprostih del povečal (nižje občutenje sreče vseskozi beležijo osebe, ki opravljajo takšna dela), po odstotku odgovorjenih vprašanj/skrbnosti poveča (višje vrednosti vseskozi beležijo bolj vztrajni/skrbni anketiranci), glede na status nezaposlenega poveča (višjo negativno vrednost vseskozi beležijo nezaposleni), glede na zdravstveno stanje zmanjša (višjo vrednost vseskozi beležijo osebe z dobrim in povprečnim zdravjem), glede na dan anketiranja poveča (pri čemer se spremeni tudi merodajnost vpliva posameznega dneva anketiranja), glede na religioznost poveča (pri čemer bolj religiozni beležijo višje vrednosti), glede na stopnjo inflacije poveča (pri čemer vseskozi beleži negativno vrednost), po stopnji brezposelnosti zmanjša (pri čemer vseskozi beleži negativno vrednost), glede na pričakovano življenjsko dobo zmanjša (pri čemer vseskozi beleži pozitivno vrednost), glede na odstotek izvoza visokotehnoloških izdelkov poveča (prav tako pa iz pozitivne preide v negativno vrednost), po tržni kapitalizaciji poveča (pri čemer pridobi malenkostno višjo negativno vrednost) in glede na indeks zakonskih pravic poveča (pri čemer vseskozi beleži pozitivno vrednost). Pri tem pa se vpliv starosti na občutenje sreče glede na gospodarsko stanje ne spremeni.

Vpeljava interakcijskih spremenljivk in njihov vpliv na občutenje sreče ima določen vpliv na predhodna razmerja med odvisno in pojasnjevalnimi spremenljivkami, pojasnjevalno vrednostjo regresije (R^2) oz. merodajnost teh spremenljivk. Pri tem je pri mikro spremenljivkah zaznati višje vrednosti odstopanj vrednost interakcijskih spremenljivk glede

na vrednosti pojasnjevalnih spremenljivk oz. razlikovanja glede na stanje gospodarske dejavnosti, pri makro spremenljivkah pa so odstopanja vrednosti manjše. Skupna regresija pa kljub temu omogoči dodaten način analize in upoštevanja spremembe vplivov pojasnjevalnih spremenljivk v času padanja gospodarske aktivnosti (glede na čas rasti gospodarske aktivnosti), še posebej kadar sta si vrednosti pojasnjevalnih in interakcijskih spremenljivk po predznaku nasprotni (kot npr. pri spremenljivki spola).

3.10 PRIMERJAVA ODVISNIH SPREMENLJIVK

Namen tega razdelka je izvesti dodatne teste robustnosti rezultatov z uporabo alternativnih indikatorjev občutenja blaginje kot odvisno spremenljivko v regresijski analizi. Celovit in podroben pregled vpliva pojasnjevalnih spremenljivk na odvisno spremenljivko občutenja sreče je razkril sorazmerno močno korelacijo z dejavniki na mikro nivoju, ki v veliki meri pojasnijo raven občutenja sreče pri posamezniku. Za testiranje občutljivosti rezultatov na izbor specifične mere občutene dobrobiti je bila analiza opravljena tudi z odvisnima spremenljivkama občutenje zadovoljstva in občutenje zadovoljstva z gospodarstvom. Namen je primerjava smeri in velikosti vpliva pri vseh treh odvisnih spremenljivkah v regresiji vseh spremenljivk (Tablela 3.31, podrobneje pa razdelano v prilogi L.1).

TABELA 3.34: VPLIVI VSEH SPREMENLJIVK NA OBČUTENJE SREČE, ZADOVOLJSTVA, ZADOVOLJSTVA Z GOSPODARSTVOM (PRIMERJAVA REGRESIJSKEGA KOEFICIENTA IN BETA KOEFICIENTA)

	SPREMENLJIVKA SREČA		SPREMENLJIVKA ZADOVOLJSTVA		SPREMENLJIVKA ZAD. Z GOSP.	
	Reg. koef.	**β koef.**	**Reg. koef.**	**β koef.**	**Reg. koef.**	**β koef.**
Št. oseb v gospodinjstvu	0.0022	0.0015	–0.0167***	–0.0103	–0.0173***	–0.0098
	(0.0036)		(0.0040)		(0.0040)	
Starost (št. let)	–0.0623***	–0.5520	–0.0671***	–0.5170	–0.0256***	–0.1800
	(0.0015)		(0.0016)		(0.0016)	
Starost (št. let)²	0.0006***	0.4950	0.0007***	0.5000	0.0003***	0.1820
	(1.51e–05)		(1.67e–05)		(1.62e–05)	
Moški	–0.0911***	–0.0226	–0.0905***	–0.0195	0.1420***	0.0280
	(0.0082)		(0.0092)		(0.009)	
Življenje v velemestu	0.0112	0.0023	–0.0329***	–0.0060	0.0796***	0.0132
	(0.0108)		(0.0120)		(0.0117)	

Življenje v predmestju	–0.0396***	–0.0063	–0.0725***	–0.0100	0.0265*	0.0034
	(0.0121)		(0.0136)		(0.0141)	
Življenje v mestu	–0.0117	–0.0027	–0.0521***	–0.0103	0.0137	0.0025
	(0.0092)		(0.0103)		(0.0103)	
Izobraževanje (št. let)	0.0406***	0.0813	0.0394***	0.0685	0.0069	0.0109
	(0.0040)		(0.0044)		(0.0044)	
Izobraževanje (št. let)²	–0.0012***	–0.0804	–0.0015***	–0.0679	–0.0004**	–0.0150
	(0.0001)		(0.0002)		(0.0002)	
V zvezi (poročen, ...)	0.5350***	0.1320	0.4050***	0.0870	0.0718***	0.0141
	(0.0094)		(0.0104)		(0.0102)	
Podpovprečni dohodki	–0.1860***	–0.0454	–0.2730***	–0.0581	–0.0626***	–0.0122
	(0.0084)		(0.0094)		(0.0092)	
Dobro zdravje	1.4600***	0.3460	1.5930***	0.3280	0.4200***	0.0792
	(0.0184)		(0.0196)		(0.0173)	
Povprečno zdravje	0.8720***	0.1920	0.9460***	0.1810	0.2150***	0.0377
	(0.0184)		(0.0195)		(0.0170)	
Ni predstavnik manjšine	0.2070***	0.0227	0.2990***	0.0285	0.0782***	0.0068
	(0.0189)		(0.0209)		(0.0199)	
Zakonodajalci	0.0850***	0.0112	0.1010***	0.0115	–0.0562**	–0.0059
	(0.0220)		(0.0245)		(0.0247)	
Strokovnjaki	0.0184	0.0031	0.0502**	0.0074	–0.0480**	–0.0065
	(0.0207)		(0.0230)		(0.0231)	
Tehniki	–0.0054	–0.0009	–0.0017	–0.0003	–0.1120***	–0.0153
	(0.0200)		(0.0223)		(0.0221)	
Uradniki	–0.0062	–0.0009	–0.0013	–0.0002	–0.1280***	–0.0148
	(0.0210)		(0.0233)		(0.0230)	
Storitveni poklici	–0.0238	–0.0042	–0.0503**	–0.0077	–0.1400***	–0.0195
	(0.0195)		(0.0216)		(0.0212)	
Poklici primarnega sektorja	–0.1270***	–0.0106	–0.1300***	–0.0095	–0.0912***	–0.0061
	(0.0282)		(0.0310)		(0.0309)	
Neindustrijski delavci	–0.0515**	–0.0083	–0.0769***	–0.0107	–0.1270***	–0.0162
	(0.0209)		(0.0231)		(0.0225)	
Industrijski delavci	–0.0407*	–0.0054	–0.0815***	–0.0094	–0.1610***	–0.0170
	(0.0226)		(0.0251)		(0.0242)	
Poklici za preprosta dela	–0.1420***	–0.0212	–0.1680***	–0.0218	–0.1130***	–0.0133
	(0.0210)		(0.0231)		(0.0224)	
Upokojenci	0.0873***	0.0182	0.1790***	0.0326	0.0994***	0.0165
	(0.0170)		(0.0186)		(0.0178)	
Študenti, učenci	0.0439**	0.0059	0.1750***	0.0203	0.0904***	0.0096
	(0.0206)		(0.0231)		(0.0233)	
Nezaposleni	–0.5440***	–0.0603	–0.7980***	–0.0770	–0.3230***	–0.0286
	(0.0230)		(0.0258)		(0.0222)	
Zaposleni	–0.0245*	–0.0061	0.0419***	0.0090	0.0345**	0.0068
	(0.0139)		(0.0155)		(0.0149)	

Indeks glob. ranlj. poklicev	–0.0006***	–0.0065	–0.0006***	–0.0060	0.0008***	0.0071
	(0.0002)		(0.0002)		(0.0002)	
Delež vseh odgovorov	1.2120***	0.0358	0.6480***	0.0167	0.3400***	0.0080
	(0.1180)		(0.1320)		(0.1320)	
Ponedeljek	0.0532***	0.0096	0.0205	0.0032	–0.0451***	–0.0065
	(0.0157)		(0.0174)		(0.0168)	
Torek	0.0558***	0.0102	0.0391**	0.0062	–0.0393**	–0.0057
	(0.0156)		(0.0173)		(0.0168)	
Sreda	0.0411***	0.0075	0.0226	0.0036	–0.0473***	–0.0069
	(0.0156)		(0.0172)		(0.0167)	
Četrtek	0.0625***	0.0112	0.0481***	0.0075	–0.0463***	–0.0066
	(0.0157)		(0.0175)		(0.0170)	
Petek	0.0593***	0.0097	0.0513***	0.0073	–0.0456***	–0.0060
	(0.0163)		(0.0181)		(0.0175)	
Sobota	0.0284*	0.0048	0.0234	0.0034	–0.0264	–0.0035
	(0.0163)		(0.0181)		(0.0171)	
Religioznost	0.0420***	0.0617	0.0449***	0.0574	0.0311***	0.0364
	(0.0014)		(0.0016)		(0.0016)	
Vsesplošno zaupanje	0.2100***	0.1940	0.2970***	0.2390	0.4810***	0.3540
	(0.0028)		(0.0031)		(0.0029)	
Solidarnost in Enakopravnost	0.1940***	–0.1570	0.2040***	–0.1440	0.2310***	–0.1490
	(0.0026)		(0.0028)		(0.0028)	
Bogastvo in Uspeh	0.0096***	–0.0064	0.0317***	–0.0183	0.1420***	–0.0751
	(0.0032)		(0.0036)		(0.0034)	
Medsebojno zaupanje	0.0633***	–0.0353	0.0252***	–0.0122	0.2220***	0.0983
	(0.0038)		(0.0042)		(0.0042)	
Poslušnost	–0.0340***	–0.0171	0.0014	0.0006	0.0545***	0.0218
	(0.0041)		(0.0045)		(0.0045)	
Dohodkovna enakost	–0.0703***	–0.0333	–0.0968***	–0.0399	–0.0650***	–0.0245
	(0.0041)		(0.0045)		(0.0046)	
Leto 2004	0.0574**	0.0103	0.0663***	0.0103	0.5000***	0.0710
	(0.0226)		(0.0251)		(0.0254)	
Leto 2006	–0.0882**	–0.0154	–0.0618	–0.0094	0.5920***	0.0823
	(0.0373)		(0.0416)		(0.0411)	
Leto 2008	–0.1610***	–0.0327	–0.1140**	–0.0201	0.3370***	0.0547
	(0.0491)		(0.0545)		(0.0541)	
Leto 2010	–0.0470	–0.0090	0.0830	0.0137	0.9480***	0.1440
	(0.0556)		(0.0615)		(0.0617)	
Leto 2012	–0.1180*	–0.0227	0.1080	0.0180	1.1150***	0.1700
	(0.0662)		(0.0734)		(0.0739)	
Država AT	–0.6510***	–0.0543	–0.0254	–0.0019	2.5910***	0.1720
	(0.0849)		(0.0952)		(0.0914)	
Država BE	–0.0835	–0.0084	0.2620***	0.0230	3.4900***	0.2800
	(0.0876)		(0.0987)		(0.0947)	

Država BG	–0.7990***	–0.0655	–1.2090***	–0.0864	0.2260*	0.0147
	(0.1210)		(0.1330)		(0.1280)	
Država CH	–0.6840***	–0.0454	0.0147	0.0009	1.8120***	0.0958
	(0.1200)		(0.1340)		(0.1330)	
Država CY	–0.6050***	–0.0363	0.0999	0.0052	0.5960***	0.0287
	(0.0916)		(0.1030)		(0.0978)	
Država CZ	–0.4110***	–0.0364	–0.3240***	–0.0249	0.9110***	0.0642
	(0.0649)		(0.0721)		(0.0692)	
Država DE	–0.5460***	–0.0685	–0.0921	–0.0101	3.0980***	0.3100
	(0.0922)		(0.1040)		(0.0987)	
Država DK	0.1210	0.0112	0.6430***	0.0513	2.7050***	0.1980
	(0.0906)		(0.1040)		(0.0983)	
Država EE	0.1120	0.0091	–0.3000***	–0.0212	1.0220***	0.0661
	(0.0927)		(0.1040)		(0.1010)	
Država ES	0.0737	0.0072	0.5050***	0.0431	2.9850***	0.2340
	(0.0875)		(0.0974)		(0.0968)	
Država FI	0.0708	0.0066	0.4000***	0.0325	2.3770***	0.1770
	(0.0840)		(0.0962)		(0.0919)	
Država FR	–0.7750***	–0.0674	–0.6130***	–0.0463	1.7760***	0.1230
	(0.0885)		(0.1010)		(0.0961)	
Država GB	–0.7030***	–0.0770	–0.2810**	–0.0267	1.1210***	0.0976
	(0.1040)		(0.1170)		(0.1120)	
Država GR	–0.9970***	–0.0943	–0.6070***	–0.0500	–0.7170***	–0.0543
	(0.0624)		(0.0691)		(0.0677)	
Država HR	0.0839	0.0041	0.0206	0.0009	–1.4730***	–0.0574
	(0.0756)		(0.0849)		(0.0821)	
Država HU	–0.5490***	–0.0499	–0.9130***	–0.0722	–0.2820***	–0.0203
	(0.0944)		(0.1040)		(0.1020)	
Država IE	–0.7280***	–0.0730	–0.2340**	–0.0204	0.2530***	0.0202
	(0.0828)		(0.0930)		(0.0902)	
Država IL	–0.7290***	–0.0607	0.0678	0.0049	2.0660***	0.1380
	(0.1100)		(0.1240)		(0.1210)	
Država IS	–0.0166	–0.0005	0.1580	0.0040	0.4650***	0.0107
	(0.0885)		(0.0994)		(0.1090)	
Država IT	–1.3740***	–0.0623	–0.7010***	–0.0276	1.4330***	0.0518
	(0.1010)		(0.1120)		(0.1100)	
Država LT	0.2070**	0.0121	–0.6260***	–0.0319	0.0152	0.0007
	(0.1030)		(0.1150)		(0.1100)	
Država LU	–0.0419	–0.0015	0.5140***	0.0164	1.0790***	0.0313
	(0.1440)		(0.1590)		(0.1550)	
Država LV	0.3850***	0.0162	0.3230**	0.0118	–0.8410***	–0.0284
	(0.1220)		(0.1360)		(0.1300)	
Država NL	–0.2880***	–0.0302	0.1120	0.0102	2.2490***	0.1890
	(0.0915)		(0.1040)		(0.0994)	

Država NO	–0.3080***	–0.0300	0.0314	0.0027	2.8090***	0.2180
	(0.1070)		(0.1210)		(0.1150)	
Država PL	0.2280***	0.0219	0.2460***	0.0207	–0.3840***	–0.0295
	(0.0817)		(0.0911)		(0.0905)	
Država PT	–0.1450**	–0.0148	–0.3760***	–0.0333	–0.0531	–0.0043
	(0.0606)		(0.0669)		(0.0649)	
Država RO	0.3740*	0.0152	0.0316	0.0011	–6.4880***	–0.2100
	(0.2060)		(0.2310)		(0.2230)	
Država RU	1.291***	0.1130	0.2780	0.0212	–2.4680***	–0.1710
	(0.2030)		(0.2270)		(0.2190)	
Država SE	–0.1520	–0.0148	0.2410**	0.0204	2.8110***	0.2170
	(0.1030)		(0.1170)		(0.1130)	
Država SK	–0.1640**	–0.0139	–0.1200	–0.0089	2.4700***	0.1670
	(0.0832)		(0.0932)		(0.0901)	
Država TR	0.8300***	0.0468	0.2100	0.0102	–5.2930***	–0.2390
	(0.2250)		(0.2520)		(0.2380)	
Država UA	0.3780*	0.0297	–0.9820***	–0.0672	–3.2570***	–0.2040
	(0.2120)		(0.2350)		(0.2300)	
Inflacija (CPI)	–0.3410***	–0.0899	–0.1870***	–0.0428	0.1700***	0.0358
	(0.0426)		(0.0473)		(0.0449)	
Ln BDP PC PKM	–0.1150	–0.0243	–0.1070	–0.0197	1.2840***	0.2160
	(0.1110)		(0.1230)		(0.1180)	
Brezposelnost	–0.0294***	–0.0540	–0.0353***	–0.0564	–0.1700***	–0.2490
	(0.0022)		(0.0026)		(0.0024)	
Gini	–0.0069**	–0.0166	–0.0304***	–0.0640	–0.0487***	–0.0938
	(0.0033)		(0.0037)		(0.0037)	
Odstotek žensk v parlamentu	–0.0084***	–0.0454	–0.0106***	–0.0496	–0.0348***	–0.1490
	(0.0018)		(0.0020)		(0.0020)	
Zaposlenost v kmetijstvu	–0.0211***	–0.0552	–0.0029	–0.0066	0.2730***	0.5700
	(0.0077)		(0.0086)		(0.0083)	
Izdatki za zdravstvo v BDP	0.0049	0.0042	–0.0439***	–0.0328	–0.3180***	–0.2170
	(0.0089)		(0.0099)		(0.0099)	
Pričakovana življenjska doba	0.1380***	0.2380	0.0621***	0.0933	–0.1840***	–0.2530
	(0.0151)		(0.0170)		(0.0163)	
Indeks zakonskih pravic	0.0501***	0.0477	0.0017	0.0014	–0.0359***	–0.0273
	(0.0091)		(0.0102)		(0.0100)	
Odst. uporabnikov interneta	–0.0007	–0.0078	0.0030***	0.0283	0.0030***	0.0257
	(0.0010)		(0.0011)		(0.0011)	
Izvoz visoko tehn. izdelkov	0.0076***	0.0303	–0.0040**	–0.0140	0.0049***	0.0155
	(0.0016)		(0.0017)		(0.0018)	
Obseg kreditnih informacij	0.0465***	0.0272	0.0912***	0.0464	0.0233**	0.0108
	(0.0101)		(0.0112)		(0.0101)	
Tržna kapitalizacija družb	–0.0003	–0.0063	0.0017***	0.0294	0.0110***	0.174
	(0.0003)		(0.0003)		(0.0004)	

Indeks zaznave korupcije	–0.0508***	–0.0512	–0.0354***	–0.0310	0.0452***	0.0362
	(0.0080)		(0.0091)		(0.0093)	
Konstanta	–2.596*		3.798**		7.090***	
	(1.4560)		(1.6280)		(1.6020)	
Št. opazovanj	221,198		221,449		219,457	
R–kvadrat	0.291		0.334		0.451	
Vpliv vseh spremenljivk	DA		DA		DA	

Vrednosti regresijskih in beta koeficientov odvisnih spremenljivk s pojasnjevalnimi spremenljivkami nakazujejo podoben vpliv pojasnjevalnih spremenljivk na občutenje sreče in zadovoljstvo ter drugačen pomen teh spremenljivk na občutenje zadovoljstva z gospodarstvom (kar potrjuje tudi Chowov test). Starost, zdravje, zakonski stan in delež odgovorov (mera prizadevnosti, vestnosti, nekognitivnih sposobnosti) ima velik pomen za spremenljivko sreče in zadovoljstva, medtem ko je pomen slednjih dejavnikov na zadovoljstvo z gospodarstvom bistveno manjši. Ravno obratno pa je pri izdatkih za zdravstvo, zaposlenosti v kmetijstvu, odstotek žensk v parlamentu, BDP PC PKM, občutenju bogastva in uspeha ter medsebojnega zaupanja, ki imajo večji pomen na občutenje zadovoljstva z gospodarstvom kot na preostali spremenljivki. Merodajne in sorazmerno enakovredne vplive na vse tri spremenljivke pa beležita občutenje vsesplošnega zaupanja ter solidarnosti in enakopravnosti. Velikost regresijskih in beta koeficientov izkazuje tudi razkorak v pomenu vplivov mikro in makro dejavnikov na posamezno odvisno spremenljivko. Večji vpliv mikro dejavnikov je zaznati na srečo/zadovoljstvo, medtem ko imajo makro dejavniki večji vpliv na zadovoljstvo z gospodarstvom.

Pojasnjevalna vrednost pojasnjevalnih spremenljivk na odvisno spremenljivko, izražena preko R–kvadrata, pa se glede na odvisno spremenljivko razlikuje. Pojasnjevalna vrednost vseh obravnavanih pojasnjevalnih spremenljivk je najnižja pri občutenju sreče (0.291), malenkost višja pri občutenju zadovoljstva (0.334) ter najvišja pri občutenju zadovoljstva z življenjem (0.451). Kot poudarjajo Helliwell in ostali (2009) se običajno pojasnjevalna vrednost (R–kvadrat) pojasnjevalnih spremenljivk glede vrednotenja zadovoljstva giblje med 30 % (oz. 0.30) in 45 % (oz. 0.45). V študiji OECD (2013b) pa glede relevantnosti tega dejavnika poudarjajo, da za regresijsko analizo ni ključna vrednost pojasnjevalne vrednosti (R-kvadrata), ampak velikost in pomembnost posameznih regresijskih koeficientov in s tem velikost vpliva na odvisno spremenljivko.

Prav tako pa primerjava regresijskih in beta koeficientov treh odvisnih spremenljivk prikazuje usklajeno velikost in smer vplivov pojasnjevalnih spremenljivk na odvisni spremenljivki sreče in zadovoljstva. Po drugi strani pa se velikost in smer vpliva odvisne spremenljivke zadovoljstva z gospodarstvom razlikuje od vplivov na preostali dve odvisni spremenljivki. Za večjo preglednost je velikost vplivov in njihovo smer podana v strnjeni tabeli spodaj.

TABELA 3.35: VPLIV SPREMENLJIVK NA ODVISNE SPREMENLJIVKE

SPREMENLJIVKA		SREČA	ZADOVOLJSTVO	ZAD. GOSP.
		∑ REG + ↓BDP	∑ REG + ↓BDP	∑ REG + ↓BDP
MAKRO				
Makroekon. spremenljivke				
	Inflacija (CPI)	– –	–	+ + +
	Ln BDP PC PKM	– – N	– N	+ + +
	Stopnja brezposelnosti	–	– –	– – –
Spremenljivke enakosti				
	Gini	–	– –	– – –
	Odstotek žensk v parlamentu	–	– –	– – –
Sprem. zdr. oskrbe				
	Izdatki za zdravstvo v BDP	+ N	– – N	– – –
	Pričakovana življenjska doba	+ +	+	– – –
Sprem. pok. teh. razvitosti				
	Zaposlenost v kmetijstvu	– –	– N	– – –
	Odst. uporabnikov interneta	– N	+ +	+ +
	Izvoz visoko tehn. izdelkov	+ +	–	– – –
Sprem. pok. razv. trga				
	Obseg kreditnih informacij	+ +	+ + +	+
	Tržna kapitalizacija družb	– N	– –	+ + +
Sprem. pravne države				
	Indeks zakonskih pravic	+ + +	+ N	– –
	Indeks zaznave korupcije	– – –	–	+ +
MIKRO				
Demografske spremenljivke				
	Št. oseb v gospodinjstvu	+ N	– –	– – –
	Starost (št. let)	– –	– – –	–
	Življenje v Velemestu	+ N	– –	+ + +
	Življenje v predmestju	–	– – –	+ +
	Življenje v mestu	– N	– – –	+ + N
	Moški	–	– –	+ + +
	Ni Manjšina	+ +	+ + +	+

Sprem. življenjskega sloga				
	Izobraževanje (št. let)	+ + +	+ +	+ N
	V zvezi (poročen, ...)	+ + +	+ +	+
	Podpovprečni dohodki	– –	– – –	–
	Dobro zdravje	+ +	+ + +	+
	Povprečno zdravje	+ +	+ + +	+
Sprem. zaposlitve				
	Zakonodajalci	+ +	+ + +	–
	Strokovnjaki	+ N	+ + +	– – –
	Tehniki	– – N	– N	– – –
	Uradniki	– – N	– N	– – –
	Storitveni poklici	– N	– –	– – –
	Poklici primarnega sektorja	– –	– – –	–
	Neindustrijski delavci	–	– –	– – –
	Industrijski delavci	– N	– –	– – –
	Poklici za preprosta dela	– –	– – –	–
	Upokojenci	+	+ + +	+ +
	Študenti, učenci	+	+ + +	+ +
	Nezaposleni	– –	– – –	–
	Zaposleni	– N	+ + +	+ +
	Indeks glob. ranljivosti poklicev	– –	– – –	+ N
Sprem. znač. odgovarjanja				
	Delež vseh odgovorov	+ + +	+ +	+
	Ponedeljek	+ + +	+	– –
	Torek	+ + +	+	– –
	Sreda	+ + +	+ N	– –
	Četrtek	+ + +	+ +	–
	Petek	+ + +	+ +	– N
	Sobota	+ + + N	+ N	– – N
Sprem. osebn. značilnosti				
	Religioznost	+ +	+ + +	+
	Vsesplošno zaupanje	+	+ +	+ + +
	Solidarnost in Enakopravnost	+	+ +	+ + +
	Bogastvo in Uspeh	+	+ +	+ + +
	Medosebno zaupanje	+ +	+	+ + +
	Poslušnost	– –	+ N	+ + +
	Dohodkovna enakost	– –	– – –	–
Št. opazovanj		221,198	221,449	219,457
R–kvadrat		0.293	0.336	0.456

Opombe oznak: +/–: pozitiven ali negativen vpliv,◊/+/–: najmanjši vpliv, + +/– –: ne najmanjši in ne največji vpliv, + + +/– – –: največji vpliv, N – neznačilne korelacije (korelacije, ki niso znotraj 5 % stopnje značilnosti), Upoštevan vpliv: T–C, makro in mikro spremenljivk, kakor tudi vpliv interakcije

Z namenom dodatne podrobnejšega pregleda podobnosti in razlik med regresijami odvisnih spremenljivk je v nadaljevanju po sklopih opravljena primerjava korelacije pojasnjevalnih spremenljivk z odvisnimi spremenljivkami oz. poudarjena razlika med njimi (za korelacije, ki so statistično značilne in je samo tolmačenje smotrno).

ČASOVNO–DRŽAVNE SPREMENLJIVKE

Vrednosti časovnih indikatorskih spremenljivk se pri odvisnih spremenljivkah sicer razlikujejo, pri tem pa vse beležijo najnižjo vrednost v anketnem obdobju 2008 (leto, ko je nastopila gospodarska kriza). Koeficienti pri odvisni spremenljivki sreče in zadovoljstva so na primerljivi ravni, korelacije odvisne spremenljivke zadovoljstvo z gospodarstvom pa so bistveno močnejše in beležijo visoke pozitivne vrednosti do leta 2008 oz. nižje vrednosti od leta 2008 naprej, kar nakazuje, da je odzivnost mere blaginje v času bistveno večja pri odvisni spremenljivki zadovoljstvo z gospodarstvom.

Prav tako so točkovne ocene indikatorjev držav z odvisnima spremenljivkama sreče in zadovoljstva na primerljivih ravneh, medtem ko korelacije državnih spremenljivk z odvisno spremenljivko zadovoljstva z gospodarstvom tako po vrednosti, kakor po predznaku bistveno odstopajo od koeficientov drugih dveh odvisnih spremenljivk, pri čemer v regresiji z vsemi pojasnjevalnimi spremenljivkami praviloma beležijo manj razvite države od Slovenije (ki je osnova) pozitivne korelacijske vrednosti in obratno.

MAKRO SPREMENLJIVKE

Večino makro spremenljivk ima po predznaku enak vpliv na vse tri opazovane spremenljivke, predvsem pri odvisnih spremenljivkah sreče in zadovoljstva, z odvisno spremenljivko zadovoljstvo z gospodarstvom pa pride do razhajanja pri predznaku vpliva pojasnjevalne spremenljivke pričakovana življenjska doba, izvoz visoko tehnoloških izdelkov, obseg kreditnih informacij in indeks zakonskih pravic (pri katerih vsakokrat beleži negativno vrednost, drugi odvisni spremenljivki pa pozitivno vrednost) ter indeks zaznave korupcije (kjer beleži pozitivno vrednost, drugi odvisni spremenljivki pa negativno). Praviloma pri odvisni spremenljivki zadovoljstvo z gospodarstvom skoraj vse makro spremenljivke

izkazujejo najmočnejše korelacijske vrednosti, in sicer inflacija, BDP, stopnja brezposelnosti, Gini, odstotek žensk v parlamentu, izdatki za zdravstvo v BDP, pričakovana življenjska doba, zaposlitev v kmetijstvu, izvoz visoko tehnoloških izdelkov ter indeks zaznave korupcije. Odvisni spremenljivki sreče in zadovoljstva pa beležita podobne vplive, pri čemer so praviloma korelacije pri odvisni spremenljivki sreče malenkost višje, kakor pri spremenljivki zadovoljstva (pri makroekonomskih spremenljivkah, spremenljivkah zdravstvene oskrbe in spremenljivkah pravne države).

Razlika v korelacijah oz. višje vrednosti koeficientov makro spremenljivk pri odvisni spremenljivki zadovoljstvo z gospodarstvom je razumljiva, saj je gospodarsko stanje v državi izraz makroekonomskih spremenljivk in ga kot takšnega tudi spremljajo in ocenjujejo njeni prebivalci oz. anketiranci ESS raziskave.

MIKRO SPREMENLJIVKE

Večina demografskih mikro spremenljivk ima podobno moč in smer vpliva na vse tri odvisne spremenljivke, pomembnejša odstopanja pri usmerjenosti korelacij je zaznati zgolj pri odvisni spremenljivki zadovoljstvo z gospodarstvom (glede na spremenljivki občutenje sreče in zadovoljstva), saj beleži pri spremenljivkah kraja bivanja (velemesto, obrobje, mesto) in spolu (moški) vrednosti z nasprotno usmerjenostjo. Iz slednjega je možno ugotoviti, da je tako poročanje zadovoljstva z gospodarstvom v krajih bivanja, ki niso vas oz. podeželje, kakor tudi poročanje zadovoljstva z gospodarstvom s strani moške populacije pozitivno korelirano in imajo slednje pojasnjevalne spremenljivke pozitiven vpliv na občutenje zadovoljstva z gospodarstvom (pri čemer pa poročanje občutenja sreče in splošnega zadovoljstva pri istih pojasnjevalnih spremenljivkah beležijo negativne vrednosti). Odstopanja teh korelacij pojasnjevalnih z zadovoljstvom z gospodarstvom je logičen, saj je pozitivno korelacijo pri moškemu delu populacije možno pojasniti z naravo dela le–teh (zaposleni v bolj industrijskih poklicih), in ravnjo delovne aktivnosti, pozitivno korelacijo pri krajih bivanja (izven vasi/naselja) pa je možno pojasniti z naravo dela v teh krajih (v velemestih, obrobjih in mestih so razmere bistveno bolj podvržene gospodarskemu stanju, kakor na vaseh, kjer je velika stopnja neodvisnosti in samooskrbe). Glede jakosti korelacij pojasnjevalnih spremenljivk so le te najvišje pri odvisni spremenljivki občutenje zadovoljstva, prav tako so visoke pri spremenljivki zadovoljstvo z gospodarstvom, najnižje pa so pri spremenljivki sreče, iz česar je možno ugotoviti, da imajo demografske spremenljivke med temi tremi

spremenljivkami največji vpliv na občutenje zadovoljstva, najmanjši pa na občutenje sreče. Višje korelacije demografskih spremenljivk pri spremenljivki zadovoljstvo je razumljiva, saj je le–ta hkrati bolj kratkoročne narave kot sreča, prav tako pa so pričakovane nižje korelacije demografskih spremenljivk z občutenjem zadovoljstvo z gospodarstvom, saj so v osnovi povezane s posameznikom in njegovim počutjem in ne njegovim ocenjevanjem makroekonomskega stanja države, v kateri živi.

Pri spremenljivkah življenjskega sloga so smeri korelacij pri vseh treh odvisnih spremenljivkah enake (pri vseh pozitivne, razen pri spremenljivki podpovprečni dohodki kjer so korelacije negativne). Pri tem so si korelacije odvisne spremenljivke sreče in zadovoljstva zelo podobne, vendar so v povprečju za malenkost višje korelacije pri spremenljivki zadovoljstva, korelacije z odvisno spremenljivko zadovoljstvo z gospodarstvom pa so občutno nižje od obeh drugih. Iz slednjega je možno ugotoviti, da imajo spremenljivke življenjskega sloga med temi tremi spremenljivkami največji vpliv na občutenje zadovoljstva, najmanjši pa na občutenje zadovoljstva z gospodarstvom.

Spremenljivke zaposlitve beležijo na odvisne spremenljivke po velikosti in predznaku koeficientov podobne rezultate, pri čemer najmočnejše zveze glede na vrsto poklica beleži odvisna spremenljivka zadovoljstvo z gospodarstvom, glede na status delovne aktivnosti pa beleži največje korelacije odvisna spremenljivka zadovoljstva, odvisna spremenljivka sreča pa beleži nižje korelacije s spremenljivkami zaposlitve. Spremenljivke zaposlitve imajo med odvisnimi spremenljivkami največji vpliv na občutenje zadovoljstva in zadovoljstva z gospodarstvom najmanjši pa na občutenje sreče.

Korelacije spremenljivk značilnosti odgovarjanja imajo ravno nasprotno kot preostale mikro spremenljivke največji vpliv na odvisno spremenljivko srečo. Obenem razkrivajo tudi razhajanja glede jakosti in smeri vpliva na odvisne spremenljivke. Občutenje sreče beleži najvišje regresijske koeficiente z vsemi pojasnjevalnimi spremenljivkami v tem sklopu, kateremu sledita občutenje zadovoljstva in zadovoljstva z gospodarstvom, ki beležita izmenično najnižje vrednosti. Pri tem so pri spremenljivki občutenje zadovoljstva vse korelacije pozitivne, pri zadovoljstvu z gospodarstvom pa negativne. Poročanje zadovoljstva z gospodarstvom ob nedeljah (slednji dan je služil kot osnova) je povezano s pozitivnim vplivom na občutenje zadovoljstva z gospodarstvom ter anketirani tega dne poročajo najvišja občutenja zadovoljstva z gospodarstvom. Ravno nasprotno pa poročanje glede občutenja sreče in splošnega zadovoljstva v nedeljo beleži negativno korelacijo in anketirani tega dne poročajo najnižja občutenja sreče in splošnega zadovoljstva. Spremenljivke značilnosti odgovarjanja imajo med odvisnimi spremenljivkami največji vpliv na občutenje sreče, manjši pa na občutenje zadovoljstva in zadovoljstva z gospodarstvom, pri čemer so poročanja

občutenja sreče in zadovoljstva višja čez delovni teden kot vikend, pri poročanju občutenja zadovoljstva z gospodarstvom pa so višja čez vikend kot med delovnim tednom.

Vpliv spremenljivk osebnih značilnosti se v največji meri izkazuje pri odvisni spremenljivki zadovoljstvo z gospodarstvom, kateri sledi spremenljivka zadovoljstva, nižje regresijske koeficiente pa beleži odvisna spremenljivka sreča (korelacije pa so v večini primerov pozitivne). Predznaki korelacij pri odvisnih spremenljivkah so praviloma enaki, izstopata zgolj korelaciji medosebnega zaupanja in poslušnosti, kjer zadovoljstvo z gospodarstvom ponovno beleži nasprotno smer asociacije. Pri pojasnjevalni spremenljivki medosebno zaupanje beležimo namreč negativno vrednost, pri pojasnjevalni spremenljivki poslušnost pa pozitivno vrednost koeficienta. Poročanje zadovoljstva z gospodarstvom pri osebah z višjo stopnjo medosebnega zaupanja je nižje (pri občutenju sreče višje), pri poslušnih osebah pa višje (pri občutenju sreče nižje). Poročanje zadovoljstva z gospodarstvom je nižje pri osebah z višjo stopnjo poročanja medosebnega zaupanja (pri tem pa poročanje občutenja sreče in splošnega zadovoljstva pri istih pojasnjevalnih spremenljivkah beležijo pozitiven vrednosti), osebe z višjo stopnjo poslušnosti pa poročajo v povprečju višje občutenje zadovoljstva z gospodarstvom (pri tem pa poročanje občutenja sreče in splošnega zadovoljstva pri istih pojasnjevalnih spremenljivkah beležijo negativne vrednosti). Odstopanja teh pojasnjevalnih spremenljivk v primeru odvisne spremenljivke zadovoljstva z gospodarstvom so logična, saj so z gospodarskimi razmerami bolj povezane osebe z individualističnimi vrednotami (premožnejši, karieristi, direktorji), kjer vrednota medosebnega zaupanja ne spada med bolj zaželene, vrednota poslušnosti pa je zagotovo med bolj zaželenimi. Spremenljivke osebnih značilnosti imajo med odvisnimi spremenljivkami največji vpliv na občutenje zadovoljstva z gospodarstvom, malenkost nižji na občutenje splošnega zadovoljstva in še nižji na občutenje sreče, pri čemer so občutenja zadovoljstva z gospodarstvom najvišja pri pojasnjevalnih spremenljivkah vsesplošnega zaupanja, solidarnosti in enakopravnosti, medosebnega zaupanja ter poslušnosti, pri zadovoljstvu pa so najvišja pri pojasnjevalnih spremenljivkah religioznosti, bogastva in uspeha ter dohodkovne enakosti.

Večina z anketo povezanih mikro spremenljivk izkazuje bistvene razlike med tremi odvisnimi spremenljivkami. Spremenljivka delež odgovorov (pokazatelj nekognitivnih sposobnosti) ima zelo pomemben vpliv na spremenljivko sreče, ta je za polovico manjši pri spremenljivki zadovoljstvo, vpliv na spremenljivko zadovoljstvo z gospodarstvom pa je še za polovico nižji. Prav tako se razlike med odvisnimi spremenljivkami izkazujejo pri spremenljivki dneva opravljanja ankete, in sicer pri spremenljivki sreče najvišje korelacije beležijo dnevi delovnega tedna, katere so skoraj na enaki ravni (razen srede, ki beleži nižjo vrednost) in

najnižje dneva vikenda. Pri spremenljivki zadovoljstva nižje vrednosti beležijo trije dnevi začetka delovnega tedna (ponedeljek–sreda), kateremu sledita dneva z najvišjima korelacijama iz konca delovnega tedna (četrtek, petek), najnižje vrednosti pa beležita dneva vikenda. S spremenljivko zadovoljstvo z gospodarstvom beležijo dnevi delovnega tedna negativno korelacijo na skoraj enakih ravneh, sobota beleži nižjo negativno korelacijo in nedelja (kot osnova) predstavlja dan, ki ima najbolj pozitiven vpliv na občutenjem zadovoljstvo z gospodarstvom. Razhajanje med opazovanimi spremenljivkami je presenetljivo, saj se med seboj korelacije po deležu odgovorov, kakor po dnevu opravljanja ankete, zelo razlikujejo in ima vestnost oz. kognitivne sposobnosti posameznika največji vpliv pri občutenju sreče, manjši vpliv na zadovoljstvo in bistveno manjši na zadovoljstvo z gospodarstvom. Iz korelacij dneva anketiranja je izkazano, da so anketiranci med delovnim tednom poročali pozitivna občutenja sreče/zadovoljstva in višja negativna občutenja zadovoljstva z gospodarstvom ter med vikendom nižja pozitivna občutenja sreče/zadovoljstva in nižja negativna občutenje zadovoljstvo z gospodarstvom.

TABELA 3.36: POVZETEK VPLIVOV SPREMENLJIVK NA ODVISNE SPREMENLJIVKE

SPREMENLJIVKA	SREČA	ZADOVOLJSTVO	ZAD. GOSP.
	∑ REG	∑ REG	∑ REG
T–C			
Časovne spremenljivke	SREDNJI	NAJMANJŠI	**NAJVEČJI**
Državne spremenljivke	SREDNJI	NAJMANJŠI	**NAJVEČJI**
MAKRO			
Makroekon. spremenljivke	SREDNJI	NAJMANJŠI	**NAJVEČJI**
Spremenljivke enakosti	NAJMANJŠI	SREDNJI	**NAJVEČJI**
Sprem. zdr. oskrbe	SREDNJI	NAJMANJŠI	**NAJVEČJI**
Sprem. pok. teh. razvitosti	NAJMANJŠI	SREDNJI	**NAJVEČJI**
Sprem. pok. razv. trga	SREDNJI	NAJMANJŠI	**NAJVEČJI**
Sprem. pravne države	**NAJVEČJI**	NAJMANJŠI	SREDNJI
MIKRO			
Demografske spremenljivke	NAJMANJŠI	**NAJVEČJI**	SREDNJI
Sprem. življenjskega sloga	SREDNJI	**NAJVEČJI**	NAJMANJŠI
Sprem. zaposlitve	NAJMANJŠI	**NAJVEČJI**	SREDNJI

Sprem. znač. odgovarjanja	**NAJVEČJI**	SREDNJI	NAJMANJŠI
Sprem. osebn. značilnosti	NAJMANJŠI	SREDNJI	**NAJVEČJI**
Št. opazovanj	221,198	221,449	219,457
R–kvadrat	0.293	0.336	0.456

Opombe oznak: NAJMANJŠI: korelacije/vplivina odvisno spremenljivko so v povprečju najnižji v primerjavi s preostalima spremenljivkama, SREDNJI: korelacije/vplivi na odvisno spremenljivko v povprečju ni najnižji in ni najvišji v primerjavi s preostalima spremenljivkama, NAJVEČJI: korelacije/vplivi na odvisno spremenljivko so v povprečju najvišji v primerjavi s preostalima spremenljivkama

Vplivi pojasnjevalnih spremenljivk na odvisne spremenljivke so si po predznaku korelacij v večini primerov podobne, pri vrednosti koeficientov pa prihaja do odstopanj. V povprečju imajo na občutenje sreče in občutenje zadovoljstva pojasnjevalne časovno–državne kakor tudi makro spremenljivke manjši vpliv, mikro spremenljivke pa imajo občuten vpliv na občutenje zadovoljstva ter manjši vpliv na občutenje sreče (razen za spremenljivke delež odgovorov na vprašanja in dan anketiranja, katere v največji meri vplivajo na občutenje sreče). Medtem pa imajo v povprečju na občutenje zadovoljstva z gospodarstvom pojasnjevalne časovno–državne kakor tudi makro spremenljivke večji vpliv, pojasnjevalne mikro spremenljivke pa imajo manjši vpliv na slednjo spremenljivko v primerjavi z odvisnima spremenljivkama občutenje sreče in občutenje zadovoljstva (razen spremenljivk osebnih značilnosti, ki imajo najbolj izrazit vpliv na to odvisno spremenljivko). Občutenje sreče in zadovoljstva je bolj podvrženo posameznikovim osebnostnim značilnostim, dosežkom in materialnim stanjem, medtem ko je občutenje zadovoljstva z gospodarstvom bolj podvrženo časovnim in državnim dejavnikom opravljanja ankete, prav tako pa gospodarskemu stanju v državi bivanja/anketiranja in drugih makro dejavnikov.

Pomemben vpliv mikro dejavnikov na posameznikovo občutenje sreče in zadovoljstva sta zaznala tudi Haller in Hadler (2006), ki sta izpostavila, da imajo pomemben vpliv na slednji občutenji spol, starost, zdravstveno in finančno stanje, pri čemer je bil izdatno izpostavljen pozitiven vpliv religioznosti posameznika in njen socialni status (pozitiven vpliv pri osebah v zvezi, osebah z otroki in zaposlenih osebah glede na samske, ločene, ovdovele in nezaposlene), kot izhaja tudi iz te raziskave. Podoben zaključek glede vpliva teh dejavnikov na občutenje sreče in zadovoljstva je v svoji raziskavi 15 držav zaznal tudi Peiró (2006), ki pa je še dodatno izpostavil razliko vplivov med občutenjem sreče in zadovoljstva, in sicer večji vpliv nezaposlenosti in dohodka na občutenje zadovoljstva kakor na srečo, saj je občutenje zadovoljstva v večji meri podvrženo ekonomskim dejavnikom kakor občutenje

sreče (kar potrjujejo tudi izsledki te raziskave – korelacija nezaposlenih in oseb s podpovprečnimi dohodki ima višjo negativno korelacijo pri občutenju zadovoljstva, kot pri občutenju sreče).

4 SKLEPI IN UGOTOVITVE

4.1 PREGLED UGOTOVITEV

Teoretični in empirični del disertacije obravnavata in raziskujeta občutenje blaginje, delovanje gospodarskega cikla in njegov vpliv na delovanje ekonomskih, socioloških, relacijskih ter drugih spremenljivk na občutenje blaginje. Teoretični del je osredotočen na pojasnjevanje pojmov blaginja in gospodarska kriza, medsebojno povezanost ekonomskih, socioloških in drugih dejavnikov ter teoretično razlago razlogov obstoja gospodarskih ciklov oz. nihanja gospodarske aktivnosti in nastanka gospodarskih kriz. V empiričnem delu pa se podrobneje razišče in znanstveno opredeli vplive ekonomskih, socioloških, relacijskih, časovnih in geografskih spremenljivk na občutenje blaginje (raziskan skozi odvisno spremenljivko občutenja sreče). Prav tako se poglobljeno preuči spremembo vplivov teh spremenljivk na občutenje blaginje v času gospodarske krize glede na čas konjunkture, s tem pa raziskovanje vpliva gospodarske krize na dinamiko razmerja med pojasnjevalnimi spremenljivkami in kazalcem občutenja blaginje. Blaginjo v raziskavi preučimo skozi ordinalno diskretno spremenljivko občutenja sreče. Z namenom zagotavljanja merodajnosti izbrane odvisne spremenljivke v empiričnem delu še dodatno preverimo vpliv pojasnjevalnih spremenljivk na alternativne mere občutenja blagostanja: občutenje zadovoljstva in občutenje zadovoljstva z gospodarstvom. Slednje omogoča ugotavljanje robustnosti izsledkov raziskave (podobna velikost in smer gibanja vplivov na odvisne spremenljivke) ter odstopanja pri različnih odvisnih spremenljivkah (katere pojasnjevalne spremenljivke imajo večji vpliv na posamezno odvisno spremenljivko in katere obratno smer vpliva), kar še dodatno prispeva k prepoznavanju pomembnih dejavnikov vpliva na občutenje blaginje in razlik pri vplivu teh dejavnikov na različne dimenzije subjektivne zaznave blaginje.

RAZISKOVALNO VPRAŠANJE

Odgovor na osrednje raziskovalno vprašanje, »Kako se spremenijo in kako medsebojno delujejo ekonomski ter sociološki kazalci skozi obdobje pred krizo, med krizo in po krizi?«, je podan tako v teoretičnem kakor tudi empiričnem delu. Teoretičen del oriše tako medsebojna razmerja ekonomskih in socioloških dejavnikov subjektivnega občutenja blaginje kot dejavnika v neprestanem medsebojnem delovanju, pri čemer imajo ekonomski dejavniki večji

in neposrednejši vpliv na sociološke dejavnike kot sociološki na ekonomske. Sociološki dejavniki se pogosto oblikujejo na podlagi ekonomskih dejavnikov, ki z zamikom oblikujejo dogajanje in stanje družbe ter posameznika. Empirični del, ki raziskuje vplive in spremembe teh vplivov v različnih gospodarskih obdobjih, zazna, da se vplivi pojasnjevalnih spremenljivk razlikujejo glede na gospodarsko stanje. Pri tem je bilo možno analizirati zgolj vplive oz. spremembe vplivov pojasnjevalnih spremenljivk v času gospodarske rasti in gospodarskega padca posameznih gospodarstev, ne pa tudi v polni meri obdobij po krizi, saj niso vse države enako občutile njenih razsežnosti, je niso istočasno prebrodile, ali pa so v času zadnjega anketiranja še vedno bile v krizi. Na podlagi raziskave pojasnjevalnih spremenljivk glede na rast/padec gospodarske dejavnosti so bila zaznana merodajna razlikovanja predvsem pri pojasnjevalnih spremenljivkah na ravni posameznikov (mikro nivo) in manjše pri pojasnjevalnih spremenljivkah na ravni države (makro nivo). V obdobju krize glede na obdobje konjunkture se je razkorak glede občutenja sreče:

- med spoloma zmanjšal (še vedno pa beleži ženski spol višje občutenje sreče),
- med kraji bivanja povečal (višje občutenje sreče vseskozi beležijo prebivalci podeželja/vasi),
- med leti izobraževanja povečal (višje občutenje sreče vseskozi beležijo bolj izobraženi),
- glede na zakonski stan zmanjšal (še vedno pa beležijo osebe v zvezi višje občutenje sreče),
- glede na dohodke povečal (višje občutenje sreče vseskozi beležijo osebe z nadpovprečnimi dohodki),
- glede na pripadnost večini prebivalstva povečal (višje občutenje sreče vseskozi beležijo predstavniki večine),
- glede na opravljanje poklica preprostih del povečal (nižje občutenje sreče vseskozi beležijo osebe, ki opravljajo takšna dela),
- glede na status nezaposlenega povečal (nižje občutenje sreče pa vseskozi beležijo nezaposlene osebe),
- glede na zdravstveno stanje zmanjšal (višje občutenje sreče vseskozi beležijo osebe z dobrim in povprečnim zdravjem),
- glede na odstotek odgovorjenih vprašanj oz. vrlino vestnosti povečal (višje občutenje sreče vseskozi beležijo osebe z več odgovorjenimi vprašanji),
- glede na dan anketiranja povečal (pri čemer se razlikuje tudi vpliv posameznih dni na občutenje sreče glede na stanje gospodarstva),

- glede na religioznost povečal (višje občutenje sreče vseskozi beležijo bolj religiozne osebe),
- glede na stopnjo inflacije povečal (nižje občutenje sreče vseskozi beležijo v državah z višjo stopnjo inflacije),
- glede na stopnjo brezposelnosti zmanjšal (nižje občutenje sreče vseskozi beležijo v državah z višjo stopnjo brezposelnosti),
- glede na pričakovano življenjsko dobo zmanjšal (višje občutenje sreče vseskozi beležijo v državah z višjo življenjsko dobo),
- glede na odstotek izvoza visokotehnoloških izdelkov povečal in pridobil negativen vpliv (v času konjunkture beleži pozitivno vrednost, v času recesije negativno),
- glede na tržno kapitalizacijo podjetij povečal (nižje občutenje sreče vseskozi beležijo v državah z višjo tržno kapitalizacijo podjetij),
- glede na indeks zakonskih pravic povečal (višje občutenje sreče vseskozi beležijo v državah z višjo stopnjo zakonskih pravic),
- glede na starost pa se ni spremenil (vseskozi beleži višja starost nižje občutenje sreče).

V času gospodarske rasti je razkorak na vpliv občutenja sreče pri spolu, zakonskem stanu in stopnji brezposelnosti večji kakor v času recesije oz. gospodarske krize, medtem ko je v času gospodarske krize razkorak na vpliv občutenja sreče večji pri kraju bivanja, izobrazbi, dohodku, vestnosti, religioznosti, izvozu visokotehnoloških izdelkov in tržni kapitalizaciji družb kakor v času gospodarske rasti. Gospodarsko stanje v posamezni državi vpliva na dinamiko razmerij ekonomskih in socioloških vplivov na blaginjo, pri čemer ta niso uniformna za vse vplive, saj se glede na gospodarsko stanje vpliv in razkorak nekaterih poveča, drugih zmanjša, nekaterih pa spremeni.

TEZA IN PODVPRAŠANJA

Postavljeno tezo, da se gospodarska kriza posredno ali neposredno prek različnih dejavnikov odraža na prebivalstvu in njihovem mnenju oz. na socioloških kazalcih, je možno potrditi tako iz ugotovitev teoretičnega kakor tudi empiričnega dela naloge. Teoretični del že v grobem oriše posledice gospodarske krize za družbo in posameznika (brezposelnost, izguba dohodka, zniževanje plač, stopnja samomorov), ki s pojavom krize (ter s tem povezanim padcem življenjskega standarda) preidejo na večino prebivalstva. Empirični del pa podrobneje razišče spremembe vplivov pojasnjevalnih spremenljivk na občutenje blaginje v

času gospodarske krize pa tudi izsledke drugih raziskav glede vpliva gospodarske krize na družbo (splošen padec zaupanja, depresije, nižja občutenja blaginje).

Zastavljeno podvprašanje, da je gospodarski cikel pozitivno koreliran s sociološkimi kazalci, je logično in resnično za sociološke kazalce, ki opredeljujejo pozitivne dejavnike (sreča, zadovoljstvo, zaupanje …), vsekakor pa ni in ne more biti resničen za sociološke kazalce, ki opredeljujejo negativne dejavnike (Gini koeficient neenakosti, indeks zaznave korupcije, podpovprečni dohodki). Prav tako se pri tem postavlja vprašanje, kateri del gospodarskega cikla povezujemo s tem podvprašanjem, saj se razmerja s sociološkimi kazalci glede na rast/padec gospodarske aktivnosti spreminjajo.

Odgovor na podvprašanje, da se medsebojni odnosi med ljudmi (zaupanje, poštenost, pomoč) skozi različne faze gospodarskega cikla spreminjajo je možno iz vidika sklepanja potrditi, vendar pa so empirični rezultati raziskave bili neznačilni in jih ni možno interpretirati. Odgovor sicer nudi teoretski del te naloge, ki oriše, da se medsebojni odnosi v različnih fazah gospodarskega cikla spreminjajo (vrednota zaupanja je recimo najvišja v času pred krizo, medtem ko poštenost in pomoč v tistem obdobju nista med najvišjimi vrednotami in obratno v času krize).

Odgovor na podvprašanje, da je vpliv gospodarskega cikla na opazovane sociološke kazalce med državami različen je vsekakor pritrdilen, saj je bilo že v teoretičnem delu orisano, da se vpliv gospodarskega nihanja odraža v različnih državah v različnih razsežnostih (različne države so preko različnih vzvodov reševale gospodarsko krizo, nekatere z obsežnimi reformami – ki so prizadele večino prebivalstva (Grčija), nekatere pa so krizo prebrodile brez obsežnejših reform – in večina prebivalstva ni občutila posledic (Nemčija)). Prav tako empirična raziskava potrjuje različno raven občutenja blaginje med državami ter predvidi same dejavnike, ki bi lahko bili za to odgovorni. Pri tem pa bi bila empirična raziskava vseh socioloških kazalcev za vse udeležene države glede na gospodarski cikel preobsežna za to nalogo in bi presegla okvirje te naloge, zaradi česar ni bilo možno v popolnosti preveriti slednjo tezo.

Na postavljeno podvprašanje, da je na podlagi spremembe določenih ekonomskih kazalcev možno napovedati gibanje posameznih socioloških kazalcev in obratno, je možno prav tako odgovoriti pritrdilno. Neposredno povezavo je možno najti že iz povezanosti pokazatelja gibanja BDP in stopnje brezposelnost (Okunov zakon). Prav tako pa sprememba BDP (prehod iz obdobja konjunkture v obdobje recesije) empirično dokaže neposredne učinke na sociološke dejavnike v povezavi z občutenjem blaginje (zmanjševanje ali povečevanje razlik vplivov na občutenje sreče glede na spol, izobrazbo, kraj bivanja …).

Podrobnejša raziskava medsebojnih razmerij vseh ekonomskih in socioloških kazalcev pa zaradi obsežnosti ni bila opravljena, saj bi le–ta presegla okvirje te naloge.

TEORETIČNI CILJI

V dispoziciji doktorske naloge so bili zastavljeni številni teoretični cilji, prek katerih je možno predhodno, pred empiričnim delom naloge, podrobljene opisati bistvene pojme doktorske naloge, ki se pojavijo tudi v naslovu doktorske naloge. S tem je možna predstavitev temeljnih pojmov, kar pripomore k boljšem kasnejšemu razumevanju tematike in medsebojni prepletenosti pojmov.

Prvi cilj opredelitve in teoretske definiranosti nihanja gospodarstva, njene zgodovine in osnovne značilnosti je bil uspešno definiran, pri čemer se je nihanje gospodarstva preverilo iz vidika razlag znanstvene in ekonomske stroke. Pregled različnih razlag ekonomskih šol ter znanstvene stroke glede nihanja gospodarstva je omogočil prepoznavo skupnih dejavnikov ter s tem boljšega razumevanja nihanja gospodarstva in nastanka gospodarskih kriz.

Cilj proučitve vzrokov nastanka kriz, njihove značilnosti in posledice na gospodarstvo in prebivalstvo je bil prav tako uspešno definiran, in sicer tako iz vidika razlag ekonomskih šol, zgodovinskega pregleda posameznih gospodarskih kriz, kakor tudi opredelitve posameznih možnih vzrokov. S tem je bilo možno na splošni (preko teoretičnih razlag ekonomskih šol) in specifični (preko pregleda preteklih gospodarskih kriz) ravni identificirati vzroke nastanke kriz, jih podrobneje opisati ter opredeliti spremljevalne negativne posledice za družbo in posameznika.

Prav tako je bil cilj orisati in opredeliti probleme gospodarskih kriz uspešno obrazložen znotraj teoretičnega dela naloge, pri čemer je bilo preko podrobnejše analize preteklih in zadnje gospodarske krize izpostavljena problematika tega pojava. Pri tem je bila problematika tega pojava predstavljena iz vidika evforije in padca moralnih vrednot v predkriznem času ter iz vidika kasnejših posledic na številnih ravneh v času krize.

Cilj orisati in opredeliti oblike in problematiko krize družbe je bil tudi obrazložen v teoretičnem delu naloge, tako samostojno, kakor tudi povezanosti s posameznimi vrednotami, ekonomskimi dejavniki ter pojavi kriz na drugih področjih. S tem se te krize in njene posledice zaradi medsebojne prepletenosti prenesejo na druga področja, katera generirajo nove posledice in krize na teh področjih.

Cilj teoretske opredelitve povezanosti med ekonomskimi in sociološkimi kazalci je bil prav tako uspešno obrazložen v teoretičnem delu naloge, tako iz vidika splošne prepletenosti

ekonomske in sociološke sfere, prenašanja posledic ene oblike krize v drugo, kakor tudi pregleda posledic gospodarskih kriz na družbo. Ekonomski in sociološki dejavniki so nenehnem medsebojnem delovanju in iz tega vidika sooblikujeta drug drugega, pri čemer imajo ekonomski dejavniki zaradi svoje narave (kapitalizem – potrošništvo, investicije, inovacije, način življenja) in možnosti (globalizacija – globalna prepletenost, dostopnost, kulturni vpliv) večjo moč pri oblikovanju socioloških dejavnikov kot obratno.

EMPIRIČNI CILJI

Prav tako so bili znotraj dispozicije doktorske naloge postavljeni številni empirični cilji, preko katerih je možno podrobneje analizirati posamezne podatke in izsledke raziskave. S tem je omogočeno preučitev dodatnih tem izven okvirja naslova doktorske naloge oz. zastavljenega raziskovalnega vprašanja.

Prvi cilj empiričnega dela se nanaša na ugotavljanje trenda gibanja ekonomskih pokazateljev pred, med in po krizi za posamezno obravnavano evropsko državo, kateri je definiran v empiričnem delu (prav tako pa tudi v teoretičnem). Trend gibanja večine ekonomskih kazalcev je možno iz teoretičnega vidika predvideti, izhaja pa tudi iz zbranih podatkov potrebnih za opravljanje raziskave. Določeni »pozitivni« ekonomski kazalci (BDP) se gibljejo premo–sorazmerno z gospodarskim stanjem, določeni (brezposelnost) obratno–sorazmerno, nekateri (inflacija) pa neodvisno oz. glede na ekonomsko politike države oz. pristojne ustanove (Evropska centralna banka). Analiza vseh ekonomskih pokazateljev glede na gospodarsko stanje in državo pa bi preseglo namen in okvirje te naloge.

Naslednji zastavljen cilj se nanaša na ugotavljanje trenda gibanja socioloških pokazateljev pred, med in po krizi za posamezno obravnavano evropsko državo, ki je definiran v empiričnem delu. Trend gibanja mikro socioloških kazalcev, ki se nanašajo na poročanje občutenja blaginje, se prav tako izkazuje v premo–sorazmernosti gibanja z gospodarskim stanjem (tj. višje v času konjunkture in nižje v času recesije). Analiza vseh socioloških pokazateljev glede na gospodarsko stanje in državo pa bi preseglo namen in okvirje te naloge.

Cilj empiričnega dela glede ugotavljanja povezave med sociološkimi in ekonomskimi pokazatelji pred nastankom gospodarske krize ter preverjanja, ali je korelacija med opazovanima dejavnikoma ostala na podobni ravni tudi med in po krizi je bil prav tako dosežen, in sicer preko analize spremembe dinamike vplivov občutenja blaginje. Relacije med ekonomskimi in sociološkimi pokazatelji se gibljejo, glede na naravo pokazateljev, različno (nekateri premo–sorazmerno, nekateri obratno–sorazmerno), se pa relacije glede na

gospodarsko stanje praviloma spremenijo. Analiza povezav med vsemi ekonomskimi in sociološkimi pokazatelji glede na gospodarsko stanje pa bi preseglo namen in okvirje te naloge.

Cilj glede ugotavljanja povezave med Ginijevim koeficientom in nastopom gospodarske krize z opazovanji spremembe omenjenega koeficienta pred, med in po krizi je bil prav tako dosežen, predvsem v teoretičnem delu. Ena izmed domnev nastanka gospodarskih kriz opredeli, da je vzrok v neenakomerni razporeditvi dohodka ter, da je 1 % najpremožnejšega dela prebivalstva v ZDA rekordno raven premoženja beležil leto pred nastopom gospodarske krize leta 1929 in gospodarske krize leta 2008. Analiza povezav med Ginijevim koeficientom in nastopom gospodarske krize bi morala biti poglobljena in vsebovati tudi državo izvora krize, slednje pa bi preseglo namen in okvirje te naloge.

Postavljen cilj z namenom ugotavljanja in ocenjevanja vpliva nastopa gospodarske krize na prebivalstvo v Sloveniji in drugih evropskih državah, je bil dosežen tako v teoretičnem, kot tudi empiričnem delu. Ugotovljene in opisane so bile posledice gospodarske krize za države, na katere je pojav krize v največji meri prizadel. S tem je prvotno zraven splošnih spremljajočih negativnih posledic prispeval k izgubi avtonomnosti posameznih držav, uvedbi številnih reform, s tem hujših posegov v življenjski standard prebivalcev in vpliv na občutenje blaginje.

Cilj glede ugotavljanja ali se bi dalo iz gibanja ekonomskih in socioloških kazalcev napovedati nastanek gospodarske krize na empiričnem nivoju ali nivoju zbranih podatkov ni dal pritrdilnega odgovora. Del rešitve je možno poiskati v teoretičnem delu z domnevo o povezavi med relacijo velikosti premoženja 1 % najpremožnejšega dela prebivalstva ter povečevanje njihovega premoženja do meje 30 % vsega premoženja, kateremu sledi gospodarska kriza in padec premoženja 1 % najpremožnejšega dela prebivalstva. Smiselna je torej poglobljena raziskava dejanske porazdelitve dohodka ter nastop gospodarske krize, kar pa presega namen in okvir te naloge.

Cilj empiričnega dela glede ugotavljanja, ali so in katere so spremembe v socioloških kazalcih, ki so obratno–sorazmerne s spremembami ekonomskih kazalcev je bil dosežen pri raziskovanju vplivov na poročanje blaginje. Po pričakovanju raziskava zazna med ekonomskimi spremenljivkami z obratno–sorazmernim gibanjem pokazatelja inflacije in odstotek zaposlenih v kmetijstvu. Pri tem pa je poglobljena analiza opravljena zgolj za sociološke pokazatelje blaginje oz. posameznikovega subjektivnega dojemanja blaginje (preko treh odvisnih spremenljivk – sreče, zadovoljstva in zadovoljstva z gospodarstvom). Poglobljena analiza vseh socioloških dejavnikov in njihova obratno–sorazmernost z vsemi ekonomskimi dejavniki pa bi preseglo namen in okvirje te naloge.

Zastavljen cilj, ki se nanaša na ugotavljanje ali povečanje višine dohodka poveča splošno zadovoljstvo in obratno ter to primerjati z ugotovitvami Easterlina, je bil definiran v empiričnem delu (deloma tudi v teoretičnem). Teza Easterlinovega paradoksa je potrjena z izsledki te raziskave, saj se v raziskavi jasno izkazuje prvoten pozitiven pomen dohodka (BDP) na občutenje blaginje v razvijajočih državah, kateri pa kasneje pojenja pri razvitih državah in po doseganju določene vrednosti v nekaterih državah prične upadati (slednje razmerje med dohodkom in občutenjem baginje pa je še bolj očitno v kolikor primerjamo logaritemske vrednosti obeh dejavnikov). Nadaljnji dvig BDP več ne doprinese k dvigovanju blaginje, ampak k dvigu blaginje pripomorejo drugi dejavniki.

4.2 ZNANSTVENI DOPRINOS

Doktorska disertacija obravnava pojasnjevanje pojava gospodarske krize, ki je v obdobju pisanja te naloge še vedno relevantna in aktualna tema. Disertacija v teoretičnem delu najprej opiše bistvene pojme, ki so predmet raziskave, in oriše njihove razsežnosti ter različna pojmovanja. Ekonomski sistem je prek svojega cikličnega nihanja vseskozi podvržen rasti in padcu gospodarske aktivnosti, pri čemer se padec občasno izkazuje v pojavu dolgotrajne ali globlje krize. Ekonomski dejavniki, gledano lokalno, regionalno ali globalno, delujejo posredno in neposredno tako na družbo kot na posameznike v njej ter oblikujejo raven in spremembo njihovega občutenja. Proces vpliva ekonomskih dejavnikov na družbo in posameznika pa se z razvojem ne zmanjšuje, ampak povečuje, saj so posamezniki vedno bolj vpeti v dogajanje okoli sebe in tudi sami stopajo iz lokalne na globalno raven. Naloga je v teoretičnem delu podrobneje raziskala obstoj oz. razlog nihanja gospodarske aktivnosti in s tem obstoj gospodarskih ciklov ter pri tem soočila tako razlage različnih uveljavljenih ekonomskih smeri kakor tudi znanstvene stroke. Prek primerjave razlag in analiz večjih preteklih gospodarskih kriz (pa tudi aktualne gospodarske krize) je bilo možno prepoznati oz. izpostaviti vzroke za njihov nastanek. Vzroki se praviloma pojavijo par let pred nastopom krize in se kažejo v vsesplošni evforiji, sproščenem kreditiranju, špekulativnem vlaganju in vsesplošnem nerazumevanju trga, ki privede do poka špekulativnega balona. Osnovna težava je predkrizno dogajanje, v katerem se špekulativni balon napihuje, vprašanje pa je zgolj, kdaj bo počil; kasneje kot poči, hujše so posledice za gospodarstvo in družbo. Gospodarska rast in tudi gospodarska kriza delujeta tako na družbo kot na posameznika; prva deluje evforično, lahkomiselno in optimistično, druga deluje depresivno, previdno in pesimistično. Teoretska opredelitev bistvenih pojmov doktorske disertacije, opredelitev gospodarskega cikla in mnenj stroke glede njegovega obstoja, zgodovinski pregled gospodarskih kriz ter

opredelitev razlogov gospodarskih nihanj in pojava kriz predstavlja novost na področju razumevanja gospodarske in ostalih z njo povezanih kriz.

Nabor vseh dejavnikov subjektivnega občutenja blaginje je zelo širok in obsega 97 različnih pojasnjevalnih spremenljivk (če upoštevamo pojasnjevalne spremenljivke znotraj tematskih sklopov, je spremenljivk še več), s čimer je zagotovljeno zmanjševanje možnosti pripisovanja vpliva izpuščenih dejavnikov. Raziskava s takšnim obsegom pojasnjevalnih spremenljivk, s toliko državami in časovnimi opazovanji že v osnovi predstavlja znanstveni doprinos. Izvirnost pa prav tako predstavljajo lastno zasnovane pojasnjevalne spremenljivke na nivoju države in posameznika (leto anketiranja, razvita gospodarstva, PCA spremenljivke, delež odgovorov …), ki dodatno oplemenitijo raziskavo z vključitvijo pomembnih dejavnikov občutenja sreče. S tem ta naloga tudi na podlagi nabora podatkov in ustvarjanja lastnih podatkov predstavlja novost na področju raziskovanja in razumevanja občutenja blaginje.

Empirični del podrobneje razišče delovanje socioloških, ekonomskih in relacijskih dejavnikov na občutenje sreče (kot indikator občutenja blaginje), pri čemer so vključeni tako dejavniki na ravni posameznika kakor tudi na ravni države. Raziskava najprej po tematskih sklopih natančno razišče delovanje vseh teh dejavnikov na občutenje blaginje in izsledke primerja z izsledki raziskav s podobnega področja. Razdelitev po tematskih sklopih omogoča tako smiselno in preglednejše podajanje izdelkov obsežne raziskave kakor tudi dodatno raziskovanje posameznih vplivov znotraj sklopa. Raziskava analizira tudi vpliv socioloških, ekonomskih in relacijskih dejavnikov na občutenje zadovoljstva in zadovoljstva z gospodarstvom, s čimer je bila omogočena medsebojna primerjava med vsemi tremi odvisnimi spremenljivkami ter prepoznavanje podobnosti in razlikovanj med različnimi dimenzijami subjektivnega občutenja blagostanja. Nabor podatkov je omogočil tudi raziskavo glede na gospodarsko stanje posamezne države, s čimer je bilo možno analizirati in utemeljevati razlikovanje med vplivi pojasnjevalnih spremenljivk na občutenje blaginje v času gospodarske rasti (konjunkture) in času gospodarskega padca (krize). S tem se je v kontekstu doktorske disertacije prispevalo k preučevanju vplivov gospodarskih ciklov na občutenje blaginje, torej preučevanju gibanja socioloških pokazateljev glede na gospodarsko stanje. Na ta način se je izoblikovalo boljše razumevanje vpliva gospodarstva na posameznike v družbi. Pri tem so bili izsledki analize podvrženi tudi preverjanju robustnosti prek različnih ekonometričnih metod, in sicer z metodo najmanjših kvadratov, ordinalno logistično regresijo in kvantilnimi regresijami.

Doprinos te doktorske disertacije je poglobljena raziskava vplivov pojasnjevalnih spremenljivk na občutenje sreče, identifikacija najpomembnejših vplivov, kakor tudi vpliv gospodarske krize/recesije na razmerja vplivov pojasnjevalnih spremenljivk na občutenje

sreče. Poglobljena raziskava pojasnjevalnih spremenljivk je omogočila podrobnejši pregled vseh možnih dejavnikov na sociološki in ekonomski ravni ter ravni osebnih značilnosti, kakor tudi dejavnikov na ravni posameznika in države. Pomen slednjega je še toliko večji v kolikor se upošteva ustvarjanje novih lastnih spremenljivk ter ugotavljanja njihovega vpliva na občutenje sreče, ki se pri ustvarjenih relacijskih spremenljivkah izkazujejo kot merodajni dejavniki občutenja sreče. Identificirati je bilo možno tudi najpomembnejše vplive na občutenje sreče, in sicer na ravni posameznika spremenljivke življenjskega sloga (zdravje, partnerska zveza) ter spremenljivke osebnih značilnosti (zaupanje, solidarnost) in na ravni države spremenljivki povezani z razvitostjo države (inflacija, pričakovana življenjska doba). Prav tako je bil raziskan tudi vpliv gospodarske dejavnosti (konjunktura, recesija) na spremembe vplivov pojasnjevalnih spremenljivk na občutenje sreče. Ugotovitve nakazujejo, da je vpliv gospodarskega stanja na spremembo vplivov različen, tako da se le–ta lahko zmanjša, poveča ali spremeni. Zmanjšanje vpliva v času recesije je možno zaznati pri demografskih spremenljivkah na ravni posameznika (spol, zakonski stan) ter ene spremenljivke na ravni države (stopnja brezposelnosti). Pri tem pa se ravno obratno poveča vpliv pojasnjevalnih spremenljivk v času recesije pri spremenljivkah življenjskega sloga (kraj bivanja, izobrazba, dohodek), spremenljivkah osebnih značilnosti (vestnost, religioznost) ter ene spremenljivke na ravni države (tržna kapitalizacija družb). Prav tako pa obstaja ena spremenljivka na ravni države (izvoz visokotehnoloških izdelkov), pri kateri vpliv recesije spremeni usmerjenost vpliva iz pozitivnega v negativnega, s čimer si je vpliv slednje spremenljivke na občutenje sreče glede na gospodarsko stanje nasproten.

Doktorska disertacija je odprla nova spoznanja na področju soodvisnega delovanja socioloških in ekonomskih kazalcev, in sicer s preučevanjem medsebojne povezanosti in spreminjanja vplivov skozi različna obdobja gospodarskega cikla. Hkrati je doktorska disertacija (in v njej zaobsežene raziskave) prispevala k izboljšanemu sociološkemu pogledu na področju nihanja gospodarstva in ekonomskemu pogledu na področju občutenja blaginje. Na ta način je pripomogla k dopolnitvi manjkajočega pogleda vpliva gibanja gospodarskega cikla na subjekte in primerjavi delovanja socioloških in ekonomskih kazalcev ter njihove soodvisnosti. To do sedaj v takšni meri ni bilo mogoče, saj v preteklosti niso bile opravljena obsežna ciklična mednarodna merjenja javnih mnenj, ki bi pokrivala sociološke kazalce skozi celotni gospodarski cikel in ki bi s takšnim obsegom nabora dejavnikov in držav ugotavljala vpliv na blaginjo (del anketnih podatkov, črpanih iz ESS, so bili za obdobje 2012 dodani šele junija 2014, zaradi česar uporaba teh podatkov predhodno ni bila mogoča). Na ta način bo naloga tudi empirično predstavljala novost na področju razumevanja vplivov na občutenje blaginje, in sicer tako z vidika splošnih vplivov, vpliva novo–ustvarjenih spremenljivk kakor

tudi vpliva gospodarske krize na dinamiko razmerja med ekonomskimi in sociološkimi kazalci blaginje.

4.3 OMEJITVE RAZISKAVE

Pri doktorski nalogi so se kljub navedenemu znanstvenemu doprinosu pojavile določene omejitve, na katere so lahko pozorni ali jih poskušajo dopolniti prihodnji raziskovalci. Prva je omejitev vzorca, ki se periodično dopolnjuje, zato bo z vsakim novim anketnim obdobjem možno pridobiti večji vpogled v medsebojna razmerja in s tem vpliv na občutenje blaginje. Prav tako je omejitev predstavljala zbirka anketnih podatkov, ki kljub svoji širini in izčrpnosti, ne beleži nekaterih drugih dejavnikov, s katerimi bi bilo možno meriti vpliv na občutenje blaginje (npr. kadilec – nekadilec, uživanje alkohola, bivanje v hiši – stanovanju …). Prav tako anketni podatki kljub periodičnosti ne zajemajo istega vzorca ljudi, kar onemogoča merjenje istih kazalcev za iste osebe skozi čas. To bi omogočalo uporabo panelnih regresijskih metod, ki omilijo pristranost ocen zaradi izpuščenih spremenljivk. Nemerljive individualne značilnosti posameznikov so namreč del regresijske napake, obenem pa korelirane s pojasnjevalnimi spremenljivkami, kar vnaša napake v ocene koeficientov. Panelne metode imajo prednost, da lahko izločijo časovno konstantni segment neopaznih individualnih značilnosti in približajo ocene pravim vrednostim parametrov. Hkrati pa se vsakega periodičnega anketnega obdobja ne udeležujejo vedno iste države oz. ne vse, kar onemogoča kontinuirano analiziranje medsebojnih razmerij za vse države.

Omejitev teoretičnega dela je povzetek mnenj glede gospodarskih nihanj in s tem poveznih gospodarskih kriz, saj namen in obseg naloge ne dopuščata bolj poglobljenega in dolgega razglabljanja o tej temi. Podobno je s tematiko preteklih gospodarskih kriz in z njihovo medsebojno primerjavo z namenom iskanja podobnosti in vzrokov nastanka, saj bi podroben opis vseh oz. večine gospodarskih kriz presegel obseg te naloge. Prav tako bi lahko bila obrazložitev vzrokov nastanka kriz oz. medsebojne prepletenosti teh dejavnikov (neenakomerna porazdelitev prihodkov, kreditiranje, špekulativnost, psihološki dejavniki) obrazložena širše oz. bolj podrobno, kar pa ponovno presega namen in obseg te naloge.

Omejitve, povezane z empiričnim delom, se nanašajo na razporeditev opazovanega obdobja na predkrizno, medkrizno in pokrizno, saj jih datumsko ni možno ločiti, ker so različne države stopile in izstopile iz krize v različnih obdobjih. Možno je bilo opredeliti zgolj države, ki beležijo gospodarsko rast (konjunktura), in države, ki beležijo gospodarski padec (krizo). Možnost raziskave vplivov spremenljivk glede obdobja pred krizo, med krizo in po krizi pa bo možno opraviti kasneje, ko bo ESS baza podatkov dopolnjena z anketnim

obdobjem 2014. Omejitev raziskave je tudi, da analizira obdobje le zadnje gospodarske krize in je zato posploševanje ugotovitev na gospodarske krize nasploh omejeno. Prav tako so se pojavile omejitve glede raziskovanja vpliva med sociološkimi in ekonomskimi dejavniki ter vpliva teh v povezavi z državo ali gospodarskim stanjem, saj bi bila takšna raziskava preobsežna za to nalogo, prav tako pa bi presegala namen te naloge.

4.4 NADALJNJE RAZISKAVE

Kljub navedenemu znanstvenemu doprinosu doktorske disertacije ostajajo nekatera vprašanja neodgovorjena, s tem pa se ponuja možnost nadaljnjega raziskovanja. Opredeljene omejitve te raziskave ponujajo izhodišče za nadaljnje raziskave tako iz teoretičnega kakor tudi empiričnega vidika.

Že ESS baza podatkov dopušča veliko možnosti tako raziskovanja kakor tudi ustvarjanja izvedenih spremenljivk, s čimer omogoča nadgradnjo te raziskave ali izvedbo popolnoma nove raziskave. Iz empiričnega dela izhajajo še številne druge možnosti nadaljnjih raziskovalnih izzivov. Lahko bi se poglobljeno raziskalo vplive vseh pojasnjevalnih spremenljivk še na drugi odvisni spremenljivki (zadovoljstvo, zadovoljstvo z gospodarstvom), s čimer bi dobili boljši vpogled glede podobnosti in razlik med vplivi na odvisne spremenljivke. Prav tako bi bilo možno poglobljeno raziskati področje sprememb ekonomskih, socioloških in/ali relacijskih dejavnikov ne le v obdobjih pred in med krizo, ampak tudi po krizi (in možnost vključitve trenutno še neobjavljenega ESS anketnega obdobja 2014). Možna bi bila tudi obširna raziskava ekonomskih, socioloških in relacijskih dejavnikov glede na državo anketiranca, s čimer bi lahko opredeljevali podobnosti in odstopanja med državami (še posebej, če bi spremljali države skozi anketna obdobja). Podaja se tudi možnost raziskave medsebojnega vpliva večjega števila socioloških in ekonomskih dejavnikov, s čimer bi bilo možno analizirati medsebojno prepletenost ter delovanje teh dejavnikov.

Pri tem je možno predvideti, da ima vpliv na občutek blaginje oz. sreče tudi tip političnega sistema posamezne države (demokracija, diktatura, monarhija, …), saj skupaj s spremljajočimi dejavniki bistveno vpliva na posameznikove želje, možnosti in počutje (odprtost države, informiranost, večstrankarski sistem, notranja in zunanja politika, …). Pri tem pa bi bilo prav tako možno preučiti vpliv politik (konservativna, socialna, liberalna, …), ki jih vladajoča oblast izvaja, saj imajo slednje zagotovo vpliv na počutje sreče. Prav tako mora tudi tip gospodarskega sistema države skupaj z vsemi spremljajočimi dejavniki imeti bistven vpliv na posameznika in njegovo počutje (odprto gospodarstvo, vpetost države v

gospodarstvo, davčna politika, socialna politika, subvencije, …). Kot dodaten dejavnik je tudi vpliv (ne)okrnjenosti okolja v katerem biva posameznik, kakor tudi drugi dejavniki iz okolja, ki vplivajo na njegov dobrobit (kot npr. razvitost okolja in urbanost okolja). Slednje dejavnike na ravni držav je, zaradi njihovega pomena in verjetnega vpliva na posameznikovo počutje vsekakor, smiselno poglobljeno raziskati, še posebej če je preučevan nabor držav zelo raznolik (glede na politični in gospodarski sistem ali okolje bivanja).

Prav tako tudi dejstvo medsebojnega delovanja in vpliva socioloških dejavnikov oz. relacijskih dejavnikov odpira možnosti nadaljnjih raziskav na tem področju. Možna je tako poglobljena raziskava povezanosti socioloških dejavnikov oz. socioloških in relacijskih dejavnikov (kot je v tej nalogi raziskan pomen vrednote solidarnosti ali bogastva pri osebah, ki bivajo v urbanih naseljih ali pri osebah s podpovprečnimi dohodki). Prav tako pa je možno opraviti poglobljeno raziskavo glede spremembe vpliva sociološkega/ relacijskega dejavnika na občutenje sreče glede na posamezno okoliščino (kot je v tej nalogi raziskana sprememba vpliva vrednote solidarnosti ali bogastva na občutenje sreče v kolikor oseba živi v urbanih naseljih ali oseba prejema podpovprečne dohodke). Raziskave na tem področju bi nudile dodatne ugotovitve medsebojne povezanosti posameznikovih osebnih značilnosti, njegovih vrednot in okolja v katerem biva, kakor tudi ugotavljanje različnih vplivov teh dejavnikov na posameznikovo občutenje sreče oz. blaginje glede na določene okoliščine (starost, spol, izobrazba, dohodek, kraj bivanja, …).

Tematika gospodarske krize in blaginje je lahko predmet raziskave s številnimi drugimi spremenljivkami, z uporabo druge metode ali drugih vhodnih podatkov, kot je merjenje javnega mnenja GallupWorld Poll, World Values Survey, Eurobarometer, EVS (European Values Study) in WVS (World Values Survey). Možnosti raziskav na teh področjih so velike, možno pa je nekatrere že pridobljene izsledke in ugotovitve iz te disertacije uporabiti in po možnosti nadgraditi.

LITERATURA

1. Acemoglu, Daron, Amy Finkelstein in Matthew J. Notowidigdo. 2013. Income and health spending: evidence from oil price shocks. *Review of Economics and Statistics* 95 (4): 1079–1095.
2. Ahn, Namkee, Juan Ramon Garcia in Juan Francisco Jimeno. 2004. *The Impact of Unemployment of Individual Well–Being in the EU*. Dostopno prek: www.sopol.at/get_file.php?id=1392 (20. maj 2014).
3. Alesina, Alberto, Rafael Di Tella in Robert MacCulloch. 2001. Inequality and happiness. Are Europeans and Americans different. *Journal of Public Economics* 88 (9–10): 2009–2042.
4. Ali, Afia, Gareth Ambler, Andre Strydom, Dheeraj Rai, Claudia Cooper, Sally McManus, Scott Weich, H. Meltzer, Simon Dein, in Angela Hassiotis. 2013. The relationship between happiness and intelligent quotient: the contribution of socio–economic and clinical factors. *Psychological Medicine* 43 (6): 1303–1312.
5. Allen, Jim in Rolf Van der Velden. 2001. Educational mismatches versus skill mismatches: effects on wages, job satisfaction, and on-the-job search. *Oxford economic papers* 53 (3): 434-452.
6. Alotaibi, Saad. 2014. *Global economic crises: Marx and Keynes' views*. Dostopno prek: http://www.academia.edu/4002860/Global_economic_crises_Marx_and_Keynes_views (27. april 2015).
7. Akay, Alpasian in Peter Martinsson. 2009. Sundays Are Blue: Aren't They? The Day–of–the–Week Effect on Subjective Well–Being and Socio–Economic Status. *IZA Discussion Paper No. 4563.*
8. Alvarez–Díaz, Ángel, Lucas Gonzales in Benjamin Radcliff. 2010. The Politics of Happiness: On the Political Determinants of Quality of Life in the American States. *The Journal of Politics* 72 (3): 894–905.
9. Arampatzi, Efstratia. 2013. *The Impact of a Financial Crisis on Happiness*. Dostopno prek: file:///C:/Users/Alex/AppData/Local/Temp/MA–ThesisEfstratiaArampatzi–370885.pdf (26. junij 2014).
10. Argyle, Michael. 1992. *The social psychology of everyday life*. New York: Routledge.
11. Argyle, Michael. 1999. Causes and Correlates of Happiness V *Well–being: Foundations of Hedonic Psychology*, ur. Daniel Kahneman, Edvard Diener in Norber Schwarz, 353–374. New York: Russell Sage Foundation.
12. Aristotel. 1994. Nikomahova etika. Ljubljana: Slovenska matica.
13. Arrighi, Giovanni. 2008. *Adam Smith in Beijing: lineages in the 21st Century*. London; New York: Verso cop..
14. —— 2009. *Dolgo 20. stoletje*. Ljubljana: Založba Sophia.

15. Atkinson, B. Anthony in Salvatore Morelli. 2011. Economic crises and Inequality. *UNDP-HDRO Occasional Papers 2011/6*.
16. Auerback, Marshall. 2013. *Five Years on from Lehman: The More Things Change, the More They Stay the Same*. Dostopno prek: www.ineteconomics.org/ideas-papers/blog/five-years-on-from-lehman-the-more-things-change-the-more-they-stay-the-same [17. februar 2016].
17. Autor, H. David, Lawrence F. Katz in Melissa S. Kearney. 2008. Trends in US wage inequality: Revising the revisionists. *The Review of economics and statistics* 90 (2): 300–323.
18. Baetschmann, Gregori. 2012. Heterogeneity in teh relationship between happiness and age: Evidence from the German Socio–Economic Panel. *SOEP Paper 472–2012.*
19. Barberis, Nicholas in Andrei Shleifer. 2003. Style investing. *Journal of Financial Economics* 68 (2): 161–199.
20. Barberis, Nicholas. 2011. *Psychology and the Financial Crisis of 2007–2008*. Dostopno prek: h http://faculty.som.yale.edu/nicholasbarberis/cp10.pdf (6. maj 2015).
21. Bartram, David. 2011. Economic migration and happiness: Comparing immigrants' and natives' happiness gains from income. *Social Indicators Research* 103(1): 57–76.
22. Bauman, Zygmunt. 2002. *Tekoča moderna.* Ljubljana: Založba/cf*..
23. Bauman, Zygmunt. 2009. *Bauman – End of the Orgy (intervju z Baumanom, ki ga je opravil Tomasz Kwasniewski).* Dostopno prek: http://csf.ceetrust.org/Paper/14/ (15. december 2012).
24. Baumeister, F. Roy, Jennifer D. Campbell, Joachim I. Krueger in Kathleen D. Vohs. 2003. Does high self–esteem cause better performance, interpersonal success, happiness, or healthier lifestyles?. *Psychological science in the public interest* 4 (1): 1–44.
25. Beck, Ulrich. 2003. *Kaj je globalizacija? – zmote globalizma*. Ljubljana: Krtina.
26. Beck, Ulrich. 2009. *Družba tveganja: na poti v neko drugo moderno*. Ljubljana: Krtina.
27. Bell, H. Deborah. 1992. The law clinic as a regional center: looking for solutions to rural southern housing problems. *Washington University Journal of Urban and Contemporary Law* 42 (1) 101–126.
28. Belle, Deborah in Heather E. Bullock. 2014. *The Physological Consequences of Unemployment*. Dostopno prek: http://www.spssi.org/index.cfm?fuseaction=page.viewpage&pageid=1457 (20. maj 2014).
29. Bezemer, J. Dirk. 2009. No one saw this coming": understanding financial crisis through accounting models. *MPRA Paper No. 15892.*
30. Bjørnskov, Christian. 2008. Healthy and happy in Europe? On the association between happiness and life expectancy over time. *Social Science & Medicine* 66 (8): 1750–1759.
31. ——. 2008. Social capital and happiness in the United States. *Applied Research in Quality of Life* 3 (1): 43–62.

32. Bjørnskov, Christian, Axel Dreher in Justina A. V. Fischer. 2007. On Gender Inequality and Life Satisfaction: Does Discrimination Matter?. *SSE/EFI Working Paper Series in Economics and Finance No. 657.*
33. Blanchflower, G. David, David N. F. Bell, A. Montagnoli, in M. Moro. 2013. *The effects of macroeconomic shocks on well-being*. Dostopno prek: http://www.bostonfed.org/employment2013/Papers/Blanchflower_Session5.pdf (5. maj 2014).
34. Blanchflower G. David in Andrew J. Oswald. 2011. International Happiness: A New View on the Measure of Performance. *Academy of Management Working Paper Perspectives* 25 (1): 6–22.
35. Blinder S. Alan. 2007. *How Many U.S. Jobs Might Be Offshorable?*. Princeton: Princeton University.
36. Blundell, Richard. 2001. James Heckman`s Contributons to Economics and Econometrics. *The Scandinavian Journal of Economics* 103 (2): 191–203.
37. Boarini, Romina, Margherita Comola, Conal Smith, Robert Manchin, Femke de Keulenaer. 2012. What Makes for a Better Life?: The Determinants of Subjective Well–Being in OECD Countries – Evidence from the Gallup World Poll. *OECD Statistics Working Papers 2012/03. OECD Publisghing.*
38. Bogg, Tim in Brent W. Roberts. 2004. Conscientiousness and health–related behaviors: a meta–analysis of the leading behavioral contributors to mortality. *Psychological Bulletin* 130 (6): 887–919.
39. Bolen, Johan, Huina Mao in Xiao–Jun Zeng. 2010. Twitter mood predicts the stock market. *Journal of Conceptual science* 2 (1): 1–8.
40. Booth, L. Alison, Marco Francesconi in Jeff Frank. 2002. Temporary Jobs: Stepping Stones or Dead Ends. *Economic Journal* 112 (480): F189–F213
41. Boortz, Christopher, Simon Jurkatis, Stephanie Kremer in Dieter Nautz. 2013. Herding in financial markets: Bridging the gap between theory and evidence. SFB 649, *Discussion Paper No. 2013–036*.
42. Bordo, D. Michael in Christopher M. Meissner. 2012. Does inequality lead to a financial crisis?. *Journal of International Money and Finance* 31 (8): 2147-2161.
43. Borghesi, Simone in Alessandro Vercelli. 2012. Happiness and health: two Paradoxes. *Journal of Economic Surveys* 26 (2): 203–233.
44. Boyd, Robert. 2008. *TulipoMania Revisited*. Dostopno prek: https://workstory.s3.amazonaws.com/assets/1009062/TulipoManiaRevisited.pdf (6. maj 2015).
45. Bazillier, Rémi in Jérôme Héricourt. 2014. The circular relationship between inequality, leverage, and financial crises: intertwined mechanisms and competing evidence. *CEPII Working Paper No. 2014-22*.

46. Britannica. 2011. *Heckman correction.* Dostopno prek: http://www.britannica.com/EBchecked/topic/734492/Heckman–correction (13. september 2011).
47. Brocker, Michael in Christopher Hanes. 2013. The 1920s American real estate boom and the downturn of the great depression: Evidence from city cross sections. *NBER Working Paper No. w18852*.
48. Brown, Clair, Julia Lane in Timothy Sturgeon. 2012. Workers' views of the impact of trade on jobs. *Industrial Relations: A Journal of Economy and Society* 52 (1): 1–21
49. Brülde, Bengt. 2007. Happiness theories of the good life. *Journal of Happiness Studies* 8 (1): 15–49.
50. Bushway, Shawn, Brian D. Johnson in Lee Ann Slocum. 2007. Is the Magic Still There? The Use of the Heckman Two–Step Correction for Selection Bias in Criminology. *Journal of Quantitative Criminology* 23 (2): 151–178.
51. Calvo Esteban in Christine Mair. 2014. The Multiplicative Effect of Individual– and Country–level Unemployment on Life Satisfaction in 97 Nations (1981–2009). Facultad de Economía y Empresa, Universidad Diego Portales, *Working Paper No. 49.*
52. Carr, Alan. 2011. *Positive Psychology: The Science of Happiness and Human Strengths*. New York: Routledge.
53. CBPP. 2009. *Top 1 Percent of Americans Reaped Two–Thirds of Income Gains in Last Economic Expansion*. Dostopno prek: http://www.cbpp.org/research/top–1–percent–of–americans–reaped–two–thirds–of–income–gains–in–last–economic–expansion (6. maj 2015).
54. Chang, Ha–Joon. 2010. *23 Things They Don"t Tell You about Capitalism*. New York: Bloomsbury Press.
55. Chekola, Mark. 2007. Happiness, Rationality, AutonomyandTheGoodLife. *Journal of Happienss Studies* 8 (1): 51–78.
56. Cheung, T. L. Tracy, Marleen Gillebaart, Floor Kroese in Denise De Ridder. 2014. *Why are people with high self–control happier? The effect of trait self–control on happiness as mediated by regulatory focus*. Dostopno prek: http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles /PMC4085873/ (23. avgust 2014).
57. Chiu, K. Randy. 1998. Relationships among role conflicts, role satisfaction and life satisfaction: Evidence from hong Kong. *Social Behavior and Personality* 26 (4): 409–414.
58. Clark, E. Andrew, Paul Frijters in Michael A. Shields. 2008. Relative Income, Happiness and Utility: An Explanation for the Easterlin Paradox and Other Puzzles. *Journal of economic Literaure* 456(1): 95–144.
59. Clark, E. Andrew, Yannis Georgellis in Peter Sanfey. 2001. The psychological impact of past unemployment. *Economica 68* (270): 221–241.
60. Coombs, H. Robert. 1991. Marital Status and Personal Well–being: A Literature Review. Familiy Relations 40 (19): 97–102.

61. Cremaschi, Sergio. 2007. Kant on civilization, moralization and paradox of happiness V *Handbook on the Economics of Happiness*, ur. Luigino Bruni in Pier Luigi Porta, 110–123. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.
62. Csikszentmihalyi, Mihaly in Jeremy Hunter. 2003. Happiness in Everyday Life: The Uses of Experience Sampling. *Journal of Happiness Studies* 4 (2): 185–199
63. Cunado, Juncal in Fernando Perez de Garcia. 2010. Education and happiness in Spain. *Investigaciones de Economía de la Educación* 5 (1): 206–221.
64. Cugmas, Marjan. 2012. *Domača Naloga: Multivariatna analiza*. Dostopno prek: https://doc–0s–14–docsviewer.googleusercontent.com/viewer/securedownload/dsn1aovipa7l846lsfcf94nedj8q2p4u/6rq14cps4g141aolec6qvkfaibvaqv2f/1376569800000/ZXhwbG9yZXI=/AGZ5hq8BgbJY1gwaOYx83cPOdNw6/MEI2SmswNjU1bFF4MGFFNUpiMDlNTVdwUVkycw==?docid=69bf398d8b9ad36340355c78b2c51256|767247f964df9e0874e00a87e3142b32&chan=EgAAADdfN1saJ5AhiGbzTvwGJHozBqohgXu6HdsK3IiwroCa&sec=AHSqidYStjTxs0k6RggJlw7Pwx7259gEGpn71O0Yf5T9OAuX1ZZenOWv1GM41Alf1v6FQn710GJc&a=gp&filename=3.+Naloga+[poprava]+–+metoda+glavnih+komponent+in+faktorska+analiza.pdf&nonce=qosdj3fu2sjce&user=AGZ5hq8BgbJY1gwaOYx83cPOdNw6&hash=d2f03j4ih3pbiigl2p4gsbe1h00vldcl (15. avgust 2013).
65. Cummins, A. Robert. 2000. Personal income and subjective well–being: A review. *Journal of Happiness Studies* 1 (2): 133–158.
66. Deaton, Angus. 2008. Income, Health and Well–Being Around the World: Evidence From the Gallup World Poll. *Journal of Economic Perspectives* 22 (2): 53–72.
67. ——. 2011. The Financial Crisis and the Well–Being of Americans. *NBER Working Paper No. 17128.*
68. Dehejia, Rajeev, Thomas DeLeire in Erzo F.P. Luttmer. 2005. Insuring Consumption and happines through Religious Organizations. *NBER Working Paper No. 11576.*
69. Delhey, Jan in Georgi Dragolov. 2014. Why Inequality Makes Europeans Less Happy: The Role of Distrust, Status Anxiety, and Perceived Conflict. *European Socilogical Review* 30 (2): 151–165.
70. Dell`Aricia, Giovanni, Deniz Igan, Luc Laeven in Hui Tong. 2012. *Policies of Macrofinancial Stability: Dealing with Credit Booms and Busts*. Dostopno prek: https://www.imf.org/external/np/seminars/eng/2012/fincrises/pdf/ch11.pdf (4. maj 2015).
71. DeNeve, M. Kristina in Harris Cooper. 1998. The happy personality: a meta–analysis of 137 personality traits and subjective well–being. *Psychological bulletin* 124 (2): 197–229.
72. Der Spiegel. 2011. *Märkte außer Kontrolle*, (22. avgust 2011).
73. Di Tella, Raffael, Robert J. Maculloch in Andrew J. Oswald. 2001. Preferences over Inflation and Unemployment: Evidence from Surveys of Happiness. *The American Economic Review* 91(1):335–341.

74. Diener, Ed. 2006. Guidelines for national indicators of subjective well–being and ill–being. *Applied Research in Quality of Life* 1 (2): 187–194.
75. Deiner, Ed, Eunkook M. Suh, Richard E. Lucas in Heidi L. Smith. 1999. Subjective well–being: Three decades of progress. *Psychological Bulletin* 125(2): 276–302.
76. Diener, Ed, Shigehiro Oishi in Richard E. Lucas. 2003. Personality, culture, and subjective well–being: Emotional and cognitive evaluations of life. *Annual Rewiev of Psychology* 54 (1): 403–425.
77. Diener, Ed, Shigehiro Oishi in Richard E. Lucas. 2009. 17 Subjective Well–Being: The Science of Happiness and Life Satisfaction. *Oxford handbook of positive psychology* 55 (1): 187–194.
78. Diener, Ed in Micaela Y. Chan. 2011. Happy people Live Longer: Subjective Well–Being Contributes to Health and Longevity. *Applied Psychology: Healt and Well–Being* 3 (1): 1–43
79. Diener, Ed, Ronald Inglehart in Louis Tay. 2013. Theory and validity of life satisfaction scales. *Social Indicators Research* 112 (3): 497–527.
80. Dictionary. 2015. *Laissez faire*. Dostopno prek: http://dictionary.reference.com/browse/laissez+faire (2. maj 2015).
81. Dockery, A. Michael. 2003. Happiness, life satisfaction and the role of work: Evidence from two Australian surveys V *Full Employment Imperative, ur.* Carlson, Ellen, 77–95. Perth: Curtin University of Technology.
82. Dolan, Paul, Tessa Peasgood in Mathew White. 2008. Do we really know what makes us happy? A review of the economic literature on the factors associated with subjective well–being." *Journal of economic psychology* 29 (1): 94–122.
83. Dollar, David in Roberta Gatti. 1999. *Gender inequality, income, and growth: are good times good for women?*. Washington DC: Development Research Group (The World Bank).
84. Dowd, Kevin. 2009. Moral hazard and the financial crisis. *Cato J.* 29: 141–166.
85. Drakopoulos, A. Stavros. 2011. Hierarchical needs, income comparison and happiness levels. *MPRA Paper No. 48343.*
86. Dunn, Jennifer R. in Maurice E. Schweitzer. 2005. Feeling and believing: the influence of emotion on trust. *Journal of personality and social psychology* 88 (5): 736–748.
87. Dunn, W. Elizabeth, Lara B. Aknin in Michael I. Norton. 2008. Spending money on others promotes happiness. *Science* 319 (5870): 1687–1688.
88. Easterlin, A. Richard. 1974. *Does Economic Growth Improve the Human Lot? Some empirical evidence*. University of Pennsylvania: 89–125.
89. Easterlin, A. Richard. 1995. Will raising the incomes of all increase the happiness of all?. *Journal of Economic Behavior and Organization* 27 (1): 35–47.
90. Easterlin, A. Richard. 2001. Income and Happiness: Towards an Unified Theory. *The Economic Journal* 111 (1): 465–484.
91. Easterlin, A. Richard. 2003. Happiness of Women and Men in Later Life: Nature, Determinants and Prospects. *Social Indicators Research Series* 20 (1): 13–25.

92. Easterlin, A. Richard. 2010. The happiness–income paradox revisited. *Proceedings Of The National Academy Of Sciences Of The United States Of America* 107 (49): 1–6.

93. Eisenberg, Nancy, Angela L. Duckworth, Tracy L. Spinrad in Carlos Valiente. 2014. Conscientiousness: Origins in childhood?. *Developmental Psychology* 50 (5): 1331–1349. Encyclopedia. 2015*. Hedosnism.* Dostopno prek: http://encyclopedia.jrank.org/HAN_HEG/ HEDONISM_Gr_i_bovit_pleasure_fr.html (18. marec 2015).

94. ESEF. 2014*. ESM becomes sole mechanism for new financial assistance programmes to euro area Member States*. Dostopno prek: http://www.efsf.europa.eu/about/esm–becomes–sole–mechanism–for–financial–assistance–to–euro–area–member–states (2. maj 2014).

95. ESS. 2014. *Data and documentation*. Dostopno prek: http://www.europeansocialsurvey.org /data/country_index.html (15. december 2014)

96. Eurofound. 2014. *Eurofound yearbook 2013: Living and working in Europe*. Luksemburg: Publication Office of the European union.

97. Euzéby, Alain. 2010. Econmic crisis and social protection in the European Union: Moving beyond immediate responses. *International Social Security Review* 63 (2). 71–86.

98. Falk, Armin in Markus Knell. 2004. Choosing the Joneses: Endogenous goals and reference standards. *The Scandinavian Journal of Economics* 106 (3): 417-435.

99. Ferriss, L. Abbott. 2002. Religion and Quality of Life. *Journal of happiness Studies* 3 (3): 199–215.

100. Ferrer–i–Carbonell, Ada in Xavier Ramos. 2012. Inequality and Happiness: a Survey. *Gini Discussion Paper 38.*

101. Finance. 2010. *Svetovalnica: Kaj so hedge skladi*. Dostopno prek: http://www.finance.si/ 267861/Svetovalnica–Kaj–so–hedge–skladi (5. maj 2015).

102. Finančni slovar. 2015a. *Recesij*a. Dostopno prek: http://www.financnislovar.com/definicije/ recesija.html (12. april 2015).

103. Finančni slovar. 2015b. *Ekonomska depresija*. Dostopno prek: http://www.financnislovar.com/definicije/ ekonomska–depresija.html (12. april 2015).

104. Firebaugh, Glenn in Matthew B. Schroeder. 2009. Does Your Neighbor's Income Affect Your Happiness?. *American Journal of Sociology* 115 (3): 805–831.

105. Fisher, Irving. 1933. The Debt–Deflation Theory of Grat Depressions. *Econometrica* 1 (4): 337–357.

106. Fitoussi, Jean-Paul in Joseph E. Stiglitz. 2013. On the measurement of social progress and wellbeing: some further thoughts. *Global Policy* 4 (3): 290–293.

107. Foa, G. Uriel in Edna B. Foa. 1973. Measuring quality of life: can it help solve the ecological crisis?. *International Journal of Environmental Studies* 5 (1–4): 21–26.

108. Fogel, W. Robert. 2009. Forecasting the cost of U.S. Health Care in 2040. *Journal of Policy Modeling, Elsevier* 31 (4): 482–488.

109. Forslund, Maria. 2012. *For better or for worse? Happiness among unemployed in 19 European countries–The effect of the economic crisis of 2008*. Dostopno prek: https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/29668/1/gupea_2077_29668_1.pdf (3. januar 2015).
110. Franklin, Benjamin. 1787. *Speech of Benjamin Franklin*. Dostopno prek: http://www.usconstitution.net/franklin.html (9. april 2015).
111. Frenkel, Roberto in Martin Rapetti. 2009. A developing country view of the current global crisis: what should not be forgotten and what should be done. *Cambridge journal of economics* 33 (4): 685–702.
112. Freud, Sigmund. 1929. *Civilization and its Discontents.* Buckinghamshire: Chrysoma Associates Ltd.
113. Frey, S. Bruno in Alois Stutzer. 2005. Happiness Research: State and Prospects. *Review of Social Economy* 63 (2): 207–228.
114. Friedman, Jeffrey. 2009. A Crisis of Politics, Not Economics: Complexety, Ignorance, and Policy Failure. *Critical Review* 21 (2–3): 127–183.
115. Frijatersa Paul in Tony Beattona. 2012. The mystery of the U–shaped relationship between happiness and age. *Journal of Economic Behaviour & Organisation* 82 (2–3): 525–542.
116. Gandelman, Néstor in Rubén Hernández–Murillo. 2009. The Impact of Inflation and Unemployment on Subjective Personal and Country Evaluations. *Federal Reserve Bank of St. Louis Review* 91(3): 107–126.
117. Garavaglia, Susan in Ashma Sharma. 2004. *A smart guide to dummy variables: Four apllications and a Macro*. Dostopno prek: http://www.ats.ucla.edu/stat/sas/library/nesug98/p046.pdf (18. avgust 2013).
118. Garber, M. Peter. 1990. Famous first bubbles. *The Journal of Economic Perspectives* 4 (2): 35–54.
119. Gilot, Françoise. 1967. *Življenje s Picassom*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
120. Gimpelson, Vladimir in Daniel Treisman. 2015. Misperceiving Inequality. *NBER Working Paper No. w21174*.
121. Goldsmith, David. 2011. Extraordinary popular delusions and the madness of crowds: puncturing the epoetin bubble—lessons for the future. *Nephrology Dialysis Transplantation* 26 (1): 24–28.
122. Goldsmith, Edward. 2008. *The Way: An ecological world–view*. Athens: University of Georgia
123. Graham, Carol. 2008. Happiness And Health: Lessons and Questions For Public Policy. *Health Affairs* 27 (1): 72–87.
124. Graham, Carol, Soumya Chattopadhyay in Mario Picon. 2010. Adapting to Adversity: Happiness and the 2009 Economic Crisis in the United States. *Social research* 77 (2): 715–748.
125. Graham, Carol, Lucas Higuera in Eduardo Lora. 2011. Which health conditions cause the most happiness?. *Health Economics* 20 (12): 1431–1447.

126. Graham, Carol in Soumya Chattopadhyay. 2012. Gender Well–Being around the World: Some Insights from the Economics of Happiness. *Working Paper No. 2012–10.*
127. Graham, Carol in Milena Nikolova. 2013. Does access to information technology make people happier? Insights from well–being surveys from around the world. *The Journal of Socio–economics* 44 (1): 126–139.
128. Green, David G. 2014. The Herd Instinct V *Of Ants and Men* (171–184). Springer Berlin: Heidelberg.
129. Green, Fancis. 2011. Unpacking the misery multiplier: How employability modifies the impacts of unemployment and job insecurity on life satisfaction and mental health. *Journal of Health Economics* 30 (2): 265–276.
130. Green, Francis in Zhu Yu. 2010. Overqualification, job dissatisfaction, and increasing dispersion in the returns to graduate education. *Oxford Economic Papers* 62 (4): 740-763.
131. Green, Fancis in Steven McIntosh. 2007. Is there a genuine under–utilization of skillsamongst the over–qualified?. *Applied Economics* 39 (4): 427–439.
132. Greenwood, Robin in Samuel G. Hanson. 2013. Issuer quality and corporate bond returns. *Review of Financial Studies* 26 (6): 1483–1525.
133. Greve, Bent. 2012. The impact of the financial crisis on happiness in affluent European countries. *Journal of Comparative Social Welfar28* (3): 183–193.
134. Griffin, Keith in Terry McKinley. 1996. *New Approaches to Development Cooperation*. New York: UNDP.
135. Gudmundsdottir, Gudrun Dora. 2013. The Impact of the Economic Crisis on Happiness. *Social Indicators Researc*h 110 (3): 1083–1101.
136. Guillén, F. Mauro. 2000. *Blending social stratification, organizational theory, and the sociology of development*. Dostopno prek:http://www–management.wharton.upenn.edu /guillen/files/caes.1.pdf (23. marec 2011).
137. Gutiérrez, José Luis González, Bernardo Moreno Jiménez, Eva Garrosa Hernándes in Cecilia Penäcoba Puente. 2005. Personality and subjective well–being: Big five correlates and demographic variables. *Personality and Individual Differences* 38 (7): 1561–1569.
138. Guven, Cahit. 2011. Are happier people better citizens?. *Kyklos* 64 (2): 178–192.
139. Habermas, Jürgen. 1978. *Toward a rational society*. London: Heinemann Educational Books Ltd.
140. Habermas, Jürgen. 1988. *Theory and Practice*. Boston: Bacon Press.
141. Hackney, Charles H in Glenn S. Sanders. 2003. Religiosity and Mental Health: A Meta–Analysis of Recent Studies. *Journal for the Scientific Study of Religion* 42 (1): 43–55.
142. Haldane, Andy. 2013. *Trust and Finance*. Dostopno prek: www.ineteconomics.org/ideas-papers/blog/trust-and-finance (17. februar 2016).

143. Haller, Max in Markus Hadler. 2006. How social relations and structures can produce happiness and unhappiness: An international comparitive analysis. *Social Indicators Research* 75 (2): 169–216
144. Happy Planet Index. 2014. *Happy Planet Index (HPI) is the leading global measure of sustainable well–being*. Dostopno prek: http://www.happyplanetindex.org/data/ (3. maj 2014).
145. Harvey, David. 2010. *The Enigma of Capital*. London: Proile books ltd.
146. Hayek, A. Friedrich. 1933. *Monetary Theory and the Trade Cycle*. New York: Sentry Press.
147. Hayes, Natalie in Stephen Joseph. 2003. Big 5 correlates of three measures of subjective well–being. *Personality and Individual differences* 34 (4): 723–727.
148. Hawkins, I. Del, Roger J. Best in Kenneth A. Coney. 1989. *Consumer behavior : implications for marketing strategy*. Boston: BPI-Irwin.
149. Heath, Joseph. 2006. *Legitimation crisis' in the later work of Jürgen Habermas*. Dostopno prek: www.homes.chass.utoronto.ca/~jheath/legitimation.pdf (18. februar 2016).
150. Heckman, J. James. 1979. Sample Selection Bias as a Specification Error. *Econometrica* 47 (1): 153–161.
151. Hedengren, David in Thomas Stratmann. 2012. *The Dog that Didn't Bark: What Item Nonresponse Shows about Cognitive and Non–Cognitive Ability*. Dostopno prek: http://Papers.ssrn.com/sol3/Papers.cfm?abstract_id=2194373 (22. avgust 2014).
152. Hegel, W. F. Georg. 2001. *The Philosophy of History.* Ontario: Batoche Books.
153. Helliwell, F. Joihn, Christopher P. Barrington–Leigh, Anthony Harris in Haifang Huang. 2009. International evidence on the social context of well–being. *NBER Working Paper No. w14720*.
154. Helliwell F. John in Shun Wang. 2011. Weekend and Subjective Well–Being. *Social indicators research 116* (2): 389–407.
155. Helliwell F. John, Richard Layard in Jeffrey D. Sachs. 2013. *World Happines Report 2013*. New York: UN Sustainable Development Solutions Network.
156. Helliwell F. John, Haifang Huang in Shun Wang. 2014. Social capital and well–being in times of crisis. *Journal of Happiness Studies* 15 (1): 145–162.
157. Hedengren, David in Thomas Stratmann. 2012. *The Dog that Didn't Bark: What Item Nonresponse Shows about Cognitive and Non–Cognitive Ability*. Fairfax: George Mason University.
158. Hickel, Jason. 2012. *A Short History of neoliberalism (And How We Can Fix It)*. Dostopno prek: http://www.newleftproject.org/index.php/site/article_comments/a_short_history_of_neoliberalism_and_how_we_can_fix_it (4. maj 2015).
159. Hren, Matic. 2009. *Finančni instrumenti v procesu listinjenja*. Ljubljana: Matic Hren.
160. Hudson, John. 2006. Institutional Trust and Subjective Well-Being across the EU. *Kyklos 59* (1): 43–62.

161. Huppert, A. Felicia, Nic Marks, Andrew E. Clark, Johaness Siegrist, Alois Stutzer, Joar Vittersø in Morten Wahrendorf. 2009. Measuring well–being across Europe: Description of the ESS well–being module and preliminary findings. *Social Indicators Research* 91 (3): 301–315.
162. Hurst, K. David. 2013. *Betting against the Fragilistas*. Dostopno prek: http://www.strategy–business.com/article/13102?pg=all (9. maj 2015).
163. ILO. 2004. *Economic Security for a Better World*. Geneva: International Labour Office.
164. Investopedia. 2015. *Ponzi Scheme*. Dostopno prek: http://www.investopedia.com/ terms/p/ponzischeme.asp (5. maj 2015).
165. IMF. 2008. *Global Financial Stability Report: Containing Systematic Risks and Restoring Financial Soundness*. Dostopno prek: http://www.imf.org/ external/pubs/ft/gfsr/2008/01/ pdf/text.pdf (7. maj 2015).
166. IMF. 2009. *Crisis and Recovery*. Dostopno prek: http://www.imf.org/external/ pubs/ft/weo/2009/01/pdf/text.pdf (18. avgust 2013).
167. IMF. 2014. *Redistribution, Inequality, and Growth*. Dostopno prek: https://www.imf.org/ external/pubs/ft/sdn/2014/sdn1402.pdf (20. julij 2015)
168. Jagodzinski, Wolfgang. 2010. Economic, Social and Cultural Determinants of Life Satisfaction: Are there Differences Between Asia and Europe?. *Social Indicators Research* 97 (1): 85–104.
169. Jefferson, Thomas. 1776. *Declaration of independence*. ZDA.
170. Johns, Helen in Paul Ormerod. 2007. *Happiness, Economics and Public Policy*. London: The institute of Economic Affairs.
171. Jones, Sian. 2010. The social impact of the crisis: is European Union monitoring working?. *Journal of Poverty and Social Justice* 18 (3): 295–303.
172. Kahneman, Daniel. 1999. Objective happiness V *Well–Being: The Foundations of Hedonic Psychology*, ur. Daniel Kahneman, Edvard Diener in Norber Schwarz, 3–25. New York: Russell Sage Foundation.
173. Kahneman, Daniel in Alan B. Krueger. 2006. Developments in the measurement of subjective well-being. *The journal of economic perspectives* 20 (1): 3-24.
174. Kangas, Olli. 2010. One hundred years of money, welfare and death: mortality, economic growth and the development of the welfare state in 17 OECD countries 1900–2000. *International journal of Social welfare* 19 (1): S42–59.
175. Karz, Gary. 2013. *Who Predicted The Global Financial Crisis?*. Dostopno prek: http://www.investorhome.com/predicted.htm (9. maj 2015).
176. Kavetsos, Georgios, Marika Dimitriadou in Paul Dolan. 2014. Measuring happiness: context matters. *Applied Economics Letters* 21 (5): 308–311.
177. Kennard, Frederik in Addison Hanne. 2015. *Boom & Bust: A Look at Economic Bubbles*. ZDA: Hershel/Williams.

178. Kesebir, Pelin in Ed Diener. 2008. In pursuit of happiness: Empirical answers to philosophical questions. *Perspectives on psychological science* 3 (2): 117–125.
179. Kern, L. Margaret in Howard S. Friedman. 2008. Do conscientious individuals live longer? A quantitative review. *Health psychology* 27 (5): 505–512.
180. Keyes, L. Corey, Dov Shmotkin in Carol D. Ryff. 2002. Optimizing well–being: the empirical encounter of two traditions. *Journal of Personality and Social Psychology* 82 (6): 1007–1022.
181. Keynes, M. John. 2006. *Splošna teorija zaposlenosti, obresti in denarja*. Ljubljana: Studia humanitatis.
182. Kindleberger, P. Charles in Robert Z. Aliber. 2011. *Manias, panics and crashes: a history of financial crises*. New York: Palgrave Macmillan.
183. Knabe, Andreas in Steffen Rätzel. 2011. Scarring or Scaring? The Psychological Impact of Past Unemployment and Future Unemployment Risk. *Economic 78* (310): 283–293.
184. Koenig, G. Harold, Dana King in Verna B. Carson. 2001. *Handbook of Religion and Health.* Oxford: University Press.
185. Kondratiev, D. Nikolai. 1925. *The Major Economic Cycles*. New York: Richardson & Snyder (prevod v angleščino reprint 1984).
186. Korotayev, V. Andrey in Sergey V. Tsirel. 2010. A spectral analysis of world GDP dynamics: kondratieff waves, kuznets swings, juglar and kitchin cycles in global economic development, and the 2008–2009 economic crisis. *Structure and Dynamics* 4 (1): 1–55.
187. Kőszegi, Botond in Matthew Rabin. 2008. Choices, situations, and happiness. *Journal of Public Economics* 92 (8): 1821–1832.
188. Kotel, Philip. 2004. *Managment Trženja*. Ljubljana : GV založba.
189. Kotnik, Tadej. 2013a. Nalezljivi evrooptimizem in boleča evrorealnost – 1.del: Evroobmočje kot celota in Grčija. *Finance,* 4. februar. Dostopno prek: http://www.finance.si/8332573 (2. maj 2014).
190. Kotnik, Tadej. 2013b. Nalezljivi evrooptimizem in boleča evrorealnost – 2. del: Ciper, Španija, Portugalska, Irska, Italija. *Finance,* 11. februar. Dostopno prek: http://www.finance.si/8333104/Nalezljivi–evrooptimizem–in–bole%C4%8Da–evrorealnost—–2–del–Ciper–%C5%A0panija–Portugalska–Irska–Italija (2. maj 2014).
191. Krueger, B. Alan in David A. Schkade. 2008. The reliability of subjective well-being measures. *Journal of public economics* 92 (8): 1833-1845.
192. Krugman, Paul. 2009. *Vrnitev ekonomike depresije in kriza leta 2008*. Ljubljana: Schwarz.
193. Kucel, Aleksander in Montserrat Vilalta–Bufi. 2013. Job Satisfaction of University Graduates. *Revista de Economia Aplicada* 21 (1): 29–55.
194. Kumhof, Michael, Romaine Ranciére in Pablo Winant. 2013. Inequality, Leverage and Crises: The Case of Endogenous Default . *IMF Working paper No. WP/13/249*.
195. Kydland, E. Finn in Edward C. Prescott. Time to build and aggregate fluctuations. *Econometrica: Journal of the Econometric Society* 50 (6): 1345–1370.

196. Kwon, Hee–Kyung, Martha A. Rueter, Mi–Sook Lee, Seonju Koh in Sun Wha Ok. 2003. Marital relationships following the Korean economic crisis: Applying the family stress model. J*ournal of Marriage and Family 65* (2): 316–325.
197. Labonne, Julien in Robert S. Chase. 2009. The Power of Information: The Impact of Mobile Phones on Farmers Welfare in the Philippines. *Policy Research Working Paper 4996.*
198. Laih, Yih–Wenn in Yung–Shi Liau. 2013. Herding Behavior during the Subprime Mortgage Crisis: Evidence from Six Asia–Pacific Stock Markets. *International Journal of Economics and Finance* 5 (7): 71–84.
199. Lawless, M. Nicole in Richard E. Lucas. 2010. Predictors of regional well–being: a county level analysis. *Social Indicators Research* 101 (3): 341–357.
200. Le, N. Thao, Mary H. Lai in Judy Wallen. 2009. Multiculturalism and subjective happiness as mediated by cultural and relational variables. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology* 15 (3): 303-313.
201. Lei, Vivian, Charles N. Noussair in Charles R. Plott. 2001. Nonspeculative bubbles in experimental asset markets: Lack of common knowledge of rationality vs. actual irrationality. *Econometrica* 69 (4): 831–859.
202. Levine, S. Sheen in Edward J. Zajac. 2007. *The Institutional Nature of Price Bubbles*. Dostopno prek: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=960178 (22. avgust 2014).
203. Lin, Ken-Hou in Donald Tomaskovic-Devey. 2013. Financialization and US Income Inequality, 1970–2008. *American Journal of Sociology* 118 (5): 1284-1329.
204. Litan, E. Robert in Alice M. Rivlin. 2001. Projecting the Economic Impact of the Internet. *American Economic Association* 91 (2): 313–317.
205. Luechinger, Simon, Stephan Meier in Alois Stutzer. 2008. Why Does Unemployment Hurt the Employed?. *Public policy Discussion Papers* 08 (1): 1–37.
206. Luhmann, Maike, Richard E. Lucas, Michael eid in Ed Diener. 2013. The prospective effect of life satisfaction on life events. *Social Psychological and Personality Science* 4 (1): 39–45.
207. Maennig, Wolfgang, Malte Steenbeck in Markus Wilhelm. 2014. Rhythms and Cycles in Happiness. *Applied Economics* 46 (1): 70–78
208. Maslow, Abraham. 1970. *Motivation and personality*. New York: Harper & Row.
209. Martella, Donatella in Anne Maass. 2000. Unemployment and Life Satisfaction: The Moderating Role of Time Structure and Collectivism. *Journal of Applied Social Psychology* 30 (5): 1095–1108
210. Martín, Jesús San, Fabiola Perles in Jesús María Canto. 2010. Life satisfaction and perception of happiness among university students. *The Spanish journal of psychology* 13 (2): 617–628.
211. Martin, W. Mike. 2013. Paradoxes of happiness V *The Exploration of Happiness, ur. Antonella Delle Fave*. 31–46. Dordrecht: Springer Netherlands.

212. Marx, Karl. 2015. *Kapital, III. zvezek*. Dostopno prek: https://www.marxists.org/archive/marx/works/1894–c3/ch30.htm (29. april 2012).
213. Mauss, B. Iris, Nicole S. Savino, Craig L. Anderson, Max Weisbuch, Maya Tamir in Mark L. Laudenslager. 2012. The pursuit of happiness can be lonely. *Emotion12* (5): 908–912.
214. Mencarini, Letizia in Maria Sironi. 2012. Happiness, Housework and Gender Inequality in Europe. *European Socilogocal review* 28 (2): 203–219.
215. Mill, S. John. 2003. *Utilitarizem*. Ljubljana: Krtina.
216. Minsky, P. Hyman. 1992. The Financial Instability Hypothesis. *The Jerome Levy Economics Institute Working Paper No. 74*
217. Močnik, Josip Rastko (Mladina). 2009. *Intervju: Dr. Josip Rastko Močnik, sociolog*. Dostopno prek: http://www.mladina.si/tednik/200908/dr__josip_rastko_mocnik_ sociolog [17. marec 2012].
218. Mouw, Ted in Arne L. Kalleberg. 2010. Occupations and the structure of wage Inequality in the United states, 1980s to 2000s. *American Socilogical Review* 75 (3): 402–428.
219. Murn, Ana. 2013. Blaginja prebivalstva in njena trajnost. *IB Revija* 47 (2): 5-16.
220. Narat, Tamara. 2015. *Kakovost življenja revnih otrok v Sloveniji: doktorska disertacija. Ljubljana: Tamara Narat.*
221. Neville, Lukas. 2012. Do economic equality and generalized trust inhibit academic dishonesty? Evidence from state–level search–engine queries. *Psychological Science* 23 (4): 339–345.
222. OECD. 2006. *Projecting OECD Health and Long–Term Care expenditures: What are the drivers?* .OECD Economics Department working Paper nr. 477.
223. OECD. 2013a. *How`s life? 2013: Measurnig Well–Being*. OECD Publishing.
224. OECD. 2013b. *OECD Guidelines on Measuring Subjective Well–Being*. OECD Publishing.
225. Oishi, Shigehiro, Selin Kesebir in Ed Diener. 2011. Income Inequality and Happiness. *Psychological Science 22 (9): 1095–1100.*
226. Okun, M. Arthur.1970. *The Political Economy of Prosperity*. New York: Norton.
227. Okun, M. Arthur. 1975. *Equality and Efficiency: The Big Trade Off*. Washington: Brookings.
228. Ott, Jan Cornelis. 2011. Government and Happiness in 130 Nations: Good Governance Fosters Higher Level and More Equality of Happiness. *Social Indicators Research* 102 (1): 3–22.
229. Palmore, Erdman in Clark Luikart. 1972. Health and Social Factors Related to Life Satisfaction. *Journal of Health and Social Behavior* 13 (1): 68–80.
230. Panas, Efst Epaminondas. 2013. Homeorhesis and Indication of Association Between Different Types of Capital on Life Satisfaction: The Case of Greek Under Crisis. *Social Indicators Research* 110 (1): 171–186.

231. Pavot, William, Ed Diener, Randall C. Colvin in Ed Sandvik. 1991. Further validation of the Satisfaction with Life Scale: Evidence for the cross–method convergence of well–being measures. *Journal of personality assessment* 57 (1): 149–161.
232. Peiró, Amado. 2006. Happiness, satisfaction and socioeconomic conditions: some international evidence. *The Journal of Socio–Economics* 35 (2): 348–365.
233. Pénard, Thierry, Raphäel Suire in Nicolas Poussing. 2011. Does the Internet make people happier?. *CREM/CNRS Working Paper 2011–06.*
234. Pérez-Asenjo, Eduardo. 2011. If happiness is relative, against whom do we compare ourselves? Implications for labour supply. *Journal of Population Economics* 24 (4): 1411-1442.
235. Pigou, C. Arthur. 1932. *The Economics of welfare*. London: Macmillan and Co..
236. Platon. 2009. *Zbrana dela / Platon [Menon].* Ljubljana: KUD Logos.
237. Platon. 1995. *Država*. Ljubljana: Ljudska pravljica.
238. Powdthavee, Nattavudh in Alois Stutzer. 2014. Economic Approaches to Understanding Change in Happiness. *IZA Discussion Paper No. 8131.*
239. Polanyi, Karl. 2008. *Velika preobrazba*. Ljubljana: Založba /*cf..
240. Polillo, Simone. 2011. Money, Moral Authority, and the Politics of Creditwothiness. *American Socilogical Review* 76 (3): 437–457.
241. Pollmann–Schult, Matthias in Felix Buchel. 2004. Career Prospects of Overeducated Workers in West Germany. *European Sociological Review* 20 (4): 321–331.
242. Potočnik, Lea. 2005. *Čustva, socializacija in družba: diplomska naloga*. Ljubljana: Lea Potočik.
243. Prescott, C. Edward. 2004. Why do americans work so much more than europeans?. *NBER Working Paper No. 10316.*
244. Pugno, Maurizio. 2005. The happiness paradox: a formal explanation from psycho–economics. *University of Trento, Economics Department Discussion Paper No. 1.*
245. Računovodstvo Pavliha. 2015a. *Fiskalna politika*. Dostopno prek: http://www.pavliha.org/finance/fiskalna_politika.htm (27. april 2015).
246. Računovodstvo Pavliha. 2015b. *Denarna politika*. Dostopno prek: http://www.pavliha.org/finance/denarna_politika.htm (27. april 2015).
247. Rankin, H. Bruce. 2005. *Economic Crisis and Family Distress in Turkey*. Istanbul: Koç Univerity.
248. Reed, W. lawrence. 2010. *Great Myths of the great depression*. Michigan: Mackinac Center.
249. Richmond, L., G. C. Filson, C. Paine, W. C. Pfeffer in J. R. Taylor. 2000. Non–far, rural Ontario residents perceived quality of life. *Social Indicator Research* 50 (2): 159–186.
250. Rizman, Rudi. 2008. *Globalizacija in avtonomija*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

251. Rizman, Rudi. 2014. *Čas (brez) alternative : sociološke in politološke refleksije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede (Znanstvena založba Filozofske fakultete).
252. Rosmarin, H. David, Kenneth I. Pargament in Annette Mahoney. 2009. The role of religiousness in anxiety, depression, and happiness in a Jewish community sample: A preliminary investigation. *Mental Health, Religion and Culture* 12(2): 97–113.
253. Rothstein, Bo in Eric M. Uslaner. 2005. All for all: Equality, corruption, and social trust. *World politics* 58 (1): 41–72.
254. Rothstein, Bo. 2010. *Corruption, Happiness, Social Trust and the Welfare State: A Casual Mechanism Approach*. QoG Working Paper series 2010: 9.
255. Rožmarin, Janez. 2004. *Empirično testiranje potrošnih funkcij z vključenim nelinearnim trendom*. Maribor: EPF.
256. Rowley, Laura. 2005. *Money and happiness: a guide to living the good life*. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc..
257. Røysamb, Espen, Kristian Tambs, Ted Reichborn–Kjennerud, Michael C. Neale in Jennifer R. Harris. 2003. Happiness and Health: Environmental and Genetic Contributions to the Relationship Between Subjective Well–Being, Perceived Health, and Somatic Illness. *Journal of Personality and Social Psychology* 85 (6): 1136–1146.
258. Rutar, Tibor. 2014. *Je mogoče biti Marxist brez Marxa?*. Dostopno prek: http://www.academia.edu /8721401/Je_mogo%C4%8De_biti_marksist_brez_Marxa (5. maj 2015).
259. Ryan, M. Richard in Edward L. Deci. 2001. On happiness and human potentials: A review of research on hedonic and eudaimonic well–being. *Annual review of psychology* 52 (1): 141–166.
260. Ryan, M. Richard, Jessey H. Bernstein in Brown W. Kirk. 2010. Weekends, work, and well–being: Psychological need satisfactions and day of the week effects on mood, vitality, and physical symptoms. *Journal of Social and Clinical Psychology* 29 (1): 95–122
261. Sabatini, Fabio. 2011. *The relationship between happiness and health: evidence from Italy.* Dostopno prek: http://mpra.ub.uni–muenchen.de/30948/ (10. maj 2014).
262. Sabates, Ricardo in Cathie Hammond. 2008. The impact of Lifelong learning on happiness and Well–being. Dostopno prek: http://www.niace.org.uk/lifelonglearninginquiry/ docs/Ricardo–Wellbeing–evidence.pdf (29. junij 2014).
263. Sacks, W. Daniel, Betsey Stevenson in Justin Wolfers. 2010. Subjective well–being, income, economic development and growth. *NBER Working Paper No. w16441*.
264. Sanfey, Peter in Utku Teksoz. 2007. Does Transition Make You Happy?. *Economics of Transition* 15 (4): 707–731.
265. Say, Jean–Baptiste. 1971. *A Treatise on political Economy*. New York: Sentry Press.

266. Schmitt, Nicolas in Arthur G. Bedeian. 1982. A comparison of LISREL and two–stage least squares analyses of a hypothesized life–job satisfaction reciprocal relationship. *Journal of Applied Psychology* 67 (6): 806–817.

267. Schumpeter, A. Joseph. 1939. *Business cycles: a theoretical, historical, and statistical analysis of the capitalist process*. New York; London: McGraw–Hill Book Company Inc..

268. —— 1982. *The theory of economic development: an inquiry into profits, capital, credit, interest, and the business cycle*. New Jersey: Transaction Publisher..

269. Scollon, Christie Napa in Derrick Wirtz. 2014. Money, Materialism, and the Good Life: Cultural Perspectives V *Consumption and Well–Being in the Material World*, ur. Miriam Tatzel. 109–125. Dordrecht: Springer Netherlands.

270. Seligman, E.P. Martin in Mihaly Csikszentmihalyi. 2000. Positive psychology: An introduction.*American Psychological Association* 55 (1): 5–14.

271. Sennett, Richard. 2008. *Kultura novega kapitalizma*. Ljubljana: Založba /*cf..

272. Sen, K. Amartya. 2002. *Ekonomija blaginje*. Ljubljana: Založba /*cf..

273. Sen, K. Amartya. 2009. *The Idea of Justice*. Cambridge: The Belknap Press Of Harvard University Press.

274. Senik, Claudia. 2011. The french Unhappiness Puzzle: The Cultural Dimension of Happiness. *IZA Discussion Paper No. 6175.*

275. Singer, Tania in Dennis J. Snower. 2015. *Caring Economics*. Dostopno prek: www.ineteconomics.org/ideas-papers/research-papers/caring-economics (17. februar 2016).

276. Skousen, Mark. 2001. *The making of modern economics : the lives and ideas of the great thinkers*. Armonk: M.E. Sharp, Inc..

277. Slovarček finančnih izrazov. 2015. *Zaščita (Hedging)*. Dostopno prek: http://www.ringaraja.net/druzinske–finance/slovar–financnih–izrazov/?wordID=773 (5. maj 2015).

278. Smith, Adam. 1976. *Glasgow Edition of the Works and Correspondence Vol. 2a An Inquiry Into the Nature and Causes of the Wealth of Nations, Vol. 1*. Dostopno prek: http://www.econ.uba.ar/www/institutos/economia/Ceplad/HPE_Bibliografia_digital/ Wealth%20of%20Nations%20–%20Vol.1.pdf (17. maj 2015).

279. Smith, Jacquelyn. 2012 (9.2.2012). The Happiest And Unhappiest Industries To Work In. *Forbes,* 9. Februar. Dostopno prek: http://www.forbes.com/sites/jacquelynsmith/ 2012/02/09/the–happiest–and–unhappiest–industries–to–work–in/ (1. junij 2014).

280. Snoep, Liesbeth. 2008. Religiousness and happiness in three nations: a research note.*Journal of Happiness Studies* 9 (1) : 207–211.

281. Socialist Voice. 1983. Karl Max and the World Crisis. *Socialist Voice* 19 (1).

282. Spector, E. Paul, Cary L. Cooper, Juan I.Sanchez, Michael O'Driscoll, Kate Sparks in ostali. 2002. Locus of control and well–being at work: how generalizable are western findings?. *Academy of Management Journal* 45 (2): 453–466.

283. Spitzeck, Heiko in Michael Pirson, ur. 2009. *Humanism in Business*. New York: Cambridge University Press.
284. SSKJ – Slovar slovenskega knjižnega jezika. 2015a. *Blaginja*. Dostopno prek: http://bos.zrc–sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=blaginja&hs=1 (4. marec 2015).
285. SSKJ – Slovar slovenskega knjižnega jezika. 2015b. *Blagor*. Dostopno prek: http://bos.zrc–sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=blagor&hs=1 (4. marec 2015).
286. Stack Steven in Ross J. Eshleman. 1998. Marital Status and Happiness: A 17–Nation Study. *Journal of Marriage and the Family* 60 (2): 527–536.
287. Stavrova, Olga, Detlef, Fetchenhauer in Thomas Schlösser. 2013. Why are religious people happier? The effect of the social norm of religiosity across countries. *Social Science Research* 42 (1): 90–105
288. Steiner, Lasse, Lisa Leinert in Bruno S. Frey. 2010. Economics, religion and happiness. *Journal for Business, Economics and Ethics* 11 (1): 45–64.
289. Stevenson, Betsey in Justin Wolfers. 2008. Economic Growth and Subjective Well–Being: Reassessing the Easterlin Paradox. *NBER Working Paper No. 14282.*
290. Stevenson, Betsey in Justin Wolfers. 2009. The paradox of declining Female Happiness. *NBER Working Paper No. 14969*.
291. Stiglitz, Joseph. 2010. *Freefall: free markets and the sinking of the global economy*. London: Pinguin Group.
292. Stiglitz, Joseph. 2012. *The Price of Inequality: How Today's Divided Society Endangers Our Future*. New York: W. W. Norton&Company.
293. Stiglitz, A. Joseph, Amartya Sen in Jean-Paul Fitoussi. 2009.*Commission on the Measurement of Economic Performance and social Progress*. Dostopno prek: www.insee.fr/fr/publications-et-services/dossiers_web/stiglitz/doc-commission/RAPPORT_ anglais.pdf (19. februar 2016).
294. Strategy Plan One. 2012. *Business Life Cycle and the Current Economic Climate*. Dostopno prek: https://strategyplanone.wordpress.com/category/business–cycle/ (12. april 2015).
295. Stock, H. James, Mark W. Watson. 2003. *Introduction to econometrics*. Boston: Addison Wesley.
296. Stockhammer, Engelbert. 2012. Rising inequality as a root cause of the present crisis. *Political Economy Research Institute Working Paper No. 282*.
297. Stutzer, Alois. 2004. The role of income aspirations in individual happiness. *Journal of Economic Behaviour & Organization* 54 (1): 89–109.
298. Stutzer, Alois in Bruno S. Frey. 2006. Does marriage make people happy, or do happy people get married. *IZA Discussion Paper No. 1811*.
299. SURS – Statistični urad Republike Slovenije. 2011. *Standardna klasifikacija poklicev 2008 – Metodološka pojasnila SKP–08*. Dostopno prek: http://www.stat.si/doc/klasif/ MetodoloskaPojasnilaSKP08.pdf (16. avgust 2014).

300. Sustainable Development Commission. 2009. Prosperity without growth?: the transition to a sustainable economy. Dostopno prek: http://library.bsl.org.au/jspui/bitstream/1/1571/1/prosperity_without_growth_report.pdf (9. april 2015).
301. Tavits, Margit. 2008. Representation, Corruption, and Subjective Well–Being. *Comparative Political Studies* 41 (12): 1607–1630.
302. Tay, Louis, Mitchel N. Herian in Ed Diener. 2014. Detrimental effects of corruption on subjective well–being: Whether, how, and when. *Social Psychological and Personality Science* 5 (1): 1–35.
303. Tet, Gillian. 2014. The darker side of Iceland's showcase recovery. *Financial Times*, 17. julij. Dostopno prek: http://www.ft.com/cms/s/0/34ab12fc–0d9b–11e4–815f–00144feabdc0.html#axzz3ZXWatd55 (8. maj 2015).
304. Tokuda, Yasuharu, Seiji Fujii in Takashi Inoguchi. 2010. Individual and Country-Level Effects of Social Trust on Happiness: The Asia Barometer Survey. *Journal of Applied Social Psychology* 40 (10): 2574–2593.
305. Torres–Reyna, Oscar. 2007. *Linear Regression using Stata*. Dostopno prek: http://www.princeton.edu/~otorres/Regression101.pdf (30. november 2014).
306. Tkach, Chris in Sonja Lyubomirsky. 2006. How do people pursue happiness?: relating personality, happiness–increasing strategies, and well–being. *Journal of Happiness Studies* 7 (2): 183–225
307. The Economist. 2013. *Crash course*, (7. – 14. september).
308. The Economist. 2014. *Financial Crises: The slumps that shaped modern finance*, (12. – 19. oktober).
309. The Guardian. 2009. *Inequality: mother of all evils?*, (13. marec).
310. The World Justice Project. 2013. *Does the Rule of Law Make You Happy?*. Dostopno prek: http://worldjusticeproject.org/blog/does–rule–law–make–you–happy (18. junij 2014).
311. Transperency International. 2015. *Corruption Perceptions Index 2014*: Results. Dostopno prek: http://www.transparency.org/cpi2014/results (21. april 2015).
312. Tumen, Semih in Tugba Zeydanli. 2013. Day–of–the–Week Effects in Subjective Well–Being: Does Selectivity Matter?. *MPRA Paper No. 50475*
313. UN. 2014. *Income inequality and economic growth*. Dostopno prek: http://www.un.org/en/development/desa/policy/wesp/wesp_wh/wesp_wh53.pdf (20. julij 2015)
314. UNDP. 2013. *Humanity Divided: Confronting inequality in Developing Countries*. Dostopno prek: http://www.undp.org/content/dam/undp/library/ Poverty%20Reduction/Inclusive%20development/Humanity%20Divided/HumanityDivided_Full–Report.pdf (26. maj 2014).
315. Ulloa, L. F. Beatriz, Valerie Moller in Alfonso Sousa–Posa. 2013. How Does Subjective Well–Being Evolve with Age? A Literature Review. *IZA Discussion Paper No. 7328.*

316. VanLaningham, Jody, David R. Johnson in Paul Amato. 2001. Marital Happiness, Marital Duration, and teh U–shaped Curve: Evidence from a Five–Wave Panel Study*. *Social Forces* 79 (4): 1313–1341.
317. Van Praag, Bernard M.S. in Ada Ferrer–i–Carbonell. 2010. Happiness Economics: A New Road to Measuring and Comparing Happiness. *Foundations and Trends in Microeconomics* 6 (1): 1–97.
318. Veenhoven, Ruut. 1991. Is happiness relative?. *Social indicators research* 24 (1): 1–34.
319. —— 2005. Inequality of happiness in Nations. *Journal of Happiness Studies* 2006 6 (4): 351–355.
320. —— 2011. *Trend Average Happiness in Nations 1946–2010: How much people like the life they live*. World Database of Happiness – Trend Report Average Happiness. Rotterdam: Erasmus University Rotterdam.
321. Veenhoven, Ruut in Michael Hagerty. 2006. Rising happiness in nations 1946–2004: A reply toe Easterlin. *Social indicators research* 79 (3): 421–436.
322. Veenhoven, Ruut in Yowon Choi. 2012. Does intelligence boost happiness? Smartness of all pays more than being smarter than others. *International Journal of Happiness and Development* 1 (1): 5–27.
323. Verbakel, Ellen. 2012. Subjective Well–Being by Partnership Status and Its Dependence on the Normative Climate. *European Journal of Population* 28 (2): 205–232.
324. Verbeek, Marno. 2004. *A guide to modern Econometrics*. Chichester (VB), Hoboken (N.J.): J. Wiley, cop.
325. Verkuyten, Maykel in G.A. Kwa. 1994. Ethnic self–Identification and Psychological Well–Being among Minority Youth in the Netherlands. *International Journal of Adolescence and Youth* 5 (1–2): 19–34.
326. Verme, Paolo. 2009. Happiness, freedom and control. *Journal of Economic Behavior & Organization* 71 (2): 146–161.
327. Villarroel, Pablo, Karmen Celis – Atenas, Paula Pavez, Sebastian Lillo, Felipe Bello in Natalia Diaz. 2012. Money, Age and Happiness: Association of Subjective Wellbeing with Socio–Demographic Variables. *Revista Latinoamericana de Psicologia* 44 (2): 155–163.
328. Vittersø, Joar, Robert Biswas–Diener in Ed Diener. 2005. The divergent meanings of life satisfation: Itemresponse modeling of the satisfaction with life scale in Greenland and Norway. *Social Indicators Research* 74 (2): 327–348.
329. Von Mises, Ludwig. 2007. *Economic freedom and interventionism: an anthology of articles and essays*. Indianapolis: Liberty Fund.
330. Wall Street Economists. 2015. *Who Predicted the Financial Crisis*. Dostopno prek: http://www.economicpredictions.org/med–jones–predictions/index.htm (9. maj 2015).
331. Wallerstein, Immanuel. 2006. *Uvod v analizo svetovnih–sistemov*. Ljubljana: Založba /*cf..

332. Walter, Stefani in Linda Maduz. 2009. *How globalization shapes individual risk perceptions nad policy preferences:* A Cross-National Analysis of Differences between Globalization Winners and Losers. *Weatherhead Center for international Affairs Working Paper* 09-0015.

333. Watson, David, Lee A. Clark in Auke Tellegen. 1988. Development and validation of brief measures of positive and negative affect: the PANAS scales. *Journal of personality and social psychology* 54 (6): 1063-1070.

334. Weber Syilvain. 2010. Bacon: An effective way to detect outliers in multivariate data using Stata (and Mata). *The Stata Journal* 10 (3): 331–338.

335. Weckroth, Mikko. 2012. *Subjective Wellbeing and Happiness inside a City Region–Urban Village and Gated communities*. Dostopno prek: http://www.regionalstudies.org/ uploads/Mikko_WECKROTH.pdf (18.junij 2014).

336. Weiss, Alexander, Timothy C. Bates in Michelle Luciano. 2008. Happiness is a personal(ity) thing the genetics of personality and well–being in a representative sample. *Psychological Science* 19 (3): 205–210.

337. Welsch, Heinz. 2007. Macroeconomics and Life Satisfaction: Revisting the "Misery Index". *Journal of Applied Economics* 10 (2): 237–251.

338. Welsum, van Desirée in Xavier Reifa. 2005*. Potential Offshoring: Evidence from Selected OECD Countries*. OECD.

339. Wilczynska, Aleksandra, Dominik Batorski in Joan Torrent–Sellens. 2014. Employment flexibility, job security and job satisfaction of knowledge workers in Poland. *Doctoral Working Paper Series DWP14–004.*

340. Winkelmann, Liliana in Rainer Winkelmann. 1998. Why are the unemployed so unhappy? Evidence from panel data. *Economica* 65 (257): 1–15.

341. Winship, Christopeher in Sherwin Rosen. 1988. Introduction: Socilogical and Economis Approaches to the Analysis of Social Structure. *American Journal of Sociology* 94 (S): S1–S16.

342. White, K. Lynn, Alan Booth in John N. Edwards. 1986. *Journal of Family Issues* 7 (2): *131–147.*

343. WHO. 2009. *Financial crisis and global health: Report of a high–level consultation*. Geneva: World Health Organization.

344. Wilkinson, G. Richard in Kate Pickett. 2012. *Velika ideja: zakaj je enakost boljša za vse.* Novo mesto: Penca in drugi.

345. Wolfers, Justin. 2003. Is Business Cycle Volatility Costly? Evidence From Surveys of Subjective Wellbeing. *International finance* 6 (1): 1–26.

346. Wooldridge, M. Jeffrey. 2010. *Econometric analysis of cross section and panel data*. Cambridge (Mass.); London: The MIT Press, cop..

347. Wooldridge, M. Jeffrey. 2012. *Introductory Economics.* Mason: South Western, Cengage Learning.

348. World Bank. 2015a. *Unemployment, total (% of total labor force – national estimate)*. Dostopno prek: http://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.NE.ZS (21. april 2015).
349. ——. 2015b. *Gini Index (World Bank estimate)*. Dostopno prek: http://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.Gini (21. april 2015).
350. ——. 2015c. *Proportion of seats held by women in national parliaments (%)*. Dostopno prek: http://data.worldbank.org/indicator/SG.GEN.PARL.ZS (21. april 2015).
351. ——. World Bank. 2015č. *Health expenditure, total (% of GDP)*. Dostopno prek: http://data.worldbank.org/indicator/SH.XPD.TOTL.ZS (21. april 2015).
352. ——. 2015d. *Life expectancy at birth, total (years)*. Dostopno prek: http://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.LE00.IN (21. april 2015).
353. ——. 2015e. *Employment in agriculture (% of total employment)*. Dostopno prek: http://data.worldbank.org/indicator/SL.AGR.EMPL.ZS (21. april 2015).
354. ——. 2015f *Internet users (per 100 people)*. Dostopno prek: http://data.worldbank.org/indicator/IT.NET.USER.P2 (21. april 2015).
355. ——. 2015g. *Strength of legal rights index (0=weak to 12=strong)*. Dostopno prek: http://data.worldbank.org/indicator/IC.LGL.CRED.XQ (21. april 2015).
356. ——. 2015h. GDP per capita, PPP. Dostopno prek: http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD (21. april 2015).
357. ——. 2015i. *Inflation, consumer prices (annual %)*. Dostopno prek: http://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG (21. april 2015).
358. ——. 2015j. *High–technology exports (% of manufactured exports).* Dostopno prek: http://data.worldbank.org/indicator/TX.VAL.TECH.MF.ZS (21. april 2015).
359. ——. 2015k. *Depth of credit information index (0=low to 8=high).* Dostopno prek: http://data.worldbank.org/indicator/IC.CRD.INFO.XQ (21. april 2015).
360. ——. 2015l. *Market capitalization of listed companies (% of GDP).* Dostopno prek: http://data.worldbank.org/indicator/CM.MKT.LCAP.GD.ZS (21. april 2015).
361. World Database of Happiness. 2010. *Happiness in Nations: Trend Report Happy Life Years 2010*. Dostopno prek: http://worlddatabaseofhappiness.eur.nl/hap_nat/ findingreports/ TrendReport_HappyLifeYears.pdf (1. maj 2014).
362. Xuan, Ng Wei. 2013. *How do I obey thee?: The impact of gratitude on obedience (Doktosrka disertcija).* Dostopno prek: http://scholarbank.nus.edu.sg/bitstream/handle/10635/49394/ Ng_Wei_Xuan_–_Masters_Thesis_Final.pdf?sequence=1 (8. oktober 2014).
363. Yuen, Thomas Wai–kee in Winnie Wan–Ling Chu. 2013. *Happiness in ASEAN countries*. Dostopno prek: http://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=4&cad =rja&uact=8&ved=0CFIQFjAD&url=http%3A%2F%2Fwww.ied.edu.hk%2Finclude%2Fgetric hfile.php%3Fkey%3D3c487c90030ebc161ddbeeccfec18b00%26secid%3D3778%26filename %3Dasahkconf%2Fconference%2FE120–ASAHK%2520conference%2520Paper%

2520Happiness%2520in%2520ASEAN%2520countries%2520submit.pdf&ei=RIqLU6aQNeKN7QaFgIHICw&usg=AFQjCNEGVls8HmeJ_1ZAkbBvnjpfV1EWOw (1. junij 2014).

364. Zevnik, Luka. 2011. *Proučevanje sreče: na križišču med kulturo in razmerji moči: doktorska disertacija.* Ljubljana: Luka Zevnik.

365. Zhang, Jiaxi, Qing Wu, Danmin Miao, Xiaofei Yan in Jiaxi Peng. 2013. The Impact of Core Self–evaluations on Job Satisfaction: The Mediator Role of Career Commitment. *Social Indicators Research* 116 (3): 809–822.

366. Žižek, Slavoj. 2007. *Nasilje*. Ljubljana: Društvo za teoretsko psihoanalizo.

IMENSKO KAZALO

A

Abbott 229, 297
Akay 222, 291
Alvarez 131, 159, 291
Alvarez–Díaz 291
Argyle 31, 179, 228, 291
Aristotel 27, 35, 291
Arrighi 47, 50, 56, 58, 291

B

Bauman 39, 51, 56, 292, 299, 307, 308, 311
Beck 37, 38, 41, 52, 53, 292, 305, 308
Bjørnskov 36, 142, 149, 232, 292
Blanchflower 35, 130, 137, 139, 174, 187, 293

C

Chang 51, 52, 53, 59, 69, 71, 73, 127, 294
Clark 33, 34, 201, 215, 294, 300, 304, 310

D

Deaton 80, 83, 113, 130, 150, 151, 222, 295
Di Tella 139, 291, 295
Diener 26, 29, 32, 33, 36, 40, 87, 222, 232, 291, 295, 296, 301, 303, 304, 308, 310
Dunn 36, 232, 236, 296

E

Easterlin 9, 29, 30, 35, 127, 178, 190, 201, 294, 296, 308, 310
Eisenberg 226, 297

F

Freud 30, 87, 298
Frey 173, 298, 308
Friedman 54, 68, 69, 72, 227, 298, 301

G

Goldsmith 41, 65, 109, 298
Graham 16, 35, 40, 80, 131, 149, 150, 151, 164, 178, 203, 298, 299
Green 33, 62, 63, 139, 207, 299

H

Habermas 38, 41, 42, 299, 300
Harvey 52, 53, 55, 56, 59, 300
Hegel 94, 300
Helliwell 31, 37, 39, 40, 125, 126, 222, 268, 300

I

IMF 44, 71, 77, 95, 126, 132, 145, 301, 302

J

Jagodzinski 131, 159, 301
Johns 149, 151, 301

K

Kangas 29, 127, 301
Keynes 48, 50, 55, 62, 67, 164, 291, 302

L

Luechinger 35, 138, 303
Luhmann 200, 303

M

Maslow 30, 87, 303
Mill 27, 36, 303

O

Oishi 144, 234, 296, 304
Okun 43, 139, 304

P

Pigou 24, 305
Platon 27, 35, 305
Polanyi 42, 51, 127, 305

R

Rothstein 131, 168, 234, 305
Ryan 26, 30, 222, 233, 306

S

Say 48, 306
Schumpeter 42, 48, 51, 306
Sennett 37, 51, 307
Stevenson 178, 306, 308
Stiglitz 26, 29, 30, 34, 37, 41, 50, 52, 53, 54, 55, 67, 68, 69, 70, 73, 77, 128, 217, 297, 308
Stutzer 33, 35, 173, 183, 202, 215, 298, 300, 303, 305, 308

T

Tavits 131, 168, 308
Tay 131, 169, 296, 308

U

Ulloa 174, 309
UNDP.....142, 291, 299, 309

V

Veenhoven 31, 32, 39, 87, 125, 227, 234, 309, 310
Verkuyten 179, 192, 310

W

Wallerstein 42, 51, 127, 310
Wooldridge.....91, 247, 311

X

Xuan 233, 312

Y

Yuen 33, 131, 156, 157, 159, 312

Z

Zhang 213, 312

Ž

Žižek 59, 312

STVARNO KAZALO

BDP, 6, 12, 13, 14, 24, 29, 34, 35, 37, 40, 41, 43, 44, 45, 50, 51, 53, 55, 56, 75, 81, 89, 90, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 107, 113, 114, 115, 116, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 138, 139, 140, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151,152, 153, 154, 159, 160, 162, 165, 168, 170, 195, 209, 218, 224, 235, 237, 238, 239, 245, 253, 256, 257, 259, 260, 267, 268, 269, 272, 281, 283, 285, 348, 349, 365

blaginja, 1, 2, 4, 5, 6, 7, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 22, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 40, 41, 43, 44, 54, 80, 81, 82, 84, 86, 94, 96, 97, 109, 110, 113, 127, 128, 207, 208, 232, 263, 271, 278, 280, 281, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 307

dinamika, 1, 2, 4, 5, 6, 7, 278, 280, 288

Easterlinov paradoks, 6, 127, 128, 150

ESS, 5, 9, 10, 13, 19, 21, 82, 83, 84, 85, 86, 89, 98, 100, 101, 102, 104, 106, 108, 114, 172, 173, 179, 181, 197, 198, 272, 287, 288, 289, 297, 300

gospodarska rast, 6, 7, 20, 21, 25, 40, 45, 49, 57, 58, 60, 78, 80, 115, 118, 120, 127, 135, 136, 137, 138, 142, 143, 146, 147, 148, 149, 155, 156, 157, 158, 161, 162, 164, 166, 168, 171, 172, 174, 176, 177, 179, 196, 197, 199, 201, 203, 212, 215, 217, 221, 226, 228, 230,256, 257, 260, 262, 279, 280, 286

gospodarski cikel, 5, 7, 16, 19, 46, 49, 50, 82, 94, 109, 281, 287

gospodarsko stanje, 5, 6, 7, 15, 18, 22, 44, 117, 125, 144, 145, 168, 187, 217, 254, 256, 257, 260, 262, 272, 279, 280, 283, 284, 286

konjunktura, 21, 45, 46, 60, 77, 83, 90, 110, 113, 118, 161, 172, 177, 178, 196, 202, 226, 228, 254, 255, 259, 278, 279, 280, 281, 283, 286

makro, 6, 7, 15, 16, 17, 18, 21, 24, 36, 44, 83, 85, 86, 88, 89, 91, 94, 95, 101, 102, 107, 108, 109, 110, 111, 116, 122, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 139, 140, 142, 143, 145, 147, 148, 149, 154, 155, 156, 157, 158, 160, 161, 163, 165, 166, 167, 168,169, 186, 203, 204, 206, 227, 238, 247, 248, 254, 255, 263, 268, 270, 271, 272, 276, 279

mikro, 6, 7, 15, 16, 17, 18, 21, 24, 36, 82, 85, 86, 88, 89, 90, 91, 94, 98, 107, 108, 109, 110, 111, 116, 122, 132, 139, 156, 169, 170, 173, 177, 178, 184, 186, 191, 192, 194, 197, 201, 204, 206, 208, 212, 214, 215, 216, 218, 220, 223, 226, 227, 228, 229, 247,248, 254, 255, 262, 263, 268, 270, 272, 273, 274, 276, 279, 283

multipla regresija, 18, 107

odvisna spremenljivka, 6, 18, 22, 89, 90, 94, 107, 109, 110, 111, 115, 120, 132, 184, 188, 191, 203, 208, 243, 255, 257, 262, 263, 268, 271, 273, 274, 276, 278

pojasnjevalne spremenljivke, 5, 17, 21, 22, 81, 82, 85, 88, 89, 90, 94, 108, 109, 133, 138, 142, 155, 161, 171, 174, 175, 177, 225, 233, 236, 238, 240, 243, 247, 254, 255, 256, 260, 271, 272, 278, 286

pričakovana življenjska doba, 90, 94, 127, 129, 130, 131, 147, 149, 150, 151, 153, 168, 248, 254, 259, 271, 287

recesija, 6, 21, 39, 45, 46, 48, 49, 50, 51, 60, 66, 73, 74, 77, 78, 79, 80, 82, 83, 88, 90, 110, 113, 114, 115, 116, 118, 135, 137, 138, 142, 143, 144, 145, 146, 148, 149, 150, 156, 157, 158, 162, 166, 168, 171, 172, 174, 176, 177, 179, 187, 196, 197, 199, 201, 203, 212, 215, 217, 221, 226, 228, 230, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 261, 262, 280, 281, 283, 297

solidarnost, 6, 90, 93, 102, 103, 223, 229, 230, 232, 234, 235, 237, 238, 240, 247, 248, 254, 287

sreča, 3, 5, 6, 7, 15, 16, 17, 18, 21, 22, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 44, 80, 81, 82, 83, 86, 87, 88, 89, 90, 93, 94, 96, 97, 98, 99, 105, 106, 107, 109, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 122, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 194, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 243, 246, 247, 248, 254,

255, 257, 258, 259, 260, 262, 263, 268, 269, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 284, 286, 287, 289, 312
Stata, 107, 108, 129
stopnja brezposelnosti, 35, 135, 138, 139, 259, 272, 287
špekulativni balon, 57, 63, 64, 65, 66, 73, 76, 77, 78, 79, 285
špekulativnost, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 64, 66, 69, 76, 288
v zvezi, 6, 7, 22, 38, 99, 125, 181, 196, 199, 232, 258, 260, 276, 279
vestnost, 6, 36, 106, 225, 226, 247, 275, 287
vpliv gospodarske krize, 1, 2, 4, 5, 39, 40, 75, 110, 113
vpliv gospodarskega cikla, 6, 111
zadovoljstvo, 5, 7, 17, 18, 20, 24, 26, 29, 30, 31, 43, 82, 87, 88, 93, 106, 118, 119, 127, 128, 137, 142, 173, 200, 208, 213, 217, 231, 268, 271, 272, 273, 274, 281, 285, 289
zadovoljstvo z gospodarstvom, 5, 7, 17, 18, 82, 88, 118, 120, 268, 271, 272, 274, 289
zaupanje, 6, 19, 36, 42, 60, 61, 90, 92, 93, 102, 103, 105, 131, 137, 163, 166, 168, 223, 224, 229, 230, 231, 232, 244, 246, 248, 251, 254, 260, 265, 270, 274, 281, 287
zdravje, 6, 25, 34, 35, 36, 86, 90, 92, 113, 115, 116, 119, 122, 130, 131, 132, 134, 140, 147, 154, 160, 165, 171, 181, 182, 192, 195, 196, 202, 210, 219, 225, 227, 244, 246, 247, 248, 249, 253, 254, 256, 257, 260, 264, 268, 270, 287

PRILOGE

PRILOGA A.1: USTVARJANJE PCA SPREMENLJIVK

```
. pca  ppltrst pplfair pplhlp HelpPeople trstprl trstlgl trstplc EnsuringStrongGov  ImportantSecurity ImportantSafety EconomicEquality
>  ImportantEquality ImportantRich ImportantAbilities ImportantSucces ImportantObey ImportantModest ImportantEnvironment

Principal components/correlation                  Number of obs    =    259582
                                                  Number of comp.  =        18
                                                  Trace            =        18
    Rotation: (unrotated = principal)             Rho              =    1.0000
```

Component	Eigenvalue	Difference	Proportion	Cumulative
Comp1	3.48302	.758364	0.1935	0.1935
Comp2	2.72465	.924526	0.1514	0.3449
Comp3	1.80013	.517272	0.1000	0.4449
Comp4	1.28286	.248936	0.0713	0.5161
Comp5	1.03392	.121197	0.0574	0.5736
Comp6	.912723	.0397691	0.0507	0.6243
Comp7	.872954	.133791	0.0485	0.6728
Comp8	.739163	.0454633	0.0411	0.7139
Comp9	.6937	.00853879	0.0385	0.7524
Comp10	.685161	.0590767	0.0381	0.7905
Comp11	.626084	.0518597	0.0348	0.8252
Comp12	.574225	.0464997	0.0319	0.8571
Comp13	.527725	.0387297	0.0293	0.8865
Comp14	.488995	.0226043	0.0272	0.9136
Comp15	.466391	.0576375	0.0259	0.9395
Comp16	.408754	.0137775	0.0227	0.9622
Comp17	.394976	.110405	0.0219	0.9842
Comp18	.284571	.	0.0158	1.0000

Principal components (eigenvectors)

Variable	Comp1	Comp2	Comp3	Comp4	Comp5	Comp6	Comp7	Comp8	Comp9	Comp10	Comp11
ppltrst	0.3489	0.1601	0.0371	0.3773	0.1613	0.0351	0.0401	0.0085	-0.0156	-0.0556	0.0597
pplfair	0.3426	0.1615	-0.0176	0.3919	0.2143	0.0371	0.0139	0.0101	0.0378	-0.0016	0.0191
pplhlp	0.3148	0.1723	-0.0034	0.3701	0.2596	0.0598	0.0076	-0.0492	0.0674	0.0726	-0.0010
HelpPeople	-0.0963	0.3611	-0.1364	0.1489	-0.2562	-0.1397	-0.1976	-0.3814	-0.1326	0.2072	-0.4235
trstprl	0.3302	0.2192	0.0697	-0.3573	-0.0496	0.1041	-0.0504	-0.0419	-0.0372	-0.0097	0.1161
trstlgl	0.3479	0.2359	0.0804	-0.4060	-0.0651	0.1427	-0.0391	-0.0094	0.0028	0.0153	0.0248
trstplc	0.3221	0.2449	-0.0025	-0.3822	-0.0256	0.1091	-0.0320	0.0204	0.0152	0.0618	-0.0980
EnsuringSt~v	-0.2467	0.3092	-0.0634	-0.0375	0.2017	0.0656	-0.0473	0.4639	0.0882	0.2147	-0.1602
Importa~rity	-0.2420	0.3025	-0.0535	-0.0718	0.2726	0.0402	-0.0323	0.3138	0.4548	0.0747	-0.1539
Importan~ety	0.1827	0.0700	0.0958	0.0944	-0.4934	-0.3442	0.6519	0.3288	0.1208	0.1375	-0.0959
EconomicEq~y	-0.1664	0.0478	-0.2020	0.0816	-0.0891	0.7941	0.4503	-0.0620	-0.2270	0.1282	-0.0108
ImportantE~y	-0.1000	0.3189	-0.1672	0.1286	-0.3575	0.1166	-0.0872	0.0121	0.2341	-0.7644	0.0315
ImportantR~h	-0.1468	0.0709	0.5215	0.0016	0.1230	0.0685	0.1191	0.0527	0.0470	-0.1254	0.4642
ImportantA~s	-0.1720	0.2224	0.4686	0.0793	-0.1174	0.0981	-0.0015	-0.2111	0.1058	-0.0065	-0.0702
ImportantS~s	-0.1662	0.2268	0.4953	0.0781	-0.0647	-0.0085	-0.0374	-0.1664	-0.1355	0.1856	-0.0897
ImportantO~y	-0.1286	0.2536	-0.0429	-0.1741	0.4431	-0.3023	0.3937	-0.0659	-0.5062	-0.3773	-0.1713
ImportantM~t	-0.1449	0.2289	-0.3294	-0.1000	0.1008	-0.2057	0.2709	-0.5008	0.3650	0.2234	0.4528
ImportantE~t	-0.1085	0.3255	-0.1906	0.1222	-0.2321	-0.1204	-0.2672	0.3061	-0.4668	0.1753	0.5201

Variable	Comp12	Comp13	Comp14	Comp15	Comp16	Comp17	Comp18	Unexplained
ppltrst	-0.0027	-0.0902	0.4481	0.0471	-0.2795	-0.6189	0.0248	0
pplfair	-0.0532	-0.0820	0.2875	0.2501	0.2348	0.6646	-0.0396	0
pplhlp	0.0308	0.1258	-0.7401	-0.2822	0.0264	-0.0779	-0.0051	0
HelpPeople	0.4323	0.2940	0.1281	-0.0568	-0.1111	0.0659	-0.0204	0
trstprl	0.0211	-0.0942	0.2305	-0.6716	0.1111	0.1255	0.3691	0
trstlgl	0.0188	0.0115	-0.0202	0.0588	-0.0030	-0.0382	-0.7869	0
trstplc	-0.0113	0.0874	-0.2065	0.6006	-0.0959	-0.0595	0.4886	0
EnsuringSt~v	0.3082	-0.5770	-0.0644	-0.0387	-0.2375	0.0766	-0.0172	0
Importa~rity	-0.2503	0.5153	0.1845	-0.0765	0.2237	-0.1103	-0.0083	0
Importan~ety	0.0125	0.0468	-0.0261	-0.0464	0.0170	0.0213	0.0021	0
EconomicEq~y	-0.0054	0.0759	0.0345	-0.0100	0.0459	-0.0078	0.0086	0
ImportantE~y	0.0548	-0.1484	-0.1016	0.0330	0.1280	-0.0386	0.0154	0
ImportantR~h	0.5666	0.2974	0.0225	0.0785	-0.0832	0.0826	0.0363	0
ImportantA~s	-0.5061	-0.0372	-0.0413	-0.0599	-0.5473	0.2205	0.0011	0
ImportantS~s	-0.0925	-0.2960	-0.0327	0.1056	0.6321	-0.2583	0.0251	0
ImportantO~y	-0.0870	0.0427	-0.0181	-0.0204	-0.0230	0.0264	-0.0239	0
ImportantM~t	-0.0236	-0.1937	-0.0024	0.0643	0.0008	-0.0327	-0.0077	0
ImportantE~t	-0.2317	0.1451	-0.0469	0.0310	-0.0192	0.0085	-0.0080	0

PRILOGA A.2: GRAF PCA SPREMENLJIVK PO LASTNIH VREDNOSTIH

PRILOGA A.3: WALD TEST ZA PCA SPREMENLJIVKE

```
. test Splošno_zaupanje Solidarnost_Enakopravnost Bogastvo_Uspeh Medosebno_zaupanje Poslušnost Dohodkovna_enakopravnost

 ( 1)  Splošno_zaupanje = 0
 ( 2)  Solidarnost_Enakopravnost = 0
 ( 3)  Bogastvo_Uspeh = 0
 ( 4)  Medosebno_zaupanje = 0
 ( 5)  Poslušnost = 0
 ( 6)  Dohodkovna_enakopravnost = 0

       F(  6,221103) = 1814.13
            Prob > F =    0.0000
```

PRILOGA A.4: KMO ANALIZA GLEDE PRIMERNOSTI PRVOTNIH SPREMENLJIVK ZDRUŽENIH S PCA

```
. estat kmo

Kaiser-Meyer-Olkin measure of sampling adequacy
```

Variable	kmo
ppltrst	0.8113
pplfair	0.7997
pplhlp	0.8395
HelpPeople	0.7952
trstprl	0.8230
trstlgl	0.7354
trstplc	0.7939
EnsuringSt~v	0.8244
Importa~rity	0.8194
Importan~ety	0.8931
EconomicEq~y	0.8748
ImportantE~y	0.8073
ImportantR~h	0.7445
ImportantA~s	0.7138
ImportantS~s	0.6884
ImportantO~y	0.8321
ImportantM~t	0.8066
ImportantE~t	0.8229
Overall	0.7914

PRILOGA B.1: REGRESIJA SREČE Z VSEMI SPREMENLJIVKAMI TER REGRESIJA SREČE Z VSEMI SPREMENLJIVKAMI Z BETA KOEFICIENTOM

```
. reg SRECA St_rezidentov Starost_st_let Starost_st_let_x2 Moški Zivljenje_v_velemestu Zivljenje_na_obrobju Zivljenje_v_mestu Izobražev
> anje_st_let Izobraževanje_st_let_x2  V_zvezi Podpovprečni_dohodki Dobro_zdravje Povprečno_zdravje Ni_predstavnik_manjšine Zakonodajal
> ci Strokovnjaki Tehniki Uradniki Storitveni_poklici Poklici_primarnega_sektorja Neindustrijski_delavci Industrijski_delavci Poklici_z
> a_preprosta_dela Upokojenci Studenti_učenci Nezaposleni Zaposleni Indeks_izvozne_ranljivosti Delež_odgovorov Ponedeljek Torek Sreda C
> etrtek Petek Sobota Religioznost  Splošno_zaupanje Solidarnost_Enakopravnost Bogastvo_Uspeh Medosebno_zaupanje Poslušnost Dohodkovna_
> enakopravnost Leto_2004 Leto_2006 Leto_2008 Leto_2010 Leto_2012 Država_AT Država_BE Država_BG Država_CH Država_CY Država_CZ Država_DE
>  Država_DK Država_EE Država_ES Država_FI Država_FR Država_GB Država_GR Država_HR Država_HU Država_IE Država_IL Država_IS Država_IT  D
> ržava_LT Država_LU Država_LV Država_NL Država_NO Država_PL Država_PT Država_RO Država_RU Država_SE  Država_SK Država_TR Država_UA  Dr
> žava_XK Inflacija_CPI Ln_BDP_pc_PKM Brezposelnost Gini Odstotek_žensk_v_parlamentu Zaposlitev_v_kmetijstvu Izdatki_za_zdravstvo_v_BDP
>  Pričakovana_življenjska_doba Indeks_zakonskih_pravic Odst_uporabnikov_interneta Izvoz_visoko_tehn_izdelkov Obseg_kreditnih_informaci
> j Tržna_kapitalizacija_družb Indeks_zaznava_korupcije, robust
note: Država_XK omitted because of collinearity

Linear regression                               Number of obs =  221198
                                                F( 94,221103) =  856.51
                                                Prob > F      =  0.0000
                                                R-squared     =  0.2910
                                                Root MSE      =  1.6982
```

SRECA	Coef.	Robust Std. Err.	t	P>|t|	[95% Conf.	Interval]
St_reziden~v	.0021767	.0035979	0.61	0.545	-.004875	.0092285
Starost_st~t	-.0622932	.001463	-42.58	0.000	-.0651607	-.0594257
Starost_st~2	.000563	.0000151	37.30	0.000	.0005334	.0005926
Moški	-.0911067	.0082394	-11.06	0.000	-.1072557	-.0749577
Zivlj~emestu	.0112378	.0107716	1.04	0.297	-.0098743	.03235
Zivljenje~ju	-.039622	.0121134	-3.27	0.001	-.0633638	-.0158801
Zivlj~_mestu	-.0117242	.0092117	-1.27	0.203	-.0297789	.0063304
Izobraževa~t	.0406491	.0039835	10.20	0.000	.0328415	.0484566
Izobraževa~2	-.0015455	.0001393	-11.10	0.000	-.0018186	-.0012725
V_zvezi	.5353769	.0094061	56.92	0.000	.5169412	.5538126
Podpovprečn~i	-.185693	.0084398	-22.00	0.000	-.2022348	-.1691513
Dobro_zdra~e	1.459828	.0183957	79.36	0.000	1.423773	1.495883
Povprečno_~e	.8717186	.0183817	47.42	0.000	.8356909	.9077463
Ni_predsta~e	.2070362	.018883	10.96	0.000	.170026	.2440464
Zakonodaja~i	.0850304	.0219918	3.87	0.000	.0419271	.1281336
Strokovnjaki	.0183989	.0206657	0.89	0.373	-.0221054	.0589032
Tehniki	-.0054167	.0199897	-0.27	0.786	-.044596	.0337627
Uradniki	-.0061976	.02103	-0.29	0.768	-.0474159	.0350206
Storitveni~i	-.0237622	.0194796	-1.22	0.223	-.0619417	.0144173
Poklici_pr~a	-.1266029	.0282457	-4.48	0.000	-.1819637	-.0712421
Neindustri~i	-.0514546	.0208501	-2.47	0.014	-.0923203	-.0105889
Industrijs~i	-.0406604	.0226158	-1.80	0.072	-.0849869	.0036661
Poklici_za~a	-.1423661	.0210161	-6.77	0.000	-.1835571	-.1011752
Upokojenci	.0872758	.0170177	5.13	0.000	.0539215	.12063
Studenti_u~i	.0439301	.0205941	2.13	0.033	.0035662	.0842939
Nezaposleni	-.5439386	.0230228	-23.63	0.000	-.5890627	-.4988145
Zaposleni	-.0244946	.0139256	-1.76	0.079	-.0517884	.0027993
Indeks_izv~i	-.0005665	.0001682	-3.37	0.001	-.0008961	-.0002369
Delež_odgo~v	1.211548	.1184778	10.23	0.000	.9793343	1.443761
Ponedeljek	.0531637	.0156847	3.39	0.001	.022422	.0839054
Torek	.0558291	.0156184	3.57	0.000	.0252173	.0864408
Sreda	.0410616	.0156108	2.63	0.009	.0104648	.0716585
Cetrtek	.0625488	.0157343	3.98	0.000	.0317101	.0933875
Petek	.0593191	.0162927	3.64	0.000	.0273857	.0912525
Sobota	.0284155	.0163163	1.74	0.082	-.0035639	.060395
Religioznost	.0420107	.0014426	29.12	0.000	.0391832	.0448382
Splošno_za~e	.210351	.002766	76.05	0.000	.2049298	.2157723
Solidarnos..	.1941936	.0025543	76.03	0.000	.1891872	.1992
Bogastvo_U~h	.0096001	.0032245	2.98	0.003	.0032801	.0159201
Medosebno_~e	.0633107	.0037614	16.83	0.000	.0559384	.070683
Poslušnost	-.0340342	.0040804	-8.34	0.000	-.0420316	-.0260368
Dohodkovna~t	-.0703438	.0040605	-17.32	0.000	-.0783022	-.0623854
Leto_2004	.0574365	.0225531	2.55	0.011	.013233	.1016401
Leto_2006	-.0882006	.0373289	-2.36	0.018	-.1613643	-.0150369
Leto_2008	-.1607844	.0491257	-3.27	0.001	-.2570695	-.0644993
Leto_2010	-.0470286	.0556275	-0.85	0.398	-.1560571	.062
Leto_2012	-.1184414	.0661722	-1.79	0.073	-.2481372	.0112545
Država_AT	-.6509061	.084945	-7.66	0.000	-.8173961	-.4844161
Država_BE	-.0834771	.087582	-0.95	0.341	-.2551357	.0881815
Država_BG	-.7986916	.1207345	-6.62	0.000	-1.035328	-.5620551
Država_CH	-.6835255	.1195158	-5.72	0.000	-.9177734	-.4492776
Država_CY	-.6052444	.0915917	-6.61	0.000	-.7847618	-.425727
Država_CZ	-.4113635	.0648589	-6.34	0.000	-.5384853	-.2842418
Država_DE	-.5455486	.0921754	-5.92	0.000	-.72621	-.3648872
Država_DK	.1214574	.0906192	1.34	0.180	-.0561539	.2990687
Država_EE	.112379	.0926971	1.21	0.225	-.069305	.2940631
Država_ES	.073678	.0874704	0.84	0.400	-.0977617	.2451177
Država_FI	.0707767	.0839982	0.84	0.399	-.0938576	.2354111
Država_FR	-.7752627	.0885307	-8.76	0.000	-.9487805	-.6017449
Država_GB	-.7026484	.1036476	-6.78	0.000	-.9057951	-.4995016
Država_GR	-.9966456	.0623923	-15.97	0.000	-1.118933	-.8743583
Država_HR	.0839288	.0756368	1.11	0.267	-.0643174	.232175
Država_HU	-.5485135	.0943584	-5.81	0.000	-.7334535	-.3635734
Država_IE	-.7280277	.0827838	-8.79	0.000	-.8902819	-.5657735
Država_IL	-.7291869	.1104709	-6.60	0.000	-.9457071	-.5126667
Država_IS	-.0166422	.0885301	-0.19	0.851	-.1901588	.1568745
Država_IT	-1.373743	.1009193	-13.61	0.000	-1.571542	-1.175943
Država_LT	.2067959	.1034788	2.00	0.046	.00398	.4096118
Država_LU	-.0419115	.1441699	-0.29	0.771	-.324481	.2406579
Država_LV	.3852862	.1216969	3.17	0.002	.1467635	.623809
Država_NL	-.2875196	.0915077	-3.14	0.002	-.4668724	-.1081669
Država_NO	-.3080955	.106846	-2.88	0.004	-.5175109	-.0986801
Država_PL	.2275137	.0816635	2.79	0.005	.0674553	.3875721
Država_PT	-.1446866	.0606453	-2.39	0.017	-.2635498	-.0258233
Država_RO	.3736158	.2063982	1.81	0.070	-.0309196	.7781511
Država_RU	1.291324	.2028436	6.37	0.000	.8937561	1.688893
Država_SE	-.152059	.1026981	-1.48	0.139	-.3533447	.0492267
Država_SK	-.1636275	.0832278	-1.97	0.049	-.3267518	-.0005031
Država_TR	.8302333	.2245982	3.70	0.000	.3900264	1.27044
Država_UA	.3783557	.2116781	1.79	0.074	-.036528	.7932394
Država_XK	(omitted)					
Inflacija_~I	-.3409373	.0426344	-8.00	0.000	-.4244996	-.257375
Ln_BDP_pc_~M	-.1147452	.1105509	-1.04	0.299	-.3314221	.1019317
Brezposeln~t	-.0294332	.0022294	-13.20	0.000	-.0338029	-.0250636
Gini	-.0068718	.0033008	-2.08	0.037	-.0133413	-.0004022
Odstotek_ž~u	-.0084229	.0017968	-4.69	0.000	-.0119447	-.0049012
Zaposlitev~u	-.0210753	.0076578	-2.75	0.006	-.0360844	-.0060662
Izdatki_za~P	.0049149	.0089296	0.55	0.582	-.0125869	.0224167
Pričakovan~a	.1379758	.0151117	9.13	0.000	.1083572	.1675943
Indeks_zak~c	.0500634	.0091341	5.48	0.000	.0321609	.067966
Odst_upora~a	-.0007315	.0009662	-0.76	0.449	-.0026252	.0011622
Izvoz_viso~v	.0075602	.0015654	4.83	0.000	.0044921	.0106284
Obseg_kred~j	.046473	.0101342	4.59	0.000	.0266102	.0663358
Tržna_kapi~b	-.0003162	.0003142	-1.01	0.314	-.0009321	.0002997
Indeks_zaz~e	-.0508461	.0080427	-6.32	0.000	-.0666096	-.0350826
_cons	-2.595563	1.456493	-1.78	0.075	-5.450253	.259127

```
. reg SRECA St_rezidentov Starost_st_let Starost_st_let_x2 Moški Zivljenje_v_velemestu Zivljenje_na_obrobju Zivljenje_v_mestu Izobra
> ževanje_st_let Izobraževanje_st_let_x2  V_zvezi Podpovprečni_dohodki Dobro_zdravje Povprečno_zdravje Ni_predstavnik_manjšine Zakon
> odajalci Strokovnjaki Tehniki Uradniki Storitveni_poklici Poklici_primarnega_sektorja Neindustrijski_delavci Industrijski_delavci
> Poklici_za_preprosta_dela Upokojenci Studenti_učenci Nezaposleni Zaposleni Indeks_izvozne_ranljivosti Delež_odgovorov Ponedeljek T
> orek Sreda Cetrtek Petek Sobota Religioznost   Splošno_zaupanje Solidarnost_Enakopravnost Bogastvo_Uspeh Medosebno_zaupanje Posluš
> nost Dohodkovna_enakopravnost Leto_2004 Leto_2006 Leto_2008 Leto_2010 Leto_2012 Država_AT Država_BE Država_BG Država_CH Država_CY
> Država_CZ Država_DE Država_DK Država_EE Država_ES Država_FI Država_FR Država_GB Država_GR Država_HR Država_HU Država_IE Država_IL
> Država_IS Država_IT  Država_LT Država_LU Država_LV Država_NL Država_NO Država_PL Država_PT Država_RO Država_RU Država_SE  Država_S
> K Država_TR Država_UA  Država_XK Inflacija_CPI Ln_BDP_pc_PKM Brezposelnost Gini Odstotek_žensk_v_parlamentu Zaposlitev_v_kmetijstv
> u Izdatki_za_zdravstvo_v_BDP Pričakovana_življenjska_doba Indeks_zakonskih_pravic Odst_uporabnikov_interneta Izvoz_visoko_tehn_izd
> elkov Obseg_kreditnih_informacij Tržna_kapitalizacija_družb Indeks_zaznava_korupcije, robust beta
note: Država_XK omitted because of collinearity

Linear regression                                      Number of obs =  221198
                                                       F( 94,221103) =  856.51
                                                       Prob > F      =  0.0000
                                                       R-squared     =  0.2910
                                                       Root MSE      =  1.6982
```

SRECA	Coef.	Robust Std. Err.	t	P>|t|	Beta
St_reziden~v	.0021767	.0035979	0.61	0.545	.0015431
Starost_st~t	-.0622932	.001463	-42.58	0.000	-.5518008
Starost_st~2	.000563	.0000151	37.30	0.000	.494905
Moški	-.0911067	.0082394	-11.06	0.000	-.0225525
Zivlj~emestu	.0112378	.0107716	1.04	0.297	.002333
Zivljenje~ju	-.039622	.0121134	-3.27	0.001	-.0062825
Zivlj~_mestu	-.0117242	.0092117	-1.27	0.203	-.0026754
Izobraževa~t	.0406491	.0039835	10.20	0.000	.0813122
Izobraževa~2	-.0015455	.0001393	-11.10	0.000	-.0804364
V_zvezi	.5353769	.0094061	56.92	0.000	.1322234
Podpovpreč~i	-.185693	.0084398	-22.00	0.000	-.0453979
Dobro_zdra~e	1.459828	.0183957	79.36	0.000	.345673
Povprečno_~e	.8717186	.0183817	47.42	0.000	.191711
Ni_predsta~e	.2070362	.018883	10.96	0.000	.0226584
Zakonodaja~i	.0850304	.0219918	3.87	0.000	.0112109
Strokovnjaki	.0183989	.0206657	0.89	0.373	.0031235
Tehniki	-.0054167	.0199897	-0.27	0.786	-.0009299
Uradniki	-.0061976	.02103	-0.29	0.768	-.0008981
Storitveni~i	-.0237622	.0194796	-1.22	0.223	-.0041617
Poklici_pr~a	-.1266029	.0282457	-4.48	0.000	-.0106168
Neindustri~i	-.0514546	.0208501	-2.47	0.014	-.0082662
Industrijs~i	-.0406604	.0226158	-1.80	0.072	-.0054003
Poklici_za~a	-.1423661	.0210161	-6.77	0.000	-.0211852
Upokojenci	.0872758	.0170177	5.13	0.000	.0182046
Studenti_u~i	.0439301	.0205941	2.13	0.033	.0058628
Nezaposleni	-.5439386	.0230228	-23.63	0.000	-.0603434
Zaposleni	-.0244946	.0139256	-1.76	0.079	-.0060715
Indeks_izv~i	-.0005665	.0001682	-3.37	0.001	-.006515
Delež_odgo~v	1.211548	.1184778	10.23	0.000	.0357836
Ponedeljek	.0531637	.0156847	3.39	0.001	.0096268
Torek	.0558291	.0156184	3.57	0.000	.0102135
Sreda	.0410616	.0156108	2.63	0.009	.0075199
Cetrtek	.0625488	.0157343	3.98	0.000	.0111511
Petek	.0593191	.0162927	3.64	0.000	.009736
Sobota	.0284155	.0163163	1.74	0.082	.0047511
Religioznost	.0420107	.0014426	29.12	0.000	.0617367
Splošno_za~e	.210351	.002766	76.05	0.000	.1943818
Solidarnos..	.1941936	.0025543	76.03	0.000	.1574966
Bogastvo_U~h	.0096001	.0032245	2.98	0.003	.0063672
Medosebno_~e	.0633107	.0037614	16.83	0.000	.0352632
Poslušnost	-.0340342	.0040804	-8.34	0.000	-.0170645
Dohodkovna~t	-.0703438	.0040605	-17.32	0.000	-.0333355
Leto_2004	.0574365	.0225531	2.55	0.011	.01026
Leto_2006	-.0882006	.0373289	-2.36	0.018	-.0154143
Leto_2008	-.1607844	.0491257	-3.27	0.001	-.0327365
Leto_2010	-.0470286	.0556275	-0.85	0.398	-.0089492
Leto_2012	-.1184414	.0661722	-1.79	0.073	-.022683
Država_AT	-.6509061	.084945	-7.66	0.000	-.0543276
Država_BE	-.0834771	.087582	-0.95	0.341	-.0084104
Država_BG	-.7986916	.1207345	-6.62	0.000	-.0654681
Država_CH	-.6835255	.1195158	-5.72	0.000	-.0453769
Država_CY	-.6052444	.0915917	-6.61	0.000	-.0363404
Država_CZ	-.4113635	.0648589	-6.34	0.000	-.0363785
Država_DE	-.5455486	.0921754	-5.92	0.000	-.0685104
Država_DK	.1214574	.0906192	1.34	0.180	.01115
Država_EE	.112379	.0926971	1.21	0.225	.0091306
Država_ES	.073678	.0874704	0.84	0.400	.0072391
Država_FI	.0707767	.0839982	0.84	0.399	.006611
Država_FR	-.7752627	.0885307	-8.76	0.000	-.0673775
Država_GB	-.7026484	.1036476	-6.78	0.000	-.0769918
Država_GR	-.9966456	.0623923	-15.97	0.000	-.0943252
Država_HR	.0839288	.0756368	1.11	0.267	.0041035
Država_HU	-.5485135	.0943584	-5.81	0.000	-.049908
Država_IE	-.7280277	.0827838	-8.79	0.000	-.0730038
Država_IL	-.7291869	.1104709	-6.60	0.000	-.0607285
Država_IS	-.0166422	.0885301	-0.19	0.851	-.000483
Država_IT	-1.373743	.1009193	-13.61	0.000	-.0623121
Država_LT	.2067959	.1034788	2.00	0.046	.0120906
Država_LU	-.0419115	.1441699	-0.29	0.771	-.0015394
Država_LV	.3852862	.1216969	3.17	0.002	.0162177
Država_NL	-.2875196	.0915077	-3.14	0.002	-.0302378
Država_NO	-.3080955	.106846	-2.88	0.004	-.0299915
Država_PL	.2275137	.0816635	2.79	0.005	.0219249
Država_PT	-.1446866	.0606453	-2.39	0.017	-.0147907
Država_RO	.3736158	.2063982	1.81	0.070	.0151919
Država_RU	1.291324	.2028436	6.37	0.000	.1129988
Država_SE	-.152059	.1026981	-1.48	0.139	-.0148125
Država_SK	-.1636275	.0832278	-1.97	0.049	-.013898
Država_TR	.8302333	.2245982	3.70	0.000	.0467806
Država_UA	.3783557	.2116781	1.79	0.074	.0297266
Država_XK	(omitted)				
Inflacija_~I	-.3409373	.0426344	-8.00	0.000	-.0899053
Ln_BDP_pc_~M	-.1147452	.1105509	-1.04	0.299	-.0242704
Brezposeln~t	-.0294332	.0022294	-13.20	0.000	-.0540388
Gini	-.0068718	.0033008	-2.08	0.037	-.0166383
Odstotek_ž~u	-.0084229	.0017968	-4.69	0.000	-.0454085
Zaposlitev~u	-.0210753	.0076578	-2.75	0.006	-.0551651
Izdatki_za~P	.0049149	.0089296	0.55	0.582	.0042206
Pričakovan~a	.1379758	.0151117	9.13	0.000	.2380107
Indeks_zak~c	.0500634	.0091341	5.48	0.000	.0477253
Odst_upora~a	-.0007315	.0009662	-0.76	0.449	-.0079678
Izvoz_viso~v	.0075602	.0015654	4.83	0.000	.0302626
Obseg_kred~j	.046473	.0101342	4.59	0.000	.0271565
Tržna_kapi~b	-.0003162	.0003142	-1.01	0.314	-.0062526
Indeks_zaz~e	-.0508461	.0080427	-6.32	0.000	-.0511849
_cons	-2.595563	1.456493	-1.78	0.075	.

```
. reg SRECA St_rezidentov Starost_st_let Starost_st_let_x2 Moški Zivljenje_v_velemestu Zivljenje_na_obrobju Zivljenje_v_mestu Izobražev
> anje_st_let Izobraževanje_st_let_x2  V_zvezi Podpovprečni_dohodki Dobro_zdravje Povprečno_zdravje Ni_predstavnik_manjšine Zakonodajal
> ci Strokovnjaki Tehniki Uradniki Storitveni_poklici Poklici_primarnega_sektorja Neindustrijski_delavci Industrijski_delavci Poklici_z
> a_preprosta_dela Upokojenci Studenti_učenci Nezaposleni Zaposleni Indeks_izvozne_ranljivosti Delež_odgovorov Ponedeljek Torek Sreda C
> etrtek Petek Sobota Religioznost   Splošno_zaupanje Solidarnost_Enakopravnost Bogastvo_Uspeh Medosebno_zaupanje Poslušnost Dohodkovna
> _enakopravnost Leto_2004 Leto_2006 Leto_2008 Leto_2010 Leto_2012 Država_AT Država_BE Država_BG Država_CH Država_CY Država_CZ Država_D
> E Država_DK Država_EE Država_ES Država_FI Država_FR Država_GB Država_GR Država_HR Država_HU Država_IE Država_IL Država_IS Država_IT
> Država_LT Država_LU Država_LV Država_NL Država_NO Država_PL Država_PT Država_RO Država_RU Država_SE  Država_SK Država_TR Država_UA  D
> ržava_XK Inflacija_CPI Ln_BDP_pc_PKM Brezposelnost Gini Odstotek_žensk_v_parlamentu Zaposlitev_v_kmetijstvu Izdatki_za_zdravstvo_v_BD
> P Prièakovana_življenjska_doba Indeks_zakonskih_pravic Odst_uporabnikov_interneta Izvoz_visoko_tehn_izdelkov Obseg_kreditnih_informac
> ij Tržna_kapitalizacija_družb Indeks_zaznava_korupcije  Gospodarska_kriza Recesija  R_St_rezidentov-R_Indeks_zaznava_korupcije, robus
> t
note: Država_XK omitted because of collinearity

Linear regression                               Number of obs =  221198
                                                F(150,221047) =  542.81
                                                Prob > F      =  0.0000
                                                R-squared     =  0.2929
                                                Root MSE      =   1.696
```

SRECA	Coef.	Robust Std. Err.	t	P>|t|	[95% Conf.	Interval]
St_reziden~v	.0029016	.0039586	0.73	0.464	-.0048573	.0106604
Starost_st~t	-.0623681	.0014709	-42.40	0.000	-.065251	-.0594852
Starost_st~2	.0005636	.0000151	37.33	0.000	.000534	.0005932
Moški	-.1019139	.0091662	-11.12	0.000	-.1198794	-.0839483
Zivlj~emestu	.01722	.0119959	1.44	0.151	-.0062916	.0407317
Zivljenje~ju	-.0263937	.0133772	-1.97	0.048	-.0526127	-.0001747
Zivlj~_mestu	-.0016815	.0101809	-0.17	0.869	-.0216359	.0182728
Izobraževa~t	.0425099	.0040206	10.57	0.000	.0346296	.0503903
Izobraževa~2	-.0015745	.0001395	-11.28	0.000	-.0018479	-.001301
V_zvezi	.5598083	.010376	53.95	0.000	.5394715	.5801451
Podpovprečn~i	-.1641551	.0093967	-17.47	0.000	-.1825724	-.1457378
Dobro_zdra~e	1.477436	.0202107	73.10	0.000	1.437823	1.517048
Povprečno_~e	.8823373	.0201725	43.74	0.000	.8427997	.9218748
Ni_predsta~e	.2019097	.0207064	9.75	0.000	.1613258	.2424937
Zakonodaja~i	.071673	.024094	2.97	0.003	.0244493	.1188966
Strokovnjaki	.0079999	.0226981	0.35	0.725	-.0364879	.0524877
Tehniki	-.018142	.0218306	-0.83	0.406	-.0609294	.0246455
Uradniki	-.0128	.02302	-0.56	0.578	-.0579187	.0323186
Storitveni~i	-.0306148	.0213898	-1.43	0.152	-.0725384	.0113087
Poklici_pr~a	-.1525792	.0314281	-4.85	0.000	-.2141775	-.0909809
Neindustri~i	-.0577358	.0228133	-2.53	0.011	-.1024492	-.0130223
Industrijs~i	-.0338224	.0248004	-1.36	0.173	-.0824305	.0147857
Poklici_za~a	-.1452694	.0231617	-6.27	0.000	-.1906657	-.0998732
Upokojenci	.0990402	.0186525	5.31	0.000	.0624818	.1355986
Studenti_u~i	.0336314	.0227133	1.48	0.139	-.0108861	.0781489
Nezaposleni	-.5380211	.0265796	-20.24	0.000	-.5901165	-.4859258
Zaposleni	-.0215438	.015377	-1.40	0.161	-.0516824	.0085948
Indeks_izv~i	-.0005903	.0001867	-3.16	0.002	-.0009562	-.0002245
Delež_odgo~v	1.000059	.1269022	7.88	0.000	.7513337	1.248784
Ponedeljek	.0588155	.0178955	3.29	0.001	.0237408	.0938901
Torek	.0615091	.0178366	3.45	0.001	.0265498	.0964684
Sreda	.0453369	.0178252	2.54	0.011	.0103999	.0802739
Cetrtek	.0636079	.0179505	3.54	0.000	.0284255	.0987904
Petek	.0602353	.0186007	3.24	0.001	.0237783	.0966923
Sobota	.020124	.0184507	1.09	0.275	-.0160388	.0562868
Religioznost	.0393674	.0015888	24.78	0.000	.0362534	.0424813
Splošno_za~e	.2118147	.0030603	69.21	0.000	.2058166	.2178128
Solidarnos..	.192533	.0028355	67.90	0.000	.1869755	.1980905
Bogastvo_U~h	.0139406	.0035811	3.89	0.000	.0069217	.0209595
Medosebno_~e	.0593794	.0041813	14.20	0.000	.051184	.0675747
Poslušnost	-.0309649	.0045184	-6.85	0.000	-.0398208	-.022109
Dohodkovna~t	-.0680291	.0044813	-15.18	0.000	-.0768123	-.0592459
Leto_2004	.0514582	.0233856	2.20	0.028	.0056231	.0972933
Leto_2006	-.1510555	.0401192	-3.77	0.000	-.229688	-.072423
Leto_2008	-.2521261	.0616044	-4.09	0.000	-.3728692	-.131383
Leto_2010	-.0656761	.0668964	-0.98	0.326	-.1967914	.0654393
Leto_2012	-.2054379	.0792341	-2.59	0.010	-.3607347	-.0501411
Država_AT	-.6204919	.0916702	-6.77	0.000	-.8001632	-.4408206
Država_BE	.0290718	.0974419	0.30	0.765	-.161912	.2200555
Država_BG	-.4177183	.1320475	-3.16	0.002	-.6765281	-.1589085
Država_CH	-.4752494	.1329128	-3.58	0.000	-.7357551	-.2147437
Država_CY	-.5348513	.1058841	-5.05	0.000	-.7423816	-.3273211
Država_CZ	-.1110008	.0716015	-1.55	0.121	-.2513379	.0293363
Država_DE	-.2898624	.1017878	-2.85	0.004	-.4893639	-.0903609
Država_DK	.1340026	.0982832	1.36	0.173	-.0586299	.3266351
Država_EE	.3962377	.1028199	3.85	0.000	.1947132	.5977622
Država_ES	.2134269	.0998228	2.14	0.033	.0177767	.409077
Država_FI	.1693407	.0957904	1.77	0.077	-.0184059	.3570874
Država_FR	-.4587246	.1033884	-4.44	0.000	-.6613634	-.2560859
Država_GB	-.3510752	.1164902	-3.01	0.003	-.579393	-.1227574
Država_GR	-.9291716	.0695219	-13.37	0.000	-1.065433	-.7929105
Država_HR	.3928297	.0845139	4.65	0.000	.2271846	.5584749
Država_HU	-.1545899	.1022897	-1.51	0.131	-.3550752	.0458953
Država_IE	-.6137411	.0979245	-6.27	0.000	-.8056706	-.4218115
Država_IL	-.2372586	.1217909	-1.95	0.051	-.4759657	.0014486
Država_IS	-.0410315	.097138	-0.42	0.673	-.2314196	.1493566
Država_IT	-1.244819	.1102269	-11.29	0.000	-1.460861	-1.028777
Država_LT	.41933	.1184902	3.54	0.000	.1870921	.6515678
Država_LU	-.3682622	.1671746	-2.20	0.028	-.6959202	-.0406043
Država_LV	.5934999	.1744963	3.40	0.001	.2514915	.9355083
Država_NL	-.1540805	.1033942	-1.49	0.136	-.3567305	.0485695
Država_NO	-.4464468	.1184593	-3.77	0.000	-.6786241	-.2142696
Država_PL	.3426516	.0901223	3.80	0.000	.1660142	.519289
Država_PT	-.0711935	.0685178	-1.04	0.299	-.2054868	.0630997
Država_RO	-.1786613	.223884	-0.80	0.425	-.6174682	.2601457
Država_RU	1.214754	.2271799	5.35	0.000	.769487	1.660021
Država_SE	-.0052223	.1159673	-0.05	0.964	-.2325152	.2220707
Država_SK	.1379351	.0875602	1.58	0.115	-.0336807	.3095509
Država_TR	.2917292	.2454734	1.19	0.235	-.1893924	.7728509
Država_UA	.4635286	.2291439	2.02	0.043	.0144123	.912645
Država_XK	(omitted)					
Inflacija ~I	-.1898423	.0476064	-3.99	0.000	-.2831495	-.096535

Inflacija_~I	-.1898423	.0476064	-3.99	0.000	-.2831495	-.096535
Ln_BDP_pc_~M	.3744705	.1297088	2.89	0.004	.1202446	.6286964
Brezposeln~t	-.0472976	.0031287	-15.12	0.000	-.0534298	-.0411654
Gini	-.0103532	.0037437	-2.77	0.006	-.0176908	-.0030155
Odstotek_ž~u	-.0047504	.0021036	-2.26	0.024	-.0088734	-.0006274
Zaposlitev~u	.0132071	.0082345	1.60	0.109	-.0029322	.0293464
Izdatki_za~P	.0043561	.0105249	0.41	0.679	-.0162724	.0249847
Prièakovan~a	.1268011	.0169572	7.48	0.000	.0935654	.1600369
Indeks_zak~c	.0647847	.0096914	6.68	0.000	.0457899	.0837795
Odst_upora~a	-.0014572	.0010743	-1.36	0.175	-.0035629	.0006484
Izvoz_viso~v	.0042892	.0019967	2.15	0.032	.0003757	.0082027
Obseg_kred~j	.0031793	.0122938	0.26	0.796	-.0209163	.0272749
Tržna_kapi~b	-.0011574	.000365	-3.17	0.002	-.0018727	-.0004421
Indeks_zaz~e	-.050826	.0086612	-5.87	0.000	-.0678017	-.0338503
Gospodarsk~a	-.084003	.0283563	-2.96	0.003	-.1395806	-.0284254
Recesija	-.9982106	1.28827	-0.77	0.438	-3.523188	1.526766
R_St_rezid~v	-.0137013	.0090586	-1.51	0.130	-.0314558	.0040533
R_Starost_~t	.000088	.0009384	0.09	0.925	-.0017512	.0019272
R_Moški	.048698	.0207667	2.35	0.019	.0079959	.0894001
R_Ziv~emestu	-.0542644	.026864	-2.02	0.043	-.1069171	-.0016116
R_Zivljen~ju	-.075405	.0312878	-2.41	0.016	-.1367284	-.0140816
R_Ziv~_mestu	-.0502631	.0236706	-2.12	0.034	-.0966569	-.0038692
R_Izobraže~t	-.0060423	.0029748	-2.03	0.042	-.0118728	-.0002118
R_V_zvezi	-.1265058	.0231498	-5.46	0.000	-.1718789	-.0811327
R_Podpovpr~i	-.1153432	.0215712	-5.35	0.000	-.1576222	-.0730642
R_Dobro_zd~e	-.0933596	.0482473	-1.94	0.053	-.1879231	.0012039
R_Povpreèn~e	-.0648336	.0484599	-1.34	0.181	-.1598138	.0301466
R_Ni_preds~e	.0116599	.0498804	0.23	0.815	-.0861044	.1094242
R_Zakonoda~i	.0010356	.0582886	0.02	0.986	-.1132086	.1152799
R_Strokovn~i	-.009657	.0545893	-0.18	0.860	-.1166507	.0973366
R_Tehniki	.0133632	.05357	0.25	0.803	-.0916326	.1183591
R_Uradniki	-.0292186	.0557585	-0.52	0.600	-.1385038	.0800666
R_Storitve~i	-.0253448	.0514869	-0.49	0.623	-.1262577	.0755682
R_Poklici~ja	.063644	.0715717	0.89	0.374	-.0766348	.2039228
R_Neindust~i	-.0061541	.0556141	-0.11	0.912	-.1151564	.1028482
R_Industri~i	-.0728768	.0597968	-1.22	0.223	-.190077	.0443233
R_Poklici~la	-.0188767	.0550311	-0.34	0.732	-.1267363	.0889829
R_Upokojenci	-.0530208	.0421743	-1.26	0.209	-.1356813	.0296397
R_Studenti~i	.0361687	.0514209	0.70	0.482	-.0646151	.1369524
R_Nezaposl~i	-.0145981	.0536899	-0.27	0.786	-.119829	.0906327
R_Zaposleni	.0038267	.0359061	0.11	0.915	-.0665484	.0742018
R_Indeks_i~i	-1.65e-06	.0004281	-0.00	0.997	-.0008408	.0008375
R_Delež_od~v	1.29657	.2785274	4.66	0.000	.7506638	1.842477
R_Ponedeljek	.0403545	.039939	1.01	0.312	-.0379248	.1186339
R_Torek	.0379866	.0397752	0.96	0.340	-.0399718	.1159451
R_Sreda	.0548748	.0397205	1.38	0.167	-.0229764	.1327259
R_Cetrtek	.0764077	.0401031	1.91	0.057	-.0021934	.1550088
R_Petek	.0749275	.0410422	1.83	0.068	-.0055142	.1553692
R_Sobota	.1314381	.0420707	3.12	0.002	.0489806	.2138955
R_Religioz~t	.0140261	.0037025	3.79	0.000	.0067693	.021283
R_Splošno_~e	-.0096474	.0070265	-1.37	0.170	-.0234192	.0041244
R_Solidarn~t	.0093936	.0064848	1.45	0.147	-.0033164	.0221037
R_Bogastvo~h	-.0143009	.0080514	-1.78	0.076	-.0300814	.0014796
R_Medosebn~e	.0156525	.0095499	1.64	0.101	-.003065	.0343701
R_Poslušnost	-.0185301	.0104219	-1.78	0.075	-.0389567	.0018966
R_Dohodkov~t	-.0052691	.0104375	-0.50	0.614	-.0257263	.015188
R_Inflacij~I	-.3330236	.2014753	-1.65	0.098	-.7279101	.0618628
R_Ln_BDP_p~M	.0718454	.2619055	0.27	0.784	-.4414828	.5851736
R_Brezpose~t	.0368705	.0056554	6.52	0.000	.025786	.047955
R_Gini	.0066791	.0088235	0.76	0.449	-.0106146	.0239728
R_Odstotek~u	-.0080867	.0046113	-1.75	0.079	-.0171248	.0009513
R_Zaposlit~u	-.0669608	.0081435	-8.22	0.000	-.0829219	-.0509997
R_Izdatki_~P	.1228667	.0281897	4.36	0.000	.0676155	.1781179
R_Prièakov~a	-.0163885	.0210787	-0.78	0.437	-.0577022	.0249253
R_Indeks_z~c	.0090317	.0222404	0.41	0.685	-.0345589	.0526223
R_Odst_upo~a	.0009732	.0030302	0.32	0.748	-.004966	.0069123
R_Izvoz_vi~v	-.0402263	.0061552	-6.54	0.000	-.0522905	-.0281622
R_Obseg_kr~j	.1289316	.0332724	3.88	0.000	.0637184	.1941447
R_Tržna_ka~b	-.0071954	.0016483	-4.37	0.000	-.0104261	-.0039647
R_Indeks_z~e	.0290393	.0231992	1.25	0.211	-.0164306	.0745092
_cons	-6.678692	1.638751	-4.08	0.000	-9.890602	-3.466781

```
. ologit SRECA St_rezidentov Starost_st_let Starost_st_let_x2 Moški Zivljenje_v_velemestu Zivljenje_na_obrobju Zivljenje_v_mestu Izo
> braževanje_st_let Izobraževanje_st_let_x2  V_zvezi Podpovprečni_dohodki Dobro_zdravje Povprečno_zdravje Ni_predstavnik_manjšine Za
> konodajalci Strokovnjaki Tehniki Uradniki Storitveni_poklici Poklici_primarnega_sektorja Neindustrijski_delavci Industrijski_delav
> ci Poklici_za_preprosta_dela Upokojenci Studenti_učenci Nezaposleni Zaposleni Indeks_izvozne_ranljivosti Delež_odgovorov Ponedelje
> k Torek Sreda Cetrtek Petek Sobota Religioznost   Splošno_zaupanje Solidarnost_Enakopravnost Bogastvo_Uspeh Medosebno_zaupanje Pos
> lušnost Dohodkovna_enakopravnost Leto_2004 Leto_2006 Leto_2008 Leto_2010 Leto_2012 Država_AT Država_BE Država_BG Država_CH Država_
> CY Država_CZ Država_DE Država_DK Država_EE Država_ES Država_FI Država_FR Država_GB Država_GR Država_HR Država_HU Država_IE Država_
> IL Država_IS Država_IT  Država_LT Država_LU Država_LV Država_NL Država_NO Država_PL Država_PT Država_RO Država_RU Država_SE  Držav
> a_SK Država_TR Država_UA  Država_XK Inflacija_CPI Ln_BDP_pc_PKM Brezposelnost Gini Odstotek_žensk_v_parlamentu Zaposlitev_v_kmetij
> stvu Izdatki_za_zdravstvo_v_BDP Pričakovana_življenjska_doba Indeks_zakonskih_pravic Odst_uporabnikov_interneta Izvoz_visoko_tehn_
> izdelkov Obseg_kreditnih_informacij Tržna_kapitalizacija_družb Indeks_zaznava_korupcije, robust

note: Država_XK omitted because of collinearity
Iteration 0:   log pseudolikelihood = -442653.28
Iteration 1:   log pseudolikelihood =  -407643.5
Iteration 2:   log pseudolikelihood = -406240.44
Iteration 3:   log pseudolikelihood = -406234.33
Iteration 4:   log pseudolikelihood = -406234.33

Ordered logistic regression                     Number of obs   =     221198
                                                Wald chi2(94)   =   64863.45
                                                Prob > chi2     =     0.0000
Log pseudolikelihood = -406234.33               Pseudo R2       =     0.0823
```

SRECA	Coef.	Robust Std. Err.	z	P>|z|	[95% Conf.	Interval]
St_reziden~v	.0051615	.0037518	1.38	0.169	-.0021919	.0125148
Starost_st~t	-.0679149	.0015405	-44.09	0.000	-.0709342	-.0648956
Starost_st~2	.0006154	.0000158	38.87	0.000	.0005843	.0006464
Moški	-.1089252	.0085196	-12.79	0.000	-.1256234	-.092227
Zivlj~emestu	-.0052844	.0110347	-0.48	0.632	-.0269121	.0163433
Zivljenje~ju	-.0494932	.0128097	-3.86	0.000	-.0745998	-.0243866
Zivlj~_mestu	-.0195769	.0095997	-2.04	0.041	-.038392	-.0007618
Izobraževa~t	.0346823	.0040333	8.60	0.000	.0267771	.0425874
Izobraževa~2	-.0014131	.000142	-9.95	0.000	-.0016915	-.0011348
V_zvezi	.56184	.0096379	58.29	0.000	.5429499	.58073
Podpovpreč~i	-.1932302	.0087514	-22.08	0.000	-.2103826	-.1760778
Dobro_zdra~e	1.434899	.017908	80.13	0.000	1.3998	1.469998
Povprečno_~e	.7913707	.017401	45.48	0.000	.7572652	.8254761
Ni_predsta~e	.2079137	.019135	10.87	0.000	.1704098	.2454176
Zakonodaja~i	.1042615	.023102	4.51	0.000	.0589825	.1495405
Strokovnjaki	.0238682	.0216562	1.10	0.270	-.0185771	.0663135
Tehniki	-.0036869	.0209554	-0.18	0.860	-.0447588	.037385
Uradniki	-.0003097	.0219876	-0.01	0.989	-.0434046	.0427852
Storitveni~i	-.0094453	.0204056	-0.46	0.643	-.0494396	.0305489
Poklici_pr~a	-.1291628	.0286551	-4.51	0.000	-.1853257	-.0729998
Neindustri~i	-.0387055	.0215416	-1.80	0.072	-.0809262	.0035153
Industrijs~i	-.0283193	.0233341	-1.21	0.225	-.0740532	.0174146
Poklici_za~a	-.1241443	.0216646	-5.73	0.000	-.1666061	-.0816825
Upokojenci	.063402	.0174085	3.64	0.000	.0292821	.097522
Studenti_u~i	.0092584	.0221442	0.42	0.676	-.0341434	.0526601
Nezaposleni	-.5574474	.0227018	-24.56	0.000	-.6019421	-.5129528
Zaposleni	-.0622281	.0145464	-4.28	0.000	-.0907385	-.0337176
Indeks_izv~i	-.000721	.0001731	-4.17	0.000	-.0010602	-.0003818
Delež_odgo~v	1.044683	.1228532	8.50	0.000	.8038953	1.285471
Ponedeljek	.0564238	.0159759	3.53	0.000	.0251116	.0877361
Torek	.056335	.0158949	3.54	0.000	.0251816	.0874885
Sreda	.047928	.0158623	3.02	0.003	.0168384	.0790176
Cetrtek	.06756	.016036	4.21	0.000	.0361299	.0989901
Petek	.0578972	.016537	3.50	0.000	.0254854	.090309
Sobota	.0189845	.0163376	1.16	0.245	-.0130367	.0510057
Religioznost	.0470431	.0015154	31.04	0.000	.044073	.0500133
Splošno_za~e	.2145429	.0028985	74.02	0.000	.208862	.2202238
Solidarnos..	.213349	.0026912	79.28	0.000	.2080743	.2186236
Bogastvo_U~h	-.0022692	.0033787	-0.67	0.502	-.0088914	.0043529
Medosebno_~e	.0703259	.0039129	17.97	0.000	.0626569	.0779949
Poslušnost	-.0367097	.004244	-8.65	0.000	-.0450277	-.0283917
Dohodkovna~t	-.0792076	.0042589	-18.60	0.000	-.0875549	-.0708604
Leto_2004	.024827	.0234577	1.06	0.290	-.0211491	.0708032
Leto_2006	-.1218309	.0383644	-3.18	0.001	-.1970237	-.046638
Leto_2008	-.1734087	.0508731	-3.41	0.001	-.2731183	-.0736992
Leto_2010	-.0729063	.0578182	-1.26	0.207	-.1862279	.0404154
Leto_2012	-.1230328	.0689435	-1.78	0.074	-.2581596	.0120941
Država_AT	-.5818305	.0886101	-6.57	0.000	-.7555031	-.4081579
Država_BE	-.1584571	.0919345	-1.72	0.085	-.3386454	.0217313
Država_BG	-.6976506	.1217387	-5.73	0.000	-.9362541	-.4590472
Država_CH	-.7305464	.1266468	-5.77	0.000	-.9787696	-.4823232
Država_CY	-.6293297	.0948974	-6.63	0.000	-.8153251	-.4433343
Država_CZ	-.4180429	.0661311	-6.32	0.000	-.5476575	-.2884283
Država_DE	-.5489825	.0963266	-5.70	0.000	-.7377792	-.3601858
Država_DK	.2805681	.0951176	2.95	0.003	.094141	.4669952
Država_EE	.103049	.0948058	1.09	0.277	-.082767	.288865
Država_ES	-.0207101	.0931357	-0.22	0.824	-.2032527	.1618325
Država_FI	.1113053	.0883599	1.26	0.208	-.0618769	.2844874
Država_FR	-.8970566	.0928114	-9.67	0.000	-1.078964	-.7151497
Država_GB	-.6974807	.1085854	-6.42	0.000	-.9103042	-.4846573
Država_GR	-1.021955	.0646615	-15.80	0.000	-1.148689	-.895221
Država_HR	.1211124	.0787923	1.54	0.124	-.0333177	.2755425
Država_HU	-.5274276	.0964734	-5.47	0.000	-.7165119	-.3383433
Država_IE	-.6972551	.0860535	-8.10	0.000	-.8659168	-.5285933
Država_IL	-.6663549	.1160836	-5.74	0.000	-.8938746	-.4388351
Država_IS	.1154847	.096926	1.19	0.233	-.0744868	.3054562
Država_IT	-1.516831	.1041478	-14.56	0.000	-1.720957	-1.312705
Država_LT	.3128619	.1057498	2.96	0.003	.1055962	.5201276
Država_LU	-.0249838	.1510822	-0.17	0.869	-.3210996	.2711319
Država_LV	.473511	.1233992	3.84	0.000	.231653	.7153689
Država_NL	-.3960951	.0964208	-4.11	0.000	-.5850763	-.2071139
Država_NO	-.2691319	.1113104	-2.42	0.016	-.4872963	-.0509675
Država_PL	.34302	.0853526	4.02	0.000	.175732	.5103081
Država_PT	-.2169251	.063682	-3.41	0.001	-.3417395	-.0921107
Država_RO	.5964206	.2130012	2.80	0.005	.1789458	1.013895
Država_RU	1.320218	.2055527	6.42	0.000	.9173423	1.723094
Država_SE	-.170067	.1089832	-1.56	0.119	-.3836701	.0435361
Država_SK	-.2050042	.0848654	-2.42	0.016	-.3713372	-.0386712
Država_TR	.9845792	.2296479	4.29	0.000	.5344775	1.434681
Država_UA	.535944	.2172947	2.47	0.014	.1100542	.9618339
Država_XK	(omitted)					
Inflacija_~I	-.3370653	.0419722	-8.03	0.000	-.4193292	-.2548014
Ln_BDP_pc_~M	-.0934775	.1126532	-0.83	0.407	-.3142738	.1273187
Brezposeln~t	-.0298067	.0023399	-12.74	0.000	-.0343929	-.0252205
Gini	-.0078698	.0034794	-2.26	0.024	-.0146892	-.0010503
Odstotek_Ž~u	-.0081165	.0018987	-4.27	0.000	-.0118378	-.0043951
Zaposlitev~u	-.0283058	.007825	-3.62	0.000	-.0436424	-.0129692
Izdatki_za~P	.0054447	.0092508	0.59	0.556	-.0126865	.0235759
Pričakovan~a	.1439284	.0155989	9.23	0.000	.1133551	.1745017
Indeks_zak~c	.040641	.0093696	4.34	0.000	.0222769	.0590052
Odst_upora~a	-.0012549	.0010206	-1.23	0.219	-.0032552	.0007454
Izvoz_viso~v	.0081882	.0016492	4.97	0.000	.0049559	.0114204
Obseg_kred~j	.044592	.009967	4.47	0.000	.0250571	.0641269
Tržna_kapi~b	.000171	.0003315	0.52	0.606	-.0004787	.0008207
Indeks_zaz~e	-.055303	.0084052	-6.58	0.000	-.0717768	-.0388291
/cut1	4.273068	1.490839			1.351077	7.195059
/cut2	5.043064	1.490705			2.121337	7.964792
/cut3	5.816099	1.490692			2.894395	8.737802
/cut4	6.601061	1.49075			3.679245	9.522877
/cut5	7.207254	1.490768			4.285402	10.12911
/cut6	8.306122	1.490814			5.384181	11.22806
/cut7	8.935922	1.49085			6.013909	11.85793
/cut8	9.933286	1.49089			7.011195	12.85538
/cut9	11.35758	1.490917			8.435433	14.27972
/cut10	12.62909	1.49092			9.706938	15.55124

```
. qreg SRECA St_rezidentov Starost_st_let Starost_st_let_x2 Moški Zivljenje_v_velemestu Zivljenje_na_obrobju Zivljenje_v_mestu Izobr
> aževanje_st_let Izobraževanje_st_let_x2  V_zvezi Podpovprečni_dohodki Dobro_zdravje Povprečno_zdravje Ni_predstavnik_manjšine Zako
> nodajalci Strokovnjaki Tehniki Uradniki Storitveni_poklici Poklici_primarnega_sektorja Neindustrijski_delavci Industrijski_delavci
>  Poklici_za_preprosta_dela Upokojenci Studenti_učenci Nezaposleni Zaposleni Indeks_izvozne_ranljivosti Delež_odgovorov Ponedeljek
> Torek Sreda Cetrtek Petek Sobota Religioznost   Splošno_zaupanje Solidarnost_Enakopravnost Bogastvo_Uspeh Medosebno_zaupanje Poslu
> šnost Dohodkovna_enakopravnost Leto_2004 Leto_2006 Leto_2008 Leto_2010 Leto_2012 Država_AT Država_BE Država_BG Država_CH Država_CY
>  Država_CZ Država_DE Država_DK Država_EE Država_ES Država_FI Država_FR Država_GB Država_GR Država_HR Država_HU Država_IE Država_IL
>  Država_IS Država_IT  Država_LT Država_LU Država_LV Država_NL Država_NO Država_PL Država_PT Država_RO Država_RU Država_SE  Država_
> SK Država_TR Država_UA  Država_XK Inflacija_CPI Ln_BDP_pc_PKM Brezposelnost Gini Odstotek_žensk_v_parlamentu Zaposlitev_v_kmetijst
> vu Izdatki_za_zdravstvo_v_BDP Pričakovana_življenjska_doba Indeks_zakonskih_pravic Odst_uporabnikov_interneta Izvoz_visoko_tehn_iz
> delkov Obseg_kreditnih_informacij Tržna_kapitalizacija_družb Indeks_zaznava_korupcije, quantile (.25)
note: Država_XK dropped because of collinearity

.25 Quantile regression                         Number of obs =    221198
  Raw sum of deviations 310550.5 (about 6)
  Min sum of deviations   239048                Pseudo R2     =    0.2302
```

SRECA	Coef.	Std. Err.	t	P>|t|	[95% Conf.	Interval]
St_reziden~v	-.0073827	.0044801	-1.65	0.099	-.0161635	.0013981
Starost_st~t	-.0629133	.0018229	-34.51	0.000	-.0664861	-.0593404
Starost_st~2	.0005731	.0000186	30.86	0.000	.0005367	.0006095
Moški	-.0736382	.0106313	-6.93	0.000	-.0944752	-.0528012
Zivlj~emestu	-.01372	.0135318	-1.01	0.311	-.040242	.0128019
Zivljenje~ju	-.0541836	.0161499	-3.36	0.001	-.0858371	-.0225301
Zivlj~_mestu	-.0211535	.0118047	-1.79	0.073	-.0442904	.0019834
Izobraževa~t	.0553979	.0045862	12.08	0.000	.0464091	.0643867
Izobraževa~2	-.001877	.000164	-11.45	0.000	-.0021984	-.0015555
V_zvezi	.5428526	.0116274	46.69	0.000	.5200632	.5656419
Podpovpreč~i	-.2383713	.0104905	-22.72	0.000	-.2589324	-.2178101
Dobro_zdra~e	1.862751	.0187861	99.16	0.000	1.825931	1.899571
Povprečno_~e	1.149353	.0187051	61.45	0.000	1.112691	1.186014
Ni_predsta~e	.292347	.0215764	13.55	0.000	.2500577	.3346363
Zakonodaja~i	.067875	.0281472	2.41	0.016	.0127072	.1230429
Strokovnjaki	.0133253	.0265241	0.50	0.615	-.0386613	.0653118
Tehniki	-.0080694	.0253402	-0.32	0.750	-.0577355	.0415966
Uradniki	-.0006306	.0264526	-0.02	0.981	-.052477	.0512158
Storitveni~i	-.0557657	.0240858	-2.32	0.021	-.1029733	-.0085581
Poklici_pr~a	-.1057864	.0343632	-3.08	0.002	-.1731374	-.0384354
Neindustri~i	-.0711771	.0254799	-2.79	0.005	-.1211171	-.0212371
Industrijs~i	-.0890433	.0273967	-3.25	0.001	-.1427401	-.0353465
Poklici_za~a	-.1991417	.0251726	-7.91	0.000	-.2484794	-.149804
Upokojenci	.1143262	.0200285	5.71	0.000	.0750708	.1535816
Studenti_u~i	.097347	.0266626	3.65	0.000	.045089	.1496051
Nezaposleni	-.6915459	.0253666	-27.26	0.000	-.7412637	-.641828
Zaposleni	.0113644	.0169056	0.67	0.501	-.0217702	.0444989
Indeks_izv~i	-.0002916	.0002262	-1.29	0.197	-.000735	.0001518
Delež_odgo~v	1.615358	.1511581	10.69	0.000	1.319092	1.911624
Ponedeljek	.0686576	.0191368	3.59	0.000	.03115	.1061652
Torek	.080342	.019057	4.22	0.000	.0429908	.1176933
Sreda	.071579	.0190146	3.76	0.000	.0343109	.1088471
Cetrtek	.0890904	.0192101	4.64	0.000	.0514392	.1267416
Petek	.0836058	.0198505	4.21	0.000	.0446994	.1225122
Sobota	.0621356	.0194218	3.20	0.001	.0240693	.1002018
Religioznost	.0440762	.0017317	25.45	0.000	.0406821	.0474703
Splošno_za~e	.2933233	.0031559	92.94	0.000	.2871377	.2995088
Solidarnos..	.2301174	.003038	75.75	0.000	.224163	.2360718
Bogastvo_U~h	.0169655	.0039267	4.32	0.000	.0092692	.0246618
Medosebno_~e	.0641142	.0042553	15.07	0.000	.0557739	.0724546
Poslušnost	-.0121966	.0048877	-2.50	0.013	-.0217764	-.0026167
Dohodkovna~t	-.0534687	.0050278	-10.63	0.000	-.063323	-.0436143
Leto_2004	.0942649	.029323	3.21	0.001	.0367926	.1517373
Leto_2006	-.0582021	.0477561	-1.22	0.223	-.1518029	.0353987
Leto_2008	-.1308049	.0627986	-2.08	0.037	-.2538886	-.0077211
Leto_2010	.0069322	.0717116	0.10	0.923	-.1336208	.1474851
Leto_2012	-.1069061	.0863062	-1.24	0.215	-.2760642	.0622519
Država_AT	-.7992841	.1055126	-7.58	0.000	-1.006086	-.5924821
Država_BE	-.111959	.1105012	-1.01	0.311	-.3285386	.1046207
Država_BG	-1.042655	.1494722	-6.98	0.000	-1.335617	-.7496936
Država_CH	-.7989996	.1561071	-5.12	0.000	-1.104966	-.4930336
Država_CY	-.7779324	.113482	-6.86	0.000	-1.000354	-.5555105
Država_CZ	-.5036405	.0788177	-6.39	0.000	-.6581211	-.3491598
Država_DE	-.6610183	.1145609	-5.77	0.000	-.8855547	-.4364819
Država_DK	-.0075906	.1148396	-0.07	0.947	-.2326733	.217492
Država_EE	.0871244	.1158354	0.75	0.452	-.13991	.3141588
Država_ES	.0495169	.1142454	0.43	0.665	-.1744013	.2734351
Država_FI	.1376446	.109108	1.26	0.207	-.0762043	.3514936
Država_FR	-.9772087	.1125189	-8.68	0.000	-1.197743	-.7566744
Država_GB	-.8767729	.1318251	-6.65	0.000	-1.135147	-.6183991
Država_GR	-1.029018	.0761295	-13.52	0.000	-1.17823	-.8798062
Država_HR	.3174857	.0938512	3.38	0.001	.1335396	.5014318
Država_HU	-.8268143	.118325	-6.99	0.000	-1.058728	-.5949004
Država_IE	-.8094104	.1039749	-7.78	0.000	-1.013199	-.6056222
Država_IL	-.9541677	.142197	-6.71	0.000	-1.23287	-.6754651
Država_IS	-.0103242	.124186	-0.08	0.934	-.2537255	.2330772
Država_IT	-1.57737	.126442	-12.48	0.000	-1.825193	-1.329547
Država_LT	.3052826	.1315134	2.32	0.020	.0475198	.5630455
Država_LU	-.1899128	.1794143	-1.06	0.290	-.5415603	.1617347
Država_LV	.4631418	.1530086	3.03	0.002	.1632488	.7630347
Država_NL	-.3293121	.1170718	-2.81	0.005	-.5587698	-.0998544
Država_NO	-.4531901	.135545	-3.34	0.001	-.718855	-.1875253
Država_PL	.4287257	.1033164	4.15	0.000	.2262282	.6312231
Država_PT	-.0556221	.0763692	-0.73	0.466	-.2053038	.0940597
Država_RO	.8085718	.255466	3.17	0.002	.307865	1.309279
Država_RU	1.341517	.2492037	5.38	0.000	.8530845	1.82995
Država_SE	-.2991409	.1336255	-2.24	0.025	-.5610435	-.0372384
Država_SK	-.1825397	.1026468	-1.78	0.075	-.3837249	.0186455
Država_TR	1.014133	.2703713	3.75	0.000	.4842124	1.544054
Država_UA	.4322277	.2691135	1.61	0.108	-.0952279	.9596833
Inflacija_~I	-.3302048	.046287	-7.13	0.000	-.4209261	-.2394834
Ln_BDP_pc_~M	-.2817577	.1364554	-2.06	0.039	-.5492068	-.0143085
Brezposeln~t	-.0380662	.0027717	-13.73	0.000	-.0434988	-.0326337
Gini	-.0049891	.00433	-1.15	0.249	-.0134758	.0034975
Odstotek_ž~u	-.0084419	.0023355	-3.61	0.000	-.0130195	-.0038643
Zaposlitev~u	-.0463783	.0089525	-5.18	0.000	-.0639249	-.0288316
Izdatki_za~P	.0202522	.0116874	1.73	0.083	-.0026549	.0431592
Pričakovan~a	.1636349	.0194613	8.41	0.000	.1254913	.2017785
Indeks_zak~c	.047007	.0115265	4.08	0.000	.0244154	.0695986
Odst_upora~a	-.0016345	.0012405	-1.32	0.188	-.0040659	.0007969
Izvoz_viso~v	.0114634	.0020339	5.64	0.000	.007477	.0154498
Obseg_kred~j	.0341209	.0112107	3.04	0.002	.0121483	.0560935
Tržna_kapi~b	-.0005835	.0004163	-1.40	0.161	-.0013994	.0002325
Indeks_zaz~e	-.0564396	.0103856	-5.43	0.000	-.0767952	-.036084
_cons	-4.551243	1.857141	-2.45	0.014	-8.191192	-.9112946

```
. qreg SRECA St_rezidentov Starost_st_let Starost_st_let_x2 Moški Zivljenje_v_velemestu Zivljenje_na_obrobju Zivljenje_v_mestu Izobr
> aževanje_st_let Izobraževanje_st_let_x2  V_zvezi Podpovprečni_dohodki Dobro_zdravje Povprečno_zdravje Ni_predstavnik_manjšine Zako
> nodajalci Strokovnjaki Tehniki Uradniki Storitveni_poklici Poklici_primarnega_sektorja Neindustrijski_delavci Industrijski_delavci
>  Poklici_za_preprosta_dela Upokojenci Studenti_učenci Nezaposleni Zaposleni Indeks_izvozne_ranljivosti Delež_odgovorov Ponedeljek
> Torek Sreda Cetrtek Petek Sobota Religioznost   Splošno_zaupanje Solidarnost_Enakopravnost Bogastvo_Uspeh Medosebno_zaupanje Poslu
> šnost Dohodkovna_enakopravnost Leto_2004 Leto_2006 Leto_2008 Leto_2010 Leto_2012 Država_AT Država_BE Država_BG Država_CH Država_CY
>  Država_CZ Država_DE Država_DK Država_EE Država_ES Država_FI Država_FR Država_GB Država_GR Država_HR Država_HU Država_IE Država_IL
>  Država_IS Država_IT  Država_LT Država_LU Država_LV Država_NL Država_NO Država_PL Država_PT Država_RO Država_RU Država_SE  Država_
> SK Država_TR Država_UA  Država_XK Inflacija_CPI Ln_BDP_pc_PKM Brezposelnost Gini Odstotek_žensk_v_parlamentu Zaposlitev_v_kmetijst
> vu Izdatki_za_zdravstvo_v_BDP Pričakovana_življenjska_doba Indeks_zakonskih_pravic Odst_uporabnikov_interneta Izvoz_visoko_tehn_iz
> delkov Obseg_kreditnih_informacij Tržna_kapitalizacija_družb Indeks_zaznava_korupcije, quantile (.50)

Median regression                               Number of obs =    221198
  Raw sum of deviations   340841 (about 8)
  Min sum of deviations 284678.8                Pseudo R2     =    0.1648
```

SRECA	Coef.	Std. Err.	t	P>|t|	[95% Conf.	Interval]
St_reziden~v	-.0004	.0035626	-0.11	0.911	-.0073826	.0065827
Starost_st~t	-.0615259	.0014395	-42.74	0.000	-.0643473	-.0587045
Starost_st~2	.0005587	.0000146	38.20	0.000	.00053	.0005874
Moški	-.0989585	.0084639	-11.69	0.000	-.1155476	-.0823695
Zivlj~emestu	-.0007421	.0107759	-0.07	0.945	-.0218627	.0203785
Zivljenje~ju	-.0306604	.0129472	-2.37	0.018	-.0560366	-.0052842
Zivlj~_mestu	-.0197858	.0094457	-2.09	0.036	-.0382991	-.0012724
Izobraževa~t	.0313348	.0037797	8.29	0.000	.0239267	.0387429
Izobraževa~2	-.001219	.0001373	-8.88	0.000	-.0014881	-.00095
V_zvezi	.4815757	.0093321	51.60	0.000	.463285	.4998664
Podpovpreč~i	-.1543534	.0084175	-18.34	0.000	-.1708516	-.1378553
Dobro_zdra~e	1.484889	.0151432	98.06	0.000	1.455209	1.51457
Povprečno_~e	.9222425	.0150178	61.41	0.000	.892808	.951677
Ni_predsta~e	.2020146	.0172652	11.70	0.000	.1681752	.2358541
Zakonodaja~i	.0796226	.0224343	3.55	0.000	.0356519	.1235933
Strokovnjaki	.0166269	.0211699	0.79	0.432	-.0248656	.0581194
Tehniki	.0080126	.0201797	0.40	0.691	-.0315392	.0475643
Uradniki	.0115692	.0210142	0.55	0.582	-.0296182	.0527565
Storitveni~i	.0069908	.0191646	0.36	0.715	-.0305713	.0445528
Poklici_pr~a	-.1112986	.027391	-4.06	0.000	-.1649842	-.057613
Neindustri~i	-.0309036	.0202545	-1.53	0.127	-.0706019	.0087946
Industrijs~i	-.0405906	.0217979	-1.86	0.063	-.083314	.0021327
Poklici_za~a	-.1253593	.0200153	-6.26	0.000	-.1645889	-.0861298
Upokojenci	.037668	.0160607	2.35	0.019	.0061895	.0691465
Studenti_u~i	.0042459	.02121	0.20	0.841	-.0373251	.0458169
Nezaposleni	-.5472641	.0202861	-26.98	0.000	-.5870244	-.5075039
Zaposleni	-.0631497	.0135125	-4.67	0.000	-.0896338	-.0366656
Indeks_izv~i	-.0004461	.0001807	-2.47	0.014	-.0008002	-.0000919
Delež_odgo~v	1.057658	.1209615	8.74	0.000	.8205761	1.294739
Ponedeljek	.0470724	.0152735	3.08	0.002	.0171367	.077008
Torek	.0544518	.0152196	3.58	0.000	.0246217	.0842819
Sreda	.0488712	.0151889	3.22	0.001	.0191013	.0786411
Cetrtek	.0642233	.015362	4.18	0.000	.0341141	.0943324
Petek	.0587854	.0158704	3.70	0.000	.0276798	.089891
Sobota	.0167928	.015537	1.08	0.280	-.0136593	.0472449
Religioznost	.038733	.0014032	27.60	0.000	.0359827	.0414832
Splošno_za~e	.2014576	.0025248	79.79	0.000	.196509	.2064061
Solidarnos..	.1970419	.0024225	81.34	0.000	.1922939	.20179
Bogastvo_U~h	.0029821	.0031482	0.95	0.344	-.0031883	.0091525
Medosebno_~e	.0686162	.0034406	19.94	0.000	.0618727	.0753597
Poslušnost	-.0312313	.0039136	-7.98	0.000	-.0389019	-.0235608
Dohodkovna~t	-.0677865	.0040346	-16.80	0.000	-.0756943	-.0598788
Leto_2004	-.0098751	.0235245	-0.42	0.675	-.0559825	.0362323
Leto_2006	-.161107	.038015	-4.24	0.000	-.2356155	-.0865985
Leto_2008	-.2392763	.0500284	-4.78	0.000	-.3373308	-.1412218
Leto_2010	-.1514524	.0570758	-2.65	0.008	-.2633196	-.0395853
Leto_2012	-.2339146	.0686207	-3.41	0.001	-.3684093	-.0994198
Država_AT	-.6046956	.0837817	-7.22	0.000	-.7689056	-.4404857
Država_BE	-.1830904	.0878201	-2.08	0.037	-.3552156	-.0109651
Država_BG	-.7768978	.1176806	-6.60	0.000	-1.007549	-.5462469
Država_CH	-.6948177	.1242174	-5.59	0.000	-.9382807	-.4513547
Država_CY	-.4120696	.0907032	-4.54	0.000	-.5898456	-.2342935
Država_CZ	-.2794169	.0625772	-4.47	0.000	-.4020665	-.1567672
Država_DE	-.505209	.0912877	-5.53	0.000	-.6841305	-.3262875
Država_DK	.0849657	.0914763	0.93	0.353	-.0943257	.264257
Država_EE	.1772545	.0920606	1.93	0.054	-.0031819	.3576909
Država_ES	-.0696583	.0900808	-0.77	0.439	-.2462145	.1068979
Država_FI	.0335141	.086759	0.39	0.699	-.1365314	.2035595
Država_FR	-.777157	.089844	-8.65	0.000	-.9532489	-.6010651
Država_GB	-.5487756	.1051777	-5.22	0.000	-.7549212	-.34263
Država_GR	-.9356014	.0608452	-15.38	0.000	-1.054856	-.8163464
Država_HR	.1302511	.0747751	1.74	0.082	-.0163062	.2768085
Država_HU	-.4490135	.0936012	-4.80	0.000	-.6324694	-.2655576
Država_IE	-.6151322	.0829978	-7.41	0.000	-.7778058	-.4524587
Država_IL	-.4936567	.1134926	-4.35	0.000	-.7160993	-.2712141
Država_IS	-.0670332	.0992548	-0.68	0.499	-.26157	.1275036
Država_IT	-1.372704	.1007976	-13.62	0.000	-1.570265	-1.175143
Država_LT	.380643	.1038015	3.67	0.000	.1771946	.5840913
Država_LU	-.0590868	.1429532	-0.41	0.679	-.3392714	.2210979
Država_LV	.4884479	.1209672	4.04	0.000	.2513553	.7255406
Država_NL	-.4184515	.0930193	-4.50	0.000	-.6007668	-.2361361
Država_NO	-.3765147	.1077444	-3.49	0.000	-.5876909	-.1653385
Država_PL	.3603808	.0818883	4.40	0.000	.1998818	.5208798
Država_PT	-.2500088	.0606488	-4.12	0.000	-.3688789	-.1311388
Država_RO	.5385403	.2028127	2.66	0.008	.1410324	.9360481
Država_RU	1.215331	.1975445	6.15	0.000	.828149	1.602513
Država_SE	-.2301144	.1058289	-2.17	0.030	-.4375363	-.0226925
Država_SK	-.1577098	.0812733	-1.94	0.052	-.3170035	.0015839
Država_TR	.7600456	.2152295	3.53	0.000	.3382013	1.18189
Država_UA	.4782286	.2122139	2.25	0.024	.0622947	.8941625
Inflacija_~I	-.3151233	.037116	-8.49	0.000	-.3878697	-.2423769
Ln_BDP_pc_~M	.0409341	.1088224	0.38	0.707	-.172355	.2542232
Brezposeln~t	-.0228517	.0022472	-10.17	0.000	-.0272562	-.0184471
Gini	-.0087704	.0034674	-2.53	0.011	-.0155664	-.0019743
Odstotek_ž~u	-.0061684	.001846	-3.34	0.001	-.0097865	-.0025503
Zaposlitev~u	-.0179034	.0071334	-2.51	0.012	-.0318846	-.0039222
Izdatki_za~P	.010868	.0093499	1.16	0.245	-.0074575	.0291936
Pričakovan~a	.134369	.0153936	8.73	0.000	.104198	.16454
Indeks_zak~c	.0326196	.0091761	3.55	0.000	.0146346	.0506045
Odst_upora~a	-.0003278	.0009903	-0.33	0.741	-.0022687	.0016131
Izvoz_viso~v	.0064951	.001629	3.99	0.000	.0033024	.0096879
Obseg_kred~j	.0442421	.0089643	4.94	0.000	.0266724	.0618118
Tržna_kapi~b	-.000237	.0003309	-0.72	0.474	-.0008855	.0004116
Indeks_zaz~e	-.0522201	.0081945	-6.37	0.000	-.0682812	-.0361591
_cons	-3.57018	1.46551	-2.44	0.015	-6.442542	-.6978181

```
. qreg SRECA St_rezidentov Starost_st_let Starost_st_let_x2 Moški Zivljenje_v_velemestu Zivljenje_na_obrobju Zivljenje_v_mestu Izobr
> aževanje_st_let Izobraževanje_st_let_x2  V_zvezi Podpovprečni_dohodki Dobro_zdravje Povprečno_zdravje Ni_predstavnik_manjšine Zako
> nodajalci Strokovnjaki Tehniki Uradniki Storitveni_poklici Poklici_primarnega_sektorja Neindustrijski_delavci Industrijski_delavci
>  Poklici_za_preprosta_dela Upokojenci Studenti_učenci Nezaposleni Zaposleni Indeks_izvozne_ranljivosti Delež_odgovorov Ponedeljek
> Torek Sreda Cetrtek Petek Sobota Religioznost   Splošno_zaupanje Solidarnost_Enakopravnost Bogastvo_Uspeh Medosebno_zaupanje Poslu
> šnost Dohodkovna_enakopravnost Leto_2004 Leto_2006 Leto_2008 Leto_2010 Leto_2012 Država_AT Država_BE Država_BG Država_CH Država_CY
>  Država_CZ Država_DE Država_DK Država_EE Država_ES Država_FI Država_FR Država_GB Država_GR Država_HR Država_HU Država_IE Država_IL
>  Država_IS Država_IT  Država_LT Država_LU Država_LV Država_NL Država_NO Država_PL Država_PT Država_RO Država_RU Država_SE  Država_
> SK Država_TR Država_UA  Država_XK Inflacija_CPI Ln_BDP_pc_PKM Brezposelnost Gini Odstotek_žensk_v_parlamentu Zaposlitev_v_kmetijst
> vu Izdatki_za_zdravstvo_v_BDP Pričakovana_življenjska_doba Indeks_zakonskih_pravic Odst_uporabnikov_interneta Izvoz_visoko_tehn_iz
> delkov Obseg_kreditnih_informacij Tržna_kapitalizacija_družb Indeks_zaznava_korupcije, quantile (.75)

.75 Quantile regression                         Number of obs =    221198
  Raw sum of deviations 246684.5 (about 9)
  Min sum of deviations 217521.1                Pseudo R2     =    0.1182
```

SRECA	Coef.	Std. Err.	t	P>|t|	[95% Conf.	Interval]
St_reziden~v	.0157246	.0040238	3.91	0.000	.007838	.0236112
Starost_st~t	-.060028	.0016197	-37.06	0.000	-.0632026	-.0568534
Starost_st~2	.0005458	.0000164	33.25	0.000	.0005136	.000578
Moški	-.0995745	.009533	-10.45	0.000	-.1182591	-.08089
Zivlj~emestu	.0045156	.0121528	0.37	0.710	-.0193037	.0283349
Zivljenje~ju	-.0390373	.0146807	-2.66	0.008	-.067811	-.0102635
Zivlj~_mestu	-.0159182	.0106832	-1.49	0.136	-.036857	.0050205
Izobraževa~t	.016447	.0044204	3.72	0.000	.0077832	.0251109
Izobraževa~2	-.0009097	.0001633	-5.57	0.000	-.0012297	-.0005896
V_zvezi	.4356478	.0106418	40.94	0.000	.4147901	.4565055
Podpovpreč~i	-.1110823	.0095501	-11.63	0.000	-.1298003	-.0923644
Dobro_zdra~e	1.055252	.0174932	60.32	0.000	1.020966	1.089539
Povprečno_~e	.5917443	.0170902	34.62	0.000	.558248	.6252407
Ni_predsta~e	.1210822	.0195357	6.20	0.000	.0827927	.1593717
Zakonodaja~i	.0825507	.0253222	3.26	0.001	.0329197	.1321816
Strokovnjaki	-.0048495	.0238727	-0.20	0.839	-.0516394	.0419405
Tehniki	-.0252539	.0227445	-1.11	0.267	-.0698325	.0193247
Uradniki	-.0076692	.0236451	-0.32	0.746	-.054013	.0386746
Storitveni~i	.0096551	.0215463	0.45	0.654	-.032575	.0518853
Poklici_pr~a	-.1291807	.0308323	-4.19	0.000	-.1896111	-.0687502
Neindustri~i	-.0139464	.0227968	-0.61	0.541	-.0586275	.0307348
Industrijs~i	.0288756	.0245543	1.18	0.240	-.0192501	.0770014
Poklici_za~a	-.0687146	.0224888	-3.06	0.002	-.112792	-.0246372
Upokojenci	-.0155617	.0182107	-0.85	0.393	-.0512543	.0201308
Studenti_u~i	-.1304019	.0239494	-5.44	0.000	-.1773422	-.0834616
Nezaposleni	-.4356333	.022952	-18.98	0.000	-.4806186	-.390648
Zaposleni	-.1143878	.0152792	-7.49	0.000	-.1443346	-.084441
Indeks_izv~i	-.0008445	.0002042	-4.14	0.000	-.0012448	-.0004443
Delež_odgo~v	.3390888	.1371375	2.47	0.013	.0703028	.6078747
Ponedeljek	.0479272	.0172341	2.78	0.005	.0141487	.0817056
Torek	.0444217	.0171714	2.59	0.010	.0107663	.0780772
Sreda	.0327043	.0171391	1.91	0.056	-.0008878	.0662965
Cetrtek	.0475191	.0173462	2.74	0.006	.0135209	.0815172
Petek	.0358253	.0179263	2.00	0.046	.0006901	.0709605
Sobota	.0066058	.017555	0.38	0.707	-.0278015	.0410131
Religioznost	.0356582	.0016557	21.54	0.000	.032413	.0389034
Splošno_za~e	.1135628	.0029768	38.15	0.000	.1077285	.1193972
Solidarnos..	.1653421	.0028377	58.27	0.000	.1597803	.1709039
Bogastvo_U~h	-.0211388	.0036592	-5.78	0.000	-.0283107	-.0139669
Medosebno_~e	.0626485	.0040826	15.35	0.000	.0546468	.0706502
Poslušnost	-.0421419	.0045625	-9.24	0.000	-.0510844	-.0331995
Dohodkovna~t	-.0742039	.0046754	-15.87	0.000	-.0833675	-.0650402
Leto_2004	-.0411961	.0266779	-1.54	0.123	-.0934842	.011092
Leto_2006	-.1323298	.0429012	-3.08	0.002	-.216415	-.0482445
Leto_2008	-.1384919	.0565263	-2.45	0.014	-.249282	-.0277018
Leto_2010	-.1062104	.0644653	-1.65	0.099	-.2325607	.02014
Leto_2012	-.1124138	.0773785	-1.45	0.146	-.2640736	.039246
Država_AT	-.2642146	.0943862	-2.80	0.005	-.4492092	-.0792201
Država_BE	-.1908161	.0990646	-1.93	0.054	-.3849801	.003348
Država_BG	-.5012797	.1316264	-3.81	0.000	-.7592641	-.2432953
Država_CH	-.6180372	.1403567	-4.40	0.000	-.8931327	-.3429416
Država_CY	-.3903944	.1033505	-3.78	0.000	-.5929589	-.18783
Država_CZ	-.2644744	.0703902	-3.76	0.000	-.4024373	-.1265114
Država_DE	-.3318832	.1031123	-3.22	0.001	-.5339807	-.1297858
Država_DK	.3048331	.1033826	2.95	0.003	.1022058	.5074603
Država_EE	.1660173	.1036509	1.60	0.109	-.0371357	.3691704
Država_ES	-.142797	.1010384	-1.41	0.158	-.3408296	.0552357
Država_FI	-.0428259	.0979068	-0.44	0.662	-.2347207	.1490689
Država_FR	-.6918285	.101564	-6.81	0.000	-.8908913	-.4927656
Država_GB	-.3993837	.1188583	-3.36	0.001	-.6323429	-.1664244
Država_GR	-.8605196	.0687107	-12.52	0.000	-.9951907	-.7258484
Država_HR	.0608218	.0844795	0.72	0.472	-.1047559	.2263995
Država_HU	-.1696777	.1047132	-1.62	0.105	-.3749129	.0355575
Država_IE	-.4166511	.093682	-4.45	0.000	-.6002655	-.2330368
Država_IL	-.3632285	.1283915	-2.83	0.005	-.6148726	-.1115843
Država_IS	.0841299	.1118047	0.75	0.452	-.1350045	.3032643
Država_IT	-1.203174	.1139844	-10.56	0.000	-1.42658	-.979767
Država_LT	.2889488	.1159055	2.49	0.013	.0617769	.5161207
Država_LU	.1334189	.1614672	0.83	0.409	-.1830526	.4498905
Država_LV	.4687347	.1354255	3.46	0.001	.2033041	.7341652
Država_NL	-.4431247	.104975	-4.22	0.000	-.6488729	-.2373764
Država_NO	-.1215195	.1214749	-1.00	0.317	-.3596073	.1165682
Država_PL	.300009	.0919844	3.26	0.001	.1197219	.480296
Država_PT	-.3806925	.0687044	-5.54	0.000	-.5153514	-.2460336
Država_RO	.2731208	.2280746	1.20	0.231	-.1738996	.7201412
Država_RU	1.037321	.2210263	4.69	0.000	.6041152	1.470527
Država_SE	-.1260614	.1190655	-1.06	0.290	-.3594269	.1073041
Država_SK	-.0761974	.0911411	-0.84	0.403	-.2548315	.1024368
Država_TR	.6885194	.2420469	2.84	0.004	.2141136	1.162925
Država_UA	.426111	.2375229	1.79	0.073	-.0394279	.8916499
Inflacija_~I	-.2349778	.0419764	-5.60	0.000	-.3172504	-.1527051
Ln_BDP_pc_~M	-.0291117	.1230974	-0.24	0.813	-.2703794	.2121561
Brezposeln~t	-.0197072	.0025686	-7.67	0.000	-.0247415	-.0146728
Gini	-.006255	.0039295	-1.59	0.111	-.0139568	.0014467
Odstotek_ž~u	-.0050111	.0020778	-2.41	0.016	-.0090835	-.0009387
Zaposlitev~u	-.0129486	.0080677	-1.60	0.108	-.028761	.0028638
Izdatki_za~P	-.0051859	.0106128	-0.49	0.625	-.0259867	.015615
Pričakovan~a	.1185787	.0172383	6.88	0.000	.0847921	.1523653
Indeks_zak~c	.0135866	.0103316	1.32	0.188	-.006663	.0338362
Odst_upora~a	-.0023196	.0011163	-2.08	0.038	-.0045075	-.0001316
Izvoz_viso~v	.0053822	.0018482	2.91	0.004	.0017597	.0090046
Obseg_kred~j	.0460246	.0101215	4.55	0.000	.0261868	.0658624
Tržna_kapi~b	.0006349	.0003723	1.71	0.088	-.0000948	.0013646
Indeks_zaz~e	-.0310151	.0091883	-3.38	0.001	-.0490238	-.0130063
_cons	.3544558	1.638922	0.22	0.829	-2.85779	3.566701

```
. bacon SRECA St_rezidentov Starost_st_let Starost_st_let_x2 Moški Zivljenje_v_velemestu Zivljenje_
> na_obrobju Zivljenje_v_mestu Izobraževanje_st_let Izobraževanje_st_let_x2  V_zvezi Podpovprečni_d
> ohodki Dobro_zdravje Povprečno_zdravje   Ni_predstavnik_manjšine Zakonodajalci Strokovnjaki Tehni
> ki Uradniki Storitveni_poklici Poklici_primarnega_sektorja Neindustrijski_delavci Industrijski_de
> lavci Poklici_za_preprosta_dela Upokojenci Studenti_učenci Nezaposleni Zaposleni Indeks_izvozne_r
> anljivosti Delež_odgovorov Ponedeljek Torek Sreda Cetrtek Petek Sobota Religioznost  Vsesplošno_z
> aupanje Solidarnost_in_Enakopravnost Bogastvo_in_Uspeh Zaupanje_v_državo Varnost_in_Zaupanje Varn
> ost_VS_Zaupanje Leto_2004 Leto_2006 Leto_2008 Leto_2010 Leto_2012 Država_AT Država_BE Država_BG D
> ržava_CH Država_CY Država_CZ Država_DE Država_DK Država_EE Država_ES Država_FI Država_FR Država_G
> B Država_GR Država_HR Država_HU Država_IE Država_IL Država_IS Država_IT  Država_LT Država_LU Drža
> va_LV Država_NL Država_NO Država_PL Država_PT Država_RO Država_RU Država_SE  Država_SK Država_TR
> Država_UA  Država_XK Inflacija_CPI Ln_BDP_pc_PKM Brezposelnost Gini Odstotek_žensk_v_parlamentu Z
> aposlitev_v_kmetijstvu Izdatki_za_zdravstvo_v_BDP Pričakovana_življenjska_doba Indeks_zakonskih_p
> ravic Odst_uporabnikov_interneta Izvoz_visoko_tehn_izdelkov Obseg_kreditnih_informacij Tržna_kapi
> talizacija_družb Indeks_zaznava_korupcije, generate (Outlier1)

Total number of observations:      221198
   BACON outliers (p = 0.15):           0
      Non-outliers remaining:      221198


. bacon SRECA St_rezidentov Starost_st_let Starost_st_let_x2 Moški Zivljenje_v_velemestu Zivljenje_
> na_obrobju Zivljenje_v_mestu Izobraževanje_st_let Izobraževanje_st_let_x2  V_zvezi Podpovprečni_d
> ohodki Dobro_zdravje Povprečno_zdravje   Ni_predstavnik_manjšine Zakonodajalci Strokovnjaki Tehni
> ki Uradniki Storitveni_poklici Poklici_primarnega_sektorja Neindustrijski_delavci Industrijski_de
> lavci Poklici_za_preprosta_dela Upokojenci Studenti_učenci Nezaposleni Zaposleni Indeks_izvozne_r
> anljivosti Delež_odgovorov Ponedeljek Torek Sreda Cetrtek Petek Sobota Religioznost  Vsesplošno_z
> aupanje Solidarnost_in_Enakopravnost Bogastvo_in_Uspeh Zaupanje_v_državo Varnost_in_Zaupanje Varn
> ost_VS_Zaupanje Leto_2004 Leto_2006 Leto_2008 Leto_2010 Leto_2012 Država_AT Država_BE Država_BG D
> ržava_CH Država_CY Država_CZ Država_DE Država_DK Država_EE Država_ES Država_FI Država_FR Država_G
> B Država_GR Država_HR Država_HU Država_IE Država_IL Država_IS Država_IT  Država_LT Država_LU Drža
> va_LV Država_NL Država_NO Država_PL Država_PT Država_RO Država_RU Država_SE  Država_SK Država_TR
> Država_UA  Država_XK Inflacija_CPI Ln_BDP_pc_PKM Brezposelnost Gini Odstotek_žensk_v_parlamentu Z
> aposlitev_v_kmetijstvu Izdatki_za_zdravstvo_v_BDP Pričakovana_življenjska_doba Indeks_zakonskih_p
> ravic Odst_uporabnikov_interneta Izvoz_visoko_tehn_izdelkov Obseg_kreditnih_informacij Tržna_kapi
> talizacija_družb Indeks_zaznava_korupcije, generate (Outlier2) percentile(0.05)

Total number of observations:      221198
   BACON outliers (p = 0.05):           0
      Non-outliers remaining:      221198
```

PRILOGA B.5: PREVERJANJE MULTIKOLINEARNOSTI Z VIF UKAZOM ZA CELOTNO REGRESIJO

```
. reg SRECA St_rezidentov Starost_st_let Starost_st_let_x2 Moški Zivljenje_v_velemestu Zivljenje_na_obrobju Zivljenje_v_mestu Izobražev
> anje_st_let Izobraževanje_st_let_x2  V_zvezi Podpovprečni_dohodki Dobro_zdravje Povprečno_zdravje Ni_predstavnik_manjšine Zakonodajal
> ci Strokovnjaki Tehniki Uradniki Storitveni_poklici Poklici_primarnega_sektorja Neindustrijski_delavci Industrijski_delavci Poklici_z
> a_preprosta_dela Upokojenci Studenti_učenci Nezaposleni Zaposleni Indeks_izvozne_ranljivosti Delež_odgovorov Ponedeljek Torek Sreda C
> etrtek Petek Sobota Religioznost  Splošno_zaupanje Solidarnost_Enakopravnost Bogastvo_Uspeh Medosebno_zaupanje Poslušnost Dohodkovna_
> enakopravnost Leto_2004 Leto_2006 Leto_2008 Leto_2010 Leto_2012 Država_AT Država_BE Država_BG Država_CH Država_CY Država_CZ Država_DE
>  Država_DK Država_EE Država_ES Država_FI Država_FR Država_GB Država_GR Država_HR Država_HU Država_IE Država_IL Država_IS Država_IT  D
> ržava_LT Država_LU Država_LV Država_NL Država_NO Država_PL Država_PT Država_RO Država_RU Država_SE  Država_SK Država_TR Država_UA  Dr
> žava_XK Inflacija_CPI Ln_BDP_pc_PKM Brezposelnost Gini Odstotek_žensk_v_parlamentu Zaposlitev_v_kmetijstvu Izdatki_za_zdravstvo_v_BDP
>  Prièakovana_življenjska_doba Indeks_zakonskih_pravic Odst_uporabnikov_interneta Izvoz_visoko_tehn_izdelkov Obseg_kreditnih_informaci
> j Tržna_kapitalizacija_družb Indeks_zaznava_korupcije, robust
note: Država_XK omitted because of collinearity

Linear regression                                      Number of obs =  221198
                                                       F( 94,221103) =  856.51
                                                       Prob > F      =  0.0000
                                                       R-squared     =  0.2910
                                                       Root MSE      =  1.6982
```

SRECA	Coef.	Robust Std. Err.	t	P>|t|	[95% Conf.	Interval]
St_reziden~v	.0021767	.0035979	0.61	0.545	-.004875	.0092285
Starost_st~t	-.0622932	.001463	-42.58	0.000	-.0651607	-.0594257
Starost_st~2	.000563	.0000151	37.30	0.000	.0005334	.0005926
Moški	-.0911067	.0082394	-11.06	0.000	-.1072557	-.0749577
Zivlj~emestu	.0112378	.0107716	1.04	0.297	-.0098743	.03235
Zivljenje~ju	-.039622	.0121134	-3.27	0.001	-.0633638	-.0158801
Zivlj~_mestu	-.0117242	.0092117	-1.27	0.203	-.0297789	.0063304
Izobraževa~t	.0406491	.0039835	10.20	0.000	.0328415	.0484566
Izobraževa~2	-.0015455	.0001393	-11.10	0.000	-.0018186	-.0012725
V_zvezi	.5353769	.0094061	56.92	0.000	.5169412	.5538126
Podpovpreè~i	-.185693	.0084398	-22.00	0.000	-.2022348	-.1691513
Dobro_zdra~e	1.459828	.0183957	79.36	0.000	1.423773	1.495883
Povpreèno_~e	.8717186	.0183817	47.42	0.000	.8356909	.9077463
Ni_predsta~e	.2070362	.018883	10.96	0.000	.170026	.2440464
Zakonodaja~i	.0850304	.0219918	3.87	0.000	.0419271	.1281336
Strokovnjaki	.0183989	.0206657	0.89	0.373	-.0221054	.0589032
Tehniki	-.0054167	.0199897	-0.27	0.786	-.044596	.0337627
Uradniki	-.0061976	.02103	-0.29	0.768	-.0474159	.0350206
Storitveni~i	-.0237622	.0194796	-1.22	0.223	-.0619417	.0144173
Poklici_pr~a	-.1266029	.0282457	-4.48	0.000	-.1819637	-.0712421
Neindustri~i	-.0514546	.0208501	-2.47	0.014	-.0923203	-.0105889
Industrijs~i	-.0406604	.0226158	-1.80	0.072	-.0849869	.0036661
Poklici_za~a	-.1423661	.0210161	-6.77	0.000	-.1835571	-.1011752
Upokojenci	.0872758	.0170177	5.13	0.000	.0539215	.12063
Studenti_u~i	.0439301	.0205941	2.13	0.033	.0035662	.0842939
Nezaposleni	-.5439386	.0230228	-23.63	0.000	-.5890627	-.4988145
Zaposleni	-.0244946	.0139256	-1.76	0.079	-.0517884	.0027993
Indeks_izv~i	-.0005665	.0001682	-3.37	0.001	-.0008961	-.0002369
Delež_odgo~v	1.211548	.1184778	10.23	0.000	.9793343	1.443761
Ponedeljek	.0531637	.0156847	3.39	0.001	.022422	.0839054
Torek	.0558291	.0156184	3.57	0.000	.0252173	.0864408
Sreda	.0410616	.0156108	2.63	0.009	.0104648	.0716585
Cetrtek	.0625488	.0157343	3.98	0.000	.0317101	.0933875
Petek	.0593191	.0162927	3.64	0.000	.0273857	.0912525
Sobota	.0284155	.0163163	1.74	0.082	-.0035639	.060395
Religioznost	.0420107	.0014426	29.12	0.000	.0391832	.0448382
Splošno_za~e	.210351	.002766	76.05	0.000	.2049298	.2157723
Solidarnos..	.1941936	.0025543	76.03	0.000	.1891872	.1992
Bogastvo_U~h	.0096001	.0032245	2.98	0.003	.0032801	.0159201
Medosebno_~e	.0633107	.0037614	16.83	0.000	.0559384	.070683
Poslušnost	-.0340342	.0040804	-8.34	0.000	-.0420316	-.0260368
Dohodkovna~t	-.0703438	.0040605	-17.32	0.000	-.0783022	-.0623854
Leto_2004	.0574365	.0225531	2.55	0.011	.013233	.1016401
Leto_2006	-.0882006	.0373289	-2.36	0.018	-.1613643	-.0150369
Leto_2008	-.1607844	.0491257	-3.27	0.001	-.2570695	-.0644993
Leto_2010	-.0470286	.0556275	-0.85	0.398	-.1560571	.062
Leto_2012	-.1184414	.0661722	-1.79	0.073	-.2481372	.0112545
Država_AT	-.6509061	.084945	-7.66	0.000	-.8173961	-.4844161
Država_BE	-.0834771	.087582	-0.95	0.341	-.2551357	.0881815
Država_BG	-.7986916	.1207345	-6.62	0.000	-1.035328	-.5620551
Država_CH	-.6835255	.1195158	-5.72	0.000	-.9177734	-.4492776
Država_CY	-.6052444	.0915917	-6.61	0.000	-.7847618	-.425727
Država_CZ	-.4113635	.0648589	-6.34	0.000	-.5384853	-.2842418
Država_DE	-.5455486	.0921754	-5.92	0.000	-.72621	-.3648872
Država_DK	.1214574	.0906192	1.34	0.180	-.0561539	.2990687
Država_EE	.112379	.0926971	1.21	0.225	-.069305	.2940631
Država_ES	.073678	.0874704	0.84	0.400	-.0977617	.2451177
Država_FI	.0707767	.0839982	0.84	0.399	-.0938576	.2354111
Država_FR	-.7752627	.0885307	-8.76	0.000	-.9487805	-.6017449
Država_GB	-.7026484	.1036476	-6.78	0.000	-.9057951	-.4995016
Država_GR	-.9966456	.0623923	-15.97	0.000	-1.118933	-.8743583
Država_HR	.0839288	.0756368	1.11	0.267	-.0643174	.232175
Država_HU	-.5485135	.0943584	-5.81	0.000	-.7334535	-.3635734
Država_IE	-.7280277	.0827838	-8.79	0.000	-.8902819	-.5657735
Država_IL	-.7291869	.1104709	-6.60	0.000	-.9457071	-.5126667
Država_IS	-.0166422	.0885301	-0.19	0.851	-.1901588	.1568745
Država_IT	-1.373743	.1009193	-13.61	0.000	-1.571542	-1.175943
Država_LT	.2067959	.1034788	2.00	0.046	.00398	.4096118
Država_LU	-.0419115	.1441699	-0.29	0.771	-.324481	.2406579
Država_LV	.3852862	.1216969	3.17	0.002	.1467635	.623809
Država_NL	-.2875196	.0915077	-3.14	0.002	-.4668724	-.1081669
Država_NO	-.3080955	.106846	-2.88	0.004	-.5175109	-.0986801
Država_PL	.2275137	.0816635	2.79	0.005	.0674553	.3875721
Država_PT	-.1446866	.0606453	-2.39	0.017	-.2635498	-.0258233
Država_RO	.3736158	.2063982	1.81	0.070	-.0309196	.7781511
Država_RU	1.291324	.2028436	6.37	0.000	.8937561	1.688893
Država_SE	-.152059	.1026981	-1.48	0.139	-.3533447	.0492267
Država_SK	-.1636275	.0832278	-1.97	0.049	-.3267518	-.0005031
Država_TR	.8302333	.2245982	3.70	0.000	.3900264	1.27044
Država_UA	.3783557	.2116781	1.79	0.074	-.036528	.7932394
Država_XK	(omitted)					
Inflacija_~I	-.3409373	.0426344	-8.00	0.000	-.4244996	-.257375
Ln_BDP_pc_~M	-.1147452	.1105509	-1.04	0.299	-.3314221	.1019317
Brezposeln~t	-.0294332	.0022294	-13.20	0.000	-.0338029	-.0250636
Gini	-.0068718	.0033008	-2.08	0.037	-.0133413	-.0004022
Odstotek_ž~u	-.0084229	.0017968	-4.69	0.000	-.0119447	-.0049012
Zaposlitev~u	-.0210753	.0076578	-2.75	0.006	-.0360844	-.0060662
Izdatki_za~P	.0049149	.0089296	0.55	0.582	-.0125869	.0224167
Prièakovan~a	.1379758	.0151117	9.13	0.000	.1083572	.1675943
Indeks_zak~c	.0500634	.0091341	5.48	0.000	.0321609	.067966
Odst_upora~a	-.0007315	.0009662	-0.76	0.449	-.0026252	.0011622
Izvoz_viso~v	.0075602	.0015654	4.83	0.000	.0044921	.0106284
Obseg_kred~j	.046473	.0101342	4.59	0.000	.0266102	.0663358
Tržna_kapi~b	-.0003162	.0003142	-1.01	0.314	-.0009321	.0002997
Indeks_zaz~e	-.0508461	.0080427	-6.32	0.000	-.0666096	-.0350826
_cons	-2.595563	1.456493	-1.78	0.075	-5.450253	.259127

```
. vif

    Variable |       VIF       1/VIF
-------------+----------------------
Prièakovan~a |    211.08    0.004738
Ln_BDP_pc_~M |    158.21    0.006321
Zaposlitev~u |    104.30    0.009588
   Država_RU |     89.43    0.011181
   Država_UA |     83.68    0.011950
   Leto_2012 |     51.54    0.019401
Starost_st~2 |     49.34    0.020267
Starost_st~t |     48.53    0.020605
   Država_TR |     44.23    0.022609
   Država_GB |     39.49    0.025322
   Država_DE |     39.14    0.025549
   Leto_2010 |     35.22    0.028393
Odst_upora~a |     34.76    0.028771
   Država_NO |     32.71    0.030575
   Država_SE |     31.67    0.031572
   Leto_2008 |     30.96    0.032303
Odstotek_ž~u |     29.57    0.033820
Inflacija_~I |     28.69    0.034851
   Država_NL |     28.50    0.035093
   Država_BG |     27.81    0.035954
   Država_IL |     26.81    0.037304
   Država_ES |     23.36    0.042814
   Država_BE |     23.30    0.042926
Indeks_zak~c |     22.84    0.043787
   Država_HU |     21.61    0.046275
        Gini |     21.09    0.047418
   Država_DK |     21.00    0.047623
   Država_IE |     20.61    0.048518
   Država_RO |     20.54    0.048692
Indeks_zaz~e |     20.36    0.049122
   Država_CH |     20.24    0.049413
   Država_FI |     19.55    0.051148
Izdatki_za~P |     19.27    0.051894
   Država_PL |     18.61    0.053725
   Država_FR |     18.14    0.055126
Izobraževa~t |     17.06    0.058615
   Država_EE |     16.68    0.059964
Izobraževa~2 |     15.23    0.065654
   Država_AT |     14.60    0.068470
   Država_SK |     14.27    0.070070
   Leto_2006 |     13.16    0.075993
Tržna_kapi~b |     12.77    0.078331
Izvoz_viso~v |     12.68    0.078845
   Država_PT |     11.47    0.087173
   Država_LT |     11.07    0.090326
   Država_GR |      9.91    0.100900
   Država_CZ |      9.15    0.109330
   Država_CY |      8.89    0.112481
   Država_LU |      8.21    0.121851
Obseg_kred~j |      8.18    0.122186
   Država_LV |      7.77    0.128703
   Država_IT |      6.25    0.160010
   Leto_2004 |      5.27    0.189826
Brezposeln~t |      5.08    0.196934
   Država_HR |      3.99    0.250707
Strokovnjaki |      3.86    0.259380
Dobro_zdra~e |      3.83    0.260900
Delež_odgo~v |      3.80    0.262964
     Tehniki |      3.58    0.279283
Storitveni~i |      3.36    0.297581
  Upokojenci |      3.35    0.298461
   Zaposleni |      3.35    0.298694
Povpreèno_~e |      3.25    0.307664
Neindustri~i |      3.16    0.316491
    Uradniki |      2.77    0.361452
Poklici_za~a |      2.65    0.377669
Zakonodaja~i |      2.61    0.383118
Industrijs~i |      2.50    0.399519
   Država_IS |      2.48    0.403297
Studenti_u~i |      2.39    0.418380
       Torek |      2.31    0.432642
       Sreda |      2.31    0.433440
  Ponedeljek |      2.28    0.438502
     Cetrtek |      2.24    0.447051
       Petek |      2.02    0.494098
      Sobota |      2.01    0.496517
St_reziden~v |      1.90    0.525344
Splošno_za~e |      1.62    0.615473
     V_zvezi |      1.59    0.630892
Poklici_pr~a |      1.58    0.634848
 Nezaposleni |      1.51    0.661410
Zivlj~emestu |      1.49    0.669244
Zivlj~_mestu |      1.39    0.720971
       Moški |      1.31    0.763018
Bogastvo_U~h |      1.30    0.768225
Indeks_izv~i |      1.29    0.775597
Religioznost |      1.27    0.787562
Podpovpreè~i |      1.26    0.791281
Zivljenje~ju |      1.26    0.794867
Solidarnos.. |      1.15    0.867641
  Poslušnost |      1.15    0.869965
Medosebno_~e |      1.10    0.911770
Dohodkovna~t |      1.09    0.916302
Ni_predsta~e |      1.07    0.938032
-------------+----------------------
    Mean VIF |     19.28
```

```
. reg SRECA St_rezidentov Starost_st_let  Moški Zivljenje_v_velemestu Zivljenje_na_obrobju Zivljenje_v_mestu Izobraževanje_st_let V_zve
> zi Podpovprečni_dohodki Dobro_zdravje Povprečno_zdravje Ni_predstavnik_manjšine Zakonodajalci Strokovnjaki Tehniki Uradniki Storitven
> i_poklici Poklici_primarnega_sektorja Neindustrijski_delavci Industrijski_delavci Poklici_za_preprosta_dela Upokojenci Studenti_učenc
> i Nezaposleni Zaposleni Indeks_izvozne_ranljivosti Delež_odgovorov Ponedeljek Torek Sreda Cetrtek Petek Sobota Religioznost  Splošno_
> zaupanje Solidarnost_Enakopravnost Bogastvo_Uspeh Medosebno_zaupanje Poslušnost Dohodkovna_enakopravnost Leto_2004 Leto_2006 Leto_200
> 8 Leto_2010 Leto_2012 Država_AT Država_BE Država_BG Država_CH Država_CY Država_CZ Država_DE Država_DK Država_EE Država_ES Država_FI D
> ržava_FR Država_GB Država_GR Država_HR Država_HU Država_IE Država_IL Država_IS Država_IT  Država_LT Država_LU Država_LV Država_NL Drž
> ava_NO Država_PL Država_PT Država_RO Država_RU Država_SE  Država_SK Država_TR Država_UA  Država_XK Brezposelnost Izvoz_visoko_tehn_iz
> delkov Obseg_kreditnih_informacij, robust
note: Država_XK omitted because of collinearity

Linear regression                               Number of obs =  226986
                                                F( 81,226904) =  991.20
                                                Prob > F      =  0.0000
                                                R-squared     =  0.2859
                                                Root MSE      =  1.7013
```

SRECA	Coef.	Robust Std. Err.	t	P>|t|	[95% Conf.	Interval]
St_reziden~v	.0082895	.0035478	2.34	0.019	.0013359	.0152431
Starost_st~t	-.0090155	.0003659	-24.64	0.000	-.0097326	-.0082984
Moški	-.0768004	.0081448	-9.43	0.000	-.0927639	-.0608369
Zivlj~emestu	.016008	.0107041	1.50	0.135	-.0049719	.0369878
Zivljenje~ju	-.0351166	.0119584	-2.94	0.003	-.0585547	-.0116784
Zivlj~_mestu	-.0109861	.0091029	-1.21	0.227	-.0288276	.0068554
Izobraževa~t	-.0043572	.0012009	-3.63	0.000	-.006711	-.0020033
V_zvezi	.4563276	.0090327	50.52	0.000	.4386236	.4740315
Podpovpreč~i	-.1857658	.0083268	-22.31	0.000	-.2020861	-.1694455
Dobro_zdra~e	1.472574	.0183131	80.41	0.000	1.436681	1.508468
Povprečno_~e	.8699482	.0183255	47.47	0.000	.8340307	.9058657
Ni_predsta~e	.225243	.0186922	12.05	0.000	.1886067	.2618793
Zakonodaja~i	.0480669	.0217095	2.21	0.027	.0055168	.090617
Strokovnjaki	-.0207126	.0204489	-1.01	0.311	-.0607919	.0193667
Tehniki	-.0342867	.0196969	-1.74	0.082	-.0728921	.0043187
Uradniki	-.0265368	.0207205	-1.28	0.200	-.0671483	.0140748
Storitveni~i	-.0385659	.0192641	-2.00	0.045	-.0763229	-.0008088
Poklici_pr~a	-.1571058	.0278943	-5.63	0.000	-.2117779	-.1024336
Neindustri~i	-.0875614	.020611	-4.25	0.000	-.1279584	-.0471644
Industrijs~i	-.088734	.0224274	-3.96	0.000	-.1326911	-.0447769
Poklici_za~a	-.1830044	.0208172	-8.79	0.000	-.2238055	-.1422033
Upokojenci	.2654335	.0161171	16.47	0.000	.2338444	.2970225
Studenti_u~i	.2520047	.0199089	12.66	0.000	.2129837	.2910257
Nezaposleni	-.5748927	.0229303	-25.07	0.000	-.6198355	-.5299499
Zaposleni	-.0460349	.0136666	-3.37	0.001	-.0728211	-.0192486
Indeks_izv~i	-.0004968	.0001663	-2.99	0.003	-.0008227	-.0001709
Delež_odgo~v	.7825897	.1147209	6.82	0.000	.5577396	1.00744
Ponedeljek	.0552658	.0155858	3.55	0.000	.0247179	.0858137
Torek	.0573441	.0155189	3.70	0.000	.0269275	.0877607
Sreda	.0437024	.0155311	2.81	0.005	.0132618	.074143
Cetrtek	.0656731	.0156486	4.20	0.000	.0350022	.096344
Petek	.0600295	.0162089	3.70	0.000	.0282604	.0917986
Sobota	.0326862	.0162527	2.01	0.044	.0008314	.0645411
Religioznost	.0428265	.0014267	30.02	0.000	.0400301	.0456228
Splošno_za~e	.2128439	.0027421	77.62	0.000	.2074694	.2182184
Solidarnos..	.1971154	.0025287	77.95	0.000	.1921591	.2020716
Bogastvo_U~h	.0140871	.0031843	4.42	0.000	.0078459	.0203283
Medosebno_~e	.0602193	.0037228	16.18	0.000	.0529228	.0675159
Poslušnost	-.0238491	.0040212	-5.93	0.000	-.0317306	-.0159677
Dohodkovna~t	-.0701029	.004006	-17.50	0.000	-.0779546	-.0622512
Leto_2004	.0760661	.0141463	5.38	0.000	.0483397	.1037925
Leto_2006	-.0096519	.0139274	-0.69	0.488	-.0369493	.0176455
Leto_2008	-.0475573	.0152038	-3.13	0.002	-.0773564	-.0177582
Leto_2010	.0884063	.015074	5.86	0.000	.0588617	.1179509
Leto_2012	.0925468	.0166494	5.56	0.000	.0599144	.1251792
Država_AT	-.2251391	.0382616	-5.88	0.000	-.3001308	-.1501474
Država_BE	.2511732	.0280129	8.97	0.000	.1962687	.3060777
Država_BG	-1.200873	.0399958	-30.02	0.000	-1.279264	-1.122483
Država_CH	.0426693	.0370657	1.15	0.250	-.0299785	.1153171
Država_CY	-.0944886	.0545088	-1.73	0.083	-.2013244	.0123472
Država_CZ	-.1609119	.034084	-4.72	0.000	-.2277155	-.0941082
Država_DE	-.0578227	.0354713	-1.63	0.103	-.1273456	.0117002
Država_DK	.26151	.0325442	8.04	0.000	.1977243	.3252958
Država_EE	-.2567968	.0356043	-7.21	0.000	-.3265803	-.1870133
Država_ES	.4772786	.0342378	13.94	0.000	.4101733	.5443839
Država_FI	.2635334	.0324889	8.11	0.000	.1998559	.3272109
Država_FR	-.0626335	.0397152	-1.58	0.115	-.1404743	.0152072
Država_GB	-.0140921	.0414546	-0.34	0.734	-.0953419	.0671578
Država_GR	-.6729348	.034895	-19.28	0.000	-.7413281	-.6045415
Država_HR	-.0992646	.0471377	-2.11	0.035	-.1916533	-.006876
Država_HU	-.7164283	.0420325	-17.04	0.000	-.798811	-.6340456
Država_IE	-.1419124	.0451268	-3.14	0.002	-.2303598	-.053465
Država_IL	.0902157	.0361973	2.49	0.013	.0192699	.1611616
Država_IS	.3333792	.055996	5.95	0.000	.2236286	.4431299
Država_IT	-.7356696	.0521154	-14.12	0.000	-.8378143	-.6335248
Država_LT	-.3583932	.0479164	-7.48	0.000	-.4523081	-.2644784
Država_LU	.1530973	.0607633	2.52	0.012	.0340028	.2721919
Država_LV	-.141837	.0527234	-2.69	0.007	-.2451736	-.0385005
Država_NL	.0136312	.0368704	0.37	0.712	-.0586338	.0858962
Država_NO	.0464716	.0324204	1.43	0.152	-.0170715	.1100146
Država_PL	.0511437	.0336784	1.52	0.129	-.0148651	.1171526
Država_PT	-.2862177	.0300158	-9.54	0.000	-.3450479	-.2273874
Država_RO	-.8259241	.0578065	-14.29	0.000	-.9392234	-.7126249
Država_RU	-.5427124	.033513	-16.19	0.000	-.608397	-.4770279
Država_SE	.2002029	.0308548	6.49	0.000	.1397282	.2606775
Država_SK	-.252045	.0341798	-7.37	0.000	-.3190366	-.1850535
Država_TR	-1.111289	.0551515	-20.15	0.000	-1.219384	-1.003193
Država_UA	-.7596182	.0382491	-19.86	0.000	-.8345854	-.684651
Država_XK	(omitted)					
Brezposeln~t	-.0276616	.0018471	-14.98	0.000	-.031282	-.0240412
Izvoz_viso~v	.0023426	.0013533	1.73	0.083	-.0003098	.004995
Obseg_kred~j	.0139179	.0078027	1.78	0.074	-.0013752	.0292111
_cons	5.481217	.0937832	58.45	0.000	5.297404	5.66503

```
. vif
```

Variable	VIF	1/VIF
Izvoz_viso~v	9.90	0.101007
Država_IE	6.16	0.162375
Država_GB	5.94	0.168333
Država_DE	5.38	0.185976
Država_NL	4.90	0.204287
Obseg_kred~j	4.80	0.208207
Država_CH	4.31	0.232052
Država_HU	3.93	0.254216
Strokovnjaki	3.86	0.259298
Dobro_zdra~e	3.84	0.260215
Država_FR	3.71	0.269538
Delež_odgo~v	3.60	0.277780
Tehniki	3.60	0.278032
Brezposeln~t	3.53	0.283665
Storitveni~i	3.35	0.298516
Leto_2012	3.31	0.301794
Zaposleni	3.31	0.302083
Povpreèno_~e	3.27	0.306258
Država_ES	3.21	0.311777
Država_NO	3.20	0.312107
Starost_st~t	3.15	0.317016
Država_FI	3.15	0.317586
Neindustri~i	3.15	0.317849
Leto_2008	3.08	0.324872
Upokojenci	3.08	0.325179
Država_CY	3.03	0.329947
Država_DK	3.01	0.332553
Država_SE	2.92	0.342051
Država_GR	2.77	0.360708
Uradniki	2.76	0.362474
Država_PL	2.74	0.364629
Država_AT	2.74	0.364639
Leto_2010	2.65	0.377273
Poklici_za~a	2.63	0.379929
Zakonodaja~i	2.61	0.383738
Država_PT	2.59	0.385899
Država_CZ	2.58	0.387078
Država_IL	2.56	0.390034
Industrijs~i	2.48	0.403874
Država_BE	2.47	0.404222
Država_EE	2.35	0.425390
Država_SK	2.35	0.425854
Torek	2.34	0.428233
Sreda	2.32	0.430179
Ponedeljek	2.31	0.433536
Cetrtek	2.25	0.443533
Država_BG	2.25	0.443676
Studenti_u~i	2.23	0.448524
Leto_2004	2.21	0.452790
Država_RU	2.14	0.467363
Država_LT	2.13	0.470448
Država_UA	2.09	0.477505
Petek	2.04	0.490182
Leto_2006	2.04	0.490565
Sobota	2.02	0.496048
St_reziden~v	1.87	0.533376
Izobraževa~t	1.87	0.533857
Država_TR	1.77	0.563810
Splošno_za~e	1.62	0.616363
Poklici_pr~a	1.58	0.631398
Nezaposleni	1.51	0.664436
V_zvezi	1.50	0.664836
Zivlj~emestu	1.49	0.673082
Država_LU	1.48	0.676981
Država_IT	1.43	0.698822
Država_HR	1.43	0.700990
Zivlj~_mestu	1.38	0.724860
Država_LV	1.36	0.736708
Država_RO	1.34	0.745857
Moški	1.31	0.765269
Bogastvo_U~h	1.29	0.773743
Indeks_izv~i	1.29	0.776577
Religioznost	1.26	0.791963
Zivljenje~ju	1.25	0.798528
Podpovpreè~i	1.24	0.805964
Država_IS	1.20	0.836561
Solidarnos..	1.15	0.871450
Poslušnost	1.15	0.873233
Medosebno_~e	1.09	0.915369
Dohodkovna~t	1.09	0.917688
Ni_predsta~e	1.06	0.940661
Mean VIF	2.62	

PRILOGA B.6: PREVERJANJE MULTIKOLINEARNOSTI Z VIF UKAZOM ZA REGRESIJO ČASOVNO GEOGRAFSKIH SPREMENLJIVK

```
. reg SRECA Leto_2004 Leto_2006 Leto_2008 Leto_2010 Leto_2012 Država_AT Država_BE Država_BG Država_
> CH Država_CY Država_CZ Država_DE Država_DK Država_EE Država_ES Država_FI Država_FR Država_GB Drža
> va_GR Država_HR Država_HU Država_IE Država_IL Država_IS Država_IT  Država_LT Država_LU Država_LV
> Država_NL Država_NO Država_PL Država_PT Država_RO Država_RU Država_SE  Država_SK Država_TR Država
> _UA  Država_XK, robust

Linear regression                                      Number of obs =  304208
                                                       F( 39,304168) = 1125.35
                                                       Prob > F      =  0.0000
                                                       R-squared     =  0.1259
                                                       Root MSE      =  1.9471
```

SRECA	Coef.	Robust Std. Err.	t	P>|t|	[95% Conf.	Interval]
Leto_2004	.0084893	.0128045	0.66	0.507	-.0166072	.0335858
Leto_2006	.0034235	.0131831	0.26	0.795	-.0224149	.029262
Leto_2008	-.0178257	.0125844	-1.42	0.157	-.0424907	.0068394
Leto_2010	-.0045961	.0129573	-0.35	0.723	-.029992	.0207999
Leto_2012	.0806723	.0128558	6.28	0.000	.0554752	.1058693
Država_AT	.3702744	.030259	12.24	0.000	.3109676	.4295812
Država_BE	.6423526	.0264666	24.27	0.000	.5904788	.6942264
Država_BG	-1.782892	.0364716	-48.88	0.000	-1.854375	-1.711408
Država_CH	.9485605	.0261622	36.26	0.000	.8972833	.9998376
Država_CY	.32442	.0358654	9.05	0.000	.2541248	.3947151
Država_CZ	-.3498185	.0292102	-11.98	0.000	-.4070697	-.2925674
Država_DE	.1555452	.0263023	5.91	0.000	.1039934	.2070971
Država_DK	1.253067	.0263472	47.56	0.000	1.201427	1.304706
Država_EE	-.3951497	.0302541	-13.06	0.000	-.4544468	-.3358526
Država_ES	.4442812	.027174	16.35	0.000	.3910209	.4975415
Država_FI	.9487305	.0253416	37.44	0.000	.8990617	.9983993
Država_FR	.0725825	.0279013	2.60	0.009	.0178966	.1272683
Država_GB	.3692672	.0273949	13.48	0.000	.315574	.4229605
Država_GR	-.6083739	.0309287	-19.67	0.000	-.6689933	-.5477545
Država_HR	-.36561	.0442395	-8.26	0.000	-.4523181	-.2789019
Država_HU	-.8505466	.0326709	-26.03	0.000	-.9145806	-.7865126
Država_IE	.3738595	.0276752	13.51	0.000	.3196169	.4281021
Država_IL	.4465489	.030275	14.75	0.000	.3872107	.5058871
Država_IS	1.20123	.0459952	26.12	0.000	1.111081	1.291379
Država_IT	-.5801785	.0407288	-14.24	0.000	-.6600059	-.5003511
Država_LT	-.8385075	.0359435	-23.33	0.000	-.9089558	-.7680591
Država_LU	.7618749	.0406151	18.76	0.000	.6822704	.8414793
Država_LV	-.6452096	.0402897	-16.01	0.000	-.7241763	-.566243
Država_NL	.66196	.0254784	25.98	0.000	.612023	.711897
Država_NO	.8934805	.0265081	33.71	0.000	.8415254	.9454355
Država_PL	-.117598	.0301851	-3.90	0.000	-.1767599	-.0584361
Država_PT	-.5604014	.0279705	-20.04	0.000	-.6152227	-.5055801
Država_RO	-.9367661	.0404122	-23.18	0.000	-1.015973	-.8575593
Država_RU	-1.008922	.0314243	-32.11	0.000	-1.070513	-.9473315
Država_SE	.7833744	.0265427	29.51	0.000	.7313515	.8353973
Država_SK	-.5292929	.0304758	-17.37	0.000	-.5890247	-.4695611
Država_TR	-1.051447	.047171	-22.29	0.000	-1.143901	-.9589935
Država_UA	-1.448814	.0328821	-44.06	0.000	-1.513262	-1.384366
Država_XK	-.7040084	.0731635	-9.62	0.000	-.8474068	-.56061
_cons	7.066732	.0234329	301.57	0.000	7.020805	7.11266

```
. vif
```

Variable	VIF	1/VIF
Država_DE	2.66	0.375547
Država_GB	2.30	0.435466
Država_IE	2.27	0.441041
Država_PT	2.21	0.452678
Država_FI	2.18	0.458030
Država_ES	2.13	0.469051
Država_NL	2.13	0.469867
Leto_2008	2.13	0.470459
Država_FR	2.08	0.481029
Država_SE	2.08	0.481349
Država_CZ	2.06	0.484460
Država_CH	2.06	0.486336
Država_PL	2.06	0.486572
Država_BE	2.05	0.486739
Leto_2012	2.04	0.490097
Država_NO	2.00	0.498895
Država_RU	2.00	0.500530
Leto_2010	1.99	0.503429
Država_UA	1.98	0.504070
Država_GR	1.98	0.505014
Država_IL	1.97	0.506945
Država_HU	1.96	0.510089
Leto_2006	1.94	0.515681
Država_AT	1.92	0.520236
Država_EE	1.92	0.520414
Država_DK	1.92	0.522110
Leto_2004	1.88	0.533073
Država_SK	1.87	0.534712
Država_BG	1.83	0.545306
Država_LT	1.59	0.628277
Država_RO	1.46	0.684313
Država_TR	1.46	0.685702
Država_CY	1.45	0.690945
Država_LV	1.42	0.701924
Država_IT	1.38	0.723347
Država_LU	1.35	0.742969
Država_HR	1.34	0.747466
Država_XK	1.15	0.871527
Država_IS	1.14	0.876268
Mean VIF	1.88	

```
. reg SRECA Inflacija_CPI Ln_BDP_pc_PKM Brezposelnost Gini Odstotek_žensk_v_parlamentu Zaposlitev_v
> _kmetijstvu Izdatki_za_zdravstvo_v_BDP Pričakovana_življenjska_doba Indeks_zakonskih_pravic Odst_
> uporabnikov_interneta Izvoz_visoko_tehn_izdelkov Obseg_kreditnih_informacij Tržna_kapitalizacija_
> družb Indeks_zaznava_korupcije, robust

Linear regression                                      Number of obs =  292073
                                                       F( 14,292058) = 2588.90
                                                       Prob > F      =  0.0000
                                                       R-squared     =  0.1129
                                                       Root MSE      =  1.9623
```

SRECA	Coef.	Robust Std. Err.	t	P>|t|	[95% Conf.	Interval]
Inflacija_~I	-.0394879	.0122939	-3.21	0.001	-.0635836	-.0153923
Ln_BDP_pc_~M	.7183452	.0236962	30.31	0.000	.6719013	.764789
Brezposeln~t	-.013522	.0012581	-10.75	0.000	-.0159878	-.0110562
Gini	-.0123526	.0011051	-11.18	0.000	-.0145186	-.0101867
Odstotek_ž~u	.0155217	.0006223	24.94	0.000	.0143019	.0167414
Zaposlitev~u	.0144753	.0011927	12.14	0.000	.0121377	.0168129
Izdatki_za~P	-.0798295	.0032263	-24.74	0.000	-.0861531	-.073506
Pričakovan~a	.0489963	.0025554	19.17	0.000	.0439878	.0540048
Indeks_zak~c	.0506897	.0024044	21.08	0.000	.0459771	.0554023
Odst_upora~a	-.0032109	.0003401	-9.44	0.000	-.0038776	-.0025442
Izvoz_viso~v	-.0012886	.0006965	-1.85	0.064	-.0026537	.0000765
Obseg_kred~j	-.0524444	.0036695	-14.29	0.000	-.0596364	-.0452524
Tržna_kapi~b	.0018442	.0001184	15.57	0.000	.0016121	.0020763
Indeks_zaz~e	.1072125	.0042349	25.32	0.000	.0989123	.1155127
_cons	-3.975547	.1848325	-21.51	0.000	-4.337814	-3.613281

```
. vif
```

Variable	VIF	1/VIF
Ln_BDP_pc_~M	7.98	0.125292
Pričakovan~a	6.15	0.162657
Indeks_zaz~e	5.38	0.186027
Odst_upora~a	4.33	0.230954
Odstotek_ž~u	3.53	0.283272
Zaposlitev~u	3.02	0.331481
Izdatki_za~P	2.61	0.383108
Izvoz_viso~v	2.61	0.383765
Inflacija_~I	2.58	0.387829
Gini	2.09	0.477610
Tržna_kapi~b	1.88	0.531794
Indeks_zak~c	1.57	0.636338
Brezposeln~t	1.55	0.643708
Obseg_kred~j	1.44	0.694129
Mean VIF	3.34	

```
. reg SRECA St_rezidentov Starost_st_let Starost_st_let_x2 Moški Zivljenje_v_velemestu Zivljenje_na_obrobju Zivljenje_v_mestu Izobražev
> anje_st_let Izobraževanje_st_let_x2  V_zvezi Podpovpreèni_dohodki Dobro_zdravje Povpreèno_zdravje Ni_predstavnik_manjšine Zakonodajal
> ci Strokovnjaki Tehniki Uradniki Storitveni_poklici Poklici_primarnega_sektorja Neindustrijski_delavci Industrijski_delavci Poklici_z
> a_preprosta_dela Upokojenci Studenti_uèenci Nezaposleni Zaposleni Indeks_izvozne_ranljivosti Delež_odgovorov Ponedeljek Torek Sreda C
> etrtek Petek Sobota Religioznost  Splošno_zaupanje Solidarnost_Enakopravnost Bogastvo_Uspeh Medosebno_zaupanje Poslušnost Dohodkovna_
> enakopravnost, robust

Linear regression                                      Number of obs =  228786
                                                       F( 42,228743) = 1661.24
                                                       Prob > F      =  0.0000
                                                       R-squared     =  0.2650
                                                       Root MSE      =   1.726
```

SRECA	Coef.	Robust Std. Err.	t	P>|t|	[95% Conf.	Interval]
St_reziden~v	-.0058806	.0033205	-1.77	0.077	-.0123888	.0006275
Starost_st~t	-.0654992	.001456	-44.99	0.000	-.0683529	-.0626455
Starost_st~2	.0006045	.000015	40.28	0.000	.0005751	.000634
Moški	-.0861371	.0082017	-10.50	0.000	-.1022123	-.0700619
Zivlj~emestu	-.1044556	.0104469	-10.00	0.000	-.1249312	-.0839801
Zivljenje~ju	.0001797	.0119131	0.02	0.988	-.0231697	.023529
Zivlj~_mestu	-.0283192	.0090675	-3.12	0.002	-.0460912	-.0105472
Izobraževa~t	.0430581	.0037524	11.47	0.000	.0357036	.0504127
Izobraževa~2	-.0015421	.0001337	-11.53	0.000	-.0018042	-.0012799
V_zvezi	.513961	.0092156	55.77	0.000	.4958987	.5320233
Podpovpreè~i	-.180979	.0082089	-22.05	0.000	-.1970682	-.1648898
Dobro_zdra~e	1.494047	.0184083	81.16	0.000	1.457967	1.530127
Povpreèno_~e	.8767823	.0186013	47.14	0.000	.8403243	.9132404
Ni_predsta~e	.2417661	.0184845	13.08	0.000	.2055369	.2779953
Zakonodaja~i	.1832388	.0215505	8.50	0.000	.1410005	.2254772
Strokovnjaki	.0967967	.0202379	4.78	0.000	.057131	.1364624
Tehniki	.1037127	.0195267	5.31	0.000	.0654408	.1419846
Uradniki	.1169831	.0205666	5.69	0.000	.076673	.1572932
Storitveni~i	.088413	.0191382	4.62	0.000	.0509027	.1259233
Poklici_pr~a	-.0904654	.0280518	-3.22	0.001	-.1454462	-.0354845
Neindustri~i	.0384329	.0205501	1.87	0.061	-.0018447	.0787106
Industrijs~i	.0327241	.0224102	1.46	0.144	-.0111993	.0766476
Poklici_za~a	-.0560969	.0207917	-2.70	0.007	-.0968482	-.0153457
Upokojenci	.0326495	.0169197	1.93	0.054	-.0005126	.0658117
Studenti_u~i	.1102521	.020298	5.43	0.000	.0704685	.1500357
Nezaposleni	-.5763259	.0229951	-25.06	0.000	-.6213957	-.5312562
Zaposleni	-.0280765	.0136577	-2.06	0.040	-.0548452	-.0013078
Indeks_izv~i	-.0006037	.0001671	-3.61	0.000	-.0009313	-.0002762
Delež_odgo~v	1.531365	.080753	18.96	0.000	1.373091	1.689639
Ponedeljek	.2363404	.015047	15.71	0.000	.2068487	.2658321
Torek	.2417322	.0149834	16.13	0.000	.2123652	.2710993
Sreda	.221801	.0150111	14.78	0.000	.1923795	.2512224
Cetrtek	.2375328	.0151713	15.66	0.000	.2077974	.2672681
Petek	.2048042	.0158077	12.96	0.000	.1738216	.2357868
Sobota	.0670999	.0160236	4.19	0.000	.0356941	.0985057
Religioznost	.0322371	.0013647	23.62	0.000	.0295622	.0349119
Splošno_za~e	.2885108	.0023006	125.41	0.000	.2840017	.29302
Solidarnos..	.212669	.0024347	87.35	0.000	.2078972	.2174409
Bogastvo_U~h	-.0166929	.0031075	-5.37	0.000	-.0227835	-.0106023
Medosebno_~e	.0612291	.0036812	16.63	0.000	.0540141	.0684441
Poslušnost	-.056753	.003904	-14.54	0.000	-.0644048	-.0491013
Dohodkovna~t	-.1088255	.0039473	-27.57	0.000	-.1165621	-.1010889
_cons	5.331076	.0731849	72.84	0.000	5.187636	5.474517

```
. vif
```

Variable	VIF	1/VIF
Starost_st~2	48.69	0.020538
Starost_st~t	48.03	0.020821
Izobraževa~t	14.73	0.067903
Izobraževa~2	13.92	0.071820
Dobro_zdra~e	3.75	0.266791
Strokovnjaki	3.71	0.269634
Tehniki	3.45	0.290032
Povpreèno_~e	3.26	0.306807
Upokojenci	3.26	0.307120
Storitveni~i	3.22	0.310576
Zaposleni	3.22	0.310755
Neindustri~i	3.03	0.329491
Uradniki	2.67	0.374808
Poklici_za~a	2.53	0.394626
Zakonodaja~i	2.51	0.399072
Industrijs~i	2.39	0.419186
Studenti_u~i	2.32	0.430169
Torek	2.16	0.462932
Sreda	2.15	0.464157
Ponedeljek	2.14	0.468055
Cetrtek	2.10	0.477084
Sobota	1.93	0.517799
Petek	1.92	0.520281
Delež_odgo~v	1.60	0.625248
St_reziden~v	1.59	0.630510
Poklici_pr~a	1.55	0.645582
V_zvezi	1.51	0.661779
Nezaposleni	1.49	0.671814
Zivlj~emestu	1.38	0.725795
Zivlj~_mestu	1.34	0.745790
Moški	1.30	0.770397
Indeks_izv~i	1.28	0.778353
Bogastvo_U~h	1.22	0.818399
Zivljenje~ju	1.21	0.827862
Splošno_za~e	1.18	0.848911
Podpovpreè~i	1.16	0.860844
Religioznost	1.14	0.878750
Poslušnost	1.07	0.932614
Solidarnos..	1.05	0.948251
Dohodkovna~t	1.04	0.959712
Medosebno_~e	1.03	0.967522
Ni_predsta~e	1.02	0.978118
Mean VIF	4.79	

```
. reg SRECA St_rezidentov Starost_st_let Moški Zivljenje_v_velemestu Zivljenje_na_obrobju Zivljenje_v_mestu Izobraževanje_st_let V_zvez
> i Podpovpreèni_dohodki Dobro_zdravje Povpreèno_zdravje Ni_predstavnik_manjšine Zakonodajalci Strokovnjaki Tehniki Uradniki Storitveni
> _poklici Poklici_primarnega_sektorja Neindustrijski_delavci Industrijski_delavci Poklici_za_preprosta_dela Upokojenci Studenti_uèenci
>  Nezaposleni Zaposleni Indeks_izvozne_ranljivosti Delež_odgovorov Ponedeljek Torek Sreda Cetrtek Petek Sobota Religioznost  Splošno_z
> aupanje Solidarnost_Enakopravnost Bogastvo_Uspeh Medosebno_zaupanje Poslušnost Dohodkovna_enakopravnost, robust

Linear regression                                      Number of obs =  228786
                                                       F( 40,228745) = 1694.24
                                                       Prob > F      =  0.0000
                                                       R-squared     =  0.2589
                                                       Root MSE      =  1.7332
```

SRECA	Coef.	Robust Std. Err.	t	P>|t|	[95% Conf.	Interval]
St_reziden~v	-.0022838	.0033377	-0.68	0.494	-.0088256	.0042581
Starost_st~t	-.0081945	.0003668	-22.34	0.000	-.0089134	-.0074757
Moški	-.0687326	.008225	-8.36	0.000	-.0848533	-.0526119
Zivlj~emestu	-.1013684	.010489	-9.66	0.000	-.1219265	-.0808102
Zivljenje~ju	.0025197	.0119606	0.21	0.833	-.0209227	.0259621
Zivlj~_mestu	-.0253011	.0091019	-2.78	0.005	-.0431405	-.0074616
Izobraževa~t	-.001137	.0011613	-0.98	0.328	-.003413	.0011391
V_zvezi	.4211224	.0089446	47.08	0.000	.4035912	.4386537
Podpovpreè~i	-.1844239	.0082429	-22.37	0.000	-.2005798	-.1682681
Dobro_zdra~e	1.506296	.0184368	81.70	0.000	1.47016	1.542431
Povpreèno_~e	.8740986	.0186312	46.92	0.000	.837582	.9106152
Ni_predsta~e	.2492112	.0185722	13.42	0.000	.2128102	.2856121
Zakonodaja~i	.1389651	.0215801	6.44	0.000	.0966687	.1812616
Strokovnjaki	.0514471	.0203141	2.53	0.011	.011632	.0912623
Tehniki	.0688735	.0195315	3.53	0.000	.0305922	.1071547
Uradniki	.0902288	.020586	4.38	0.000	.0498808	.1305769
Storitveni~i	.0685015	.0191707	3.57	0.000	.0309274	.1060756
Poklici_pr~a	-.1242414	.0281867	-4.41	0.000	-.1794865	-.0689962
Neindustri~i	-.0020916	.0205879	-0.10	0.919	-.0424434	.0382601
Industrijs~i	-.0203626	.0224499	-0.91	0.364	-.0643637	.0236386
Poklici_za~a	-.1011941	.0208629	-4.85	0.000	-.1420847	-.0603034
Upokojenci	.2189609	.0162838	13.45	0.000	.1870451	.2508768
Studenti_u~i	.3391636	.0198556	17.08	0.000	.3002472	.37808
Nezaposleni	-.6096598	.0230746	-26.42	0.000	-.6548854	-.5644342
Zaposleni	-.0652187	.0136633	-4.77	0.000	-.0919984	-.038439
Indeks_izv~i	-.0005467	.0001678	-3.26	0.001	-.0008756	-.0002179
Delež_odgo~v	1.417698	.0809591	17.51	0.000	1.25902	1.576376
Ponedeljek	.2392808	.0151036	15.84	0.000	.2096782	.2688834
Torek	.2444578	.0150378	16.26	0.000	.2149842	.2739315
Sreda	.2250792	.0150644	14.94	0.000	.1955534	.2546051
Cetrtek	.2412708	.0152267	15.85	0.000	.2114269	.2711147
Petek	.2048618	.0158662	12.91	0.000	.1737644	.2359592
Sobota	.0671305	.0160721	4.18	0.000	.0356297	.0986313
Religioznost	.0328428	.0013691	23.99	0.000	.0301594	.0355262
Splošno_za~e	.2908685	.0023081	126.02	0.000	.2863447	.2953923
Solidarnos..	.2155726	.0024412	88.31	0.000	.210788	.2203573
Bogastvo_U~h	-.0112866	.0031178	-3.62	0.000	-.0173974	-.0051759
Medosebno_~e	.0612723	.0036948	16.58	0.000	.0540307	.068514
Poslušnost	-.0451752	.0039059	-11.57	0.000	-.0528306	-.0375199
Dohodkovna~t	-.1080292	.0039634	-27.26	0.000	-.1157974	-.100261
_cons	4.545686	.0673812	67.46	0.000	4.413621	4.677752

```
. vif
```

Variable	VIF	1/VIF
Dobro_zdra~e	3.74	0.267328
Strokovnjaki	3.70	0.270373
Tehniki	3.42	0.292336
Povpreèno_~e	3.25	0.307398
Zaposleni	3.20	0.312224
Storitveni~i	3.20	0.312804
Starost_st~t	3.06	0.326347
Neindustri~i	3.01	0.331883
Upokojenci	3.00	0.333150
Uradniki	2.64	0.378358
Poklici_za~a	2.52	0.396180
Zakonodaja~i	2.49	0.400853
Industrijs~i	2.37	0.422523
Studenti_u~i	2.17	0.460577
Torek	2.16	0.462953
Sreda	2.15	0.464191
Ponedeljek	2.14	0.468077
Cetrtek	2.10	0.477150
Sobota	1.93	0.517869
Petek	1.92	0.520349
Izobraževa~t	1.67	0.598041
Delež_odgo~v	1.59	0.627458
St_reziden~v	1.58	0.631212
Poklici_pr~a	1.55	0.646120
Nezaposleni	1.49	0.672865
V_zvezi	1.42	0.703974
Zivlj~emestu	1.38	0.726486
Zivlj~_mestu	1.34	0.745839
Moški	1.29	0.772228
Indeks_izv~i	1.28	0.778397
Bogastvo_U~h	1.22	0.820643
Zivljenje~ju	1.21	0.828091
Splošno_za~e	1.17	0.851096
Podpovpreè~i	1.16	0.860953
Religioznost	1.13	0.881342
Poslušnost	1.06	0.939307
Solidarnos..	1.05	0.949140
Dohodkovna~t	1.04	0.959733
Medosebno_~e	1.03	0.968606
Ni_predsta~e	1.02	0.978277
Mean VIF	2.00	

```
. reg SRECA Gospodarska_kriza, robust

Linear regression                                      Number of obs =  304208
                                                       F(  1,304206) =  827.51
                                                       Prob > F      =  0.0000
                                                       R-squared     =  0.0027
                                                       Root MSE      =  2.0797
```

SRECA	Coef.	Robust Std. Err.	t	P>|t|	[95% Conf.	Interval]
Gospodarsk~a	-.2167743	.0075357	-28.77	0.000	-.231544	-.2020046
_cons	7.209396	.0053878	1338.11	0.000	7.198836	7.219956

```
. reg SRECA Gospodarska_kriza Država_AT Država_BE Država_BG Država_CH Država_CY Država_CZ Država_DE
>  Država_DK Država_EE Država_ES Država_FI Država_FR Država_GB Država_GR Država_HR Država_HU Država
> _IE Država_IL Država_IS Država_IT  Država_LT Država_LU Država_LV Država_NL Država_NO Država_PL Dr
> žava_PT Država_RO Država_RU Država_SE  Država_SK Država_TR Država_UA  Država_XK, robust

Linear regression                                      Number of obs =  304208
                                                       F( 35,304172) = 1251.69
                                                       Prob > F      =  0.0000
                                                       R-squared     =  0.1257
                                                       Root MSE      =  1.9473
```

SRECA	Coef.	Robust Std. Err.	t	P>|t|	[95% Conf.	Interval]
Gospodarsk~a	.0130933	.0073609	1.78	0.075	-.0013338	.0275204
Država_AT	.3532136	.030231	11.68	0.000	.2939617	.4124654
Država_BE	.6357481	.0264627	24.02	0.000	.5838819	.6876142
Država_BG	-1.789944	.0364331	-49.13	0.000	-1.861352	-1.718536
Država_CH	.940329	.0261659	35.94	0.000	.8890447	.9916134
Država_CY	.3170464	.0357674	8.86	0.000	.2469433	.3871496
Država_CZ	-.3571775	.0291485	-12.25	0.000	-.4143077	-.3000472
Država_DE	.1491267	.0263096	5.67	0.000	.0975607	.2006927
Država_DK	1.246569	.0263429	47.32	0.000	1.194938	1.298201
Država_EE	-.3968666	.0302145	-13.13	0.000	-.4560862	-.3376469
Država_ES	.4357946	.0271502	16.05	0.000	.382581	.4890081
Država_FI	.9421261	.0253425	37.18	0.000	.8924555	.9917967
Država_FR	.0656208	.0278995	2.35	0.019	.0109385	.1203031
Država_GB	.3625724	.0273931	13.24	0.000	.3088828	.4162621
Država_GR	-.6301956	.0308489	-20.43	0.000	-.6906587	-.5697325
Država_HR	-.4020187	.0441232	-9.11	0.000	-.4884989	-.3155384
Država_HU	-.8549589	.0326642	-26.17	0.000	-.9189798	-.790938
Država_IE	.3692685	.0276641	13.35	0.000	.3150476	.4234893
Država_IL	.4395919	.0302563	14.53	0.000	.3802904	.4988934
Država_IS	1.230922	.0456108	26.99	0.000	1.141526	1.320318
Država_IT	-.5716465	.0406315	-14.07	0.000	-.651283	-.49201
Država_LT	-.84258	.0359558	-23.43	0.000	-.9130524	-.7721077
Država_LU	.7537862	.0404296	18.64	0.000	.6745453	.8330272
Država_LV	-.6715819	.0399688	-16.80	0.000	-.7499196	-.5932442
Država_NL	.6550632	.0254753	25.71	0.000	.6051324	.704994
Država_NO	.8874957	.0265208	33.46	0.000	.8355157	.9394757
Država_PL	-.1236903	.0301897	-4.10	0.000	-.1828612	-.0645193
Država_PT	-.5681029	.0279649	-20.31	0.000	-.6229134	-.5132924
Država_RO	-.9630435	.0400952	-24.02	0.000	-1.041629	-.884458
Država_RU	-1.016185	.0313852	-32.38	0.000	-1.077699	-.9546706
Država_SE	.7768369	.026537	29.27	0.000	.724825	.8288487
Država_SK	-.535426	.0304497	-17.58	0.000	-.5951065	-.4757455
Država_TR	-1.077407	.0469802	-22.93	0.000	-1.169487	-.9853276
Država_UA	-1.453086	.0328738	-44.20	0.000	-1.517517	-1.388654
Država_XK	-.6488765	.0727923	-8.91	0.000	-.7915474	-.5062057
_cons	7.079179	.022119	320.05	0.000	7.035827	7.122532

```
. regres SRECA  Gospodarska_kriza St_rezidentov Starost_st_let Starost_st_let_x2 Moški Zivljenje_v_
> velemestu Zivljenje_na_obrobju Zivljenje_v_mestu Izobraževanje_st_let Izobraževanje_st_let_x2  V_
> zvezi Podpovprečni_dohodki Dobro_zdravje Povprečno_zdravje   Ni_predstavnik_manjšine Zakonodajalc
> i Strokovnjaki Tehniki Uradniki Storitveni_poklici Poklici_primarnega_sektorja Neindustrijski_del
> avci Industrijski_delavci Poklici_za_preprosta_dela Upokojenci Studenti_učenci Nezaposleni Zaposl
> eni Indeks_izvozne_ranljivosti Delež_odgovorov Ponedeljek Torek Sreda Cetrtek Petek Sobota Religi
> oznost  Vsesplošno_zaupanje Solidarnost_in_Enakopravnost Bogastvo_in_Uspeh Zaupanje_v_državo Varn
> ost_in_Zaupanje Varnost_VS_Zaupanje Država_AT Država_BE Država_BG Država_CH Država_CY Država_CZ D
> ržava_DE Država_DK Država_EE Država_ES Država_FI Država_FR Država_GB Država_GR Država_HR Država_H
> U Država_IE Država_IL Država_IS Država_IT  Država_LT Država_LU Država_LV Država_NL Država_NO Drža
> va_PL Država_PT Država_RO Država_RU Država_SE  Država_SK Država_TR Država_UA  Država_XK Inflacija
> _CPI Ln_BDP_pc_PKM Brezposelnost Gini Odstotek_žensk_v_parlamentu Zaposlitev_v_kmetijstvu Izdatki
> _za_zdravstvo_v_BDP Pričakovana_življenjska_doba Indeks_zakonskih_pravic Odst_uporabnikov_interne
> ta Izvoz_visoko_tehn_izdelkov Obseg_kreditnih_informacij Tržna_kapitalizacija_družb Indeks_zaznav
> a_korupcije, robust
note: Država_XK omitted because of collinearity

Linear regression                               Number of obs =  221198
                                                F( 90,221107) =  892.91
                                                Prob > F      =  0.0000
                                                R-squared     =  0.2906
                                                Root MSE      =  1.6986
```

SRECA	Coef.	Robust Std. Err.	t	P>|t|	[95% Conf.	Interval]
Gospodarsk~a	-.041117	.016702	-2.46	0.014	-.0738526	-.0083815
St_reziden~v	.0078974	.003497	2.26	0.024	.0010433	.0147514
Starost_st~t	-.0618056	.0014621	-42.27	0.000	-.0646713	-.0589399
Starost_st~2	.0005573	.0000151	36.97	0.000	.0005278	.0005869
Moški	-.0906656	.0082401	-11.00	0.000	-.1068159	-.0745152
Zivlj~emestu	.0114423	.0107719	1.06	0.288	-.0096705	.032555
Zivljenje~ju	-.0393289	.0121166	-3.25	0.001	-.0630771	-.0155808
Zivlj~_mestu	-.0111684	.0092125	-1.21	0.225	-.0292247	.0068878
Izobraževa~t	.0414917	.0039831	10.42	0.000	.0336849	.0492986
Izobraževa~2	-.0015729	.0001393	-11.29	0.000	-.0018458	-.0012999
V_zvezi	.542601	.0093163	58.24	0.000	.5243412	.5608608
Podpovpreč~i	-.1848073	.0084239	-21.94	0.000	-.201318	-.1682966
Dobro_zdra~e	1.461337	.0183994	79.42	0.000	1.425275	1.497399
Povprečno_~e	.8729129	.0183861	47.48	0.000	.8368767	.9089491
Ni_predsta~e	.2091905	.018881	11.08	0.000	.1721842	.2461968
Zakonodaja~i	.1052738	.0218586	4.82	0.000	.0624316	.1481161
Strokovnjaki	.0406556	.0205218	1.98	0.048	.0004334	.0808778
Tehniki	.0150397	.0198469	0.76	0.449	-.0238597	.0539392
Uradniki	.0151221	.0208852	0.72	0.469	-.0258124	.0560566
Storitveni~i	-.0036234	.0193556	-0.19	0.852	-.04156	.0343131
Poklici_pr~a	-.111503	.0282003	-3.95	0.000	-.1667749	-.0562311
Neindustri~i	-.0321659	.0207343	-1.55	0.121	-.0728047	.0084729
Industrijs~i	-.0206881	.0225005	-0.92	0.358	-.0647885	.0234123
Poklici_za~a	-.1234013	.0209104	-5.90	0.000	-.164385	-.0824175
Upokojenci	.0877693	.0170237	5.16	0.000	.0544032	.1211353
Studenti_u~i	.0411679	.0205938	2.00	0.046	.0008045	.0815313
Nezaposleni	-.544717	.0230304	-23.65	0.000	-.589856	-.4995781
Zaposleni	-.0169036	.0138606	-1.22	0.223	-.04407	.0102628
Indeks_izv~i	-.0005669	.0001682	-3.37	0.001	-.0008965	-.0002372
Delež_odgo~v	.7845184	.09846	7.97	0.000	.5915393	.9774975
Ponedeljek	.0522116	.01564	3.34	0.001	.0215576	.0828656
Torek	.0555704	.015572	3.57	0.000	.0250498	.0860911
Sreda	.0409603	.0155643	2.63	0.008	.0104546	.071466
Cetrtek	.0621122	.01569	3.96	0.000	.0313602	.0928642
Petek	.0590399	.0162502	3.63	0.000	.0271899	.09089
Sobota	.028419	.016277	1.75	0.081	-.0034834	.0603215
Religioznost	.0420388	.0014426	29.14	0.000	.0392113	.0448663
Vsesplošno~e	.2107239	.002765	76.21	0.000	.2053046	.2161431
Solidarnos~t	-.1950131	.0025535	-76.37	0.000	-.2000178	-.1900084
Bogastvo_i~h	-.0096979	.0032245	-3.01	0.003	-.016018	-.0033779
Zaupanje_v~o	-.0627012	.0037597	-16.68	0.000	-.0700702	-.0553322
Varnost_in~e	-.034489	.0040803	-8.45	0.000	-.0424862	-.0264918
Varnost_VS~e	-.0698196	.0040599	-17.20	0.000	-.0777769	-.0618623
Država_AT	-.6491014	.0718829	-9.03	0.000	-.7899901	-.5082127
Država_BE	-.0422444	.0754399	-0.56	0.575	-.1901048	.105616
Država_BG	-.8531064	.0861665	-9.90	0.000	-1.02199	-.6842223
Država_CH	-.7486805	.0921407	-8.13	0.000	-.929274	-.568087
Država_CY	-.5637463	.0892282	-6.32	0.000	-.7386312	-.3888613
Država_CZ	-.3943632	.0617085	-6.39	0.000	-.5153102	-.2734161
Država_DE	-.575658	.0833778	-6.90	0.000	-.7390764	-.4122397
Država_DK	.1765305	.0766622	2.30	0.021	.0262745	.3267866
Država_EE	.1274593	.0767419	1.66	0.097	-.0229529	.2778716
Država_ES	.0257708	.0789381	0.33	0.744	-.1289458	.1804874
Država_FI	.0831164	.0695907	1.19	0.232	-.0532796	.2195124
Država_FR	-.9003175	.0812807	-11.08	0.000	-1.059626	-.7410095
Država_GB	-.7615414	.0985091	-7.73	0.000	-.9546166	-.5684661
Država_GR	-1.050239	.0605123	-17.36	0.000	-1.168842	-.9316364
Država_HR	.0513146	.0699508	0.73	0.463	-.0857873	.1884165
Država_HU	-.6137311	.0717318	-8.56	0.000	-.7543237	-.4731386
Država_IE	-.7431734	.079146	-9.39	0.000	-.8982974	-.5880493
Država_IL	-.780594	.109424	-7.13	0.000	-.9950623	-.5661258
Država_IS	-.0057557	.0753203	-0.08	0.939	-.1533816	.1418703
Država_IT	-1.389711	.0973769	-14.27	0.000	-1.580568	-1.198855
Država_LT	.1670796	.0840603	1.99	0.047	.0023235	.3318358
Država_LU	.3128835	.0977051	3.20	0.001	.1213839	.5043831
Država_LV	.4166663	.1068057	3.90	0.000	.2073298	.6260029
Država_NL	-.3122229	.0745145	-4.19	0.000	-.4582694	-.1661765
Država_NO	-.1624875	.0732578	-2.22	0.027	-.3060709	-.0189041
Država_PL	.1933946	.0719254	2.69	0.007	.0524226	.3343665
Država_PT	-.2143254	.0601418	-3.56	0.000	-.3322018	-.096449
Država_RO	.388495	.1870392	2.08	0.038	.0219029	.7550871
Država_RU	1.455358	.1736104	8.38	0.000	1.115086	1.79563
Država_SE	-.1423665	.07954	-1.79	0.073	-.2982629	.01353
Država_SK	-.1323428	.0761339	-1.74	0.082	-.2815632	.0168776
Država_TR	.8073029	.2034409	3.97	0.000	.4085639	1.206042
Država_UA	.2771764	.1412565	1.96	0.050	.0003171	.5540356
Država_XK	(omitted)					
Inflacija_~I	-.3627255	.0421382	-8.61	0.000	-.4453153	-.2801356
Ln_BDP_pc_~M	-.3920137	.0822249	-4.77	0.000	-.5531725	-.2308549
Brezposeln~t	-.0247603	.0021438	-11.55	0.000	-.028962	-.0205586
Gini	-.0075306	.0032933	-2.29	0.022	-.0139854	-.0010758
Odstotek_ž~u	-.0100201	.0017299	-5.79	0.000	-.0134106	-.0066296
Zaposlitev~u	-.0211456	.0076297	-2.77	0.006	-.0360996	-.0061916
Izdatki_za~P	.0198973	.0082152	2.42	0.015	.0037957	.0359988
Pričakovan~a	.1541424	.0131532	11.72	0.000	.1283624	.1799223
Indeks_zak~c	.0424868	.0090602	4.69	0.000	.0247291	.0602446
Odst_upora~a	-.0007653	.0008197	-0.93	0.351	-.002372	.0008414
Izvoz_viso~v	.0115916	.0014642	7.92	0.000	.0087217	.0144614
Obseg_kred~j	.064465	.0098074	6.57	0.000	.0452428	.0836872
Tržna_kapi~b	8.16e-06	.0002337	0.03	0.972	-.00045	.0004663
Indeks_zaz~e	-.038462	.0076657	-5.02	0.000	-.0534865	-.0234374
_cons	-1.053859	.9260236	-1.14	0.255	-2.868842	.7611236

PRILOGA C.2: REGRESIJE S SPREMENLJIVKO RECESIJA

```
. reg SRECA  Recesija, robust

Linear regression                                      Number of obs =  304208
                                                       F(  1,304206) =    8.58
                                                       Prob > F      =  0.0034
                                                       R-squared     =  0.0000
                                                       Root MSE      =  2.0824

------------------------------------------------------------------------------
             |               Robust
       SRECA |      Coef.   Std. Err.      t    P>|t|     [95% Conf. Interval]
-------------+----------------------------------------------------------------
    Recesija |  -.0286698   .0097886    -2.93   0.003    -.0478553   -.0094843
       _cons |   7.098684    .004172  1701.51   0.000     7.090507    7.106861
------------------------------------------------------------------------------
```

```
. reg SRECA  Recesija Država_AT Država_BE Država_BG Država_CH Država_CY Država_CZ Država_DE Država_DK Država_EE Država_ES Država_FI Drž
> ava_FR Država_GB Država_GR Država_HR Država_HU Država_IE Država_IL Država_IS Država_IT  Država_LT Država_LU Država_LV Država_NL Držav
> a_NO Država_PL Država_PT Država_RO Država_RU Država_SE  Država_SK Država_TR Država_UA  Država_XK, robust

Linear regression                                      Number of obs =  304208
                                                       F( 35,304172) = 1253.43
                                                       Prob > F      =  0.0000
                                                       R-squared     =  0.1258
                                                       Root MSE      =  1.9472

------------------------------------------------------------------------------
             |               Robust
       SRECA |      Coef.   Std. Err.      t    P>|t|     [95% Conf. Interval]
-------------+----------------------------------------------------------------
    Recesija |  -.0740923   .0100002    -7.41   0.000    -.0936925   -.0544922
   Država_AT |   .3394447   .0302198    11.23   0.000     .2802148    .3986746
   Država_BE |   .6380588    .026475    24.10   0.000     .5861686     .689949
   Država_BG |  -1.795982   .0363843   -49.36   0.000    -1.867294    -1.72467
   Država_CH |   .9288743   .0262206    35.43   0.000     .8774827    .9802659
   Država_CY |   .3289884    .035681     9.22   0.000     .2590546    .3989221
   Država_CZ |  -.3490403   .0291538   -11.97   0.000    -.4061808   -.2918997
   Država_DE |   .1381883   .0263726     5.24   0.000     .0864987    .1898779
   Država_DK |   1.261918   .0264341    47.74   0.000     1.210108    1.313728
   Država_EE |  -.3781786   .0303124   -12.48   0.000    -.4375901   -.3187671
   Država_ES |   .4481291   .0272064    16.47   0.000     .3948054    .5014529
   Država_FI |   .9452126   .0253588    37.27   0.000       .89551    .9949152
   Država_FR |   .0693356   .0279089     2.48   0.013      .014635    .1240363
   Država_GB |   .3644331   .0274035    13.30   0.000     .3107231    .4181432
   Država_GR |  -.6045282   .0310466   -19.47   0.000    -.6653786   -.5436778
   Država_HR |  -.3669464   .0440663    -8.33   0.000    -.4533152   -.2805776
   Država_HU |  -.8498825   .0326776   -26.01   0.000    -.9139297   -.7858353
   Država_IE |    .383853   .0276704    13.87   0.000     .3296198    .4380862
   Država_IL |   .4512379   .0301613    14.96   0.000     .3921225    .5103532
   Država_IS |   1.221392   .0456245    26.77   0.000     1.131969    1.310815
   Država_IT |  -.5660981   .0407154   -13.90   0.000    -.6458991   -.4862971
   Država_LT |  -.8205433   .0358123   -22.91   0.000    -.8907345   -.7503522
   Država_LU |   .7368005    .040317    18.28   0.000     .6577803    .8158208
   Država_LV |  -.6445241   .0401428   -16.06   0.000    -.7232029   -.5658454
   Država_NL |   .6556551   .0254909    25.72   0.000     .6056936    .7056165
   Država_NO |   .8754446   .0265718    32.95   0.000     .8233647    .9275246
   Država_PL |  -.1343566   .0302506    -4.44   0.000     -.193647   -.0750662
   Država_PT |   -.551078   .0280209   -19.67   0.000    -.6059982   -.4961578
   Država_RO |   -.973451   .0401311   -24.26   0.000    -1.052107   -.8947951
   Država_RU |  -1.023246   .0313578   -32.63   0.000    -1.084707   -.9617859
   Država_SE |   .7782665   .0265481    29.32   0.000      .726233       .8303
   Država_SK |  -.5441812   .0304729   -17.86   0.000    -.6039073   -.4844552
   Država_TR |  -1.087047   .0469892   -23.13   0.000    -1.179145   -.9949499
   Država_UA |  -1.462288    .032908   -44.44   0.000    -1.526787   -1.397789
   Država_XK |  -.6527689   .0727094    -8.98   0.000    -.7952773   -.5102604
       _cons |   7.096165   .0219126   323.84   0.000     7.053217    7.139113
------------------------------------------------------------------------------
```

```
. reg SRECA  Recesija St_rezidentov Starost_st_let Starost_st_let_x2 Moški Zivljenje_v_velemestu Zivljenje_na_obrobju Zivljenje_v_mestu
>  Izobraževanje_st_let Izobraževanje_st_let_x2  V_zvezi Podpovprečni_dohodki Dobro_zdravje Povprečno_zdravje Ni_predstavnik_manjšine Z
> akonodajalci Strokovnjaki Tehniki Uradniki Storitveni_poklici Poklici_primarnega_sektorja Neindustrijski_delavci Industrijski_delavci
>  Poklici_za_preprosta_dela Upokojenci Studenti_učenci Nezaposleni Zaposleni Indeks_izvozne_ranljivosti Delež_odgovorov Ponedeljek Tor
> ek Sreda Cetrtek Petek Sobota Religioznost  Vsesplošno_zaupanje Solidarnost_in_Enakopravnost Bogastvo_in_Uspeh Zaupanje_v_državo Varn
> ost_in_Zaupanje Varnost_VS_Zaupanje Leto_2004 Leto_2006 Leto_2008 Leto_2010 Leto_2012 Država_AT Država_BE Država_BG Država_CH Država_
> CY Država_CZ Država_DE Država_DK Država_EE Država_ES Država_FI Država_FR Država_GB Država_GR Država_HR Država_HU Država_IE Država_IL
> Država_IS Država_IT  Država_LT Država_LU Država_LV Država_NL Država_NO Država_PL Država_PT Država_RO Država_RU Država_SE  Država_SK D
> ržava_TR Država_UA  Država_XK Inflacija_CPI Ln_BDP_pc_PKM Brezposelnost Gini Odstotek_žensk_v_parlamentu Zaposlitev_v_kmetijstvu Izda
> tki_za_zdravstvo_v_BDP Priačakovana_življenjska_doba Indeks_zakonskih_pravic Odst_uporabnikov_interneta Izvoz_visoko_tehn_izdelkov Obs
> eg_kreditnih_informacij Tržna_kapitalizacija_družb Indeks_zaznava_korupcije, robust
note: Država_XK omitted because of collinearity

Linear regression                               Number of obs =  221198
                                                F( 95,221102) =  847.54
                                                Prob > F      =  0.0000
                                                R-squared     =  0.2910
                                                Root MSE      =  1.6982
```

SRECA	Coef.	Robust Std. Err.	t	P>|t|	[95% Conf.	Interval]
Recesija	.0143285	.0139575	1.03	0.305	-.0130278	.0416848
St_reziden~v	.0021762	.0035979	0.60	0.545	-.0048755	.009228
Starost_st~t	-.0622885	.0014631	-42.57	0.000	-.0651561	-.059421
Starost_st~2	.0005629	.0000151	37.30	0.000	.0005334	.0005925
Moški	-.0911013	.0082394	-11.06	0.000	-.1072503	-.0749523
Zivlj~emestu	.0112577	.0107718	1.05	0.296	-.0098548	.0323701
Zivljenje~ju	-.0395387	.0121134	-3.26	0.001	-.0632807	-.0157966
Zivlj~_mestu	-.0117189	.0092116	-1.27	0.203	-.0297735	.0063357
Izobraževa~t	.0406267	.0039836	10.20	0.000	.0328189	.0484345
Izobraževa~2	-.0015448	.0001393	-11.09	0.000	-.0018178	-.0012717
V_zvezi	.5354345	.0094061	56.92	0.000	.5169988	.5538703
Podpovpreč~i	-.1856702	.00844	-22.00	0.000	-.2022125	-.169128
Dobro_zdra~e	1.459694	.0183961	79.35	0.000	1.423638	1.495749
Povprečno_~e	.871657	.0183819	47.42	0.000	.8356289	.9076851
Ni_predsta~e	.207007	.018883	10.96	0.000	.1699968	.2440172
Zakonodaja~i	.0850418	.0219917	3.87	0.000	.0419387	.1281449
Strokovnjaki	.018324	.0206669	0.89	0.375	-.0221826	.0588306
Tehniki	-.0054627	.0199905	-0.27	0.785	-.0446435	.033718
Uradniki	-.0062574	.0210307	-0.30	0.766	-.0474771	.0349623
Storitveni~i	-.0237608	.0194798	-1.22	0.223	-.0619406	.0144191
Poklici_pr~a	-.1267178	.0282461	-4.49	0.000	-.1820794	-.0713561
Neindustri~i	-.0514432	.02085	-2.47	0.014	-.0923087	-.0105778
Industrijs~i	-.0407481	.0226162	-1.80	0.072	-.0850753	.0035791
Poklici_za~a	-.1423776	.0210162	-6.77	0.000	-.1835687	-.1011865
Upokojenci	.0873165	.0170176	5.13	0.000	.0539625	.1206705
Studenti_u~i	.0440546	.0205943	2.14	0.032	.0036904	.0844189
Nezaposleni	-.543967	.0230226	-23.63	0.000	-.5890908	-.4988432
Zaposleni	-.0244325	.0139259	-1.75	0.079	-.051727	.002862
Indeks_izv~i	-.0005671	.0001682	-3.37	0.001	-.0008967	-.0002375
Delež_odgo~v	1.21098	.118475	10.22	0.000	.9787718	1.443188
Ponedeljek	.0537141	.0156941	3.42	0.001	.022954	.0844742
Torek	.0564287	.0156304	3.61	0.000	.0257934	.087064
Sreda	.0417041	.0156236	2.67	0.008	.0110823	.0723259
Cetrtek	.0631397	.0157476	4.01	0.000	.0322748	.0940046
Petek	.059894	.0163023	3.67	0.000	.0279419	.0918461
Sobota	.0290629	.0163294	1.78	0.075	-.0029423	.0610682
Religioznost	.0420279	.0014427	29.13	0.000	.0392003	.0448555
Vsesplošno~e	.2103326	.002766	76.04	0.000	.2049114	.2157538
S~in_Enako~t	-.1941996	.0025543	-76.03	0.000	-.199206	-.1891932
Bogastvo_i~h	-.0095921	.0032246	-2.97	0.003	-.0159122	-.003272
Zaupanje_v~o	-.0632965	.0037615	-16.83	0.000	-.070669	-.055924
Varnost_in~e	-.034038	.0040804	-8.34	0.000	-.0420355	-.0260406
Varnost_VS~e	-.0703562	.0040605	-17.33	0.000	-.0783146	-.0623977
Leto_2004	.0554841	.0226126	2.45	0.014	.0111639	.0998043
Leto_2006	-.09638	.0381617	-2.53	0.012	-.1711759	-.0215841
Leto_2008	-.170854	.0502514	-3.40	0.001	-.2693455	-.0723624
Leto_2010	-.0558908	.0562718	-0.99	0.321	-.1661821	.0544005
Leto_2012	-.1320824	.0677095	-1.95	0.051	-.2647914	.0006266
Država_AT	-.6495436	.084946	-7.65	0.000	-.8160356	-.4830515
Država_BE	-.0832814	.0875875	-0.95	0.342	-.2549506	.0883879
Država_BG	-.7775138	.1230345	-6.32	0.000	-1.018658	-.5363694
Država_CH	-.7001114	.1205227	-5.81	0.000	-.936333	-.4638899
Država_CY	-.6166204	.0925116	-6.67	0.000	-.7979407	-.4353001
Država_CZ	-.4114276	.0648582	-6.34	0.000	-.5385479	-.2843072
Država_DE	-.5391747	.0924246	-5.83	0.000	-.7203246	-.3580248
Država_DK	.1169085	.0907267	1.29	0.198	-.0609135	.2947305
Država_EE	.1228233	.0935117	1.31	0.189	-.0604573	.306104
Država_ES	.0725554	.0874707	0.83	0.407	-.098885	.2439957
Država_FI	.0621971	.0844593	0.74	0.461	-.103341	.2277353
Država_FR	-.777411	.0885641	-8.78	0.000	-.9509945	-.6038275
Država_GB	-.714855	.104284	-6.85	0.000	-.919249	-.5104611
Država_GR	-1.000386	.0625981	-15.98	0.000	-1.123077	-.8776952
Država_HR	.0819124	.0756891	1.08	0.279	-.0664364	.2302612
Država_HU	-.5391966	.0950139	-5.67	0.000	-.7254215	-.3529718
Država_IE	-.7387176	.0837343	-8.82	0.000	-.9028348	-.5746004
Država_IL	-.7365522	.1107025	-6.65	0.000	-.9535262	-.5195782
Država_IS	-.0225467	.0888401	-0.25	0.800	-.1966711	.1515776
Država_IT	-1.376727	.1009456	-13.64	0.000	-1.574578	-1.178876
Država_LT	.2237378	.1053229	2.12	0.034	.0173077	.430168
Država_LU	-.0691301	.1463555	-0.47	0.637	-.3559832	.217723
Država_LV	.3885537	.1217931	3.19	0.001	.1498423	.6272652
Država_NL	-.2925033	.091622	-3.19	0.001	-.47208	-.1129265
Država_NO	-.3178232	.1073927	-2.96	0.003	-.5283101	-.1073363
Država_PL	.235683	.081894	2.88	0.004	.0751727	.3961932
Država_PT	-.1349418	.0614125	-2.20	0.028	-.2553086	-.0145749
Država_RO	.3784188	.2064022	1.83	0.067	-.0261243	.7829618
Država_RU	1.31336	.2048921	6.41	0.000	.9117769	1.714944
Država_SE	-.1608566	.1030285	-1.56	0.118	-.3627899	.0410768
Država_SK	-.1514926	.0843866	-1.80	0.073	-.3168882	.013903
Država_TR	.8453344	.2252106	3.75	0.000	.4039273	1.286742
Država_UA	.4027349	.2134594	1.89	0.059	-.0156402	.82111
Država_XK	(omitted)					
Inflacija_~I	-.3410705	.0426383	-8.00	0.000	-.4246406	-.2575005
Ln_BDP_pc_~M	-.103396	.1111578	-0.93	0.352	-.3212625	.1144705
Brezposeln~t	-.0300506	.0023238	-12.93	0.000	-.0346053	-.025496
Gini	-.0072964	.0033235	-2.20	0.028	-.0138103	-.0007825
Odstotek_ž~u	-.0085618	.0018022	-4.75	0.000	-.0120941	-.0050296
Zaposlitev~u	-.02055	.0076962	-2.67	0.008	-.0356343	-.0054656
Izdatki_za~P	.002462	.0093039	0.26	0.791	-.0157734	.0206974
Priačakovan~a	.1399344	.015305	9.14	0.000	.1099371	.1699318
Indeks_zak~c	.0511577	.0092268	5.54	0.000	.0330734	.069242
Odst_upora~a	-.0006313	.000973	-0.65	0.516	-.0025384	.0012758
Izvoz_viso~v	.0076284	.0015693	4.86	0.000	.0045525	.0107043
Obseg_kred~j	.0458175	.010163	4.51	0.000	.0258984	.0657367
Tržna_kapi~b	-.0002242	.0003204	-0.70	0.484	-.0008521	.0004038
Indeks_zaz~e	-.0520664	.0081258	-6.41	0.000	-.0679927	-.0361401
_cons	-2.82913	1.482244	-1.91	0.056	-5.734292	.0760312

PRILOGA Č.1: REGRESIJA Z DRŽAVNIMI SPREMENLJIVKAMI – UGOTAVLJANJE SPREMEMBE VREDNOSTI PRI REGRESIJI Z VSEMI SPREMENLJIVKAMI (PRIMER: AVSTRIJA)

```
Linear regression                                      Number of obs =  304208
                                                       F( 40,304167) = 1102.29
                                                       Prob > F      =  0.0000
                                                       R-squared     =  0.1273
                                                       Root MSE      =  1.9455
```

SRECA	Coef.	Robust Std. Err.	t	P>|t|	[95% Conf.	Interval]
Leto_2004	-.0502387	.013305	-3.78	0.000	-.0763162	-.0241612
Leto_2006	-.1677536	.0168081	-9.98	0.000	-.2006969	-.1348103
Leto_2008	-.2974401	.0209187	-14.22	0.000	-.3384401	-.2564401
Leto_2010	-.2746001	.0207289	-13.25	0.000	-.3152282	-.233972
Leto_2012	-.2466704	.0239674	-10.29	0.000	-.2936459	-.1996949
Država_AT	-.1295272	.0388793	-3.33	0.001	-.2057295	-.0533248
Država_BE	.2044496	.0334274	6.12	0.000	.1389328	.2699664
Država_BG	-1.283107	.0501688	-25.58	0.000	-1.381436	-1.184777
Država_CH	.3471549	.0401558	8.65	0.000	.2684507	.4258591
Država_CY	.1089791	.0362977	3.00	0.003	.0378367	.1801216
Država_CZ	-.3815267	.0288252	-13.24	0.000	-.4380232	-.3250302
Država_DE	-.2606504	.0325087	-8.02	0.000	-.3243665	-.1969343
Država_DK	.7729622	.0349973	22.09	0.000	.7043685	.8415559
Država_EE	-.2606628	.0323949	-8.05	0.000	-.3241559	-.1971696
Država_ES	.1586052	.029247	5.42	0.000	.1012819	.2159284
Država_FI	.5404294	.0314254	17.20	0.000	.4788365	.6020223
Država_FR	-.2744411	.0315157	-8.71	0.000	-.336211	-.2126712
Država_GB	-.0462368	.0333839	-1.39	0.166	-.1116684	.0191947
Država_GR	-.7827316	.0309384	-25.30	0.000	-.84337	-.7220931
Država_HR	-.2047237	.0461794	-4.43	0.000	-.295234	-.1142134
Država_HU	-.7028051	.0349967	-20.08	0.000	-.7713975	-.6342126
Država_IE	-.1647526	.0385279	-4.28	0.000	-.2402662	-.089239
Država_IL	.2524834	.0304566	8.29	0.000	.1927894	.3121774
Država_IS	.7837939	.0496064	15.80	0.000	.6865668	.881021
Država_IT	-.9212876	.0432657	-21.29	0.000	-1.006087	-.8364881
Država_LT	-.6413179	.0391824	-16.37	0.000	-.7181144	-.5645215
Država_LU	-.3587605	.0740268	-4.85	0.000	-.5038509	-.2136701
Država_LV	-.4025738	.0443839	-9.07	0.000	-.489565	-.3155825
Država_NL	.1353778	.0363341	3.73	0.000	.0641639	.2065916
Država_NO	.097986	.0498387	1.97	0.049	.0003036	.1956685
Država_PL	.1551918	.0362207	4.28	0.000	.0842003	.2261832
Država_PT	-.605958	.0274738	-22.06	0.000	-.659806	-.5521101
Država_RO	-.4074768	.0541161	-7.53	0.000	-.5135429	-.3014107
Država_RU	-.8303732	.0345647	-24.02	0.000	-.898119	-.7626275
Država_SE	.3079789	.0349555	8.81	0.000	.2394672	.3764907
Država_SK	-.4511326	.0313689	-14.38	0.000	-.5126148	-.3896505
Država_TR	-.6034855	.0565126	-10.68	0.000	-.7142487	-.4927223
Država_UA	-.3033568	.080162	-3.78	0.000	-.4604721	-.1462414
Država_XK	.6886871	.1146898	6.00	0.000	.4638983	.9134759
Ln_BDP_pc_~M	.9242304	.0551505	16.76	0.000	.8161369	1.032324
_cons	-1.97612	.544804	-3.63	0.000	-3.04392	-.9083196

PRILOGA Č.2: REGRESIJA Z DRŽAVNIMI SPREMENLJIVKAMI – UGOTAVLJANJE SPREMEMBE VREDNOSTI PRI REGRESIJI Z VSEMI SPREMENLJIVKAMI (PRIMER: AVSTRIJA, BELGIJA, BOLGARIJA)

```
Linear regression                                      Number of obs =  299242
                                                       F( 45,299196) =  975.48
                                                       Prob > F      =  0.0000
                                                       R-squared     =  0.1286
                                                       Root MSE      =  1.9436
```

SRECA	Coef.	Robust Std. Err.	t	P>|t|	[95% Conf.	Interval]
Leto_2004	-.0750844	.0157429	-4.77	0.000	-.1059401	-.0442287
Leto_2006	-.2208113	.0235662	-9.37	0.000	-.2670003	-.1746222
Leto_2008	-.3699034	.0315193	-11.74	0.000	-.4316804	-.3081265
Leto_2010	-.391527	.0342454	-11.43	0.000	-.4586471	-.3244069
Leto_2012	-.4044796	.0439789	-9.20	0.000	-.4906769	-.3182822
Država_AT	-.5521991	.0563403	-9.80	0.000	-.6626244	-.4417737
Država_BE	.1028931	.0457938	2.25	0.025	.0131386	.1926476
Država_BG	-.7941461	.1042094	-7.62	0.000	-.9983935	-.5898987
Država_CH	-.1916462	.0702912	-2.73	0.006	-.3294149	-.0538775
Država_CY	.0879995	.0575501	1.53	0.126	-.0247972	.2007961
Država_CZ	-.3709855	.0574896	-6.45	0.000	-.4836636	-.2583075
Država_DE	-.5755468	.0549628	-10.47	0.000	-.6832722	-.4678213
Država_DK	.7042709	.0438231	16.07	0.000	.6183789	.7901629
Država_EE	.1106723	.0802496	1.38	0.168	-.0466146	.2679592
Država_ES	-.1119826	.0523971	-2.14	0.033	-.2146794	-.0092857
Država_FI	.3706537	.0443811	8.35	0.000	.2836679	.4576395
Država_FR	-.6604288	.0589096	-11.21	0.000	-.7758899	-.5449677
Država_GB	-.4154988	.0603656	-6.88	0.000	-.5338137	-.2971839
Država_GR	-1.1999	.0485857	-24.70	0.000	-1.295127	-1.104674
Država_HR	-.2208985	.0536169	-4.12	0.000	-.3259861	-.1158108
Država_HU	-.4375755	.0872481	-5.02	0.000	-.6085793	-.2665717
Država_IE	-.5997394	.0517026	-11.60	0.000	-.701075	-.4984038
Država_IL	-.0094735	.0627203	-0.15	0.880	-.1324036	.1134566
Država_IS	.4580843	.0695394	6.59	0.000	.3217889	.5943796
Država_IT	-1.349603	.0710362	-19.00	0.000	-1.488832	-1.210374
Država_LT	-.4007778	.0872581	-4.59	0.000	-.5718011	-.2297544
Država_LU	-.3849321	.085354	-4.51	0.000	-.5522235	-.2176407
Država_LV	.1343002	.0997129	1.35	0.178	-.0611343	.3297347
Država_NL	-.2098586	.0534657	-3.93	0.000	-.3146498	-.1050674
Država_NO	-.2417314	.060105	-4.02	0.000	-.3595356	-.1239272
Država_PL	.208166	.0474178	4.39	0.000	.1152285	.3011035
Država_PT	-.7359948	.0303677	-24.24	0.000	-.7955146	-.6764749
Država_RO	-.0369132	.1240313	-0.30	0.766	-.2800111	.2061847
Država_RU	.3141556	.1712973	1.83	0.067	-.0215824	.6498935
Država_SE	.071904	.0574721	1.25	0.211	-.0407397	.1845477
Država_SK	-.0574117	.0735999	-0.78	0.435	-.2016655	.0868421
Država_TR	.2578342	.1548071	1.67	0.096	-.0455835	.5612518
Država_UA	.7997835	.1613181	4.96	0.000	.4836045	1.115963
Država_XK	(omitted)					
Inflacija_~I	-.286401	.0374906	-7.64	0.000	-.3598815	-.2129205
Ln_BDP_pc_~M	1.17361	.0799614	14.68	0.000	1.016888	1.330332
Zaposlitev~u	.0202224	.0050302	4.02	0.000	.0103633	.0300815
Pričakovan~a	.0747945	.0131146	5.70	0.000	.0490903	.1004988
Izvoz_viso~v	.0098528	.0013348	7.38	0.000	.0072366	.0124691
Obseg_kred~j	.0665385	.0092596	7.19	0.000	.0483899	.0846872
Indeks_zaz~e	-.0319597	.0078357	-4.08	0.000	-.0473175	-.0166018
_cons	-10.18026	1.265709	-8.04	0.000	-12.66101	-7.699503

PRILOGA Č.3: KORELACIJA SPREMENLJIVKE RAZVITA GOSPODARSTVA Z MAKRO SPREMENLJIVKAMI (NAJBOLJ IZRAZITI POKAZATELJI RAZVITOSTI GOSPODARSTVA)

```
. pwcorr  Razvita_gospodarstva Inflacija_CPI Ln_BDP_pc_PKM Brezposelnost Gini Odstotek_žensk_v_parl
> amentu Zaposlitev_v_kmetijstvu Izdatki_za_zdravstvo_v_BDP Pričakovana_življenjska_doba Indeks_zak
> onskih_pravic Odst_uporabnikov_interneta Izvoz_visoko_tehn_izdelkov Obseg_kreditnih_informacij Tr
> žna_kapitalizacija_družb Indeks_zaznava_korupcije
```

	Razvit~a	Inflac~I	Ln_BDP~M	Brezpo~t	Gini	Odstot~u	Zaposl~u
Razvita_go~a	1.0000						
Inflacija_~I	-0.5821	1.0000					
Ln_BDP_pc_~M	0.7507	-0.4627	1.0000				
Brezposeln~t	-0.2545	0.0780	-0.3708	1.0000			
Gini	-0.4147	0.4521	-0.3125	0.2306	1.0000		
Odstotek_ž~u	0.4585	-0.4051	0.5897	-0.1596	-0.4252	1.0000	
Zaposlitev~u	-0.5938	0.5633	-0.6910	0.2287	0.4103	-0.4866	1.0000
Izdatki_za~P	0.6996	-0.4900	0.6337	-0.2017	-0.4177	0.5283	-0.4776
Pričakovan~a	0.8333	-0.6034	0.8227	-0.1480	-0.3238	0.5486	-0.5462
Indeks_zak~c	0.0316	-0.2174	0.0648	-0.0615	-0.2292	0.0559	-0.2246
Odst_upora~a	0.4037	-0.2942	0.7194	-0.1384	-0.3924	0.6939	-0.6156
Izvoz_viso~v	0.4086	-0.3926	0.5127	-0.4152	-0.2629	0.1137	-0.5228
Obseg_kred~j	0.0450	-0.0265	0.2059	0.0564	0.1288	0.1709	-0.1562
Tržna_kapi~b	0.3725	-0.2750	0.4517	-0.3229	-0.0332	0.2956	-0.3483
Indeks_zaz~e	0.6581	-0.5659	0.7832	-0.3885	-0.4590	0.6959	-0.6236

	Izdatk~P	Pričak~a	Indeks~c	Odst_u~a	Izvoz_~v	Obseg_~j	Tržna_~b
Izdatki_za~P	1.0000						
Pričakovan~a	0.7373	1.0000					
Indeks_zak~c	-0.0334	0.0960	1.0000				
Odst_upora~a	0.4778	0.5833	0.2669	1.0000			
Izvoz_viso~v	0.3066	0.3945	0.3498	0.2803	1.0000		
Obseg_kred~j	0.2176	0.2524	0.0768	0.3002	0.1640	1.0000	
Tržna_kapi~b	0.3605	0.4342	0.1597	0.2951	0.4486	0.0234	1.0000
Indeks_zaz~e	0.6053	0.7261	0.2490	0.6523	0.5598	0.1479	0.5339

	Indeks~e
Indeks_zaz~e	1.0000

PRILOGA Č.4: CHOW–OV TEST ČASOVNIH IN DRŽAVNI SPREMENLJIVK

```
. test Leto_2004 + Leto_2006 + Leto_2008 + Leto_2010 + Leto_2012 + Država_AT + Država_BE + Država_BG + Država_CH + Država_CY + Držav
> a_CZ + Država_DE + Država_DK + Država_EE + Država_ES + Država_FI + Država_FR + Država_GB + Država_GR + Država_HR + Država_HU + Drž
> ava_IE + Država_IL + Država_IS + Država_IT + Država_LT + Država_LU + Država_LV + Država_NL + Država_NO + Država_PL + Država_PT + D
> ržava_RO + Država_RU + Država_SE + Država_SK +  Država_TR + Država_UA + Država_XK==0

 ( 1)  Leto_2004 + Leto_2006 + Leto_2008 + Leto_2010 + Leto_2012 + Država_AT + Država_BE + Država_BG + Država_CH + Država_CY +
       Država_CZ + Država_DE + Država_DK + Država_EE + Država_ES + Država_FI + Država_FR + Država_GB + Država_GR + Država_HR +
       Država_HU + Država_IE + Država_IL + Država_IS + Država_IT + Država_LT + Država_LU + Država_LV + Država_NL + Država_NO +
       Država_PL + Država_PT + Država_RO + Država_RU + Država_SE + Država_SK + Država_TR + Država_UA + Država_XK = 0

       F(  1,304168) =   54.89
            Prob > F =    0.0000
```

PRILOGA Č.5: KORELACIJA SPREMENLJIVKE RAZVITA GOSPODARSTVA Z VSEMI SPREMENLJIVKAMI (NAJBOLJ IZRAZITI POKAZATELJI RAZVITOSTI GOSPODARSTVA)

```
. pwcorr  Razvita_gospodarstva SRECA St_rezidentov Starost_st_let Starost_st_let_x2 Moški Zivljenje
> _v_velemestu Zivljenje_na_obrobju Zivljenje_v_mestu Izobraževanje_st_let Izobraževanje_st_let_x2
>  V_zvezi Podpovprečni_dohodki Dobro_zdravje Povprečno_zdravje Ni_predstavnik_manjšine Zakonodajal
> ci Strokovnjaki Tehniki Uradniki Storitveni_poklici Poklici_primarnega_sektorja Neindustrijski_de
> lavci Industrijski_delavci Poklici_za_preprosta_dela Upokojenci Studenti_učenci Nezaposleni Zapos
> leni Indeks_izvozne_ranljivosti Delež_odgovorov Ponedeljek Torek Sreda Cetrtek Petek Sobota Relig
> ioznost  Vsesplošno_zaupanje Solidarnost_in_Enakopravnost Bogastvo_in_Uspeh Zaupanje_v_državo Var
> nost_in_Zaupanje Varnost_VS_Zaupanje Leto_2004 Leto_2006 Leto_2008 Leto_2010 Leto_2012 Država_AT
> Država_BE Država_BG Država_CH Država_CY Država_CZ Država_DE Država_DK Država_EE Država_ES Država_
> FI Država_FR Država_GB Država_GR Država_HR Država_HU Država_IE Država_IL Država_IS Država_IT  Drž
> ava_LT Država_LU Država_LV Država_NL Država_NO Država_PL Država_PT Država_RO Država_RU Država_SE
>  Država_SK Država_TR Država_UA  Država_XK Inflacija_CPI Ln_BDP_pc_PKM Brezposelnost Gini Odstotek
> _žensk_v_parlamentu Zaposlitev_v_kmetijstvu Izdatki_za_zdravstvo_v_BDP Pričakovana_življenjska_do
> ba Indeks_zakonskih_pravic Odst_uporabnikov_interneta Izvoz_visoko_tehn_izdelkov Obseg_kreditnih_
> informacij Tržna_kapitalizacija_družb Indeks_zaznava_korupcije
```

	Razvit~a	SRECA	St_rez~v	Staros~t	Staros~2	Moški	Z~emestu
Razvita_go~a	1.0000						
SRECA	0.2551	1.0000					
St_reziden~v	-0.0583	0.1006	1.0000				
Starost_st~t	0.0075	-0.1215	-0.4023	1.0000			
Starost_st~2	0.0045	-0.1129	-0.4080	0.9814	1.0000		
Moški	0.0363	0.0145	0.0232	-0.0444	-0.0458	1.0000	
Zivlj~emestu	-0.1358	-0.0513	-0.0589	-0.0418	-0.0371	-0.0201	1.0000
Zivljenje~ju	0.1345	0.0442	-0.0120	-0.0015	-0.0036	0.0063	-0.1914
Zivlj~_mestu	-0.0007	-0.0082	-0.0357	-0.0072	-0.0071	-0.0063	-0.3553
Izobraževa~t	0.0667	0.1513	0.0393	-0.2579	-0.2941	0.0447	0.0973
Izobraževa~2	0.0758	0.1326	0.0216	-0.1969	-0.2306	0.0352	0.1001
V_zvezi	0.0057	0.1048	0.2489	0.2134	0.1392	0.0561	-0.0622
Podpovpreč~i	-0.0570	-0.1469	-0.1885	0.1565	0.1674	-0.0499	-0.0040
Dobro_zdra~e	0.1871	0.3063	0.1683	-0.3787	-0.3785	0.0786	-0.0043
Povprečno_~e	-0.1254	-0.1564	-0.1017	0.2391	0.2309	-0.0485	0.0034
Ni_predsta~e	0.1026	0.0601	-0.0637	0.0504	0.0513	-0.0078	-0.0438
Zakonodaja~i	0.0080	0.0499	-0.0151	0.0592	0.0442	0.0977	0.0079
Strokovnjaki	0.0284	0.0729	-0.0260	-0.0011	-0.0197	-0.0280	0.0707
Tehniki	0.0412	0.0510	-0.0249	-0.0038	-0.0195	-0.0301	0.0120
Uradniki	0.0687	0.0267	-0.0243	0.0057	-0.0001	-0.1269	0.0081
Storitveni~i	0.0300	0.0101	0.0101	-0.0707	-0.0690	-0.1555	0.0044
Poklici_pr~a	-0.0115	-0.0277	-0.0019	0.0955	0.0996	0.0392	-0.0786
Neindustri~i	-0.0377	-0.0490	-0.0046	0.0362	0.0303	0.2370	-0.0235
Industrijs~i	-0.0469	-0.0539	-0.0169	0.0571	0.0494	0.1467	-0.0366
Poklici_za~a	-0.0478	-0.0913	-0.0187	0.0656	0.0703	-0.0498	-0.0325
Upokojenci	-0.0523	-0.1009	-0.3296	0.6860	0.7324	-0.0136	-0.0241
Studenti_u~i	-0.0022	0.0913	0.1649	-0.4450	-0.3548	0.0132	0.0340
Nezaposleni	-0.0375	-0.1103	0.0448	-0.1163	-0.1243	0.0348	0.0032
Zaposleni	0.0564	0.1048	0.1035	-0.2859	-0.3628	0.1331	0.0169
Indeks_izv~i	0.0220	0.0240	0.0306	-0.1407	-0.1713	0.0694	0.0253
Delež_odgo~v	0.0566	0.1490	0.2716	-0.1388	-0.1980	0.0680	-0.0289
Ponedeljek	0.0668	0.0334	-0.0157	0.0094	0.0078	-0.0011	-0.0041
Torek	0.0652	0.0339	-0.0140	0.0115	0.0104	0.0023	-0.0099
Sreda	0.0652	0.0282	-0.0087	0.0082	0.0080	-0.0004	-0.0065
Cetrtek	0.0574	0.0273	-0.0048	0.0073	0.0070	0.0014	-0.0044
Petek	0.0155	0.0022	-0.0018	0.0005	0.0015	-0.0028	-0.0010
Sobota	-0.1304	-0.0635	0.0282	-0.0194	-0.0179	0.0018	0.0007
Religioznost	-0.0583	0.0271	0.0432	0.1735	0.1791	-0.1675	-0.0109
Vsesplošno~e	0.3182	0.3353	-0.0443	-0.0109	-0.0095	0.0474	-0.1019
Solidarnos~t	-0.1039	-0.2151	-0.0349	-0.0370	-0.0406	0.0295	-0.0021
Bogastvo_i~h	0.0866	-0.0439	-0.1294	0.3472	0.3340	-0.1607	-0.0803
Zaupanje_v~o	0.0491	-0.0438	-0.0022	0.0530	0.0580	0.0189	-0.0031
Varnost_in~e	-0.1181	-0.0547	-0.0569	0.1498	0.1616	-0.0937	0.0387
Varnost_VS~e	-0.0710	-0.0686	-0.0096	-0.0325	-0.0237	-0.1207	0.0667
Leto_2004	0.0817	0.0154	0.0203	-0.0212	-0.0212	0.0016	-0.0281
Leto_2006	-0.0422	-0.0048	-0.0080	-0.0006	-0.0006	-0.0039	-0.0160
Leto_2008	-0.0937	-0.0375	-0.0076	-0.0030	-0.0032	-0.0024	0.0484
Leto_2010	-0.0259	-0.0227	-0.0246	0.0247	0.0261	-0.0045	0.0153
Leto_2012	-0.0608	0.0041	-0.0016	0.0200	0.0197	-0.0022	0.0113
Država_AT	0.1063	0.0288	-0.0161	-0.0223	-0.0230	0.0005	0.0026
Država_BE	0.1157	0.0578	0.0152	-0.0146	-0.0132	0.0118	-0.0462
Država_BG	-0.2760	-0.1433	-0.0093	0.0459	0.0431	-0.0109	0.0732
Država_CH	0.1157	0.0857	-0.0420	0.0075	0.0058	0.0047	-0.0653
Država_CY	0.0731	0.0181	0.0116	-0.0052	-0.0059	0.0024	0.0453
Država_CZ	0.1156	-0.0333	-0.0343	0.0059	0.0022	0.0099	0.0064
Država_DE	0.1487	0.0166	-0.0355	0.0051	0.0025	0.0205	-0.0292
Država_DK	0.1072	0.1055	-0.0272	0.0071	0.0053	0.0148	-0.0266
Država_EE	-0.2928	-0.0343	-0.0090	0.0066	0.0096	-0.0144	0.0229
Država_ES	0.1201	0.0408	0.0359	-0.0092	-0.0078	0.0104	-0.0056
Država_FI	0.1231	0.0916	-0.0442	0.0052	0.0064	0.0101	-0.0267
Država_FR	0.1171	0.0054	-0.0400	0.0166	0.0154	0.0001	-0.0172
Država_GB	0.1294	0.0364	-0.0601	0.0235	0.0244	-0.0044	-0.0742
Država_GR	0.1097	-0.0556	-0.0083	0.0067	0.0068	-0.0067	0.0956
Država_HR	-0.1678	-0.0197	0.0182	0.0092	0.0093	-0.0047	-0.0013
Država_HU	-0.3005	-0.0754	0.0141	0.0016	0.0013	-0.0037	0.0123
Država_IE	0.1279	0.0368	0.0224	-0.0072	-0.0089	-0.0001	-0.0790
Država_IL	0.1099	0.0377	0.1116	-0.0320	-0.0274	-0.0005	0.1268
Država_IS	0.0400	0.0386	0.0150	-0.0114	-0.0109	0.0042	-0.0114
Država_IT	0.0669	-0.0309	0.0138	-0.0009	-0.0021	0.0038	-0.0299
Država_LT	-0.2291	-0.0560	-0.0289	0.0055	0.0070	-0.0087	0.0414
Država_LU	0.0620	0.0364	0.0255	-0.0229	-0.0218	0.0078	-0.0273
Država_LV	-0.1885	-0.0370	-0.0075	0.0035	0.0034	-0.0161	0.0494
Država_NL	0.1199	0.0617	-0.0484	0.0211	0.0168	-0.0037	-0.0093
Država_NO	0.1127	0.0787	-0.0144	-0.0170	-0.0187	0.0244	-0.0350
Država_PL	-0.3159	-0.0121	0.0887	-0.0367	-0.0332	0.0084	0.0139
Država_PT	0.1245	-0.0569	-0.0282	0.0443	0.0477	-0.0252	0.0111
Država_RO	-0.1967	-0.0549	0.0020	-0.0065	-0.0076	0.0012	0.0196
Država_RU	-0.3038	-0.0898	-0.0354	-0.0109	-0.0099	-0.0225	0.0654
Država_SE	0.1170	0.0715	-0.0295	-0.0023	-0.0007	0.0164	-0.0431
Država_SK	0.1040	-0.0446	0.0355	-0.0012	-0.0041	-0.0103	-0.0267
Država_TR	-0.1964	-0.0615	0.0925	-0.0522	-0.0499	-0.0003	0.0774
Država_UA	-0.3031	-0.1271	-0.0075	0.0173	0.0177	-0.0312	0.0373
Država_XK	-0.1076	-0.0202	0.0954	-0.0152	-0.0157	0.0025	-0.0224
Inflacija_~I	-0.5821	-0.1981	0.0380	-0.0219	-0.0205	-0.0312	0.1324
Ln_BDP_pc_~M	0.7507	0.2917	-0.0947	0.0020	-0.0004	0.0427	-0.1347
Brezposeln~t	-0.2545	-0.1340	0.0994	-0.0092	-0.0065	-0.0084	0.0443
Gini	-0.4147	-0.1576	0.0548	-0.0102	-0.0045	-0.0348	0.1564
Odstotek_ž~u	0.4585	0.2426	-0.0870	0.0126	0.0113	0.0403	-0.1042
Zaposlitev~u	-0.5938	-0.2100	0.0927	-0.0247	-0.0208	-0.0293	0.1181
Izdatki_za~P	0.6996	0.1936	-0.1076	0.0350	0.0314	0.0275	-0.1248
Pričakovan~a	0.8333	0.2738	-0.0397	0.0069	0.0060	0.0435	-0.1168
Indeks_zak~c	0.0316	0.0965	0.0173	-0.0036	-0.0057	0.0142	-0.0578
Odst_upora~a	0.4037	0.2261	-0.0998	0.0221	0.0196	0.0334	-0.1153
Izvoz_viso~v	0.4086	0.1784	-0.0810	0.0124	0.0076	0.0184	-0.1113
Obseg_kred~j	0.0450	0.0213	-0.0422	0.0164	0.0142	0.0080	-0.0191
Tržna_kapi~b	0.3725	0.2005	-0.0625	0.0069	0.0067	0.0169	-0.1103
Indeks_zaz~e	0.6581	0.3139	-0.0844	0.0007	-0.0004	0.0402	-0.1673

PRILOGA D.1: RAZLIČNE REGRESIJE SPREMENLJIVKE SREČA S SPREMENLJIVKO RAZVITA GOSPODARSTVA

```
. reg SRECA  Razvita_gospodarstva

      Source |       SS       df       MS              Number of obs =  304208
-------------+------------------------------           F(  1,304206) =21165.90
       Model |  85819.3392     1  85819.3392           Prob > F      =  0.0000
    Residual |  1233434.61304206  4.05460317           R-squared     =  0.0651
-------------+------------------------------           Adj R-squared =  0.0650
       Total |  1319253.95304207  4.33669821           Root MSE      =  2.0136

------------------------------------------------------------------------------
       SRECA |      Coef.   Std. Err.      t    P>|t|     [95% Conf. Interval]
-------------+----------------------------------------------------------------
Razvita_go~a |    1.20187   .0082611   145.49   0.000     1.185678    1.218061
       _cons |    6.21176   .0070771   877.73   0.000     6.197889     6.22563
------------------------------------------------------------------------------
```

```
. reg SRECA  Razvita_gospodarstva Leto_2004 Leto_2006 Leto_2008 Leto_2010 Leto_2012

      Source |       SS       df       MS              Number of obs =  304208
-------------+------------------------------           F(  6,304201) = 3576.56
       Model |  86932.0309     6  14488.6718           Prob > F      =  0.0000
    Residual |  1232321.92304201  4.05101207           R-squared     =  0.0659
-------------+------------------------------           Adj R-squared =  0.0659
       Total |  1319253.95304207  4.33669821           Root MSE      =  2.0127

------------------------------------------------------------------------------
       SRECA |      Coef.   Std. Err.      t    P>|t|     [95% Conf. Interval]
-------------+----------------------------------------------------------------
Razvita_go~a |   1.194986   .0084256   141.83   0.000     1.178472    1.211499
   Leto_2004 |   -.083666   .0134097    -6.24   0.000    -.1099486   -.0573833
   Leto_2006 |  -.0324725   .0136543    -2.38   0.017    -.0592346   -.0057104
   Leto_2008 |  -.1179196   .0129562    -9.10   0.000    -.1433135   -.0925258
   Leto_2010 |  -.1335183   .0133008   -10.04   0.000    -.1595876    -.107449
   Leto_2012 |   .0277211   .0132177     2.10   0.036     .0018147    .0536275
       _cons |   6.276517   .0124475   504.24   0.000     6.252121    6.300914
------------------------------------------------------------------------------
```

```
. reg SRECA  Razvita_gospodarstva Inflacija_CPI Ln_BDP_pc_PKM Brezposelnost Gini Odstotek_žensk_v_p
> arlamentu Zaposlitev_v_kmetijstvu Izdatki_za_zdravstvo_v_BDP Pričakovana_življenjska_doba Indeks_
> zakonskih_pravic Odst_uporabnikov_interneta Izvoz_visoko_tehn_izdelkov Obseg_kreditnih_informacij
>  Tržna_kapitalizacija_družb Indeks_zaznava_korupcije, robust

Linear regression                                      Number of obs =  292073
                                                       F( 15,292057) = 2420.85
                                                       Prob > F      =  0.0000
                                                       R-squared     =  0.1132
                                                       Root MSE      =  1.9619

------------------------------------------------------------------------------
             |               Robust
       SRECA |      Coef.   Std. Err.      t    P>|t|     [95% Conf. Interval]
-------------+----------------------------------------------------------------
Razvita_go~a |   .2039173   .0199241    10.23   0.000     .1648666    .2429681
Inflacija_~I |   -.049292   .0123263    -4.00   0.000    -.0734512   -.0251328
Ln_BDP_pc_~M |    .668738   .0239178    27.96   0.000     .6218599    .7156162
Brezposeln~t |  -.0126073   .0012594   -10.01   0.000    -.0150757   -.0101389
        Gini |  -.0100453   .0011289    -8.90   0.000    -.0122579   -.0078327
Odstotek_ž~u |   .0154219   .0006219    24.80   0.000      .014203    .0166409
Zaposlitev~u |   .0180396   .0012587    14.33   0.000     .0155725    .0205067
Izdatki_za~P |  -.0870277   .0032937   -26.42   0.000    -.0934832   -.0805722
Pričakovan~a |   .0331399   .0029602    11.20   0.000      .027338    .0389418
Indeks_zak~c |   .0505227   .0024049    21.01   0.000     .0458092    .0552362
Odst_upora~a |  -.0017278   .0003702    -4.67   0.000    -.0024533   -.0010023
Izvoz_viso~v |  -.0009105    .000695    -1.31   0.190    -.0022726    .0004517
Obseg_kred~j |  -.0447268   .0037138   -12.04   0.000    -.0520058   -.0374479
Tržna_kapi~b |   .0018692   .0001185    15.77   0.000     .0016369    .0021014
Indeks_zaz~e |    .106825   .0042346    25.23   0.000     .0985254    .1151247
       _cons |  -2.536352   .2226998   -11.39   0.000    -2.972838   -2.099867
------------------------------------------------------------------------------
```

```
. reg SRECA St_rezidentov Starost_st_let Starost_st_let_x2 Moški Zivljenje_v_velemestu Zivljenje_na
> _obrobju Zivljenje_v_mestu Izobraževanje_st_let Izobraževanje_st_let_x2  V_zvezi Podpovprečni_doh
> odki Dobro_zdravje Povprečno_zdravje Ni_predstavnik_manjšine Zakonodajalci Strokovnjaki Tehniki U
> radniki Storitveni_poklici Poklici_primarnega_sektorja Neindustrijski_delavci Industrijski_delavc
> i Poklici_za_preprosta_dela Upokojenci Studenti_učenci Nezaposleni Zaposleni Indeks_izvozne_ranlj
> ivosti Delež_odgovorov Ponedeljek Torek Sreda Cetrtek Petek Sobota Religioznost  Vsesplošno_zaupa
> nje Solidarnost_in_Enakopravnost Bogastvo_in_Uspeh Zaupanje_v_državo Varnost_in_Zaupanje Varnost_
> VS_Zaupanje Leto_2004 Leto_2006 Leto_2008 Leto_2010 Leto_2012  Razvita_gospodarstva Inflacija_CPI
>  Ln_BDP_pc_PKM Brezposelnost Gini Odstotek_žensk_v_parlamentu Zaposlitev_v_kmetijstvu Izdatki_za_
> zdravstvo_v_BDP Pričakovana_življenjska_doba Indeks_zakonskih_pravic Odst_uporabnikov_interneta I
> zvoz_visoko_tehn_izdelkov Obseg_kreditnih_informacij Tržna_kapitalizacija_družb Indeks_zaznava_ko
> rupcije, robust

Linear regression                                      Number of obs =  221198
                                                       F( 62,221135) = 1232.14
                                                       Prob > F      =  0.0000
                                                       R-squared     =  0.2816
                                                       Root MSE      =  1.7093
```

SRECA	Coef.	Robust Std. Err.	t	P>|t|	[95% Conf.	Interval]
St_reziden~v	.0148853	.0035166	4.23	0.000	.0079928	.0217778
Starost_st~t	-.0642968	.0014695	-43.76	0.000	-.0671769	-.0614167
Starost_st~2	.0005757	.0000152	37.95	0.000	.000546	.0006055
Moški	-.0917735	.0082794	-11.08	0.000	-.1080009	-.0755462
Zivlj~emestu	-.0115591	.0106777	-1.08	0.279	-.0324871	.0093689
Zivljenje~ju	-.0458634	.0120792	-3.80	0.000	-.0695382	-.0221885
Zivlj~_mestu	-.0111531	.0091841	-1.21	0.225	-.0291537	.0068475
Izobraževa~t	.0459389	.0039129	11.74	0.000	.0382697	.0536082
Izobraževa~2	-.001597	.0001375	-11.62	0.000	-.0018665	-.0013275
V_zvezi	.5432335	.0094087	57.74	0.000	.5247928	.5616743
Podpovpreč~i	-.1533934	.0082835	-18.52	0.000	-.1696289	-.1371579
Dobro_zdra~e	1.415786	.0184325	76.81	0.000	1.379659	1.451913
Povprečno_~e	.8616137	.0184826	46.62	0.000	.8253884	.897839
Ni_predsta~e	.2303137	.0188957	12.19	0.000	.1932786	.2673487
Zakonodaja~i	.1065211	.0218307	4.88	0.000	.0637336	.1493087
Strokovnjaki	.027665	.0205468	1.35	0.178	-.0126062	.0679361
Tehniki	.0085453	.0198813	0.43	0.667	-.0304214	.0475121
Uradniki	.0084404	.0209433	0.40	0.687	-.032608	.0494888
Storitveni~i	-.0178468	.0193987	-0.92	0.358	-.0558677	.0201741
Poklici_pr~a	-.1450292	.0282636	-5.13	0.000	-.2004252	-.0896332
Neindustri~i	-.0315048	.0207988	-1.51	0.130	-.0722699	.0092603
Industrijs~i	-.0352404	.0225582	-1.56	0.118	-.079454	.0089732
Poklici_za~a	-.1249977	.0209781	-5.96	0.000	-.1661142	-.0838811
Upokojenci	.1036407	.0170513	6.08	0.000	.0702205	.1370609
Studenti_u~i	.0528935	.0205884	2.57	0.010	.0125407	.0932462
Nezaposleni	-.5530335	.0231443	-23.90	0.000	-.5983957	-.5076713
Zaposleni	-.0085398	.0139471	-0.61	0.540	-.0358757	.0187961
Indeks_izv~i	-.0005157	.0001691	-3.05	0.002	-.0008471	-.0001842
Delež_odgo~v	.9736518	.1090975	8.92	0.000	.7598234	1.18748
Ponedeljek	.0752433	.0156657	4.80	0.000	.0445389	.1059476
Torek	.075327	.0155934	4.83	0.000	.0447643	.1058897
Sreda	.0604249	.0155836	3.88	0.000	.0298815	.0909684
Cetrtek	.0805901	.0157179	5.13	0.000	.0497835	.1113968
Petek	.0824648	.0162794	5.07	0.000	.0505576	.114372
Sobota	.0456149	.0162655	2.80	0.005	.013735	.0774948
Religioznost	.0395858	.0014122	28.03	0.000	.036818	.0423537
Vsesplošno~e	.2185521	.0026965	81.05	0.000	.2132671	.2238371
Solidarnos~t	-.1923301	.0025012	-76.90	0.000	-.1972324	-.1874279
Bogastvo_i~h	-.001313	.0031782	-0.41	0.680	-.0075422	.0049161
Zaupanje_v~o	-.0712544	.003713	-19.19	0.000	-.0785318	-.063977
Varnost_in~e	-.0334324	.0040391	-8.28	0.000	-.041349	-.0255158
Varnost_VS~e	-.0814432	.0040191	-20.26	0.000	-.0893205	-.0735658
Leto_2004	-.0465474	.0158639	-2.93	0.003	-.0776403	-.0154546
Leto_2006	-.1737183	.0177162	-9.81	0.000	-.2084416	-.138995
Leto_2008	-.1369463	.0211708	-6.47	0.000	-.1784405	-.0954521
Leto_2010	-.038738	.0237025	-1.63	0.102	-.0851942	.0077182
Leto_2012	-.0794687	.0267297	-2.97	0.003	-.1318582	-.0270792
Razvita_go~a	.1926915	.0216011	8.92	0.000	.1503539	.2350291
Inflacija_~I	-.1300482	.0148813	-8.74	0.000	-.159215	-.1008813
Ln_BDP_pc_~M	.1997476	.0259069	7.71	0.000	.1489707	.2505245
Brezposeln~t	-.0104765	.0013887	-7.54	0.000	-.0131984	-.0077546
Gini	-.0003692	.0012186	-0.30	0.762	-.0027577	.0020193
Odstotek_ž~u	.0073583	.0006679	11.02	0.000	.0060492	.0086674
Zaposlitev~u	.0014421	.0014558	0.99	0.322	-.0014111	.0042954
Izdatki_za~P	-.0525952	.0034811	-15.11	0.000	-.059418	-.0457725
Pričakovan~a	.0052298	.0035634	1.47	0.142	-.0017544	.0122141
Indeks_zak~c	.0158083	.0026446	5.98	0.000	.010625	.0209916
Odst_upora~a	.0014286	.0005376	2.66	0.008	.0003751	.0024822
Izvoz_viso~v	-.0081925	.0007325	-11.18	0.000	-.0096283	-.0067567
Obseg_kred~j	-.0244306	.0040913	-5.97	0.000	-.0324495	-.0164118
Tržna_kapi~b	.0017422	.0001325	13.15	0.000	.0014826	.0020019
Indeks_zaz~e	.039104	.0049868	7.84	0.000	.02933	.048878
_cons	3.566498	.2824365	12.63	0.000	3.012929	4.120066

PRILOGA D.2: REGRESIJA SREČE S SPREMENLJIVKO STOPNJA BREZPOSELNOSTI (SPREMEMBA)

```
. reg SRECA  Brezposelnost, robust

Linear regression                                      Number of obs =  304208
                                                       F(  1,304206) = 4975.90
                                                       Prob > F      =  0.0000
                                                       R-squared     =  0.0180
                                                       Root MSE      =  2.0637

------------------------------------------------------------------------------
             |               Robust
       SRECA |      Coef.   Std. Err.      t    P>|t|     [95% Conf. Interval]
-------------+----------------------------------------------------------------
Brezposeln~t |  -.0697766   .0009892   -70.54   0.000    -.0717153   -.0678378
       _cons |   7.666545   .0085446   897.24   0.000     7.649797    7.683292
------------------------------------------------------------------------------

. reg SRECA  Brezposelnost Ln_BDP_pc_PKM, robust

Linear regression                                      Number of obs =  304208
                                                       F(  2,304205) =11350.49
                                                       Prob > F      =  0.0000
                                                       R-squared     =  0.0858
                                                       Root MSE      =  1.9911

------------------------------------------------------------------------------
             |               Robust
       SRECA |      Coef.   Std. Err.      t    P>|t|     [95% Conf. Interval]
-------------+----------------------------------------------------------------
Brezposeln~t |  -.0153248   .0010489   -14.61   0.000    -.0173805   -.0132691
Ln_BDP_pc_~M |   1.276978   .0095299   134.00   0.000       1.2583    1.295656
       _cons |  -5.775453   .1012462   -57.04   0.000    -5.973893   -5.577014
------------------------------------------------------------------------------
```

PRILOGA D.3: REGRESIJE SREČE S SPREMENLJIVKO GINI (GLEDE NA RAZVITOST)

```
. reg SRECA   Gini if  Razvita_gospodarstva==1, robust

Linear regression                                      Number of obs =  216884
                                                       F(  1,216882) = 1636.42
                                                       Prob > F      =  0.0000
                                                       R-squared     =  0.0082
                                                       Root MSE      =   1.873

------------------------------------------------------------------------------
             |               Robust
       SRECA |      Coef.   Std. Err.      t    P>|t|     [95% Conf. Interval]
-------------+----------------------------------------------------------------
        Gini |  -.0409218   .0010116   -40.45   0.000    -.0429045   -.0389391
       _cons |   8.570942    .028996   295.59   0.000     8.514111    8.627773
------------------------------------------------------------------------------

. reg SRECA Gini  Vsesplošno_zaupanje if  Razvita_gospodarstva==1, robust

Linear regression                                      Number of obs =  186859
                                                       F(  2,186856) = 7395.56
                                                       Prob > F      =  0.0000
                                                       R-squared     =  0.0863
                                                       Root MSE      =  1.7619

------------------------------------------------------------------------------
             |               Robust
       SRECA |      Coef.   Std. Err.      t    P>|t|     [95% Conf. Interval]
-------------+----------------------------------------------------------------
        Gini |  -.0094317   .0010858    -8.69   0.000    -.0115598   -.0073035
Vsesplošno~e |   .2978958   .0026307   113.24   0.000     .2927397    .3030519
       _cons |   7.591135   .0316094   240.15   0.000     7.529182    7.653089
------------------------------------------------------------------------------
```

```
. reg SRECA   Gini if  Razvita_gospodarstva==0, robust

Linear regression                                      Number of obs =   80955
                                                       F(  1, 80953) =    6.45
                                                       Prob > F      =  0.0111
                                                       R-squared     =  0.0001
                                                       Root MSE      =  2.3567

------------------------------------------------------------------------------
             |               Robust
       SRECA |      Coef.   Std. Err.      t    P>|t|     [95% Conf. Interval]
-------------+----------------------------------------------------------------
        Gini |  -.0040643      .0016    -2.54   0.011    -.0072004   -.0009283
       _cons |     6.3472   .0540769   117.37   0.000      6.24121     6.45319
------------------------------------------------------------------------------
```

```
. reg SRECA   Gini    aesfdrk if  Razvita_gospodarstva==0, robust

Linear regression                                      Number of obs =   78917
                                                       F(  2, 78914) = 1092.75
                                                       Prob > F      =  0.0000
                                                       R-squared     =  0.0305
                                                       Root MSE      =  2.3144

------------------------------------------------------------------------------
             |               Robust
       SRECA |      Coef.   Std. Err.      t    P>|t|     [95% Conf. Interval]
-------------+----------------------------------------------------------------
        Gini |  -.0026919      .0016    -1.68   0.092    -.0058279     .000444
     aesfdrk |  -.5041681   .0108341   -46.54   0.000    -.5254029   -.4829334
       _cons |   7.478825   .0579855   128.98   0.000     7.365174    7.592476
------------------------------------------------------------------------------
```

PRILOGA D.4: KORELACIJA MED POKAZATELJI RAZVITOSTI IN BDP

```
. pwcorr Zaposlitev_v_kmetijstvu Odst_uporabnikov_interneta Izvoz_visoko_tehn_izdelkov Ln_BDP_pc_PK
> M Inflacija_CPI Brezposelnost Gini Odstotek_žensk_v_parlamentu  Izdatki_za_zdravstvo_v_BDP Pričak
> ovana_življenjska_doba Indeks_zakonskih_pravic   Obseg_kreditnih_informacij Tržna_kapitalizacija_
> družb Indeks_zaznava_korupcije

             | Zaposl~u Odst_u~a Izvoz_~v Ln_BDP~M Inflac~I Brezpo~t     Gini
-------------+-------------------------------------------------------------------
Zaposlitev~u |   1.0000
Odst_upora~a |  -0.6156   1.0000
Izvoz_viso~v |  -0.5228   0.2803   1.0000
Ln_BDP_pc_~M |  -0.6910   0.7194   0.5127   1.0000
Inflacija_~I |   0.5633  -0.2942  -0.3926  -0.4627   1.0000
Brezposeln~t |   0.2287  -0.1384  -0.4152  -0.3708   0.0780   1.0000
        Gini |   0.4103  -0.3924  -0.2629  -0.3125   0.4521   0.2306   1.0000
Odstotek_ž~u |  -0.4866   0.6939   0.1137   0.5897  -0.4051  -0.1596  -0.4252
Izdatki_za~P |  -0.4776   0.4778   0.3066   0.6337  -0.4900  -0.2017  -0.4177
Pričakovan~a |  -0.5462   0.5833   0.3945   0.8227  -0.6034  -0.1480  -0.3238
Indeks_zak~c |  -0.2246   0.2669   0.3498   0.0648  -0.2174  -0.0615  -0.2292
Obseg_kred~j |  -0.1562   0.3002   0.1640   0.2059  -0.0265   0.0564   0.1288
Tržna_kapi~b |  -0.3483   0.2951   0.4486   0.4517  -0.2750  -0.3229  -0.0332
Indeks_zaz~e |  -0.6236   0.6523   0.5598   0.7832  -0.5659  -0.3885  -0.4590

             | Odstot~u Izdatk~P Pričak~a Indeks~c Obseg_~j Tržna_~b Indeks~e
-------------+-------------------------------------------------------------------
Odstotek_ž~u |   1.0000
Izdatki_za~P |   0.5283   1.0000
Pričakovan~a |   0.5486   0.7373   1.0000
Indeks_zak~c |   0.0559  -0.0334   0.0960   1.0000
Obseg_kred~j |   0.1709   0.2176   0.2524   0.0768   1.0000
Tržna_kapi~b |   0.2956   0.3605   0.4342   0.1597   0.0234   1.0000
Indeks_zaz~e |   0.6959   0.6053   0.7261   0.2490   0.1479   0.5339   1.0000
```

PRILOGA D.5: REGRESIJA SREČE S POKAZATELJI RAZVITOSTI IN MAKRO (UGOTAVLJANJE VPLIVA BDP)

```
. reg SRECA Zaposlitev_v_kmetijstvu Odst_uporabnikov_interneta Izvoz_visoko_tehn_izdelkov, robust

Linear regression                                      Number of obs =  302771
                                                       F(  3,302767) = 6598.99
                                                       Prob > F      =  0.0000
                                                       R-squared     =  0.0672
                                                       Root MSE      =  2.0095

------------------------------------------------------------------------------
             |               Robust
       SRECA |      Coef.   Std. Err.      t    P>|t|     [95% Conf. Interval]
-------------+----------------------------------------------------------------
Zaposlitev~u |  -.0206265   .0010103   -20.42   0.000    -.0226066   -.0186463
Odst_upora~a |   .0152179   .0002167    70.21   0.000     .0147931    .0156427
Izvoz_viso~v |   .0263743   .0005125    51.47   0.000       .02537    .0273787
       _cons |   5.956614   .0210194   283.39   0.000     5.915417    5.997812
------------------------------------------------------------------------------
```

```
. reg SRECA Inflacija_CPI Ln_BDP_pc_PKM Brezposelnost Gini Odstotek_žensk_v_parlamentu Zaposlitev_v
> _kmetijstvu Izdatki_za_zdravstvo_v_BDP Pričakovana_življenjska_doba Indeks_zakonskih_pravic Odst_
> uporabnikov_interneta Izvoz_visoko_tehn_izdelkov Obseg_kreditnih_informacij Tržna_kapitalizacija_
> družb Indeks_zaznava_korupcije, robust

Linear regression                                      Number of obs =  292073
                                                       F( 14,292058) = 2588.90
                                                       Prob > F      =  0.0000
                                                       R-squared     =  0.1129
                                                       Root MSE      =  1.9623

------------------------------------------------------------------------------
             |               Robust
       SRECA |      Coef.   Std. Err.      t    P>|t|     [95% Conf. Interval]
-------------+----------------------------------------------------------------
Inflacija_~I |  -.0394879   .0122939    -3.21   0.001    -.0635836   -.0153923
Ln_BDP_pc_~M |   .7183452   .0236962    30.31   0.000     .6719013     .764789
Brezposeln~t |   -.013522   .0012581   -10.75   0.000    -.0159878   -.0110562
        Gini |  -.0123526   .0011051   -11.18   0.000    -.0145186   -.0101867
Odstotek_ž~u |   .0155217   .0006223    24.94   0.000     .0143019    .0167414
Zaposlitev~u |   .0144753   .0011927    12.14   0.000     .0121377    .0168129
Izdatki_za~P |  -.0798295   .0032263   -24.74   0.000    -.0861531    -.073506
Pričakovan~a |   .0489963   .0025554    19.17   0.000     .0439878    .0540048
Indeks_zak~c |   .0506897   .0024044    21.08   0.000     .0459771    .0554023
Odst_upora~a |  -.0032109   .0003401    -9.44   0.000    -.0038776   -.0025442
Izvoz_viso~v |  -.0012886   .0006965    -1.85   0.064    -.0026537    .0000765
Obseg_kred~j |  -.0524444   .0036695   -14.29   0.000    -.0596364   -.0452524
Tržna_kapi~b |   .0018442   .0001184    15.57   0.000     .0016121    .0020763
Indeks_zaz~e |   .1072125   .0042349    25.32   0.000     .0989123    .1155127
       _cons |  -3.975547   .1848325   -21.51   0.000    -4.337814   -3.613281
------------------------------------------------------------------------------
```

```
Linear regression                                      Number of obs =  292073
                                                       F( 13,292059) = 2745.97
                                                       Prob > F      =  0.0000
                                                       R-squared     =  0.1099
                                                       Root MSE      =  1.9656

------------------------------------------------------------------------------
             |               Robust
       SRECA |      Coef.   Std. Err.      t    P>|t|     [95% Conf. Interval]
-------------+----------------------------------------------------------------
Inflacija_~I |    .005785   .0121767     0.48   0.635    -.0180809     .029651
Brezposeln~t |  -.0237847   .0012054   -19.73   0.000    -.0261472   -.0214221
        Gini |  -.0052711   .0010886    -4.84   0.000    -.0074047   -.0031374
Odstotek_ž~u |   .0146893   .0006214    23.64   0.000     .0134713    .0159074
Zaposlitev~u |   .0037394   .0011305     3.31   0.001     .0015236    .0059551
Izdatki_za~P |  -.0855026   .0032344   -26.44   0.000     -.091842   -.0791631
Pričakovan~a |   .0960434   .0020256    47.42   0.000     .0920733    .1000135
Indeks_zak~c |   .0275166   .0023667    11.63   0.000     .0228779    .0321554
Odst_upora~a |   .0012464   .0003149     3.96   0.000     .0006293    .0018635
Izvoz_viso~v |   .0036682   .0006878     5.33   0.000     .0023202    .0050162
Obseg_kred~j |  -.0703098   .0036198   -19.42   0.000    -.0774045   -.0632151
Tržna_kapi~b |   .0015383   .0001179    13.05   0.000     .0013073    .0017693
Indeks_zaz~e |   .1324326   .0041682    31.77   0.000     .1242629    .1406022
       _cons |   -.606381   .1479189    -4.10   0.000     -.896298    -.316464
------------------------------------------------------------------------------
```

PRILOGA E.1: REGRESIJA SREČE IN SPREMENLJIVKE OBSEG KREDITNIH INFORMACIJ (VPLIV ODST. UPORAB. INTERNETA)

```
. reg SRECA Obseg_kreditnih_informacij, robust

Linear regression                                      Number of obs =  300679
                                                       F(  1,300677) =  114.39
                                                       Prob > F      =  0.0000
                                                       R-squared     =  0.0005
                                                       Root MSE      =  2.0834

------------------------------------------------------------------------------
             |               Robust
       SRECA |      Coef.   Std. Err.      t    P>|t|     [95% Conf. Interval]
-------------+----------------------------------------------------------------
Obseg_kred~j |   .0362931   .0033934    10.70   0.000     .0296421     .042944
       _cons |    6.92368   .0158369   437.19   0.000      6.89264     6.95472
------------------------------------------------------------------------------

. reg SRECA Obseg_kreditnih_informacij  Odst_uporabnikov_interneta, robust

Linear regression                                      Number of obs =  299407
                                                       F(  2,299404) = 8416.60
                                                       Prob > F      =  0.0000
                                                       R-squared     =  0.0548
                                                       Root MSE      =  2.0238

------------------------------------------------------------------------------
             |               Robust
       SRECA |      Coef.   Std. Err.      t    P>|t|     [95% Conf. Interval]
-------------+----------------------------------------------------------------
Obseg_kred~j |  -.0866858   .0033322   -26.01   0.000    -.0932167   -.0801548
Odst_upora~a |   .0229816   .0001773   129.60   0.000     .0226341    .0233292
       _cons |   6.122533   .0167829   364.81   0.000     6.089638    6.155427
------------------------------------------------------------------------------
```

PRILOGA F.1: REGRESIJA LET IN SPOLA S SPREMENLJIVKO SREČA

```
. reg SRECA St_rezidentov od10to15 od15to20 od21to25 od26to30 od31to35 od36to40 od41to45 od46to50 o
> d51to55 od56to60 od61to65 od66to70 od71to75 od76to80 Zivljenje_v_velemestu Zivljenje_na_obrobju Z
> ivljenje_v_mestu Izobraževanje_st_let Izobraževanje_st_let_x2  V_zvezi Podpovprečni_dohodki Dobro
> _zdravje Povprečno_zdravje Ni_predstavnik_manjšine Zakonodajalci Strokovnjaki Tehniki Uradniki St
> oritveni_poklici Poklici_primarnega_sektorja Neindustrijski_delavci Industrijski_delavci Poklici_
> za_preprosta_dela Upokojenci Studenti_učenci Nezaposleni Zaposleni Indeks_izvozne_ranljivosti Delež
> ež_odgovorov Ponedeljek Torek Sreda Cetrtek Petek Sobota Religioznost  Vsesplošno_zaupanje Solida
> rnost_in_Enakopravnost Bogastvo_in_Uspeh Zaupanje_v_državo Varnost_in_Zaupanje Varnost_VS_Zaupanj
> e Leto_2004 Leto_2006 Leto_2008 Leto_2010 Leto_2012 Država_AT Država_BE Država_BG Država_CH Držav
> a_CY Država_CZ Država_DE Država_DK Država_EE Država_ES Država_FI Država_FR Država_GB Država_GR Dr
> žava_HR Država_HU Država_IE Država_IL Država_IS Država_IT  Država_LT Država_LU Država_LV Država_N
> L Država_NO Država_PL Država_PT Država_RO Država_RU Država_SE  Država_SK Država_TR Država_UA  Drž
> ava_XK Inflacija_CPI Ln_BDP_pc_PKM Brezposelnost Gini Odstotek_žensk_v_parlamentu Zaposlitev_v_km
> etijstvu Izdatki_za_zdravstvo_v_BDP Pričakovana_življenjska_doba Indeks_zakonskih_pravic Odst_upo
> rabnikov_interneta Izvoz_visoko_tehn_izdelkov Obseg_kreditnih_informacij Tržna_kapitalizacija_dru
> žb Indeks_zaznava_korupcije if Moški==1
note: Država_XK omitted because of collinearity

      Source |       SS       df       MS              Number of obs =  105703
-------------+------------------------------           F(105,105597) =  406.38
       Model |  118716.45   105  1130.63286           Prob > F      =  0.0000
    Residual |  293795.507105597  2.78223346           R-squared     =  0.2878
-------------+------------------------------           Adj R-squared =  0.2871
       Total |  412511.957105702  3.90259368           Root MSE      =   1.668

------------------------------------------------------------------------------
       SRECA |      Coef.   Std. Err.      t    P>|t|     [95% Conf. Interval]
-------------+----------------------------------------------------------------
St_reziden~v |    .029852   .0049923     5.98   0.000     .0200671    .0396369
    od10to15 |   .5625951   .0836436     6.73   0.000     .3986547    .7265355
    od15to20 |   .4272164   .0459784     9.29   0.000     .3370994    .5173333
    od21to25 |   .2489584   .0409339     6.08   0.000     .1687285    .3291884
    od26to30 |    .150699   .0391589     3.85   0.000     .0739481    .2274499
    od31to35 |  -.0407196   .0385327    -1.06   0.291    -.1162432    .0348039
    od36to40 |  -.2040153   .0382388    -5.34   0.000    -.2789627   -.1290678
    od41to45 |  -.3202829   .0380678    -8.41   0.000    -.3948953   -.2456704
    od46to50 |  -.3374751   .0377736    -8.93   0.000    -.4115108   -.2634393
    od51to55 |  -.3399116   .0372503    -9.13   0.000    -.4129217   -.2669015
    od56to60 |  -.2402605   .0363483    -6.61   0.000    -.3115028   -.1690183
    od61to65 |  -.1166773   .0348881    -3.34   0.001    -.1850574   -.0482972
    od66to70 |  -.0326491   .0352773    -0.93   0.355     -.101792    .0364939
    od71to75 |   .0262938   .0367306     0.72   0.474    -.0456977    .0982853
    od76to80 |   .0695337   .0400708     1.74   0.083    -.0090045    .1480719
Zivlj~emestu |   .0145561   .0150248     0.97   0.333    -.0148924    .0440045
Zivljenje~ju |  -.0261521   .0179459    -1.46   0.145    -.0613259    .0090217
Zivlj~_mestu |  -.0094761   .0130838    -0.72   0.469    -.0351201    .0161679
Izobraževa~t |   .0331043   .0052812     6.27   0.000     .0227532    .0434555
Izobraževa~2 |  -.0013545   .0001888    -7.17   0.000    -.0017246   -.0009845
     V_zvezi |   .4899381   .0135965    36.03   0.000     .4632892     .516587
Podpovpreč~i |  -.1805828   .0118337   -15.26   0.000    -.2037766    -.157389
Dobro_zdra~e |    1.36094   .0223174    60.98   0.000     1.317198    1.404682
Povprečno_~e |   .7831702   .0224416    34.90   0.000      .739185    .8271554
Ni_predsta~e |   .2247742   .0234887     9.57   0.000     .1787367    .2708117
Zakonodaja~i |  -.0567821    .032624    -1.74   0.082    -.1207246    .0071604
Strokovnjaki |  -.1105261   .0327713    -3.37   0.001    -.1747573   -.0462948
     Tehniki |  -.1336792   .0315015    -4.24   0.000    -.1954217   -.0719366
    Uradniki |  -.1618581   .0354929    -4.56   0.000    -.2314237   -.0922924
Storitveni~i |  -.1756078   .0319023    -5.50   0.000    -.2381358   -.1130797
Poklici_pr~a |  -.2662754   .0384587    -6.92   0.000    -.3416539    -.190897
Neindustri~i |  -.1848737   .0296739    -6.23   0.000    -.2430341   -.1267132
Industrijs~i |    -.16694   .0314179    -5.31   0.000    -.2285187   -.1053613
Poklici_za~a |  -.2857408    .031691    -9.02   0.000    -.3478548   -.2236267
  Upokojenci |   .1445443   .0288068     5.02   0.000     .0880834    .2010052
Studenti_u~i |   .1361778     .03666     3.71   0.000     .0643247     .208031
 Nezaposleni |  -.5169102   .0323776   -15.97   0.000    -.5803698   -.4534505
   Zaposleni |   .1592529   .0259843     6.13   0.000     .1083241    .2101818
Indeks_izv~i |  -.0008188   .0002363    -3.47   0.001     -.001282   -.0003557
Deležodgo~v |    .908734   .1680911     5.41   0.000     .5792777     1.23819
  Ponedeljek |   .0418694   .0212279     1.97   0.049     .0002631    .0834758
       Torek |   .0296963   .0211004     1.41   0.159    -.0116602    .0710528
       Sreda |   .0185842   .0210692     0.88   0.378    -.0227112    .0598795
     Cetrtek |   .0503422   .0213287     2.36   0.018     .0085382    .0921461
       Petek |    .066383   .0220109     3.02   0.003      .023242     .109524
      Sobota |    .031576    .021456     1.47   0.141    -.0104776    .0736295
Religioznost |   .0380612   .0019337    19.68   0.000     .0342711    .0418513
Vsesplošno~e |   .2058561   .0035203    58.48   0.000     .1989563    .2127559
Solidarnos~t |  -.1972721    .003307   -59.65   0.000    -.2037538   -.1907905
Bogastvo_i~h |  -.0144818    .004413    -3.28   0.001    -.0231313   -.0058323
Zaupanje_v~o |  -.0620751   .0048078   -12.91   0.000    -.0714982    -.052652
Varnost_in~e |  -.0514031   .0055219    -9.31   0.000     -.062226   -.0405802
Varnost_VS~e |  -.0867572   .0055361   -15.67   0.000    -.0976078   -.0759066
   Leto_2004 |   .0485659    .032752     1.48   0.138    -.0156275    .1127593
   Leto_2006 |  -.0823793   .0530758    -1.55   0.121    -.1864071    .0216485
   Leto_2008 |   -.109142   .0697303    -1.57   0.118    -.2458125    .0275285
   Leto_2010 |  -.0016792   .0796256    -0.02   0.983    -.1577442    .1543859
   Leto_2012 |  -.0408956   .0958381    -0.43   0.670     -.228737    .1469458
   Država_AT |  -.6960667    .117261    -5.94   0.000    -.9258967   -.4662368
   Država_BE |   -.196404   .1212712    -1.62   0.105    -.4340939    .0412858
   Država_BG |  -.8748192   .1679002    -5.21   0.000    -1.203901    -.545737
   Država_CH |  -.8100257   .1700336    -4.76   0.000    -1.143289   -.4767622
   Država_CY |  -.6981879   .1244818    -5.61   0.000    -.9421705   -.4542053
   Država_CZ |  -.4700486   .0878019    -5.35   0.000    -.6421391    -.297958
   Država_DE |   -.641188   .1266867    -5.06   0.000    -.8894921   -.3928838
   Država_DK |   .0140402   .1266704     0.11   0.912     -.234232    .2623124
   Država_EE |  -.1480161   .1312707    -1.13   0.260    -.4053048    .1092727
   Država_ES |   .0321116   .1222423     0.26   0.793    -.2074817    .2717049
   Država_FI |  -.1211883   .1199671    -1.01   0.312    -.3563221    .1139455
   Država_FR |  -.8627357   .1232908    -7.00   0.000    -1.104384   -.6210875
   Država_GB |  -.8069801   .1438587    -5.61   0.000    -1.088941    -.525019
   Država_GR |  -.9139658   .0845031   -10.82   0.000    -1.079591   -.7483408
   Država_HR |  -.0237053   .1045533    -0.23   0.821    -.2286285    .1812178
   Država_HU |  -.6515486   .1325528    -4.92   0.000    -.9113504   -.3917469
   Država_IE |  -.8155519   .1143653    -7.13   0.000    -1.039706   -.5913975
   Država_IL |  -.8609788   .1535935    -5.61   0.000     -1.16202   -.5599376
   Država_IS |  -.0325151   .1366706    -0.24   0.812    -.3003876    .2353574
   Država_IT |  -1.262783   .1370482    -9.21   0.000    -1.531396   -.9941709
   Država_LT |   .1532943   .1471516     1.04   0.298    -.1351208    .4417094
   Država_LU |  -.2384049   .1950061    -1.22   0.222    -.6206141    .1438044
   Država_LV |   .0963153   .1709421     0.56   0.573    -.2387289    .4313594
   Država_NL |  -.3916462    .128885    -3.04   0.002    -.6442591   -.1390333
   Država_NO |  -.3849704   .1498337    -2.57   0.010    -.6786425   -.0912983
   Država_PL |    .145264   .1144089     1.27   0.204     -.078976     .369504
   Država_PT |  -.1051739   .0838702    -1.25   0.210    -.2695585    .0592106
   Država_RO |   .4915807   .2800451     1.76   0.079     -.057304    1.040465
   Država_RU |   1.224259   .2796963     4.38   0.000     .6760584     1.77246
   Država_SE |  -.2649357    .146396    -1.81   0.070    -.5518699    .0219984
   Država_SK |  -.2703955   .1154508    -2.34   0.019    -.4966774   -.0441135
   Država_TR |   1.049832    .303206     3.46   0.001     .4555526    1.644112
   Država_UA |   .4557266   .2992343     1.52   0.128    -.1307685    1.042222
   Država_XK |  (omitted)
Inflacija_~I |  -.4297025   .0532917    -8.06   0.000    -.5341536   -.3252514
Ln_BDP_pc_~M |  -.0733961   .1495812    -0.49   0.624    -.3665733    .2197811
Brezposeln~t |   -.024991   .0031157    -8.02   0.000    -.0310977   -.0188843
        Gini |  -.0016448   .0047394    -0.35   0.729    -.0109339    .0076443
Odstotek_ž~u |  -.0064577   .0025657    -2.52   0.012    -.0114864    -.001429
Zaposlitev~u |  -.0287538    .009844    -2.92   0.003    -.0480479   -.0094598
Izdatki_za~P |   .0024395   .0129474     0.19   0.851    -.0229371    .0278162
Pričakovan~a |   .1212852   .0211828     5.73   0.000     .0797671    .1628033
Indeks_zak~c |   .0577468   .0128117     4.51   0.000     .0326361    .0828575
Odst_upora~a |  -.0008077    .001369    -0.59   0.555     -.003491    .0018755
Izvoz_viso~v |   .0092863    .002281     4.07   0.000     .0048156     .013757
Obseg_kred~j |    .028393   .0126986     2.24   0.025     .0035039    .0532821
Tržna_kapi~b |  -.0000384   .0004598    -0.08   0.933    -.0009397    .0008628
Indeks_zaz~e |  -.0446113   .0109856    -4.06   0.000    -.0661429   -.0230797
       _cons |  -2.956016   2.056532    -1.44   0.151    -6.986791     1.07476
------------------------------------------------------------------------------
```

```
. reg SRECA St_rezidentov od10to15 od15to20 od21to25 od26to30 od31to35 od36to40 od41to45 od46to50 o
> d51to55 od56to60 od61to65 od66to70 od71to75 od76to80 Zivljenje_v_velemestu Zivljenje_na_obrobju Z
> ivljenje_v_mestu Izobraževanje_st_let Izobraževanje_st_let_x2  V_zvezi Podpovprečni_dohodki Dobro
> _zdravje Povprečno_zdravje Ni_predstavnik_manjšine Zakonodajalci Strokovnjaki Tehniki Uradniki St
> oritveni_poklici Poklici_primarnega_sektorja Neindustrijski_delavci Industrijski_delavci Poklici_
> za_preprosta_dela Upokojenci Studenti_učenci Nezaposleni Zaposleni Indeks_izvozne_ranljivosti Del
> ež_odgovorov Ponedeljek Torek Sreda Cetrtek Petek Sobota Religioznost  Vsesplošno_zaupanje Solida
> rnost_in_Enakopravnost Bogastvo_in_Uspeh Zaupanje_v_državo Varnost_in_Zaupanje Varnost_VS_Zaupanj
> e Leto_2004 Leto_2006 Leto_2008 Leto_2010 Leto_2012 Država_AT Država_BE Država_BG Država_CH Držav
> a_CY Država_CZ Država_DE Država_DK Država_EE Država_ES Država_FI Država_FR Država_GB Država_GR Dr
> žava_HR Država_HU Država_IE Država_IL Država_IS Država_IT  Država_LT Država_LU Država_LV Država_N
> L Država_NO Država_PL Država_PT Država_RO Država_RU Država_SE  Država_SK Država_TR Država_UA  Drž
> ava_XK Inflacija_CPI Ln_BDP_pc_PKM Brezposelnost Gini Odstotek_žensk_v_parlamentu Zaposlitev_v_km
> etijstvu Izdatki_za_zdravstvo_v_BDP Pričakovana_življenjska_doba Indeks_zakonskih_pravic Odst_upo
> rabnikov_interneta Izvoz_visoko_tehn_izdelkov Obseg_kreditnih_informacij Tržna_kapitalizacija_dru
> žb Indeks_zaznava_korupcije if Moški==0
note: Država_XK omitted because of collinearity

      Source |       SS       df       MS              Number of obs =  119228
-------------+------------------------------           F(105,119122) =  478.92
       Model |  150174.554   105  1430.23385           Prob > F      =  0.0000
    Residual |  355744.18119122  2.98638522           R-squared     =  0.2968
-------------+------------------------------           Adj R-squared =  0.2962
       Total |  505918.734119227  4.24332353           Root MSE      =  1.7281

------------------------------------------------------------------------------
       SRECA |      Coef.   Std. Err.      t    P>|t|     [95% Conf. Interval]
-------------+----------------------------------------------------------------
St_reziden~v |  -.0008527   .0049762    -0.17   0.864    -.0106058    .0089005
    od10to15 |   .3531231   .0879696     4.01   0.000     .1807041    .5255421
    od15to20 |   .3530542   .0437707     8.07   0.000     .2672645     .438844
    od21to25 |   .3022221    .037936     7.97   0.000     .2278681    .3765762
    od26to30 |   .0836121   .0362859     2.30   0.021     .0124922     .154732
    od31to35 |  -.0586676   .0357827    -1.64   0.101    -.1288012     .011466
    od36to40 |   -.231121   .0356057    -6.49   0.000    -.3009075   -.1613344
    od41to45 |  -.3164453   .0352862    -8.97   0.000    -.3856057   -.2472849
    od46to50 |   -.348793   .0349103    -9.99   0.000    -.4172166   -.2803694
    od51to55 |  -.3439365   .0342892   -10.03   0.000    -.4111428   -.2767303
    od56to60 |  -.2723172    .032936    -8.27   0.000    -.3368713   -.2077632
    od61to65 |  -.1990764   .0321315    -6.20   0.000    -.2620536   -.1360992
    od66to70 |  -.2126998   .0326224    -6.52   0.000    -.2766392   -.1487604
    od71to75 |   -.154044   .0337312    -4.57   0.000    -.2201566   -.0879313
    od76to80 |  -.0435999   .0364902    -1.19   0.232    -.1151201    .0279204
Zivlj~emestu |   .0154836   .0145436     1.06   0.287    -.0130216    .0439887
Zivljenje~ju |  -.0516696   .0177577    -2.91   0.004    -.0864744   -.0168648
Zivlj~_mestu |  -.0088843   .0128963    -0.69   0.491    -.0341608    .0163922
Izobraževa~t |   .0422307   .0050651     8.34   0.000     .0323033    .0521582
Izobraževa~2 |  -.0015687    .000187    -8.39   0.000    -.0019352   -.0012022
     V_zvezi |   .5244883   .0124666    42.07   0.000      .500054    .5489227
Podpovpreč~i |  -.1884305   .0113903   -16.54   0.000    -.2107554   -.1661057
Dobro_zdra~e |   1.515266   .0197051    76.90   0.000     1.476644    1.553887
Povprečno_~e |   .9160945   .0192605    47.56   0.000     .8783442    .9538447
Ni_predsta~e |   .1804774   .0236678     7.63   0.000     .1340889    .2268659
Zakonodaja~i |   .1419859   .0317718     4.47   0.000     .0797137    .2042581
Strokovnjaki |   .0516165   .0273625     1.89   0.059    -.0020135    .1052465
      Tehniki |   .0232375   .0259805     0.89   0.371     -.027684    .0741589
     Uradniki |   .0246663   .0260348     0.95   0.343    -.0263616    .0756941
Storitveni~i |   .0127898   .0238639     0.54   0.592    -.0339831    .0595628
Poklici_pr~a |  -.1042278   .0396621    -2.63   0.009    -.1819649   -.0264907
Neindustri~i |  -.0262643   .0313544    -0.84   0.402    -.0877184    .0351898
Industrijs~i |  -.0531667   .0329446    -1.61   0.107    -.1177376    .0114042
Poklici_za~a |  -.1001085   .0252722    -3.96   0.000    -.1496416   -.0505755
  Upokojenci |   .0153917   .0203469     0.76   0.449     -.024488    .0552713
Studenti_u~i |   .0872736   .0300834     2.90   0.004     .0283106    .1462366
 Nezaposleni |  -.4377816   .0273448   -16.01   0.000    -.4913769   -.3841863
   Zaposleni |  -.0741299   .0164674    -4.50   0.000    -.1064056   -.0418541
Indeks_izv~i |  -.0000954   .0002668    -0.36   0.721    -.0006183    .0004275
Delež_odgo~v |   1.304511   .1642233     7.94   0.000     .9826363    1.626386
  Ponedeljek |   .0612003   .0206222     2.97   0.003     .0207811    .1016196
       Torek |   .0728334   .0205762     3.54   0.000     .0325043    .1131625
       Sreda |   .0596375   .0205141     2.91   0.004     .0194301    .0998448
     Cetrtek |    .063009   .0207379     3.04   0.002      .022363     .103655
       Petek |   .0510488   .0214195     2.38   0.017     .0090669    .0930307
      Sobota |   .0232858   .0210049     1.11   0.268    -.0178834    .0644551
Religioznost |   .0460268   .0019268    23.89   0.000     .0422503    .0498033
Vsesplošno~e |   .2184264   .0034171    63.92   0.000     .2117288     .225124
Solidarnos~t |  -.1906802   .0033315   -57.24   0.000    -.1972099   -.1841504
Bogastvo_i~h |  -.0070258   .0042536    -1.65   0.099    -.0153627    .0013112
Zaupanje_v~o |  -.0559232   .0046484   -12.03   0.000    -.0650339   -.0468125
Varnost_in~e |  -.0196743   .0052517    -3.75   0.000    -.0299675   -.0093812
Varnost_VS~e |  -.0524256   .0055692    -9.41   0.000    -.0633412     -.04151
   Leto_2004 |   .0532589   .0320735     1.66   0.097    -.0096046    .1161224
   Leto_2006 |  -.1223565   .0510079    -2.40   0.016    -.2223311   -.0223819
   Leto_2008 |  -.1852675   .0675991    -2.74   0.006    -.3177607   -.0527744
   Leto_2010 |  -.0949802   .0774068    -1.23   0.220    -.2466963     .056736
   Leto_2012 |  -.1967893   .0933076    -2.11   0.035    -.3796707   -.0139079
   Država_AT |   -.679573   .1135298    -5.99   0.000    -.9020897   -.4570564
   Država_BE |  -.1245674   .1188629    -1.05   0.295    -.3575368     .108402
   Država_BG |  -.7441283   .1582649    -4.70   0.000    -1.054325   -.4339316
   Država_CH |  -.8221957   .1654491    -4.97   0.000    -1.146473   -.4979181
   Država_CY |  -.7402876   .1201861    -6.16   0.000    -.9758504   -.5047248
   Država_CZ |  -.4039065   .0848706    -4.76   0.000    -.5702514   -.2375615
   Država_DE |  -.5926435   .1241828    -4.77   0.000    -.8360397   -.3492472
   Država_DK |   .1018614   .1237809     0.82   0.411    -.1407471     .34447
   Država_EE |   .2588224   .1241151     2.09   0.037     .0155588    .5020859
   Država_ES |  -.1102683   .1200232    -0.92   0.358    -.3455118    .1249751
   Država_FI |    .095676    .117063     0.82   0.414    -.1337656    .3251176
   Država_FR |  -.8755536   .1198503    -7.31   0.000    -1.110458   -.6406488
   Država_GB |  -.8290153   .1399203    -5.92   0.000    -1.103257   -.5547738
   Država_GR |  -1.137551   .0828295   -13.73   0.000    -1.299896   -.9752067
   Država_HR |   .1617485    .101862     1.59   0.112    -.0378994    .3613965
   Država_HU |  -.4381927   .1267911    -3.46   0.001    -.6867012   -.1896841
   Država_IE |  -.8010525   .1111308    -7.21   0.000    -1.018867   -.5832379
   Država_IL |  -.9126302    .148336    -6.15   0.000    -1.203366   -.6218941
   Država_IS |  -.1159628   .1365485    -0.85   0.396    -.3835957      .15167
   Država_IT |  -1.672806   .1359605   -12.30   0.000    -1.939286   -1.406326
   Država_LT |   .2774081   .1398817     1.98   0.047     .0032424    .5515739
   Država_LU |  -.1083719   .1925532    -0.56   0.574     -.485773    .2690293
   Država_LV |   .4536533   .1603944     2.83   0.005     .1392829    .7680237
   Država_NL |   -.324587   .1257614    -2.58   0.010    -.5710774   -.0780966
   Država_NO |  -.3659426   .1453785    -2.52   0.012    -.6508821    -.081003
   Država_PL |   .3176273   .1120673     2.83   0.005     .0979773    .5372774
   Država_PT |  -.2573118   .0829049    -3.10   0.002     -.419804   -.0948196
   Država_RO |   .3181297   .2707629     1.17   0.240    -.2125613    .8488207
   Država_RU |   1.389599   .2650848     5.24   0.000     .8700374    1.909161
   Država_SE |  -.2342205   .1432036    -1.64   0.102    -.5148973    .0464564
   Država_SK |  -.0823551   .1097302    -0.75   0.453    -.2974245    .1327144
   Država_TR |   .7480971   .2912331     2.57   0.010      .177285    1.318909
   Država_UA |   .5347184   .2859926     1.87   0.062    -.0258224    1.095259
   Država_XK |  (omitted)
Inflacija_~I |  -.2707898   .0496964    -5.45   0.000     -.368194   -.1733857
Ln_BDP_pc_~M |  -.1479781    .142708    -1.04   0.300    -.4276835    .1317273
Brezposeln~t |  -.0307538   .0030861    -9.97   0.000    -.0368026     -.024705
        Gini |  -.0038674   .0046646    -0.83   0.407    -.0130098    .0052751
Odstotek_ž~u |  -.0099931   .0025389    -3.94   0.000    -.0149693     -.005017
Zaposlitev~u |  -.0253144   .0095447    -2.65   0.008     -.044022   -.0066069
Izdatki_za~P |  -.0006063   .0125608    -0.05   0.962    -.0252252    .0240127
Pričakovan~a |   .1713975   .0200703     8.54   0.000       .13206    .210735
Indeks_zak~c |   .0448167   .0125326     3.58   0.000      .020253    .0693805
Odst_upora~a |   -.001471   .0013407    -1.10   0.273    -.0040987    .0011567
Izvoz_viso~v |   .0067896   .0022205     3.06   0.002     .0024374    .0111418
Obseg_kred~j |   .0532385   .0120197     4.43   0.000     .0296802    .0767969
Tržna_kapi~b |    -.000132   .0004429    -0.30   0.766    -.0010001    .0007361
Indeks_zaz~e |  -.0481891   .0115419    -4.18   0.000    -.0708109   -.0255672
       _cons |  -6.327659    1.96968    -3.21   0.001    -10.1882   -2.467118
------------------------------------------------------------------------------
```

PRILOGA G.1: REGRESIJA ČLANOV GOSPODINJSTVA S SPREMENLJIVKO SREČA

```
. reg SRECA  NumberRes1 NumberRes2 NumberRes3and4 Starost_st_let Starost_st_let_x2 Moški Zivljenje_v_velemestu Zivljenje_na_obrobju Ziv
> ljenje_v_mestu Izobraževanje_st_let Izobraževanje_st_let_x2  V_zvezi Podpovpreèni_dohodki Dobro_zdravje Povpreèno_zdravje Ni_predstav
> nik_manjšine Zakonodajalci Strokovnjaki Tehniki Uradniki Storitveni_poklici Poklici_primarnega_sektorja Neindustrijski_delavci Indust
> rijski_delavci Poklici_za_preprosta_dela Upokojenci Studenti_uèenci Nezaposleni Zaposleni Indeks_izvozne_ranljivosti Delež_odgovorov
> Ponedeljek Torek Sreda Cetrtek Petek Sobota Religioznost  Vsesplošno_zaupanje Solidarnost_in_Enakopravnost Bogastvo_in_Uspeh Zaupanje
> _v_državo Varnost_in_Zaupanje Varnost_VS_Zaupanje Leto_2004 Leto_2006 Leto_2008 Leto_2010 Leto_2012 Država_AT Država_BE Država_BG Drž
> ava_CH Država_CY Država_CZ Država_DE Država_DK Država_EE Država_ES Država_FI Država_FR Država_GB Država_GR Država_HR Država_HU Država
> _IE Država_IL Država_IS Država_IT  Država_LT Država_LU Država_LV Država_NL Država_NO Država_PL Država_PT Država_RO Država_RU Država_S
> E  Država_SK Država_TR Država_UA  Država_XK Inflacija_CPI Ln_BDP_pc_PKM Brezposelnost Gini Odstotek_žensk_v_parlamentu Zaposlitev_v_k
> metijstvu Izdatki_za_zdravstvo_v_BDP Prièakovana_življenjska_doba Indeks_zakonskih_pravic Odst_uporabnikov_interneta Izvoz_visoko_teh
> n_izdelkov Obseg_kreditnih_informacij Tržna_kapitalizacija_družb Indeks_zaznava_korupcije, robust
note: Država_XK omitted because of collinearity

Linear regression                               Number of obs =  221244
                                                F( 96,221147) =  844.13
                                                Prob > F      =  0.0000
                                                R-squared     =  0.2920
                                                Root MSE      =   1.697
```

SRECA	Coef.	Robust Std. Err.	t	P>|t|	[95% Conf.	Interval]
NumberRes1	-.1398047	.0187997	-7.44	0.000	-.1766517	-.1029576
NumberRes2	.0800142	.0144077	5.55	0.000	.0517755	.1082529
NumberRes3~4	.0171591	.0128403	1.34	0.181	-.0080075	.0423257
Starost_st~t	-.060779	.0014654	-41.48	0.000	-.0636511	-.0579069
Starost_st~2	.0005521	.0000151	36.56	0.000	.0005225	.0005817
Moški	-.0916941	.0082329	-11.14	0.000	-.1078305	-.0755578
Zivlj~emestu	.0147136	.0107628	1.37	0.172	-.0063812	.0358083
Zivljenje~ju	-.0399322	.0121022	-3.30	0.001	-.0636521	-.0162122
Zivlj~_mestu	-.0100721	.0092044	-1.09	0.274	-.0281125	.0079682
Izobraževa~t	.0407434	.0039791	10.24	0.000	.0329445	.0485422
Izobraževa~2	-.0015339	.0001391	-11.02	0.000	-.0018065	-.0012612
V_zvezi	.4630966	.0104066	44.50	0.000	.4426999	.4834932
Podpovpreè~i	-.1699662	.008517	-19.96	0.000	-.1866593	-.1532731
Dobro_zdra~e	1.45561	.0183726	79.23	0.000	1.4196	1.49162
Povpreèno_~e	.8666618	.0183587	47.21	0.000	.8306793	.9026443
Ni_predsta~e	.2049125	.0188733	10.86	0.000	.1679213	.2419038
Zakonodaja~i	.0914054	.0219555	4.16	0.000	.0483732	.1344376
Strokovnjaki	.0278751	.0206388	1.35	0.177	-.0125765	.0683267
Tehniki	.0012633	.0199549	0.06	0.950	-.0378478	.0403744
Uradniki	.0005815	.0209917	0.03	0.978	-.0405617	.0417246
Storitveni~i	-.0194832	.0194416	-1.00	0.316	-.0575882	.0186217
Poklici_pr~a	-.1204325	.0282376	-4.26	0.000	-.1757775	-.0650875
Neindustri~i	-.0445905	.0208191	-2.14	0.032	-.0853954	-.0037856
Industrijs~i	-.0334348	.022582	-1.48	0.139	-.0776949	.0108253
Poklici_za~a	-.1366849	.0209902	-6.51	0.000	-.1778251	-.0955447
Upokojenci	.082507	.0170148	4.85	0.000	.0491585	.1158556
Studenti_u~i	.0270107	.0206067	1.31	0.190	-.013378	.0673993
Nezaposleni	-.547952	.0229933	-23.83	0.000	-.5930183	-.5028856
Zaposleni	-.0200212	.0139038	-1.44	0.150	-.0472723	.0072299
Indeks_izv~i	-.0005675	.000168	-3.38	0.001	-.0008968	-.0002382
Delež_odgo~v	1.055599	.1171295	9.01	0.000	.8260279	1.28517
Ponedeljek	.0522798	.015677	3.33	0.001	.0215533	.0830063
Torek	.054511	.0156126	3.49	0.000	.0239108	.0851112
Sreda	.0395602	.0156035	2.54	0.011	.0089778	.0701425
Cetrtek	.0607072	.0157295	3.86	0.000	.0298778	.0915365
Petek	.0584703	.0162865	3.59	0.000	.0265492	.0903915
Sobota	.0278563	.0163141	1.71	0.088	-.0041189	.0598316
Religioznost	.0427861	.0014421	29.67	0.000	.0399598	.0456125
Vsesplošno~e	.2112179	.0027648	76.40	0.000	.205799	.2166367
Solidarnos~t	-.1942897	.0025518	-76.14	0.000	-.1992911	-.1892884
Bogastvo_i~h	-.0093183	.0032227	-2.89	0.004	-.0156348	-.0030019
Zaupanje_v~o	-.0620926	.0037607	-16.51	0.000	-.0694635	-.0547218
Varnost_in~e	-.0334173	.0040768	-8.20	0.000	-.0414078	-.0254269
Varnost_VS~e	-.0706146	.0040561	-17.41	0.000	-.0785645	-.0626648
Leto_2004	.0483315	.0225258	2.15	0.032	.0041815	.0924814
Leto_2006	-.0901463	.0372956	-2.42	0.016	-.1632449	-.0170478
Leto_2008	-.162429	.0490773	-3.31	0.001	-.2586192	-.0662387
Leto_2010	-.0580471	.0555602	-1.04	0.296	-.1669437	.0508496
Leto_2012	-.1177808	.0660899	-1.78	0.075	-.2473154	.0117537
Država_AT	-.6503035	.0849049	-7.66	0.000	-.816715	-.4838921
Država_BE	-.0895439	.0875397	-1.02	0.306	-.2611195	.0820316
Država_BG	-.7890567	.1206395	-6.54	0.000	-1.025507	-.5526062
Država_CH	-.6919233	.1194354	-5.79	0.000	-.9260137	-.4578329
Država_CY	-.591905	.0915805	-6.46	0.000	-.7714004	-.4124095
Država_CZ	-.3989367	.0648516	-6.15	0.000	-.5260442	-.2718292
Država_DE	-.5567845	.0921379	-6.04	0.000	-.7373725	-.3761964
Država_DK	.1073081	.0905688	1.18	0.236	-.0702044	.2848206
Država_EE	.1110163	.0926237	1.20	0.231	-.0705239	.2925565
Država_ES	.0692195	.0874006	0.79	0.428	-.1020834	.2405224
Država_FI	.0608087	.0839442	0.72	0.469	-.1037199	.2253372
Država_FR	-.7756538	.0884848	-8.77	0.000	-.9490817	-.6022258
Država_GB	-.7058736	.1035914	-6.81	0.000	-.9089101	-.5028371
Država_GR	-.99393	.062351	-15.94	0.000	-1.116136	-.8717237
Država_HR	.0879013	.0756095	1.16	0.245	-.0602913	.2360939
Država_HU	-.5448533	.0942711	-5.78	0.000	-.7296224	-.3600843
Država_IE	-.7335912	.0827295	-8.87	0.000	-.895739	-.5714434
Država_IL	-.7260754	.1104204	-6.58	0.000	-.9424966	-.5096542
Država_IS	-.0362612	.0884593	-0.41	0.682	-.2096391	.1371167
Država_IT	-1.37034	.1008639	-13.59	0.000	-1.568031	-1.17265
Država_LT	.2107858	.1033697	2.04	0.041	.0081837	.4133878
Država_LU	-.037943	.144085	-0.26	0.792	-.320346	.2444599
Država_LV	.3889451	.1215697	3.20	0.001	.1506716	.6272187
Država_NL	-.2925914	.0914569	-3.20	0.001	-.4718446	-.1133382
Država_NO	-.3161743	.106777	-2.96	0.003	-.5254546	-.1068941
Država_PL	.2247234	.0815872	2.75	0.006	.0648145	.3846322
Država_PT	-.1491545	.0605885	-2.46	0.014	-.2679065	-.0304026
Država_RO	.3809399	.2062279	1.85	0.065	-.0232617	.7851414
Država_RU	1.304727	.2026373	6.44	0.000	.9075626	1.701891
Država_SE	-.1637403	.1026214	-1.60	0.111	-.3648756	.037395
Država_SK	-.1514454	.0831669	-1.82	0.069	-.3144504	.0115596
Država_TR	.829575	.2244899	3.70	0.000	.3895805	1.26957
Država_UA	.3960666	.2114389	1.87	0.061	-.0183483	.8104816
Država_XK	(omitted)					
Inflacija_~I	-.3466882	.0426245	-8.13	0.000	-.430231	-.2631453
Ln_BDP_pc_~M	-.1097756	.110518	-0.99	0.321	-.3263881	.1068369
Brezposeln~t	-.0294696	.0022279	-13.23	0.000	-.0338363	-.0251029
Gini	-.0064158	.0032965	-1.95	0.052	-.0128768	.0000451
Odstotek_ž~u	-.0084587	.0017952	-4.71	0.000	-.0119772	-.0049402
Zaposlitev~u	-.0201797	.0076577	-2.64	0.008	-.0351887	-.0051708
Izdatki_za~P	.0064224	.0089226	0.72	0.472	-.0110657	.0239105
Prièakovan~a	.1372807	.0150982	9.09	0.000	.1076887	.1668728
Indeks_zak~c	.0504654	.0091221	5.53	0.000	.0325863	.0683446
Odst_upora~a	-.0005093	.0009653	-0.53	0.598	-.0024013	.0013828
Izvoz_viso~v	.007717	.0015646	4.93	0.000	.0046505	.0107834
Obseg_kred~j	.0472569	.0101361	4.66	0.000	.0273904	.0671234
Tržna_kapi~b	-.0003116	.000314	-0.99	0.321	-.000927	.0003038
Indeks_zaz~e	-.0488068	.0080293	-6.08	0.000	-.0645441	-.0330696
_cons	-2.543652	1.455391	-1.75	0.081	-5.396182	.3088772

PRILOGA H.1: REGRESIJA SESTAVE GOSPODINJSTVA S SPREMENLJIVKO SREČA

```
. reg SRECA   NumberRes1v1 NumberRes1v2 NumberRes2v2 NumberRes1v3and4 NumberRes2v3and4 Starost_st_let Starost_st_let_x2 Moški Zivljenje
> _v_velemestu Zivljenje_na_obrobju Zivljenje_v_mestu Izobraževanje_st_let Izobraževanje_st_let_x2  V_zvezi Podpovprečni_dohodki Dobro_
> zdravje Povprečno_zdravje Ni_predstavnik_manjšine Zakonodajalci Strokovnjaki Tehniki Uradniki Storitveni_poklici Poklici_primarnega_s
> ektorja Neindustrijski_delavci Industrijski_delavci Poklici_za_preprosta_dela Upokojenci Studenti_učenci Nezaposleni Zaposleni Indeks
> _izvozne_ranljivosti Delež_odgovorov Ponedeljek Torek Sreda Cetrtek Petek Sobota Religioznost  Vsesplošno_zaupanje Solidarnost_in_Ena
> kopravnost Bogastvo_in_Uspeh Zaupanje_v_državo Varnost_in_Zaupanje Varnost_VS_Zaupanje Leto_2004 Leto_2006 Leto_2008 Leto_2010 Leto_2
> 012 Država_AT Država_BE Država_BG Država_CH Država_CY Država_CZ Država_DE Država_DK Država_EE Država_ES Država_FI Država_FR Država_GB
>  Država_GR Država_HR Država_HU Država_IE Država_IL Država_IS Država_IT  Država_LT Država_LU Država_LV Država_NL Država_NO Država_PL D
> ržava_PT Država_RO Država_RU Država_SE  Država_SK Država_TR Država_UA  Država_XK Inflacija_CPI Ln_BDP_pc_PKM Brezposelnost Gini Odsto
> tek_žensk_v_parlamentu Zaposlitev_v_kmetijstvu Izdatki_za_zdravstvo_v_BDP Prièakovana_življenjska_doba Indeks_zakonskih_pravic Odst_u
> porabnikov_interneta Izvoz_visoko_tehn_izdelkov Obseg_kreditnih_informacij Tržna_kapitalizacija_družb Indeks_zaznava_korupcije, robus
> t
note: Država_XK omitted because of collinearity

Linear regression                                      Number of obs =  221244
                                                       F( 98,221145) =  826.75
                                                       Prob > F      =  0.0000
                                                       R-squared     =  0.2920
                                                       Root MSE      =   1.697
```

SRECA	Coef.	Robust Std. Err.	t	P>|t|	[95% Conf.	Interval]
NumberRes1v1	-.1367671	.0233768	-5.85	0.000	-.1825851	-.0909492
NumberRes1v2	.0207289	.0229533	0.90	0.366	-.024259	.0657168
NumberRes2v2	.1483541	.0166875	8.89	0.000	.115647	.1810612
NumberRes1~4	.0199491	.0208158	0.96	0.338	-.0208494	.0607475
NumberRes2~4	.0439401	.0153776	2.86	0.004	.0138004	.0740798
Starost_st~t	-.0599771	.0014791	-40.55	0.000	-.0628761	-.0570781
Starost_st~2	.0005414	.0000153	35.49	0.000	.0005115	.0005713
Moški	-.0934498	.0082386	-11.34	0.000	-.1095973	-.0773023
Zivlj~emestu	.0147996	.0107709	1.37	0.169	-.0063111	.0359104
Zivljenje~ju	-.039807	.0121038	-3.29	0.001	-.0635302	-.0160837
Zivlj~_mestu	-.0106088	.0092073	-1.15	0.249	-.0286548	.0074373
Izobraževa~t	.0401741	.0039762	10.10	0.000	.0323809	.0479674
Izobraževa~2	-.0015156	.000139	-10.90	0.000	-.0017881	-.0012432
V_zvezi	.4040003	.0241727	16.71	0.000	.3566225	.4513781
Podpovprečni	-.1711828	.0085261	-20.08	0.000	-.1878936	-.154472
Dobro_zdra~e	1.454908	.0183729	79.19	0.000	1.418898	1.490919
Povprečno_~e	.8654161	.0183593	47.14	0.000	.8294322	.9013999
Ni_predsta~e	.2037548	.0188707	10.80	0.000	.1667687	.2407409
Zakonodaja~i	.0872509	.0219386	3.98	0.000	.0442518	.1302501
Strokovnjaki	.0227477	.0206163	1.10	0.270	-.0176598	.0631551
Tehniki	-.0036558	.0199352	-0.18	0.854	-.0427284	.0354167
Uradniki	-.0049376	.0209669	-0.24	0.814	-.0460321	.0361569
Storitveni~i	-.0242307	.019422	-1.25	0.212	-.0622974	.0138359
Poklici_pr~a	-.1209033	.0282429	-4.28	0.000	-.1762587	-.065548
Neindustri~i	-.0485884	.0208065	-2.34	0.020	-.0893686	-.0078082
Industrijs~i	-.037445	.022569	-1.66	0.097	-.0816797	.0067896
Poklici_za~a	-.1406852	.0209755	-6.71	0.000	-.1817967	-.0995738
Upokojenci	.0772041	.0170235	4.54	0.000	.0438385	.1105697
Studenti_u~i	.0176744	.0207049	0.85	0.393	-.0229067	.0582556
Nezaposleni	-.5502574	.0229974	-23.93	0.000	-.5953318	-.505183
Zaposleni	-.0231723	.0138945	-1.67	0.095	-.0504052	.0040607
Indeks_izv~i	-.000566	.000168	-3.37	0.001	-.0008953	-.0002366
Delež_odgo~v	1.194111	.1159453	10.30	0.000	.9668615	1.421361
Ponedeljek	.0518649	.015679	3.31	0.001	.0211345	.0825954
Torek	.0543524	.0156134	3.48	0.000	.0237506	.0849543
Sreda	.0392804	.0156038	2.52	0.012	.0086973	.0698634
Cetrtek	.0604262	.0157303	3.84	0.000	.0295953	.0912571
Petek	.0583216	.0162868	3.58	0.000	.0263999	.0902433
Sobota	.027525	.0163151	1.69	0.092	-.0044522	.0595021
Religioznost	.0429697	.0014417	29.80	0.000	.0401439	.0457954
Vsesplošno~e	.2112506	.0027648	76.41	0.000	.2058316	.2166696
Solidarnos~t	-.1942432	.0025519	-76.12	0.000	-.1992448	-.1892416
Bogastvo_i~h	-.0091898	.0032225	-2.85	0.004	-.0155059	-.0028738
Zaupanje_v~o	-.0620212	.0037608	-16.49	0.000	-.0693923	-.0546502
Varnost_in~e	-.0333131	.0040766	-8.17	0.000	-.0413032	-.0253229
Varnost_VS~e	-.0706256	.0040562	-17.41	0.000	-.0785756	-.0626755
Leto_2004	.0554244	.0225133	2.46	0.014	.0112988	.0995499
Leto_2006	-.0891466	.0372979	-2.39	0.017	-.1622496	-.0160437
Leto_2008	-.1632093	.0490831	-3.33	0.001	-.2594109	-.0670077
Leto_2010	-.0523049	.055559	-0.94	0.346	-.1611992	.0565894
Leto_2012	-.1236332	.0660967	-1.87	0.061	-.2531811	.0059146
Država_AT	-.6561532	.0848986	-7.73	0.000	-.8225523	-.489754
Država_BE	-.0929788	.0875384	-1.06	0.288	-.264552	.0785943
Država_BG	-.7959027	.1206351	-6.60	0.000	-1.032344	-.5594609
Država_CH	-.690918	.1194308	-5.79	0.000	-.9249993	-.4568366
Država_CY	-.5981904	.0915727	-6.53	0.000	-.7776706	-.4187102
Država_CZ	-.4084502	.0648381	-6.30	0.000	-.5355313	-.2813691
Država_DE	-.5606096	.0921417	-6.08	0.000	-.7412051	-.3800141
Država_DK	.1035381	.0905743	1.14	0.253	-.0739853	.2810615
Država_EE	.1069119	.0926274	1.15	0.248	-.0746355	.2884592
Država_ES	.0659393	.0873907	0.75	0.451	-.1053443	.2372229
Država_FI	.0578122	.0839425	0.69	0.491	-.1067129	.2223373
Država_FR	-.7772683	.0884781	-8.78	0.000	-.9506832	-.6038534
Država_GB	-.7072485	.1035898	-6.83	0.000	-.910282	-.504215
Država_GR	-.9986207	.0623431	-16.02	0.000	-1.120812	-.8764299
Država_HR	.0879077	.0756168	1.16	0.245	-.0602994	.2361148
Država_HU	-.5470161	.0942729	-5.80	0.000	-.7317886	-.3622435
Država_IE	-.731303	.0827277	-8.84	0.000	-.8934472	-.5691589
Država_IL	-.7196014	.1104118	-6.52	0.000	-.9360057	-.5031971
Država_IS	-.0371401	.0884178	-0.42	0.674	-.2104367	.1361565
Država_IT	-1.373072	.1008547	-13.61	0.000	-1.570744	-1.175399
Država_LT	.1994196	.1033627	1.93	0.054	-.0031687	.402008
Država_LU	-.0390117	.1440849	-0.27	0.787	-.3214146	.2433911
Država_LV	.3816049	.1215677	3.14	0.002	.1433353	.6198745
Država_NL	-.2947386	.0914593	-3.22	0.001	-.4739965	-.1154806
Država_NO	-.3234656	.1067873	-3.03	0.002	-.5327659	-.1141652
Država_PL	.2221265	.081591	2.72	0.006	.0622102	.3820427
Država_PT	-.1540968	.060579	-2.54	0.011	-.2728302	-.0353634
Država_RO	.3629279	.2062235	1.76	0.078	-.0412649	.7671207
Država_RU	1.300484	.2026455	6.42	0.000	.9033036	1.697664
Država_SE	-.1666109	.1026231	-1.62	0.104	-.3677496	.0345278
Država_SK	-.1540303	.0831636	-1.85	0.064	-.3170288	.0089681
Država_TR	.8326528	.2245034	3.71	0.000	.3926319	1.272674
Država_UA	.3882225	.2114548	1.84	0.066	-.0262236	.8026686
Država_XK	(omitted)					
Inflacija_~I	-.3460524	.0426267	-8.12	0.000	-.4295997	-.262505
Ln_BDP_pc_~M	-.1098371	.1105148	-0.99	0.320	-.3264433	.1067691
Brezposeln~t	-.0295424	.002228	-13.26	0.000	-.0339093	-.0251755
Gini	-.0065858	.0032964	-2.00	0.046	-.0130467	-.0001248
Odstotek_ž~u	-.0083005	.001795	-4.62	0.000	-.0118186	-.0047824
Zaposlitev~u	-.0202346	.0076579	-2.64	0.008	-.035244	-.0052253
Izdatki_za~P	.0059447	.0089224	0.67	0.505	-.0115429	.0234323
Prièakovan~a	.1373677	.0150976	9.10	0.000	.1077768	.1669587
Indeks_zak~c	.0506209	.0091227	5.55	0.000	.0327407	.0685011
Odst_upora~a	-.000636	.0009651	-0.66	0.510	-.0025277	.0012556
Izvoz_viso~v	.0076057	.0015645	4.86	0.000	.0045393	.0106721
Obseg_kred~j	.0475599	.0101363	4.69	0.000	.027693	.0674267
Tržna_kapi~b	-.0003358	.000314	-1.07	0.285	-.0009512	.0002796
Indeks_zaz~e	-.0499062	.0080272	-6.22	0.000	-.0656394	-.034173
_cons	-2.615255	1.455485	-1.80	0.072	-5.467968	.2374583

PRILOGA I.1: REGRESIJA STAROSTI/LET S SPREMENLJIVKO SREČA

```
. reg SRECA St_rezidentov  od10to15 od15to20 od21to25 od26to30 od31to35 od36to40 od41to45 od46to50 od51to55 od56to60 od61to65 od66to
> 70 od76to80  od81to85 od86naparej Moški Zivljenje_v_velemestu Zivljenje_na_obrobju Zivljenje_v_mestu Izobraževanje_st_let Izobraže
> vanje_st_let_x2  V_zvezi Podpovprečni_dohodki Dobro_zdravje Povprečno_zdravje Ni_predstavnik_manjšine Zakonodajalci Strokovnjaki T
> ehniki Uradniki Storitveni_poklici Poklici_primarnega_sektorja Neindustrijski_delavci Industrijski_delavci Poklici_za_preprosta_de
> la Upokojenci Studenti_učenci Nezaposleni Zaposleni Indeks_izvozne_ranljivosti Delež_odgovorov Ponedeljek Torek Sreda Cetrtek Pete
> k Sobota Religioznost   Splošno_zaupanje Solidarnost_Enakopravnost Bogastvo_Uspeh Medosebno_zaupanje Poslušnost Dohodkovna_enakopr
> avnost Leto_2004 Leto_2006 Leto_2008 Leto_2010 Leto_2012 Država_AT Država_BE Država_BG Država_CH Država_CY Država_CZ Država_DE Drž
> ava_DK Država_EE Država_ES Država_FI Država_FR Država_GB Država_GR Država_HR Država_HU Država_IE Država_IL Država_IS Država_IT  Dr
> žava_LT Država_LU Država_LV Država_NL Država_NO Država_PL Država_PT Država_RO Država_RU Država_SE  Država_SK Država_TR Država_UA
> Država_XK Inflacija_CPI Ln_BDP_pc_PKM Brezposelnost Gini Odstotek_žensk_v_parlamentu Zaposlitev_v_kmetijstvu Izdatki_za_zdravstvo_
> v_BDP Pričakovana_življenjska_doba Indeks_zakonskih_pravic Odst_uporabnikov_interneta Izvoz_visoko_tehn_izdelkov Obseg_kreditnih_i
> nformacij Tržna_kapitalizacija_družb Indeks_zaznava_korupcije, robust
note: Država_XK omitted because of collinearity

Linear regression                                      Number of obs =  221702
                                                       F(107,221594) =  755.77
                                                       Prob > F      =  0.0000
                                                       R-squared     =  0.2915
                                                       Root MSE      =  1.6982
```

SRECA	Coef.	Robust Std. Err.	t	P>|t|	[95% Conf.	Interval]
St_reziden~v	.0116873	.0036899	3.17	0.002	.0044552	.0189193
od10to15	.6001012	.0567532	10.57	0.000	.4888662	.7113361
od15to20	.5078864	.03215	15.80	0.000	.4448732	.5708995
od21to25	.3765711	.0281041	13.40	0.000	.3214878	.4316544
od26to30	.2082966	.0263774	7.90	0.000	.1565976	.2599956
od31to35	.03706	.0259118	1.43	0.153	-.0137265	.0878465
od36to40	-.1335504	.0258149	-5.17	0.000	-.184147	-.0829537
od41to45	-.2359043	.025746	-9.16	0.000	-.2863658	-.1854428
od46to50	-.2608109	.0254802	-10.24	0.000	-.3107514	-.2108703
od51to55	-.2615522	.025087	-10.43	0.000	-.3107221	-.2123823
od56to60	-.1797645	.0236213	-7.61	0.000	-.2260618	-.1334673
od61to65	-.0883832	.0221087	-4.00	0.000	-.1317157	-.0450508
od66to70	-.0587164	.0221594	-2.65	0.008	-.1021484	-.0152845
od76to80	.080082	.0263382	3.04	0.002	.0284598	.1317043
od81to85	.1275122	.0323252	3.94	0.000	.0641556	.1908688
od86naparej	.1033055	.0407831	2.53	0.011	.0233715	.1832394
Moški	-.0946615	.0082405	-11.49	0.000	-.1108127	-.0785104
Zivlj~emestu	.0123399	.0107645	1.15	0.252	-.0087582	.0334381
Zivljenje~ju	-.0392768	.0120974	-3.25	0.001	-.0629875	-.0155662
Zivlj~_mestu	-.0099891	.0092026	-1.09	0.278	-.028026	.0080477
Izobraževa~t	.0388004	.0039992	9.70	0.000	.030962	.0466387
Izobraževa~2	-.0014913	.0001402	-10.64	0.000	-.0017661	-.0012166
V_zvezi	.5253999	.0094115	55.83	0.000	.5069535	.5438463
Podpovpreč~i	-.1844692	.0084554	-21.82	0.000	-.2010416	-.1678968
Dobro_zdra~e	1.453034	.0183867	79.03	0.000	1.416997	1.489072
Povprečno_~e	.8636454	.0183739	47.00	0.000	.827633	.8996578
Ni_predsta~e	.2079582	.0188544	11.03	0.000	.171004	.2449124
Zakonodaja~i	.078235	.0220553	3.55	0.000	.0350071	.1214629
Strokovnjaki	.008801	.0207412	0.42	0.671	-.0318511	.0494531
Tehniki	-.0150366	.0201008	-0.75	0.454	-.0544337	.0243606
Uradniki	-.0161709	.0211275	-0.77	0.444	-.0575803	.0252385
Storitveni~i	-.0346745	.0195998	-1.77	0.077	-.0730896	.0037406
Poklici_pr~a	-.1339432	.0283286	-4.73	0.000	-.1894665	-.0784199
Neindustri~i	-.0608493	.0209594	-2.90	0.004	-.1019292	-.0197693
Industrijs~i	-.0518533	.0227329	-2.28	0.023	-.0964092	-.0072975
Poklici_za~a	-.1536089	.0211032	-7.28	0.000	-.1949706	-.1122472
Upokojenci	.0567306	.0175837	3.23	0.001	.022267	.0911943
Studenti_u~i	.0712962	.0223144	3.20	0.001	.0275605	.1150319
Nezaposleni	-.5226113	.0230834	-22.64	0.000	-.5678543	-.4773684
Zaposleni	.002011	.0140859	0.14	0.886	-.025597	.029619
Indeks_izv~i	-.0005278	.0001679	-3.14	0.002	-.0008569	-.0001988
Delež_odgo~v	1.225095	.1185693	10.33	0.000	.9927019	1.457488
Ponedeljek	.0539318	.0156637	3.44	0.001	.0232314	.0846322
Torek	.0563415	.0156015	3.61	0.000	.0257629	.0869201
Sreda	.0419726	.0155894	2.69	0.007	.0114177	.0725274
Cetrtek	.0615502	.0157163	3.92	0.000	.0307466	.0923538
Petek	.0592604	.0162728	3.64	0.000	.0273662	.0911547
Sobota	.0295676	.0162991	1.81	0.070	-.0023783	.0615134
Religioznost	.0419376	.0014405	29.11	0.000	.0391143	.0447609
Splošno_za~e	.2114599	.0027648	76.48	0.000	.2060409	.2168788
Solidarnos..	.1945071	.0025502	76.27	0.000	.1895088	.1995055
Bogastvo_U~h	.0090398	.0032196	2.81	0.005	.0027295	.0153501
Medosebno_~e	.0629658	.0037574	16.76	0.000	.0556014	.0703301
Poslušnost	-.0331296	.0040743	-8.13	0.000	-.0411151	-.0251442
Dohodkovna~t	-.0702579	.0040559	-17.32	0.000	-.0782073	-.0623084
Leto_2004	.0585702	.0225211	2.60	0.009	.0144294	.1027111
Leto_2006	-.0847589	.037277	-2.27	0.023	-.1578209	-.011697
Leto_2008	-.1603319	.0490712	-3.27	0.001	-.2565101	-.0641536
Leto_2010	-.0450239	.0555566	-0.81	0.418	-.1539134	.0638656
Leto_2012	-.1194801	.0660981	-1.81	0.071	-.2490307	.0100704
Država_AT	-.6405222	.0848861	-7.55	0.000	-.8068969	-.4741475
Država_BE	-.0792946	.08755	-0.91	0.365	-.2508903	.0923012
Država_BG	-.8110856	.1206467	-6.72	0.000	-1.04755	-.5746211
Država_CH	-.6680053	.1194166	-5.59	0.000	-.9020588	-.4339519
Država_CY	-.614356	.0915136	-6.71	0.000	-.7937203	-.4349916
Država_CZ	-.4132701	.0648108	-6.38	0.000	-.5402976	-.2862426
Država_DE	-.5475106	.092134	-5.94	0.000	-.7280909	-.3669302
Država_DK	.1233812	.0905893	1.36	0.173	-.0541715	.3009339
Država_EE	.1032308	.0926651	1.11	0.265	-.0783905	.2848521
Država_ES	.070133	.0874331	0.80	0.422	-.1012337	.2414998
Država_FI	.0740177	.0839646	0.88	0.378	-.0905509	.2385862
Država_FR	-.7687606	.0884634	-8.69	0.000	-.9421466	-.5953745
Država_GB	-.692085	.103574	-6.68	0.000	-.8950873	-.4890826
Država_GR	-.9946287	.0623446	-15.95	0.000	-1.116823	-.8724348
Država_HR	.0681145	.0754992	0.90	0.367	-.079862	.2160911
Država_HU	-.5524067	.0943126	-5.86	0.000	-.7372571	-.3675564
Država_IE	-.7257137	.0827009	-8.78	0.000	-.8878054	-.5636221
Država_IL	-.7388913	.1103606	-6.70	0.000	-.9551954	-.5225873
Država_IS	-.0189621	.0885215	-0.21	0.830	-.1924621	.1545378
Država_IT	-1.379052	.1008171	-13.68	0.000	-1.576651	-1.181453
Država_LT	.1976091	.1034383	1.91	0.056	-.0051272	.4003455
Država_LU	-.0437833	.1439729	-0.30	0.761	-.3259666	.2383999
Država_LV	.3803218	.1216905	3.13	0.002	.1418115	.6188321
Država_NL	-.27986	.0914431	-3.06	0.002	-.4590862	-.1006337
Država_NO	-.305638	.106774	-2.86	0.004	-.5149124	-.0963636
Država_PL	.2261519	.0815955	2.77	0.006	.0662267	.386077
Država_PT	-.1505605	.0606269	-2.48	0.013	-.2693877	-.0317333
Država_RO	.3687313	.2062021	1.79	0.074	-.0354197	.7728822
Država_RU	1.278148	.2026434	6.31	0.000	.880972	1.675324
Država_SE	-.1524271	.1026599	-1.48	0.138	-.3536378	.0487836
Država_SK	-.1723893	.0831949	-2.07	0.038	-.3354492	-.0093294
Država_TR	.8209019	.2244129	3.66	0.000	.3810584	1.260745
Država_UA	.3792667	.2114849	1.79	0.073	-.0352384	.7937719
Država_XK	(omitted)					
Inflacija_~I	-.3392271	.0425734	-7.97	0.000	-.4226699	-.2557842
Ln_BDP_pc_~M	-.1149296	.1103999	-1.04	0.298	-.3313107	.1014515
Brezposeln~t	-.0290768	.0022283	-13.05	0.000	-.0334441	-.0247094
Gini	-.0064464	.0032967	-1.96	0.051	-.0129078	.000015
Odstotek_ž~u	-.008376	.0017938	-4.67	0.000	-.0118918	-.0048603
Zaposlitev~u	-.0216238	.0076468	-2.83	0.005	-.0366113	-.0066364
Izdatki_za~P	.0045074	.0089208	0.51	0.613	-.012977	.0219919
Pričakovan~a	.1376422	.0151014	9.11	0.000	.1080439	.1672406
Indeks_zak~c	.0491518	.0091305	5.38	0.000	.0312562	.0670474
Odst_upora~a	-.0007078	.0009649	-0.73	0.463	-.0025989	.0011834
Izvoz_viso~v	.0076518	.0015639	4.89	0.000	.0045865	.0107171
Obseg_kred~j	.0459747	.0101233	4.54	0.000	.0261333	.0658161
Tržna_kapi~b	-.0003745	.0003139	-1.19	0.233	-.0009897	.0002406
Indeks_zaz~e	-.0512914	.0080287	-6.39	0.000	-.0670275	-.0355554
_cons	-4.067661	1.455519	-2.79	0.005	-6.920441	-1.214881

PRILOGA I.2: REGRESIJA STAROSTI/LET S SPREMENLJIVKO SREČA TER UPOŠTEVANJEM RECESIJE

```
. reg SRECA St_rezidentov od10to15 od15to20 od21to25 od26to30 od31to35 od36to40 od41to45 od46to50 od51to55 od56to60 od61to65 od66to7
> 0 od76to80 od81to85  od86naparej Recesija   Rxod10to15- Rxod66to70  Rxod76to80 Rxod81to85 Rxod86naparej Moški Zivljenje_v_velemest
> u Zivljenje_na_obrobju Zivljenje_v_mestu Izobraževanje_st_let Izobraževanje_st_let_x2  V_zvezi Podpovprečni_dohodki Dobro_zdravje
> Povprečno_zdravje Ni_predstavnik_manjšine Zakonodajalci Strokovnjaki Tehniki Uradniki Storitveni_poklici Poklici_primarnega_sektor
> ja Neindustrijski_delavci Industrijski_delavci Poklici_za_preprosta_dela Upokojenci Studenti_učenci Nezaposleni Zaposleni Indeks_i
> zvozne_ranljivosti Delež_odgovorov Ponedeljek Torek Sreda Cetrtek Petek Sobota Religioznost   Splošno_zaupanje Solidarnost_Enakopr
> avnost Bogastvo_Uspeh Medosebno_zaupanje Poslušnost Dohodkovna_enakopravnost Leto_2004 Leto_2006 Leto_2008 Leto_2010 Leto_2012 Drž
> ava_AT Država_BE Država_BG Država_CH Država_CY Država_CZ Država_DE Država_DK Država_EE Država_ES Država_FI Država_FR Država_GB Drž
> ava_GR Država_HR Država_HU Država_IE Država_IL Država_IS Država_IT  Država_LT Država_LU Država_LV Država_NL Država_NO Država_PL Dr
> žava_PT Država_RO Država_RU Država_SE  Država_SK Država_TR Država_UA  Država_XK Inflacija_CPI Ln_BDP_pc_PKM Brezposelnost Gini Ods
> totek_žensk_v_parlamentu Zaposlitev_v_kmetijstvu Izdatki_za_zdravstvo_v_BDP Pričakovana_življenjska_doba Indeks_zakonskih_pravic O
> dst_uporabnikov_interneta Izvoz_visoko_tehn_izdelkov Obseg_kreditnih_informacij Tržna_kapitalizacija_družb Indeks_zaznava_korupcij
> e, robust
note: Država_XK omitted because of collinearity

Linear regression                                      Number of obs =  221702
                                                       F(123,221578) =  657.93
                                                       Prob > F      =  0.0000
                                                       R-squared     =  0.2916
                                                       Root MSE      =  1.6982
```

SRECA	Coef.	Robust Std. Err.	t	P>|t|	[95% Conf.	Interval]
St_reziden~v	.0116784	.0036921	3.16	0.002	.004442	.0189148
od10to15	.5488591	.0611286	8.98	0.000	.4290487	.6686696
od15to20	.5132777	.0338398	15.17	0.000	.4469526	.5796029
od21to25	.3709029	.0299481	12.38	0.000	.3122054	.4296003
od26to30	.2125848	.0283114	7.51	0.000	.1570952	.2680745
od31to35	.0470326	.0278382	1.69	0.091	-.0075296	.1015947
od36to40	-.1345815	.0277262	-4.85	0.000	-.1889242	-.0802388
od41to45	-.232718	.0276663	-8.41	0.000	-.2869433	-.1784928
od46to50	-.2493696	.0274168	-9.10	0.000	-.3031058	-.1956334
od51to55	-.2506503	.0270915	-9.25	0.000	-.303749	-.1975515
od56to60	-.1865509	.0257018	-7.26	0.000	-.2369257	-.1361761
od61to65	-.0832441	.0244023	-3.41	0.001	-.1310721	-.0354161
od66to70	-.0472795	.0246534	-1.92	0.055	-.0955997	.0010406
od76to80	.0874456	.0295401	2.96	0.003	.0295477	.1453435
od81to85	.1562317	.0359347	4.35	0.000	.0858005	.2266629
od86naparej	.1156356	.0460647	2.51	0.012	.02535	.2059211
Recesija	.0379851	.0432002	0.88	0.379	-.0466862	.1226564
Rxod10to15	.3354068	.1316185	2.55	0.011	.0774379	.5933757
Rxod16to20	-.0286955	.057655	-0.50	0.619	-.1416979	.0843069
Rxod21to25	.0389279	.0545493	0.71	0.475	-.0679873	.1458431
Rxod26to30	-.0198764	.0531558	-0.37	0.708	-.1240603	.0843076
Rxod31to35	-.0503566	.0521322	-0.97	0.334	-.1525345	.0518213
Rxod36to40	.0070837	.0514531	0.14	0.890	-.0937631	.1079306
Rxod41to45	-.0143408	.0516347	-0.28	0.781	-.1155435	.0868619
Rxod46to50	-.0593982	.052354	-1.13	0.257	-.1620108	.0432144
Rxod51to55	-.0560978	.0528732	-1.06	0.289	-.1597279	.0475324
Rxod56to60	.0415612	.0525412	0.79	0.429	-.0614181	.1445405
Rxod61to65	-.0256239	.0539799	-0.47	0.635	-.1314232	.0801754
Rxod66to70	-.0597451	.0558931	-1.07	0.285	-.1692941	.0498039
Rxod76to80	-.0383347	.064977	-0.59	0.555	-.1656879	.0890185
Rxod81to85	-.1450749	.0816563	-1.78	0.076	-.3051193	.0149694
Rxod86napa~j	-.0614401	.0984348	-0.62	0.533	-.2543699	.1314898
Moški	-.0945691	.0082403	-11.48	0.000	-.1107198	-.0784184
Zivlj~emestu	.012371	.0107645	1.15	0.250	-.008727	.0334691
Zivljenje~ju	-.0391632	.0120983	-3.24	0.001	-.0628755	-.0154508
Zivlj~_mestu	-.0100474	.0092024	-1.09	0.275	-.0280838	.007989
Izobraževa~t	.03866	.0040045	9.65	0.000	.0308112	.0465087
Izobraževa~2	-.0014868	.0001404	-10.59	0.000	-.0017619	-.0012117
V_zvezi	.5254076	.0094122	55.82	0.000	.50696	.5438553
Podpovpreč~i	-.1844965	.0084565	-21.82	0.000	-.201071	-.1679221
Dobro_zdra~e	1.453048	.0183876	79.02	0.000	1.417008	1.489087
Povprečno_~e	.8638123	.0183737	47.01	0.000	.8278003	.8998242
Ni_predsta~e	.2075962	.0188549	11.01	0.000	.1706412	.2445512
Zakonodaja~i	.0775376	.0220593	3.51	0.000	.034302	.1207732
Strokovnjaki	.0081376	.0207453	0.39	0.695	-.0325226	.0487978
Tehniki	-.0157879	.0201051	-0.79	0.432	-.0551933	.0236176
Uradniki	-.0169336	.0211313	-0.80	0.423	-.0583504	.0244832
Storitveni~i	-.0355058	.0196046	-1.81	0.070	-.0739303	.0029187
Poklici_pr~a	-.1347269	.0283294	-4.76	0.000	-.1902519	-.0792019
Neindustri~i	-.0615094	.0209617	-2.93	0.003	-.1025937	-.0204251
Industrijs~i	-.0525567	.0227345	-2.31	0.021	-.0971156	-.0079977
Poklici_za~a	-.1542813	.0211073	-7.31	0.000	-.1956511	-.1129115
Upokojenci	.057309	.0175897	3.26	0.001	.0228337	.0917843
Studenti_u~i	.0712298	.0223173	3.19	0.001	.0274884	.1149711
Nezaposleni	-.5230608	.0230922	-22.65	0.000	-.568321	-.4778005
Zaposleni	.0020484	.0140892	0.15	0.884	-.0255662	.0296629
Indeks_izv~i	-.0005288	.0001679	-3.15	0.002	-.0008579	-.0001997
Delež_odgo~v	1.227226	.1189093	10.32	0.000	.9941668	1.460285
Ponedeljek	.054263	.015673	3.46	0.001	.0235443	.0849817
Torek	.0567913	.015614	3.64	0.000	.0261882	.0873944
Sreda	.0424783	.0156035	2.72	0.006	.0118958	.0730608
Cetrtek	.062158	.0157296	3.95	0.000	.0313284	.0929876
Petek	.0597748	.0162823	3.67	0.000	.0278619	.0916877
Sobota	.0303359	.0163114	1.86	0.063	-.0016341	.0623059
Religioznost	.0419789	.0014406	29.14	0.000	.0391553	.0448024
Splošno_za~e	.2114279	.0027648	76.47	0.000	.2060089	.2168468
Solidarnos..	.1944998	.0025504	76.26	0.000	.1895011	.1994985
Bogastvo_U~h	.0091483	.0032197	2.84	0.004	.0028378	.0154589
Medosebno_~e	.0629957	.0037576	16.76	0.000	.055631	.0703605
Poslušnost	-.0331964	.0040748	-8.15	0.000	-.041183	-.0252099
Dohodkovna~t	-.070213	.0040562	-17.31	0.000	-.0781631	-.0622629
Leto_2004	.0569754	.0225872	2.52	0.012	.0127051	.1012456
Leto_2006	-.0929311	.0381105	-2.44	0.015	-.1676267	-.0182355
Leto_2008	-.1701542	.0502005	-3.39	0.001	-.2685459	-.0717624
Leto_2010	-.0531581	.0562061	-0.95	0.344	-.1633207	.0570044
Leto_2012	-.1320342	.0676519	-1.95	0.051	-.2646302	.0005619
Država_AT	-.6371215	.0848975	-7.50	0.000	-.8035184	-.4707246
Država_BE	-.076905	.0875814	-0.88	0.380	-.2485622	.0947523
Država_BG	-.7944485	.1229884	-6.46	0.000	-1.035503	-.5533944
Država_CH	-.6829661	.1204744	-5.67	0.000	-.9190928	-.4468394
Država_CY	-.6239508	.0924648	-6.75	0.000	-.8051795	-.4427221
Država_CZ	-.4158278	.0648164	-6.42	0.000	-.5428663	-.2887894
Država_DE	-.5391692	.0924024	-5.84	0.000	-.7202757	-.3580628
Država_DK	.1192992	.0907144	1.32	0.188	-.0584988	.2970972
Država_EE	.1095483	.0935141	1.17	0.241	-.073737	.2928336
Država_ES	.071068	.087456	0.81	0.416	-.1003436	.2424795
Država_FI	.066414	.0844358	0.79	0.432	-.099078	.2319061
Država_FR	-.7680055	.0885654	-8.67	0.000	-.9415915	-.5944196
Država_GB	-.7039605	.104253	-6.75	0.000	-.9082938	-.4996271
Država_GR	-.9972901	.0625545	-15.94	0.000	-1.119895	-.874685
Država_HR	.0616771	.0755881	0.82	0.415	-.0864737	.2098278
Država_HU	-.5459887	.0949694	-5.75	0.000	-.7321263	-.359851
Država_IE	-.7342814	.0836954	-8.77	0.000	-.8983223	-.5702404
Država_IL	-.7457334	.1106436	-6.74	0.000	-.9625921	-.5288748
Država_IS	-.02317	.088835	-0.26	0.794	-.1972844	.1509444
Država_IT	-1.380667	.1008695	-13.69	0.000	-1.578369	-1.182966
Država_LT	.208109	.1053969	1.97	0.048	.0015337	.4146844
Država_LU	-.0675688	.1462268	-0.46	0.644	-.3541696	.2190321
Država_LV	.3800309	.1218292	3.12	0.002	.1412487	.6188131
Država_NL	-.2834631	.091585	-3.10	0.002	-.4629674	-.1039588
Država_NO	-.3130241	.1073411	-2.92	0.004	-.5234099	-.1026384
Država_PL	.231657	.0818671	2.83	0.005	.0711996	.3921144
Država_PT	-.1395023	.0614124	-2.27	0.023	-.259869	-.0191355
Država_RO	.3675035	.2062814	1.78	0.075	-.0368028	.7718098
Država_RU	1.295212	.2047209	6.33	0.000	.8939644	1.69646
Država_SE	-.1605213	.1030033	-1.56	0.119	-.3624052	.0413627
Država_SK	-.1623602	.0843623	-1.92	0.054	-.3277083	.0029878
Država_TR	.8327802	.2250586	3.70	0.000	.391671	1.273889
Država_UA	.3961958	.2133518	1.86	0.063	-.0219684	.8143599
Država_XK	(omitted)					
Inflacija_~I	-.3397661	.0425792	-7.98	0.000	-.4232201	-.256312
Ln_BDP_pc_~M	-.1061175	.1110598	-0.96	0.339	-.323792	.111557
Brezposeln~t	-.0297863	.0023253	-12.81	0.000	-.0343439	-.0252288
Gini	-.0069794	.0033221	-2.10	0.036	-.0134906	-.0004682
Odstotek_Ž~u	-.0084979	.0017992	-4.72	0.000	-.0120243	-.0049715
Zaposlitev~u	-.0209802	.0076861	-2.73	0.006	-.0360449	-.0059156
Izdatki_za~P	.0015269	.0093018	0.16	0.870	-.0167043	.0197582
Pričakovan~a	.1391658	.0153004	9.10	0.000	.1091774	.1691542
Indeks_zak~c	.0502248	.0092246	5.44	0.000	.0321449	.0683048
Odst_upora~a	-.0005668	.0009719	-0.58	0.560	-.0024717	.0013381
Izvoz_viso~v	.007687	.0015688	4.90	0.000	.0046121	.0107619
Obseg_kred~j	.045701	.0101543	4.50	0.000	.0257988	.0656031
Tržna_kapi~b	-.0002656	.0003201	-0.83	0.407	-.000893	.0003618
Indeks_zaz~e	-.0528006	.0081121	-6.51	0.000	-.0687	-.0369012
_cons	-4.241553	1.481885	-2.86	0.004	-7.146011	-1.337096

```
. tab  AveHAPPYManjšina

AveHAPPYMan |
      jšina |      Freq.     Percent        Cum.
------------+-----------------------------------
   6.576769 |      5,743        1.87        1.87
   6.600139 |     17,483        5.70        7.57
   7.134218 |    283,470       92.43      100.00
------------+-----------------------------------
      Total |    306,696      100.00

. reg SRECA Manjšina Neopredeljen

      Source |       SS       df       MS              Number of obs =  304208
-------------+------------------------------           F(  2,304205) =  711.55
       Model |  6142.86243     2  3071.43122           Prob > F      =  0.0000
    Residual |  1313111.09304205  4.31653356           R-squared     =  0.0047
-------------+------------------------------           Adj R-squared =  0.0046
       Total |  1319253.95304207  4.33669821           Root MSE      =  2.0776

------------------------------------------------------------------------------
       SRECA |      Coef.   Std. Err.      t    P>|t|     [95% Conf. Interval]
-------------+----------------------------------------------------------------
    Manjšina |  -.5340794   .0162848   -32.80   0.000    -.5659972   -.5021616
Neopredeljen |  -.5574489    .028262   -19.72   0.000    -.6128415   -.5020562
       _cons |   7.134218   .0039164  1821.62   0.000     7.126542    7.141894
------------------------------------------------------------------------------
```

```
. reg SRECA St_rezidentov Starost_st_let Starost_st_let_x2 Moški Zivljenje_v_velemestu Zivljenje_na_obrobju Zivljenje_v_mestu Izobražev
> anje_st_let Izobraževanje_st_let_x2  V_zvezi Podpovpreèni_dohodki Dobro_zdravje Povpreèno_zdravje Manjšina Neopredeljen Zakonodajalci
>  Strokovnjaki Tehniki Uradniki Storitveni_poklici Poklici_primarnega_sektorja Neindustrijski_delavci Industrijski_delavci Poklici_za_
> preprosta_dela Upokojenci Studenti_uèenci Nezaposleni Zaposleni Indeks_izvozne_ranljivosti Delež_odgovorov Ponedeljek Torek Sreda Cet
> rtek Petek Sobota Religioznost  Vsesplošno_zaupanje Solidarnost_in_Enakopravnost Bogastvo_in_Uspeh Zaupanje_v_državo Varnost_in_Zaupa
> nje Varnost_VS_Zaupanje, robust

Linear regression                               Number of obs =  231991
                                                F( 43,231947) = 1647.75
                                                Prob > F      =  0.0000
                                                R-squared     =  0.2648
                                                Root MSE      =  1.7303
```

SRECA	Coef.	Robust Std. Err.	t	P>|t|	[95% Conf.	Interval]
St_reziden~v	-.0054191	.0033021	-1.64	0.101	-.0118912	.0010529
Starost_st~t	-.0654555	.0014485	-45.19	0.000	-.0682945	-.0626165
Starost_st~2	.0006041	.0000149	40.46	0.000	.0005748	.0006333
Moški	-.0831916	.0081658	-10.19	0.000	-.0991963	-.0671869
Zivlj~emestu	-.1049505	.0103881	-10.10	0.000	-.1253109	-.08459
Zivljenje~ju	.0005079	.0118751	0.04	0.966	-.022767	.0237829
Zivlj~_mestu	-.0283482	.0090329	-3.14	0.002	-.0460526	-.0106439
Izobraževa~t	.0452858	.0037371	12.12	0.000	.0379611	.0526104
Izobraževa~2	-.001612	.0001335	-12.08	0.000	-.0018736	-.0013504
V_zvezi	.5128504	.0091732	55.91	0.000	.4948712	.5308296
Podpovpreè~i	-.1826303	.0081614	-22.38	0.000	-.1986265	-.1666342
Dobro_zdra~e	1.496632	.0182608	81.96	0.000	1.460841	1.532422
Povpreèno_~e	.8771851	.0184444	47.56	0.000	.8410346	.9133357
Manjšina	-.2416375	.0184816	-13.07	0.000	-.277861	-.2054141
Neopredeljen	-.113362	.0359039	-3.16	0.002	-.1837327	-.0429914
Zakonodaja~i	.182224	.0214162	8.51	0.000	.1402487	.2241993
Strokovnjaki	.0945168	.0201093	4.70	0.000	.0551031	.1339305
Tehniki	.1014798	.0193968	5.23	0.000	.0634627	.139497
Uradniki	.1158193	.0204283	5.67	0.000	.0757804	.1558582
Storitveni~i	.0881632	.0190027	4.64	0.000	.0509183	.125408
Poklici_pr~a	-.0915851	.027829	-3.29	0.001	-.1461293	-.0370409
Neindustri~i	.0372643	.0203991	1.83	0.068	-.0027175	.0772461
Industrijs~i	.0303936	.0222635	1.37	0.172	-.0132423	.0740295
Poklici_za~a	-.0631062	.0206373	-3.06	0.002	-.1035548	-.0226576
Upokojenci	.0354207	.0168316	2.10	0.035	.0024312	.0684101
Studenti_u~i	.1130136	.0201934	5.60	0.000	.073435	.1525923
Nezaposleni	-.5740466	.0228696	-25.10	0.000	-.6188705	-.5292228
Zaposleni	-.0268723	.0135926	-1.98	0.048	-.0535135	-.0002312
Indeks_izv~i	-.0005996	.0001664	-3.60	0.000	-.0009257	-.0002735
Delež_odgo~v	1.515758	.0802963	18.88	0.000	1.358379	1.673136
Ponedeljek	.2359556	.0149475	15.79	0.000	.2066589	.2652523
Torek	.2436532	.014887	16.37	0.000	.214475	.2728314
Sreda	.2213522	.0149059	14.85	0.000	.192137	.2505675
Cetrtek	.2381557	.0150604	15.81	0.000	.2086378	.2676736
Petek	.2056792	.0156988	13.10	0.000	.1749099	.2364485
Sobota	.0688967	.0159016	4.33	0.000	.03773	.1000634
Religioznost	.0323458	.0013582	23.81	0.000	.0296837	.0350079
Vsesplošno~e	.287677	.0022885	125.71	0.000	.2831917	.2921623
Solidarnos~t	-.2129326	.0024178	-88.07	0.000	-.2176714	-.2081939
Bogastvo_i~h	.0177366	.0030925	5.74	0.000	.0116755	.0237977
Zaupanje_v~o	-.0615632	.0036556	-16.84	0.000	-.068728	-.0543984
Varnost_in~e	-.0570656	.0038836	-14.69	0.000	-.0646775	-.0494538
Varnost_VS~e	-.1076633	.0039317	-27.38	0.000	-.1153693	-.0999573
_cons	5.564381	.0703946	79.05	0.000	5.42641	5.702353

```
. reg SRECA St_rezidentov Starost_st_let Starost_st_let_x2 Moški Zivljenje_v_velemestu Zivljenje_na_obrobju Zivljenje_v_mestu Izobražev
> anje_st_let Izobraževanje_st_let_x2  V_zvezi Podpovprečni_dohodki Dobro_zdravje Povprečno_zdravje Manjšina Neopredeljen Zakonodajalci
>  Strokovnjaki Tehniki Uradniki Storitveni_poklici Poklici_primarnega_sektorja Neindustrijski_delavci Industrijski_delavci Poklici_za_
> preprosta_dela Upokojenci Studenti_učenci Nezaposleni Zaposleni Indeks_izvozne_ranljivosti Delež_odgovorov Ponedeljek Torek Sreda Cet
> rtek Petek Sobota Religioznost  Vsesplošno_zaupanje Solidarnost_in_Enakopravnost Bogastvo_in_Uspeh Zaupanje_v_državo Varnost_in_Zaupa
> nje Varnost_VS_Zaupanje Leto_2004 Leto_2006 Leto_2008 Leto_2010 Leto_2012 Država_AT Država_BE Država_BG Država_CH Država_CY Država_CZ
>  Država_DE Država_DK Država_EE Država_ES Država_FI Država_FR Država_GB Država_GR Država_HR Država_HU Država_IE Država_IL Država_IS Dr
> žava_IT  Država_LT Država_LU Država_LV Država_NL Država_NO Država_PL Država_PT Država_RO Država_RU Država_SE  Država_SK Država_TR Drž
> ava_UA  Država_XK Inflacija_CPI Ln_BDP_pc_PKM Brezposelnost Gini Odstotek_žensk_v_parlamentu Zaposlitev_v_kmetijstvu Izdatki_za_zdrav
> stvo_v_BDP Prièakovana_življenjska_doba Indeks_zakonskih_pravic Odst_uporabnikov_interneta Izvoz_visoko_tehn_izdelkov Obseg_kreditnih
> _informacij Tržna_kapitalizacija_družb Indeks_zaznava_korupcije, robust
note: Država_XK omitted because of collinearity

Linear regression                                      Number of obs =  224338
                                                       F( 95,224242) =  860.91
                                                       Prob > F      =  0.0000
                                                       R-squared     =  0.2907
                                                       Root MSE      =  1.7026
```

SRECA	Coef.	Robust Std. Err.	t	P>|t|	[95% Conf.	Interval]
St_reziden~v	.002385	.0035792	0.67	0.505	-.0046302	.0094001
Starost_st~t	-.0623295	.0014553	-42.83	0.000	-.0651818	-.0594771
Starost_st~2	.0005631	.000015	37.51	0.000	.0005337	.0005925
Moški	-.0883559	.0082033	-10.77	0.000	-.1044341	-.0722777
Zivlj~emestu	.0102692	.010714	0.96	0.338	-.01073	.0312684
Zivljenje~ju	-.0395249	.0120757	-3.27	0.001	-.0631929	-.015857
Zivlj~_mestu	-.0117282	.0091758	-1.28	0.201	-.0297125	.006256
Izobraževa~t	.0418476	.0039655	10.55	0.000	.0340753	.0496198
Izobraževa~2	-.0015864	.0001389	-11.42	0.000	-.0018586	-.0013141
V_zvezi	.5344988	.0093628	57.09	0.000	.5161479	.5528497
Podpovpreè~i	-.1874195	.0083917	-22.33	0.000	-.203867	-.1709721
Dobro_zdra~e	1.461129	.0182466	80.08	0.000	1.425366	1.496892
Povpreèno_~e	.8721836	.0182206	47.87	0.000	.8364717	.9078954
Manjšina	-.2045931	.0188729	-10.84	0.000	-.2415835	-.1676027
Neopredeljen	-.0675746	.0359632	-1.88	0.060	-.1380614	.0029123
Zakonodaja~i	.083441	.0218596	3.82	0.000	.0405968	.1262852
Strokovnjaki	.015699	.0205365	0.76	0.445	-.0245521	.05595
Tehniki	-.0087261	.0198616	-0.44	0.660	-.0476543	.0302022
Uradniki	-.0085475	.0208865	-0.41	0.682	-.0494846	.0323895
Storitveni~i	-.0258966	.0193434	-1.34	0.181	-.0638091	.0120158
Poklici_pr~a	-.1273302	.0280289	-4.54	0.000	-.182266	-.0723943
Neindustri~i	-.0535257	.0207018	-2.59	0.010	-.0941007	-.0129508
Industrijs~i	-.0447614	.0224705	-1.99	0.046	-.0888029	-.0007199
Poklici_za~a	-.1520948	.0208693	-7.29	0.000	-.192998	-.1111915
Upokojenci	.0894599	.0169313	5.28	0.000	.056275	.1226448
Studenti_u~i	.0457266	.0204865	2.23	0.026	.0055736	.0858796
Nezaposleni	-.541466	.0228991	-23.65	0.000	-.5863476	-.4965844
Zaposleni	-.0234775	.0138575	-1.69	0.090	-.0506379	.0036829
Indeks_izv~i	-.0005731	.0001674	-3.42	0.001	-.0009011	-.000245
Delež_odgo~v	1.211861	.1177722	10.29	0.000	.9810307	1.442692
Ponedeljek	.0534681	.0155678	3.43	0.001	.0229556	.0839806
Torek	.0590226	.015507	3.81	0.000	.0286292	.0894159
Sreda	.0415502	.0154922	2.68	0.007	.0111859	.0719144
Cetrtek	.0642356	.0156111	4.11	0.000	.0336383	.094833
Petek	.0613398	.0161728	3.79	0.000	.0296414	.0930381
Sobota	.0304398	.0161848	1.88	0.060	-.0012821	.0621617
Religioznost	.0420617	.0014348	29.32	0.000	.0392495	.0448739
Vsesplošno~e	.2099146	.0027479	76.39	0.000	.2045288	.2153004
Solidarnos~t	-.194655	.0025386	-76.68	0.000	-.1996305	-.1896795
Bogastvo_i~h	-.0085578	.003208	-2.67	0.008	-.0148454	-.0022702
Zaupanje_v~o	-.0630504	.0037368	-16.87	0.000	-.0703745	-.0557263
Varnost_in~e	-.0345203	.0040594	-8.50	0.000	-.0424767	-.0265639
Varnost_VS~e	-.0686272	.0040443	-16.97	0.000	-.076554	-.0607004
Leto_2004	.0560198	.0224119	2.50	0.012	.0120931	.0999465
Leto_2006	-.0943207	.0371212	-2.54	0.011	-.1670774	-.021564
Leto_2008	-.1744592	.0488527	-3.57	0.000	-.2702092	-.0787093
Leto_2010	-.0596963	.0553493	-1.08	0.281	-.1681796	.0487869
Leto_2012	-.132049	.0658414	-2.01	0.045	-.2610965	-.0030015
Država_AT	-.6789663	.084436	-8.04	0.000	-.8444587	-.5134739
Država_BE	-.0984869	.0871149	-1.13	0.258	-.2692299	.0722561
Država_BG	-.7724899	.1196687	-6.46	0.000	-1.007038	-.5379422
Država_CH	-.7128962	.1189833	-5.99	0.000	-.9461005	-.4796919
Država_CY	-.6272618	.0909028	-6.90	0.000	-.805429	-.4490946
Država_CZ	-.4112657	.0642416	-6.40	0.000	-.5371776	-.2853539
Država_DE	-.5751613	.0916123	-6.28	0.000	-.754719	-.3956036
Država_DK	.1000142	.0901854	1.11	0.267	-.0767469	.2767753
Država_EE	.1314662	.0919169	1.43	0.153	-.0486887	.311621
Država_ES	.0682456	.0871218	0.78	0.433	-.102511	.2390022
Država_FI	.0559489	.0836666	0.67	0.504	-.1080355	.2199334
Država_FR	-.8079246	.0879206	-9.19	0.000	-.9802467	-.6356026
Država_GB	-.7241648	.103076	-7.03	0.000	-.9261911	-.5221385
Država_GR	-1.013483	.0619256	-16.37	0.000	-1.134855	-.8921102
Država_HR	.082841	.0752349	1.10	0.271	-.0646174	.2302994
Država_HU	-.5437435	.0934846	-5.82	0.000	-.7269711	-.360516
Država_IE	-.7690527	.0822491	-9.35	0.000	-.930259	-.6078465
Država_IL	-.7574841	.1097375	-6.90	0.000	-.9725668	-.5424015
Država_IS	-.0286869	.0879292	-0.33	0.744	-.2010259	.1436521
Država_IT	-1.377905	.100267	-13.74	0.000	-1.574426	-1.181385
Država_LT	.2159468	.102623	2.10	0.035	.0148083	.4170852
Država_LU	-.078342	.1433822	-0.55	0.585	-.3593675	.2026835
Država_LV	.403837	.1208022	3.34	0.001	.1670677	.6406063
Država_NL	-.309445	.0910685	-3.40	0.001	-.4879369	-.1309531
Država_NO	-.3416494	.1062838	-3.21	0.001	-.5499629	-.1333359
Država_PL	.2288151	.081129	2.82	0.005	.0698043	.3878259
Država_PT	-.1478414	.0603679	-2.45	0.014	-.266161	-.0295218
Država_RO	.384355	.2049081	1.88	0.061	-.0172597	.7859697
Država_RU	1.352166	.200977	6.73	0.000	.9582559	1.746075
Država_SE	-.1629038	.1022679	-1.59	0.111	-.3633463	.0375388
Država_SK	-.1575449	.0824626	-1.91	0.056	-.3191696	.0040798
Država_TR	.8907727	.2225397	4.00	0.000	.4546006	1.326945
Država_UA	.4274899	.210104	2.03	0.042	.0156913	.8392884
Država_XK	(omitted)					
Inflacija_~I	-.3546476	.0421181	-8.42	0.000	-.437198	-.2720973
Ln_BDP_pc_~M	-.0707864	.1097137	-0.65	0.519	-.2858225	.1442498
Brezposeln~t	-.0289868	.0022158	-13.08	0.000	-.0333296	-.024644
Gini	-.0073201	.0032918	-2.22	0.026	-.0137719	-.0008682
Odstotek_ž~u	-.0085501	.0017873	-4.78	0.000	-.0120531	-.0050471
Zaposlitev~u	-.0194221	.0075794	-2.56	0.010	-.0342774	-.0045667
Izdatki_za~P	.0085856	.0088868	0.97	0.334	-.0088323	.0260034
Prièakovan~a	.1391559	.0149841	9.29	0.000	.1097875	.1685243
Indeks_zak~c	.053422	.0090976	5.87	0.000	.0355909	.0712531
Odst_upora~a	-.0007684	.0009602	-0.80	0.424	-.0026503	.0011135
Izvoz_viso~v	.0082468	.0015583	5.29	0.000	.0051925	.0113011
Obseg_kred~j	.0473176	.0100571	4.70	0.000	.0276059	.0670293
Tržna_kapi~b	-.0004325	.0003123	-1.38	0.166	-.0010447	.0001796
Indeks_zaz~e	-.0533763	.0080187	-6.66	0.000	-.0690927	-.0376599
_cons	-2.942486	1.445908	-2.04	0.042	-5.776429	-.1085438

```
. tab  AveHAPPYLet_Izob
```

AveHAPPYLet _Izob	Freq.	Percent	Cum.
5.830675	2,512	0.82	0.82
6.055769	2,113	0.69	1.51
6.101266	968	0.32	1.82
6.105377	6,998	2.28	4.11
6.29285	4,430	1.44	5.55
6.313953	612	0.20	5.75
6.64824	7,940	2.59	8.34
6.664218	7,721	2.52	10.86
6.688869	3,624	1.18	12.04
6.69114	19,751	6.44	18.48
6.887293	32,212	10.50	28.98
7.07592	49,514	16.14	45.12
7.083063	22,377	7.30	52.42
7.200037	27,268	8.89	61.31
7.306473	20,678	6.74	68.05
7.321695	20,467	6.67	74.73
7.341391	19,508	6.36	81.09
7.398165	18,535	6.04	87.13
7.527135	13,701	4.47	91.60
7.534161	10,609	3.46	95.06
7.603534	5,225	1.70	96.76
7.61267	4,869	1.59	98.35
7.638784	5,064	1.65	100.00
Total	306,696	100.00	

```
. reg SRECA St_rezidentov Starost_st_let Starost_st_let_x2 Moški Zivljenje_v_velemestu Zivljenje_na_obrobju Zivljenje_v_mestu  Let_Izob
> _1- Let_Izob_21inVec  V_zvezi Podpovprečni_dohodki Dobro_zdravje Povprečno_zdravje Ni_predstavnik_manjšine Zakonodajalci Strokovnjaki
>  Tehniki Uradniki Storitveni_poklici Poklici_primarnega_sektorja Neindustrijski_delavci Industrijski_delavci Poklici_za_preprosta_del
> a Upokojenci Studenti_učenci Nezaposleni Zaposleni Indeks_izvozne_ranljivosti Delež_odgovorov Ponedeljek Torek Sreda Četrtek Petek So
> bota Religioznost  Vsesplošno_zaupanje Solidarnost_in_Enakopravnost Bogastvo_in_Uspeh Zaupanje_v_državo Varnost_in_Zaupanje Varnost_V
> S_Zaupanje Leto_2004 Leto_2006 Leto_2008 Leto_2010 Leto_2012 Država_AT Država_BE Država_BG Država_CH Država_CY Država_CZ Država_DE Dr
> žava_DK Država_EE Država_ES Država_FI Država_FR Država_GB Država_GR Država_HR Država_HU Država_IE Država_IL Država_IS Država_IT  Držа
> va_LT Država_LU Država_LV Država_NL Država_NO Država_PL Država_PT Država_RO Država_RU Država_SE  Država_SK Država_TR Država_UA  Držav
> a_XK Inflacija_CPI Ln_BDP_pc_PKM Brezposelnost Gini Odstotek_žensk_v_parlamentu Zaposlitev_v_kmetijstvu Izdatki_za_zdravstvo_v_BDP Pr
> ičakovana_življenjska_doba Indeks_zakonskih_pravic Odst_uporabnikov_interneta Izvoz_visoko_tehn_izdelkov Obseg_kreditnih_informacij T
> ržna_kapitalizacija_družb Indeks_zaznava_korupcije, robust
note: Država_XK omitted because of collinearity

Linear regression                               Number of obs =  222732
                                                F(113,222618) =  717.90
                                                Prob > F      =  0.0000
                                                R-squared     =  0.2909
                                                Root MSE      =  1.6992
```

SRECA	Coef.	Robust Std. Err.	t	P>|t|	[95% Conf.	Interval]
St_reziden~v	.0019851	.0035872	0.55	0.580	-.0050457	.009016
Starost_st~t	-.0618709	.0014573	-42.46	0.000	-.064727	-.0590147
Starost_st~2	.0005575	.000015	37.12	0.000	.0005281	.000587
Moški	-.0907467	.0082288	-11.03	0.000	-.106875	-.0746184
Zivlj~emestu	.0172224	.0107447	1.60	0.109	-.003837	.0382818
Zivljenje~ju	-.0362474	.0120869	-3.00	0.003	-.0599374	-.0125575
Zivlj~_mestu	-.0096981	.0091903	-1.06	0.291	-.027711	.0083147
Let_Izob_1	-.0559467	.1112991	-0.50	0.615	-.2740901	.1621966
Let_Izob_2	-.0084431	.0875899	-0.10	0.923	-.1801172	.1632309
Let_Izob_3	-.1247221	.0672623	-1.85	0.064	-.2565545	.0071103
Let_Izob_4	-.0051697	.0469185	-0.11	0.912	-.0971288	.0867893
Let_Izob_5	.0837691	.0574833	1.46	0.145	-.0288967	.196435
Let_Izob_6	.1195572	.0459205	2.60	0.009	.0295542	.2095603
Let_Izob_7	.2240026	.0468825	4.78	0.000	.1321141	.3158912
Let_Izob_8	.1606898	.0417815	3.85	0.000	.0787991	.2425804
Let_Izob_9	.2476634	.0410169	6.04	0.000	.1672713	.3280556
Let_Izob_10	.2152769	.0407511	5.28	0.000	.1354057	.2951481
Let_Izob_11	.187808	.0401115	4.68	0.000	.1091905	.2664255
Let_Izob_12	.1880763	.0393655	4.78	0.000	.1109209	.2652317
Let_Izob_13	.18417	.0401744	4.58	0.000	.1054292	.2629107
Let_Izob_14	.1699726	.0406191	4.18	0.000	.0903603	.2495849
Let_Izob_15	.1942345	.0406035	4.78	0.000	.1146527	.2738163
Let_Izob_16	.1733978	.0408527	4.24	0.000	.0933275	.253468
Let_Izob_17	.1595422	.0413686	3.86	0.000	.0784608	.2406235
Let_Izob_18	.1135304	.0420866	2.70	0.007	.0310417	.196019
Let_Izob_19	.1051323	.0450209	2.34	0.020	.0168924	.1933722
Let_Izob_20	.0798245	.0453757	1.76	0.079	-.0091108	.1687597
Let_Izob_2~c	.0405969	.0451838	0.90	0.369	-.0479622	.129156
V_zvezi	.5342823	.0093744	56.99	0.000	.5159088	.5526558
Podpovpreč~i	-.1884786	.0084144	-22.40	0.000	-.2049706	-.1719867
Dobro_zdra~e	1.45709	.0183136	79.56	0.000	1.421196	1.492985
Povprečno_~e	.8697619	.0183004	47.53	0.000	.8338935	.9056302
Ni_predsta~e	.2074992	.0188373	11.02	0.000	.1705785	.2444199
Zakonodaja~i	.098389	.0219372	4.49	0.000	.0553925	.1413854
Strokovnjaki	.0374723	.0206875	1.81	0.070	-.0030746	.0780193
Tehniki	.0054328	.0199514	0.27	0.785	-.0336715	.0445371
Uradniki	-.0001082	.0209637	-0.01	0.996	-.0411965	.0409802
Storitveni~i	-.0200382	.0194139	-1.03	0.302	-.0580889	.0180126
Poklici_pr~a	-.1254726	.0281747	-4.45	0.000	-.1806943	-.070251
Neindustri~i	-.0488038	.0207773	-2.35	0.019	-.0895268	-.0080807
Industrijs~i	-.0436344	.0225383	-1.94	0.053	-.087809	.0005401
Poklici_za~a	-.1439655	.0209229	-6.88	0.000	-.1849738	-.1029572
Upokojenci	.0855241	.0169593	5.04	0.000	.0522844	.1187639
Studenti_u~i	.0447688	.0205778	2.18	0.030	.0044368	.0851008
Nezaposleni	-.5441258	.0229621	-23.70	0.000	-.5891309	-.4991207
Zaposleni	-.0220645	.0138904	-1.59	0.112	-.0492894	.0051604
Indeks_izv~i	-.0005392	.0001679	-3.21	0.001	-.0008683	-.0002102
Delež_odgo~v	1.219433	.1180169	10.33	0.000	.9881225	1.450743
Ponedeljek	.0522986	.015635	3.34	0.001	.0216545	.0829427
Torek	.0557305	.0155642	3.58	0.000	.0252249	.086236
Sreda	.0404102	.0155555	2.60	0.009	.0099218	.0708987
Četrtek	.0627119	.0156818	4.00	0.000	.031976	.0934478
Petek	.0594994	.0162285	3.67	0.000	.027692	.0913068
Sobota	.0287839	.0162625	1.77	0.077	-.0030901	.0606579
Religioznost	.0420632	.0014391	29.23	0.000	.0392425	.0448838
Vsesplošno~e	.2109633	.0027604	76.43	0.000	.2055531	.2163735
Solidarnos~t	-.1941979	.002545	-76.31	0.000	-.199186	-.1892097
Bogastvo_i~h	-.0100814	.003217	-3.13	0.002	-.0163866	-.0037762
Zaupanje_v~o	-.0632513	.0037488	-16.87	0.000	-.0705989	-.0559037
Varnost_in~e	-.0353207	.0040718	-8.67	0.000	-.0433013	-.0273401
Varnost_VS~e	-.0717839	.0040542	-17.71	0.000	-.07973	-.0638377
Leto_2004	.0594879	.0224989	2.64	0.008	.0153905	.1035852
Leto_2006	-.0894742	.0372296	-2.40	0.016	-.1624432	-.0165052
Leto_2008	-.165308	.0489851	-3.37	0.001	-.2613175	-.0692986
Leto_2010	-.0477774	.0554778	-0.86	0.389	-.1565125	.0609577
Leto_2012	-.1222115	.0659811	-1.85	0.064	-.2515328	.0071097
Država_AT	-.6619743	.0847481	-7.81	0.000	-.8280783	-.4958703
Država_BE	-.0959742	.0873554	-1.10	0.272	-.2671886	.0752402
Država_BG	-.783134	.1204078	-6.50	0.000	-1.01913	-.5471378
Država_CH	-.7201855	.1193625	-6.03	0.000	-.9541329	-.4862381
Država_CY	-.6193831	.091466	-6.77	0.000	-.7986542	-.440112
Država_CZ	-.4037967	.0647412	-6.24	0.000	-.5306879	-.2769055
Država_DE	-.5487363	.0919567	-5.97	0.000	-.7289691	-.3685035
Država_DK	.1122211	.090347	1.24	0.214	-.0648567	.2892989
Država_EE	.1286062	.0924977	1.39	0.164	-.0526869	.3098994
Država_ES	.0628299	.0872882	0.72	0.472	-.1082528	.2339126
Država_FI	.0610953	.0838123	0.73	0.466	-.1031748	.2253653
Država_FR	-.7854666	.0883277	-8.89	0.000	-.9585865	-.6123466
Država_GB	-.6998007	.1034232	-6.77	0.000	-.9025076	-.4970938
Država_GR	-.9989601	.0624596	-15.99	0.000	-1.121379	-.8765408
Država_HR	.0979821	.0753182	1.30	0.193	-.0496396	.2456038
Država_HU	-.5321908	.0941459	-5.65	0.000	-.7167144	-.3476671
Država_IE	-.7244182	.0826145	-8.77	0.000	-.8863405	-.5624959
Država_IL	-.7242608	.1102589	-6.57	0.000	-.9403654	-.5081562
Država_IS	-.0101357	.0885025	-0.11	0.909	-.1835984	.163327
Država_IT	-1.374716	.1008115	-13.64	0.000	-1.572304	-1.177128
Država_LT	.2333256	.1032488	2.26	0.024	.0309607	.4356905
Država_LU	-.0763761	.1435669	-0.53	0.595	-.3577636	.2050114
Država_LV	.4002404	.1213614	3.30	0.001	.162375	.6381057
Država_NL	-.2934305	.0912322	-3.22	0.001	-.4722433	-.1146177
Država_NO	-.3250061	.1065079	-3.05	0.002	-.5337589	-.1162534
Država_PL	.2326208	.0814635	2.86	0.004	.0729543	.3922873
Država_PT	-.1146841	.0610543	-1.88	0.060	-.2343489	.0049807
Država_RO	.3860088	.2060139	1.87	0.061	-.0177733	.7897908
Država_RU	1.302948	.2025243	6.43	0.000	.9060058	1.699891
Država_SE	-.1672665	.102458	-1.63	0.103	-.3680816	.0335487
Država_SK	-.1563092	.0830568	-1.88	0.060	-.3190984	.00648
Država_TR	.857391	.2245986	3.82	0.000	.4171833	1.297599
Država_UA	.3948819	.2111403	1.87	0.061	-.0189478	.8087115
Država_XK	(omitted)					
Inflacija_~I	-.3365516	.0425459	-7.91	0.000	-.4199404	-.2531628
Ln_BDP_pc_~M	-.0895179	.110112	-0.81	0.416	-.3053347	.1262989
Brezposeln~t	-.0294517	.0022188	-13.27	0.000	-.0338005	-.025103
Gini	-.0075558	.0032919	-2.30	0.022	-.0140078	-.0011037
Odstotek_ž~u	-.0082489	.0017913	-4.61	0.000	-.0117598	-.004738
Zaposlitev~u	-.0209964	.007643	-2.75	0.006	-.0359765	-.0060163
Izdatki_za~P	.0050291	.0089008	0.57	0.572	-.0124163	.0224745
Prièakovan~a	.1393308	.0150826	9.24	0.000	.1097693	.1688923
Indeks_zak~c	.0514946	.0091187	5.65	0.000	.0336221	.069367
Odst_upora~a	-.0009953	.0009624	-1.03	0.301	-.0028815	.000891
Izvoz_viso~v	.0073115	.0015616	4.68	0.000	.0042507	.0103723
Obseg_kred~j	.0440744	.0101089	4.36	0.000	.0242612	.0638877
Tržna_kapi~b	-.0003207	.0003135	-1.02	0.306	-.0009351	.0002937
Indeks_zaz~e	-.0524284	.00802	-6.54	0.000	-.0681474	-.0367094
_cons	-2.862162	1.453574	-1.97	0.049	-5.71113	-.0131943

```
. reg SRECA St_rezidentov Starost_st_let Starost_st_let_x2 Moški Zivljenje_v_velemestu Zivljenje_na_obrobju Zivljenje_v_mestu Izobra
> ževanje_st_let Izobraževanje_st_let_x2  V_zvezi Podpovprečni_dohodki Dobro_zdravje Povprečno_zdravje Ni_predstavnik_manjšine Zakon
> odajalci Strokovnjaki Tehniki Uradniki Storitveni_poklici Poklici_primarnega_sektorja Neindustrijski_delavci Industrijski_delavci
> Poklici_za_preprosta_dela Upokojenci Studenti_učenci Nezaposleni Zaposleni Indeks_izvozne_ranljivosti Delež_odgovorov Ponedeljek T
> orek Sreda Cetrtek Petek Sobota Religioznost   Splošno_zaupanje Solidarnost_Enakopravnost Bogastvo_Uspeh Medosebno_zaupanje Posluš
> nost Dohodkovna_enakopravnost Leto_2004 Leto_2006 Leto_2008 Leto_2010 Leto_2012 Država_AT Država_BE Država_BG Država_CH Država_CY
> Država_CZ Država_DE Država_DK Država_EE Država_ES Država_FI Država_FR Država_GB Država_GR Država_HR Država_HU Država_IE Država_IL
> Država_IS Država_IT  Država_LT Država_LU Država_LV Država_NL Država_NO Država_PL Država_PT Država_RO Država_RU Država_SE  Država_S
> K Država_TR Država_UA  Država_XK Inflacija_CPI Ln_BDP_pc_PKM Brezposelnost Gini Odstotek_žensk_v_parlamentu Zaposlitev_v_kmetijstv
> u Izdatki_za_zdravstvo_v_BDP Pričakovana_življenjska_doba Indeks_zakonskih_pravic Odst_uporabnikov_interneta Izvoz_visoko_tehn_izd
> elkov Obseg_kreditnih_informacij Tržna_kapitalizacija_družb Indeks_zaznava_korupcije, robust beta
note: Država_XK omitted because of collinearity

Linear regression                                      Number of obs =  221198
                                                       F( 94,221103) =  856.51
                                                       Prob > F      =  0.0000
                                                       R-squared     =  0.2910
                                                       Root MSE      =  1.6982
```

SRECA	Coef.	Robust Std. Err.	t	P>|t|	Beta
St_reziden~v	.0021767	.0035979	0.61	0.545	.0015431
Starost_st~t	-.0622932	.001463	-42.58	0.000	-.5518008
Starost_st~2	.000563	.0000151	37.30	0.000	.494905
Moški	-.0911067	.0082394	-11.06	0.000	-.0225525
Zivlj~emestu	.0112378	.0107716	1.04	0.297	.002333
Zivljenje~ju	-.039622	.0121134	-3.27	0.001	-.0062825
Zivlj~_mestu	-.0117242	.0092117	-1.27	0.203	-.0026754
Izobraževa~t	.0406491	.0039835	10.20	0.000	.0813122
Izobraževa~2	-.0015455	.0001393	-11.10	0.000	-.0804364
V_zvezi	.5353769	.0094061	56.92	0.000	.1322234
Podpovpreč~i	-.185693	.0084398	-22.00	0.000	-.0453979
Dobro_zdra~e	1.459828	.0183957	79.36	0.000	.345673
Povprečno_~e	.8717186	.0183817	47.42	0.000	.191711
Ni_predsta~e	.2070362	.018883	10.96	0.000	.0226584
Zakonodaja~i	.0850304	.0219918	3.87	0.000	.0112109
Strokovnjaki	.0183989	.0206657	0.89	0.373	.0031235
Tehniki	-.0054167	.0199897	-0.27	0.786	-.0009299
Uradniki	-.0061976	.02103	-0.29	0.768	-.0008981
Storitveni~i	-.0237622	.0194796	-1.22	0.223	-.0041617
Poklici_pr~a	-.1266029	.0282457	-4.48	0.000	-.0106168
Neindustri~i	-.0514546	.0208501	-2.47	0.014	-.0082662
Industrijs~i	-.0406604	.0226158	-1.80	0.072	-.0054003
Poklici_za~a	-.1423661	.0210161	-6.77	0.000	-.0211852
Upokojenci	.0872758	.0170177	5.13	0.000	.0182046
Studenti_u~i	.0439301	.0205941	2.13	0.033	.0058628
Nezaposleni	-.5439386	.0230228	-23.63	0.000	-.0603434
Zaposleni	-.0244946	.0139256	-1.76	0.079	-.0060715
Indeks_izv~i	-.0005665	.0001682	-3.37	0.001	-.006515
Delež_odgo~v	1.211548	.1184778	10.23	0.000	.0357836
Ponedeljek	.0531637	.0156847	3.39	0.001	.0096268
Torek	.0558291	.0156184	3.57	0.000	.0102135
Sreda	.0410616	.0156108	2.63	0.009	.0075199
Cetrtek	.0625488	.0157343	3.98	0.000	.0111511
Petek	.0593191	.0162927	3.64	0.000	.009736
Sobota	.0284155	.0163163	1.74	0.082	.0047511
Religioznost	.0420107	.0014426	29.12	0.000	.0617367
Splošno_za~e	.210351	.002766	76.05	0.000	.1943818
Solidarnos..	.1941936	.0025543	76.03	0.000	.1574966
Bogastvo_U~h	.0096001	.0032245	2.98	0.003	.0063672
Medosebno_~e	.0633107	.0037614	16.83	0.000	.0352632
Poslušnost	-.0340342	.0040804	-8.34	0.000	-.0170645
Dohodkovna~t	-.0703438	.0040605	-17.32	0.000	-.0333355
Leto_2004	.0574365	.0225531	2.55	0.011	.01026
Leto_2006	-.0882006	.0373289	-2.36	0.018	-.0154143
Leto_2008	-.1607844	.0491257	-3.27	0.001	-.0327365
Leto_2010	-.0470286	.0556275	-0.85	0.398	-.0089492
Leto_2012	-.1184414	.0661722	-1.79	0.073	-.022683
Država_AT	-.6509061	.084945	-7.66	0.000	-.0543276
Država_BE	-.0834771	.087582	-0.95	0.341	-.0084104
Država_BG	-.7986916	.1207345	-6.62	0.000	-.0654681
Država_CH	-.6835255	.1195158	-5.72	0.000	-.0453769
Država_CY	-.6052444	.0915917	-6.61	0.000	-.0363404
Država_CZ	-.4113635	.0648589	-6.34	0.000	-.0363785
Država_DE	-.5455486	.0921754	-5.92	0.000	-.0685104
Država_DK	.1214574	.0906192	1.34	0.180	.01115
Država_EE	.112379	.0926971	1.21	0.225	.0091306
Država_ES	.073678	.0874704	0.84	0.400	.0072391
Država_FI	.0707767	.0839982	0.84	0.399	.006611
Država_FR	-.7752627	.0885307	-8.76	0.000	-.0673775
Država_GB	-.7026484	.1036476	-6.78	0.000	-.0769918
Država_GR	-.9966456	.0623923	-15.97	0.000	-.0943252
Država_HR	.0839288	.0756368	1.11	0.267	.0041035
Država_HU	-.5485135	.0943584	-5.81	0.000	-.049908
Država_IE	-.7280277	.0827838	-8.79	0.000	-.0730038
Država_IL	-.7291869	.1104709	-6.60	0.000	-.0607285
Država_IS	-.0166422	.0885301	-0.19	0.851	-.000483
Država_IT	-1.373743	.1009193	-13.61	0.000	-.0623121
Država_LT	.2067959	.1034788	2.00	0.046	.0120906
Država_LU	-.0419115	.1441699	-0.29	0.771	-.0015394
Država_LV	.3852862	.1216969	3.17	0.002	.0162177
Država_NL	-.2875196	.0915077	-3.14	0.002	-.0302378
Država_NO	-.3080955	.106846	-2.88	0.004	-.0299915
Država_PL	.2275137	.0816635	2.79	0.005	.0219249
Država_PT	-.1446866	.0606453	-2.39	0.017	-.0147907
Država_RO	.3736158	.2063982	1.81	0.070	.0151919
Država_RU	1.291324	.2028436	6.37	0.000	.1129988
Država_SE	-.152059	.1026981	-1.48	0.139	-.0148125
Država_SK	-.1636275	.0832278	-1.97	0.049	-.013898
Država_TR	.8302333	.2245982	3.70	0.000	.0467806
Država_UA	.3783557	.2116781	1.79	0.074	.0297266
Država_XK	(omitted)				
Inflacija_~I	-.3409373	.0426344	-8.00	0.000	-.0899053
Ln_BDP_pc_~M	-.1147452	.1105509	-1.04	0.299	-.0242704
Brezposeln~t	-.0294332	.0022294	-13.20	0.000	-.0540388
Gini	-.0068718	.0033008	-2.08	0.037	-.0166383
Odstotek_ž~u	-.0084229	.0017968	-4.69	0.000	-.0454085
Zaposlitev~u	-.0210753	.0076578	-2.75	0.006	-.0551651
Izdatki_za~P	.0049149	.0089296	0.55	0.582	.0042206
Pričakovan~a	.1379758	.0151117	9.13	0.000	.2380107
Indeks_zak~c	.0500634	.0091341	5.48	0.000	.0477253
Odst_upora~a	-.0007315	.0009662	-0.76	0.449	-.0079678
Izvoz_viso~v	.0075602	.0015654	4.83	0.000	.0302626
Obseg_kred~j	.046473	.0101342	4.59	0.000	.0271565
Tržna_kapi~b	-.0003162	.0003142	-1.01	0.314	-.0062526
Indeks_zaz~e	-.0508461	.0080427	-6.32	0.000	-.0511849
_cons	-2.595563	1.456493	-1.78	0.075	.

```
. reg  ZADOVOLJSTVO St_rezidentov Starost_st_let Starost_st_let_x2 Moški Zivljenje_v_velemestu Zivljenje_na_obrobju Zivljenje_v_mest
> u Izobraževanje_st_let Izobraževanje_st_let_x2  V_zvezi Podpovprečni_dohodki Dobro_zdravje Povprečno_zdravje Ni_predstavnik_manjši
> ne Zakonodajalci Strokovnjaki Tehniki Uradniki Storitveni_poklici Poklici_primarnega_sektorja Neindustrijski_delavci Industrijski_
> delavci Poklici_za_preprosta_dela Upokojenci Studenti_učenci Nezaposleni Zaposleni Indeks_izvozne_ranljivosti Delež_odgovorov Pone
> deljek Torek Sreda Cetrtek Petek Sobota Religioznost   Splošno_zaupanje Solidarnost_Enakopravnost Bogastvo_Uspeh Medosebno_zaupanj
> e Poslušnost Dohodkovna_enakopravnost Leto_2004 Leto_2006 Leto_2008 Leto_2010 Leto_2012 Država_AT Država_BE Država_BG Država_CH Dr
> žava_CY Država_CZ Država_DE Država_DK Država_EE Država_ES Država_FI Država_FR Država_GB Država_GR Država_HR Država_HU Država_IE Dr
> žava_IL Država_IS Država_IT  Država_LT Država_LU Država_LV Država_NL Država_NO Država_PL Država_PT Država_RO Država_RU Država_SE
> Država_SK Država_TR Država_UA  Država_XK Inflacija_CPI Ln_BDP_pc_PKM Brezposelnost Gini Odstotek_žensk_v_parlamentu Zaposlitev_v_k
> metijstvu Izdatki_za_zdravstvo_v_BDP Pričakovana_življenjska_doba Indeks_zakonskih_pravic Odst_uporabnikov_interneta Izvoz_visoko_
> tehn_izdelkov Obseg_kreditnih_informacij Tržna_kapitalizacija_družb Indeks_zaznava_korupcije, robust beta
note: Država_XK omitted because of collinearity

Linear regression                                      Number of obs =  221449
                                                       F( 94,221354) = 1164.69
                                                       Prob > F      =  0.0000
                                                       R-squared     =  0.3342
                                                       Root MSE      =   1.892
```

ZADOVOLJSTVO	Coef.	Robust Std. Err.	t	P>|t|	Beta
St_reziden~v	-.0167096	.0040272	-4.15	0.000	-.0102976
Starost_st~t	-.0670942	.0016275	-41.23	0.000	-.5168728
Starost_st~2	.0006539	.0000167	39.17	0.000	.4999613
Moški	-.0904597	.0091471	-9.89	0.000	-.0194762
Zivlj~emestu	-.0329245	.0119725	-2.75	0.006	-.0059454
Zivljenje~ju	-.0725329	.0135545	-5.35	0.000	-.0099987
Zivlj~_mestu	-.0521252	.0102871	-5.07	0.000	-.0103464
Izobraževa~t	.0393633	.004426	8.89	0.000	.0684706
Izobraževa~2	-.0015005	.0001555	-9.65	0.000	-.0679194
V_zvezi	.4048794	.0104268	38.83	0.000	.0869697
Podpovpreč~i	-.273015	.0094159	-29.00	0.000	-.058057
Dobro_zdra~e	1.593051	.0196168	81.21	0.000	.3281599
Povprečno_~e	.9462515	.0194681	48.61	0.000	.1810363
Ni_predsta~e	.2991378	.0209214	14.30	0.000	.028489
Zakonodaja~i	.1005559	.0245353	4.10	0.000	.0115281
Strokovnjaki	.0502053	.0229734	2.19	0.029	.0074156
Tehniki	-.001679	.0222909	-0.08	0.940	-.0002508
Uradniki	-.001293	.0232643	-0.06	0.956	-.0001629
Storitveni~i	-.0503152	.0216047	-2.33	0.020	-.007664
Poklici_pr~a	-.1299282	.0310221	-4.19	0.000	-.0094834
Neindustri~i	-.0769367	.0230817	-3.33	0.001	-.0107486
Industrijs~i	-.0815381	.0251279	-3.24	0.001	-.0094231
Poklici_za~a	-.1680524	.0231415	-7.26	0.000	-.0217529
Upokojenci	.1794866	.018633	9.63	0.000	.0325757
Studenti_u~i	.1750097	.0231057	7.57	0.000	.0202981
Nezaposleni	-.7978211	.0257763	-30.95	0.000	-.0769626
Zaposleni	.0419295	.0155001	2.71	0.007	.0090397
Indeks_izv~i	-.0005993	.000189	-3.17	0.002	-.0059951
Delež_odgo~v	.6483656	.1316593	4.92	0.000	.0166591
Ponedeljek	.0204847	.0173903	1.18	0.239	.0032258
Torek	.03912	.0172754	2.26	0.024	.0062245
Sreda	.0225515	.0171862	1.31	0.189	.0035925
Cetrtek	.0481229	.0175141	2.75	0.006	.0074611
Petek	.0512959	.0180976	2.83	0.005	.007324
Sobota	.0233737	.0180925	1.29	0.196	.0033992
Religioznost	.0448952	.0016056	27.96	0.000	.0573866
Splošno_za~e	.2970122	.003075	96.59	0.000	.238731
Solidarnos..	.2042023	.0028149	72.54	0.000	.1440793
Bogastvo_U~h	.031651	.0035881	8.82	0.000	.018261
Medosebno_~e	.0252467	.0041793	6.04	0.000	.012234
Poslušnost	.0013799	.0045224	0.31	0.760	.0006018
Dohodkovna~t	-.0968355	.0045446	-21.31	0.000	-.0399164
Leto_2004	.066324	.0250543	2.65	0.008	.0103046
Leto_2006	-.0618023	.0416008	-1.49	0.137	-.0093932
Leto_2008	-.1138101	.0545032	-2.09	0.037	-.0201452
Leto_2010	.0829976	.0615431	1.35	0.177	.0137473
Leto_2012	.1078876	.0734157	1.47	0.142	.0179768
Država_AT	-.025436	.0951519	-0.27	0.789	-.001847
Država_BE	.2624235	.0986565	2.66	0.008	.0229724
Država_BG	-1.209066	.132691	-9.11	0.000	-.0863939
Država_CH	.0146542	.1339184	0.11	0.913	.0008457
Država_CY	.0998573	.1027965	0.97	0.331	.0052205
Država_CZ	-.3241332	.0721039	-4.50	0.000	-.0249343
Država_DE	-.0921133	.104068	-0.89	0.376	-.0100623
Država_DK	.6429133	.1035672	6.21	0.000	.0513378
Država_EE	-.3003571	.1042678	-2.88	0.004	-.0212189
Država_ES	.5047984	.0974097	5.18	0.000	.0430861
Država_FI	.4001935	.0962322	4.16	0.000	.0325043
Država_FR	-.612915	.1008591	-6.08	0.000	-.0463247
Država_GB	-.2808266	.1171152	-2.40	0.016	-.0267351
Država_GR	-.6072467	.0690935	-8.79	0.000	-.0500399
Država_HR	.0206144	.0849499	0.24	0.808	.0008771
Država_HU	-.9132122	.1041062	-8.77	0.000	-.0721809
Država_IE	-.2339392	.092984	-2.52	0.012	-.0203883
Država_IL	.0677759	.1243533	0.55	0.586	.0049142
Država_IS	.1582668	.0993769	1.59	0.111	.0039979
Država_IT	-.7010307	.1123326	-6.24	0.000	-.0276196
Država_LT	-.6264123	.1153939	-5.43	0.000	-.0319321
Država_LU	.5144244	.1592351	3.23	0.001	.0164453
Država_LV	.322531	.1363146	2.37	0.018	.0118052
Država_NL	.1115269	.1038466	1.07	0.283	.0101984
Država_NO	.0314294	.120911	0.26	0.795	.0026599
Država_PL	.2462572	.0910996	2.70	0.007	.0206828
Država_PT	-.3755854	.0668816	-5.62	0.000	-.0333197
Država_RO	.0316323	.2305483	0.14	0.891	.0011259
Država_RU	.2775213	.227113	1.22	0.222	.021155
Država_SE	.2411534	.1168897	2.06	0.039	.0204365
Država_SK	-.1200477	.0931828	-1.29	0.198	-.0088823
Država_TR	.2095384	.251932	0.83	0.406	.0102494
Država_UA	-.9817034	.2353788	-4.17	0.000	-.0671688
Država_XK	(omitted)				
Inflacija_~I	-.1866093	.0473024	-3.95	0.000	-.0428004
Ln_BDP_pc_~M	-.1069011	.1234286	-0.87	0.386	-.0196778
Brezposeln~t	-.0353494	.0025603	-13.81	0.000	-.0564443
Gini	-.0303911	.0036546	-8.32	0.000	-.0640093
Odstotek_ž~u	-.0105734	.0020359	-5.19	0.000	-.049577
Zaposlitev~u	-.002908	.0085457	-0.34	0.734	-.0066251
Izdatki_za~P	-.0439022	.0099147	-4.43	0.000	-.0328032
Pričakovan~a	.0621219	.0169894	3.66	0.000	.0932653
Indeks_zak~c	.001691	.0102271	0.17	0.869	.0014019
Odst_upora~a	.0029884	.0010985	2.72	0.007	.0283157
Izvoz_viso~v	-.0040343	.0017418	-2.32	0.021	-.0140409
Obseg_kred~j	.0911965	.0111689	8.17	0.000	.0463756
Tržna_kapi~b	.0017075	.0003467	4.92	0.000	.0293608
Indeks_zaz~e	-.0354084	.0090626	-3.91	0.000	-.0310209
_cons	3.797916	1.628045	2.33	0.020	.

```
. reg   ZADOVOLJSTVO_Z_GOSPODARSTVOM St_rezidentov Starost_st_let Starost_st_let_x2 Moški Zivljenje_v_velemestu Zivljenje_na_obrobju
>  Zivljenje_v_mestu Izobraževanje_st_let Izobraževanje_st_let_x2  V_zvezi Podpovprečni_dohodki Dobro_zdravje Povprečno_zdravje Ni_p
> redstavnik_manjšine Zakonodajalci Strokovnjaki Tehniki Uradniki Storitveni_poklici Poklici_primarnega_sektorja Neindustrijski_dela
> vci Industrijski_delavci Poklici_za_preprosta_dela Upokojenci Studenti_učenci Nezaposleni Zaposleni Indeks_izvozne_ranljivosti Del
> ež_odgovorov Ponedeljek Torek Sreda Cetrtek Petek Sobota Religioznost   Splošno_zaupanje Solidarnost_Enakopravnost Bogastvo_Uspeh
> Medosebno_zaupanje Poslušnost Dohodkovna_enakopravnost Leto_2004 Leto_2006 Leto_2008 Leto_2010 Leto_2012 Država_AT Država_BE Držav
> a_BG Država_CH Država_CY Država_CZ Država_DE Država_DK Država_EE Država_ES Država_FI Država_FR Država_GB Država_GR Država_HR Držav
> a_HU Država_IE Država_IL Država_IS Država_IT  Država_LT Država_LU Država_LV Država_NL Država_NO Država_PL Država_PT Država_RO Drža
> va_RU Država_SE  Država_SK Država_TR Država_UA  Država_XK Inflacija_CPI Ln_BDP_pc_PKM Brezposelnost Gini Odstotek_žensk_v_parlamen
> tu Zaposlitev_v_kmetijstvu Izdatki_za_zdravstvo_v_BDP Pričakovana_življenjska_doba Indeks_zakonskih_pravic Odst_uporabnikov_intern
> eta Izvoz_visoko_tehn_izdelkov Obseg_kreditnih_informacij Tržna_kapitalizacija_družb Indeks_zaznava_korupcije, robust beta
note: Država_XK omitted because of collinearity

Linear regression                               Number of obs =  219457
                                                F( 94,219362) = 2352.12
                                                Prob > F      =  0.0000
                                                R-squared     =  0.4511
                                                Root MSE      =  1.8752
```

ZADOVOLJST~M	Coef.	Robust Std. Err.	t	P>|t|	Beta
St_reziden~v	-.0173195	.003996	-4.33	0.000	-.009776
Starost_st~t	-.0256121	.0015898	-16.11	0.000	-.1799943
Starost_st~2	.0002612	.0000162	16.12	0.000	.1820658
Moški	.1417761	.0091784	15.45	0.000	.0279686
Zivlj~emestu	.0796184	.0116747	6.82	0.000	.0131772
Zivljenje~ju	.0265162	.014058	1.89	0.059	.0033509
Zivlj~_mestu	.0136845	.0102695	1.33	0.183	.0024879
Izobraževa~t	.0068536	.0044409	1.54	0.123	.010912
Izobraževa~2	-.0003609	.0001619	-2.23	0.026	-.0149771
V_zvezi	.0717656	.010199	7.04	0.000	.0141172
Podpovpreč~i	-.0626358	.0092146	-6.80	0.000	-.0122
Dobro_zdra~e	.4198886	.0172563	24.33	0.000	.0791642
Povprečno_~e	.2149766	.0169506	12.68	0.000	.0376645
Ni_predsta~e	.0782154	.0198813	3.93	0.000	.0068009
Zakonodaja~i	-.0562146	.0246562	-2.28	0.023	-.0059214
Strokovnjaki	-.0480402	.0231469	-2.08	0.038	-.0065125
Tehniki	-.1118166	.0221154	-5.06	0.000	-.0153209
Uradniki	-.1284628	.0230317	-5.58	0.000	-.0148338
Storitveni~i	-.1399675	.0211887	-6.61	0.000	-.019532
Poklici_pr~a	-.0912363	.0308504	-2.96	0.003	-.0060799
Neindustri~i	-.1268783	.0225056	-5.64	0.000	-.0162411
Industrijs~i	-.1605893	.0241947	-6.64	0.000	-.0170122
Poklici_za~a	-.1125327	.0223999	-5.02	0.000	-.0132986
Upokojenci	.0994311	.0177874	5.59	0.000	.0164903
Studenti_u~i	.0903522	.023255	3.89	0.000	.0095569
Nezaposleni	-.3229281	.0222415	-14.52	0.000	-.0285766
Zaposleni	.0344532	.0148759	2.32	0.021	.0068037
Indeks_izv~i	.0007736	.0001907	4.06	0.000	.0071037
Delež_odgo~v	.3395121	.1316957	2.58	0.010	.0079618
Ponedeljek	-.0451076	.0168391	-2.68	0.007	-.0065089
Torek	-.0393205	.0167876	-2.34	0.019	-.0057317
Sreda	-.0472775	.016685	-2.83	0.005	-.0068979
Cetrtek	-.0463144	.0169703	-2.73	0.006	-.0065816
Petek	-.0456338	.0175151	-2.61	0.009	-.0059691
Sobota	-.0264413	.0170985	-1.55	0.122	-.0035201
Religioznost	.0311481	.0015899	19.59	0.000	.0364467
Splošno_za~e	.480624	.0028845	166.62	0.000	.353921
Solidarnos..	.2314426	.0027549	84.01	0.000	.1493869
Bogastvo_U~h	.1423622	.0035466	40.14	0.000	.075113
Medosebno_~e	-.2216781	.0041626	-53.25	0.000	-.0982618
Poslušnost	.0545246	.0044821	12.16	0.000	.0217566
Dohodkovna~t	-.0649805	.004618	-14.07	0.000	-.0245445
Leto_2004	.4995125	.0254222	19.65	0.000	.0710181
Leto_2006	.5920735	.0410859	14.41	0.000	.0822536
Leto_2008	.3370688	.054118	6.23	0.000	.0547063
Leto_2010	.9477467	.0616989	15.36	0.000	.1438636
Leto_2012	1.114735	.0739038	15.08	0.000	.1704319
Država_AT	2.590539	.0914238	28.34	0.000	.1718222
Država_BE	3.4902	.0946956	36.86	0.000	.2801614
Država_BG	.2264693	.1276243	1.77	0.076	.0147411
Država_CH	1.812164	.1329085	13.63	0.000	.0957608
Država_CY	.5962896	.0977797	6.10	0.000	.0286731
Država_CZ	.9112922	.0691682	13.18	0.000	.0642229
Država_DE	3.098083	.0987396	31.38	0.000	.3103141
Država_DK	2.704847	.098254	27.53	0.000	.1976068
Država_EE	1.022272	.1010519	10.12	0.000	.0661384
Država_ES	2.984617	.0968149	30.83	0.000	.2336643
Država_FI	2.377414	.0918643	25.88	0.000	.1773102
Država_FR	1.775964	.0961385	18.47	0.000	.1233272
Država_GB	1.121065	.111966	10.01	0.000	.0975726
Država_GR	-.7171356	.0677204	-10.59	0.000	-.0542607
Država_HR	-1.473027	.0821495	-17.93	0.000	-.0574256
Država_HU	-.2818269	.1017193	-2.77	0.006	-.0203285
Država_IE	.2528814	.0901724	2.80	0.005	.0202416
Država_IL	2.065638	.1214913	17.00	0.000	.1376422
Država_IS	.464844	.1094176	4.25	0.000	.0107488
Država_IT	1.433477	.1102073	13.01	0.000	.0517631
Država_LT	.0152234	.1103801	0.14	0.890	.0007139
Država_LU	1.07856	.1548461	6.97	0.000	.0313136
Država_LV	-.8413887	.1299442	-6.48	0.000	-.0284006
Država_NL	2.249487	.0993693	22.64	0.000	.1887879
Država_NO	2.809027	.1152188	24.38	0.000	.2183401
Država_PL	-.3842031	.0905416	-4.24	0.000	-.0294969
Država_PT	-.053072	.0648525	-0.82	0.413	-.0043236
Država_RO	-6.487705	.2225263	-29.15	0.000	-.2103222
Država_RU	-2.468367	.2192418	-11.26	0.000	-.1710537
Država_SE	2.810911	.1129284	24.89	0.000	.2168707
Država_SK	2.470496	.0901441	27.41	0.000	.1674362
Država_TR	-5.292765	.2379246	-22.25	0.000	-.2385152
Država_UA	-3.256899	.2303227	-14.14	0.000	-.204484
Država_XK	(omitted)				
Inflacija_~I	.1702747	.0448708	3.79	0.000	.035815
Ln_BDP_pc_~M	1.283957	.1184929	10.84	0.000	.2163982
Brezposeln~t	-.1701764	.0024165	-70.42	0.000	-.2492318
Gini	-.0486648	.0037425	-13.00	0.000	-.0937805
Odstotek_ž~u	-.0347774	.0019661	-17.69	0.000	-.1492933
Zaposlitev~u	.2733021	.0082808	33.00	0.000	.5703071
Izdatki_za~P	-.3178499	.0099434	-31.97	0.000	-.2174395
Pričakovan~a	-.1840467	.0163051	-11.29	0.000	-.2526477
Indeks_zak~c	-.0359045	.0100232	-3.58	0.000	-.0272672
Odst_upora~a	.002961	.0010954	2.70	0.007	.0256857
Izvoz_viso~v	.0048708	.0017617	2.76	0.006	.0155311
Obseg_kred~j	.0232873	.0101473	2.29	0.022	.0108242
Tržna_kapi~b	.0110479	.00036	30.69	0.000	.1737896
Indeks_zaz~e	.0451799	.0093093	4.85	0.000	.0362037
_cons	7.090088	1.602271	4.43	0.000	.

PRILOGA M.1: REGRESIJE SREČE Z GINI (IN VPLIVI RAZLIČNIH DEJAVNIKOV NA NJUNO RAZMERJE – RECESIJA, RAZVITOST, BDP)

```
. reg SRECA Gini, robust

Linear regression                                      Number of obs =  297839
                                                       F(  1,297837) = 6998.37
                                                       Prob > F      =  0.0000
                                                       R-squared     =  0.0248
                                                       Root MSE      =  2.0626

------------------------------------------------------------------------------
             |               Robust
       SRECA |      Coef.   Std. Err.      t    P>|t|     [95% Conf. Interval]
-------------+----------------------------------------------------------------
        Gini |  -.0669812   .0008007   -83.66   0.000    -.0685505   -.0654119
       _cons |   9.081792   .0238472   380.83   0.000     9.035052    9.128532
------------------------------------------------------------------------------
```

```
. reg SRECA Gini Recesija R_Gini, robust

Linear regression                                      Number of obs =  297839
                                                       F(  3,297835) = 2362.67
                                                       Prob > F      =  0.0000
                                                       R-squared     =  0.0250
                                                       Root MSE      =  2.0624

------------------------------------------------------------------------------
             |               Robust
       SRECA |      Coef.   Std. Err.      t    P>|t|     [95% Conf. Interval]
-------------+----------------------------------------------------------------
        Gini |  -.0662126   .0008698   -76.13   0.000    -.0679173   -.0645079
    Recesija |   .2982904   .0681413     4.38   0.000     .1647353    .4318455
     R_Gini  |  -.0080687   .0022427    -3.60   0.000    -.0124644    -.003673
       _cons |   9.049885   .0257608   351.30   0.000     8.999394    9.100375
------------------------------------------------------------------------------
```

```
. reg SRECA Gini Razvita_gospodarstva  Razvita_Gini, robust

Linear regression                                      Number of obs =  297839
                                                       F(  3,297835) = 6197.54
                                                       Prob > F      =  0.0000
                                                       R-squared     =  0.0684
                                                       Root MSE      =   2.016

------------------------------------------------------------------------------
             |               Robust
       SRECA |      Coef.   Std. Err.      t    P>|t|     [95% Conf. Interval]
-------------+----------------------------------------------------------------
        Gini |  -.0040643      .0016    -2.54   0.011    -.0072003   -.0009283
Razvita_go~a |   2.223742   .0613599    36.24   0.000     2.103478    2.344006
Razvita_Gini |  -.0368575    .001893   -19.47   0.000    -.0405677   -.0331473
       _cons |     6.3472   .0540766   117.37   0.000     6.241211    6.453188
------------------------------------------------------------------------------
```

```
. reg SRECA Gini Ln_BDP_pc_PKM LnBDPpcPKM_Gini, robust

Linear regression                                      Number of obs =  297839
                                                       F(  3,297835) = 8407.44
                                                       Prob > F      =  0.0000
                                                       R-squared     =  0.0885
                                                       Root MSE      =  1.9941

------------------------------------------------------------------------------
             |               Robust
       SRECA |      Coef.   Std. Err.      t    P>|t|     [95% Conf. Interval]
-------------+----------------------------------------------------------------
        Gini |   .0836126   .0221697     3.77   0.000     .0401605    .1270647
Ln_BDP_pc_~M |   1.539482    .064172    23.99   0.000     1.413707    1.665258
LnBDPpcPKM~i |  -.0114879   .0021954    -5.23   0.000    -.0157909   -.0071849
       _cons |  -7.595343   .6509008   -11.67   0.000     -8.87109   -6.319596
------------------------------------------------------------------------------
```

```
. sum  SRECA if Year==2002

    Variable |        Obs        Mean    Std. Dev.       Min        Max
-------------+---------------------------------------------------------
       SRECA |      42150    7.364365    1.968374          0         10

. sum  SRECA if Year==2004

    Variable |        Obs        Mean    Std. Dev.       Min        Max
-------------+---------------------------------------------------------
       SRECA |      48766    7.167248    2.041455          0         10

. sum  SRECA if Year==2006

    Variable |        Obs        Mean    Std. Dev.       Min        Max
-------------+---------------------------------------------------------
       SRECA |      46598    7.070518    2.080717          0         10

. sum  SRECA if Year==2008

    Variable |        Obs        Mean    Std. Dev.       Min        Max
-------------+---------------------------------------------------------
       SRECA |      60473    6.936831    2.133155          0         10

. sum  SRECA if Year==2010

    Variable |        Obs        Mean    Std. Dev.       Min        Max
-------------+---------------------------------------------------------
       SRECA |      51993    6.989806    2.108856          0         10

. sum  SRECA if Year==2012

    Variable |        Obs        Mean    Std. Dev.       Min        Max
-------------+---------------------------------------------------------
       SRECA |      54228    7.112156    2.100021          0         10
```